VILNIAUS UNIVERSITETAS

Lina Mikalonienė

ASMENINIO KOMERCINIO BENDRADARBIAVIMO PAGRINDINĖS TEISINĖS FORMOS

Daktaro disertacija

Socialiniai mokslai, teisė (01 S)

Vilnius, 2011

Disertacija ginama eksternu.

Mokslinis konsultantas:

Prof. habil. dr. Vytautas Nekrošius (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė - 01 S).

TURINYS

1. Įžanga 5
2. Bendrosios pastabos dėl komercinio bendradarbiavimo 22
2.1 Komercinio bendradarbiavimo formų skirstymo ir nagrinėjimo kriterijai 25
3. Klasikinės komercinio bendradarbiavimo formos (partnerystė, bendrovė) 35
3.1 Partnerystė 35
3.1.1 Partnerystės teisinė kilmė ir samprata 35
3.1.2 Partnerystės reikšmė 44
3.1.3 Partnerystės sutarties kvalifikacija ir pagrindiniai požymiai 46
3.1.4 Bendrumą reprezentuojantys požymiai 56
3.1.4.1 Pelno tikslas 56
3.1.4.2 Dalyvio pareiga daryti įnašus 61
3.1.4.3 Bendrų reikalų tvarkymas 65
3.1.4.4 *ius fraternitatis* 71
3.1 skyriaus apibendrinimas 78
3.2 Bendrovė 80
3.2.1 Bendrovės teisinė kilmė ir samprata 80
3.2.2 Bendrovės socialinė paskirtis 90
3.3.3 Pagrindiniai bendrovės požymiai 100
3.2.3.1 Ribota atsakomybė 101
3.2.3.2 Kapitalo koncepcija 107
3.2 skyriaus apibendrinimas 123
4. Hibridinės uždaro tipo verslo organizavimo formos 125
4.1 Hibridinių uždaro tipo verslo organizavimo formų naujadarai 125
4.1.1 Dalyvių ribotos atsakomybės pobūdis ir apimtis uždaro tipo hibridinių verslo organizavimo formų naujadaruose 132
4.2 Teisinių formų deriniai 138
4.1 ir 4.2 skyrių apibendrinimas 142
5. *Intuitus personae* ir *intuitus pecuniae* principų bei juridinio asmens statuso reikšmė uždaro tipo verslo organizavimo formoms 144

5.1 *Intuitus personae* ir *intuitus pecuniae* principų reikšmė uždaro tipo verslo organizavimo formoms 144
5.1.1 *Intuitus personae* uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonėse 146
5.2 Juridinio asmens statusas *v.* verslo organizavimo forma 161
5.2.1 Partnerystės teisinis subjektiškumas 162
5.1 ir 5.2 skyrių apibendrinimas 172
6. Dalyvių atsakomybė pagal bendras (įmonės) prievoles klasikinėse verslo organizavimo formose 175
6.1 Partnerių atsakomybė pagal partnerystės prievoles 176
6.1.1 Naujųjų partnerių atsakomybė pagal partnerystės prievoles 191
6.1.2 Buvusiųjų partnerių atsakomybė pagal partnerystės prievoles 196
6.1.3 Komanditorių atsakomybė pagal partnerystės prievoles 200
6.1.1-6.1.3 dalių apibendrinimas 214
6.1.4 Partnerystės dalyvių atsakomybės pagal bendras (bendrijos) prievoles principai Lietuvoje 218
6.1.4.1 Jungtinės veiklos sutarties partnerių atsakomybė 218
6.1.4.2 Bendrijos tikrųjų narių atsakomybė pagal bendrijos prievoles 246
6.1.4.3 Bendrijos komanditoriaus atsakomybė 267
6.1.4.1- 6.1.4.3 dalių apibendrinimas 273
6.2 Akcininko kaip dalyvio atsakomybė pagal uždaro tipo bendrovės prievoles 277
6.2.1 Koncepcinis akcininko kaip dalyvio atsakomybės pagrindimas 286
6.2.1.1 Tradicinė akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrina 289
6.2.1.2 Modifikuota akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrina 313
6.2.1.3 Dualistinis požiūris 323
6.2.1 dalies apibendrinimas 330
6.2.2 Doktrinos taikymo praktika Lietuvoje 332
6.2.2.1 Subsidiari akcininko deliktinė atsakomybė pagal CK 2.50 str. 3 d. 340
6.2.2 dalies apibendrinimas 367
7. Verslo organizavimo formų evoliucija – naujų formų profiliavimas ar esamų modernizavimas? 369
8. Išvados ir siūlymai 380
9. Naudotų šaltinių sąrašas 384

Sutrumpinimų sąrašas

Anglija –	Anglija ir Velsas
CBS –	Civilinių bylų skyrius
CK –	2000 m. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262)
1964 m. CK –	Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais), galiojęs iki 2001-07-01
d. –	dalis
ETT –	Europos Sąjungos Teisingumo Teismas
inter alia –	be kita ko
inter partes –	tarp šalių
JAV –	Jungtinės Amerikos Valstijos
Kapitalo direktyva –	1976-12-13 Antroji Tarybos direktyva dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės, siekdamos tokias priemones suvienodinti, reikalauja iš Sutarties 58 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų akcinių bendrovių, jų narių ir kitų interesų apsaugai, bendroves steigiant, palaikant ir keičiant jų kapitalą, koordinavimo 77/91/EEB (su pakeitimais ir papildymais). 2004 specialusis leidimas, Nr.1
LAT –	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas
liet. –	lietuvių kalba
lot. –	lotynų kalba
m. –	metai
mėn. –	mėnesis, mėnesiai
Nyderlandų CK –	Nyderlandų Civilinis kodeksas
oland. –	olandų kalba
par. –	paragrafas
per contra –	atvirkščiai, priešingai
Pirmoji direktyva –	2009-09-16 Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės reikalauja iš Sutarties 48 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių

	siekiant apsaugoti narių ir trečiųjų asmenų interesus, koordinavimo, siekiant suvienodinti tokias apsaugos priemones 2009/101/EB (OL, 2009 L 258), kuria buvo pripažinta netekusia galios 1968-3-09 Europos Pirmoji Tarybos direktyva dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės, siekdamos suvienodinti tokias apsaugos priemones visoje Bendrijoje, reikalauja iš Sutarties 58 str. antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių, jų narių ir kitų interesų apsaugai, koordinavimo (68/151/EEB) (su pakeitimais, konsoliduotas tekstas) (OL, 1968 L 65)
pranc. –	prancūzų kalba
Prancūzijos CK –	Prancūzijos Civilinis kodeksas
Prancūzijos KK –	Prancūzijos Komercinis kodeksas
proc. –	procentai
pvz. –	pavyzdžiui
rus. –	rusų kalba
Rusijos CK –	Rusijos Civilinis kodeksas
Str. –	straipsnis
v. –	versus
vice versa –	atvirkščiai, priešingai
vok. –	vokiečių kalba
Vokietijos CK –	Vokietijos Civilinis kodeksas
Vokietijos KK –	Vokietijos Komercinis kodeksas
VŽ –	Valstybės žinios

1. Įžanga

Tyrimo aktualumas, naujumas ir reikšmė

Įmonių teisės tikslas - įtvirtinti tinkamas teisines veiklos formas, kurios sudarytų efektyvias sąlygas verslo vystymuisi ir užtikrintų verslo poreikius. Įmonių teisei būdinga nuolatinė ir dinamiška kaita, XX-XXI a. pasižymi ypatingu verslumo skatinimu, o tuo pačiu ir intensyviomis įmonių teisės reformomis, kurios apima ne tik istoriškai žinomų, klasikinių komercinio bendradarbiavimo formų (partnerystės, bendrovės) modernizavimą, bet ir hibridinių verslo organizavimo formų naujadarų įtvirtinimą.

Įmonių teisės reformos ypatingai susijusios su smulkiuoju ir vidutiniu verslu, kuris reikšmingai įtakoja šiandieninį ekonominį augimą ir dėl savo vaidmens sulaukė išskirtinio dėmesio Europos Sąjungos institucijose bei atskirose Europos Sąjungos valstybėse [1] . Smulkaus ir vidutinio verslo indėlis taip pat svarus Lietuvos ekonomikoje, kadangi mažos ir vidutinės įmonės sudaro daugiau kaip 99 proc. visų įmonių teisinių formų ir uždirba virš 99 proc. visų įmonių pajamų[2].

Būtent smulkiame ir vidutiniame versle dažniausiai sutinkamas glaudus investuotojų bendradarbiavimas, kuomet verslas grindžiamas ne tiek kapitalu, kiek dalyvių tarpusavio santykiais, paremtais pasitikėjimu ir asmeniniais ryšiais. Šis - asmeninio pobūdžio - aspektas lemia darbe tiriamų klausimų aktualumą ir problemiškumą, jų apimtį. Teisiniu požiūriu asmeninio pobūdžio bendradarbiavimas tarp investuotojų atskleidžiamas per du lygmenis. Pirmiausia, komercinis bendradarbiavimas smulkiame ir vidutiniame versle suprantamas plačiąja prasme kaip

[1] 2005-11-10 Komisijos komunikatas Tarybai, Europos parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui įgyvendinant bendrijos Lisabonos programą: augimą ir užimtumą skatinanti šiuolaikiška MVĮ politika (COM (2005) 0551 final); Europos Sąjungoje mažų ir vidutinių įmonių yra apie 23 mln. (t.y. 99 proc. visų įmonių), jose sukuriama apie 75 mln. darbo vietų, t.y. apie 70 proc. visų darbo vietų. 2003-05-06 Europos Komisijos rekomendacija dėl mikro, mažų ir vidutinių įmonių sampratos 2003/361/EB (C (2003) 1422) (OJ, 2003 L 124); Mažos ir vidutinės įmonės - tai įmonės, kurios turi mažiau kaip 250 darbuotojų ir kurių metinė apyvarta neviršija 50 mln. EUR arba balansinis turtas neviršija 43 mln. EUR.

[2] Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. *Ūkio subjektai. Pagrindiniai duomenys - 2009*. Vilnius, 2010 [interaktyvus], p. 82-87. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/lt/catalog/pages_list/?id=1573> [žiūrėta 2011-01-02] (toliau - Statistikos departamentas). Lietuvoje pagal 2007-12-04 Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymo (VŽ, Nr. 2007, 132-5354) 3 str. ir 4 str. smulkiojo ir vidutiniojo verslo subjektais laikomos labai mažos, mažos ir vidutinės įmonės bei tam tikrus kriterijus atitinkantys versliininkai (t.y. iš esmės subjektai, turintys mažiau kaip 250 darbuotojų ir kurių metinės pajamos neviršija 138 mln. LTL arba balansinio turto vertė neviršija 93 mln. LTL).

pasirinkimas tarp tam tikrų teisinių veiklos formų, kurių pagalba realizuojama verslo laisvė. Kita vertus, siaurąja prasme dalyvių apsisprendimą dėl bendradarbiavimo lemia ne tiek pati verslo organizavimo forma kaip tokia, kiek šį pasirinkimą apsprendžia dalyvių atsakomybė prieš trečiuosius asmenis. Todėl asmeninis dalyvių bendradarbiavimas versle kartu yra neatskiriamas nuo atitinkamų verslo organizavimo formų dalyvių atsakomybės prieš trečiuosius asmenis.

Tradiciškai, smulkiame ir vidutiniame versle vyrauja uždaro tipo verslo organizavimo formos. Komercinis bendradarbiavimas per klasikines verslo organizavimo formas (partnerystę, uždaro tipo bendrovę) dažniausiai siejamas su nacionaline įmonių teise [3], kadangi šių verslo organizavimo formų teisinis reguliavimas Europos Sąjungoje iš esmės nėra harmonizuotas[4], ir tik pastaraisiais metais prastebimos iniciatyvos dėl uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonės (*Societas Privata Europaea,* toliau - *SPE*) įtvirtinimo euro-regioniniu lygmeniu. Kita vertus, šiandieninėmis sąlygomis investuotojai, siekiantys užsiimti verslu bendradarbiaudami su kitais asmenimis, turi žymiai didesnes galimybes pasirinkdami verslo organizavimo formą nei jų pirmtakai. Konkurencija tarp valstybių bei pastarųjų metų ETT sprendimai *Centros*[5], *Uberseering*[6] ir *Inspire Art*[7] bylose dėl įmonių įsisteigimo laisvės realizavimo Europos Sąjungoje paskatino intensyvias mokslininkų diskusijas ir tyrimus dėl funkciškai analogiškų verslo organizavimo formų palyginimo, taip pat ir dėl to, kad komercinė veikla Europos Sąjungoje gali būti vykdoma ne tik per

[3] Šiame darbe komercinis bendradarbiavimas suprantamas kaip dviejų ar daugiau privačių asmenų bendradarbiavimas versle, siekiant iš to naudos sau. Tarpinės teisinės formos tarp klasikinio privataus ir viešojo sektorių (pvz., partnerystė, dalyvaujant viešiesiems asmenims (angl. - *Private-Public-Partnership*)), kooperatyvai, kuriuose svarbiausias tikslas yra paslaugų teikimas savo dalyviams, jų ekonominių, socialinių bei kultūrinių poreikių tenkinimas ir (arba) dalyvių ekonominės ir (arba) socialinės veiklos plėtojimas, o taip pat patikėjimo teise grindžiamas bendradarbiavimas (angl. – *trust*) ar bendradarbiavimas specifinėse veiklos srityse, darbe neanalizuojami.

[4] Ribotos atsakomybės praktinė reikšmė, verslą vykdant už nacionalinės valstybės ribų, nulėmė, kad Europos Sąjungoje harmonizavimas bendrovių teisės srityje iš esmės skirtas ribotos atsakomybės įmonėms, didžiąja dalimi - atviro tipo bendrovių veiklai. Vienas iš nedaugelio Europos Sąjungos teisės aktų, skirtų neribotos atsakomybės verslo organizavimo formai, yra Europos ekonominių interesų grupė (toliau – EEIG), kuri galėtų būti laikoma partnerystės atitikmeniu (1985-07-25 Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2137/85 dėl Europos ekonominių interesų grupių (EEIG) (OL, *1985* L 199/1, 2004 specialusis leidimas, Nr.1) (toliau – EEIG reglamentas); 2003-12-22 Lietuvos Respublikos Europos ekonominių interesų grupių įstatymas (VŽ, 2004, Nr. 4-43)).

[5] 1999-03-09 sprendimas byloje C-212/97, *Centros Ltd v. Erhvervs-og Selskabsstyrelsen* (1999), ECR I-01459 (toliau – *Centros*).

[6] 2002-11-05 sprendimas byloje C-208/00, *Uberseering BV v. Nordic Construction Company Baumanagement GmbH* (*NCC*) (2002), ECR I-09919 (toliau – *Uberseering*).

[7] 2003-09-30 sprendimas byloje C-167/01, *Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam v. Inspire Art Ltd* (2003), ECR I-10155 (toliau - *Inspire Art*).

nacionalinę ar euro-regioninę teisinę veiklos formą, bet ir pasinaudojant verslo organizavimo forma, kuri yra įtvirtinta kitoje valstybėje-narėje.

Verslo mobilumas skatina įvertinti geriausią ir pažangiausią kitų jurisdikcijų patirtį įmonių teisės srityje. Todėl minėtos mokslinės diskusijos ir tyrimai pirmiausia neatskiriami nuo paskirose jurisdikcijose įtvirtintų funkciškai analogiškų uždaro tipo verslo organizavimo formų sampratos įvertinimo, kuris padeda tinkamai suvokti nacionalines komercinio bendradarbiavimo alternatyvas, nuspręsti dėl naujų verslo organizavimo formų poreikio ar esamų modernizavimo.

Tai ypatingai svarbu Lietuvoje, kurioje XX-XXI a. evoliucionavusių uždaro tipo hibridinių teisinių veiklos formų kol kas nėra. Naujai evoliucionavę mišrios prigimties (hibridinės) verslo organizavimo formų naujadarai Lietuvoje nėra sulaukę mokslininkų dėmesio. Kadangi nacionaliniu ir euro-regioniniu lygmeniu šiandien suteikiamas išskirtinis dėmesys smulkiam ir vidutiniam verslui, *inter alia*, teisėkūros srityje, teisiniu požiūriu svarbu įvertinti šias naujas teisines formas, nes jų įtvirtinimas Lietuvoje šalia jau esamų klasikinių verslo organizavimo formų, panaudotinų dalyvių tarpusavio asmeninio pobūdžio bendradarbiavimui, alternatyvų galėtų prisidėti prie teisinės aplinkos smulkiam ir vidutiniam verslui tobulinimo ir gerinimo.

Kita vertus, Lietuvoje ilgą laiką mokslininkų ir teisėkūros dėmesys buvo sutelktas į įmonių teisės reformą, nes privati nuosavybės teisė, asmens ūkinės veiklos laisvė ir iniciatyva, o kartu ir šiuolaikinė įmonių teisė, buvo įtvirtinti tik XX a. pabaigoje atsisakius socialistinės teisės sistemos[8]. Pereinant prie rinkos ekonomikos, o vėliau siekiant įstoti į Europos Sąjungą, buvo pasinaudota užsienio valstybių bei euro-regionine patirtimi įmonių teisės srityje[9]. Tačiau įmonių teisės normų perkėlimas į Lietuvos teisę savaime neužtikrina tinkamo jų turinio, tikslų ir paskirties bei santykio su kitais nacionalinės teisės institutais aiškinimo ir taikymo. Nacionalinėje teisės doktrinoje vis dar nėra atliktos sisteminės klasikinių uždaro tipo verslo organizavimo formų sampratos ir svarbiausių požymių analizės. Lietuvoje pastarųjų metų teisės doktrina ir teismų praktika taip pat nepateikia aiškaus įvertinimo dėl klasikinių uždaro tipo verslo organizavimo formų (partnerystės, bendrovės)

[8] Daugiau žr. STASKONIS, Vladas. *In Civilinė teisė.* Bendroji dalis: vadovėlis. (moksl. red. Vytautas Mizaras). Vilnius: Justitia, 2009, p. 80-82.

[9] Pvz., 2000-06-05 Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 649 "Dėl Lietuvos Respublikos derybinių pozicijų derybose dėl narystės Europos Sąjungoje patvirtinimo" (VŽ, 2000, Nr. 47-1362), kuriame pažymima dėl įmonių teisės suderinimo su *ACQUIS*.

tarpusavio santykio nagrinėjant jas skiriantį esminį požymį - dalyvių atsakomybę, taigi, ir dėl CK 2.50 str. 3 ir 4 dalių aiškinimo bei taikymo.

Teisinėje literatūroje pripažįstama, kad verslo organizavimo formos pasirinkimą ir jos populiarumą lemia dalyvių atsakomybė, o būtent ribota atsakomybė[10]. Lietuvoje ši praktika ypač akivaizdi, kadangi tarp visų įmonių dominuoja uždarosios akcinės bendrovės[11]. Tačiau išimtinai tik vienos teisinės formos – uždaro tipo bendrovės - mokslinis tyrimas, sistemiškai lygiagrečiai nenagrinėjant kitų asmeninio pobūdžio uždaro tipo komercinio bendradarbiavimo formų, ribotų galimybes visapusiškai atskleisti nacionalinės uždarosios akcinės bendrovės sampratą ir svarbiausius požymius bei koncepciškai pagrįsti uždarosios akcinės bendrovės dalyvių atsakomybę pagal bendrovės prievoles dėl nesąžiningo elgesio, ypač atsižvelgiant į tą aplinkybę, jog Lietuvoje teisės šaltiniai vienareikšmiško atsakymo dėl ribotos dalyvių atsakomybės aiškinimo ir taikymo nepateikia.

Be to, kai kuriose valstybėse komercinis bendradarbiavimas partnerystės forma[12] ypatingai populiarus tarp smulkaus ir vidutinio verslo (pvz., Anglijoje). Lietuvoje jungtinės veiklos sutarties reikšmė taip pat pastebima šalių tarpusavio bendradarbiavime išimtinai sutartiniu pagrindu, kai atskiro subjekto steigimas ekonomiškai nenaudingas ar netikslingas. Partnerystės svarba atsispindi ir asmeninio pobūdžio uždaro tipo bendrovėse, pasižyminčiomis nedideliu dalyvių skaičiumi, dalyvių artimu ir glaudžiu bendradarbiavimu, jų asmens dominavimu bendrovės valdyme, ribotu akcijų perleidimu ir panašiomis savybėmis, kuomet dalyvių tarpusavio santykiuose gali būti aktualus jungtinės veiklos principų taikymas. Paskirų jurisdikcijų jurisprudencijoje akcininko ribotos atsakomybės išimtis dažniausiai taikoma partnerystės tipo ribotos atsakomybės įmonėse, pasižyminčiose asmeniniu pobūdžiu, todėl svarbu įvertinti *intuitus personae* principo reikšmę tokiai dalyvių atsakomybei. Pažymėtina, jog šiuo požiūriu temos aktualumą taip pat atspindi tikėtinas bylų, susijusių su akcininkų nesąžiningu elgesiu, augimas Lietuvos teismų praktikoje dėl pastaraisiais metais didėjusio bankrutuojančių uždarųjų akcinių

[10] Darbe sąvoka „atsakomybė“ suprantama civilinės teisės prasme, kaip civilinė atsakomybė (toliau – atsakomybė).
[11] Statistikos departamentas *supra,* note 2, p. 8-9; Lietuvoje 2010-01-01 buvo apie 83,2 tūkst. veikiančių ūkio subjektų (įskaitant viešuosius juridinius asmenis), iš kurių 45,5 tūkst. sudarė veikiančių uždarųjų akcinių bendrovių. Uždarosios akcinės bendrovės sudaro virš 66 proc. visų privačių juridinių asmenų.
[12] Disertacijoje partnerystės, bendros veiklos ir jungtinės veiklos sąvokos vartojamos kaip lygiavertės.

bendrovių, kurios vyrauja tarp privačių juridinių asmenų, skaičiaus[13], kuomet tokių bendrovių kreditoriai ieško papildomų būdų dėl pažeistų teisių gynybos, *inter alia*, kaip vieną iš priemonių panaudodami CK 2.50 str. 3 dalį, įtvirtinančią subsidiarią akcininkų atsakomybę.

Taigi, sisteminis uždaro tipo verslo organizavimo formų, pasižyminčių asmeniniu pobūdžiu, ištyrimas būtinas atskleidžiant konkrečios teisinės veiklos formos sampratą ir įvertinant hibridinių verslo organizavimo formų naujadarus, o taip pat kocepciškai pagrindžiant klasikines teisines formas (partnerystę ir bendrovę) skiriantį pagrindinį požymį – dalyvių atsakomybę.

Šio darbo naujumą ir originalumą Lietuvoje lemia, visų *pirma*, analizės rezultatai, gauti sistemiškai įvertinus uždaro tipo verslo organizavimo formas – partnerystę, bendrovę ir hibridines ribotos atsakomybės įmones. *Antra*, šio darbo mokslinis naujumas taip pat pasireiškia šiais aspektais: (i) mokslinio tyrimo rezultatais, gautais nagrinėjant komercinės partnerystės klausimus, kuriais nacionalinės doktrinos mastu nėra paskelbta mokslo darbų, o taip pat (ii) mokslinio tyrimo rezultatais, kurie grindžiami skirtinga koncepcine pozicija dėl akcininko subsidiarios atsakomybės pagal CK 2.50 str. 3 dalį lyginant su kitais nacionaliniu mastu šiuo aspektu atliktais moksliniais tyrimais.

Šis darbas yra naujas bei originalus ir užsienio teisės doktrinos požiūriu, nes, minėta, jog įmonių teisė, kiek tai susiję su uždaro tipo komerciniu bendradarbiavimu, daugiausiai siejama su nacionaline teise. Šiai sričiai kiekvienoje valstybėje būdinga tam tikra teisinio reguliavimo specifika, todėl aiškinant minėtų verslo organizavimo formų sampratą ir dalyvių atsakomybės principus Lietuvos teisėje, įvertinami nacionalinio teisinio reguliavimo ypatumai. Pasirinkta darbo tyrimo kryptis, tyrimo rezultatų panaudojimas, įvertinant analizuojamus aspektus Lietuvos teisės požiūriu, *inter alia*, atsižvelgiant į koncepcinius nagrinėjamų aspektų skirtumus, taip pat lemia šio darbo naujumą.

Disertacija turi ne tik teorinę, bet ir praktinę reikšmę, nes efektyvus verslo organizavimo formos panaudojimas taip pat neatsiejamas nuo konkrečios formos teisinės sampratos ir esminių požymių suvokimo, jų tinkamo realizavimo praktikoje. Šiame darbe neapsiribojama išvada dėl naujų hibridinių verslo organizavimo formų

[13] Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos. *Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesų apžvalga 2010 m. sausio – rugsėjo mėn*. [interaktyvus], p. 3-4. Prieiga per internetą: <http://www.bankrotodep.lt/Apzvalgos.php> [žiūrėta 2011-01-02].

įtvirtinimo Lietuvoje, bet ir pateikiami siūlymai dėl partnerystės bei uždarosios akcinės bendrovės dalyvių atsakomybės pagal bendras (įmonės) prievoles aiškinimo ir teisės taikymo praktikos tobulinimo.

Darbo objektas

Atsižvelgiant į tai, jog smulkiame ir vidutiniame versle vyrauja uždaro tipo verslo organizavimo formos bei į aplinkybę, jog būtent tokio pobūdžio teisinėse formose dažniausiai realizuojamas investuotojų bendradarbiavimas, paremtas asmeniniais tarpusavio ryšiais, disertacijoje pagrindinis dėmesys skiriamas uždarojo tipo komercinio bendradarbiavimo formų, kuriose yra bent du dalyviai, analizei, atviro tipo verslo organizavimo formos minimos tik tiek, kiek tai būtina uždaro tipo bendradarbiavimo teisinės sampratos atskleidimui[14].

Šio darbo tyrimo objektas yra sisteminė klasikinių (partnerystės, bendrovės) ir hibridinių asmeninių uždaro tipo verslo organizavimo formų ir jų pagrindinio požymio – dalyvių atsakomybės tretiesiems asmenims analizė. Atliekamu tyrimu nesiekiama kompleksinės visų galimų verslo organizavimo formų, kuriose sutinkamas investuotojų (dalyvių) glaudus bendradarbiavimas, paremtas asmeniniais ryšiais, analizės. Darbo objektas yra atskirų pagrindinių komercinio bendradarbiavimo formų, kurios buvo pasirinktos atsižvelgus į jų praktinį aktualumą Lietuvoje bei vyraujančią tokių formų kvalifikavimo asmeninėmis pagal lyginamąją teisėtyrą, tyrimas. Todėl darbe nagrinėjamos: (i) partnerystė, kuri tradiciškai neatskiriama nuo glaudaus ir artimo partnerių tarpusavio bendradarbiavimo. Kadangi doktrinoje partnerystės sąvoka apima dvi teisines formas (t.y. partnerystę, kurios pagrindu steigiamas ir veikia teisinį subjektiškumą turintis subjektas (pagal sampratą Lietuvoje, ūkinės bendrijos atitikmuo[15]), o taip pat partnerystę, kai partneriai pagal jungtinės veiklos sutartį veikia nesteigdami atskiro subjekto, išimtinai sutartiniu pagrindu (pagal sampratą Lietuvoje – jungtinės veiklos sutartis pagal CK 6.969 – 6.981 str.)), partnerystė analizuojama šių dviejų verslo organizavimo formų prasme; (ii) uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonės (toliau - uždaro tipo bendrovė arba uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonė), kurios teisės doktrinoje dėl nedidelio

[14] Šiame darbe atviro tipo verslo organizavimo formomis suprantamas komercinis bendradarbiavimas, kuris apima galimybę viešai išleisti ir platinti vertybinius popierius, o taip pat jais prekiauti reguliuojamojoje vertybinių popierių rinkoje.
[15] Ūkinė bendrija toliau – bendrija.

akcininkų skaičiaus, akcininkų tarpusavio santykių, paremtų asmeniniu pobūdžiu, vadinamos partnerystės tipo bendrovėmis (pagal sampratą Lietuvoje, uždarosios akcinės bendrovės atitikmuo); ir (iii) mišrios prigimties uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonės, kurios išorinėmis savybėmis paprastai artimos bendrovei, o *inter se* santykiuose – partnerystei (ribotos atsakomybės verslo organizavimo formų naujadarai, teisinių veiklos formų deriniai).

Komercinis bendradarbiavimas pasižymi ne tik didele verslo organizavimo formų įvairove, bet ir plačiu konkrečia teisine veiklos forma saugomų interesų ratu. Tačiau disertacijos apimtis ir jos mokslinio tyrimo pobūdis sudaro galimybes uždaro tipo verslo organizavimo formas analizuoti tik konceptualiais aspektais. Todėl tyrimas apsiriboja klasikinių (partnerystės, bendrovės) ir naujai evoliucionavusių hibridinių veiklos formų teisinės kilmės, sampratos, esminių požymių analize, įvertinant šių formų savitumus pagal Lietuvos teisę.

Komercinio bendradarbiavimo formos taip pat nagrinėjamos pagal tam tikrus antraeilius požymius, kurie buvo perimti iš kitos verslo organizavimo formos, t.y. (i) pagal teisinį subjektiškumą, kuris istoriškai, buvo laikomas specifiniu bendrovės požymiu ir (ii) asmeninį verslo organizavimo formos pobūdį, kuomet *intuitus personae* principas buvo suvokiamas kaip unikalus partnerystės požymis. Šie kriterijai buvo pasirinkti dėl minėtų požymių išimtinio priskyrimo konkrečiai verslo organizavimo formai (bendrovei, partnerystei) istoriniu aspektu ir ypatingos jų reikšmės šių formų dalyvių atsakomybei prieš trečiuosius asmenis.

Darbe nagrinėjami pagrindiniai asmeninio uždaro tipo komercinio bendradarbiavimo formų požymiai, būdingi įprastai vykdomai veiklai, neidentifikuojant teisinio statuso ir veiklos ypatumų dėl likvidavimo, reorganizavimo, bankroto, restruktūrizavimo, mirties, neveiksnumo ar panašių procedūrų bei aplinkybių. Analizuojamos verslo organizavimo formos, per kurias gali būti veikiama visose komercinės-ūkinės veiklos srityse, neišskiriant specifinio teisinio reguliavimo profesinės veiklos, finansinių paslaugų, kolektyvinio investavimo ir kituose sektoriuose. Tyrimo objektu yra pati teisinė forma, todėl disertacijoje taip pat nėra analizuojami veiklos vykdymo būdai, pasinaudojant verslo organizavimo forma, pvz., veikiant per filialą, nuolatinę buveinę, atstovybę ar tiesiogiai (be papildomo įsisteigimo).

Įmonių įsisteigimo Europos Sąjungoje bei tarptautinės privatinės teisės klausimai darbe minimi tiek, kiek reikalinga geriau atskleisti analizuojamų komercinio bendradarbiavimo formų sampratą ir tiriamų klausimų esmę. Disertacijoje komercinis bendradarbiavimas nėra nagrinėjamas konkurencijos teisės, mokesčių (finansų) teisės ar procesinės teisės požiūriu.

Darbo tikslai

Disertacijoje nagrinėjama klasikinių (partnerystės, bendrovės) ir hibridinių uždaro tipo verslo organizavimo formų teisinė kilmė, samprata ir pagrindiniai požymiai siekiant dviejų tikslų. *Pirma*, išanalizavus šias teisines formas, siekiama įvertinti ribotos atsakomybės mišrios prigimties naujadarų įtvirtinimą Lietuvoje smulkaus ir vidutinio verslo atžvilgiu. *Antra*, remiantis klasikinių verslo organizavimo formų priežastimis, tikslais ir paskirtimi, su kuriais siejama jų teisinė kilmė, samprata bei esminiai požymiai, disertacijoje taip pat siekiama nustatyti teisės normų, reglamentuojančių tokių formų dalyvių atsakomybę Lietuvoje, aiškinimo ir taikymo probleminius aspektus bei pasiūlyti galimos problematikos sprendimo būdus.

Siekiant nurodytų tikslų, disertacijoje iškelti šie uždaviniai:

1. Išanalizuoti šių uždaro tipo komercinio bendradarbiavimo formų – komercinės partnerystės, bendrovės ir hibridinių veiklos formų teisinę kilmę, sampratą, esminius požymius;
2. Išnagrinėti teisinio subjektiškumo ir *intuitus personae* principo požymių įtaka uždaro tipo verslo organizavimo formų, kurių atžvilgiu jie adaptuoti, teisinei sampratai ir šių formų savarankiškumui;
3. Ištirti komercinės partnerystės (jungtinės veiklos sutarties, ūkinės bendrijos) ir uždarosios akcinės bendrovės, kaip uždaro tipo verslo organizavimo formų, specifiką pagal Lietuvos teisę;
4. Pateikti siūlymą dėl uždaro tipo hibridinio pobūdžio ribotos atsakomybės naujadarų įtvirtinimo Lietuvoje;
5. Išnagrinėti komercinės jungtinės veiklos sutarties, kurios pagrindu nesteigiamas atskiras subjektas, dalyvių, o taip pat partnerystės, turinčios juridinio asmens statusą, dalyvių atsakomybės pagal bendras (įmonės) prievoles koncepcinį pagrindimą ir atsakomybės principus;

6. Išnagrinėti uždaro tipo bendrovės dalyvių atsakomybės pagal bendrovės prievoles dėl nesąžiningo elgesio koncepcinį pagrindimą ir atsakomybės principus;

7. Ištirti partnerystės dalyvių (jungtinės veiklos sutarties partnerių, ūkinių bendrijų tikrųjų narių, komanditorių) ir uždarosios akcinės bendrovės akcininkų atsakomybės pagal bendras (įmonės) prievoles teisinio reguliavimo ir jurisprudencijos specifiką Lietuvoje;

8. Pateikti pasiūlymus ir rekomendacijas dėl Lietuvos teisės normų, reguliuojančių parterystės ir uždarosios akcinės bendrovės dalyvių atsakomybę pagal bendras (įmonės) prievoles, aiškinimo bei praktinio taikymo probleminių aspektų sprendimo būdų.

Tyrimų apžvalga

Atliekant tyrimą, buvo remtasi pozityviąja nacionaline atskirų valstybių (įskaitant ir Lietuvos) ir Europos Sąjungos teise bei *travaux preparatoires*, teisės doktrina, didelis dėmesys buvo skirtas Lietuvos teismų praktikai (ypatingai LAT jurisprudencijai), o taip pat ETT ir užsienio doktrinoje analizuotiems esminiams užsienio valstybių teismų sprendimams. Šaltinius būtų galima suskirstyti į du lygmenis: (i) tyrimo šaltiniai pagal tyrimo objektą plačiuoju požiūriu (t.y. tyrimo šaltiniai, susiję su partneryste, bendrove bei hibridinėmis verslo organizavimo formomis) ir (ii) pagal tiriamų klausimų, susijusių su dalyvių atsakomybe, specifiką siauruoju požiūriu (t.y. tyrimo šaltiniai dėl piktnaudžiavimo teise teisinės kategorijos analizės bei dėl sutarties šalies pasikeitimo kvalifikavimo).

Analizuojant tyrimo šaltinius plačiuoju požiūriu pažymėtina, jog nacionalinėje doktrinoje gilesnių mokslinių tyrimų dėl bendradarbiavimo partnerystės forma, kaip atskiros verslo organizavimo formos, nėra[16], jungtinės veiklos sutarties analizė paprastai apsiriboja konkurencijos teisės aspektais. Reikia pripažinti, jog tarptautiniu lygmeniu teisės moksle partnerystei, kaip komercinės veiklos organizavimo formai, taip pat neskiriama daug dėmesio, tačiau hibridinių teisinių formų evoliucija

[16] Paminėtinas L. Marcinkevičiaus mokslinis straipsnis, kuriame koncentruojamasi į jungtinės veiklos, kaip užsienio investicijų formos, analizę (MARCINKEVIČIUS, Laimonas. Tarptautinės jungtinės veiklos samprata tarptautinėje privatinėje teisėje. *Jurisprudencija*. *Mokslo darbai,* 2007, Nr. 11 (101), p. 91-97) bei jungtinės veiklos sutarties apžvalga vadovėlyje (GALVĖNAS, Rolandas. *In* AMBRASIENĖ, Dangutė, *et al*. *Civilinė teisė. Prievolių teisė*: vadovėlis. 3-oji laida. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, 2006, p.577-586).

pagyvino mokslininkų susidomėjimą partneryste. Užsienio doktrinoje lyginamuoju aspektu partnerystę nagrinėjo E. Vermeulen[17], J. Heenen[18], pagal atskiras valstybes šio darbo tyrimui taip pat paminėtini K. Muller (Vokietijos požiūriu)[19], A. R. Bromberg, L. Ribstein[20], W. J. Callison ir M. A. Sullivan[21] (JAV požiūriu), R. C. I'Anson Banks[22], G. Morse[23] (Anglijos požiūriu) mokslo darbai.

Kita vertus, įvertinant dalyvių ribotos atsakomybės praktinę reikšmę, užsienio teisės doktrinoje hibridinės verslo organizavimo formoms ir bendrovėms kaip atskiroms verslo organizavimo formoms skiriama nemažai dėmesio, disertacijoje nagrinėjami klausimai yra analizuoti užsienio autorių mokslo darbuose. Tokią situaciją lemia bendrovių teisės praktinė reikšmė, bendrovių teisės dinamiška evoliucija, kuri neatskiriama nuo nuolatinės visuomeninių-ekonominių santykių raidos. Nors bendrovių teisėje būtų sudėtinga surasti sritį, kuri nebūtų tam tikro tyrimo objektu, tačiau minėta, jog disertacijoje pasirinkta tyrimo kryptis, tyrimo rezultatų panaudojimas, įvertinant analizuojamus aspektus Lietuvos teisės požiūriu, lemia jos naujumą. Šio darbo tyrimui aktualios tokios užsienio autorių lyginamosios studijos, kaip M. Lutter[24], R. Drurry[25], M. Andenas ir F.Wooldridge[26] - dėl ribotos

[17] VERMEULEN, Erik P. *The Evolution of Legal Business Forms in Europe and the United States: Venture Capital, Joint Venture and Partnership Structures.* The Hague, etc.: Kluwer Law International, cop., 2003.

[18] HEENEN, Jacques. Partnership and Other Personal Associations for Profit. Chapter 1. French draft transl. TURNER, David; BRISTOW, Jane. *In* CONARD, Alfred, chief ed., *et al*. *International Encyclopedia of Comparative Law*. *Business and Private Organizations.* Tuebingen: J.C.B. Mohr; The Hague; Paris: Mouton, 1975. Vol. XIII.

[19] MULLER, Klaus J. *The GmbH: A Guide to the German Limited Liability Company*. 2nd ed. Munchen: Verlag C. H. Beck, 2009 (ankstesnis leidimas MULLER, Klaus J. *The GmbH: a Guide to the German Limited Liability Company.* Munchen: C. H. Beck, 2006).

[20] BROMBERG, Alan R.; RIBSTEIN, Larry E. *Bromberg and Ribstein on Partnership*. New York, Gaithersburg: Aspen Law & Business, 2002. Vol. I, Vol. III, Vol. IV; BROMBERG, Alan R.; RIBSTEIN Larry E. *Bromberg and Ribstein on Limited Liability Partnerships and the Revised Uniform Partnership Act.* 2000 ed. New York: Aspen Law & Business, 2000; RIBSTEIN, Larry E. The Evolving Partnership. *Journal of Corporation Law*, Summer 2001, Vol. 26, Nr. 4 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2010-06-17] ir kt. L. Ribstein straipsniai.

[21] CALLISON, J. William; SULLIVAN, Maureen A. Current through the September 2007 Supplement. *Partnership Law & Practice* (*2007*), Database [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://international.westlaw.com/search/> [žiūrėta 2008-06-30].

[22] I'ANSON BANKS, Roderick C. *Lindley & Banks on Partnership*. 18th ed. London: Sweet & Maxwell, 2002.

[23] MORSE, Geoffrey. *Partnership law*. 6th ed. Oxford, etc.: Oxford University Press, 2006; MORSE, Geoffrey, co-ordinating editor; DAVIES, Paul, *et al*., ed. *Palmer's Limited Liability Partnership Law*. London: Sweet & Maxwell, 2002; MORSE, Geoffrey. Partnerships for the 21st Century? – Limited Liability Partnerships and Partnership Law reform in the United Kingdom. *Singapore Journal of Legal Studies*, 2002, Vol. 2002, Nr. 2 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2010-06-16].

[24] LUTTER, Marcus. Limited Liability Companies and Private Companies. Chapter 2. *In* CONARD, Alfred, chief ed., *et al*. *International Encyclopedia of Comparative Law. Business and private*

atsakomybės įmonių, E. Vermeulen, D.S. Ribbens[27]- dėl hibridinių struktūrų, o taip pat K.Vandekerckhove[28], J. E. Antunes[29], H. Merkt ir G.Spindler[30], A. Muscat[31] moksliniai tyrimai, kuriuose lyginamuoju aspektu daug dėmesio skirta akcininkų atsakomybės dėl nesąžiningo elgesio analizei. Bendrovių teisės srityje taip pat pažymėtini E. Werlauff (Europos Sąjungos mastu)[32], K. Muller (Vokietijos požiūriu), P. Blumberg[33], F. A. Gevurtz[34] (JAV požiūriu), P. Davies (Anglijos)[35] mokslo darbai.

Lietuvoje hibridinės teisinės veiklos formos nebuvo analizės objektu sutarčių ar įmonių teisės srityje, o moksliniai tyrimai bendrovių teisės srityje nėra gausūs. Iš dalies šio darbo tyrimui aktualūs mokslo darbai, kuriuose atskirus bendrovių teisės aspektus tyrinėjo V. Mikelėnas[36], G. Bartkus[37], R. Greičius[38], A. Bosaitė ir Butov[39],

---

organizations. Tuebingen: J.C.B. Mohr; The Hague; Paris: Mouton, 1997. Vol. XIII; LUTTER, Marcus. Legal Capital of Public Companies in Europe - Executive Summary of Considerations by the Expert Group on „Legal Capital in Europe". *In* LUTTER, Marcus, ed. *Legal Capital in Europe*. Berlin: De Gruyter Recht, 2006; LUTTER, Markus. *The Law of Groups of Companies in Europe: A Challenge for Jurisprudence*. Forum Internationale, 1983, Vol. 1, Nr. 1.

[25] DRURY, Robert R. Private Companies in Europe and the European Private Company. *In* MCCAHERY, Joseph A.; RAAIJMAKERS, Theo; VERMEULEN, Erik P., ed. *The Governance of Close Corporations and Partnerships: US and European Perspectives.* 1st ed. Oxford, etc.: Oxford University Press, 2004; DRURY, R. R. Legal Structures of Small Businesses in France and England Compared. *International and Comparative Law Quarterly*, 1978, Vol. 27 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-22]; DRURY, Robert. The European Private Company. *In* NEVILLE, Mette; SORENSEN, Karsten Engsig, ed. *The Internationalisation of Companies and Company Laws*. 1st ed. Copenhagen: DJØF Publishing, 2001.

[26] ANDENAS, Mads; WOOLDRIDGE, Frank. *European Comparative Company Law*. 1st ed. New York: Cambridge University Press, 2009.

[27] RIBBENS, D. S. *The Personal, Fiduciary Character Of Members' Inter se Relations in the Incorporated Partnership: a Historical and Comparative Analysis with Particular Reference to English, American, German, Scottish and South African Law.* Johannesburg, Cape Town: Lex Patria, 1988

[28] VANDEKERCKHOVE, Karen. *Priecing the Corporate Veil.* ALPhen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2007.

[29] ANTUNES, Jose Engracia. *Liability of Corporate Groups. Autonomy and Control in Parent-Subsidiary Relationships in US, German and EU Law. An International and Comparative Perspective*. Deventer, Boston: Kluwer Law and Taxation Publishers, 1994.

[30] MERKT, Hanno; SPINDLER, Gerald. Direct Liability. *In* LUTTER, Marcus, ed. *Legal Capital in Europe*. Berlin: De Gruyter Recht, 2006.

[31] MUSCAT, Andrew. *The Liability of the Holding Company for the Debts of its Insolvent Subsidiaries*. Aldershot, etc.: Dartmouth, 1996.

[32] WERLAUFF, Erik. *EU Company Law: Common Business Law of 28 States*. Translated [from the Danish] by Hanne Gørn. 2nd ed. Copenhagen: DJØF Publishing, 2003.

[33] BLUMBERG, Phillip I., *et al*. *Blumberg on Corporate Groups*. 2nd ed. New York: Aspen Publishers, 2005. Vol. 1; BLUMBERG, Phillip I. *2001 Supplement to The Law of Corporate Groups. Substantive Law*. Gaithersburg, New York: Aspen Law & Business, 2001*;* BLUMBERG, Phillip I. *The Multinational Challenge to Corporation Law. The Search for a New Corporate Personality*. New York, Oxford: Oxford University Press, 1993; BLUMBERG, Phillip I. *The Law of Corporate Groups. Substantive Law*. Boston, Toronto: Little, Brown & Company, 1987.

[34] GEVURTZ, Franklin A. *Corporation Law*. St. Paul, Minn.: West Group, 2000.

[35] DAVIES, Paul L. *Gower and Davies. Principles of Modern Company Law*. 8th ed. London: Sweet & Maxwell, 2008.

[36] MIKELĖNAS, Valentinas. Įmonių vadovų civilinė atsakomybė. *In* ABRAMAVIČIUS, Armanas; MIKELĖNAS, Valentinas. *Įmonių vadovų teisinė atsakomybė*. 2-as leidimas. Vilnius: VĮ Teisinės

tačiau minėtų tyrimų ir šio tyrimo objektas, tikslai ir nagrinėjamos bendrovių teisės sritys yra skirtingi.

Atskirai paminėtinos 2006 m. A.Tikniūtės daktaro disertacija, kurioje nagrinėjamos juridinių asmenų kilmės teorijos, ribotos atsakomybės institutas, įvairių formų korporatyvinių juridinių asmenų kreditorių teisių apsaugos priemonės, *inter alia*, dalyvių ribotos atsakomybės panaikinimas[40], o taip pat 2008 m. V. Papijanc daktaro disertacija, kurioje, analizuojant funkciškai alternatyvius patronuojančios įmonės atsakomybės prieš dukterinės įmonės kreditorius institutus, kartu vertinamas ribotos atsakomybės privilegijos panaikinimas įmonių grupėse[41]. Aptariant šio darbo ir minėtose disertacijose nagrinėtų klausimų analizės tarpusavio santykį, reiktų išskirti šio darbo naujumą tokiais aspektais. *Pirma*, A.Tikniūtės ir V.Papijanc daktaro disertacijose nėra detaliau nagrinėjamas akcininko kaip uždarosios akcinės bendrovės dalyvio turtinės prievolės pagal CK 2.50 str. 3 dalį koncepcinis pagrindimas piktnaudžiavimo teise pagrindu, kuriuo remiasi darbo autorė, oponuodama V. Papijanc darbe siūlomam papildomos akcininko turtinės prievolės atsiradimo pagrindui. *Antra*, dėl skirtingos tyrimų krypties šiame darbe analizuojami klausimai, kurie nebuvo tyrimo objektu minėtose disertacijose (vertinamas subsidiarios atsakomybės subjektas pagal CK 2.50 str. 3 dalį, analizuojamos civilinės atsakomybės sąlygos, pažymima dėl kolektyvinio ir individualaus akcininko piktnaudžiavimo teisinių padarinių, vertinamas akcininko piktnaudžiavimo teise, kaip specialaus delikto, santykis su kitomis bendromis deliktinės atsakomybės normomis bei kitais kreditorių teisių civiliniais gynybos būdais, o taip pat identifikuojami uždaro tipo bendrovės pagrindinių požymių savitumai). *Trečia*, šioje disertacijoje daromos tam tikros skirtingo pobūdžio išvados. Kita vertus, šiame darbe

---

informacijos centras, 1999, p. 259-261; Autorius, *inter alia*, nagrinėja įmonės socialinės paskirties teorijas.

[37] BARTKUS, Gintautas. *In* MIKELĖNAS, Valentinas; BARTKUS, Gintautas; MIZARAS, Vytautas; KESERAUSKAS, Šarūnas. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. 1-as leidimas. Vilnius: Justitia, 2002, p. 93-254; Autorius pateikia CK 2.22-131 str., reglamentuojančių juridinių asmenų veiklą, komentarą.

[38] GREIČIUS, Rimgaudas. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007, p. 84, 196. Autorius, *inter alia*, nagrinėja įmonės socialinės paskirties teorijas.

[39] BOSAITĖ, Akvilė; BUTOV, Sergej. *In Civilinė teisė.* Bendroji dalis: vadovėlis. (moksl. red. Vytautas Mizaras). Vilnius: Justitia, 2009, p. 211-316; Aptariami juridiniai asmenys, kaip civilinės teisės subjektai, *inter alia*, pateikiama koncentruota juridinių asmenų teisinių formų apžvalga.

[40] TIKNIŪTĖ, Agnė. *Juridinio asmens ribotos atsakomybės problema: teisiniai aspektai*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė, 2006.

[41] PAPIJANC, Vitalij. *Patronuojančios įmonės atsakomybė prieš dukterinės įmonės kreditorius*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė, 2008.

atsižvelgiama daktaro disertacijoje atliktų klausimų analizę ir jau atskleisti aspektai, tokie kaip, pvz., vidiniai ar išoriniai faktoriai, atskleidžiantys akcininko atsakomybę, tipiniai atsakomybės atvejai, tirti V. Papijanc moksliniame darbe, juridinio asmens požymių ir ribotos atsakomybės tarpusavio santykis, kapitalo susigrąžinimo atvejai, analizuoti A. Tikniūtės moksliniame darbe, detaliau nenagrinėjami.

Analizuojant tyrimo šaltinius siauruoju požiūriu atskirai išskirtini užsienio ir Lietuvos autorių doktrinos darbai, kuriais buvo remiamasi analizuojant klasikinių verslo organizavimo formų (partnerystės, bendrovės) dalyvių atsakomybę. Paminėtini bendresnio pobūdžio darbai tokie, kaip dėl piktnaudžiavimo teise teisinės kategorijos analizės (pvz., R. Krieps [42], J. Voyame, B. Cottier ir B. Rocha [43], О. А. Поротикова [44], А. А. Малиновский [45], V. Mikelėnas[46], V. Mizaras[47]), o taip pat dėl sutarties šalies pasikeitimo kvalifikavimo (pvz., O. Lando komisijos Europos sutarčių teisės principai[48], Е. А. Ершова ir К. Д. Овчинников[49]).

Tyrimo metodai

Šis tyrimas atliktas naudojant teleologinį, lyginamąjį, sisteminį, istorinį, lingvistinį, loginį (analitinį) bei precedentinį metodus.

Disertacijos vienu pagrindinių metodų buvo teleologinis tyrimo metodas. Aiškinant esminį partnerystę ir uždarąją akcinę bendrovę skiriantį požymį - dalyvių atsakomybę ir jos taikymo sąlygas Lietuvoje, remiamasi pirmuosiuose darbo

[42] KRIEPS, Robert. General Report. *In* Council of Europe. *Abuse of Rights and Equivalent Concepts: the Principle and its Present Day Application.* Proceedings of the Nineteenth Colloquy on European Law, Luxembourg, 6 - 9 November 1989. Colloquy on European Law <19, 1989, Luxembourg>. Strasbourg, 1990, Vol. 19.

[43] VOYAME, Joseph; COTTIER, Bertil; ROCHA, Bolivar. Abuse of Rights in Comparative Law. *In* Council of Europe. *Abuse of Rights and Equivalent Concepts: the Principle and its Present Day Application.* Proceedings of the Nineteenth Colloquy on European Law, Luxembourg, 6 - 9 November 1989. Colloquy on European Law <19, 1989, Luxembourg>. Strasbourg, 1990, Vol. 19.

[44] ПОРОТИКОВА, Ольга Александровна. *Проблема злоупотребления субъективным гражданским правом*. Москва: Волтерс Клувер, 2006.

[45] МАЛИНОВСКИЙ, А. А. *In* МАРЧЕНКО, М. Н., ответственный редактор. *Общая теория государства и права*: академический курс в трех томах. Московский государственный университет им. М.В. Ломоносова. Юридический факультет. 3-е издание. Москва: Норма, 2007.

[46] MIKELĖNAS, Valentinas. Piktnaudžiavimas teise: samprata ir įstatymų taikymo problemos (1). *Justitia*, 1996, Nr. 1; MIKELĖNAS, Valentinas. Piktnaudžiavimas teise: samprata ir įstatymų taikymo problemos (2). *Justitia*, 1996, Nr. 2.

[47] MIZARAS, Vytautas. *In Civilinė teisė.* Bendroji dalis: vadovėlis. (moksl. red. Vytautas Mizaras). Vilnius: Justitia, 2009

[48] LANDO, Ole, *et al*., ed. *Principles of European Contract Law*. Part III. The Hague, London, New York: Kluwer Law International, 2003.

[49] ЕРШОВА, Е. А.; ОВЧИННИКОВ, К. Д. *Предприятие (Бизнес) в современном экономико-правовом обороте*. Москва: Статут, 2006.

skyriuose įvertintomis priežastimis, tikslais ir paskirtimi, su kuriais siejama uždaro tipo verslo organizavimo formų teisinė kilmė, samprata bei atskiri jų požymiai.

Rengiant šį darbą taip pat buvo labai svarbus lyginamasis metodas. Analizuojant Europos Sąjungos ir atskirų valstybių pozityviosios teisės nuostatas bei teisės doktrinos teiginius, *inter alia*, pateikiamą teismų praktiką ir jos vertinimą, identifikuojamos funkciškai analogiškos komercinio bendradarbiavimo formos, atliekamas koncentruotas ir susistemintas šių formų visuotinai bendrų, esminių požymių tyrimas, o taip pat išskiriamos esminės ir savitos tokio bendradarbiavimo skirtybės[50]. Objektyvios aplinkybės lėmė, jog Lietuvoje dar nėra gilių ir iki galo susiformavusių įmonių teisės aiškinimo ir taikymo tradicijų. Tik XX a. pabaigoje į Lietuvos teisę buvo transplantuotos klasikinės verslo organizavimo formos – uždaroji akcinė bendrovė ir bendrija, turinti juridinio asmens statusą, o, minėta, XX-XXI a. evoliucionavusių uždaro tipo hibridinių teisinių veiklos formų Lietuvoje kol kas nėra. Todėl verslo organizavimo formų sampratą geriausiai padeda atskleisti kitų valstybių ir Europos Sąjungos patirtis. Lyginamoji analizė taip pat sudaro galimybę apibendrinti ir įvertinti skirtingas doktrinas, pagrindžiančias neribotą partnerystės dalyvių atsakomybę bei bendrovės dalyvių ribotos atsakomybės išimtis, jų taikymo praktiką, ir pasiūlyti, autorės nuomone, tinkamiausią koncepcinį šių formų dalyvių atsakomybės pagrindimą pagal Lietuvos teisę.

Konkrečių valstybių teisės pasirinkimas lyginamajai analizei sąlygotas tradicinio valstybių teisinių sistemų skirstymo į bendrosios ir civilinės teisės tradicijos valstybes, teisės šeimas (romanų, germanų, anglo-saksų, Šiaurės šalių). Taip pat atsižvelgta į valstybių įtaką harmonizuojant Europos Sąjungos įmonių teisę bei jų indėlį į pasaulinę ekonomiką. Didžiausias dėmesys skiriamas Anglijos[51], Jungtinių Amerikos Valstijų[52], Prancūzijos, Vokietijos ir Europos Sąjungos teisei, atskirais atvejais darbe pateikiami Nyderlandų ir Skandinavijos valstybių teisės pavyzdžiai. Kelių atskirų, tačiau tai pačiai teisės tradicijos sistemai priklausančių valstybių nacionalinės teisės lyginimas (Anglija *v.* JAV, Vokietija *v.* Prancūzija)

[50] DANNEMANN, Gerhard. Comparative Law: Study of Similarities or Differences? *In* REIMANN, Mathias; ZIMMERMANN, Reinhard. *The Oxford Handbook of Comparative Law*. 3rd ed. Oxford, New York (N.Y): Oxford University Press, 2006, p. 383-419.

[51] Pastebėtina, kad Škotijai, kuri reprezentuoja mišrios teisės tradicijos sistemos valstybę, būdingas savitas, skirtingas nuo Anglijos teisinis reguliavimas (pvz., nors Škotijoje partnerystė reguliuojama tuo pačiu įstatymu, kitaip nei Anglijoje, Škotijoje partnerystė turi juridinio asmens teises).

[52] Nagrinėjama ne atskirų valstijų, bet federaliniu mastu taikoma teisė. JAV įmonių teisė reguliuojama valstijų lygmenyje, tačiau valstijos, priimdamos įstatymus, atsižvelgia į federaliniu lygmeniu priimtus pavyzdinius teisės aktus, skirtus valstijų teisės aktų unifikavimui.

padėjo atskleisti ne tik šiose valstybėse vyraujančias bendrybes įmonių teisės srityje, bet ir savitumus nagrinėjamais klausimais tose pačiose teisės tradicijos sistemose, kas leidžia visapusiškiau atlikti lyginamąją teisėtyrą, jos rezultatus palyginti su Lietuvos teise, o taip pat nuspręsti dėl užsienio teisės perėmimo tais atvejais, kai nagrinėjamu aspektu užsienio teisė artima Lietuvos teisei. Kadangi Lietuvoje partnerystės teisinio subjektiškumo ir akcininko atsakomybės pagal bendrovės prievoles dėl nesąžiningo elgesio teisinis reglamentavimas iš esmės atitinka reguliavimą, įtvirtintą Rusijos CK, atskirais atvejais taip pat minima ir Rusijos teisė.

Valstybėse yra didelė verslo organizavimo formų įvairovė, todėl funkcinis metodas, kuris neatsiejamas nuo lyginamosios teisėtyros, padėjo identifikuoti savo esme analogiškas komercinio bendradarbiavimo formas. Štai, valstybėse, kuriose nėra tapačių formų, dažnai funkciškai tapatūs rezultatai pasiekiami kitais būdais (pvz., nesant galimybės veikti per ribotos atsakomybės ūkinę bendriją, naudojama bendrija su tikruoju nariu-bendrove), valstybėje, kuriose ribotai taikoma akcininko atsakomybės pagal bendrovės prievoles dėl nesąžiningo elgesio doktrina, kreditorių teisių apsauga užtikrinama alternatyviais teisių gynybos mechanizmais. Lyginant verslo organizavimo formas, buvo tiriamas konkretus požymis, tam tikrų interesų apsauga, pagal atskiras jurisdikcijas įvertinant būdus, kuriais išsprendžiama analogiška problematika bei pasiekiami panašūs rezultatai, nors ir skirtingais būdais[53].

Istorinės analizės metodas, jį taikant kartu su lyginamąja teisėtyra, naudojamas tiriant atskirų verslo organizavimo formų teisinę kilmę, priežastis, sąlygojusias pirminę šių formų sampratą, tikslus ir paskirtį. Istorinis dalyvių statuso sąlygojamos atsakomybės pagrindimas padeda suformuluoti konceptualius klasikinių verslo organizavimo formų dalyvių atsakomybės principus šiuolaikinėje Lietuvos įmonių teisėje. Šiuo tikslu analizuojamos ir tam tikros Lietuvos teisės aktų normos (pvz., CK, Akcinių bendrovių įstatymo, Ūkinių bendrijų įstatymo), jas lyginant su ankstesnėmis redakcijomis ir analizuojant *travaux preparatoires*.

Sisteminės analizės metodo pagalba nustatomas atskirų verslo organizavimo formų tarpusavio santykis, kaip antai, įvertinama partnerystės tam tikrų požymių įtaka bendrovės teisinei formai (pvz., galimybė pritaikyti partnerystės principus

[53] ZWEIGERT, Konrad; KÖTZ, Hein. *An Introduction to Comparative Law*. Translated from the German by WEIR, Tony. 3rd ed. Oxford: Clarendon Press, 1998, p. 10, 34-40; Lyginamos tik tos taisyklės, kurios įgyvendina analogiškas funkcijas ir sprendžia analogišką problemą.

santykiuose tarp dalyvių asmeninėse uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonėse ar akcininkų atsakomybę pagal bendrovės prievoles dėl nesąžiningo elgesio pagrįsti partnerių atsakomybės principais). Šis metodas leido išsamiau ir visapusiškiau atskleisti esminius konkrečios teisinės formos požymius. Sisteminis metodas taip pat buvo taikytas ir kitu lygmeniu – analizuojant dabartinio teisinio reguliavimo esmę ir tikslus per atitinkamų teisės normų sisteminius ryšius su kitomis teisės normomis (pvz., sprendžiant dėl dalyvių atsakomybės, vertinamas tam tikrų civilinės teisės, įmonių teisės ir bankroto teisės institutų tarpusavio santykis). Sisteminis metodas taip pat buvo svarbus, vertinant paskirų jurisdikcijų praktikos panaudojimą Lietuvoje dėl nacionalinio teisinio reguliavimo ypatumų.

Atliekant tyrimą, naudojami ir lingvistinis, loginis (analitinis) bei precedentinis metodai[54], kurie buvo naudingi įvertinant dabartinį teisinį reguliavimą Lietuvoje, vertinti teisės doktrinoje pateikiamas nuomones ar teismų praktiką nagrinėjamais klausimais, o taip pat siekiant tinkamai pritaikyti užsienio praktiką Lietuvos teisėje.

Naudoti metodai padėjo visapusiškai įvertinti tyrimų rezultatus, padaryti apibendrinančias tyrimo išvadas. Darant išvadas, taip pat remiamasi trečiųjų asmenų surinktais statistiniai duomenimis, pvz., dėl skirtingų verslo organizavimo formų populiarumo ir jų tarpusavio konkurencijos pagal atskiras valstybes.

Ginamieji teiginiai

Disertacijoje ginamieji teiginiai yra šie:

1. Hibridinės prigimties uždaro tipo verslo organizavimo formos, kurios apjungia partnerystės ir bendrovės pagrindines savybes, nepateikia unikalių, išimtinai su šiomis verslo organizavimo formomis susijusių teisinių sprendimų.

2. Klasikinių verslo organizavimo formų (partnerystės, bendrovės) dalyvių turtinės prievolės atsiradimo pagrindą ir atsakomybės taikymo sąlygas suponuoja skirtinga šių verslo organizavimo formų teisinė kilmė, samprata bei šių formų savarankiškumas:

2.1 Kadangi teisiniai santykiai, susiklostantys tarp komercinės partnerystės dalyvių, veikiančių išimtinai sutartiniais pagrindais pagal CK, ir tarp ūkinės bendrijos

[54] Apie teisės aiškinimo metodus žr. MIKELĖNIENĖ, Dalia; MIKELĖNAS, Valentinas. *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*. Vilnius: Justitia, 1999, p. 167-237; Dėl teismo precedento, pvz., žr. 2007-10-24 Konstitucinio Teismo nutarimą (VŽ, 2007, Nr.111-4549).

tikrųjų narių grindžiami tais pačiais principais, o dalyvių statusas įgyjamas tuo pačiu teisiniu pagrindu – pagal jungtinės veiklos sutartį (CK 6.969 str. 2 d., ŪBĮ[55] 2 str. 8 p., 3 str. 1 d., 4 str. 1 d., 7 str. 1 d., 8 str. 1 d.), dalyvių pagal jungtinės veiklos sutartį pagal CK ir ūkinės bendrijos tikrųjų narių atsakomybei tretiesiems asmenims taikytini iš esmės panašūs principai. Tam tikrus šios tikrųjų narių turtinės prievolės savitumus lemia juridinio asmens statusas.

2.2 Komanditinės ūkinės bendrijos kaip tarpinės grandies tarp tikrosios ūkinės bendrijos ir uždarosios akcinės bendrovės teisinės formos ypatumas sąlygoja dvilypį komanditoriaus atsakomybės pagal komanditinės ūkinės bendrijos prievoles pobūdį. Komanditinės ūkinės bendrijos ir jos narių–komanditorių koncepcinė samprata suponuoja, jog komanditorių atsakomybė, kai jo statusas faktiškai tolygus tikrojo nario statusui, turėtų būti reglamentuojama pagal bendrąsias tikriesiems nariams taikytinas atsakomybės sąlygas (t.y. pagal CK 2.50 str. 4 d., ŪBĮ 7 str. 8 d., 8 str. 5 d.). Komanditoriaus atsakomybė pagal CK 2.50 str. 3 dalį laikytina papildančiąja ir taikytina situacijose, kai komanditoriaus elgesiu, pasinaudojus bendrijos teisine forma, bendrijos kreditoriams padaroma žalos, tačiau funkciškai komanditoriaus vaidmuo neatitinka tikrojo nario statuso.

2.3 Uždarosios akcinės bendrovės akcininkų ir ūkinės bendrijos tikrųjų narių papildoma atsakomybė atitinkamai pagal CK 2.50 str. 3 ir 4 dalis turėtų būti aiškinama kaip turtinė prievolė, kuri tikrųjų narių ir akcininkų atžvilgiu grindžiama skirtingais šios prievolės atsiradimo pagrindais ir skirtingomis taikymo sąlygomis.

[55] 2003-11-06 Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymo (su pakeitimais ir papildymais) (VŽ, 2003, Nr. 112-4990) (toliau – ŪBĮ).

2. Bendrosios pastabos dėl komercinio bendradarbiavimo

Doktrinoje paprastai diskutuojama dėl partnerystės, kaip sutartinės, ir bendrovės, kaip statutinės, komercinės veiklos organizavimo formos. Tačiau socialiniai-ekonominiai veiksniai, verslo ir teisės tradicijos, požiūris į įmonės vaidmenį visuomenėje paskirose valstybėse sąlygoja įmonių teisės teisinio reguliavimo savitumus.

Šiuolaikinė bendrosios teisės tradicijos valstybių bendrovių teisė laikoma labiau modernizuota, lankstesne ir liberalesne už kontinentinės Europos bendrovių teisę, verslumo skatinimas pirmiausia suprantamas per akcininkų interesų prioritetą, vidinių bendradarbiavimo santykių prizmę, kreditorių teisių apsaugos priemonių didžiąją dalį įtvirtinant kitose, ne įmonių teisės šakose. Štai, reglamentuojant uždaro tipo bendrovių vidinius santykius (pvz., organų kompetenciją, akcininkų teises), Anglijoje vyrauja liberalios bendrovių teisės principas, jog „galima viskas kas nedraudžiama“, skirtingai nuo kai kuriose Europos valstybėse įtvirtinto mažiau lankstaus požiūrio[56]. Pripažįstama, kad kiekvienas savo interesų apsauga turėtų pasirūpinti sudarydamas sutartis, pasinaudodamas išviešinta informacija ar per nemokumo procedūras[57]. Tokių bendrovių kreditorių teisių apsauga iš esmės užtikrinama *a posteriori* per nemokumo teisinius santykius, įtvirtinant valdymo organų atsakomybę, taikant akcininko atsakomybės dėl nesąžiningų veiksmų doktriną, o taip pat kreditorių interesus ginant bendrais prievolių teisėje įtvirtintais teisių gynybos būdais. Bendrosios teisės tradicijos valstybėse manoma, kad ekonominiu požiūriu efektyviau spręsti klausimus ne *ex ante* teisės aktų pagalba, bet *ex post* derybų būdu arba teismuose, iškilus problemai[58]. Pastebėtina, kad, skirtingai nuo kontinentinės Europos, JAV ir Anglijoje

[56] DRURY, Robert R. Private Companies in Europe and the European Private Company. *In* MCCAHERY, Joseph A.; RAAIJMAKERS, Theo; VERMEULEN, Erik P., ed. *The Governance of Close Corporations and Partnerships: US and European Perspectives.* 1st ed. Oxford, etc.: Oxford University Press, 2004, p. 392.

[57] SCHALL, Alexander. The UK Limited Company Abroad – How Foreign Creditors are Protected after Inspire Art (Including Comparison of UK and German Creditor Protection Rules). *European Business Law Review*, 2005, Vol. 16, Nr. 4, p. 1534; WAGNER, Gerhard. Comment: Distributions to Shareholders and Fraudulent Transfer Law. *In* EIDENMULLER, Horst; SCHON, Wolfgang, ed. *The Law and Economics of Creditor Protection*: *A Transatlantic Perspective*. The Hague: TMC Asser Press, 2008, p. 226-229; VEIL, Rüdiger. Capital Maintenance. The Regime of the Capital Directive versus Alternative Systems. *In* LUTTER, Marcus, ed. *Legal Capital in Europe*. Berlin: De Gruyter Recht, 2006, p. 86; BOOTH, Richard A. Capital Requirements in United States Corporation Law. *In* LUTTER, Marcus, ed. *Legal Capital in Europe*. Berlin: De Gruyter Recht, 2006, p. 639-645.

[58] EASTERBROOK, Frank H.; FISCHEL, Daniel R. *The Economic Structure of Corporate Law*. Cambridge, Mass., etc.: Harvard University Press, 1991, p. 35.

komercinis bendradarbiavimas klasikine partnerystės forma mažiau formalizuotas, pvz., nereikalaujama partnerystės įregistravimo (išviešinimo).

Tradiciškai, kontinentinei Europai būdingos konservatyvios skolinimosi iš bankų tradicijos, kas lėmė griežtesnę kreditorių teisių apsaugą bendrovių teisėje. Kai kurios civilinės teisės tradicijos valstybės pasižymi didele įmonių nuosavybės koncentracija, kuri sąlygoja ilgalaikius ekonominius santykius, asmeninius investuotojų ryšius su bendrove, išimtinį siekį užsitikrinti akcininko interesus, todėl yra didesnis poreikis kreditorių teisių apsaugai[59]. Be to, skirtingą teisinį reguliavimą suponavo istoriškai susiklosčiusi bendro-vės socialinė paskirtis kontinentinėje Europoje, kuomet bendrovė buvo suprantama kaip įvairių suinteresuotų asmenų interesų derinys, *inter alia*, darbuotojų, kreditorių, o taip pat siekis apriboti konkurenciją tarp Europos Sąjungos valstybių-narių įmonių teisės srityje. Pastebėtina, kad dualistinė privatinės teisės sistema nulėmė papildomų administracinių reikalavimų įtvirtinimą bendradarbiaujant tradicine komercinės partnerystės forma.

Tačiau skirtingų valstybių įmonių teisė palaipsniui unifikuojama, kadangi didėja konkurencija tarp valstybių dėl užsienio investicijų pritraukimo ir vietinių investicijų išlaikymo, sudaromos sąlygos verslo mobilumui euro-regioniniu mastu. Kontinentinėje Europoje įsivyrauja modifikuotas požiūris į bendrovės socialinę paskirtį, didesnį dėmesį skiriant investuotojui (akcininkui). Požiūris į kreditorių interesų garantijas bendrovių teisėje keičiasi, kuomet kreditorių teisių apsaugą siekiama užtikrinti tais atvejais, kai bendrovės kreditoriai susiduria su bendrovės, kaip verslo organizavimo formos, sukuriama unikalia rizika. Dažniausiai tokia rizika suvokiama per dalyvių galias manipuliuoti ribota atsakomybe, dėl ko įmonė tampa nemokia. Taigi, šiandieninėje įmonių teisėje negalioja postulatas, kad ribota atsakomybė privalomai sąlygoja specifinę kreditorių interesų garantiją *quid pro quo* (liet. - vienas vietoj kito), kreditoriaus interesų gynybos poreikis pripažįstamas, kai teisinė intervencija yra efektyvi[60]. Ieškoma alternatyvių kreditorių teisių gynybos būdų, kurie mažiau ribotų verslumo skatinimą, pvz., atsisakant didelių pradinių investicijų (minimalaus įstatinio kapitalo ir kitų steigimo kaštų forma), tačiau plečiant

[59] ELST, Christoph Van Der. The Equity Markets, Ownership Structures and Control: Towards an International Harmonization? *In* HOPT, Klaus J.; WYMEERSCH, Eddy, ed. *Capital Markets and Company Law*. 1st ed. Oxford: Oxford University Press, 2003, p. 4-6.

[60] HERTIG, Gerard; KANDA, Hideki. Creditor Protection. *In* KRAAKMAN, Reinier, *et al*. *The Anatomy of Corporate Law: a Comparative and Functional Approach*. 1st ed. Oxford: Oxford University Press, 2004, p. 71-72.

bendrovės valdymo organų atsakomybę. Smulkaus ir vidutinio verslo pobūdis, poreikiai ir veiklos specifika lemia būtinybę įtvirtinti skirtingą nuo didelių įmonių teisinį reguliavimą, *inter alia,* supaprastinant esamą teisinį reguliavimą, mažinant administracinę naštą [61] . Todėl uždaro tipo verslo organizavimo formų, kurios tradiciškai skirtomis smulkiam ir vidutiniam verslui, reguliavimas supaprastinamas, liberalizuojamas, ypatingai vidinių santykių srityje. Pastebėtina, kad, Europoje uždaro tipo ir atviro tipo verslo organizavimo formų skirtingas reguliavimas neatsiejamas ir nuo situacijos pasikeitimo vertybinių popierių rinkose, kadangi europiniu lygmeniu vertybinių popierių prekyba reguliuojamose rinkose reikšmingai sustiprėjo, šis reguliavimas iš bendrovių teisės palaipsniui perkeliamas į atskirą, viešą vertybinių popierių apyvartą reguliuojančią sritį. Mokslininkai taip pat aktyviai diskutuoja dėl hibridinių formų naujadarų, evoliucionavusių JAV, ir tokių verslo organizavimo formų įtvirtinimo galimybių nacionalinėje teisėje. Šias tendencijas kontinentinėje Europoje sąlygoja ekonominė logika, nes verslumas Europos Sąjungoje, lyginant su JAV, yra gerokai žemesnis[62].

Kita vertus, pastebėtina, kad bendra evoliucija įmonių teisės srityje ne visuomet vienodai reikšmingai įtakoja atskiras valstybes. Kaip antai, gilios istorinės tradicijos, konservatyvus požiūris į jungtinę veiklą, griežta partnerystės ir bendrovės, kaip atskirų verslo organizavimo formų, demarkacija Anglijoje apribojo galimybes modernizuoti bendros veiklos sampratą pagal pažangią kontinentinės Europos ir JAV patirtį, partnerystę personifikuojant į juridinį asmenį.

Komercinis bendradarbiavimas pasižymi didele teisinių veiklos formų įvairove, nes laisvė užsiimti verslu pripažįstama pagal Europos Sąjungos teisę ir nacionalinius teisės aktus bei praktiką [63] . Konkrečiose valstybėse skirtingai realizuojama teisė

[61] 2008-06-25 Komisijos komunikatas Tarybai, Europos parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui - „Visų pirma galvokime apie mažuosius“ Europos iniciatyva “Small Business Act” {SEC(2008) 2101} {SEC(2008) 2102} (COM (2008) 0394 final); Įtvirtinama 10 principų, kurie užtikrintų mažo ir vidutinio verslo skatinimą bei augimą, pagerintų verslo sąlygas, *inter alia,* priemones įstatymų leidybos srityje.

[62] 2007-12-13 Lisabonos sutartyje, iš dalies keičiančioje Europos Sąjungos sutartį ir Europos Bendrijos sutartį, prie Europos Sąjungos tikslų priskiriama labai konkurencingos socialinės rinkos ekonomikos kūrimas, visiško užimtumo ir socialinės pažangos užtikrinimas (OL 2007, C 306); taip pat Europos Sąjungos sutarties 2 str. 3 d. suvestinė redakcija (OJ, 2010 C 83).

[63]2000-12-07 Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija (su pakeitimais ir papildymais) 16 str. ir 51 str. (OL, 2010 C 83); Lietuvos Respublikos Konstitucijos 46 str. ir 48 str. (VŽ, 1992, Nr. 33-1014), pastarųjų sampratą, *inter alia*, apimančią teisę laisvai pasirinkti verslą, savo nutarimuose yra atskleidęs Konstitucinio teismas (pvz., 2005-05-13 (VŽ, 2005, Nr. 63-2235), 2002-03-14 (VŽ, 2002, Nr.28-1003), 1996-04-18 (VŽ, 1996, Nr.36-915). Konstitucinis teismas yra pažymėjęs, kad pagal Konstituciją negali būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, kuriuo ūkinės veiklos laisvei įgyvendinti būtų sudarytos netinkamos sąlygos. Taip pat žr. CK 2.4 str.

užsiimti komercine-ūkine veikla ir teisinės formos pasirinkimo laisvė. Štai, Prancūzijoje kiekvienas gali užsiimti verslu per įstatymiškai įtvirtintą teisinę formą, tačiau pasirinkta verslo organizavimo forma negali būti iš esmės modifikuota[64]. Vokietijoje sutarčių laisvės principo doktrina šiuo požiūriu taikoma žymiai liberaliau ir plačiau, teismų praktika ir įstatyminis reglamentavimas pripažįsta kelių teisinių formų asimiliaciją, kuomet investuotojai nepraranda išorine teisine forma suteikiamos naudos (pvz. *GmbH & Co. KG*, komanditinė bendrija su vieninteliu tikruoju nariu-bendrove, reprezentuojanti *de jure* komanditinę bendriją, *de facto* – ekonomiškai – ribotos atsakomybės įmonę). JAV pasižymi ypač produktyviu verslo organizavimo formų profiliavimu, todėl investuotojai turi dideles pasirinkimo galimybes tarp klasikinių ir naujai evoliucionavusių hibridinių komercinio bendradarbiavimo formų.

Nežiūrint visų minėtų skirtumų, atskirose valstybėse ir euro-regioniniu lygmeniu verslo organizavimo formų samprata ir pagrindiniai požymiai yra panašūs. Neatsitiktinai, mokslo darbuose siekiama ne tik pažymėti nacionalinės įmonių teisės savitumus, bet ir identifikuoti komercinio bendradarbiavimo bendrybes. Siekiant visapusiškesnės ir išsamesnės asmeninio pobūdžio uždaro tipo pagrindinių (klasikinių ir hibridinių) verslo organizavimo formų sampratos, pradžioje tikslinga koncentruotai paminėti dažniausiai doktrinoje sutinkamus kriterijus, pagal kuriuos skirstomos ir nagrinėjamos komercinio bendradarbiavimo formos.

2.1 Komercinio bendradarbiavimo formų skirstymo ir nagrinėjimo kriterijai

Tradiciškai, pagal istoriškai susiformavusią teisinę veiklos formą komercinis bendradarbiavimas žinomas kaip šalių vykdoma jungtinė veikla bendrų tikslų pasiekimui (partnerystė) arba šalių bendradarbiavimas, įsteigus bendrovę. Tačiau bendradarbiavimas gali būti skirstomas ir pagal kitus kriterijus, kaip antai, teisinį subjektiškumą, bendradarbiavimo pobūdį ar konfidencialumą.

Štai, pagal teisinį subjektiškumą išskiriamos šios klasikinės komercinio bendradarbiavimo grupės: (i) partnerystė, kai partneriai pagal jungtinės veiklos sutartį veikia nesteigdami atskiro subjekto (įmonės), išimtinai sutartiniu pagrindu; sąlyginai doktrinoje vadinamas „sutartiniu bendradarbiavimu“; (ii) bendradarbiavimas steigiant

[64] HEENEN *supra,* note 18, p. 6; Štai, įstatuose numačius pasirinktos teisinės formos esmės neatitinkančias nuostatas, tokios nuostatos būtų pripažintos negaliojančiomis arba verslo organizavimo forma būtų perkvalifikuojama į pagal savo esmę atitinkančią teisinę formą.

teisinį subjektiškumą turintį subjektą (įmonę). Šio, sąlyginai doktrinoje žinomo kaip „struktūrinio bendradarbiavimo“ pavyzdžiais būtų partnerystė, kurios pagrindu steigiamas ir veikia teisinį subjektiškumą turintis subjektas (pagal sampratą Lietuvoje, bendrijos atitikmuo), o taip pat bendrovės bei kiti privatūs juridiniai asmenys.

Atsižvelgiant į administracinius formalumus, komercinis bendradarbiavimas gali būti registruojamas arba neregistruojamas. Trečiųjų asmenų atžvilgiu registracija viešuose registruose gali sąlygoti juridinio asmens statuso įgijimą ir (ar) ribotą dalyvių atsakomybę. Visuotinai pripažįstama, jog nustatytų registracijos formalumų laikymasis užtikrina bendrovių dalyviams ribotą atsakomybę, o šiai verslo organizavimo formai (bendrovei) – atskiro juridinio asmens statusą. *Per contra*, registracijos reikšmė, kuomet bendradarbiaujama partnerystės forma, atskirose valstybėse nevienoda. Kaip antai, kontinentinėje Europoje registruojama komercinė partnerystė įgyja juridinio asmens statusą (pvz., Prancūzijoje, Rusijoje) ar *quasi*-juridinio asmens teises (pvz., Vokietijoje), tačiau registracija nesuteikia partnerystės dalyviams ribotos atsakomybės. Bendrosios teisės tradicijos valstybėse registracija (išviešinimas) užtikrina ribotą atsakomybę, tačiau registracija nebūtinai susijusi su partnerystės teisiniu subjektiškumu. Štai, Anglijoje komanditinės bendrijos registracija sąlygoja komanditorių ribotą atsakomybę, tačiau bendrija neįgyja juridinio asmens statuso. JAV partnerystė kvalifikuojama juridiniu asmeniu, nors jungtinės veiklos įregistruoti nereikalaujama; tačiau registracija garantuoja partnerių ribotą atsakomybę (pvz., *LLP* partnerių, komanditorių).

Civilinės teisės tradicijos valstybėse partnerystė gali būti skirstoma pagal teisinių santykių pobūdį į dvi grupes, t.y. komercinę ir nekomercinę (civilinę) partnerystę [65] . Nekomercinė partnerystė dažniausiai sutinkama valstybėse, pripažįstančiose dualistinę privatinės teisės sistemą (pvz., Vokietijoje,

[65] Šiame darbe nekomercinė partnerystė (angl. – *civil partnership*, vok. - *BGB Gesellschaft, GbR*, pranc. - *societe civile*, oland. – *maatscha,* rus. – *простое товарищество*) analizuojama tiek, kiek tai yra būtina atskleidžiant komercinio bendradarbiavimo sampratą. Jeigu nenurodyta kitaip, nagrinėjama komercinė partnerystė. Pagal sampratą Lietuvoje, kontinentinės Europos valstybėse komercinės partnerystės atitikmuo būtų tikroji ūkinė bendrija (vok. - o*ffene handelsgesellschaft*, *OHG*, pranc. - *societe en nom collectif*, *SNC;* oland. – *vennootschap onder firma*, *VOF*, rus. - *полное товарищество*), o kai kuriose valstybėse taip pat ir sutartinė komercinė partnerystė (rus. - *простое товарищество*). Anglijoje, JAV komercinė partnerystė, nepriklausomai nuo jos teisinio subjektiškumo, vadinama vienodai (angl. - *general partnership, partnership*).

Prancūzijoje)[66]. Štai, priklausomai nuo veiklos pobūdžio Vokietijoje jungtinė veikla, nesukurianti ribotos atsakomybės juridinio asmens, skirstoma į: (i) komercinę partnerystę (bendrija, nevieša partnerystė); (ii) nekomercinę partnerystę (sutartinė partnerystė, profesinė bendrija)[67]. Nekomercinės sutartinės partnerystės forma dažniausiai naudojama įsigyjant nekilnojamąjį turtą, statybos projektuose. Nagrinėjant komercinės ir nekomercinės partnerytės santykį, pastebėtina, kad nuostatos, reguliuojančios nekomercinę partnerystę, subsidiariai taikomos komercinei partnerystei (pvz., Vokietijoje[68], Prancūzijoje[69]). Pagrindinis skirtumas tarp komercinės ir nekomercinės partnerystės susijęs su išoriniais santykiais. Kaip antai, komercinei partnerystei būdingas įregistravimo reikalavimas (pvz., Vokietijoje nekomercinė sutartinė partnerystė neregistruojama viešame registre), nekomercinę partnerystę atstovaujantys partneriai turi ribotus įgalinimus veikti trečiųjų asmenų atžvilgiu (pvz., Vokietijoje ir Prancūzijoje[70], Nyderlanduose[71]), skiriasi dalyvių atsakomybės pobūdis, kuomet nekomercinės sutartinės partnerystės dalyvių neribota atsakomybė dažniausiai dalinė, o komercinės partnerystės dalyvių – solidari (pvz., Prancūzijoje[72], Nyderlanduose[73], Rusijoje[74], Lietuvoje[75]), taip pat gali būti nevienoda

[66] RANDAZZO, Salvo. The Nature of Partnership in Roman Law. *Australian Journal of Legal History*, 2005, Vol 9 [interaktyvus], p. 121. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-10]; Romėnų teisėje jungtinė veikla nebūtinai buvo siejama su pelno siekimu.

[67] ASSMANN, Heinz-Dieter; LANGE, Barbara; SETHE, Rolf. The Law on Business Associations. *In* REIMANN, Mathias; ZEKOLL, Joachim, ed. *Introduction to German Law*. Munchen: C.H. Beck, 2005, p. 170. PELTZER, Martin; VOIGHT Elizabeth A. *German Commercial Code: German-English text with an introduction in English*. 5th ed. revised. Koln: O. Schmidt, 2003, p. 100; FISHER, Howard. *The German Legal System and Legal Language*. 3rd ed. London, etc.: Cavendish Publishing Limited, 2002, p. 105.

[68] FISHER *supra*, note 67, p. 105; ASSMANN; LANGE; SETHE *supra,* note 67, p. 170; Komercinės partnerystės veiklą reglamentuoja Vokietijos KK, subsidiariai taikant Vokietijos CK nuostatas dėl sutartinės nekomercinės partnerystės bei nuostatas dėl asociacijų.

[69] HEENEN *supra,* note 18, p. 74.

[70] *Ibidem*, p. 92.

[71] Pagal Nyderlandų CK 1679 str. ir 1681 str. partneris gali atstovauti bendrą veiklą, nesukuriančią juridinio asmens, ir toks sandoris įpareigoja kitus partnerius, jeigu įgalinimai suteikiami partnerystės sutartimi arba tokios sutarties pagrindu naudą gauna partnerystė (WARENDORF, Hans; THOMAS, Richard; CURRY-SUMNER, Ian. *The Civil Code of the Netherlands*. ALPhen aan den Rijn: Kluwer Law Internat., 2009).

[72] ANDENAS; WOOLDRIDGE *supra,* note 26, p. 61; Prancūzijoje nekomercinės jungtinės veiklos sutarties partnerių neribota atsakomybė yra dalinė, proporcinga kiekvieno partnerio įnašui. Tačiau Prancūzijos teismų praktikoje buvo nuspręsta, kad nekomercinės jungtinės veiklos partneriams taip pat gali kilti solidari atsakomybė, jeigu sandoris savo esme yra komercinis.

[73] Pagal Nyderlandų CK 1680 str. nekomercinės partnerystės dalyvių atsakomybė dalinė lygiomis dalimis (lot. - *per capita*) arba proporcingai įnašų sumai (lot. - *pro rata*).

[74] Pagal Rusijos CK 1047 str. dalyviai atsako proporcingai įnašams pagal nekomercinės sutartinės partnerystės sutartines prievoles ir solidariai pagal deliktines prievoles, o pagal CK 75 str. 1 d. tikrieji nariai atsako solidariai pagal bendrijos prievoles (žr. Rusijos Civilinis kodeksas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <www.consultant.ru/popular/gkrf2/> [žiūrėta 2010-01-09]).

bendros veiklos kreditorių ir asmeninių dalyvių kreditorių reikalavimų tenkinimo iš bendros veiklos turto tvarka. Pastebėtina, jog nekomercinės sutartinės partnerystės teisinio subjektiškumo pagrindimas skirtingose valstybėse nevienalytis: vienose valstybėse pripažįstamas nekomercinės partnerystės (dalinės) juridinio asmens teisės (pvz., Prancūzijoje[76], Nyderlanduose[77], Vokietijoje[78]), kitose – santykių subjektais laikomi patys dalyviai (pvz., Lietuvoje).

Tačiau, analizuojant paskirų jurisdikcijų teisę, skirstymas į komercinę ir nekomercinę partnerystę nėra aiškus[79], o kai kuriais atvejais – ir dirbtinis[80], todėl

---

[75] CK 6.975 str. Jeigu jungtinės veiklos sutartis nėra susijusi su ūkine komercine partnerių veikla, kiekvienas partneris atsako pagal bendras prievoles visu savo turtu proporcingai dalies dydžiui, tačiau pagal nesutartines prievoles partneriai atsako solidariai. Komercinės partnerystės partnerių atsakomybė visais atvejais solidari. Be to, pasibaigus jungtinės veiklos sutarčiai, pagal neįvykdytas bendras prievoles visi partneriai atsako solidariai (CK 6.978 str. 2 d.).

[76] HEENEN *supra,* note 18, p. 9, 79; Prancūzijos teismų praktika suformavo, jog nekomercinė partnerystė, kuriai nėra taikomi išviešinimo (registracijos) reikalavimai, taip pat turi teisinį subjektiškumą (juridinio asmens teises).

[77] KULPER, Ina; VOSSESTEIN, Gert-Jan. The Netherlands. *In* OLTMANNS, Michael, J., ed. *European Company Structures – a Guide to Establishing a Business Entity in a European Country. Ernst & Young Legal Series*. Kluwer Law International *Ltd*: London, 1998 [interaktyvus], p. 184. Prieiga per internetą: <http://books.google.com/books?id=L6VwFKsMTf8C&pg=PA177&dq=partnership+dutch&lr=&as_drrb_is=b&as_minm_is=1&as_miny_is=1985&as_maxm_is=12&as_maxy_is=2009&as_brr=0&ei=ZQYqS9yhH6jkygTT_cm1Bg&hl=lt&cd=134#v=onepage&q=partnership%20dutch&f=false> [žiūrėta 2009-12-17]; Nyderlanduose nekomercinė partnerystė neturi juridinio asmens teisių, turtas priklauso partneriams kolektyviai, tačiau pripažįstamas dalinis išorinis subjektiškumas, pvz., ši partnerystė gali būti atsakovu ir ieškovu teisme.

[78] Vokietijoje iki 2001 m. buvo laikoma, jog nekomercinė sutartinė partnerystė neturi juridiniam asmeniui būdingų požymių, partneriai negali veikti įmonės vardu, partnerystė negali būti šalimi teisme, įgyti teisių ir pareigų (žr., STENGEL, Arndt. Choice of Entity, Choice of Legal Form. *In* VOLHARD, Rüdiger; STENGEL, Arndt, ed. *German Limited Liability Company*. Chichester, etc.: J. Wiley, cop., 1997, p. 8-9; FISHER *supra,* note 67, p. 98; HEENEN *supra,* note 18, p. 12). Situacija pasikeitė, kuomet 2001 m. Vokietijos Aukščiausias Teismas nusprendė, kad nekomercinė sutartinė partnerystė turi dalines juridinio asmens teises (t.y. trečiųjų asmenų atžvilgiu, bet ne vidiniuose santykiuose), todėl gali būti ieškovu bei atsakovu teisme (*Bundesgerichtsho,* BGH) (II ZR 331/00). Teisminė praktika suformavo naują koncepciją, paneigdama jungtinės veiklos, kaip išimtinai sutartinio darinio, sampratą (BALDRINGER, Sebastian; JORDANS, Roman. Recent Developments in German Case Law Concerning Private Partnerships. *Company Lawyer*, 2007, 28(6) [interaktyvus], p. 189-190. Prieiga per internetą: <http://international.westlaw.com/search/> [žiūrėta 2008-07-01]; The European Law Centre. *European Current Law Year Book*. London: Sweet & Maxwell, 2006, p. 772; 2006-05-13 Vokietijos Aukščiausiojo Teismo sprendimas (N.J.W. 2194 (4 W 47/06)).

[79] PELTZER, Martin; VOIGHT Elizabeth A. *German Commercial Code: German-English text with an introduction in English*. 5th ed. revised. Koln: O. Schmidt, 2003, p. 17, 107; Vokietijos KK 123 str. Štai, jeigu veikla kvalifikuojama kaip smulkusis verslas, veiklai taikomos Vokietijos CK ir tokia partnerystė laikoma verslo subjektu tik nuo savanoriško įsiregistravimo Komerciniame registre. BELL, John; BOYRON, Sophie; WHITTAKER, Simon. *Principles of French Law*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2008, p. 454-455, 464, 471; Prancūzijoje komercinės veiklos apibrėžimo nėra, tačiau veikla gali būti laikoma komercine dėl savo pobūdžio, nepriklausomai nuo pasirinktos formos (pvz., dėl spekuliacinio veiklos pobūdžio, jeigu šiai veiklai būdingas nuolatinumas; vidinė partnerystė gali būti kvalifikuojama kaip komercinė arba nekomercinė veiklos forma, priklausomai nuo vykdomos veiklos pobūdžio), arba dėl pasirinktos komercinės veiklos formos (pvz., laisvųjų profesijų veikla laikoma nekomercine, tačiau šios profesijos atstovams įsteigus bendrovę profesinės veiklos vykdymui, veikla būtų laikoma komercine). Šios veiklos formos – ūkinė bendrija (*SNC, SCS*), akcinė bendrija

šiuolaikinėje įmonių teisėje skirstymo į nekomercinę ir komercinę partnerystę palaipsniui atsisakoma (pvz., Nyderlanduose[81], Rusijoje, Lietuvoje), jungtinės veiklos reglamentavimas unifikuojamas[82].

Civilinės teisės tradicijos valstybėse taip pat sutinkama nevieša partnerystė, kuomet bendradarbiaujama be tikslo šią partnerystę išviešinti tretiesiems asmenims (konfidenciali partnerystė, vidinė partnerystė [83]), ir vieša partnerystė (išorinė partnerystė), apimanti tretiesiems asmenims išviešinamą ir trečiųjų asmenų interesus įtakojančią šalių tarpusavio bendradarbiavimo formą. Vidinė partnerystė žinoma Vokietijoje, Prancūzijoje[84], Rusijoje[85], Nyderlanduose[86]. Vidinės partnerystės, kaip ir įprastos sutarties, atveju taikomas sutarties uždarumo principas, tokia partnerystės sutartis įtakoja tik sutarties dalyvius, bet ne trečiuosius asmenis; vidinė partnerystė nėra registruojama viešame registre[87]. Nevieša partnerystė nesukuria juridinio asmens teisių; ši partnerystės forma artimiausia *societas* romėnų teisėje[88]. Didžiausia neviešo partnerio pagal vidinę partnerystę, sutinkamą kontinentinėje Europoje, statuso nauda yra ta, kad prieš trečiuosius asmenis neviešas partneris neatsako pagal bendras prievoles.

(*SCA*), ribotos atsakomybės įmonė (*SARL*) ir bendrovės (*SAS* ir *SA*) - *per se* laikomos komercinėmis (pranc. - *societes commerciales*).

[80] MCCAHERY, Joseph A.; VERMEULEN, Erik P. The Evolution of Closely Held Business Forms in Europe. *In* MCCAHERY, Joseph A.; RAAIJMAKERS, Theo; VERMEULEN, Erik P., ed. *The Governance of Close Corporations and Partnerships: US and European Perspectives.* 1st ed. Oxford, etc.: Oxford University Press, 2004, p. 204.

[81] RAAIJMAKERS, Theo. The Reform Agenda for Partnerships and Closely Held Companies in the Netherlands and the European Union. *In* MCCAHERY, Joseph A.; RAAIJMAKERS, Theo; VERMEULEN, Erik P., ed. *The Governance of Close Corporations and Partnerships: US and European Perspectives.* 1st ed. Oxford, etc.: Oxford University Press, 2004, p. 406.

[82] JACOMET. France. *In* MANKABADY, Martin, gen. ed. *Joint Ventures in Europe*. 3rd ed. Tottel: Haywards Heath, 2008, p. 218; Štai, Prancūzijoje pripažįstama, jog teisinis reguliavimas tarp šių formų vienodėja.

[83] Darbe aptariamos komercinio bendradarbiavimo formos, kurios yra išviešinamos trečiųjų asmenų atžvilgiu, vidinė partnerystė (*angl.* - *participation association,* vok. - *stille Gesellschaft, Inner GbR,* pranc. - *societe en participation, SP*, rus. - *негласное товарищество*) analizuojama tiek, kiek tai yra būtina atskleidžiant išorinio bendradarbiavimo sampratą. Jeigu nenurodyta kitaip, šioje disertacijoje partnerystė suprantama kaip vieša partnerystė.

[84] BERTA, Cecilia Della. France. *In* DORNSEIFER, Frank, ed. *Corporate Business Forms in Europe: A Compendium of Public and Private Limited Companies in Europe*. München: Sellier, 2005, p. 209; Tačiau, pvz., Prancūzijoje dalyviai privalo atskleisti tokią partnerystę mokesčių inspekcijai.

[85] Rusijos CK 1054 str.

[86] KOPPERT-VAN BEEK, Monique. The New Dutch Partnership Act. *European Company Law*, December 2007, Vol. 4, Nr. 6, p. 265; ANDENAS; WOOLDRIDGE *supra*, note 26, p. 134.

[87] ASSMANN; LANGE; SETHE *supra,* note 67, p. 175; Prancūzijos CK 1871 str. (žr. 1804 m. Prancūzijos Civilinis kodeksas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <www.legifrance.gouv.fr > [žiūrėta 2009-11-16]).

[88] HEENEN *supra,* note 18, p. 4, 182, 183; Priežastys, kurios nulemia neviešos partnerystės pasirinkimą gali būti įvairios, kaip antai, neviešo partnerio siekis išvengti neribotos solidarios atsakomybės prieš trečiuosius asmenis, nenoras išviešinti aktyviojo partnerio lėšų trūkumo ar atskleisti pasyvaus partnerio dalyvavimo.

Tačiau vidinės partnerystės modelis nėra vienalytis. Štai, Vokietijoje nevieša partnerystė suprantama kaip komercinė partnerystė, kurioje vienas partneris (pasyvus ir neviešas partneris) dalyvauja kito asmens komercinėje veikloje, prisidėdamas prie veiklos perduodamu įnašu ir gaudamas pelno dalį, uždirbtą iš aktyvaus partnerio vykdomos veiklos[89]. Tai partnerystė, kurioje dalyviais yra verslininkas ir įnašą įnešęs, bet prieš trečiuosius asmenis neišviešintas partneris („tylusis“ partneris)[90]. Vokietijoje verslo valdymas yra išimtinai aktyviojo partnerio prerogatyva, trečiųjų asmenų atžvilgiu veiklą savo vardu vykdo partneris-verslininkas[91], paprastai pasyvusis partneris versle nedalyvauja[92]. Skirtingai nuo Vokietijos, Prancūzijoje[93] ir Lietuvoje[94] neviešos partnerystės komercinį pobūdį apsprendžia jungtinės veiklos tikslas, ribojimo partnerių vaidmeniui nėra, tačiau trečiųjų asmenų atžvilgiu kiekvienas partneris, veikdamas jungtinės veiklos interesais, formaliai veikia savarankiškai, savo vardu[95].

Doktrinoje taip pat minimi pavyzdžiai, kai vidinė partnerystė gali susiformuoti, *inter alia*, tarp esamo ir naujojo jungtinės veiklos partnerių, kuomet bendros veiklos dalis perleidžiama pažeidžiant sutarties ar įstatymo nuostatas ir todėl naujasis dalyvis neįgyja partnerio statuso[96], dalyvių (akcininkų) santykiai taip pat gali būti kvalifikuojami kaip vidinė partnerystė[97].

---

[89] Vokietijos KK 230 str. ir 231 str.

[90] ASSMANN; LANGE; SETHE *supra,* note 67, 2005, p. 175; Vokietijoje neviešų partnerių gali būti vienas ar keli. БУДНЕВА, Г. Н.; ЗАИЦЕВА, В. В.; ПРСЯЖНБЮК, А. Н. *In* ВАСИЛЬЕВ, Е. А.; КОМАРОВ, А. С. ред. *Гражданское и торговое право зарубежных стран: учебник*. 4-ое изд. перераб. и доп. Москва: Международные отношения, 2004. Т. I, p. 206; Pasyviuoju partneriu gali būti nebūtinai verslininkas.

[91] WOOLDRIDGE, Frank. France: Partnership under French Law. *Company Lawyer*, 1993, Vol. 14(1) [interaktyvus], p. 28. Prieiga per internetą: <http://international.westlaw.com/search/> [žiūrėta 2008-07-08].

[92] PELTZER; VOIGHT *supra*, note 79, p. 22.

[93] WOOLDRIDGE *supra,* note 91, p. 31.

[94] CK 6.982 str. 2 d.

[95] Prancūzijos CK 1872-1 str.

[96] HEENEN *supra,* note 18, p. 118-119, 146; Štai, Vokietijoje toks perleidimas gali būti kvalifikuojamas kaip vidinė partnerystė arba, alternatyviai, kaip *de facto* partnerystė.

[97] GOULDING, George, *et al*. Termination of the Joint Venture. *In* MICHELER, Eva; PRENTICE, D. D. ed. *Joint ventures in English and German law: papers presented at the first Oxford Anglo-German Law Conference, autumn 1999 [St. John's College, Oxford, 16th to 18th September 1999]*. Oxford; Portland Or.: Hart Publishing, 2000, p. 154, 180; Pagal Vokietijoje vyraujančią poziciją tarp uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonės dalyvių susiformuoja numanoma nekomercinė sutartinė partnerystė, kurios galiojimas siejamas su naryste įmonėje. Kadangi tokia partnerystė yra išimtinai vidinė, laikoma, jog partnerystė neįtakoja dalyvių teisių įmonėje (t.y. kiekvienas dalyvis atstovauja save savarankiškai, bet ne per partnerystę) ir įmonės (t.y. laikoma, jog santykiuose su trečiaisiais asmenimis veikia pati įmonė, bet ne dalyvių numanoma partnerystė). Analogiškai, numanoma partnerystė susiformuoja ir tarp jungtinės veiklos partnerių. Tačiau autorių nuomone, tais atvejais, kai uždaro tipo ribotos

Skirstymas į komercinę ir nekomercinę partnerystę nėra žinomas bendrosios teisės tradicijos valstybėse (pvz., JAV, Anglijoje)[98], kuriose iš esmės prisilaikoma partnerystės sampratos, siejamos su pelno siekimu. Bendrosios teisės valstybėse taip pat nesutinkama vidinė ir vieša partnerystė, kadangi šiose valstybėse vidinės partnerystės sukūrimą riboja neatsiskleidusio atstovaujamojo doktrina (angl. - *theory of undisclosed principal*). Kaip ir įprasto atstovavimo atveju, pagal šią doktriną neišviešintas ir sandorio sudarymo metu trečiajam asmeniui nežinomas atstovaujamasis atsako už savo atstovo vardu sudarytą sandorį, iš kurio atstovaujamasis gauna naudą, nes trečiasis asmuo, bendradarbiaudamas su įmone, pasitiki visais jos dalyviais, tiek žinomais, tiek ir neviešais[99]. Tačiau teisinės galimybės nebuvimą bendra-darbiauti per vidinę partnerystę, kai kurie autoriai laiko trūkumu, o neatsiskleidusio atstovaujamojo doktriną kritikuoja, kaip šių dienų neatitinkantį istorinį reliktą[100].

Doktrinoje sutinkami ir kiti komercinio bendradarbiavimo skirstymo kriterijai[101]. Tačiau pagal mokslo darbuose vyraujančią poziciją analizuojamos

---

atsakomybės įmonę valdo valdymo organai savarankiškai, nėra dalyvių įtakos įmonės reikalų tvarkyme ir dalyvius sieja tik pati narystė įmonėje, tarp dalyvių vidinė partnerystė nesusiformuoja.

[98] HEENEN *supra,* note 18, p. 7, 18; DAVIES *supra*, note 35, p. 3, 7-8.

[99] BATES, Clement. *The Law of Partnership*. Chicago: T.H. Food & Company, 1888. Vol. I, p. 461.

[100] Iš esmės neatsiskleidęs atstovavimas yra sutarties trečiojo asmens naudai atmaina. HEENEN *supra,* note 18, p.7, 18, 182; MORSE, Geoffrey. Partnerships for the 21st Century? – Limited Liability Partnerships and Partnership Law reform in the United Kingdom. *Singapore Journal of Legal Studies*, 2002, Vol. 2002, Nr. 2 [interaktyvus], p. 484. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2010-06-16]; Pagal „neatsiskleidusio atstovaujamojo“ doktriną, sandoris, sudarytas tokiomis aplinkybėmis, kai partneris veikia įprastoje partnerystės veikloje, tačiau trečiasis asmuo žinojo, jog toks partneris neturi įgaliojimų atstovauti, arba jeigu trečiasis asmuo nežinojo šį asmenį esant jungtinės veiklos partneriu, kitų partnerių neįpareigoja. Autoriaus nuomone, pastaroji išimtis, kai trečiasis asmuo negali reikalauti sandorio įgyvendinimo neatsiskleidusio atstovaujamojo atžvilgiu, yra “neatsiskleidusio atstovaujamojo” doktrinos paneigimas. CABANELLAS, Guillermo. *Joint Business Ventures in the United States and Latin America. A Comparative Study*. Repr. ed. Ann Arbor, Michigan, London: University Microfilms International, 1978, p. 61; Šio autoriaus nuomone, nevieša partnerystė kontinentinėje Europoje galėtų būti lyginama su neatskleistu atstovavimu bendrosios teisės tradicijos valstybėse. Tačiau įvertinant neatsiskleidusio atstovaujamojo atsakomybę trečiųjų asmenų atžvilgiu (t.y. neatsiskleidęs partneris atsako solidariai kartu su kitais partneriais), darbo autorės nuomone, funkciškai toks bendradarbiavimas neturėtų būti laikomas vidinės partnerystės analogu kontinentinėje Europoje. Darbo autorės nuomone, kontinentinės Europos vidinės partnerystės analogu galėtų būti laikoma sub-partnerystė, pvz., Anglijoje, JAV (t.y. situacija, kai asmuo įgyja turtines partnerio teises, tačiau jam neperleidžiamos neturtinės teisės, toks asmuo neįgyja naujojo partnerio statuso).

[101] STENGEL *supra*, note 78, p. 8-9; Autorius mini atskirą bendradarbiavimo rūšį “nesimetrinį bendradarbiavimą” (angl. - a*symmetric joint venture*), kuomet partneriai investuoja į vienas kito veiklą, įsigydami vienas kito dukterinių bendrovių akcijų, tapdami mažumos akcininkais. VERMEULEN *supra,* note 17, p. 29; Kai kurie autoriai prie sutartinės partnerystės priskiria tokias ilgalaikes sutartis, kaip specializacijos, frančizės ar distribucijos. HERZFELD, Edgar; WILSON, Adam. *Joint Ventures*. 3rd ed. Jordans: Bristol, 1996, p. 9; Pagal pobūdį bendradarbiavimas taip pat gali būti horizontalus, kuomet jungtinė veikla vykdoma tarp panašią veiklą vystančių asmenų siekiant naujo bendro tikslo įgyvendinimo, ir vertikalus, kuomet jungtinė veikla skirta tam tikram veiklos etapui. BEAN, Gerard.

pagrindinės (klasikinės ir hibridinės) verslo organizavimo formos, kurios sudaro teisinį pagrindą užsiimti verslu.

Nagrinėjant konkrečią komercinio bendradarbiavimo formą, praktiniu požiūriu svarbiausias vaidmuo tenka ne tiek pačiai verslo organizavimo formai, kiek šia forma užtikrinamų įvairių interesų apsaugai, kuri vertinama per išorines savybes (t.y. juridinio asmens statusą, dalyvių ribotą atsakomybę, veiklos tęstinumą, laisvą dalyvių turimų dalių perleidimą) arba vidinius santykius (*intuitus personae* ir *intuitus pecunaire* principus, kartu su fiduciarinėmis dalyvių pareigomis, mažumos dalyvių teisių apsaugą, veiklos valdymas). Teisinėje literatūroje vyrauja pozicija, kad praktikoje investuotojo požiūriu verslo organizavimo formos pasirinkimą lemia dalyvių ribota atsakomybė. Tačiau pastaraisiais metais JAV mokslininkų tarpe taip pat yra nuomonių, kad pagrindinis vaidmuo, lyginant komercinio bendradarbiavimo formas, turėtų būti skiriamas ne dalyvių ribotai atsakomybei, bet kitiems požymiams, kaip antai, veiklos tęstinumui [102], įmonės turto apsaugai nuo asmeninių dalyvių kreditorių reikalavimų (t.y. asmeninių dalyvių kreditorių reikalavimai, juos tenkinant iš įmonės turto, subordinuojami įmonės kreditorių reikalavimams, įmonės turtas paskirstomas dalyviams tik atsiskaičius su įmonės kreditoriais, užtikrinamas įmonės veiklos tęstinumas, dalyviui tapus nemokiu) [103]. Pastarosios - turto atskirumo -

---

Fiduciary Obligations and Joint Ventures: the Collaborative Fiduciary Relationship. Oxford: New York N.Y.: Clarendon Press, 1995, p. 14, 154; Pagal valdymo struktūrą šalių bendradarbiavimas gali būti integruotas (t.y. visos šalys dalyvauja projekto ar veiklos valdyme) ir neintegruotas (t.y. šalys pasidalina atskiromis veiklos rūšimis).

[102] Štai, JAV yra mokslininkų, kurie mano, kad įmonės formai esminę reikšmę turi veiklos tęstinumas, tokiu būdu užtikrinami ilgalaikiai santykiai tarp rinkos dalyvių ir įmonės ekonominė vertė (angl. - *capital lock-in*) (Daugiau žr. BLAIR, Margaret. The Neglected Benefits of the Corporate Form: Entity Status and the Separation of Asset Ownership from Control. Corporate Governance and Firm Organization: Microfoundations and Structural Forms. GRANDON, Anna, ed. *Oxford University Press*, 2004 [interaktyvus], p. 45-66. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=563307> [žiūrėta 2009-10-26]; BLAIR, Margaret; STOUT, Lynn A. Specific Investment and Corporate Law. *European Business Organization Law Review*, forthcoming. UCLA School of Law, Law-Econ Research Paper No. 05-30; Vanderbilt Law and Economics Research Paper No. 05-31, 2005 [interaktyvus], p. 1-37. Prieiga per internetą: <http://ssrn.com/abstract=869010> [žiūrėta 2009-10-26].

[103] HANSMANN, Henry; KRAAKMAN, Reinier. The Essential Role of Organizational Law. *In* MCCAHERY, Joseph A.; RAAIJMAKERS, Theo; VERMEULEN, Erik P., ed. *The Governance of Close Corporations and Partnerships: US and European Perspectives.* 1st ed. Oxford, etc.: Oxford University Press, 2004, p. 23-71; Taip pat yra autorių, kurie verslo organizavimo formas nagrinėja per nuosavybės teises (angl. - *property law*), kurių įtaka įmonės sampratai suvokiama žymiai plačiau nei turto atskirumo doktrina (žr. ARMOUR, John; WHINCOP, Michael J. The Proprietary Foundations of Corporate Law. *Oxford Journal of Legal Studies*, Autumn 2007, Nr. 27 [interaktyvus], p. 429-465. Prieiga per internetą: <http://international.westlaw.com/search/> [žiūrėta 2008-09-22]; ARMOUR, John; WHINCOP, Michael J. An Economic Analysis of Shared Property in Partnership and Close Corporations Law. *In* MCCAHERY, Joseph A.; RAAIJMAKERS, Theo; VERMEULEN, Erik P., ed. *The Governance of Close Corporations and Partnerships: US and European Perspectives.* 1st ed.

mokyklos (angl. - *asset partitioning*) atstovai pažymi, kad juridinių asmenų pagrindinė paskirtis – užtikrinti skirtingų grupių kreditorių teisių įgyvendinimą, atskiriant įmonės turtą nuo asmeninio dalyvių turto ir apsprendžiant įmonės kreditorių reikalavimų patenkinimo iš asmeninio dalyvių turto bei asmeninių dalyvių kreditorių reikalavimų patenkinimo iš įmonės turto ribas, tokiu būdu, kurio praktiškai negali pasiūlyti kitos (ne įmonių) teisės šakos[104]. Pagal turto atskirumo doktriną ribotai dalyvių atsakomybei, draudžiančiai įmonės kreditorių reikalavimų patenkinimą iš asmeninio dalyvių turto, pripažįstamas antraeilis vaidmuo; *per contra*, įmonės turto apsauga nuo asmeninių dalyvių kreditorių reikalavimų laikoma esmine turto atskirumo sudedamąja, kvalifikuojant įmonę juridiniu asmeniu, bei esminiu požymiu, atskiriančiu partnerystę nuo bendrovių[105].

Turto atskirumo doktrina kritikuojama dėl neišbaigtumo, daugiau empirinio, nei loginio pagrindimo[106]. Be to, darbo autorės pastebėjimu, ši doktrina pirmiausia orientuota į teisinio subjektiškumo ir kreditorių interesų apsaugos analizę. Investuotojų, kurie sprendžia dėl komercinio bendradarbiavimo formos pasirinkimo,

---

Oxford, etc.: Oxford University Press, 2004, p. 75; RIBSTEIN, Larry E. The Important Role of Non-Organization Law. U Illinois Law & Economics Research Paper No. LE05-014. *Wake Forest Law Review*, 2005, Vol. 40 [interaktyvus], p. 751-792. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=725083> [žiūrėta 2009-10-26]; Skirtingai nuo tokių autorių, kaip Hansmann, Kraakman, Blair, pastarasis autorius mano, jog esminę reikšmę modeliuojant verslo organizavimo formą ir ją pasirenkant, turi sandorių kaštai ir kitos (ne įmonių) teisės šakos, pvz., mokesčių, bankroto, darbo teisė.

[104] HANSMANN; KRAAKMAN *supra*, note 103, p. 23-26, 30; Autoriai išskiria tokias turto atskirumo formos sudedamąsias: (i) juridinio asmens teisė įgyti savo vardu turtą ir jį valdyti nuosavybės teise, suformuojant atskirą nuo dalyvių įmonės turto fondą; (ii) verslo ir asmeninių dalyvių kreditorių reikalavimų konkurencija (t.y. verslo kreditorių reikalavimai iš įmonės turto tenkinami pirmiau už asmeninius dalyvių kreditorių reikalavimus; taip pat išsprendžiama dėl įmonės kreditorių reikalavimų tenkinimo galimybės iš asmeninio dalyvių turto). Turto atskirumas nagrinėtinas ir juridinio asmens valdymo organų atžvilgiu.

[105] HANSMANN, Henry; KRAAKMAN, Reinier; SQUIRE, Richard. The New Business Entities in Evolutionary Perspective. *European Business Organization Law Review* (*EBOR*), March 2007, Vol. 8, Nr. 01 [interaktyvus], p. 59-69. Prieiga per internetą: <http://journals.cambridge.org/action/displayNr.?jid=EBR&VolumeId=8&seriesId=0&nr.Id=01#> [žiūrėta 2008-09-22]; HANSMANN; KRAAKMAN *supra*, note 103, p. 23-71; Turto atskirumo doktrina realizuojama per pozityviąją ir apsauginę turto atskirumo formas. Pozityvioji turto atskirumo forma (angl. - *affirmative asset partitioning*, *entity shielding*) siejama su nauda įmonei, kadangi juridinis asmuo apsaugomas nuo pirmalaikio likvidavimo, užtikrinamas efektyvus rizikos paskirstymas (t.y. iš esmės eliminuojama rizika, kad įmonės veiklą įtakos jos dalyvių asmeninis verslas arba pasikeitimai pačių dalyvių finansinėje situacijoje). Šios formos pagalba užtikrinamas ne tik įmonės turto demarkavimas, bet ir verslo kreditorių reikalavimų patenkinimo iš įmonės turto pirmumas. Apsauginė (angl. - *defensive asset partitioning*, *owner shielding*) turto atskirumo forma yra savarankiška nuo pozityviosios turto atskirumo formos. Apsauginė turto atskirumo forma sąlygoja valdymo kaštų mažinimą, dalyvių dalių nevaržomą perleidimą ir kitą ribotos atsakomybės suteikiamą naudą.

[106] SAMUELSSON, Per. On the Evolution of Corporate Forms. *University of Illinois Law Review*, 2005, Vol. 1 [interaktyvus], p. 15-29. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-13].

požiūriu reikšmingiausias yra savo verslo rizikos apribojimas. Pagaliau, doktrinoje nėra diskutuojama dėl to, kad ribotos atsakomybės įmonių teisinė forma būtų nepriimtina kreditoriams.

Taigi, įvertinant dalyvių atsakomybę, kaip visuotinai pripažįstamą požymį, skiriantį partnerystę ir bendrovę, o taip pat ribotos atsakomybės praktinę reikšmę, *inter alia*, įtakojusią naujų hibridinių verslo organizavimo formų evoliuciją, disertacijoje didžiausias dėmesys skiriamas dalyvių statuso sąlygojamai atsakomybei *vis-a-vis* trečiuosius asmenis, kuri iš esmės atspindi investuotojų apsisprendimą dėl bendradarbiavimo formos pasirinkimo siauraja prasme.

3. Klasikinės komercinio bendradarbiavimo formos (partnerystė, bendrovė)

Efektyvus verslo organizavimo formos panaudojimas, tinkamas jų teisinio reglamentavimo realizavimas praktikoje, įskaitant ir dalyvių atsakomybę, o taip pat naujų verslo organizavimo formų įtvirtinimas neatsiejamas nuo konkrečios formos teisinės sampratos ir esminių požymių suvokimo. Todėl, darbo autorės nuomone, tikslinga aptarti klasikinių ir hibridinių uždaro tipo verslo organizavimo formų teisinę kilmę, sampratą ir pagrindinius požymius.

Minėta, jog istoriškai, komercinis bendradarbiavimas žinomas kaip šalių vykdoma jungtinė veikla bendrų tikslų pasiekimui (partnerystės) arba šalių bendradarbiavimas, įsteigus bendrovę. Toks klasikinių verslo organizavimo formų skirstymas vyrauja ir šiandieninėje įmonių teisėje.

3.1 Partnerystė

3.1.1 Partnerystės teisinė kilmė ir samprata

Partnerystės (jungtinės veiklos) sutartis žinoma kaip paprasčiausia šalių bendradarbiavimo forma. Šios sutarties kilmė siejama su romėnų *societas*, viduramžiais *lex mercatoria* ir *commenda.*

Romėnų teisėje nebuvo *societas* apibrėžimo [107], tačiau partnerystė buvo grindžiama sutartine doktrina (angl. – *aggregate*), pagal kurią jungtinė veikla suprantama kaip asmenų grupė, konsensualinio sutartinio pobūdžio darinys, neturintis

[107] STRAHAN, Andrew J.; OLDHAM, Norman H.; HANBURY, Harold Greville. *Law of Partnership with an appendix containing the texts of the Partnership Act, 1890, and the Limited Partnership Act, 1907*. 6th ed. London: Sweet & Maxwell, 1944, p. 3-4; Romėnų teisėje išskiriami penki *societas* porūšiai: (i) *rei unius*, kuris iš esmės buvo suprantamas kaip konkretaus turto bendroji nuosavybė; (ii) *universorum sonorum* – sutartis dėl kelių asmenų viso turto ir gaunamo pelno bendro panaudojimo; (iii) *universorum quae ex quaestu veniunt* – versle susiformuojanti jungtinė veikla; (iv) *negotiationis alicuius* – jungtinė veikla, skirta konkrečiam sandoriui; (v) *societas vectigalis* - mokesčių surinkimui suformuojama partnerystė, kaip (iv) porūšis. Manoma, jog (iii) *universorum quae ex quaestu veniunt* ir (iv) *negotiationis alicuius* įtakojo šiandieninės jungtinės veiklos koncepcijos vystymąsi. MECHEM, Floyd R. *Elements of the Law of Partnership*. 2nd ed. Chicago: Callaghan & Company. 1896, reprint ed. Buffalo, New York: William S. Hein & Co., Inc., 1982, p. 13-14); Istoriškai, bendrosios teisės tradicijos valstybių doktrinoje partnerystė, kurioje visi partneriai neribotai atsako pagal bendras prievoles, pagal atstovavimo santykių pobūdį buvo skirstoma į (i) generalinę partnerystę, kuomet sutarties šalys apjungia visą turimą turtą ir skiria šiai veiklai visą savo įdirbį. Pripažįstama, kad šiandieninėmis verslo sąlygomis toks jungtinės veiklos porūšis praktiškai nenaudojamas; (ii) partnerystę tam tikro pobūdžio veiklai; (iii) konkretaus projekto (sandorio) partnerystę.

savarankiško teisinio subjektiškumo[108]. Romėnų teisėje *societas* pirmiausia buvo suvokiamas per ryšius, asmeninius santykius tarp asmenų[109]. Prioriteto suteikimas asmeniniams ryšiams sąlygojo reikalavimą dalyviams jų tarpusavio santykiuose laikytis brolybės, pasitikėjimo, didžiausio lojalumo ir sąžiningumo standarto (*fraternitas* ir (*bona*) *fides*), kas vėliau lėmė fiduciarinių pareigų koncepcijos evoliuciją[110]. Romėnų teisėje bendra veikla pirmiausia buvo suvokiama per partnerių santykius *inter se* (t.y. bendradarbiavimas buvo suprantamas per pastarųjų įnašus į bendrą veiklą, partnerių tarpusavio turtinių santykių reguliavimą)[111]. Išoriniuose santykiuose kiekvienas partneris veikė savarankiškai, savo vardu; kiti partneriai buvo atstovaujami pagal bendras atstovavimo nuostatas, dėl ko tretieji asmenys turėjo teisę reikšti reikalavimus tik konkrečiam partneriui, nors sandoris ar deliktas buvo susijęs su jungtinė veikla, prieš trečiuosius asmenis nei partnerystė kaip visuma, nei partneriai neturėjo prievolės atsakyti už kito partnerio veiksmus[112].

Taigi, *societas* vystėsi kaip komercinio atstovavimo porūšis ir palaipsniui, viduramžiais, evoliucionavo į šiandieninės bendros veiklos formą, kuomet *lex mercatoria, societas* buvo įtvirtintas kaip teisinė forma su tam tikrais įmonei būdingais bruožais, būtinais prekiaujant santykiuose su trečiaisiais asmenimis[113]. Skirtingai nuo romėnų teisės, kuomet partnerių atsakomybė pagal bendras prievoles buvo *pro parte*[114], viduramžiais išsivystė partnerystės dalyvių neribota atsakomybė

[108]MAURICE, John Morey. New Personal Limited Liability Shield for General Partners: But Not all Partners are Treated the Same. *Gonz. L. Rev.*, 2007-2008, Vol. 43 [interaktyvus], p. 369, 371, 378. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-06-30]; NEKROŠIUS, Ipolitas. *In* NEKROŠIUS, Ipolitas; NEKROŠIUS, Vytautas; VĖLYVIS, Stasys. *Romėnų teisė.* 2-as, pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Justitia, 1999, p. 243, 245-246; ПОБЕДОНОСЦЕВ, К. П.; под редакцией и с предисловием Томсинова В. А. *Курс гражданского права*. Московский государственный университет. Юридический факультет. Москва: Зерцало, 2003. 3 т., p. 473-474, 477; ZIMMERMANN, Reinhard. *The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition*. Oxford: Oxford University Press, 1996, p. 451, 455; RIBBENS *supra*, note 27, p. 30-31.

[109] RIBBENS *supra*, note 27, p. 4, 17.

[110] *Ibidem*, p. 20, 22.

[111] NEKROŠIUS *supra*, note 108, p. 245; RANDAZZO *supra,* note 66, p. 120-121, 123-124, 127; Romėnų teisėje partnerystė kildinama iš senovinio civilinio instituto *consortium ercto non cito,* kuomet šeimos narių paveldėjimo būdu įgytas turtas buvo nedalus ir broliai, kaip bendraturčiai, bendrai ūkininkaudami šiuo turtu galėjo naudotis kaip visuma. *Societas* samprata siejama su bendru turtu.

[112] STRAHAN; OLDHAM; HANBURY *supra*, note 107, p. 4; ПОБЕДОНОСЦЕВ *supra*, note 108, p. 476-477; RIBBENS *supra,* note 27, p. 10, 20; Romėnų teisėje partnerių abipusio atstovavimo doktrina nebuvo žinoma, ši doktrina išsivystė viduramžiais.

[113] VERMEULEN *supra*, note 17, p. 105; HENNING, J. J. The Distribution of Estates of Insolvent Partnerships and Partners: A Comparative Overview of the History, Application and Transformation of the "Dual Priorities Rule". *International and Comparative Corporative Law Journal*, 2008, Vol. 6, Nr. 3, p. 106; *Lex mercatoria* partnerystę kvalifikavo grupe, turinčia atskirą turtą, kolektyvinį pavadinimą ir bendro atstovavimo teisę. Todėl partnerystė buvo laikoma atskiru vienetu.

[114] BARRETT, J.; SEAGO, Erwin. *Partners and Partnerships Law and Taxation*. Charlottesville, Virginia: The Michie Company, 1956. Vol. 1, p. 10; HENNING *supra*, note 113, p. 108.

pagal bendras prievoles *in solidum*[115]. XIII a. prekybininkai iš Italijos miestų supažindino šiaurės Europą su komercinės partnerystės užuomazgomis, XVI a. ši veiklos forma jau buvo pripažįstama ir Londone, ir Paryžiuje[116]. XVII ir XVIII a. merkantilinė partnerystės samprata paplito Prancūzijoje ir kitose Europos kontinento valstybėse, besiremiančiose romėnų teise[117]. Partnerystė dominavo versle iki XIX a. pabaigos[118]. Komercinių-prekybinių santykių vystymasis tarp valstybių lėmė panašią klasikinę partnerystės teisinių santykių sampratą ir civilinės teisės, ir bendrosios teisės tradicijos valstybėse.

Šiandieninė komercinė partnerystė pirmiausiai suvokiama kaip komercinės veiklos organizavimo forma, kuri remiasi neribotos visų partnerių, solidarių bendraskolių, atsakomybės pagal partnerystės prievoles principu. Neribota partnerių atsakomybė jungtinės veiklos kreditoriams sąlygoja mažesnį poreikį reglamentuoti šią verslo formą. Ne visose valstybėse partnerystės pagrindu steigiamas ir veikia atskirą teisinį subjektiškumą turintis asmuo, partnerystė gali būti suprantama išimtinai kaip atskira sutarčių rūšis, turinti tam tikrą institucinį pobūdį. Nepriklausomai nuo jungtinės veiklos teisinio subjektiškumo, partnerystės teisinis reguliavimas pasižymi partnerių *inter se* santykiuose ypač plačiai taikomu sutarties laisvės principu. Dauguma teisės aktų nuostatų yra dispozityvios, paliekant tarpusavio santykių reguliavimą partnerių diskrecijai, šiandieninis imperatyvus reglamentavimas pirmiausia susijęs su išoriniais santykiais (atsakomybe partnerystės kreditoriams, jungtinės veiklos nutraukimu ir pan.). Taigi, viena vertus, partnerystės forma ypač palanki tretiesiems asmenims dėl neribotos asmeninės dalyvių atsakomybės pagal bendras prievoles; kita vertus, šioje verslo formoje užtikrinami lankstūs dalyvių tarpusavio santykiai. Neformalizuota ir nesudėtinga kapitalo įnešimo ir susigrąžinimo procedūra, kapitalizacijos reikalavimų nebuvimas, o kai kuriose valstybėse ir mokestinė nauda, bendros veiklos uždirbtas pajamas apmokestinant partnerių

[115] MECHEM, Floyd. *Elements of the Law of Partnership*. 2nd ed. Chicago: Callaghan & Company, 1920, p. xxiii; Pastarasis autorius cituoja Mitchell, W. Early Forms of Partnership. In Select Essays in Anglo-American Legal History, vol. 3, p. 183.
[116] BLACKETT-ORD, Mark. *Partnership: the Modern Law of Partnership, Limited Partnership and Limited Liability Partnership*. 2nd ed. London, etc.: Butterworths, 2002, p. 2.
[117] HENNING *supra*, note 113, p. 106.
[118] HANSMANN; KRAAKMAN; SQUIRE *supra*, note 105, p. 61.

lygmenyje[119], – tai tradiciniai bruožai, skatinantys vykdyti bendrą veiklą šia verslo organizavimo forma.

Lemiamą reikšmę partnerystėje turi kiekvieno partnerio vaidmuo, laikoma, jog santykiai tarp partnerių yra asmeniniai, artimi, paremti tarpusavio pasitikėjimu (*intuitus personae* principas). Partnerystė grindžiama *intuitus personae* principu, kuris įtvirtina sutarties šalies teisę sąmoningai, laisva valia pasirinkti savo partnerį bei prievolę atsakyti už tokį pasirinkimą (vadovaujamasi principu - "pažinok savo partnerį"). Glaudūs asmeniniai ir uždari ryšiai tarp partnerių sąlygoja *inter se* fiduciarinių santykių pobūdį, o tuo pačiu ir fiduciarines pareigas.

Kiekvienas iš partnerių prisideda prie bendros veiklos ne tik finansiškai, bet ir žmogiškuoju kapitalu. Žmogiškasis kapitalas dažniausiai laikomas esminiu indėliu į bendrą veiklą. Tipiškai, nuosavybė ir valdymas koncentruojami tarp tų pačių asmenų – partnerių (t.y. horizontali valdymo struktūra). Dalyvių verslo rizika bei neribota atsakomybė siejami su „atstovauju sau" (angl. - *self representation*) doktrina, kuomet prieš trečiuosius asmenis partnerystę atstovauja ir vidiniuose santykiuose ją valdo tik jungtinės veiklos partneriai. Dalyvio asmuo svarbus ne tik dėl jo gebėjimų ir žinių tvarkant bendrus reikalus, bet ir dėl finansinio stabilumo bei finansinio statuso. Asmeninis kiekvieno dalyvio vaidmuo bei sutartinės teorijos dominavimas nulemia ribojimą perleisti turimą dalį, nesant kitų dalyvių sutikimo, ar naujų dalyvių priėmimą bei jungtinės veiklos pasibaigimą, pasibaigus vieno iš partnerių narystei (visos bendros veiklos arba šio konkretaus partnerio atžvilgiu)[120]. Jungtinė veikla, net jeigu ji vykdoma neįsteigus įmonės, pasižymi tam tikru teisiniu subjektiškumu.

Partnerystės teisinė prigimtis Europoje ir JAV siejama su tais pačiais šaltiniais, todėl bendros veiklos reglamentavime dominuoja panašūs (minėti) principai, tačiau esminiai formalūs skirtumai išryškėjo bendros veiklos instituto taikymo eigoje[121]. Štai, recepuojant romėnų teisę civilinės teisės tradicijos valstybėse partnerystės samprata buvo susieta su sutartimi, suderinta šalių valia, tačiau kai kuriose valstybėse (pvz., Anglijoje[122], Nyderlanduose[123]) partnerystės samprata išliko ypač artima

[119] JACOMET, Thierry; NACIRI, Micham. France. *In* MAITLAND-WALKER, Julian. *Guide to European Company Laws*. 3rd ed. London: Sweet & Maxwell, 2008, p. 302; Štai, Prancūzijoje *SNC* pajamas apmokestinamos partnerių lygmenyje, nebent būtų pasirinktas *SNC*, kaip pelno mokesčių mokėtojo, principas. KULPER; VOSSESTEIN *supra,* note 77, p. 180; Nyderlanduose *VOF*.
[120] RANDAZZO *supra,* note 66, p. 120.
[121] VERMEULEN *supra*, note 17, p. 38.
[122] RIBBENS *supra,* note 27, p. 4, 13.
[123] KULPER; VOSSESTEIN *supra,* note 77, p. 178-179.

romėnų teisei, svarbiausiai akcentuojant asmenų tarpusavio santykius. Kaip antai, Anglijoje konservatyviai laikomasi tradicinės partnerystės sampratos, ją kvalifikuojant atskira sutarties rūšimi, nesuteikiant savarankiško teisinio subjektiškumo, dėl ko bendroje veikloje įgytos teisės ir su bendra veikla susiję pareigos yra kiekvieno bendros veiklos partnerio teisės ir pareigos, neribota atsakomybė pagal bendras prievoles kyla solidariai kiekvienam iš partnerių, o partnerių sudėties pasikeitimas sąlygoja esamos partnerystės pasibaigimą[124]. *Per contra*, Prancūzijoje[125], JAV (RUPA)[126], Lietuvoje[127], įgyvendinta moderni šiuolaikinė partnerystės teisinio subjektiškumo koncepcija, išorinę (viešą) partnerystę kvalifikuojant juridiniu asmeniu. Vokietijoje, Nyderlanduose įtvirtinta tarpinė pozicija, kuomet komercinė partnerystė suvokiama kaip *quasi*-juridinis asmuo, tam tikra verslo organizavimo forma (įmonė), galinti veikti savo vardu, įgyti nuosavybės teise turto, būti ieškovu ir atsakovu teisme, tačiau formaliai neturinti juridinio asmens teisių. Grynojo partnerių solidarumo atsakomybės pagal bendras prievoles principas taip pat evoliucionavo kartu su komercinei partnerystei suteikiamu teisiniu subjektiškumu. Tai lėmė, jog santykyje tarp kreditoriaus, iš vienos pusės, bei dalyvių ir juridinio asmens statusą turinčios partnerystės, iš kitos pusės, buvo įtvirtinta neribota partnerių kaip papildomų skolininkų atsakomybė (pvz., Prancūzijoje, JAV

[124] The Law Commission and Scottish Law Commission (LAW COM No. 283) (SCOT LAW COM No. 192). *Partnership Law.* Final Report. November 2003 [interaktyvus],], p. 45. Prieiga per internetą: <http://www.lawco gov.uk/docs/lc283.pdf> [žiūrėta 2009-06-30].

[125] Prancūzijos CK 1842 str.

[126] JAV federaliniu lygmeniu priimtas 1914 m. Tipinis partnerystės įstatymas (angl. - *Uniform Partnership Act,* toliau - UPA), kuris rėmėsi Anglijos pavyzdžiu, buvo unifikuotai įgyvendintas visose valstijose, išskyrus Luizianą ir Kolumbijos apygardą. Tačiau nežiūrint vieningo UPA įgyvendinimo, pasitaiko, jog analogiškų nuostatų aiškinimas teismų praktikoje skiriasi. 1994 m. ir 1997 m. UPA buvo modifikuota (Pakeistas tipinis partnerystės įstatymas (angl. - *Revised Uniform Partnership Act*), toliau - RUPA). Skirtingai nuo UPA, kuri pagrįsta bendrosios teisės tradicijos klasikine jungtinės veiklos, kaip sutartinio darinio, koncepcija, RUPA, pasekė civilinės teisės tradicijos valstybių pavyzdžiu ir įtvirtino jungtinės veiklos, kaip atskiro juridinio vieneto, doktriną. UPA taikoma tose valstijose, kurios neįgyvendino RUPA'os. Pastebėtina, kad JAV valstijos RUPA įgyvendino skirtingai (Daugiau žr. CALLISON, J. William; SULLIVAN, Maureen A. Current through the September 2007 Supplement. *Partnership Law & Practice* (*2007*), Database [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://international.westlaw.com/search/> [žiūrėta 2008-06-30]; 1914 *Uniform Partnership Act* ir 1997 *Revised Uniform Partnership Act* kartu su oficialiu komentaru ir aiškinamuoju raštu. VERMEULEN *supra*, note 17, p. 114-115; ROWLEY, Scott; ROWLEY, Reed. *Rowley on Partnership*. 2nd ed. Indianapolis, New York: Bobbs-Merrill Company, Inc., 1960. Vol. I, p. 26).

[127] Lietuvoje pagal 1964 m. CK 472 str. užsiimti komercine-ūkine veikla bendros jungtinės veiklos sutarties pagrindu buvo galima tik įregistravus įmonę (1994-05-17 Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso pakeitimo ir papildymo" (VŽ, 1994, Nr.44-805)). Ši partnerystės forma buvo vadinama kvalifikuota partneryste, o veikimas išimtinai sutartiniu pagrindu – paprastąja partneryste. Priėmus CK, bendradarbiavimas komercinės partnerystės forma galimas išimtinai sutartiniu pagrindu arba įsteigus įmonę (t.y. bendriją), turinčią juridinio asmens teises. Komercinės veiklos organizavimo formą renkasi šalys.

(RUPA), Rusijoje (bendrijose), Lietuvoje (bendrijose)). Taigi, juridinio asmens statusą turinti partnerystė pagal bendras prievoles atsako kaip pagrindinis skolininkas, o partneriai - kaip papildomi bendraskoliai subsidiariai. Esant juridinei faktų visumai (pvz., partnerystei neįvykdžius prievolės kreditoriui dėl bendro turto trūkumo) ir kylant dalyvių atsakomybei, dalyvių solidarios atsakomybės teisinė prigimtis išlaikoma santykyje tarp kreditoriaus ir bendros veiklos dalyvių, įtvirtinant visų jų kaip solidarių bendraskolių atsakomybę kreditoriui. Jungtinės veiklos personifikavimas įtakojo ir kitus partnerystės principus, kaip antai, Prancūzijoje buvo atsisakyta „atstovauju sau“ doktrinos, suteikiant teisę partneriams bendrų reikalų tvarkymui pasitelkti trečiąjį asmenį, partnerystės kreditorių interesus užtikrinant per neribotą partnerių atsakomybę už tokio asmens elgesio rezultatus. Pastebėtina, jog fiduciarinės pareigos ir jų apimtis plačiausiai realizuojamos partnerystėje, neturinčioje juridinio asmens statuso (pvz., Anglijoje, Vokietijoje). Pamatinių – nuosavybės, sutarties, atstovavimo – institutų, kuriais grindžiamas partnerystės reglamentavimas, reikšmė atskirose valstybėse taip pat nevienoda. Štai, Vokietijoje partnerystės koncepcijoje vyrauja nuosavybės teisės institutas, kurioje dominuoja „bendros nuosavybės ir nuomos teisių teorija“ [128]. Anglijoje, JAV partnerystės samprata iš esmės analogiška, tačiau Anglijoje prioritetas suteikiamas atstovavimo institutui, o JAV - bendros nuosavybės doktrinai [129]. Taigi, tradicinių, istoriškai susiformavusių partnerystės principų realizavimas įvairiose valstybėse dėl jose veikiančių teisės sistemų ypatumų ir partnerystės, kaip verslo organizavimo formos, teisinio subjektiškumo pasižymi tam tikrais savitumais.

Prie klasikinių komercinės partnerystės, kurios visų dalyvių atsakomybė pagal bendras prievoles neribota, formų priskiriama sutartinė partnerystė, kaip atskira sutarčių rūšis, ir partnerystė, sukurianti įmonę. Sutartinės bendros veiklos pavyzdžiais paminėtina partnerystė Anglijoje, JAV (UPA), jungtinė veikla Lietuvoje pagal CK

[128] RAAIJMAKERS *supra,* note 81, p. 404; HEENEN *supra,* note 18, p. 11, 12, 80; Vokietijoje jungtinės veiklos metu dalyvių įgytas nekilnojamas turtas registruojamas dalyvių vardu, pažymint apie šio turto, kaip jungtinės veiklos turto, teisinį režimą. Grupės nuosavybėje esantis turtas yra atskirtas nuo jos dalyvių turto ta prasme, kad su šiuo turtu susijusios teisės gali būti įgyvendinamos tik visų dalyvių kolektyviai. Dalyvis negali perleisti turto dalies be kitų dalyvių sutikimo ir tai būtų ne turto dalies, bet teisių grupės valdomame turte perleidimas, o tuo pačiu ir dalyvio teisių perleidimas. Dalyvio turto dalis negali būti perleista neperleidžiant sutarties dalyvio teisių.

[129] CALLISON; SULLIVAN *supra*, note 126, p. 26; Istoriškai, JAV teismai jungtinės veiklos atžvilgiu adaptavo principus, taikomus su bendra nuosavybe susijusiems teisiniams santykiams (pvz., apribodami kiekvieno bendraturčio teisę savo nuožiūra naudoti turimą bendro turto dalį, įpareigojant turtą naudoti kolektyviniais interesais, apribojant bendraturčio teisę perleisti bendrą turtą trečiajam asmeniui nesant kitų partnerių sutikimo, numatė galimybę perleisti jungtinės veiklos turtą tik tuo atveju, jeigu perleidžiamos visų partnerių teisės į šį turtą).

6.969 str. Civilinės teisės tradicijos valstybėse žinomas sutartinės partnerystės porūšis nevieša partnerystė (pvz., Vokietijoje, Prancūzijoje, Lietuvoje). Partnerystė, sukurianti įmonę, yra įtvirtinta JAV (RUPA), Vokietijoje, Prancūzijoje, Rusijoje, Lietuvoje.

Europos Sąjungoje mastu įtvirtinta euro-regioninė teisinė forma EEIG, kuri galėtų būti laikoma partnerystės atitikmeniu. EEIG gali būti pasirenkama, kuomet bent du jos dalyviai, vykdantys verslą skirtingose Europos Sąjungos valstybėse-narėse, siekia bendradarbiauti, išlaikydami savo ekonominį bei teisinį savarankiškumą. EEIG tikslas – padėti savo dalyviams vystyti ekonominę veiklą, pasiekti geresnių veiklos rezultatų. Nors EEIG veikla gali tik papildyti savo dalyvių ekonominę veiklą, atsitiktinis pelno uždirbimas savaime nėra draudžiamas[130]. EEIG skirta bendrų techninių žinių ir know-how vystymui, bendriems moksliniams tyrimams, bendrų projektų koordinavimui ar administravimui ir pan., ypač smulkiame ir vidutiniame versle[131]. Tačiau šios teisinės formos trūkumai, kaip antai, visiška dalyvių atsakomybė pagal EEIG prievoles, ribota galimybė užsiimti verslu, draudimas būti holdingine bendrove savo dalyvių atžvilgiu, o taip pat valdyti ir prižiūrėti savo dalyvių ar kitų įmonių veiklą, įdarbinti daugiau kaip 500 darbuotojų, lėmė menką EEIG populiarumą[132].

(a) Komanditinė bendrija

Komercinės partnerystės porūšiu taip pat laikoma komanditinė bendrija (*commenda*), kuri nebuvo žinoma romėnų teisėje[133], tačiau šiandieninėje įmonių teisėje sutinkama ir kontinentinės Europos, ir bendrosios teisės valstybėse.

---

[130] WERLAUFF *supra*, note 32, p. 119; MORSE, Geoffrey. *Partnership law*. 6th ed. Oxford, etc.: Oxford University Press, 2006, p. 33.

[131] Komisijos komunikatas dėl Europos ekonominių interesų grupių (EEIG) dalyvavimo viešose sutartyse ir programose, finansuojamose iš viešųjų fondų (COM (97) 434 final).

[132] Įmonių registro (angl. - *Companies House*) duomenys Anglijoje [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.companieshouse.gov.uk/about/busRegArchive/businessRegisterStatisticsFebruary2010.pdf>; <http://www.companieshouse.gov.uk/about/pdf/companiesRegActivities2008_2009.pdf>; <http://www.companieshouse.gov.uk/about/pdf/companiesRegActivities2007_2008.pdf >; [žiūrėta 2010-03-18]; Štai, Jungtinėje Karalystėje 2009 m. vasario mėn. Įmonių registro duomenimis buvo apie 2,6 mln. veikiančių įmonių, iš kurių Daugiau kaip 2 mln. sudarė *Ltd* ir tik 205 – EEIG. Statistikos departamentas *supra*, note 2, p. 8-9; Lietuvoje 2010-01-01 buvo tik 4 įregistruotos, bet neveikiančios EEIG.

[133] RANDAZZO *supra,* note 66, p. 122.

Doktrinoje komanditinės bendrijos (angl. - *Limited Partnership*, vok. – *Kommanditgesellschaft*, *KG*, pranc. - *Societe en Commandite Simple*, *SCS*, oland. - *Commanditaire Vennootschap*, *CV,* rus. - *товариществом на вере*, *коммандитным товариществ*) tiksli kilmė nėra žinoma. Vienose kontinentinės Europos valstybėse komanditinė bendrija kildinama iš jungtinės veiklos sutarties (pvz., Vokietijoje); kitose - komanditinės bendrijos kilmė siejama su *acommenda*, t.y. susitarimu, kurio pagrindu viena sutarties šalis prie prekybinės veiklos prisidėdavo pinigais ar daiktais (pvz., Prancūzijoje)[134]. Manoma, jog *commenda* gali būti kildinama iš paskolos sutarties ir pradžioje buvo skirta rizikos kapitalo mobilizavimui trumpalaikiuose užjūrio prekybiniuose santykiuose[135]. Viduramžiais didikams ir dvasiškiams buvo draudžiama užsiimti prekyba, todėl pastariesiems atsirado galimybė bendradarbiauti, perduodant prekybininkams pinigus ar daiktus, su teise šį turtą panaudoti prekyboje; šalys dalindavosi uždirbtu pelnu, tačiau didikas ar dvasiškis, finansuojantis prekybą ir būdamas pasyvia šalimi, tretiesiems asmenims neišviešintu investuotoju, rizikavo tik perduodamu kapitalu[136]. Komanditinės bendrijos evoliucijai įtakos galėjo turėti draudimas lupikauti, kuomet, skirtingai nuo paskolos sutarties, dalinamasis pelnu buvo pateisinamas rizikuojamu kapitalu[137].

Kontinentinėje Europoje plačiai naudojama *commenda* taip pat sąlygojo komanditinės bendrijos evoliuciją bendrosios teisės valstybėse (pvz., JAV, Anglijoje)[138]. Pastebėtina, kad JAV, Anglijoje komandinė bendrija buvo įtvirtinta pozityviosios teisės pagalba, atsižvelgus į verslo santykius neigiamai įtakojusią jurisprudenciją. Teismų praktikoje, ypač plačiai realizavusioje neribotą partnerių atsakomybę, buvo įtvirtinta, jog kiekvienas, dalyvaujantis pelno, uždirbto bendroje

[134] HEENEN *supra,* note 18, p.166; Iš *contrat de commande* išsivystė ne tik komanditinė bendrija, bet ir nevieša partnerystė.
[135] VERMEULEN *supra*, note 17, p. 105; SUGARMAN, Robert Reuben. *The Law of Partnership*. Brooklyn, New York: Selbstverl, 1937, p. 1; Remiamasi Mitchell, W. Early Forms of Partnership. In Select Essays in Anglo-American Legal History, Vol. III, p. 183.
[136] RAAIJMAKERS *supra,* note 81, p. 408; Autoriaus nuomone, komanditinė bendrija koncepciniu požiūriu sietina su romėnų teise, *peculium* institutu. GARNER, Bryan A., ed. in chief. *Black's Law Dictionary*. 8th ed. St. Paul (Minn.): Thomson West, 2004, p. 1167; *Peculium* (lot.) – turtas, kurį šeimos galva perduoda sūnui ir kuriuo pastarasis turi teisę naudotis savo nuožiūra versle arba pragyvenimui.
[137] HENNING, J.J. The Origins of The Distinction Between Loan and Partnership Enshrined in, Partnership Act 1890. *Company Lawyer*, 2001, Vol. 22(3) [interaktyvus], p. 77-78. Prieiga per internetą: <http://international.westlaw.com/search/> [žiūrėta 2008-07-07].
[138] CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, 18:2 str.

veikloje, pasidalijime *inter se*, kvalifikuojamas partneriu *ipso facto,* atitinkamai prisiimdamas neribotą asmeninę atsakomybę prieš partnerystės kreditorius[139].

Komanditinei bendrijai, kaip partnerystės porūšiui[140], būdinga tai, jog bendroje veikloje dalyvauja dviejų klasių partneriai – tikrieji nariai, kaip ir įprastinėje partnerystėje, neribotai ir solidariai atsakantys pagal bendras prievoles, ir komanditoriai, kurių atsakomybė apsiriboja įnašų į bendrą veiklą suma. Istoriškai, komanditinė bendrija buvo suvokiama kaip pasyvaus kapitalo ir aktyvių partnerių sukauptos verslo patirties derinys. Komanditoriai dažniausiai laikomi finansuotojais, turinčiais teisę dalyvauti pelno pasidalinime, tačiau negalinčiais atstovauti partnerystės prieš trečiuosius asmenis, paprastai nedalyvaujančiais valdyme (versle). Komanditinė bendrija, viena vertus, dėl ribotos komanditorių atsakomybės, apsiribojančios įnašų į bendrą veiklą suma, naudinga finansinį kapitalą investuojantiems dalyviams; kita vertus, ši verslo organizavimo forma patraukli ir tikriesiems nariams, kadangi, užtikrinant kapitalo poreikį ir veiklos finansavimą, tikrieji nariai nepraranda verslo kontrolės ir neprisiima įsipareigojimo grąžinti komanditorių investicijų dėl nesėkmingo verslo.

Dėl komanditorių ribotos atsakomybės komanditinė bendrija gali būti laikoma tarpine grandimi tarp partnerystės ir uždaro tipo bendrovės. Kita vertus, komanditinė

---

[139] HEENEN *supra,* note 18, p. 166; Anglijoje teismų praktikoje su viduramžiais siejama *commenda* koncepcija buvo atmesta, ir komanditinė bendrija buvo įtvirtinta įstatymų leidybos pagrindu, t.y. tik 1907 m. priėmus Komanditinių bendrijų įstatymą. JAV komanditinė bendrija buvo žinoma anksčiau, t.y. 1822 m. šią verslo organizavimo formą įtvirtinus Niujorko valstijoje pagal Prancūzijos KK pavyzdį. JAV 1916 m. buvo priimtas Tipinis komandinės bendrijos įstatymas (angl. - *Uniform Limited Partnership Act, toliau* - ULPA), pakeistas 1976 m., 1985 m. (angl. - *Revised Uniform Limited Partnership Act, toliau* - RULPA) bei 2001 m. (toliau - Re-RULPA). Atsižvelgiant į iš esmės skirtingas pačių pavyzdinių aktų versijas bei nevienodą versijų įgyvendinimą atskirose valstijose, komandinių bendrijų teisinis reglamentavimas JAV pasižymi didele įvairove.

[140] Prancūzijos KK L222-2 str. numato, kad komanditinės bendrijos veikloje taikomos tikrosios ūkinės bendrijos veiklą reglamentuojančios nuostatos, išskyrus numatytas išimtis (žr. 1807 m. Prancūzijos Komercinis kodeksas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <www.legifrance.gouv.fr > [žiūrėta 2009-11-16]; PELTZER; VOIGHT *supra*, note 79, p. 127; Pagal Vokietijos KK 161 str. 2 d. nuostatos, reglamentuojančios tikrosios ūkinės bendrijos veiklą, taikomos ir komanditinei bendrijai, jeigu kitaip nenumatyta įstatyme. MULLER, Klaus J. *The GmbH: A Guide to the German Limited Liability Company*. 2nd ed. Munchen: Verlag C. H. Beck, 2009, p. 189; Vokietijoje komandinė bendrija laikoma tikrosios ūkinės bendrijos porūšiu. BLACKETT-ORD *supra,* note 116, p. 480; Anglijoje 1907 m. Komanditinių bendrijų įstatymo 7 str. (*Limited Partnerships Act* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.hmrc.gov.uk/manuals/bimmanual/bim72515.htm> [žiūrėta 2010-06-16]). Nors komanditinėms bendrijoms nėra būdingas „veikimas bendrai“ ir jos skirtos pasyvaus kapitalo pritraukimui, tačiau komandinė bendrija taip pat laikoma partnerystės porūšiu. JAV RULPA 105 str. numato, kad įstatyme nesureguliuotos situacijos sprendžiamos pagal įprastinės partnerystės taisykles, tačiau pagal 2001 m. Re-RULPA tokios sąsajos neliko, į RULPA buvo perkelta eilė su tikraisiais nariais susijusių nuostatų (*1916 Uniform Limited Partnership Act* kartu su oficialiu komentaru [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://international.westlaw.com/search/> [žiūrėta 2008-06-30]; *2001 Re-RU*LP*A* kartu su oficialiu komentaru ir aiškinamuoju raštu [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.law.upenn.edu/bll/archives/ulc/ulpa/final2001.htm> [žiūrėta 2009-09-24]).

bendrija turi panašumų su nevieša partneryste, kurioje, neviešas partneris taip pat rizikuoja išimtinai įnašo suma, neatsako pagal bendras prievoles prieš trečiuosius asmenis. Visgi, reikia pripažinti, jog šias komercinio bendradarbiavimo formas skiria eilė požymių (nevieša partnerystė yra vidinė, tokia partnerystė neturi teisinio subjektiškumo, t.y. negali būti šalimi teisme, veikti įmonės pavadinimu)[141]. Be to, Lietuvoje, skirtingai nuo komanditorių, neviešos partnerystės partneriams nėra reikalavimo būti pasyviems.

3.1.2 Partnerystės reikšmė

Įvertinant ribotos dalyvių atsakomybės praktinę reikšmę, tarptautiniu lygmeniu šiandieniame teisės moksle partnerystei, kaip komercinės veiklos organizavimo formai, neskiriama daug dėmesio. Evoliuciniu požiūriu kai kuriose valstybėse jungtinės veiklos reglamentavime vyrauja „stabilios partnerystės teisės era“ – *stare decisis et non quieta movere* (liet. - laikomasi nuspręstų dalykų ir neperžiūrimi išspręsti klausimai)[142], konservatyviai prisilaikant istoriškai susiklosčiusių koncepcijų (pvz., Anglijoje partnerystė išliko išimtinai sutartiniu dariniu, negalinčiu sukurti juridinio asmens, Danija kritikuojama dėl statiškai taikomų XX a. pradžioje suformuotų teismų praktikos principų, neatitinkančio šiandieninio laikmečio[143], šiuolaikiniam partnerystės reglamentavimui būdingų reformų pasigendama Nyderlanduose[144]). 2000-2003 m. Lietuvoje komercinės partnerystės teisinis institutas buvo reformuotas, tačiau kokybine prasme tam tikri aspektai, ypatingai dėl partnerių atsakomybės prieš bendros veiklos (bendrijos) kreditorius, liko neišbaigti, o teismų praktika, taikant jungtinės veiklos sutartį, dar tik formuojasi.

Analizuojant partnerystės, kaip komercinio bendradarbiavimo formos reikšmę, JAV ekonomikos ir teisės doktrinoje yra partnerystės šalininkų, kaštų požiūriu neribotos atsakomybės verslo organizavimo formą grindžiančių visuomeniniu naudingumu, kurį sąlygoja neribota dalyvių atsakomybė, *inter se* pelno pasidalinimas

[141] HEENEN *supra,* note 18, p. 183.
[142] GARNER *supra*, note 136, p. 1443.
[143] NEVILLE, Mette. The European Private Company - an Inspiration for Future Reforms? *In* NEVILLE, Mette; SORENSEN, Karsten Engsig, ed. *The Internationalisation of Companies and Company Laws*. 1st ed. Copenhagen: DJØF Publishing, 2001, p. 83.
[144] RAAIJMAKERS *supra,* note 81, p. 400.

ir partnerių dalių nelikvidumas dėl jų riboto perleidimo[145]. Tačiau šios doktrinos kritikų nuomone, požymiai, nulemiantys partnerystės, kaip verslo organizavimo formos, pasirinkimą, nėra unikalūs ir išimtinai susiję su jungtinė veikla, šie požymiai taip pat būdingi uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonėms, kurių pagalba analogiška nauda užtikrinama be papildomų dalyvių neribotos atsakomybės kaštų (kaip antai, uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonių dalyviams gali kilti asmeninė atsakomybė už jų suteiktas garantijas bankams, kuriomis užtikrinamos įmonės prievolės grąžinti išduotas paskolas; akcininkai gali investuoti visą turimą turtą į bendrovės verslą; uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonių dalyvių investicijų perleidimas dažniausiai yra ribojamas, dėl ko investicijos yra nelikvidžios; bendrovėse panašūs pelno paskirstymo rezultatai gali būti pasiekiami akcininkų sutarčių pagalba)[146].

Dažniausiai verslas vykdomas per partnerystę, kaip verslo organizavimo formą, tais atvejais, kai įstatymu ribojamas komercinės veiklos organizavimas per ribotos atsakomybės teisines formas. Šiuolaikinėje įmonių teisėje mokslininkai partnerystės naudojimą, *inter alia*, grindžia jos funkciniu pobūdžiu, kaip antai, manoma, jog partnerystė turėtų būti siejama su profesine veikla, siekiant užtikrinti partnerių-profesionalų neribotą atsakomybę[147]. Partnerytės, kaip komercinės veiklos organizavimo formos, panaudojimas dažniausiai tikėtinas tais atvejais, kuomet ribota atsakomybė nepakankama kreditorių pasitikėjimui įmonės kreditingumu[148]. Šalių

[145] Tradiciškai, partnerystės, kaip verslo organizavimo formos, pasirinkimo naudingumas grindžiamas šiomis teorijomis: (i) draudimo (pvz., profesionalai investuoja į savo gebėjimus, kurie dažniausiai specializuoti; todėl, priklausomai nuo tikėtinos darbo apimties, investicijų grąža gali būti nedidelė. Ši rizika minimizuojama veiklą vykdant partnerystėje su skirtingos specializacijos partneriais. Dalinantis pelną, uždirbtą iš skirtingų verslo sričių, diversifikuojamos asmeninės investicijos į savo gebėjimus); (ii) monitoringo (dėl numatomo pelno pasidalinimo partneriai vieni kitus veiksmingai įtakoja skatindami pasiekti nustatytus rodiklius; neribota atsakomybė sudaro prielaidas prižiūrėti kitą partnerį, dėl ko sąlygojami geresni rezultatai); (iii) pasitikėjimo ir kolegialumo skatinimo (pasitikėjimas, paremtas asmenine atsakomybe už kitą partnerį, lemia geresnę darbinę aplinką ir rezultatus); (iv) kokybės (neribota atsakomybė žymi aukštą rezultatų kokybiškumą; šis aspektas svarbus, kuomet klientai neturi pakankamai žinių apie parduodamą prekę ir jiems reikia papildomo kokybės užtikrinimo. Partneriai, suinteresuoti kiekvienam vidutiniškai tenkančia pelno suma, turėtų orientuotis į aukštesnės kvalifikacijos darbuotojų priėmimą); (v) preventyvinė (siekiant išvengti klientų viliojimo pasitraukiant iš įmonės, labiau patyrusių darbuotojų atleidimas prieš jiems įgyjant tokias galimybes arba tokių darbuotojų skatinimas suteikiant partnerystę); (vi) kuravimo nauda (investavimas į žmogiškuosius išteklius, jaunesnius darbuotojus mokant praktinių įgūdžių; investicijos į žmogiškuosius išteklius skatina pelningumą) (Daugiau žr. BAKER, Scott; KRAWIEC, Kimberly. Economics of Limited Liability: An Empirical Study of New York Law Firms. *University of Illinois Law Review*, 2005, Vol. 1 [interaktyvus], p. 107-121. Prieiga per internetą: <http://ssrn.com/abstract=622063> [žiūrėta 2009-10-07].

[146] BAKER; KRAWIEC *supra,* note 145, p. 107-121.

[147] BOOTH, Richard A. Form and Function in Business Organizations. *Business Lawyer*, Aug 2003, Vol. 58 Nr. 4 [interaktyvus], p. 1442. Prieiga per internetą: <http://proquest.umi.com/> [žiūrėta 2008-09-12].

[148] HANSMANN; KRAAKMAN; SQUIRE *supra,* note 105, p. 64;

tarpusavio bendra-darbiavimas partnerystės forma išimtinai sutartiniu pagrindu taip pat gali būti pasirenkamas, kai atskiro subjekto steigimas ekonomiškai nenaudingas ar netikslingas. Kita vertus, teisės doktrinoje pažymima partnerystės, kaip verslo organizavimo formos, papildančioji funkcija. Bendradarbiavimui neatitinkant jokios kitos verslo organizavimo formos[149] ar šalims nepasirinkus konkrečios formos ar tinkamai neatlikus reikalaujamų formalumų, tikėtina, kad šalių bendradarbiavimas gali būti kvalifikuojamas pagal jungtinės veiklos sutarties taisykles[150]. Tokį rezultatą lemia viešieji interesai dėl kreditorių apsaugos nuo nemokių skolininkų[151].

3.1.3 Partnerystės sutarties kvalifikacija ir pagrindiniai požymiai

Jungtinė veikla kildinama ne iš įstatymo, bet grindžiama sutartimi[152]. Jungtinės veiklos sutartis laikoma savanoriška asociacija[153], kuri pasižymi bendrais tikslais ir vieningais dalyvių interesais, kaip rezultatu[154]. Skirtingai nuo įprastų sutarčių ir šalių bendradarbiavimo, pasižyminčiais skirtingais, priešpriešiniais šalių interesais,

[149] BROMBERG, Alan R.; RIBSTEIN, Larry E. *Bromberg and Ribstein on Partnership*. New York, Gaithersburg: Aspen Law & Business, 2002. Vol. I, p. 1:10 (toliau - *Vol. I*).

[150] HEENEN *supra,* note 18, p. 99; BAKER; KRAWIEC *supra,* note 145, p. 153-154; Pastarieji autoriai analogišką partnerystės, kaip verslo organizavimo formos, teoriją suvokia kaip sankcijos, teigdami, kad partnerystės pasirinkimas bus nesavanoriškas, bet sąlygotas tam tikrų aplinkybių, bendrą veiklą kvalifikuojant teismo nuožiūra.

[151] BLACKETT-ORD *supra,* note 116, p. 12.

[152] Partnerystės teisinė samprata paprastai pateikiama teisės aktuose ir bendrosios, ir civilinės teisės tradicijos valstybėse. Vokietijos CK 705 str. ir Nyderlandų CK 1655 str. partnerystę supranta kaip sutartį, t.y. atskirą sutarčių rūšį. Prancūzijos CK 1832 str. partnerystę taip pat supranta kaip sutartį. GOWER, Laurence C.B. *Pollock on the Law of Partnership*. 15th ed. London: Stevens & Sons Limited, 1952, p. 5; Nežiūrint Anglijoje pateikiamo partnerystės apibrėžimo kaip „santykio tarp asmenų“, doktrinoje visuotinai pripažįstama, kad šio asmeninio santykio pagrindas – sutartis. Laikoma, kad abipusio atstovavimo santykiai ir atitinkamai partnerių neribota atsakomybė pagal bendras prievoles galėtų būti pateisinama tik savanoriškumo pagrindu. BROMBERG; RIBSTEIN (*Vol. I*) *supra,* note 149, p. 2:42; JAV irgi akcentuojamas savanoriškas partnerystės pobūdis.

[153] ПОБЕДОНОСЦЕВ *supra*, note 108, p. 473-474; ASSMANN; LANGE; SETHE *supra,* note 67, p. 170; Minėta, kad Vokietijoje komercinės partnerystės veiklą reglamentuoja Vokietijos KK, subsidiariai taikant ne tik Vokietijos CK nuostatas dėl sutartinės partnerystės, bet ir nuostatas dėl asociacijų. BATES *supra,* note 99, p. 2; Taikant partnerystės, kaip sutartinio darinio, koncepciją, jungtinė veikla suprantama kaip sutartinis santykis tarp asmenų, tuo tarpu bendrą veiklą vykdant per juridinį asmenį, jungtinė veikla turėtų būti apibrėžiama ne kaip santykis, bet kaip junginys. MORSE *supra*, note 130, p. 1; Anglijoje Teisės komisija siūlė partnerystę, turinčią juridinio asmens statusą, apibrėžti kaip asmenų asociaciją.

[154] HEENEN *supra,* note 18, p. 38; ЯЛИСЕЕВ, И.В. *In* СЕРГЕЕВ, А. П.; ТОЛСТОЙ Ю.К. ред. *Гражданское Право*: учебник. 2-е издание. Москва: Проспект, 2000. т. 2, p. 656; Vienai iš šalių įvykdant prievolę išimtinai vienos iš sutarties dalyvių interesais ir gaunant priešpriešinę naudą iš kitos šalies, turėtų būti keliamas klausimas dėl bendrų tikslų ir, atitinkamai, sutarties perkvalifikavimo kitos rūšies sutartimi. Panaši situacija dėl sutarties kvalifikacijos jungtine veikla nagrinėta LAT praktikoje (pvz., 2005-03-07 LAT CBS nutartis c. b. *UAB "Vengrobalt-K" v. UAB „Voluptas"*, Nr. 3K-3-127/2005, kat. 71; 114.11; 2002-09-11 LAT CBS nutartis c. b. *UAB "Vengrobalt-K" v. UAB "Ramunė",* Nr. 3K-3-983/2002, kat. 15.2.1.1; 15.2.1.5).

jungtinės veiklos sutarties šalis vienija interesų bendrumas, veikiant ne išimtinai kiekvienos šalies naudai, bet partnerystės, kaip visumos, interesais, siekiant bendrų tikslų. Teisėti bendri tikslai ir vieningi interesai yra partnerystės sutartį kvalifikuojantys požymiai. Lietuvoje šiuos kvalifikuojančius požymius įtvirtina įstatymas (CK 6.969 str. 1 ir 3 d., sisteminė 6.970-6.982 str. analizė) bei pripažįsta LAT praktika[155]. Pastebėtina, jog komercinės partnerystės atveju galutinis tikslas (rezultatas) visuomet siejamas su pelno uždirbimu[156]. Šiandieninėje doktrinoje esminiu partnerystės santykių elementu laikomas partnerių įsipareigojimas atsisakyti savo trumpalaikių interesų ir suteikti prioritetą ne savo asmeninei, bet visos partnerių grupės gerovei; partneriai subordinuoja savo interesus ir bendradarbiauja, tikėdamiesi ilgalaikės asmeninės naudos maksimizavimo[157].

Bendrų tikslų siekiama per bendrus veiksmus (sutarties dalykas – jungtinė veikla). Partnerystės sutarties samprata suponuoja, jog veikla turi būti vykdoma bendrai, t.y. asmenų veikla yra vykdoma ne kiekvieno jų savarankiškai, bet apjungiant bendrus resursus, kooperuojant sutarties šalių jėgas. Bendrumą reprezentuoja partnerių įnašai į bendrą veiklą, bendra nuosavybė į veikloje įgytą turtą ir veiklos rezultatą, pasidalinimas pelnu ir nuostoliu, bendras reikalų tvarkymas, tarpusavio pasitikėjimas. Tai naudos, rizikos ir valdymo bendrumas, siekiant bendrų tikslų.

Susitarimas dėl bendros veiklos (sutarties dalyko) pripažįstamas esmine partnerystės sutarties sąlyga (pvz., Vokietijoje[158], Anglijoje[159], JAV[160], Lietuvoje[161]).

---

[155] 2008-07-08 LAT CBS nutartis c. b. *R.U. v. S.K.,* Nr. 3K-3-378/2008, kat. 42.8; 63.1; 71; 114.3; 114.9.3.3; 114.9.3.4*;* 2005-03-07 LAT CBS nutartis c. b. *UAB "Vengrobalt-K" v. UAB „Voluptas"*, Nr. 3K-3-127/2005, kat. 71; 114.11; 2002-09-11 LAT CBS nutartis c. b. *UAB "Vengrobalt-K" v. UAB "Ramunė",* Nr. 3K-3-983/2002, kat. 15.2.1.1; 15.2.1.5*;* 2004-04-26 LAT CBS nutartis c. b. *V.G. v. A. L.,* Nr. 3K-3-288/2004, kat. 25.7; 46; 2003-06-09 LAT CBS nutartis c. b. *J. G. v. J. D. firma,* Nr. 3K-3-662/2003, kat.15.2.1.4; 37.6; 65 (S)).

[156] РОМАШКО, А.Р.; КРЫЛОВА З. Г.; ГУРЕЕВ, В.И. *In* КРЫЛОВА, З. Г, ГАВРИЛОВ, Э. П., ред. *Российское гражданское право***:** учебник. 2-е издание. Москва: Центр ЮрИнфоР, 2001, p. 382; ЯЛИСЕЕВ *supra*, note 154, p. 657; MORSE *supra*, note 130, p. 27; Europos Sąjungoje EEIG, kaip verslo organizavimo formos, funkcija yra pagalbinė, tačiau atsitiktinai uždirbtas pelnas paskirstomas jos dalyviams. Darbo autorės pastebėjimu, kontinentinėje Europoje, tikslas uždirbti pelno nelaikomas kvalifikuojančiu nekomercinės partnerystės požymiu.

[157] VERMEULEN *supra*, note17, p. 254.

[158] Galima teigti, jog Vokietijoje susitarimas dėl įnašų nėra esminė partnerystės sąlyga. ANDENAS; WOOLDRIDGE *supra,* note 26, p. 131, 141; Vokietijoje asmenų asociacija, siekianti bendrų tikslų, laikoma nekomercinės partnerystės sutartimi, jeigu šalys nepasirenka kitos verslo organizavimo formos (t.y. partnerystės ar bendrovės). Komercinės partnerystės sutartis yra sudaryta, jeigu šalys susitarė dėl bendros komercinės veiklos vykdymo, veikiant firmos vardu. GOREN, Simon L., transl. with an introd. *The German Civil Code :* (*as amended to January 1, 1992*)*: and the introductory act to the Civil Code of August 15, 1896* (*including amendments to January 1, 1992*)*: and the Act of Liability for Defensive Products of December 15, 1989 revised edition as amended 1 January 1992*. Littleton

Partnerystės sutarties dalykas (bendra veikla) kiekvienu konkrečiu atveju apima tam tikro pobūdžio civilinius teisinius santykius, kurie turėtų būti individualizuoti. Kai kuriose kontinentinės Europos valstybėse jungtinės veiklos sutarties sudarymas neapsiriboja susitarimu dėl prievolės dalyko: sutarties šalių bendra veikla (sutarties dalykas) sutartyje nurodytam tikslui pasiekti ir prievolė daryti įnašus, laikomos esminėmis sutarties sąlygomis (pvz., Prancūzijoje[162]). Rusijoje, kurios jungtinės veiklos sutarties teisinis reguliavimas buvo iš esmės perimtas rengiant CK[163], dauguma autorių susitarimą dėl įnašų į bendrą veiklą taip pat laiko viena iš jungtinės veiklos sutarties esminių sąlygų[164]. Tokiai pozicijai yra pritariančių ir Lietuvoje[165].

Colorado: F.B. Rothman, 1994, p. 133; Pagal Vokietijos CK 705 str. nekomercinės partnerystės dalyviai (partneriai) sutartyje nustatyta tvarka siekdami bendrų tikslų įgyvendinimo įsipareigoja kartu vystyti bendrą veiklą, įskaitant ir partnerių pareigą daryti įnašus. PELTZER; VOIGHT *supra*, note 79, p. 100; Pagal Vokietijos KK 105 str. komercinė partnerystė suprantama kaip įmonė, įsteigta bendrai komercinei veiklai, šioje veikloje naudojant įmonės pavadinimą, šiai veiklai būdinga visų jos dalyvių (partnerių) neribota atsakomybė pagal partnerystės prievoles.

[159] I'ANSON BANKS *supra*, note 22, p. 8-12; Anglijoje pagal 1890 m. Partnerystės įstatymo 1 str. partnerystė suprantama kaip santykis tarp asmenų, kurie bendrai užsiima verslu siekdami pelno (1890 m. *Partnership Act* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.statutelaw.gov.uk/content.aspx?activeTextDocId=1061797> [žiūrėta 2010-06-13]).

[160] CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, 5:7-5:12 str.; JAV UPA 6 str. ir RUPA 101 str. 6 p. bendrą veiklą kvalifikuoja kaip dviejų ar Daugiau asmenų asociaciją, skirtą asmenims užsiimti verslu siekiant pelno, pastariesiems veikiant kaip šio verslo bendraturčiams.

[161] Kiekvienos sutarties esminė sąlyga yra sutarties dalykas (CK 6.1 str. ir 6.2 str.).

[162] Prancūzijos CK 1832 str. partnerystę supranta kaip susitarimą tarp dviejų ar daugiau asmenų, kurie, kooperuodami turtą ar žinias, įsipareigoja bendrai veikti siekdami pasidalinti gautą naudą; dalyviai taip pat įsipareigoja dengti nuostolius. Pagal Prancūzijos CK 1833 str. jungtinė veikla turi būti vykdoma, siekiant įgyvendinti bendrus dalyvių interesus ir teisėtais tikslais. Komercinė partnerystė savo veikloje naudoja įmonės pavadinimą, visi jos partneriai neribotai atsako pagal partnerystės prievoles (Prancūzijos KK L221-1 str. ir L221-2 str.). BERTA *supra*, note 84, p. 172; DRURY, R. R. Legal Structures of Small Businesses in France and England Compared. *International and Comparative Law Quarterly*, 1978, Vol. 27 [interaktyvus], p. 520-521. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-22]; Prancūzijoje bendradarbiavimas, nesant susitarimo dėl įnašų, nelaikomas jungtinės veiklos sutartimi. Įnašų reikšmė siejama ir su komercinės jungtinės veiklos, kaip juridinio asmens, pasižyminčio turto atskirumu, samprata. Tačiau įnašai savaime nelemia susitarimo kvalifikavimo jungtine veikla, jeigu nėra kitų esminių sąlygų. Prancūzijoje susitarimu pirmiausia turi būti siekiama įmonės (pranc. - *societe*) sukūrimo. *Societe* koncepcija atskleidžiama per jau minėtus bendrus įnašus, bendrą reikalų tvarkymą, bendrą rezultato pasidalinimą. Nesant *societe*, teisiniai santykiai dėl įnašų gali būti kvalifikuojami kitomis sutartimis, kaip antai, paskolos sutartimi ar paslaugų sutartimi. BELL; BOYRON; WHITTAKER *supra*, note 79, p. 464; Sutartis, pagal kurią šalys neprivalo daryti įnašų, kvalifikuotina ne partneryste, bet kitokio pobūdžio bendradarbiavimu (pvz., asociacija ar ekonominių interesų grupe).

[163] Darbo autorės pastebėjimu, CK įtvirtintas jungtinės veiklos sutarties, kurios pagrindu nesteigiamas atskiras subjektas, reglamentavimas iš esmės analogiškas Rusijos CK paprastosios partnerystės nuostatoms (Rusijos CK 1041-1054 str.). Paminėtini tokie pagrindiniai skirtumai: Rusijoje šiai sutarčiai nėra įtvirtintų specialių formos reikalavimų, be to, pačiame Rusijos CK įtvirtinta, kad komercinės partnerystės dalyviais gali būti tik verslininkai ir įmonės.

[164] МАСЛЯЕВ, А. И. *In* КАЛПИН А. Г., ред. *Гражданское право***:** учебник. Министерство образования Российской Федерации. Московская государственная юридическая академия. Москва: Юристь, 2000. Т. 2, p. 480, 485; РОМАШКО, А. П. *In* КРЫЛОВА, З. Г, ГАВРИЛОВ, Э. П., ред. *Российское гражданское право***:** учебник. 2-е издание. Москва: Центр ЮрИнфоР, 2001, p. 383; ГУЕВ, Алексей Николаевич. *Гражданское право*: учебник. Москва: ИНФРА-М, 2003. Т.

Taip pat paminėtina praktika, kuomet jungtinės veiklos sutarties esminėmis sąlygomis laikomos ne tik sutarties dalykas, dalyvių įnašai, bet ir susitarimas dėl bendrų reikalų tvarkymo[166].

Darbo autorės nuomone, Lietuvoje jungtinės veiklos sutarties esminės sąlygos neapsiriboja sutarties dalyku, esmine sąlyga taip pat turėtų būti pripažįstamas ir susitarimas dėl partnerių įnašų (objekto) individualizavimo. Šią išvadą suponuoja partnerystės institucinis pobūdis ir sutarties šalių bendradarbiavimas, paremtas kapitalu, o taip pat įnašų tiesioginė sąsaja su sutarties dalyku (jungtinė veikla). Siekdami tam tikrų bendrų tikslų, partnerystės dalyviai įsipareigoja apjungti įnašus, be kurių neįmanoma bendra veikla. Nesant susitarimo dėl įnašų, jų neindividualizavus, neaiškios būtų sutarties šalių teisės ir pareigos, jų apimtis, nebūtų aiškus dalyvio įpareigojimo vykdyti prievolę natūra daryti įnašus į bendrą veiklą turinys. Dalyvių įnašai gali būti netapatūs (pvz., konkrečioje bendroje veikloje sutarties dalyvis turėtų prisidėti darbu, pinigais ar turtiniu įnašu). Tačiau įnašų dydis (vertė) nėra esminė sąlyga, nesusitarus dėl įnašų dydžio taikoma įstatyminė lygių įnašų prezumpcija. Šiuo atveju įstatymo pagrindu taikoma tapatumo taisyklė. Išvadą dėl įnašų individualizavimo, kaip esminės sutarties sąlygos, *inter alia*, taip pat pagrindžia partnerystės sutarties sampratos istorinė raidos analizė, dabartinį teisinį reguliavimą lyginant su ankstesniuoju pagal 1964 m. CK 472 str. Štai, nors tuometinė CK 472 str. 1 d. redakcija numatė, kad jungtinės veiklos sutartis yra susitarimas, kuriuo du ar keli asmenys įsipareigoja bendrai veikti bendram ūkiniam tikslui pasiekti, o CK 474 str. 1 d. įtvirtino visų dalyvių lygių įnašų prezumpciją[167], tačiau doktrinoje buvo išsakoma nuomonė, jog į jungtinės veiklos dalyko sudėtį įeina ir jos šalių turtiniai įnašai[168]. Šiandieninė teismų praktika taip pat pripažįsta įnašus viena iš esminių partnerystės sutarties sąlygų[169].

II, p. 391; ИОФФЕ О. С. *Избранные труды*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2004. Т. III, p. 734; ЯЛИСЕЕВ *supra*, note 154, p. 662.

[165] GALVĖNAS *supra*, note 16, p. 580; Autorius susitarimą dėl įnašų į jungtinę veiklą laiko viena iš esminių partnerystės sutarties sąlygų: „Esminėmis jungtinės veiklos (partnerystės) sutarties sąlygomis laikomos sąlygos dėl bendro tikslo, dėl įnašų į jungtinę veiklą ir dėl partnerių bendros veiklos, kuria sukuriamas tam tikras rezultatas (t.y. sutarties dalykas)."

[166] ЯЛИСЕЕВ *supra*, note 154, p. 657.

[167] VITKEVIČIUS, P. *In* ŽĖRUOLIS, J.; ČAPSKIS, M., red. *Lietuvos TSR Civilinio kodekso komentaras*. Vilnius: Leidykla „Mintis", 1976, p. 310-312.

[168] VITKEVIČIUS, P. *In* VITKEVIČIUS, P., red. *Tarybinė civilinė teisė*. Vilnius: „Minties" leidykla, 1988. 2 d., p. 204-205. Darbo autorės pastebėjimu, vėliau pakeitus 1964 m. CK 472 str. 1 d. (1994-05-17 d. redakcija), jungtinės veiklos sutarties samprata buvo modifikuota, tačiau įnašų, kaip esminės sutarties sąlygos, atžvilgiu samprata liko nepakitusi: „Jungtinės veiklos sutartimi du ar keli asmenys

Analizuojant partnerystės sutarties turinį ir įvertinant asociacijai būdingą tikslų ir interesų bendrumą, doktrinoje sprendžiama dėl šios sutarties kvalifikacijos vienašale ar, atitinkamai, sinalagmatine (dvišale)[170]. Pagal šalių tarpusavio teisių ir pareigų pobūdį jungtinės veiklos sutarties šalių teisės ir pareigos nėra tiesiogiai priešpriešinės kitų dalyvių pareigoms (t.y. vienos šalies teisė neatitinka kitos šalies pareigos, ir *vice versa*), tačiau visos partnerystės sutarties šalys turi ir teisių, ir pareigų, šalių teisės ir pareigos vieningai nukreiptos į bendrą tikslą, dažnai dalyvių teisės ir pareigos yra identiškos. Jungtinės veiklos sutarties dvišalis pobūdis turėtų būti grindžiamas kiekvienos iš sutarties šalių atitinkamų teisių ir pareigų, nukreiptų bendram tikslui, turėjimu kitoms sutarties šalims, kiekvienos iš sutarties šalių, kaip kreditoriaus ir skolininko likusiųjų dalyvių atžvilgiu, statusu, šalių teisių ir pareigų tarpusavio sąsaja. Jungtinės veiklos sutarties, kaip sinalagmatinės sutarties, savitumas pasireiškia tuo, kad bendrų tikslų siekis reikšmingai įtakoja dalyvių tarpusavio santykius, pareigos siejamos ne su kiekvieno asmeninėmis priešpriešinėmis pareigomis, bet su pareigomis bendro rezultato pasiekimui. Darbo autorės nuomone,

---

įsipareigoja užsiimti jungtinė veikla ar bendrai veikti tam tikram tikslui, nesukurdami naujo juridinio asmens. Užsiimti komercine-ūkine veikla, remiantis šia sutartimi, leidžiama tik įregistravus įmonę."

[169]2008-07-08 LAT CBS nutartis c. b. *R.U. v. S.K.,* Nr. 3K-3-378/2008, kat. 42.8; 63.1; 71; 114.3; 114.9.3.3; 114.9.3.4; Dėl įnašų ir jungtinės veiklos kaip esminių jungtinės veiklos sutarties sąlygų). 2008-06-16 LAT CBS nutartis c. b. *UAB „Vilsarma" v. UAB „Fragrances International",* Nr. 3K-3-329/2008, kat. 71; 114.11 (S); Dėl įnašų kaip vienos iš esminių jungtinės veiklos sutarties sąlygų.

[170] Sutarčių kvalifikacija į dvišales ir vienašales taikoma pagal civilinės teisės tradicijos valstybėse žinomą sampratą. ИОФФЕ *supra*, note 164, p. 732, 734; Pastarasis autorius partnerystės sutartį kvalifikuoja vienašale, nors ir pripažįsta, jog kiekvienas partneris yra ir kreditorius, ir skolininkas, tačiau laiko, kad šalių tarpusavio teisės ir pareigos yra tik priemonė bendram tikslui pasiekti. BEAN *supra*, note 101, p. xliii, 52-54, 81; Dvišalėse sutartyse šalims gali kilti pareiga veikti bendrais interesais konkrečioje srityje, tačiau ši fiduciarinė pareiga, kuri yra subsidiari, papildoma pareiga, nekeičia viso priešpriešinio santykio pobūdžio esmės. Atitinkamai, jungtinės veiklos sutartis nėra priešpriešinė, nes šalys savo interesus subordinuoja bendram tikslui, nors joje taip pat gali būti tam tikrų šalių priešpriešinių pareigų, kuomet šalys įgyvendina savo asmeninius interesus. MIKELĖNAS, Valentinas. *In* MIKELĖNAS, Valentinas. *Lietuvos Respublikos* c*ivilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė*. 1-as leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. 1 t., p. 199; Autorius daugiašalį sandorį - partnerystę laiko vienašale sutartimi. *Per contra*, dėl partnerystės, kaip dvišalės sutartis: STASKONIS, V. *In* VITKEVIČIUS, P., *et al*.; STASKONIS, V. atsakingas red. *Civilinė teisė:* vadovėlis. 2-asis pataisytas leidimas. Kaunas: Vijusta, 1998, p. 185; Jungtinės veiklos sutartis yra išimtis iš kitų dvišalių sutarčių, nes šioje sutartyje šalių veikla nukreipta vieningam tikslui ir nėra priešpriešinės valios. МАСЛЯЕВ *supra*, note 164, p. 479; ROTMAN, Leonard I. *Fiduciary Law.* Toronto: Thomson Carswell, 2005, p. 114, 119; Dėl partnerystės sutarties abipusio partnerių fiduciarinių santykių pobūdžio partnerystės sutarčiai būdingas dvišališkumas. ЯЛИСЕЕВ *supra*, note 154, p. 656; САВЕЛЬЕВ, Алексей Борисович. Отдельные вопросы договора простого товарищества. Сб. материалов межрегиональной научно-практической конференции, посвященной 35-летию Института (филиала) МГЮА в г. Кирове: В 2 ч. Ч.2, 2006 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://pda.kirov.arbitr.ru/press/press_self/247.html> [žiūrėta 2010-01-13]; СУХАНОВ Е.А. *In* СУХАНОВ; Е.А. ответственный ред. *Гражданское право*: учебник. Московский государственный университет им. М.В. Ломоносов. 3-е издание. Москва: Волтерс Клувер, 2007. Т. III, p. 27.

kontinentinės Europos teismų praktika pagrįstai šią sutartį laiko dvišale[171]. Štai, Vokietijos teismų praktika jungtinės veiklos sutartį kvalifikuoja sinalagmatine, laikant, jog dalyvių pareigos siejamos su bendrų tikslų pasiekimu, bet ne su atskirų dalyvių pareigomis. Prancūzijoje ši sutartis taip pat laikoma sinalagmatine sutartimi, pažymint, kad skirtingai nuo kitų sutarčių, kurioms būdingi skirtingi šalių interesai, šiai sutarčiai būdingas interesų vieningumas. Nyderlandų Aukščiausias Teismas pažymėjo, kad komercinės partnerystės sutartis yra sinalagmatinė, tuo pačiu atkreipdamas dėmesį į tai, kad net ir tais atvejais, kai bendra veikla vykdoma nesukuriant juridinio asmens, kiekvieno dalyvio įsipareigojimai yra prisiimami ne tik konkrečių dalyvių atžvilgiu, bet ir visos grupės, kaip tokios atžvilgiu. JAV teismų praktika paprastai remiasi organizacijos ir vieningų interesų doktrinomis.

Dvišalis sutarties pobūdis, paremtas bendru tikslu ir vieningais interesais, lemia savitą įprastinių (bendrųjų) sutarties teisės principų ir nuostatų taikymą partnerystės sutarties atžvilgiu, kaip antai, dėl sutarties atlygintinumo. Pasiekus bendrą tikslą, visos sutarties šalys turi teises į vienodą teisinį rezultatą. Taigi, nors jungtinės veiklos partnerio sutarties įvykdymas nėra priešpriešinis gaunant asmeninės naudos ar tam tikrų vertybių iš kito bendros veiklos partnerio ir kiekviena iš sutarties šalių neatitinka tradicinio kreditoriaus-skolininko statuso, tačiau sutarties atlygintinumas pasireiškia per naudos gavimą bendrai naudojant visų dalyvių įnašus[172], gaunant naudos iš bendrų reikalų tvarkymo, kuomet juos tvarko ir kiti partneriai[173], o taip pat per dalyvių įnašus mainais į narystę bendroje veikloje[174], uždirbto bendro rezultato (pelno) pasidalinimą[175].

Savitas jungtinės veiklos, kaip sinalagmatinės sutarties, pobūdis, *inter alia*, lemia sutarties šalių ribotas galimybes tarpusavio ginčuose pasinaudoti teisinėmis gynybos priemonėmis išimtinai savo asmeniniais interesais, kaip antai, ribota sutarties šalies teise į prievolės sustabdymą ar ribotas galimybes reikalauti prievolės įvykdymo natūra (pvz., Vokietijoje, kai jungtinė veikla vykdoma daugiau kaip tarp dviejų dalyvių, partneris neturi teisės atsisakyti daryti įnašų, jeigu pareigos sumokėti

[171] HEENEN *supra,* note 18, p. 20-21.
[172] РОМАШКО *supra*, note 164, p. 383.
[173] ИОФФЕ *supra*, note 164, p. 734-735; Autorius laiko jungtinės veiklos sutartį neatlygintine, t.y. nauda gaunama ne iš priešpriešinių, bet bendrų pastangų, įskaitant ir savo asmenines pastangas. *Per contra*, МАСЛЯЕВ *supra*, note 164, p. 479-480; Jungtinės veiklos sutarties, kaip neatlygintinės, samprata yra istorinė (klasikinė), pagal šiandieninę vyraujančią poziciją Rusijoje ši sutartis atlygintinė. ГУЕВ *supra*, note 164, p. 391-392.
[174] ЯЛИСЕЕВ *supra*, note 154, p. 657.
[175] САВЕЛЬЕВ *supra*, note 170.

įnašus neįvykdo kitas sutarties dalyvis[176]). Siekiant išsaugoti susiformavusius santykius, pirmumas suteikiamas partnerystės sutarties tęstinumui, bet ne sutarties nutraukimui ir išimtinai nukentėjusios šalies interesų apsaugai, dėl ko šalių galimybės šią sutartį nutraukti dėl esminio pažeidimo ar reikalauti pripažinti ją negaliojančia taip pat yra ribotos (pvz., Anglijoje[177], JAV[178]). Atsižvelgiant į sutarties pobūdį ir partnerių asmeninių santykių specifiką, kai kuriose valstybėse pripažįstama, kad jungtinė veikla nesuderinama su partnerių ginčais, todėl sutarties dalyviai neturi teisės reikšti vienas kitam ieškinių, jeigu bendra veiklą nėra nutraukiama (pvz., Vokietijoje[179], Lietuvoje, nepasibaigus partnerystės sutarčiai, ribojama dalyvių teisė vienam iš kito reikalauti grąžinti įnašus[180]).

Jungtinės veiklos sutartimi paprastai reguliuojami ne tik dalyvių tarpusavio, bet ir dalyvių bei partnerystės, kaip tam tikro bendros veiklos darinio, teisiniai santykiai. Ši sutartis taip pat yra priemonė numatytam rezultatui[181], santykiams su trečiaisiais asmenimis sureguliuoti, sutartims su trečiaisiais asmenimis, siekiant bendro tikslo, sudaryti[182]. Partnerių tarpusavio santykiai neapsiriboja įprastiniais kreditoriaus-skolininko santykiais, o bendras tikslo siekimas asmenų grupėje per veikimą bendrai sąlygoja tiek sutartinį, tiek ir institucinį teisinių santykių pobūdį, kuris ypač išryškėja išviešintose partnerystės formose. Institucinis sutarties pobūdis atsiskleidžia per organizacinį vieningumą (pvz., sprendimų priėmimą ne bendru sutarimu, bet dalyvių balsų dauguma, dalyvių valdymo bei atstovavimo organizacinius aspektus), kai kuriose valstybėse - per specifinį bendro turto nuosavybės režimą, bendros veiklos sutartinių santykių pasibaigimą, kuomet atliekama eilė atskirai verslo struktūrai būdingų likvidavimo veiksmų (pvz., užbaigiami sandoriai, atsiskaitoma su kreditoriais, suvedamas balansas, turto likutis padalinamas tarp dalyvių, pvz., Vokietijoje, Anglijoje).

Šalių tarpusavio artimas, asmeninis, ypatingo pasitikėjimo ir dažniausiai ilgalaikių santykių pobūdis sąlygoja partnerystės sutarties kvalifikaciją pasitikėjimo (fiduciarine) sutartimi. Partnerystės teisinė prigimtis suponuoja neribotą partnerių

[176] HEENEN *supra,* note 18, p. 20-21, 35; Tačiau Prancūzijoje dalyvio pareigų nevykdymas gali būti pateisinamas kito dalyvio pareigų nevykdymu.
[177] THE LAW COMMISSION AND SCOTTISH LAW COMMISSION *supra,* note 124, p. 51-52.
[178] CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, 5:33 str.; Tarpusavio ginčai turėtų būti sprendžiami per nuostolių kompensavimo mechanizmą.
[179] HEENEN *supra,* note 18, p. 21.
[180] 2009-10-06 LAT CBS nutartis c. b. *A.K. v. L.L.*, Nr. 3K-3-392/2009, kat. 63; 71.
[181] ЯЛИСЕЕВ *supra*, note 154, p. 656.
[182] САВЕЛЬЕВ *supra*, note 170.

atsakomybę pagal bendras prievoles ir dalyvių fiduciarinius santykius (išvestiniai požymiai). Pagal sutarties sudarymo momentą jungtinės veiklos sutartis paprastai yra konsensualinė[183] (pvz., Prancūzijoje[184], Nyderlanduose[185], Vokietijoje[186], JAV[187], Rusijoje[188], Lietuvoje[189]), *per contra*, Anglijoje - realinė[190]. Pagal sutarties pagrindą (t.y. sutarties tiesioginį ir galutinį teisinį tikslą, objektyviąja prasme) jungtinės veiklos sutartis priskiriama prie sutarčių, skirtų atlikti tam tikrus darbus ar suteikti paslaugas[191]. Pastebėtina, jog bendrų tikslų siekis suponuoja partnerystės sutarties daugiašališkumo galimybę.

Reziumuojant darytina išvada, kad Lietuvoje komercinė jungtinės veiklos sutartis yra konsensualinė, atlygintinė (ekvivalentinė), pasitikėjimo (fiduciarine), dvišalė ir, kuomet sutartyje dalyvauja daugiau kaip du partneriai, laikytina daugiašaliu sandoriu (CK 6.969 str.). Lietuvoje teisėti bendri tikslai ir vieningi interesai laikytini jungtinės veiklos sutarties kvalifikuojančiais požymiais. Partnerystės sutarties esminėmis sąlygomis yra susitarimas dėl sutarties dalyko (jungtinės veiklos) ir partnerių įnašų (objekto) individualizavimo.

Taip pat pastebėtina, kad Lietuvoje jungtinės veiklos sutarties privalomu elementu yra sutarties forma. CK 6.969 str. 4 d. įtvirtina privalomą rašytinės jungtinės veiklos sutarties reikalavimą, o įstatymų numatytais atvejais – ir notarinį formos reikalavimą (pvz., steigiant bendriją, ŪBĮ 3 str. 1 d.). Formos reikalavimų nesilaikymas daro sutartį negaliojančia (CK 1.93 str. 2 ir 3 d., 6.969 str. 4 d.). Darbo autorės nuomone, teisinės pasekmės, nesilaikius rašytinės formos reikalavimų, yra per

[183] ZIMMERMANN *supra*, note 108, p. 451; *Societas* buvo laikoma konsensualine sutartimi ir romėnų teisėje.
[184] DRURY *supra*, note 162, p. 540.
[185] Nyderlandų CK 1661 str. ir 1655 str. numatyta, jog partnerystė – tai susitarimas tarp dviejų ar daugiau asmenų, kuriuo įsipareigojama daryti bendrus įnašus siekiant pasidalinti bendrai uždirbamą pelną.
[186] GOREN *supra*, note 158, p. 133; Vokietijos CK 705.
[187] BROMBERG; RIBSTEIN (*Vol. I*) *supra,* note 149, p. 2:68.1.
[188] БОРИСОВ, А. Б. *Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации части первой, части второй, части третей* (*постатейный*) *с постатейными материалами*. 2-е изданние. Москва: Книжный мир, 2003, p. 940.
[189] 2002-05-13 LAT CBS nutartis c. b. *A. M., S.M. v. I. Z., J. Z., UAB "Vedrana",* Nr. 3K-3-715/2002, kat. 25.6.1; 35; Dėl junginės veiklos kaip konsensualinės sutarties.
[190] THE LAW COMMISSION AND SCOTTISH LAW COMMISSION *supra,* note 124, p. 32; Komisija siūlė partnerystę laikyti konsensualine sutartimi, tačiau vėliau šio siūlymo atsisakė.
[191] FOSTER, Nigel G.; SATISH, Sule. *German Legal System & Laws*. 3rd ed., repr. Oxford: Oxford University Press, 2005, p. 424; БРАГИНСКИЙ, М. И. *In* БРАГИНСКИЙ, М. И.; ВИТРЯНСКИЙ, В. В. *Договорное право*. *Книга первая.* Общие положения. 3-е изданние. Москва: Статут, 2009, p. 401, 403; Minima doktrinoje sutinkama sutarčių klasifikacija pagal teisinį tikslą, kuomet jungtinės veiklos sutartys priskiriamos prie bendradarbiavimo sutarčių (su tikslu sukurti juridinį asmenį ar jo nesukurti). ИОФФЕ *supra*, note 164, p. 732; Autorius jungtinės veiklos sutartį irgi išskiria į atskirą – bendradarbiavimo sutarčių rūšį.

griežtos ir neatitinkančios šiandienos reikalavimų. Notarinės formos reikalavimas steigiant bendriją taip pat laikytinas per daug suabsoliutintu ir todėl naikintinas[192].

Teisinės pasekmės dėl rašytinės partnerystės sutarties formos reikalavimų nesilaikymo riboja teismo galimybes tinkamai kvalifikuoti teisinius santykius pagal sutarčių aiškinimo taisykles (CK 6.193-6.195 str.). Teismų praktikoje yra pavyzdžių, kai teisiniai santykiai, nesilaikius privalomos rašytinės formos reikalavimų, pagrįstai kvalifikuojami jungtinės veiklos sutartimi kūrybiškai pritaikant CK 1.93 str. 2, 6 d.[193]. Per griežti formos reikalavimai, taikomi jungtinės veiklos sutarčiai, suvaržo tikslų, siejamų su partneryste, kaip verslo organizavimo forma, pasiekimą, kuomet bendradarbiavimas partnerystės forma išimtinai sutartiniu pagrindu turėtų būti pasirenkamas, jeigu netikslinga steigti atskiro subjekto. Dėl tokio teisinio reglamentavimo negali būti tinkamai įgyvendinta ir partnerystės, kaip verslo organizavimo formos, papildančioji funkcija. Todėl CK 6.969 str. 4 dalyje įtvirtintų teisinių padarinių, nesilaikius privalomos rašytinės formos reikalavimų jungtinės veiklos sutarčiai, turėtų būti atsisakyta.

Notarinės formos reikalavimų suabsoliutinimas bendrijos atžvilgiu (ŪBĮ 3 str. 1 d.), sudaro sąlygas nesąžiningoms šalims tinkamai neįforminti sutartinių santykių, dėl ko asmuo, kuris nėra bendrijos dalyviu, tačiau funkciškai atitinka tikrojo nario statusą galėtų išvengti neribotos ir solidarios atsakomybės pagal bendrijos prievoles trečiųjų asmenų atžvilgiu, kai bendrija neįvykdo prievolių ir prievolėms įvykdyti neužtenka bendrijos turto. Nepagrįstai griežtas formos reikalavimas bendrijos jungtinės veiklos sutarčiai taip pat sudaro prielaidas apriboti trečiųjų asmenų galimybes įgyvendinant savo teises dėl komanditoriaus kaip tikrojo nario atsakomybės. Nors CK 1.93 str. 4 dalis numato sandorį įvykdžiusios šalies teisę reikalauti pripažinti sandorį galiojančiu, jeigu kita šalis vengia įforminti sandorį notarine tvarka, tikėtinos situacijos, kuomet partnerystės dalyviai (įskaitant *de facto* tikruosius narius) nebus suinteresuoti dėl sutarties perkvalifikavimo į jungtinės veiklos sutartį. Panaikinus notarinės formos reikalavimą jungtinės veiklos sutarčiai, asmenims, faktiškai esantiems tikraisiais

[192] Tokie griežti reikalavimai laikytini istoriniu reliktu. Nors Lietuvoje 1964 m. CK neįtvirtino privalomos jungtinės veiklos sutarties formos ir buvo taikomi bendrieji sandorių formos reikalavimai, pagal 1964 m. CK 472-1 str. (1994-05-17 redakcija), nepriklausomai nuo komercinio ar nekomercinio partnerystės pobūdžio, jungtinės veiklos sutartis turėjo būti sudaroma notarine tvarka.

[193] 2008-03-18 LAT CBS nutartis c. b. *V. M. ir V. M. v. Ž. P.*, Nr. 3K-3-181/2008, kat. 71; 106.1; 121.18, kuomet teismas rėmėsi liudytojų parodymais dėl jungtinės veiklos sutarties sudarymo ir atitinkamai dėl formos nesilaikymo reikalavimų teisinių pasekmių netaikymo, kai tokios pasekmės prieštarautų sąžiningumo, teisingumo ir protingumo principui.

nariais, tačiau šio statuso tinkamai neįforminusiems nustatyta tvarka, prieš trečiuosius asmenis kiltų atsakomybė pagal tikriesiems nariams taikytinas taisykles.

Minėta notarinės formos reikalavimą yra sudėtinga pagrįsti bendraisiais įmonių teisėje steigimo dokumentų formai taikomais reikalavimais uždaro tipo įmonių atžvilgiu ar bendraisiais notarinės sandorių formos reikalavimais. Pagal CK 1.74 str. 1 d. 2 punktą steigimo sandoriai sudaromi paprasta rašytinė forma. Analizuojant uždaro tipo įmonių steigimo reikalavimus akivaizdu, jog visuotinai vieningo reikalavimo dėl privalomo steigimo dokumentų patikrinimo notarine tvarka nėra. Štai, uždaroji akcinė bendrovė ar individuali įmonė gali būti steigiama dokumentus pateikiant tiesiogiai registro tvarkytojui be notarinio tvirtinimo. Šiuo atveju duomenų tikrumą ir dokumentų atitiktį įstatymų reikalavimams tikrina registro tvarkytojas [194]. Teisinis reguliavimas steigiant ūkinę bendriją taip pat yra iš dalies liberalizuotas. Nors pagal įstatymą išliko notarinės formos reikalavimas jungtinės veiklos sutarčiai steigiant bendriją, nereikalaujama, jog bendrijos steigimo tikslais notaras patvirtintų kitus dokumentus dėl juridinių asmenų registrui pateikiamų duomenų tikrumo, steigimo dokumentų atitikimo įstatymų reikalavimams ir fakto, kad bendriją registruoti galima, nes įstatymuose ar steigimo sandoryje nustatytos prievolės yra įvykdytos ir atsirado įstatymuose ar steigimo dokumentuose numatytos aplinkybės[195]. Notarinės formos reikalavimą steigiant bendriją taip pat yra sudėtinga pagrįsti bendraisiais notarinės sandorių formos reikalavimais (CK 1.74 str.), nes solidarios atsakomybės skolininkų daugeto susitarimai *per se* nelaikomi visuomeniniu požiūriu ypatingai svarbiais sandoriais, kuriuos reiktų tvirtinti notarine tvarka. Pagaliau, veikiant komercinėje partnerystėje išimtinai sutartiniu pagrindu, nesteigiant įmonės, jungtinės veiklos sutartis sudaroma paprasta rašytine forma, tokiai sutarčiai notarinės formos reikalavimas netaikytinas. Panaikinus reikalavimą dėl bendrijos jungtinės veiklos sutarties sudarymo notarine forma, privalomas notarinės formos reikalavimas

[194] Pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003-11-12 nutarimo Nr. 1407 „Dėl Juridinių asmenų registro įsteigimo ir Juridinių asmenų registro nuostatų patvirtinimo“ (su pakeitimais ir papildymais) (VŽ, 2003, Nr. 107-4810) 2009 m. pakeitimus steigiant individualią įmonę ar uždarąją akcinę bendrovę, dokumentai gali būti elektroniniu būdu pateikiami tiesiogiai Registro tvarkytojui, jeigu įstatymuose nurodyti steigimo dokumentai rengiami vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos patvirtintais uždarosios akcinės bendrovės pavyzdiniais įstatais, uždarosios akcinės bendrovės steigimo akto forma ar individualios įmonės pavyzdiniais nuostatais ir steigiamos individualios įmonės ar uždarosios akcinės bendrovės pavadinime neketinama vartoti trumpojo valstybės pavadinimo „Lietuva“, uždarosios akcinės bendrovės steigimo atveju akcijos apmokamos piniginiu įnašu ir uždarąją akcinę bendrovę steigia vienas asmuo (35, 36^1, 42 p.).

[195] Vyriausybės 2003-11-12 nutarimo Nr. 1407 „Dėl Juridinių asmenų registro įsteigimo ir Juridinių asmenų registro nuostatų patvirtinimo“ 36.1 p.

būtų taikomas kitais įstatymų numatytais atvejais, pvz., darant įnašus nekilnojamuoju turtu (CK 1.74 str. 1 p.).

3.1.4 Bendrumą reprezentuojantys požymiai

3.1.4.1 Pelno tikslas

Komercinė partnerystės kvalifikacijai pelno tikslas yra reikšmingas ir kontinentinės Europos, ir bendrosios teisės tradicijos valstybėse, kuris nagrinėtinas aptariant šiuos aspektus: (i) pelno (naudos) motyvą vykdant ekonominę veiklą ir (ii) uždirbto pelno (naudos) paskirstymą jungtinės veiklos dalyviams.

Komercinė partnerystė neatsiejama nuo komercinio-ūkinio veiklos pobūdžio (verslo). Veikla kvalifikuojama verslu, kuomet veikla vykdoma atvirai ir savarankiškai, savo vardu, yra tęstinio pobūdžio, nuolatinė, įvertinant per reguliarumo, periodiškumo ir nepertraukiamumo kriterijus, siekiant uždirbti pelno (naudos)[196] (pvz., Vokietijoje, Nyderlanduose, JAV[197]). Veikla paprastai turi būti susijusi su neapibrėžto skaičiaus sandorių sudarymu, juos turėtų sieti tam tikras vieningumas, o jungtinės veiklos atveju - taip pat ir ketinimas veiklą vykdyti bendrai[198]. Veikla laikoma verslu, jeigu ja užsiima asmuo, kuris veikia kaip šios srities profesionalas, tokia veikla iš esmės tampa tokio asmens profesija[199]. Taigi, veikla turi atitikti tam tikrus požymius, idant tokia veikla būtų kvalifikuojama verslu,

---

[196] Taip pat žr. MIZARAS *supra*, note 47, p. 416, 435; Pelno siekimas laikytinas verslo *de facto*, bet ne *de jure* požymiu (cituojamas CANARIES C.-W. Handelsrecht. 23. Aufl. Munchen: C. H. Beck, 2000, p. 28).

[197] HEENEN *supra,* note 18, p. 26-29.

[198] BROMBERG; RIBSTEIN (*Vol. I*) *supra,* note 149, p. 2:68-68.1, 2:72-74; JAV išimtinai tik pelno, uždirbamo iš pasyvios investicijos (pvz., investavimo, bendro turto administravimo), pasidalinimas nesąlygoja jungtinės veiklos, kadangi jungtinės veiklos kvalifikacijai būtina ir pati bendra komercinė veikla. HEENEN *supra,* note 18, p. 27-28; Štai, JAV verslu nelaikomas neurbanizuotos žemės pirkimas bendraja nuosavybės teise be papildomų investicijų tikintis žemės kainos išaugimo dėl išorinių veiksnių (miesto augimas, infliacija ar pan.). Tačiau jeigu žemė perkama su tikslu perparduoti netolimoje ateityje, bendraturčiai ją parengia pardavimui, tokie santykiai gali būti kvalifikuojami kaip verslas. IVAMY, Hardy E.R.; with a chapter on partnership taxation by JONES, R. *Underhill's Principles of the Law of Partnership*. 12th ed. London: Butterworth, 1986, p. 3-4; Nors Anglijoje verslas suprantamas labai plačiai, verslas atskiriamas nuo kitų veiklų, kaip antai, investavimo. Laikoma, jog investavimas perauga į verslą, jeigu investicijomis spekuliuojama.

[199] ЩЕННИКОВА, Л. В. Предпринимателская деятельность как гражданско-правовая категория. *In* АЛЕКСЕЕВ, С. С. ред. (председатель) и др. *Цивилистические записки: межвузовский сборник научных трудов*. Кафедра гражданского права Уральской государственной юридической академии, Уральское отделение Российской школы частного права. Выпуск 4. Москва: Статут; Екатеринбург: Институт частного права, 2004, p. 80-85.

t.y. objektyviąja (veikla atitinka minėtus kokybinius požymius) bei subjektyviąja prasme (veiklą vykdo atitinkamos srities profesionalas)[200]. Lietuvoje šie požymiai suprantami per trijų sąlygų visumą, t.y. konstatavus, kad asmuo užsiima ekonomine, ūkine–komercine ar individualia veikla ir veikla atitinka tris esminius požymius: yra tęstinė (nuolatinė), savarankiška, ja siekiama ekonominės naudos, tokia veikla pripažįstama verslu, o asmuo, užsiimantis šia veikla, - verslininku[201].

Komercinėje partnerystėje veiklos tikslas turi būti susijęs su pelno siekimu (pvz., Prancūzijoje[202], Nyderlanduose ir Vokietijoje[203], Anglijoje ir JAV[204], Lietuvoje[205]). Atsižvelgiant į pelno tikslą, kaip kvalifikuojantį komercinės jungtinės veiklos sutarties požymį, pvz., Anglijoje, JAV jungtinės veiklos nuostolingumas yra vienas iš partnerystės sutarties nutraukimo pagrindų[206].

Sprendžiant dėl komercinės partnerystės kvalifikacijos doktrinoje ir teismų praktikoje ypatinga reikšmė skiriama uždirbto pelno pasidalinimui. Dalyvio teisė į uždirbamą pelną su priešpriešine pareiga dengti versle patiriamus nuostolius dažniausiai suponuoja partnerystę, kadangi dalyvavimas bendroje veikloje siejamas su rizikos prisiėmimu, įprastiniams sutartiniams santykiams dalinimasis bendra verslo

---

[200] ВАСИЛЬЕВ, Е. А.; КОМАРОВ, А. С. ред. *Гражданское и торговое право зарубежных стран: учебник*. 4-ое изд. перераб. и доп. Москва: Международные отношения, 2004. Т. I, p. 162-168; Žr. dėl objektyvių ir subjektyvių kriterijų taikymo dualistinį skirstymą į komercinę ir civilinę teisę pripažįstančiose valstybėse (pvz., Prancūzijoje, Vokietijoje), ir monistinėse valstybėse (pvz., Anglijoje, JAV). Šie kriterijai svarbūs individualiai veikiantiems fiziniams asmenims, nes dažniausiai įmonės dėl savo teisinės formos laikomos turinčiomis verslininko statusą *per se*. ЩЕННИКОВА *supra*, note 199, p. 80-85; Minimi ir kai kurie doktrinoje sutinkami papildomi kriterijai sprendžiant dėl veiklos kvalifikavimo verslu, tokie kaip, veikimas savo rizika, iniciatyvumas, verslininko statuso išviešinimas viešame įmonių registre.

[201] MIKELĖNAS, Valentinas. *In* MIKELĖNAS, Valentinas; BARTKUS, Gintautas; MIZARAS, Vytautas; KESERAUSKAS, Šarūnas. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. 1-as leidimas. Vilnius: Justitia, 2002, p. 23; „Ūkinė komercinė veikla“ reiškia nuolatinę, tęstinę, savarankišką, t.y. savo rizika plėtojamą, asmens veiklą siekiant pelno, susijusią su daiktų pirkimu-pardavimu ar paslaugų teikimu kitiems asmenims už atlyginimą. KIRŠIENĖ, Julija. *In* KIRŠIENĖ, Julija, *et al*. *Civilinė teisė*. Bendroji dalis. 2-asis leidimas. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto leidybos centras, 2004. I t., p. 209-210; 2009-03-24 LAT vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga Nr. 30. *Teismų praktika*, 2009, Nr. 30, kat. 42.3.

[202] BELL; BOYRON; WHITTAKER *supra*, note 79, p. 463.

[203] HEENEN *supra,* note 18, p. 26, 28.

[204] JAV, Anglijoje partnerystės apibrėžime nurodoma, kad verslas turi būti vykdomas siekiant pelno. Tačiau pažymėtina, kad JAV 2001 m. Re-RULPA numatyta išimtis komanditinių bendrijų atžvilgiu, kurios gali būti steigiamos komercinei ir nekomercinei veiklai.

[205] Tokia išvada darytina pagal CK 6.969 str. 3 d. bei dėl bendrijos kaip privataus juridinio asmens ir įmonės statuso (CK 1.110 str. 1 d. ir 2.34 str. 3 d., ŪBĮ 2 str. 1, 3-4 d. ir 13 str.). Taip pat žr. 2004-03-10 LAT CBS nutartį c. b. *UAB “Vigrima” v. UAB “Blendžiava”*, Nr. 3K-3-179/2004, kat. 45.5, kuomet teismas pažymėjo, kad verslo santykiai yra grindžiami pelno siekiu.

[206] Anglijoje 1890 m. Partnerystės įstatymo 35 str. (e) dalis; JAV 1914 m. UPA 32 str. 4 d., RUPA 801 str. 5 d. (i) p.

rizika nėra būdingas. Tačiau vieningos pozicijos dėl uždirbto pelno privalomo pasidalinimo *inter se* nėra.

Kai kuriose valstybėse pelno paskirstymas partneriams laikomas neatskiriamu verslo požymiu (pvz., Nyderlanduose, Prancūzijoje), todėl net ir viso pelno skyrimas nekomerciniais tikslais gali būti laikomas nesuderinamu su komercinės veiklos pobūdžiu, pvz., Vokietijoje[207]. Kitose valstybėse situacija nevienalytė. Štai, JAV teisę į uždirbto pelno dalį sąlygoja partnerystės dalyvių, kaip verslo bendraturčių, statusas[208], pasidalinimas bendru rezultatu (pelnu ir nuostoliu) laikomas neatsiejamu nuo nuosavybės teisės[209]. Tačiau JAV teismų praktikoje taip pat yra pavyzdžių, kai pelno pasidalinimas tarp jungtinės veiklos partnerių nebuvo laikomas būtinu[210]. Anglijoje yra mokslininkų, kurie mano, kad interesų bendrumas neišvengiamai lemia pelno paskirstymo tarp partnerių būtinybę[211]. Kiti pritaria pozicijai, kad partnerystės kvalifikacijai pakanka veikimo bendrai, užsiimant verslu, ir įstatymas nereikalauja bendrai uždirbto rezultato (pelno forma) pasidalinimo[212]. Anglijoje pagal šiandienines teismų praktikos tendencijas pelno paskirstymas *inter se* nėra būtinas jungtinės veiklos sutarties požymis[213]. Darbo autorės nuomone, pelno uždirbimas nėra savitikslis, siejamas su nauda dalyviams, investicijų grąža (atlygintinumu), o taip pat tikslų bendrumu, todėl uždirbtas pelnas turėtų būti skirstomas įstatyme ar partnerystės sutartyje nustatytais terminais (t.y. jį išmokant partneriams, reinvestuojant bendroje veikloje ar panaudojant kitais tikslais).

---

[207] HEENEN *supra,* note 18, p. 26.
[208] CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, 5:11 str.
[209] ROSIN, Gary S. The Entity-Aggregate Dispute: Conceptualism and Functionalism in Partnership Law. *Arkansas Law Review*, 1989, Nr. 42 [interaktyvus], p. 432. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-22]; BROMBERG; RIBSTEIN (*Vol. I*) *supra,* note 149, p. 2:87; JAV fiksuotos avansinės išmokos partneriams, jas privalomai grąžinant, jeigu pakankamai neuždirbama pelno, laikomas pelno paskirstymu.
[210] EY, Robert Michael. Cause of Action by Third Person to Establish Partnership Liability. *Causes of Action Second Series*, Database updated November 2007 [interaktyvus], p. 28. Prieiga per internetą: <http://international.westlaw.com/search/> [žiūrėta 2008-06-25].
[211] DRAKE, Charles D. *Law of Partnership*. 2nd ed. London: Sweet & Maxwell, 1977, p. 13; Minimas Lord Lindley, palaikantis poziciją, kad partnerystė galima be pelno pasidalinimo, bei F. Pollock, nesutinkantis su tokia pozicija. Autorius taip pat palaiko F. Pollock nuomonę. Ankstesnė teismų praktika taip pat pritarė pozicijai, jog pelno paskirstymas yra privalomas partnerystės elementas.
[212] THE LAW COMMISSION AND SCOTTISH LAW COMMISSION *supra,* note 124, p. 31-33; Teisės komisija, analizuodama jungtinės veiklos teisinio reguliavimo modernizavimo galimybes, laikė, kad pelno paskirstymas nėra esminis jungtinės veiklos sutarties požymis. Svarbiausia, kad jungtinė veikla būtų vykdoma verslo tikslu, kas numanomai implikuoja siekį uždirbti pelno.
[213] I'ANSON BANKS, Roderick C. *Lindley & Banks on Partnership*. 2nd Cumulative Supplement to the 18th ed. London: Sweet & Maxwell, 2008, p. 5 (toliau – *Supplement*).

Bendro rezultato pasidalinimui *inter se* reikšminga *Leonine Clause* doktrina, pagal kurią atskiri partneriai gali būti nušalinami nuo pelno paskirstymo ar atleidžiami nuo nuostolių dengimo[214]. Minėtas partnerių nušalinimas ar atleidimas, tarpusavyje pasidalinant bendrai uždirbtą rezultatą, grindžiamas plačiai taikomu sutarčių laisvės principu. Kita vertus, doktrinoje pagrįstai keliamas klausimas, ar *Leonine Clause* doktrina suderinama su jungtinės veiklos sutarties samprata ir jos esme. Tačiau darbo autorė pritaria pozicijai, jog dalyvių nušalinimas nuo pelno skirstymo, juos įpareigojant prisiimti nuostolių dengimo riziką, nesuderinamas su dalyvių bendrais tikslais ir jų lygiomis teisėmis, tokio pobūdžio teisiniai santykiai turėtų būti perkvalifikuojami, pvz., į paskolos sutartis arba garantijas[215].

Leonine Clause doktrina nagrinėtose valstybėse įgyvendinta nevienodai. Štai, Prancūzijoje visi partneriai privalo dalyvauti pelno ir nuostolių paskirstyme. Nors pelno ir nuostolių paskirstymo metodika paliekama partnerių nuožiūrai, susitarimai, dėl kurių visas pelnas atitenka vienam dalyviui arba dalyvis nedalyvauja nuostolių dengime, negalioja [216] . Lietuvoje taip pat įgyvendinta prancūziškoji taisyklė, draudžianti dalyvį *inter se* nušalinti nuo pelno paskirstymo ir atleisti nuo nuostolių dengimo[217]. *Per contra*, Vokietijoje jungtinės veiklos dalyvis gali būti nušalintas nuo pelno pasidalinimo ir atleistas nuo nuostolių dengimo [218] (išimtis – nevieša partnerystė, kurioje pasyvus partneris gali būti atleistas nuo nuostolių dengimo pareigos, tačiau jo atsisakymas nuo teisės į pelno dalį negalioja)[219]. Nyderlanduose taikoma modifikuota taisyklė: draudžiama nušalinti dalyvį nuo pelno skirstymo,

[214] ZIMMERMANN *supra,* note 108, p. 458-459; Romėnų teisėje partneris galėjo dalyvauti pelno paskirstyme, atleidžiant jį nuo nuostolių dengimo. Tačiau buvo draudžiama, kad partneriai dengtų nuostolį ir nedalyvautų pelno paskirstyme (*societas leonina*).

[215] HEENEN *supra,* note 18, p. 32.

[216] *Ibidem*, p. 30; Šalių nustatoma pelno ir nuostolių paskirstymo metodika gali būti labai įvairi, pvz., pelno ir nuostolio paskirstymas proporcingai padarytiems įnašams, lygiomis dalimis, pelno pasidalinimo ir dengiamo nuostolio santykis gali skirtis; nutraukus bendrą veiklą, galimi susitarimai, kuriais kompensuojami dalyvio prisiimti nuostoliai, įvertinant veiklos metu dalyvio prisiimtą riziką; pelno dalis skiriama, jeigu pasiekiami minimalūs pelno rodikliai ir kt. Tačiau tais atvejais, kuomet asmuo turi teisę dalyvauti pelno paskirstyme tik nežymioje dalyje, iš esmės nušalinant dalyvį nuo pelno paskirstymo, gali būti pritaikyta *Leonine Clause*. Ši taisyklė taikoma ir kitose situacijose, kurių tikslas – atleisti jungtinės veiklos dalyvį nuo nuostolių dengimo (pvz., vieno dalyvio garantija kitam, kad šiam nekils nuostolių rizikos).

[217] CK 6.974 str. 2 d. ir 6.976 str. 2 d.; ŪBĮ 11 str. 4 d. (dėl tikrųjų narių); 2008-03-18 nutartis c. b. *V. M. ir V. M. v. Ž. P.*, Nr. 3K-3-181/2008, kat. 71; 106.1; 121.18 (dėl partnerių teisės į pelną, bet ne pajamas).

[218] HEENEN *supra,* note 18, p. 32; Autorius mini Hueck poziciją, jog bendrų tikslų siekimas nebūtinai reiškia pelno tarp visų dalyvių pasidalinimą.

[219] PELTZER; VOIGHT *supra*, note 79, p. 135; Vokietijos KK 231 str. Pagal Prancūzijos CK 1844-1 str. 2 d. ir 1871 str., kaip ir kitais partnerystės atvejais, neviešas partneris negali būti nei nušalintas nuo pelno skirstymo, nei atleistas nuo nuostolių dengimo.

tačiau pripažįstami susitarimai, atleidžiantys sutarties šalį nuo pareigos dengti nuostolius[220]. Panaši praktika ir JAV, kurioje yra nuomonių, jog partneriai *inter se* turi teisę susitarti dėl vieno ar kelių iš jų atleidimo nuo pareigos dengti nuostolius, pastariesiems išlaikant teisę gauti pelną[221]. Partnerių nušalinimas nuo pelno paskirstymo, visą pelną priskiriant tik vienam iš partnerių gali sąlygoti, jog sutartis nebus laikoma partnerystės sutartimi[222]. Anglijoje teismų praktikoje buvo pavyzdžių, kuomet partnerystės sutartimi vienas iš partnerių atleidžiamas nuo pareigos dengti bendros veiklos nuostolius, tačiau toks susitarimas neįtakoja trečiųjų asmenų teisių[223]. Nustačius partnerystės faktą ir nesant atskiro susitarimo dėl nuostolių dengimo, partnerių pareiga dengti jungtinės veiklos nuostolius yra numanoma[224].

Istoriškai, bendrosios teisės tradicijos valstybėse buvo žinoma doktrina, kuomet išimtinai tik asmenų dalyvavimas pelno pasidalijime *per se* sąlygojo partnerystę ir, atitinkamai, atsakomybę prieš trečiuosius asmenis, tačiau šiandieninėmis verslo sąlygomis ši doktrina netaikoma[225]. Anglijoje[226], JAV pagal UPA[227] teisė dalintis pelnu yra *prima facia* įrodymas dėl partnerystės egzistavimo, o JAV pagal RUPA - dalinimasis pelnu preziumuoja partnerystę[228]. Tačiau tokiose situacijose, kaip paskolos grąžinimas dalimis iš pelno, palūkanų už paskolą apskaičiavimo ir mokėjimo susiejimas su pelnu, atlyginimo iš pelno sumokėjimas darbuotojui ar atstovui, nustatinėjama tikroji šalių valia, interesų ir tikslų bendrumas ir kt.[229].

---

[220] HEENEN *supra,* note 18, p. 31; CALKOEN; ENGELSMAN; EE. The Netherlands. *In* MANKABADY, Martin, gen. ed., *et al*. *Joint Ventures in Europe*. 3rd ed. Tottel: Haywards Heath, 2008, p. 378.
[221] MECHEM *supra*, note 115, p. 33.
[222] BATES *supra,* note 99, p. 73.
[223] BLACKETT-ORD *supra,* note 116, p. 25-26.
[224] MILMAN, David; FLANAGAN, Terence. *Modern Partnership Law*. London: Croom Helm, 1983, p. 14.
[225] GOWER *supra*, note 152, p. 19-21; BATES *supra,* note 99, p. 14-15.
[226] Anglijoje 1890 m. Partnerystės įstatymo 2 (3) str. *Per contr*a, bendrųjų pajamų (o ne grynojo pelno) paskirstymas partnerystės nepreziumuoja: bendrosios pajamos, nors *de facto* apima pelno paskirstymą, tačiau nereiškia nuostolių rizikos pasidalinimo.
[227] JAV UPA 7 str. 4 p.
[228] RUPA 202 str. (c) dalies 3 p.
[229] JAV RUPA 202 str. (c) dalies 1-3 p., UPA 7 str. 2-4 d., o taip pat Anglijoje Partnerystės įstatymo 2 str. numato atvejus, kuomet dalinimasis pelnu nepreziumuoja partnerystės (pvz., turto valdymas bendros nuosavybės teise, palūkanų mokėjimas pagal paskolos sutartį, atlyginimo - pagal darbo sutartį, nuompinigių - pagal nuomos sutartį). BLACKETT-ORD *supra,* note 116, p. 23; Anglijoje pripažįstama, kad, skirtingai nuo neribotos teisės į pelną, teisė į fiksuotą pelno dalį (pvz. teisė į fiksuotą užmokestį, mokamą iš pelno) retai bus lemiama aplinkybė nusprendžiant dėl partnerystės egzistavimo. MORSE *supra*, note 130, p. 59; Kaip antai, Anglijoje minima *Walker v. Hirsch* ((1884) 27 Ch D 460) byla, kurioje firmos darbuotojas su firmos partneriais sudarė naują sutartį, pagal kurią jis suteikė firmai avansą, o firma įsipareigojo mokėti fiksuotą atlyginimą ir papildomai suteikė teisę į vieną aštuntąją jungtinės veiklos grynojo pelno; kartu darbuotojas įsipareigojo dengti vieną aštuntąją jungtinės veiklos grynojo nuostolio. Tarp šalių susiklostę santykiai Daugiau modifikuoti nebuvo, darbuotojas niekuomet

Konkreti situacija vertinama imant domėn aplinkybių visumą, išimtinai neapsiribojama partnerystės kvalifikavimui reikšmingu pelno pasidalinimu, kuriuo gali būti grindžiamas atlyginimo už paslaugas apskaičiavimas[230].

3.1.4.2 Dalyvio pareiga daryti įnašus

Teisės aktuose jungtinės veiklos vystymui nereikalaujama minimalios investicijų sumos, netaikoma kapitalo koncepcija, tačiau įnašai sudaro prielaidas, materialinę bazę šalių kooperavimuisi ir bendradarbiavimui[231]. Nelikus bendro kapitalo, partneriams nesusitarus dėl papildomų įnašų ir tolesnei bendrai veiklai esant nuostolinga, kyla partnerių atsakomybė pagal partnerystės prievoles. Pareiga daryti įnašus laikoma jungtinės veiklos sutarties viena iš dalyvių pagrindinių pareigų[232] (pvz., Prancūzijoje[233], Nyderlanduose[234], JAV[235], Anglijoje[236], Lietuvoje[237]). Jungtinės veiklos eigoje dalyviai negali būti įpareigojami daryti papildomų įnašų, įnašų didinimas galimas tik visiems dalyviams sutikus, nebent partnerystės sutartyje

nebuvo klientams įvardijamas partneriu. Iškilus ginčui, teismas šiuos santykius kvalifikavo paskolos sutartimi.

[230] BROMBERG; RIBSTEIN (*Vol. I*) *supra,* note 149, p. 2:100-2:101; BATES *supra,* note 99, p. 37, 73; Kaip antai, JAV komisinio atlyginimo skaičiavimo formulė, siejama su iš komisionieriaus parduotų prekių uždirbtu grynuoju pelnu, t.y. įvertinant prekių pardavimo išlaidas, savaime nelemia partnerystės, nesant kitų partnerystės egzistavimą patvirtinančių požymių, pvz., rizikos dėl prekių kainos kritimo prisiėmimo. MECHEM *supra*, note 115, p. 40, JAV. Susitarimas išimtinai dengti nuostolius ar dalintis rizika, nesidalinant pelnu, paprastai nesuponuoja jungtinės veiklos (pvz., geležinkelio įmonių susitarimas dalintis nuostoliu, kuris negali būti priskiriamas prie konkretaus vežėjo prižiūrimo geležinkelio kelio, nesukuria partnerystės).

[231] Partnerių įnašai (investicijos) laikomi partnerystės kapitalu. Kapitalo teisinė kategorija atskiriama nuo bendroje veikloje įgyto turto. Įnašai fiksuojami partnerystės sutartyje; tuo tarpu jungtinės veiklos turto suma kinta. Įnašų dydis reikšmingas nustatant partnerių *inter se* teises ir pareigas.

[232] ZIMMERMANN *supra,* note 108, p. 470; Romėnų teisėje taip pat buvo įtvirtinta *socii* pareiga daryti įnašus.

[233] HEENEN *supra,* note 18, p. 34-35.

[234] KULPER; VOSSESTEIN *supra,* note 77, p. 178.

[235] CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, str. 5:1; Nors JAV 49 valstijos įtvirtino UPA (arba analogišką RUPA) jungtinės veiklos apibrėžimą, tačiau teismų praktikoje pateikiama partnerystės samprata, kurioje akcentuojamas dalyvių, kaip bendraturčių, aspektas per partnerių įnašus į bendrą veiklą (pvz., minima šiandieninėje teismų praktikoje cituojama byla *Meehan v. Valentine*, 145 U.S. 611, 623, 12 S. Ct. 972, 36 L. Ed. 835 (1892), kurioje, *inter alia*, buvo teigiama, jog asmenys laikytini partneriais, jeigu siekdami vykdyti veiklą bendrai ir bendro tikslo pasiekimui, jie įneša turtą ar pinigus bei dalinasi uždirbtu pelnu). UPA 6 str. dėl partnerių, kaip verslo bendrasavininkių *supra*ntamas kaip apimantis bendrą nuosavybę į įneštą ir veikloje įgytą turtą, dalinimąsi uždirbtu pelnu bei kontrolės teisių įgyvendinimą.

[236] HEENEN *supra,* note 18, p. 36; Anglijoje įnašai į bendrą veiklą laikomi numanoma esmine sąlyga dėl sutarčių teisei būdingos atlygintinumo doktrinos.

[237] CK 6.969 str. 1 d., ŪBĮ 4 str. 2 d. 7 p.

būtų numatyta kitaip (pvz., Prancūzijoje ar Vokietijoje[238], Anglijoje[239]). Įnašų į bendrą veiklą sumokėjimas nekeičia partnerių atsakomybės pagal partnerystės prievoles, prieš trečiuosius asmenis jų atsakomybė visuomet neribota.

Paprastai įnašu gali būti visa tai, kas įvertinama pinigais; įnašu į bendrą veiklą gali būti ne tik nuosavybėn perduodamas turtas, bet ir turtas, skirtas naudoti bendroje veikloje, dalyviui išlaikant nuosavybės teisę; įnašas gali būti daromas dalyvio teikiamomis paslaugomis (pvz., Prancūzijoje, Vokietijoje, Anglijoje, JAV[240], Nyderlanduose[241]). Kaip antai, Vokietijoje įnašai suprantamai ypač plačiai – visa, kas gali būti naudinga bendro tikslo pasiekimui (pvz., asmens reputacija, įsipareigojimas nekonkuruoti, rinkos žinojimas)[242]. Anglijoje sutarties atlygintinumą gali reprezentuoti ne tik įnašai pinigais, turtu, darbu, žiniomis ar reputacija, bet ir partnerių prisiimama atsakomybė pagal partnerystės prievoles trečiųjų asmenų atžvilgiu[243] ar įsipareigojimų pagal esamą partnerystės sutartį prisiėmimas[244]. Pastebėtina, kad Lietuvoje įnašų objektas priklauso nuo partnerystės teisinio subjektiškumo. Veikiant partnerystės forma išimtinai sutartiniu pagrindu, įnašu gali būti ne tik pinigai, kitas turtas ar kiti civilinės apyvartos objektai (profesinės ir kitos žinios, įgūdžiai, dalykinė reputacija ir dalykiniai ryšiai), bet ir partnerių darbas, paslaugos (CK 6.969 str. 1 d. vertinant kartu su CK 6.970 str.). Tuo tarpu ŪBĮ 10 str. 2 d. numato siauresnį objektų, galinčių būti įnašu į ūkinę bendriją, ratą nei CK dėl jungtinės veiklos sutarties, nesteigiant įmonės. Įnašu į ūkinę bendriją gali būti tik pinigai ir kitas turtas, priklausantis dalyviui nuosavybės teise. Darbo autorės nuomone, įnašų sąsaja su teisiniu subjektiškumu, ribojant įnašų objektų ratą į ūkinę bendriją, yra nepagrįsta, todėl teisinis reguliavimas dėl įnašų į bendriją yra keistinas, atitinkamai praplečiant galimybę daryti įnašus į ūkinę bendriją kitais civilinės apyvartos objektais. Nors ūkines bendrijos, kaip juridinio asmens, statusas užtikrina bendrijos kreditoriams pirmumą, tenkinant jų reikalavimus iš bendrijos turto, prieš bendrijos dalyvius (o taip pat ir pastarųjų asmeninius kreditorius), sudaromos

[238] ASSMANN; LANGE; SETHE *supra,* note 67, p. 171; GOREN *supra,* note 158, p. 134; Vokietijos CK 707 str. HEENEN *supra,* note 18, p. 33-35.
[239] I'ANSON BANKS *supra*, note 22, p. 488.
[240] HEENEN *supra,* note 18, p. 33-35.
[241] Nyderlandų CK 1662 str.
[242] HEENEN *supra,* note 18, p. 35.
[243] BLACKETT-ORD *supra,* note 116, p. 82.
[244] PRIME, Terence; SCANLAN, Cary. *The Law of Partnership*. London, Dublin, Edinburg: Butterworths, 1995, p. 43.

prielaidos išieškoti iš tokio įnašo[245], kreditorių teisės neturėtų būti suabsoliutinamos. Ūkinės bendrijos, kaip asmeninės verslo organizavimo formos, pobūdis lemia, jog kreditorių teisės bet kuriuo atveju papildomai užtikrinamos per bendrijos dalyvių neribotą ir solidarią atsakomybę. Taigi, asmeninis partnerių atsakomybės pobūdis sąlygoja kitokią – vidinę - kapitalo funkciją. Dalyvių įnašai pirmiausia turėtų būti suprantami kaip bendrijos finansavimo šaltinis ūkinei veiklai vystyti, įnašai taip pat gali būti reikšmingi *inter partes* santykiuose dėl dalyvių tarpusavio teisių ir pareigų.

Doktrinoje keliamas klausimas dėl kapitalo reikšmės apsaugant kreditorių interesus, kai apskaičiuojamas ir skirstomas pelnas tarp partnerių. Skirtingai nuo kapitalizuotų bendrovių, atsižvelgiant į partnerių neribotą atsakomybę pagal bendras prievoles, jų asmeninį vaidmenį bendroje veikloje bei dažnus atvejus, kuomet kreditoriai remiasi ne pačios jungtinės veiklos, kaip darinio, bet asmeniniu partnerių kreditingumu, pvz., JAV, Anglijoje partnerių įnašai *per se* neįtakoja partneriams skirstytino pelno apskaičiavimo[246]. *Per contra*, kontinentinėje Europoje lygiagrečiai įvertinami abi partnerystės savybės (t.y. ir asmeninis, ir komercinis partnerystės pobūdis), dėl ko remiamasi dalyvių įnašų proporcija bendrame kapitale (pvz., Prancūzijoje ir Vokietijoje[247], Lietuvoje[248]).

---

[245] Pastebėtina, jog įnašų objekto platesnei sampratai buvo nepritarta įstatymų leidybos procese, kadangi (žr. 2003-09-22 Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas. Papildomo komiteto išvada „Dėl Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymo projekto Nr. IXP – 2827“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=218096&p_query=Svarstytina,%20ar%20projekto%2010%20straipsnio%201%20dalyje&p_tr2=1> [žiūrėta 2010-05-06]).

[246] HEENEN *supra,* note 18, p. 112-113.

[247] Pagal Prancūzijos CK 1844-1 str. nesusitarus kitaip, partneriui priklausanti rezultato dalis (pelnas, nuostolis) apskaičiuojamas proporcingai įnašo į bendrą veiklą dydžiui. PELTZER; VOIGHT *supra*, note 79, p. 100, Vokietijos KK 121 str.; HEENEN *supra,* note 18, p. 35; Vokietijoje dalyviui nevykdant pareigos daryti įnašus ir kitiems partneriams neinicijuojant bendradarbiavimo su juo nutraukimo, gali būti laikoma, kad tokiam dalyviui skiriama sumažinta pelno dalis yra kaip atlyginimas už šio nario dalyvavimą bendrame versle ir neribotą atsakomybę trečiųjų asmenų atžvilgiu. Vokietijoje taikomas kompromisinis reguliavimas, kuomet kiekvienam dalyviui išmokami 4 proc. nuo konkretaus partnerio įnašų sumos, likusi pelno dalis padalijama lygiomis dalimis (Vokietijos KK 121 str.).

[248] Darbo autorės nuomone, CK 6.976 str. 1 d., numatanti pelno paskirstymą dalyviams proporcingai jų indėlio į bendrą veiklą vertei, turėtų būti suprantama kaip jungtinės veiklos rezultato paskirstymas proporcingai partnerio dalies dydžiui, jeigu kitaip nenumatyta partnerystės sutartyje. Dispozityvioji norma turėtų būti aiškinama taip, jog užtikrintų nedviprasmišką teisinį rezultatą, t.y. ši norma turėtų būti suprantama, kaip ir analogiška taisyklė dėl nuostolių paskirstymo *inter se* pagal CK 6.974 str. 1 d. Be to, jeigu kitaip nenumatyta jungtinės veiklos sutartyje, partnerių įnašai laikomi lygiais, o prisidėjimas prie bendrų reikalų tvarkymo, įskaitant kiekvieno jų dalyvavimą darbu, laikomas neatlygintinu. Todėl kiekvieno partnerio indėlio į bendrą veiklą vertė, apskaičiuojant pelną, yra svarbi tik, jeigu jungtinės veiklos sutartimi partneriai nusprendžia šį indėlį įvertinti. Taip pat žr. ŪBĮ 13 str. 2 d.

Partnerystės, neturinčio juridinio asmens statuso, dalyvių įnašai ir bendroje veikloje įgytas turtas dažniausiai suformuoja bendros nuosavybės režimą. Bendro turto valdymas nuosavybės teise yra reikšminga aplinkybė sprendžiant dėl komercinės partnerystės fakto (pvz., Danijoje, bendro turto daugetas yra vienas iš partnerystę charakterizuojančių požymių [249]), tačiau turto valdymas bendros nuosavybės teise *per se* nesąlygoja partnerystės. Pastebėtina, jog jungtinės veiklos sutartis neapsiriboja išimtinai tik sutartimi dėl įnašų, nes tokiu atveju būtų susitariama dėl bendros nuosavybės sukūrimo, bet ne dėl partnerystės; partnerystės šalys kartu turėtų susitarti dėl bendros komercinės veiklos siekiant bendrų tikslų, šį (bendrą) turtą panaudojant bendroje veikloje [250] . Komercinę partnerystę siekiant atskirti nuo bendrosios nuosavybės teisės instituto, atsižvelgiama į šalių bendrus tikslus ir interesus (pvz., Vokietijoje, Prancūzijoje ir Nyderlanduose [251] , Lietuvoje [252]). Lygiagrečiai taip pat vertinamas pelno motyvas, nes bendroji nuosavybė pirmiausia susijusi su daiktų pasyviu valdymu, bet ne siekiu (bendru tikslu) uždirbti pelną (pvz., JAV, Anglija) [253] . Pastebėtini ir kiti požymiai, atskiriantys teisinius santykius, susiformuojančius turtą valdant bendrosios nuosavybės teise, ir teisinius santykius, kylančius jungtinės veiklos pagrindu (kaip antai, skirtingai nuo partnerystės, bendroji nuosavybės teisė į turtą gali atsirasti nebūtinai sutartiniais pagrindais, bet, pvz., įstatymo pagrindu priėmus palikimą; turtą valdyti galima nevykdant bendros komercinės veiklos, nesiekiant uždirbti pelno; bendrosios nuosavybės teisiniai santykiai dažniausiai nesuponuoja bendraturčių tarpusavio atstovavimo sandorių sudarymui; dalies bendroje nuosavybėje perleidimo apribojimas paprastai yra

[249] SORENSEN, Karsten Engsig. International Joint Ventures. *In* NEVILLE, Mette; SORENSEN, Karsten Engsig, ed. *The Internationalisation of Companies and Company Laws*. 1st ed. Copenhagen: DJØF Publishing, 2001, p. 160.

[250] ИОФФЕ *supra*, note 164, p. 733-734; Autorius mini, jog doktrinoje yra nuomonių, kad taikant bendros dalinės nuosavybės režimą partnerystės sutartis, kuomet rezultatas (tikslas) yra bendra nuosavybe valdomo turto sukūrimas, perteklinė, nes visi klausimai išsprendžiami per daiktinės teisės normas. Tačiau pagrindinis skirtumas yra tas, jog bendra nuosavybė sąlygoja tik bendro turto valdymą, naudojimą ir disponavimą, bet ne bendrą veiklą siekiant bendrų tikslų. ЯЛИСЕЕВ *supra*, note 154, p. 662; Pastarasis autorius pažymi, jog susitarimas tik dėl bendrų įnašų sudaro prielaidas (materialinę bazę) siekti bendrų tikslų, tačiau išimtinai tik įnašai neužtikrina bendrų tikslų pasiekimo.

[251] HEENEN *supra,* note 18, p. 38.

[252] 2003-10-01 LAT CBS nutartis c. b. *AB "Transauša" v. A.D. įmonė "ARD"*, Nr. 3K-3-903/2003, kat. 25.6.1; 65; Dėl skirtumo tarp teisinių santykių, kylančių pagal jungtinės veiklos sutartį, ir santykių, kylančių iš bendros dalinės nuosavybės valdymo.

[253] BROMBERG; RIBSTEIN (*Vol. I*) *supra,* note 149, p. 2:108; JAV UPA 7 str. numato, kad bendra nuosavybė savaime nesąlygoja partnerystės net ir tais atvejais, kai bendraturčiai dalinasi pelnu, uždirbtu iš bendro turto naudojimo. Tačiau, skirtingai nuo Anglijos, bendrai nuosavybei skiriama didesnė reikšmė nustatant partnerystės egzistavimo faktą.

santykinis (pvz., bendrasavininkių pirmenybės teisė įsigyti parduodamą turtą), bet ne absoliutus, kuomet reikalingas visų partnerių sutikimas).

3.1.4.3 Bendrų reikalų tvarkymas

Tradiciškai, partnerio vaidmuo suvokiamas kaip aktyvus. Aktyvus partnerio statusas neatsiejamas nuo partnerių neribotos atsakomybės. Partneriai turi turėti galimybę kontroliuoti savo asmeninės atsakomybės riziką, todėl kiekvieno partnerio teisė tvarkyti bendrus reikalus laikoma vienu iš fundamentalių partnerystės principų. Kadangi jungtinės veiklos partneris pagal partnerystės prievoles atsako neribotai, skirtingi įnašų į bendrą veiklą dydžiai neįtakoja partnerių teisės tvarkyti bendrus reikalus[254]. Partnerio statuso sąlygojama teisė tvarkyti bendrus reikalus kildinama iš nuosavybės teisės (pvz., Vokietijoje ir Anglijoje[255], JAV[256]).

Kvalifikuojant teisinius santykius ir sprendžiant dėl partnerystės susiformavimo, esminę reikšmę turi rizikos prisiėmimas, todėl teisei tvarkyti bendrus reikalus suteikiama mažesnė reikšmė, nei teisei į pelno pasidalinimą. Skirtingai nuo nevienodo *Leonine Clause* įgyvendinimo, nagrinėtose valstybėse partnerio teisė dalyvauti bendrų reikalų tvarkyme gali būti apribojama partnerystės sutartimi. Kaip antai, partneriai gali pavesti bendrų reikalų tvarkymą partnerių komitetui, keliems partneriams ar vienam iš jų, nustatyti pasiskirstymą veiklos sferomis, partneriai gali susitarti dėl atstovavimo sričių, sudarant sandorius su trečiaisiais asmenimis. Tačiau teisės tvarkyti bendrus reikalus apribojimas neeliminuoja partnerių neribotos atsakomybės pagal bendras prievoles.

Bendrų reikalų tvarkymas apima vidinę funkciją (administravimas, sprendimų priėmimas, t.y. valdymas) ir išorinę funkciją (santykiai su trečiaisiais asmenimis, t.y. atstovavimas)[257]. Vienos iš partnerio teisių tvarkyti bendrus reikalus apribojimas

[254] Skirtingai nuo akcininkų, kurių teisės dažniausiai siejamos su akcinio kapitalo proporcija kapitale, dispozityviose teisės normose paprastai įtvirtinamas partnerių lygiateisiškumo principas bendrų reikalų tvarkyme.
[255] HEENEN *supra,* note 18, p. 42, 81-82.
[256] JAV teisė tvarkyti bendrus reikalus vadinama „teise kontroliuoti“. JAV UPA 6 str. ir RUPA 202 str. oficialiuose komentaruose pažymėta, kad nuosavybė suteikia išimtinę kontrolės teisę. Kiekvienas jungtinės veiklos partneris, kaip verslo bendraturtis, turi išimtinę teisę kontroliuoti. SUGARMAN *supra*, note 135, p. 7; Partnerio galios - kaip savininko. GREGORY, William A. *The Law of Agency and Partnership*. Hornbook Series. 3rd ed. St. Paul Minn.: West Group, 2001, p. 263; Kontrolė neatsiejama nuo bendraturčių nuosavybės teisių.
[257] PELTZER; VOIGHT *supra*, note 79, p. 104; Vokietijos KK 114 str. ir 125 str. (dėl komercinės parterystės). Anglijos 1890 m. Partnerystės įstatymo 24 str. (dėl valdymo) ir 5 str. (dėl atstovavimo).

savaime neįtakoja kitos teisės, kaip antai, Anglijoje[258], JAV[259] ar Vokietijoje[260], partnerystės partnerio teisės valdyti apribojimas *ipso jure* (liet. – remiantis teise) neapriboja teisės atstovauti partnerystės ir *vice versa.* Toks skirstymas aktualus tik išorinėse verslo organizavimo formose, kadangi vidinė partnerystė, pvz., nevieša partnerystė, pagal savo esmę nesuponuoja sutarties šalių atstovavimo prieš trečiuosius asmenis.

Valstybėse, kuriose pripažįstamas skirstymas į komercinę ir nekomercinę partnerystę, teisės tvarkyti bendrus reikalus įgyvendinimas gali priklausyti nuo jungtinės veiklos komercinio pobūdžio, pvz., Vokietijoje, skirtingai nuo nekomercinės sutartinės partnerystės visų partnerių kolektyvinio (bendro) veikimo, komercinės partnerystės, kurioje bendrų reikalų tvarkymą dažniausiai įgyvendina partneriai-profesionalai ir kuri grindžiama didžiausiu partnerių pasitikėjimu, kiekvienas jungtinės veiklos partneris teisę valdyti ir atstovauti įgyvendina savarankiškai[261]. Komercinėje partnerystėje savarankiška kiekvieno partnerio teisė tvarkyti bendrus reikalus laikoma neatsiejama nuo komercinio jungtinės veiklos pobūdžio ir partnerio kaip verslininko statuso.

Minėta, kad, istoriškai, dėl partnerių tarpusavio pasitikėjimo ir aktyvaus parterių statuso bendrų reikalų tvarkymas realizuojamas „atstovauju sau“ doktrinos pagalba, kuomet teisė valdyti ir teisė atstovauti laikomos neatskiriamos nuo narystės bendroje veikloje, teisė tvarkyti bendrus reikalus negali būti perleidžiama tretiesiems asmenims. „Atstovauju sau“ doktrina taikoma Vokietijoje[262], Anglijoje[263], JAV[264], Lietuvoje[265]. *Per contra*, Prancūzijos teisės aktuose įtvirtinama, kad partnerystės bendrų reikalų tvarkymui gali būti pasitelkiamas trečiasis asmuo[266].

JAV UPA 9 str. ir 18 str. (e) dalis, RUPA 301 str. ir 401 str. (f) dalis. Prancūzijos KK L221-4 str. ir L221-5 str.

[258] I‘ANSON BANKS *supra*, note 22, p. 464.

[259] CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, 9:1 str.

[260] HEENEN *supra,* note 18, p. 104, 133; Dėl komercinės partnerystės.

[261] FISHER *supra*, note 67, p. 100; Prancūzijos CK L221-4 str. ir L221-5 str. *Per contra*, Prancūzijoje nekomercinėje partnerystėje taikoma panaši taisyklė, kaip ir tvarkant bendrus reikalus komercinėje partnerystėje, t.y. teisę tvarkyti bendrus reikalus gali įgyvendinti kiekvienas partneris atskirai.

[262] MULLER, Klaus J. *The GmbH: a Guide to the German Limited Liability Company.* Munchen: C. H. Beck, 2006, p. 164.

[263] MORSE *supra*, note 130, p. 180.

[264] JAV situacija nėra visiškai aiški, tačiau pagal vyraujančią poziciją doktrinoje partnerio teisė valdyti negali būti perleidžiama asmenims, nesančiais partneriais (Daugiau žr. JAV RUPA 502 str. ir 503 str. oficialus komentaras; BROMBERG; RIBSTEIN (*Vol. I*) *supra,* note 149, p. 2:132; 3:81, 3:86-3:87).

[265] Lietuvoje tokią išvadą suponuoja partnerystės asmeninis ir sutartis pobūdis bei sisteminė teisės aktų analizė (CK 6.972 str., ŪBĮ 2 str. 5 d., 8 str. 2 d. 1 ir 2 p., 9 str. 1 d., 11 str.). Istoriškai, ši situacija buvo reglamentuojama kitaip. Pagal anksčiau galiojusio 1990-10-16 Lietuvos Respublikos ūkinių

Darbo autorės nuomone, „atstovauju sau“ doktrina pagrįstai susilaukė kritikos, kaip neatitinkanti šiandieninės verslo praktikos, kuomet ši doktrina realizuojama partnerystėje, turinčioje juridinio asmens teises. Trečiųjų asmenų atžvilgiu bendros veiklos personifikavimas tam tikra prasme „nuasmenina“ teisinius santykius. Be to, neribota partnerių atsakomybė sąlygoja, jog trečiojo asmens - partnerių atstovo vaidmuo kreditoriams nėra ypatingai reikšmingas. Taip pat pažymėtina, jog pasibaigus partnerio, kuris išimtinai vienasmeniškai įgaliotas atstovauti prieš trečiuosius asmenis, narystei, situacija nėra unikali, susiduriama su analogiška problema, kaip ir atšaukus trečiąjį asmenį iš bendrovės valdytojo pozicijos. Kita vertus, “atstovauju sau” doktrina neturėtų būti suabsoliutinama ir dėl tos priežasties, jog įgaliojimų atstovauti partnerystę-įmonę delegavimas tretiesiems asmens gali būti įmanomas bendraisiais atstovavimo pagrindais (pvz., Nyderlanduose [267], Vokietijoje[268], Lietuvoje[269]). Pagaliau, partneriai, prisiimdami verslo riziką, nevisada naudojasi aktyviu vaidmeniu, partnerio statuso garantuojama kontrolės teise (pvz., bendrą veiklą atstovauja vienas partneris, likę partneriai yra pasyvūs).

Išoriniuose santykiuose, kai jungtine veikla nesuformuojamas atskiras subjektas, partnerio statusas preziumuoja partnerių tarpusavio abipusio atstovavimo santykius. Partnerių abipusio atstovavimo doktrina reiškia, kad kiekvienas partneris turi teisę atstovauti partnerystę, kiekvienas bendros veiklos partneris yra ir atstovas, ir atstovaujamasis, nes bendroje veikloje kiekvienas partneris yra kito partnerio atstovas [270] (pvz., Anglijoje [271], JAV (UPA) [272], Lietuvoje partnerystės, kuria

---

bendrijų įstatymo 12 str. 2 d. bendrija galėjo būti atstovaujama samdomo trečiojo asmens pagal notarinį įgaliojimą (VŽ, 1990, Nr. 31-747; toliau - 1990-10-06 ŪBĮ).

[266] DRURY *supra,* note 162, p. 516, 529; Komercinės partnerystės valdytojas (pranc. - *gerant*) dažniausiai renkamas iš tikrųjų narių, nes partneriams tenka neribota atsakomybė už tokio valdytojo, neturinčio neribotos atsakomybės prieš trečiuosius asmenis, veiksmus.

[267] KULPER; VOSSESTEIN *supra,* note 77, p. 178.

[268] HEENEN *supra,* note 18, p. 103, 133; Vokietijoje trečiajam asmeniui gali būti suteikiami labai dideli valdymo įgaliojimai, tačiau formaliai trečiasis asmuo negali užimti valdymo organo nario pozicijos, trečiojo asmens statusas turi atitikti atstovo ar darbuotojo teisinę padėtį. Tais atvejais, kai atstovavimo teisės išimtinai perleidžiamos tretiesiems asmenims, nė vienam iš partnerių neišlaikant teisės atstovauti partnerystės, laikoma, kad partnerystę atstovauja kartu veikiantys partneriai.

[269] 2003-10-08 Seimo Ekonomikos komitetas. Pagrindinio komiteto išvada Nr. 30 „Dėl Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymo projekto Nr. IXP – 2827“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=219148&p_query=Svarstytina,%20ar%20projekto%2010%20straipsnio%201%20dalyje&p_tr2=1> [žiūrėta 2010-05-06].; Nepritarta siūlymui keisti įstatymą, atsižvelgiant į tai, kad atstovauti bendriją galėtų būti paskirtas bet kuris tikrasis narys, komanditorius ar trečiasis asmuo, kadangi šiuos klausimus sprendžia CK bendrosios atstovavimo nuostatos.

[270] BARRETT; SEAGO *supra*, note 114, p. 35-36; Bendroje veikloje sudarydamas sandorį su trečiuoju asmeniu, kiekvienas partneris atstovauja save bei tuo pačiu veikia kaip kiekvieno kito jungtinės veiklos partnerio generalinis atstovas. Pagal kitą teoriją, partneris yra partnerystės, kaip partnerių grupės,

nesteigiama bendrija, kiekvienas partneris, pagal suteiktus įgalinimus atstovaudamas partnerystę, veikia visų partnerių vardu ir jų naudai[273]). Tačiau partnerių abipusio atstovavimo doktrina nesiderina su juridinio asmens statusu. Jeigu bendra veikla sukuriamas juridinis asmuo, įmonė yra vieninteliu atstovaujamuoju, visi partneriai veikia tik kaip partnerystės (įmonės) atstovai, nors partnerių atsakomybė pagal bendras prievoles ir neribota[274]. Kiekvienas partneris turi teisę vienasmeniškai valdyti partnerystę, ją atstovauti, valdymą įgyvendinančių asmenų vidiniai įgaliojimų apribojimai dažniausiai sąžiningų trečiųjų asmenų nesaisto (Prancūzijoje [275], Vokietijoje[276], Nyderlanduose[277], EEIG[278], Lietuvoje[279]).

Skirtingai nuo romėnų teisės, numačiusios sprendimų priėmimą bendru sutarimu [280], šiandieninėje bendroje veikloje vidiniuose santykiuose dažniausiai

---

atstovas. STRAHAN; OLDHAM; HANBURY *supra*, note 107, p. 20; Atvirkštinė prezumpcija netaikoma: atstovavimo santykiai savaime nesąlygoja jungtinės veiklos. BATES *supra,* note 99, p. 19; Anglijoje 1860m. *Cox v. Hickman* byloje buvo įtvirtinta klasikinė „abipusio atstovavimo“ doktrina.

[271] I'ANSON BANKS *supra*, note 22, p. 303, 305; Anglijoje pagal 1890 m. Partnerystės įstatymo 5 str. partnerystė suponuoja abipusio atstovavimo santykius. Šios abipusio atstovavimo nuostatos netaikytinos asmenims, kurie *inter se* nėra partneriais, t.y. asmenims, kurie ketina tapti partneriais, o taip pat tariamojo atstovavimo atvejais (angl. - *holding out, estoppel*), kai asmuo pripažįstamas partneriu išimtinai trečiojo asmens atžvilgiu, nors *inter se* toks asmuo nėra partneriu, nes nėra sudarę partnerystės sutarties arba yra sudarę kitokio pobūdžio sutartį. Abipusio atstovavimo taisyklės, o tuo pačiu ir atsakomybė už sudarytus sandorius, taikoma ir aktyvių, ir pasyvių partnerių atžvilgiu.

[272] JAV UPA 9 str. įtvirtina įstatyminę partnerių statuso sąlygojamą abipusio atstovavimo teisę. JAV UPA 6 str. oficialiame komentare pažymėta, kad, siekiant atskirti partnerystę nuo atstovavimo santykių bei įtvirtinant partnerių, kaip verslo bendraturčių, statusą, svarbu nustatyti, kad kiekvienas partneris turi kontrolės teisę. Taigi, skirtingai nuo atstovavimo, kuomet tik atstovaujamasis turi teisę kontroliuoti, partnerių teisė kontroliuoti yra abipusė. Todėl UPA 18 str., 19 str., 20 str. ir 22 str., suteikė jungtinės veiklos partneriui teisę dalyvauti bendrų reikalų tvarkyme, teisę susipažinti su bendrijos apskaita ir ją kopijuoti, gauti iš kitų partnerių teisingą ir visapusišką informaciją, susijusią su jungtinė veikla ir pan.

[273] CK 6.972 str. 2, 3 d.

[274] THE LAW COMMISSION AND SCOTTISH LAW COMMISSION *supra,* note 124, p. 45, 59, 62; MORSE *supra*, note 130, p. 9; BLACKETT-ORD *supra,* note 116, p. 6; Štai, Škotijoje, kurioje jungtinė veikla laikoma turinti juridinio asmens statusą, partneriai nelaikytini atstovaujamaisiais, partneriai turi partnerystės (įmonės) atstovų statusą.

[275] Prancūzijos KK L221-3 str. ir L221-5 str.

[276] PELTZER; VOIGHT *supra*, note 79, p. 101-102, 108, 111; Vokietijos KK 114 str., 115 str., 125 str. 1-3 d., 126 str. Partnerystės sutartyje gali būti numatytos kitokios atstovavimo taisyklės (pvz., prieš trečiuosius asmenis visi partneriai atstovauja bendrai; kiekybinis kelių partnerių atstovavimas; bendras atstovavimas kartu su prokūristu). Šiuo atveju išviešinami ne tik komercinės partnerystės partneriai, bet ir jų įgaliojimai, duomenis įregistruojant Komerciniame registre.

[277] CALKOEN; ENGELSMAN; EE *supra,* note 220, p. 375, 376-378; Komercinė partnerystė ir jos partneriai registruojami viešame registre. Jeigu partnerystės sutartyje susitariama dėl kitokių atstovavimo sąlygų (pvz., atstovavimas deleguojamas vienam partneriui), tokie įgaliojimai taip pat turi būti išviešinti registre.

[278] EEIG reglamento 19 str. ir 20 str.

[279] Tikrojo nario teisė vienasmeniškai tvarkyti bendrus reikalus gali būti pakeista jungtinės veiklos sutartimi, tikrojo nario atstovavimo prieš trečiuosius asmenis taisyklė registruojama viešame registre (ŪBĮ 2 str. 5 d., 8 str. 2 d., 11 str. 1-3 d.; CK 2.66 str. 1 d. 7 p., 2.82 str. 2 ir 3 d., 6.972 str. 3 d.).

[280] BARRETT; SEAGO *supra*, note 114, p. 9.

vyrauja „balsų daugumos“ taisyklė, kuri taikoma dėl sprendimų įprastinėje bendroje veikloje arba dėl konkrečių klausimų, aptartų partnerytės sutartyje.

Tradiciškai, „balsų daugumos“ taisyklė siejama su bendrovėmis ir grindžiama atstovavimo kaštų sutaupymu dėl didelio dalyvių skaičiaus, o taip pat komercine bendradarbiavimo prigimtimi. “Balsų daugumos“ taisyklės realizavimas partnerių *inter se* santykiuose remiasi sutarties šalių laisvės doktrina bei partnerio, kaip partnerių grupės (partnerystės) atstovo, kurį gali kontroliuoti šios grupės dauguma, koncepcija[281]. Tačiau mokslo darbuose „balsų daugumos“ taisyklė kritikuojama dėl nesuderinamumo su partnerystės asmeniniu pobūdžiu. Todėl net ir įstatyminiu pagrindu įtvirtinus teisę partnerystės sutartyje numatyti „balsų daugumos“ taisyklę, ši teisė turėtų būti realizuojama ribotai: sprendimai galėtų būti priimami balsų dauguma tik konkrečiai partnerystės sutartyje specifikuojamais ir detalizuojamais klausimais[282], fundamentalūs sprendimai bet kuriuo atveju turėtų būti priimamai bendru sutarimu[283], o sprendimai esminiais partnerių statuso klausimais priimami tik, jeigu su tokiu sprendimu sutinka jungtinės veiklos partneriai, kurių statusą įtakoja toks sprendimas[284]. Lietuvoje sprendimų priėmimo bendru partnerių sutarimu taisyklė taip pat gali būti pakeista partnerystės sutartimi[285]. Tačiau, darbo autorės nuomone, ši išimtis turėtų būti įgyvendinama, atsižvelgiant į minėtas „balsų daugumos“ taisyklės realizavimo ribas, o taip pat įstatymo numatytas išimtis (pvz., bendru sutarimu turi būti sprendžiama dėl bendro turto valdymo, naudojimo ir disponavimo pagal CK 6.971 str. 4 d., dėl jungtinės veiklos sutarties keitimo pagal ŪBĮ 4 str. 5 d.).

[281] BARRETT; SEAGO *supra*, note 114, p. 36.
[282] MULLER *supra*, note 262, p. 161; Nors Vokietijos KK 119 str. suteikia galimybę partnerystės sutartyje vienbalsį sprendimų priėmimą pakeisti daugumos balsų taisykle, partnerystės sutartyje būtina detalizuoti sprendimus, priimamus partnerių balsų dauguma („*specifikacijos taisyklė*“). Prancūzijos KK L221-6 str. numato sprendimų priėmimą bendru partnerių sutarimu, tačiau partnerystės sutartyje taip pat gali būti nurodyti konkretūs klausimai, dėl kurių sprendžiama balsų dauguma.
[283] WERLAUFF *supra*, note 32, p. 124; BLACKETT-ORD *supra,* note 116, p. 89; Anglijoje yra nuomonių, jog, partnerystės sutartyje įtvirtinus galimybę ją keisti balsų dauguma, fundamentalūs klausimai bet kuriuo atveju privalo būti sprendžiami vienbalsiai. Darbo autorės pastebėjimu, pagal EEIG reglamento 17 str. kiekvienas EEIG dalyvis turi po vieną balsą. Nors partneriai gali susitarti dėl kitokios balsų skaičiavimo tvarkos, tačiau nė vienas iš partnerių negali įgyti balsų daugumos, o tam tikri – fundamentalūs - sprendimai bet kuriuo atveju taip pat turi būti priimi vienbalsiai (pvz., jungtinės veiklos tikslų ar termino pakeitimas, sprendimų priėmimo tvarkos pakeitimas). Anglijoje 1890 m. Partnerystės įstatymo 24 str. 8 d., JAV RUPA 401 str. (j) dalis ir UPA 18 str. (h) dalis numato, jog partnerių sprendimai, susiję su įprastine jungtinė veikla, priimami balsų dauguma, jeigu partnerystės sutartis nenumato kitaip. Tačiau esminiai, įprastinei veiklai nebūdingi sprendimai ar sprendimai dėl partnerystės sutarties pakeitimo turi būti priimami vienbalsiai.
[284] MULLER *supra,* note 262, p. 161; Vokietijoje „esminių partnerystės aspektų“ doktriną vysto Hopt.
[285] CK 6.972 str. 5 d.; ŪBĮ 11 str. 1 d.

Partnerio statusas sąlygoja ne tik teisę realizuoti turimas galias tvarkyti bendrus reikalus, bet ir partnerio pareigas, siejamas su turimomis galiomis. Štai, Vokietijos KK 114 str. 1 d. įtvirtinta kiekvieno partnerio pareigą valdyti partnerystę, nebent partnerystės sutartimi bendro verslo valdymas perleidžiamas vienam iš partnerių ar keliems partneriams[286]. Anglijoje partneriai neturi pareigos dalyvauti jungtinės veiklos reikalų tvarkyme[287], tačiau pasyvūs partneriai atsako prieš trečiuosius asmenis kaip ir kiti (aktyvūs) partneriai[288]. JAV visų partnerių atsakomybė pagal bendras prievoles neribota, nepriklausomai nuo partnerių valdymo ir kontrolės teisių apimties[289]. Lietuvoje partneriams taip pat kyla pareiga tvarkyti bendrus reikalus. Šią pareigą lemia jungtinės veiklos sutarties esmė ir pobūdis, kuomet bendra veikla suvokiama ne tik kaip susitarimas dėl įnašų bendros veiklos vystymui, bet ir kaip tolesnis bendradarbiavimas, suponuojantis kiekvieno partnerio pareigą veikti (tvarkyti bendrus reikalus)[290], partnerio kaip verslininko statusą, o taip pat bendrijos kaip juridinio asmens veiklos teisinis reguliavimas[291].

Pastebėtina, jog susitarimai dėl pelno paskirstymo, nesant bendro reikalų tvarkymo, gali būti nelaikomi jungtinė veikla. Kita vertus, teisė tvarkyti bendrus reikalus *per se* nesuponuoja partnerystės egzistavimo, ši teisė nėra išimtinai būdinga tik partnerystei (pvz., teisė kontroliuoti būdinga atstovavimui). Valdymo ir atstovavimo intensyvumas, kuris būtų pakankamas kvalifikuojant partnerystės teisinius santykiams, kiekvienu atveju vertinamas *ad hoc.* Štai, JAV vienais atvejais reikalaujama aktyvaus kasdieninio dalyvavimo tvarkant bendrus reikalus, kitais atvejais kontrolė yra pakankama, jeigu ji apima tam tikras verslo sritis, išimtinai pasyvi veto teisė taip pat gali sąlygoti išvadą dėl tarp šalių susiformavusios bendros veiklos[292].

---

[286] PELTZER; VOIGHT *supra*, note 79, p. 104; Vokietijos KK 114 str. ir 115 str.
[287] MORSE *supra*, note 130, p. 180.
[288] DAVIS, Glen; STEINER, Michael; COHEN, Malcol. *Insolvent Partnerships*. Bristol: Jordan Publishing Limited, 1996, p. 219-221; Kaip ir bendrovių direktoriai, nemokią partnerystę valdę partneriai, gali būti diskvalifikuojami, jiems apribojant teisę būti bendrovių direktoriais. Kadangi diskvalifikacijos nesilaikymas lemia tokio fizinio asmens neribotą atsakomybę, diskvalifikuotiems partneriams neribojama teisė būti bendros veiklos partneriais.
[289] CALLISON; SULLIVAN *supra*, note 126, 1:1 str.
[290] Taip pat žr. CK 6.969 str. 1 d., numatančią partnerių aktyvų vaidmenį per pareigą "veikti bendrai", CK 6.972 str. 4 d., įtvirtinančią pareigą apsaugoti kitų partnerių interesus.
[291] ŪBĮ 2 str. 4 ir 5 d., 11 str., CK 2.81 str. 2 d., 2.83 str. 1-3 d. Taip pat žr. BARTKUS *supra*, note 37, p. 180, 183; Jeigu įstatymas nustato kad dalyvių susirinkimas ir valdymo organas yra vienu juridinio asmens organu, kiekvienas dalyvis yra laikomas valdymo organo nariu. Jeigu juridinio asmens dalyviui suteikiama teisė vykdyti tam tikras valdymo organų funkcijas, taikomas CK 2.87 str.
[292] BROMBERG; RIBSTEIN (*Vol. I*) *supra,* note 149, p. 2:96-2:97.

3.1.4.4 *ius fraternitatis*

Partnerystė priskiriama prie tradicinių fiduciarinių santykių, sąlygojančių fiduciarines pareigas (lot. - *ius fraternitatis*), kurių kilmė siejama su romėnų teise[293]. Ši koncepcija (lot. - *fiduciarius,* angl. - *good faith, uberrima fides* (Anglijoje)*, fiduciary duty* (JAV), vok. - *treupflicht*, pranc. - *affectio societatis*), išvystyta bendrosios teisės tradicijos valstybėse, taip pat sutinkama kontinentinėje Europoje, nors jos turinys ir vaidmuo suvokiamas ne visuomet vienodai. Fiduciarinės pareigos kyla dėl ypatingo asmenų tarpusavio pasitikėjimo[294], viešuoju požiūriu šiuos asmenų santykius vertinant kaip socialiai reikšmingus, siekiant išsaugoti šių santykių integralumą[295], arba dėl vieno asmens galių kitam asmeniui[296]. Fiduciarinių pareigų pagalba siekiama užkirsti kelią galimam piktnaudžiavimui kito asmens pasitikėjimu, piktnaudžiavimui galiomis. Fiduciariniai santykiai suponuoja aukštesnį nei įprasta (ypač komerciniuose santykiuose) elgesio standartą, veikimą nesavanaudiškai, išimtinai kito asmens (bendriems) interesais, subordinuojant savo interesus kito asmens (bendriems) interesams.

Skirtingose valstybėse *ius fraternitatis* realizavimas bendros veiklos partnerių vidiniuose santykiuose, *inter alia*, priklauso nuo šią koncepciją pagrindžiančios doktrinos, jungtinės veiklos teisinio subjektiškumo bei fiduciarinių pareigų turinio sampratos. Tradiciškai, fiduciarinės pareigos *inter se* dalyvių santykiuose dažniausiai buvo kildinamos iš nuosavybės teisinių santykių, *per contra*, civilinės teisės tradicijos valstybėse - iš sutarties[297]. Šiuolaikiniame nacionaliniame teisės moksle fiduciarinių

[293] ZIMMERMANN *supra,* note 108, p. 456, 466; *Socius* buvo grindžiamas brolybe, tarpusavio pasitikėjimu ir asmeniu.
[294] BEAN *supra*, note 101, p. 11, 23, 27, 34; CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, 12:1 str.; JAV partnerystės pagal UPA partnerių fiduciarines pareigas, paremtas asmeniniais pasitikėjimo santykiais, suformavo teismų praktika.
[295] ROTMAN, Leonard I. *Fiduciary Law.* Toronto: Thomson Carswell, 2005, p. 13.
[296] *Ibidem*, p. 84, 127, 136, 272; Bendrosios teisės tradicijos valstybėse, sprendžiant dėl fiduciarinių santykių pobūdžio, atsižvelgiama į *Frame v. Smith* bylą Kanadoje. Šioje byloje buvo pažymėta, kad fiduciariniams santykiams būdingi trys požymiai: (i) fiduciaras turi galias ar tam tikrą diskreciją; (ii) jomis gali naudotis savo nuožiūra, paveikdamas naudos gavėjo interesus; (iii) naudos gavėjas yra pažeidžiamas arba fiduciaro valioje. Tačiau šis požymis neprivalomas, kadangi vienos šalies pažeidžiamumas gali būti natūrali fiduciarinių santykių pasekmė, šalių nelygybės ikisutartiniuose santykiuose gali nebūti (pvz., verslininkams, derantis dėl partnerystės).
[297] VERMEULEN *supra*, note 17, p. 9, 114; Civilinės teisės tradicijos valstybėse nėra analogiškos fiduciarinių santykių koncepcijos, taip, kaip ši koncepcija suprantama bendrosios teisės tradicijos valstybėse. Civilinės teisės tradicijos valstybėse sutarčių teisės principai gali sąlygoti daugelį pareigų, analogiškų fiduciarinėms pareigoms bendrosios teisės tradicijos valstybėse. HEENEN *supra,* note 18,

pareigų kilmė grindžiama nevienodomis doktrinomis [298], tačiau tai netrukdo partnerystės atžvilgiu taikyti *ius fraternitatis* koncepciją.

Istoriškai, *ius fraternitatis* laikomas fundamentaliu jungtinės veiklos sutarties principu. Fiduciarinės pareigos siejamos su bendrai veiklai žinias, darbą ir turtą kooperuojančių asmenų tarpusavio santykiais, fiduciarinių pareigų pagalba užtikrinant partnerių bendro tikslo pasiekimą, fiduciarinės pareigos yra daugumos bendros veiklos dalyvių tarpusavio teisių ir pareigų šaltinis. Partnerių fiduciarinės pareigos grindžiamos ypatingu tarpusavio pasitikėjimu, glaudžiais ryšiais, asmeniniu santykių pobūdžiu[299]. Partnerystė *per se* lemia fiduciarinius partnerių santykius[300]. Fiduciarinės pareigos yra sąlygojamos narystės (partnerių statuso)[301]. Fiduciariniai santykiai tarp partnerių, kurie grindžiami visų partnerių tarpusavio bendradarbiavimu ir statusu preziumuojama partnerių lygybė, doktrinoje vadinami horizontaliais

---

p. 38, 40; Kaip antai, kai kuriose civilinės teisės tradicijos valstybėse fiduciarinių pareigų koncepcija iš esmės realizuojama per šalių bendradarbiavimo principą. HANSMANN, Henry; MATTEI, Ugo. The Functions of Trust Law: a Comparative Legal and Economic Analysis. *New York University Law Review*, 1998, Vol. 5 [interaktyvus], p. 441-445. Prieiga per internetą: <http://works.bepress.com/ugo_mattei/22> [žiūrėta 2009-12-21].

[298] ROTMAN *supra*, note 295, p. 54, 57, 82, 86-152; Tačiau bendrosios teisės tradicijos valstybių doktrinoje taip pat nėra universalaus, vieningai pripažįstamo fiduciarinių santykių koncepcinio pagrindimo. Minimos, *inter alia*, tokios fiduciarinių santykių koncepciją pagrindžiančios teorijos, kurios tarpusavyje persipina ir kurių kiekviena doktrinoje susilaukia tam tikros kritikos: (i) nuosavybės teisių teorija, pagrįsta kitam asmeniui nuosavybės teise priklausančio turto kontrole. Tai istorinė, Anglijoje išvystyta fiduciarinė doktrina, besiremianti patikėjimo institutu, kuriam būdinga reikšminga šalių galių nelygybė, patikėtojo priklausomybė nuo patikėtinio; (ii) sutartinė teorija, kuri taip pat laikoma tradicine fiduciarinių santykių doktrina, teigianti, jog fiduciariniai santykiai susiformuoja, kuomet asmuo sutartiniu pagrindu įsipareigoja veikti kito asmens interesais. Fiduciariniai santykiai remiasi ne morale, bet yra sutarties šalių derybų rezultatas, fiduciarinių pareigų šaltinis - sutartis; (iii) teisėtų lūkesčių teorija, pagal kurią pasitikėjimo, bendradarbiavimo tarpusavio santykių pobūdis lemia pagrįstus lūkesčius dėl fiduciarinių pareigų; (iv) silpnesniosios šalies teorija, teigianti, jog šalis, esanti kito asmens valioje, yra pažeidžiama, neturi galimybių tinkamai apginti savo teisių ir interesų, pvz., dėl informacijos ar galių esminės nelygybės; (v) įsipareigojimų teorija, teigianti, jog asmuo, įsipareigojęs veikti kito asmens interesais (sutarties ar kitais teisiniais pagrindais), ir turintis tam suteiktas galias, nepriklausomai nuo santykių atlygintinumo, laikomas fiduciaru; (vi) galių ir diskrecijos teorija fiduciarinių santykių susiformavimą grindžia vieno asmens galių ir diskrecijos turėjimu kito asmens interesų atžvilgiu; (vii) pasitikėjimo teorija, pagal kurią fiduciariniai santykiai susiformuoja dėl pasikliovimo kitu asmeniu; (viii) naudingumo teorija, teigianti, jog viešuoju požiūriu tam tikros tarpusavio santykių formos, kuomet viena iš šalių turi reikšmingas galias kitos šalies atžvilgiu, turi būti išsaugomos dėl jų reikšmės šiandieninėje visuomenėje, kadangi ne visi santykiai remiasi šalių abipuse autonomija ir rinkos taisyklėmis. GREIČIUS *supra*, note 38, p. 54-69; Autorius taip pat nagrinėja įvairias fiduciarinių santykių teorijas.

[299] MORSE *supra*, note 130, p. 261; Partnerystės sutartis laikoma didžiausio pasitikėjimo sutartimi. STRAHAN; OLDHAM; HANBURY *supra*, note 107, p. 20.

[300] Law Commission of England. *Fiduciary Duties and Regulatory Rules: a Consultation paper* (Consultation paper No. 124), HMSO, 1992, 2.4.3 str.

[301] MORSE *supra*, note 130, p. 157, 162; ROTMAN *supra*, note 295, p. 71-73; Doktrinoje išskiriamos fiduciarinės pareigos, kurias sąlygoja (i) tam tikras asmenų statusas pagal tradicines fiduciarinių santykių formas, pripažįstamas įstatymo ar doktrinos (pvz., patikėjimo, atstovavimo, partnerystės, bendrovės valdymo organų santykiai) arba (ii) faktiniai santykiai *ad hoc,* pagal tarpusavio santykių kokybę.

santykiais [302] . Partnerių horizontalios fiduciarinės pareigos padeda išvengti piktnaudžiavimo pasitikėjimu *inter se* ir tarpusavio santykių sugriovimo, net jeigu jungtinės veiklos dalyviai tuo pačiu neįgyvendina bendrų reikalų tvarkymo funkcijų. Štai, partnerių horizontalios fiduciarinės pareigos įpareigoja vengti galimo interesų konflikto situacijų, kuomet, valdyme nedalyvaujantys partneriai, tačiau dėl partnerystės santykių pobūdžio būdami gerai informuoti apie verslo galimybes, turi potencialią galimybę tapti nelojaliais partnerystės atžvilgiu, šių pareigų pagrindu partneriai taip pat įpareigojami veikti išimtinai partnerystės interesais balsuodami, priimdami sprendimus dėl jungtinės veiklos, fiduciarinių pareigų privaloma laikytis pašalinant partnerį iš jungtinės veiklos, užtikrinant lygiavertį kito partnerio statusą per pareigą atskleisti turimą esminę, su jungtinė veikla susijusią, informaciją.

Lygiagrečiai, valdyme dalyvaujantiems partneriams, kurie tuo pačiu yra ne tik verslo bendraturčiai, tarpusavyje susiję glaudžiais asmeniniais ryšiais, bet ir valdytojai, kyla fiduciarinės pareigos vertikalių santykių pagrindu[303]. Taigi, partnerių fiduciarinės pareigos gali būti dvejopo pobūdžio, t.y. kylančios iš horizontalių tarpusavio santykių (t.y. paremtos ypatingu tarpusavio pasitikėjimu), o taip pat ir iš vertikalių santykių (t.y. grindžiamos galių ir diskrecijos principu)[304]. Praktikoje šie partnerių fiduciariniai santykiai dažnai persidengia.

---

[302] BEAN *supra*, note 101, p. xliii, 27, 99, 129, 139-144; Pasyvi (bendra) nuosavybė *per se* nesąlygoja horizontalių fiduciarinių santykių, kurių pagrindas – *delectus personae*. Skirtingai nuo santykių tarp komercinės partnerystės partnerių, kurių kiekvienas turi teisę dalyvauti bendrų reikalų tvarkyme, tradiciniai fiduciariniai santykiai dažniausiai grindžiami galiomis kitam asmeniui (pastarieji santykiai doktrinoje vadinami vertikaliais santykiais). RIBBENS *supra,* note 27, p. 250-254; Vertikaliems fiduciariniams santykiams taip pat būdinga tai, kad šie santykiai yra vienašaliai ta prasme, jog fiduciarines pareigas turi tik fiduciaras beneficiaro atžvilgiu, fiduciaras subordinuoja savo interesus tik vieno asmens (beneficiaro) interesais. Horizontalūs fiduciariniai santykiai abipusiai. Horizontalūs santykiai pasižymi interesų paritetu, šalių lygybe, kuri turėtų būti suprantama kokybiniu, bet ne kiekybiniu požiūriu. Dalyvio dalies dydžio skirtumas nelemia jo statuso, kaip lygaus, pasikeitimo į subordinuotą.

[303] CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, 9:3 str.; Pagal JAV teismų praktiką valdymą įgyvendinantys jungtinės veiklos partneriai turi papildomų pareigų: jų fiduciarinėms pareigoms veikti sąžiningai ir atvirai, visapusiškai atskleisti informaciją taikomi aukštesni standartai. KLEINBERGER, Daniel S. A User's Guide to the New Uniform Limited Partnership Act. *Suffolk Uiversity Law Review*, 2004, Vol. 37 [interaktyvus], p. 633. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-10]; JAV komanditinės bendrijos tikriesiems nariams dėl dažniausiai pasyvaus komanditorių statuso turintiems didesnes galias, nei tikrieji partneriai įprastinėje partnerystėje, paremtoje lygiomis valdymo teisėmis, taikomos didesni reikalavimai fiduciarinėms pareigoms. BEAN *supra*, note 101, p. 112; *Per contra*, Anglijoje valdantiems partneriams nekeliamas reikalavimas dėl aukštesnių elgesio standartų.

[304] RIBBENS *supra,* note 27, p. 255-256; Valdymą įgyvendinančio partnerio vertikalūs santykiai neeliminuoja partnerių fiduciarinių santykių horizontalaus pobūdžio. CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, 12:1 str.; JAV fiduciariniai partnerių (UPA) santykiai grindžiami abipusio pasitikėjimo (pagal teismų praktiką) bei atstovavimo (pagal UPA) doktrinomis. GOWER *supra*, note 152, p. 84-85; Autoriaus nuomone, Anglijoje tam tikros partnerių tarpusavio fiduciarinės pareigos sietinos su

Istoriškai, plačios ir griežtos partnerių fiduciarinės pareigos yra vienos iš esminių tradicinės partnerystės principų, būdingų ir bendrosios teisės[305], ir civilinės teisės valstybėms [306]. Tradiciškai, fiduciarinės pareigos taikomos tiek dalyvių tarpusavio santykiuose, tiek ir partnerystės, kaip visumos, atžvilgiu (pvz., Vokietijoje[307], Anglijoje[308], JAV[309]). Partnerių fiduciarinės pareigos ir jų apimtis įtvirtinamos įstatymu (pvz., JAV) arba laikomos numanomomis pagal partnerystės santykių pobūdį (pvz., Anglijoje[310], Vokietijoje ir Prancūzijoje[311], Lietuvoje[312]). Fiduciarinių pareigų turinys apima eilę dedamųjų, kurių svarbiausiomis sąlyginai būtų galima laikyti lojalumo pareigą (t.y. pareiga vengti interesų konflikto, nekonkuruoti, ribojimas gauti naudos pasinaudojant partnerio statusu partnerystės sąskaita) ir pareigą atskleisti informaciją. Tačiau konkreti fiduciarinių pareigų

---

atstovavimo doktrina (pvz., pareiga vengti interesų konflikto uždirbant atstovaujamojo sąskaita). WESTBY-NUNN, Edward. *Partnership Law*. St. Albans, London: The Donnington Press, the Gregg Publishing Co. *Ltd,* 1927, p. 95; Fiduciarinės pareigos kildinamos atstovavimo santykių pagrindu. MORSE *supra*, note 130, p. 157; Tačiau pastarojo autoriaus nuomone, Anglijoje partnerių asmeniniai pasitikėjimo santykiai sąlygoja jų fiduciarines pareigas.

[305] WEIDNER, Donals J.; LARSON, John W. The Revised Uniform Partnership Act: The Reporters' Overview. *The Business Lawyer*, November 1993, Vol. 49, p. 19; JAV minima *Salhinger v. Salhinger*, 105 P. 236 (Wash. 1909) byla, kurioje buvo pažymėta: "Įstatyme nėra numatytos didesnės fiduciarinės pareigos, kaip ši pareiga jungtinės veiklos partneriams, kuomet vieno asmens nuosavybę didele dalimi kontroliuoja ir administruoja kitas asmuo". GREGORY *supra*, note 256, p. 298; Partnerių, kaip fiduciarų, teismo bylų klasika laikoma teisėjo Cardozo nuomonė *Meinhard v. Salmon* byloje, 249 N.Y. 458, 464, 164 N.E. 545, 546 (1928): „Partnerių tarpusavio santykiai grindžiami didžiausiu lojalumu. Dažni atvejai, kuomet elgesys, priimtinas veikiant rinkos sąlygomis, netoleruojamas tarp asmenų, siejamų fiduciarinių santykių. Patikėtiniui taikomi aukštesni standartai nei įprasti rinkoje. Elgesio standartu laikomas ne vien tik sąžiningumas, bet ir skrupulinga pagarba".

[306] VERMEULEN *supra*, note 17, p. 253.

[307] ASSMANN; LANGE; SETHE *supra,* note 67, p. 171, 73; Vokietijoje kiekvienas partnerystės partneris privalo laikytis bendros fiduciarinės pareigos tiek partnerystės, tiek kitų partnerių atžvilgiu. KERSHAW, David; WITZ, Wolfgang. Protecting the Various Interests in the Joint Venture. *In* MICHELER, Eva; PRENTICE, D. D., ed. *Joint Ventures in English and German law: papers presented at the first Oxford Anglo-German Law Conference, autumn 1999 [St. John's College, Oxford, 16th to 18th September 1999].* Oxford, Portland Or.: Hart Publishing, 2000, p. 77; Vokietijoje tikrosios ūkinės bendrijos reikalus tvarkantys partneriai pirmiausiai turi pareigas kolektyviai kitų partnerių atžvilgiu. Tačiau įvertinant iš įstatymo kylantį partnerių asmeninį tarpusavio santykį, pastarieji partneriai, įgyvendinantys bendrijos reikalų tvarkymą, taip pat yra atskaitingi ir kiekvienam iš partnerių atskirai.

[308] MORSE *supra*, note 130, p. 157, 162.

[309] RUPA 403 str., 404 str., 405 str.

[310] MORSE *supra*, note 130, p. 163; Nors Anglijoje 1890 m. Partnerystės įstatymas specifiškai neįtvirtina *ius fraternitatis* principo, tačiau dėl savo prigimties partnerių tarpusavio santykiai bendroje veikloje grindžiami fiduciarinių santykių koncepcija. Jungtinės veiklos partnerių, kurie bendrą veiklą vykdo išimtinai sutartinio darinio pagrindu, fiduciarinių pareigų apimtis ypač plati. Įstatyme pateikiamas tik pavyzdinis šių pareigų sąrašas, tačiau laikoma, jog dėl dinamiškos fiduciarinių pareigų evoliucijos šias pareigas išvardinti įstatyme netikslinga.

[311] HEENEN *supra,* note 18, p. 116.

[312] Darbo autorės nuomone, CK ir ŪBĮ pateikia tik pavyzdinį dalyvių fiduciarinių pareigų sąrašą (pvz., informacijos atskleidimas, pareiga apsaugoti kitų partnerių interesus bendroje veikloje, lojalumo pareiga, įgyvendinant valdymo funkcijas). Tačiau jungtinės veiklos sutarties fiduciarinis pobūdis sąlygoja ir kitas fiduciarines pareigas.

apimtis, *inter alia*, atsižvelgiant į santykių pobūdį (vertikalus *v.* horizontalus), priklauso nuo faktinių aplinkybių. Štai, kontinentinėje Europoje, *ius fraternitatis* vardikliu būtų galima laikyti: (i) bendradarbiavimo ir (ii) lygių galimybių principus (pvz., Vokietijoje, Prancūzijoje, Nyderlanduose)[313].

Tačiau jungtinės veiklos, kaip verslo organizavimo formos, evoliucijos eigoje fiduciarinių pareigų sampratą ir jų apimtį įtakoja partnerystės personifikavimas į juridinį asmenį. Pagal kai kurių mokslininkų poziciją, juridinio asmens statuso suteikimas sąlygoja partnerių fiduciarinių pareigų sumažėjimą[314]. Savarankišką teisinį subjektiškumą turinčios partnerystės dalyviams turėtų būti privalomos fiduciarinės pareigos tik partnerystės atžvilgiu, t.y. partneriai kvalifikuotini fiduciarais, jeigu jie veikia ne išimtinai kaip investuotojai (savininkai), bet kaip jungtinės veiklos atstovai ar valdytojai[315]. Taigi, pagal šią poziciją partnerių fiduciarinės pareigos pripažįstamos vertikalių teisinių santykių pagrindu, kitais atvejais fiduciarinės pareigos galėtų kilti *ad hoc* pagal konkrečias faktines aplinkybes. Štai, Prancūzijoje partneriai, nedalyvaujantys partnerystės valdyme, iš esmės neturi jokių kitų su jungtine veikla susijusių pareigų, išskyrus tinkamą įnašų sumokėjimą; tokiems partneriams netaikoma ir pareiga nekonkuruoti, nebent tokie dalyviai įnašus daro paslaugomis arba įnešdami savo verslą[316].

Siekiant užtikrinti teisinį aiškumą komerciniuose santykiuose bei galimybę partneriams tam tikrais atvejais veikti išimtinai savo interesais, fiduciarinių pareigų mažinimo tendencijos atsispindi ir JAV RUPA. Skirtingai nuo UPA, šiame teisės akte (RUPA) nustatomas baigtinis ir siauras partnerių fiduciarinių pareigų sąrašas, numatant galimybę įstatyminį režimą modifikuoti partnerių sutartimi[317]. Mokslininkų nuomone, ši situacija laikytina ribotos atsakomybės išplėtimu aktyvių partnerių atžvilgiu, suteikiant partneriams galimybę lanksčiau reguliuoti vidinius santykius,

[313] HEENEN *supra,* note 18, p. 37-41.
[314] WEIDNER, Donald J. Pitfalls in Partnership Law Reform: Some United States Experience. *Journal of Corporation Law*, Summer 2001, Vol. 26, Nr. 4 [interaktyvus], p. 1037. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2010-06-126]; Štai, JAV UPA rengėjai, kaip vieną iš priežasčių atsisakant jungtinės veiklos personifikavimo į juridinį asmenį, įvardijo juridinio asmens statuso galimą neigiamą įtaką sumažinant fiduciarinių pareigų taikymo galimybę.
[315] RIBSTEIN, Larry E. The Evolving Partnership. *Journal of Corporation Law*, Summer 2001, Vol. 26, Nr. 4 [interaktyvus], p. 845. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2010-06-17].
[316] HEENEN *supra,* note 18, p. 40.
[317] WEIDNER; LARSON *supra*, note 305, p. 26-28; Tačiau JAV RUPA riboja tam tikrų fiduciarinių pareigų visišką eliminavimą, kaip antai, partnerystės sutartimi negalima nepagrįstai apriboti partnerio teisės susipažinti su apskaita, nepagrįstai sumažinti rūpestingumo pareigos.

tačiau neįvertinant su tuo susijusių kaštų [318]. Dogmatiniu požiūriu teisinis reglamentavimas vertinamas kaip patikėjimo teisės pagrindu paremtos plačių fiduciarinių pareigų koncepcijos pakeitimas sutartine fiduciarinių pareigų koncepcija[319].

Anglijoje partnerystės teisinio reguliavimo reformos metu Teisės komisija taip pat analizavo partnerių ir partnerystės, turinčios juridinio asmens statusą, fiduciarinių pareigų santykį. Įvertinus tikėtinus konfliktuojančius interesus, kurie gali kilti dėl analogiškų fiduciarinių pareigų tarp dalyvių, iš vienos pusės, ir tarp dalyvių bei partnerystės, iš kitos pusės, buvo išskirti tokie modeliai[320]: (i) dalyvių fiduciarinės pareigos turi būti nustato-mos tik partnerystės atžvilgiu; (ii) dalyviai turi fiduciarines pareigas partnerystės atžvilgiu, tačiau tam tikros konkrečios fiduciarinės pareigos (pvz., rūpestingumo pareiga, nekonkuravimas) taikomos ir partnerystės, ir dalyvių atžvilgiu[321]; (iii) dalyviams nustato-mos tam tikros konkrečios fiduciarinės pareigos, kurių vienos taikomos išimtinai partnerystės atžvilgiu (pvz., pareiga nekonkuruoti, partnerio pareiga perduoti partnerystei pelną, uždirbtą bendros veiklos sąskaita, bendroji fiduciarinė pareiga partnerystės interesais), o kitos – tik tarp dalyvių *inter se* (pareiga suteikti informaciją, bendroji fiduciarinė pareiga. Tačiau bendroji fiduciarinė pareiga būtų taikoma ir partnerystės, ir partnerių atžvilgiu).

Kita vertus, doktrinoje taip pat išskiriama ir kita pozicija, kuriai pritaria darbo autorė, kad juridinio asmens statusas neturėtų įtakoti partnerių horizontalių santykių, kadangi juridinio asmens statusas, kaip praktinė, komercinė ir teisinė priemonė, nepakeičia partnerių tarpusavio fiduciarinių santykių; poveikis dėl teisinės formos galimas tik vertikaliuose partnerių-įmonės santykiuose[322]. Juridinio asmens statusas

[318] VESTAL, Allan W. „Drawing Near the Fastness?“ – The Failed United States Experiment in Unincorporated Business Entity Reform. *Journal of Corporation Law*, Summer 2001, Vol. 26, Nr. 4 [interaktyvus], p. 1026. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2010-06-17].

[319] VERMEULEN *supra*, note17, p. 113-114.

[320] The Law Commission and Scottish Law Commission (LAW COM No. 159) (SCOT LAW COM No. 111). *Partnership Law.* A Joint Consultation Paper. July 2000 [interaktyvus], p. 179-199. Prieiga per internetą: <http://www.lawco gov.uk/docs/cp159.pdf> [žiūrėta 2009-06-30].

[321] MORSE *supra*, note 130, p. 164; Dėl analogiškų fiduciarinių pareigų skirtingų subjektų (t.y., ir partnerystės, ir kitų partnerių) atžvilgiu doktrinoje minima Kanados teisminė praktika (byla *Dockrill v. Cooper & Lybrand Chartered Accountants* ((1994) 111 DLR (4th) 62)), kuomet teismas pripažino partnerio teisę gauti konsultacinę medžiagą, kurią paruošė teisininkai kitų jungtinės veiklos partnerių užsakymu, skirtą minėto partnerio pašalinimui iš partnerystės. Tokia teisė siejama su jo, kaip partnerio, statusu: kiekvieno partnerio turimos žinios privalo būti atskleistos kitiems jungtinės veiklos partneriams.

[322] RIBBENS *supra*, note 27, p. 29-30; Department for Business Enterprise & Regulatory Reform. *The Legislative Reform* (*Limited Partnerships*). *Order 2009*. Explanatory Document. June 2009

tam tikra prasme „nuasmenina“ teisinius santykius, kai kuriuose aspektuose pirmumą suteikdamas turtiniam teisinių santykių pobūdžiui, ypatingai trečiųjų asmenų atžvilgiu. Tačiau savaime partnerystės teisinis subjektiškumas kokybiškai nepakeičia jungtinės veiklos teisinių santykių esmės, o tik juos modifikuoja. Lietuvoje teisiniai santykiai, susiklostantys tarp partnerystės dalyvių, veikiančių išimtinai sutartiniais pagrindais, ir tarp bendrijos tikrųjų narių grindžiami tais pačiais principais, *inter alia*, partnerių tarpusavio fiduciarinių teisinių santykių pobūdžiu, dalyvių statusas įgyjamas tuo pačiu teisiniu pagrindu – pagal jungtinės veiklos sutartį (ŪBĮ 2 str. 8 p., 3 str. 1 d., ., 4 str. 1 d., 7 str. 1 d., 8 str. 1 d.)[323]. Tiesa, bendros veiklos personifikavimas turi įtakos fiduciariniai santykiams, nes dėl juridinio asmens statuso tikėtini atskirų subjektų konkuruojantys interesai. Tačiau jeigu dėl fiduciarinių pareigų skirtingų subjektų atžvilgiu (ir partnerystės, ir partnerių), keli beneficiarai turėtų skirtingus ar konkuruojančius interesus, visų jų atžvilgiu privalomas sąžiningas partnerio kaip fiduciaro elgesys[324]. Jeigu partnerystėje būtų keletas beneficiarų, turinčių vienodus interesus, jų visų atžvilgiu partneris privalėtų veikti lygiais pagrindais, vienodai ir bešališkai[325].

Partnerių *inter se* santykiuose taip pat gali būti nefiduciarinio pobūdžio santykių, kuomet jungtinės veiklos partneriai kaip investuotojai yra laisvi veikti išimtinai savo asmeniniais interesais: šiuo atveju partnerių interesai nekonfliktuoja su jungtinės veiklos interesais, nes partnerių interesai nepapuola į bendrų interesų sritį. Sprendimai dėl jungtinės veiklos narystės (partnerių) sudėties pasikeitimo ar konstitucinių klausimų dažniausiai laikomi išimtinai susiję su partneriu, kaip investuotoju, ir jo investicija (pvz., savo dalies partnerystėje perleidimas ar iš partnerystės gautinų sumų įkeitimas, sprendimas dėl naujojo partnerio priėmimo, verslo pobūdžio ir apimties keitimo)[326]. Šiandieninėmis verslo sąlygomis kai kuriose valstybėse sutinkama modernizuota partnerio - fiduciaro statuso samprata, kuomet

---

[interaktyvus], p. 41-42. Prieiga per internetą: <www.berr.gov.uk/files/file51586.pdf> [žiūrėta 2009-06-29]; Anglijoje galiausiai buvo pasiūlyta išlaikyti fiduciarines pareigas ir partnerystės atžvilgiu, ir tarp partnerių *inter se,* kiek tai susiję su jungtinė veikla, nors partnerystei ir suteikiamas juridinio asmens statusas.

[323]CK 6.969 str. 2 d. (jungtinės veiklos sutartimi kuriamos ūkinės bendrijos), ŪBĮ 2 str. 8 p. (bendrija savo veikloje vadovaujasi, *inter alia*, jungtinės veiklos sutartimi ir CK), 3 str. 1 d., 4 str. 1 d. (jungtinės veiklos sutartis yra ir bendrijos steigimo sandoris, ir bendrijos steigimo dokumentas, kuriuo bendrija vadovaujasi savo veikloje), 7 str. 1 d. (dalyvio apibrėžimas, *inter alia*, siejamas su bendrijos jungtinės veiklos sutarties sudarymu), 8 str. 1 d. (tikrojo nario pareigos taip pat ir pagal CK).

[324] ROTMAN *supra*, note 295, p. 321.

[325] *Ibidem*.

[326] BEAN *supra*, note 101, p. 109, 180-181, 195, 197-204.

tam tikrais atvejais partneris teisėtai gali suteikti prioritetą saviems interesams prieš bendrus partnerių interesus, svarbu, kad partneris elgtųsi sąžiningai[327]. Štai, JAV pagal RUPA 404 str., viena vertus, partneriams taikomos lojalumo ir rūpestingumo pareigos, kita vertus, numatyta, jog partneris nepažeidžia fiduciarinių pareigų vien tik dėl to, jeigu jis siekia savo asmeninių interesų įgyvendinimo. Nors šia nuostata siekiama subalansuoti partnerio, kaip verslo savininko, asmeninius interesus su jo, kaip fiduciaro, interesais[328], darbo autorės nuomone, modernizuotas partnerio-fiduciaro statusas nesuderinamas su klasikine fiduciaro samprata ir partnerystės teisiniu pobūdžiu. Todėl teismų praktikoje, taikant šią RUPA nuostatą, pagrįstai buvo pažymėta, jog partneris iš esmės nėra fiduciaras, nes jam ne visada taikomas reikalavimas subordinuoti savo interesus partnerystės interesams[329].

3.1 skyriaus apibendrinimas

Priklausomai nuo teisinio subjektiškumo, komercinė partnerystė suprantama kaip atskira sutarčių rūšis, turinti tam tikrą institucinį pobūdį, arba partnerystė, sukurianti įmonę, kuri gali turėti juridinio asmens teises arba būti laikoma *quasi*-juridiniu asmeniu. Šiandieninei komercinės partnerystės sutarčiai taikomi tradiciniai, istoriškai susiformavę partnerystės principai, t.y. sutarčių laisvės, reguliuojant partnerių tarpusavio santykius, *intuitus personae*, partnerių fiduciarinių pareigų, aktyvaus

[327]Pastebėtinas fiduciarinių pareigų santykis su bendrąja sąžiningumo pareiga, kuri taikoma bet kokios sutarties atžvilgiu. Sąžiningumo principas įpareigoja atsižvelgti į kitos sutarties šalies interesus, draudžia piktnaudžiauti, bet neriboja naudos sau siekimo, nereikalauja nesavanaudiškumo ir nesuponuoja altruizmo. Sąžiningumo principas kildinamas iš sutarčių, kurių šalims būdingi priešingi interesai; tuo tarpu fiduciariniai santykiai pirmiausia paremti bendradarbiavimo principais. Sąžiningumo pareigos ir fiduciarinių pareigų funkcijos skiriasi (Daugiau žr. RIBSTEIN, Larry R. The Revised Uniform Partnership Act: Not ready for Prime Time. *The Business Lawyer*, November 1993, Vol. 49, p. 55; WEIDNER; LARSON *supra*, note 305, 24-25. KLEINBERGER, Daniel S. Seven Points to Explain Why the Law Ought Not Allow the Elimination of Fiduciary Duty Within Closely Held Businesses - Cardozo is Dead: We Have Killed Him. William Mitchell Legal Studies Research Paper No. 61 [interaktyvus], p. 1-3. Prieiga per internetą: <http://ssrn.com/abstract=948234> [žiūrėta 2009-11-11]).

[328] RUPA 404 str. (e) dalies oficialiame komentare duodamas tokio elgesio pavyzdys, kuomet partneris, su kitų partnerių sutikimu savarankiškai valdantis prekybos centrą, turi teisę balsuoti prieš pasiūlymą bendroje veikloje atidaryti konkuruojantį prekybos verslą. STOUT, Lynn. A. On the Nature of Corporations. *University of Illinois Law Review*, 2005, Vol. 1 [interaktyvus], p. 260-261 Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-15]; Partnerių padėtis negali būti prilyginama valdymo organų narių statusui dėl fiduciarinių pareigų, kadangi partnerių atsakomybė pagal bendras prievoles yra neribota.

[329] CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, 12:19 str.; WEIDNER; LARSON *supra*, note 305, p. 20; Prioriteto suteikimas savo interesams sąlygoja atstovavimo doktrinos, kurioje įtvirtinama atstovo pareiga veikti išimtinai atstovaujamojo naudai, kiek tai susiję su atstovavimu, netaikymą partnerystės santykiuose.

partnerio (verslininko) vaidmuo ir “atstovauja sau” doktrina, neribota ir solidari partnerių atsakomybė pagal bendras prievoles. Tačiau šių principų realizavimas įvairiose valstybėse dėl jose veikiančių teisinės sistemų ypatumų turi savitumų. Kartu pažymėtina, jog partnerystės teisinis subjektiškumas (t.y. juridinio asmens statusas ar *quasi*-įmonės teisės) sąlygoja tam tikrą tradicinių principų modifikaciją.

Lietuvoje pagal CK komercinė jungtinės veiklos sutartis yra konsensualinė, atlygintinė, fiduciarine, dvišalė ir, kuomet sutartyje dalyvauja daugiau kaip du partneriai, laikytina daugiašaliu sandoriu (CK 6.969 str.). Teisėti bendri tikslai ir vieningi interesai yra šią sutartį kvalifikuojantys požymiai. Jungtinės veiklos sutarties esminės sąlygomis yra susitarimas dėl sutarties dalyko (bendros veiklos) ir partnerių įnašų (objekto) individualizavimo. Pagrindinės partnerystės sutarties dalyvių pareigos yra susijusios su įnašų į bendrą veiklą darymu ir bendro verslo vykdymu. Teisiniams santykiams, kylantiems iš jungtinės veiklos sutarties, taip pat taikomi tradiciniai, istoriškai susiformavę partnerystės principai.

Lietuvoje jungtinės veiklos sutarties privalomu elementu yra sutarties forma (t.y. rašytinė, o steigiant bendriją - notarinė, CK 6.969 str. 4 d., ŪBĮ 3 str. 1 d.), kurios nesilaikymas daro jungtinės veiklos sutartį negaliojančia. Darbo autorės nuomone, teisinės pasekmės, nesilaikius rašytinės formos reikalavimų, yra per griežtos ir neatitinkančios šiandienos reikalavimų. Notarinės formos reikalavimas steigiant bendriją taip pat laikytinas per daug suabsoliutintu ir todėl naikintinas.

Lietuvai būdingas specifinis - dualistinis komercinės partnerystės teisinis reglamentavimas, t.y. partnerystė suprantama kaip išimtinais sutartinis darinys, kai partneriai pagal jungtinės veiklos sutartį veikia nesteigdami atskiro subjekto, arba kaip partnerystė, kai jungtinės veiklos sutarties pagrindu steigiamas ir veikia teisinį subjektiškumą turintis subjektas (ūkinė bendrija). Dėl dualistinio partnerystės teisinio subjektiškumo minėtų tradicinių principų realizavimas turi savitumų partnerystėje veikiant per ūkinę bendriją, kuomet bendros veiklos personifikavimas modifikuoja jungtinės veiklos teisiniams santykiams būdingus principus (ypatingai trečiųjų asmenų atžvilgiu), nors jų kokybiškai ir nepakeičia.

3.2 Bendrovė

3.2.1 Bendrovės teisinė kilmė ir samprata

Partnerystės modelis netinka komercinės veiklos organizavimui, kai bendroje veikloje dalyvauja didelis dalyvių skaičius, nes tokia veikla sąlygotų dalyviams neproporcingą verslo rizikos prisiėmimą. Istoriškai, situaciją, kuomet bendradarbiavime esminę reikšmę turi ne dalyvio asmuo, bet investuotas turtas, sprendė savarankiško teisės subjekto, dirbtinio junginio (juridinio asmens), savo kilme sietino su romėnų teise, sukūrimas[330].

Šiandieninėje įmonių teisėje preziumuojama, kad bendrovės yra ribotos civilinės atsakomybės juridiniai asmenys, turintys kapitalą, padalintą į akcijas, kurios laikomos savarankišku civilinių teisių objektu. Šio juridinio asmens dalyviai neatsako pagal bendrovės prievoles. Asmeniniai dalyvių kreditoriai neturi teisės įtakoti bendrovės veiklos tęstinumo, t.y. išieškoti iš bendrovės turto ar reikalauti bendrovės veiklos likvidavimo, siekdami savo reikalavimų patenkinimo.

Tradiciškai, bendrovės skirstomos į atviro tipo, turinčios teisę viešai pritraukti kapitalą, ir uždaro tipo, kurių akcijas steigimo metu įsigyja tik dalyviai (steigėjai), bendrovės akcijos negali būti viešai platinamos nei pirminėje, nei antrinėje apyvartoje[331].

Atviro tipo bendrovių vystymąsi nulėmė XIX a. istorinis laikmetis ir ekonominė situacija (industrinė revoliucija, susijusi su geležinkelių, kelių, kitos infrastruktūros statyba ir pan.)[332]. Atviro tipo bendrovės buvo skirtos stambiam verslui, ketinančiam prekiauti savo akcijomis reguliuojamojoje vertybinių popierių

[330] VĖLYVIS, Stasys. *In* NEKROŠIUS, Ipolitas; NEKROŠIUS, Vytautas; VĖLYVIS, Stasys. *Romėnų teisė.* 2-as, pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Justitia, 1999, p. 93-97; KIRŠIENĖ *supra*, note 201, p. 157-158.

[331] 2002 m. Bendrovių teisės ekspertų grupės ataskaita dėl Europos bendrovių teisės modernizavimo [interaktyvus], p. 35. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/company/modern/index_en.htm> [žiūrėta 2009-01-24] (toliau - *Ekspertų grupės ataskaita*); Europos Sąjungos ekspertų grupė bendroves skirsto į listinguojamas ir nelistinguojamas atviro tipo bendroves bei uždaro tipo bendroves.

[332] VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 4; Kontinentinėje Europoje ribota atsakomybė siejama su 1807 m. Napoleono kodeksu. BIRDS, John, *et al*., ed. *Boyle & Birds' Company Law*. 3rd ed. Bristol: Jordan, 1995, p. 4; Anglijoje 1855 m. Ribotos atsakomybės įstatymas (angl. - *Limited Liability Act*) ir 1856 m. Bendrų įmonių įstatymas (angl. - *Joint Stock Companies Act*) įtvirtino dalyvių ribotą atsakomybę. RIBBENS *supra,* note 27, p. 82-83; JAV bendrovių steigimas pareikštine tvarka, o tuo pačiu ir galimybė dalyviams verslą vystyti apribojant savo atsakomybę, buvo įtvirtinti gerokai (t.y. 30 m.) anksčiau nei tokia galimybė atsirado Anglijoje.

rinkoje, pritraukdama didelį investuotojų skaičių. Istoriškai, atviro tipo bendrovė orientuota į pasyvų akcininką, todėl bendrovė pirmiausia buvo susijusi su juridinio asmens statuso bei nuosavybės ir valdymo atskirumo įtvirtinimu. Bendrovei būdingas griežtas kompetencijų pasidalinimas tarp organų, vertikali valdymo struktūra, centralizuotas valdymas. Didelis akcininkų skaičius lemia valdymo modelį, kuomet akcininkai nėra bendrovės valdymo organų nariais, akcininkų dalyvavimas bendrovės reikaluose apsiriboja balsuojant priimamais sprendimais dėl valdymo organų bei priežiūros organų suformavimo, o taip pat fundamentalių, jų investicijas į bendrovę, bendrovės statusą įtakojančių klausimų. Skirtingai nuo partnerystės, kurioje dalyvių tarpusavio santykiai reglamentuojami sutartimi, bendrovės dalyvių *inter se* santykiai žymiai labiau formalizuoti, akcininkų susitarimai dažniausiai negali pakeisti įstatymu įtvirtintos atviro tipo bendrovės valdymo tvarkos. Viešai pritraukiamas didelis investuotojų skaičių ir laisvas akcijų perleidimas užtikrina kapitalo, bet ne dalyvių asmeninių tarpusavio santykių dominavimą. Kai kuriose civilinės teisės tradicijos valstybėse atviro tipo bendrovėms būdinga *quasi*-demokratinė organizacinė struktūra, kurioje siekiama suderinti įvairių suinteresuotų asmenų (t.y., ir akcininkų, ir darbuotojų) interesus per darbuotojų atstovavimą bendrovės priežiūros ir valdymo organuose[333] (pvz., Vokietijoje, Nyderlanduose, Prancūzijoje)[334]. Siekiant užtikrinti investuotojų ir kreditorių interesus, šios bendrovės steigimas ir steigimo dokumentai yra griežtai formalizuoti, šio tipo bendrovei taikomi griežti kapitalo suformavimo ir palaikymo, apskaitos ir audito bei informacijos atskleidimo reikalavimai.

Atviro tipo bendrovių teisinė forma žinoma ir civilinės, ir bendrosios teisės tradicijos valstybėse. Europos Sąjungos mastu atviro tipo bendrovės atitikmuo yra Europos bendrovė (*Societas Europaea,* toliau - *SE*), kurios steigėjai privalo atitikti euro-regioninį kriterijų, t.y. įmonių-steigėjų veikla siejama (tiesiogiai ar netiesiogiai) su verslu, vykdomu bent dviejose skirtingose valstybėse-narėse[335].

Asmenims, kurie, siekdami bendradarbiauti tarpusavyje, pasirinkdavo bendrovės formą išimtinai dėl atsakomybės apribojimo, neturėdami tikslo viešai siūlyti akcijų, veiklos finansavimą užtikrindami iš savų lėšų, eilė apsauginių ir su

[333] BOCKER, Michael, *et al. Germany: Practical Commercial Law*. London: Longman, 1992, p. 65.
[334] FERRARINI, Guido. Shareholder Value and the Modernization of European Corporate Law. *In* HOPT, Klaus J.; WYMEERSCH, Eddy, ed. *Capital Markets and Company Law*. 1st ed. Oxford: Oxford University Press, 2003, p. 229; ANDENAS; WOOLDRIDGE *supra,* note 26, p. 211.
[335] 2001-10-08 Tarybos reglamento (EB) dėl Europos bendrovės (*SE*) statuto 2157/2001/EC (2004 specialusis leidimas, Nr.1) 1 str., 2 str., 3 str. 1 d., 10 str.; 2004-04-29 Lietuvos Respublikos Europos bendrovių įstatymo (su pakeitimais ir papildymais) 1 str. 3 d. (VŽ, 2004, Nr. 78-2710).

reikšmingais įgyvendinimo kaštais susijusių nuostatų, taikomų viešų (esamų ar būsimų) investuotojų apsaugai (pvz., finansinės ir kitokios veiklos informacijos atskleidimo, priežiūros, audito), tapo netikslingomis. Atviro tipo bendrovės forma netiko verslui su nedideliu dalyvių skaičiumi, kuomet aktyvūs investuotojai siekė tiesiogiai ar netiesiogiai dalyvauti bendrovės valdyme, neprarasdami statuso sąlygojamos ribotos atsakomybės. Nežiūrint atviro tipo bendrovės, kaip verslo organizavimo formos, privalumų, tokių kaip juridinio asmens statuso sąlygojamas bendrovės ir dalyvių atskirumas, dalyvių ribota atsakomybė bei veiklos tęstinumas pasikeitus akcininkų sudėčiai, XX a. pradžioje atviro tipo bendrovė nenukonkuravo partnerystės[336]. Tai sąlygojo uždarojo tipo ribotos atsakomybės įmonių, skirtų užpildyti spragą tarp atviro tipo bendrovės ir partnerystės, evoliuciją. Uždarojo tipo ribotos atsakomybės įmonės įtvirtinimas taip pat siejamas su siekiu išplėsti ribotos atsakomybės privilegiją. Istoriškai, šios įmonės buvo skirtos investuotojų bendradarbiavimui smulkiame ir vidutiniame versle.

Europoje, uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonės išsivystė trijų skirtingų modelių pagrindu - vokiškosios *GmbH* (vok. - *Gesellschaft mit beschrankter Haftung*), britiškosios *Ltd* (angl. - *Private Limited Company*) ir prancūziškosios *SARL* (*Societe a Responsabilite Limitee,*)[337]. Pasak kai kurių autorių, *GmbH* yra vokiečių „kūrinys“, neturintis istorinio analogo[338], sukurtas pasinaudojus esamais pavyzdžiais – atviro tipo bendrovei suteikiamu juridinio asmens statusu, veikiant kapitalo koncepcijos pagrindu, ir ribota atsakomybe, o dalyvių santykiuose – lanksčiu jungtinės veiklos partnerių *inter se* teisiniu reguliavimu bei dalyvių teisių įtvirtinimu dalimis, o ne akcijomis[339]. Uždaro tipo bendrovės teisinė forma buvo sėkmingai

[336] GUINNANE, Timothy W., *et al*. Ownership and Control in the Entrepreneurial Firm: An International History of Private Limited Companies. Yale University Economic Growth Center Discussion Paper No. 959, December 2007 [interaktyvus], p. 7-9, 12-14, 17-23. Prieiga per internetą: <http://ssrn.com/abstract=1071007> [žiūrėta 2009-10-26]; Autoriai nesutinka su dažnai doktrinoje išsakoma pozicija, jog XIX a. atviro tipo bendrovių forma tapo vyraujančia, ir partnerystė, kaip verslo organizavimo forma, savo vietą užleido bendrovėms. XIX a. pabaigoje - XX a. pradžioje JAV ir Jungtinėje Karalystėje veiklą buvo galima vykdyti tik per tradicines verslo organizavimo formas – atviro tipo bendrovę ir partnerystę, tačiau vyravo partnerystė. Prancūzijoje bei Vokietijoje buvo papildomų verslo organizavimo formų, tokių kaip komanditinė bendrija, akcinė bendrija, kurios didino investuotojų pasirinkimą ir ribojo bendrovių dominavimą. VERMEULEN *supra*, note 17, p. 51; *Per contra,* pastarasis autorius mano, kad XIX a. bendrovių forma tapo vyraujančia.

[337] GUINNANE, at al. *supra*, note 336, p. 4, 27-28; Uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonės forma buvo įtvirtinta 1892 m. Vokietijoje *GmbH*, 1907 m. Anglijoje *Ltd* ir 1925 m. Prancūzijoje *SARL*. Autorių nuomone, angliškoji *Ltd* nesirėmė vokiškosios *GmbH* modeliu.

[338] ASSMANN; LANGE; SETHE *supra,* note 67, p. 157.

[339] Kai kuriose valstybėse kapitalizuotų uždaro ribotos atsakomybės įmonių, kurių teisinė kilmė siejama su partneryste, dalyviai valdo ne akcijas, bet dalis, kurios nelaikomos vertybiniais popieriais,

transplantuota daugumoje Europos valstybių, kurios pasinaudojo vokiškuoju *GmbH* pavyzdžiu (pvz., Austrija, Prancūzija, Portugalija, Vengrija, Lenkija, Rusija, Slovakija, Brazilija, Turkija, Kinija)[340]. Prancūziškoji *SARL*, kildinama iš vokiškosios *GmbH*, vėliau savitai evoliucionavo ir įtakojo tokių valstybių, kaip Liuksemburgo, Belgijos, Italijos, Ispanijos, Graikijos uždarojo tipo bendrovių vystymąsi[341]. Be to, Prancūzijoje šalia *SARL* taip pat buvo įtvirtinta antrasis uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonės porūšis - *SAS* (pranc. - *Societe par actions simplifiee*), kuri vidiniuose santykiuose yra artimesnė bendrovei nei partnerystei. Kadangi britiškosios *Ltd* modelis rėmėsi bendrosios teisės tradicijos principais, *Ltd* nebuvo taip tiksliai transplantuota kaip, kad buvo pasinaudota vokiškosios *GmbH* ir prancūziškosios *SARL* pavyzdžiais; *Ltd* modeliu rėmėsi, pvz., Nyderlandai, Danija, Airija [342]. Šiandieną dauguma Europos valstybių yra įtvirtinusios uždaro tipo bendrovės teisinę formą.

Pastebėtina, kad JAV nepasižymėjo sparčiu vystymusi uždaro tipo bendrovių srityje (angl. - *Closed Corporation, toliau CC*), ši verslo organizavimo forma evoliucionavo tik po Antrojo Pasaulinio karo[343]. Uždaro tipo bendrovių įtvirtinimą paskatino JAV teismų praktika, kuri nepripažino bendrovės akcininkų sutartyse įtvirtinamo *inter se* reguliavimo, būdingo jungtinės veiklos partneriams[344]. JAV šalia uždaro tipo bendrovės, XX a. pabaigoje taip pat evoliucionavo ribotos atsakomybės

---

pvz., *SARL* (Prancūzijos KK L223-12). Kita vertus, pvz., *GmbH*, skirtingai nuo partnerystės, pasikeitus *GmbH* dalyvių sudėčiai, steigimo dokumentai neturi būti keičiami, dalyviams gali būti išduodami sertifikatai, pagal MoMiG *GmbH* dalyvio teisės priartinamos akcijoms (žr. MULLER *supra*, note 140, p. 113). Toliau darbe ribotos atsakomybės įmonių kapitalo dalys ar akcijos sąlyginai vadinamos akcijomis, o dalyviai – dalyviais arba akcininkais.

[340] MULLER *supra,* note 262, p. 3.

[341] DRURY *supra,* note 56, p. 343-344, 376-377.

[342] *Ibidem*.

[343] Delawaro valstijoje įsisteigia Daugiau kaip pusė visų JAV bendrovių, Daugiausia atstovaujančių stambų verslą. Štai, šioje valstijoje įsteigia, Daugiau kaip pusė didelių *CC* ir apie 40 proc. visų didelių *LLC*, t.y. įmonių turinčių Daugiau kaip 1000 darbuotojų. Kadangi mažos *CC* steigiasi daugiausia nacionalinėje valstijoje, disertacijoje remiamasi pavyzdiniu aktu MBCA (*Model Business Corporation Act*), reguliuojančiu bendrovių veiklą (dėl *CC* ir *LLC* steigimosi atskirose valstijose daugiau žr. DAMMANN, Jens; SCHUNDELN, Matthias. Where are Limited Liability Companies Formed? An Empirical Analysis (April 28, 2008). *U of Texas Law*, Law and Econ Research Paper No. 126; 3rd Annual Conference on Empirical Legal Studies Papers [interaktyvus], p. 3, 5, 8, 27. Prieiga per internetą: <http://ssrn.com/abstract=1126257> [žiūrėta 2009-11-11]). American Bar Association pranešimas spaudai [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.abanet.org/abanet/media/release/news_release.cfm?releaseid=848> [žiūrėta 2010-02-01]; Priimdamos bendrovių veiklą reglamentuojančius teisės aktus, MBCA, kaip pavyzdiniu American Bar Association rengiamu aktu, rėmėsi 30 valstijų.

[344] RIBBENS *supra,* note 27, p. 88-89.

įmonė *LLC* (angl. - *Limited Liability Company*), kuri laikoma *GmbH* arba *SARL* prototipu[345].

Uždarojo tipo bendrovių teisinė kilmė vertinama per šių įmonių vidinę teisinę struktūrą. Vienos pozicijos šalininkai uždarojo tipo ribotos atsakomybės įmonę sieja su asmenine verslo organizavimo forma, grindžiamą partnerystės modeliu, kuomet įmonė prilyginama komanditinei bendrijai, su visais nariais-komanditoriais, be tikrųjų narių; kitos pozicijos šalininkai šią įmonę laiko kapitalo pagrindu suformuota įmone, besiremiančia atvirojo tipo bendrovių veiklos modeliu[346]. Tai lėmė situaciją, jog doktrinoje ir atskirų valstybių teisėje nėra vieningos pozicijos dėl uždaro tipo bendrovių teisinės formos, todėl paskirų jurisdikcijų teisėje susiformavo skirtingas požiūris į šių įmonių pobūdį, kuris grindžiamas nevienoda teisine kilme.

Valstybėse, kurios uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonių kilmę sieja su partneryste, mokslininkai šias įmones laiko savarankiškomis teisinėmis formomis. Štai, yra autorių, kurie dėl mišrios *GmbH* teisinės kilmės, derinant *intuitus personae* ir *intuitus pecuniae* principus, vokiškąją *GmbH* laiko *sui generis* (t.y., *GmbH de jure* (pagal išorinę formą) turėtų būti laikoma atvirojo tipo bendrovės porūšiu, tačiau *de facto* (turinio požiūriu) dėl lanksčios vidinės organizacinės struktūros ir teisminės praktikos *GmbH* dalyvių *inter se* santykiuose taikant jungtinei veiklai būdingus principus[347], *GmbH* kvalifikuotina bendrovės ir partnerystės hibridu [348]). Atitinkamai, JAV mokslo darbuose taip pat yra nuomonių, kad *LLC* – bendrovės ir partnerystės hibridas, savarankiška verslo organizavimo forma[349]. Valstybėse, kuriose uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonės kildinamos iš atviro tipo bendrovių, dažniausiai pažymima, jog teisinės kilmės požiūriu uždarojo tipo bendrovė *per se* nelaikoma

[345] WOOD, Robert. W., ed. *Limited Liability Partnerships: Formation, Operation, and Taxation*. Wiley law publications. Business practice library. New York, etc.: J. Wiley, cop., 1997, p. 10; MARTIN, Alson R. *Limited Liability Company & Partnership Answer Book*. 2nd ed. New York: Panel Publishers, 2001, p. 1-2; VERMEULEN *supra*, note 17, p. 39, 112; Manoma, jog *LLC* ištakos siejasi su vokiškąją *GmbH*. LUTTER, Marcus. Limited Liability Companies and Private Companies. Chapter 2. *In* CONARD, Alfred, chief ed., *et al*. *International Encyclopedia of Comparative Law. Business and private organizations*. Tuebingen: J.C.B. Mohr; The Hague; Paris: Mouton, 1997. Vol. XIII, p. 176; *LLC* yra komandinės bendrijos su tikruoju nariu-bendrove analogas.

[346] LUTTER *supra*, note 345, p. 5; Kaip antai, Vokietijoje Oechelhauser minimas kaip pirmosios pozicijos šalininkas, Hammacher, Ring – antrosios pozicijos šalininkais.

[347] RIBBENS, D. S. Quo Vadis Corporate Personality and Partnership: Why Not the Incorporated Partnership Proper. *Journal of Sourth African Law*, 1982, Vol. 50 [interaktyvus], p. 57. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-13].

[348] ASSMANN; LANGE; SETHE *supra,* note 67, p. 158-159.

[349] HANSMANN, Henry; KRAAKMAN, Reinier. What is Corporate Law. *In* KRAAKMAN, Reinier, *et al*. *The Anatomy of Corporate Law: A Comparative and Functional Approach*. 1st ed. Oxford: Oxford University Press, 2004, p. 6.

savarankiška teisine forma, ši įmonė turėtų būti kvalifikuojama supaprastintu atviro tipo bendrovės variantu (pvz., *Ltd* – Anglijoje ar *CC* - JAV[350], *BV* (*Besloten Vennootschap*) – Nyderlanduose ar *SAS* - Prancūzijoje[351]). Darbo autorės nuomone, Lietuvoje ankstesnių ir dabartinės ABĮ redakcijų analizė taip pat leidžia daryti išvadą, kad nacionalinės uždarosios akcinės bendrovės teisinė kilmė sietina su bendrove, bet ne partneryste[352]. Pastebėtina, kad, siekiant išvengti Kapitalo direktyvos taisyklių, kurios įtvirtina atviro tipo bendrovėms reikalavimus dėl minimalaus įstatinio kapitalo dydžio, įstatinio kapitalo suformavimo ir palaikymo[353], šiandieninėje bendrovių teisėje atviro ir uždaro tipo bendrovių teisinės formos išskiriamos kaip savarankiškos arba, alternatyviai, įtvirtinama uždaro tipo bendrovė kaip pagrindinė forma ir atviro tipo bendrovė kaip jos porūšis[354]. Nežiūrint tam tikrų skirtumų tarp uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonių, šios įmonės laikomos alternatyva partnerystei, kuomet dalyvių artimas ir glaudus bendradarbiavimas realizuojamas pasinaudojant ribotos atsakomybės privilegija.

Šalia minėto draudimo uždaro tipo bendrovėms viešai pritraukti išorinį kapitalą ir viešai prekiauti akcijomis, kaip pagrindinio požymio, skiriančio atviro ir uždaro

[350] LUTTER *supra*, note 345, p. 5, 7, 10; GEVURTZ *supra*, note 34, p. 449, 486-520; JAV vienose valstijose *CC* statusas turi būti paviešinamas (pvz., įstatuose, registracijos pažymėjime). Kitose valstijose *CC* statusas taikomas savaime, esminiu skirtumu nuo atviro tipo bendrovių laikant ribojimą viešai platinti akcijas ir galimybę sudaryti sutartis tarp dalyvių dėl *CC* valdymo. Taip pat gali būti įtvirtinamas *CC* maksimalaus akcininkų skaičiaus ribojimas.

[351] ANDENAS; WOOLDRIDGE *supra,* note 26, p. 4, 22; Nuo 1994 m. Prancūzijoje taip pat buvo įtvirtinta uždaro tipo bendrovė *SAS*, kuris yra atviro tipo bendrovės (*SA*) porūšis ir iš esmės skiriasi nuo *SA* tik valdymo struktūra bei ribojimu viešai perleisti akcijas. OTTEVANGERS, Duco. Netherlands. *In* DORNSEIFER, Frank, ed. *Corporate Business Forms in Europe: A Compendium of Public and Private Limited Companies in Europe*. München: Sellier, 2005, p. 556; Olandiškajai *BV, mutatis mutandis,* taikomos tos pačios taisyklės, kaip ir *NV*, išskyrus keletą išimčių.

[352] 2000-07-13 Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo (su pakeitimais ir papildymais) (VŽ, 2000, Nr. 64-1914) (toliau – ABĮ). Štai, bendrovės dalyviams nėra įtvirtintos įstatyminės atsakomybės vienas už kitą, vienam iš akcininkų netinkamai įvykdžius pareigą apmokėti už pasirašytas akcijas, nėra numatyta akcininkų teisė pasitraukti iš bendrovės, atitinkami įgyjant teisę reikalauti, jog bendrovė išpirktų akcijas, įtvirtinamas griežtas bendrovės organų kompetencijų pasiskirstymas.

[353] Siekiant kreditorių teisių apsaugos realiai suformuojant kapitalą ir jį išlaikant, atviro tipo bendrovėms nustatomas minimalus įstatinis kapitalas, apmokėjimo už šių bendrovių akcijas tvarka ir būdai (pvz., akcijos negali būti apmokamos paslaugomis bei darbais, turtinius įnašus už pasirašytas akcijas įvertina turto vertintojas, akcininkai negali būti atleidžiami nuo apmokėjimo už akcijas, bendrovei ribojama įsigyti savų akcijų ir pan.), siekiant apriboti kapitalo sugrąžinimą akcininkams, įtvirtinamos griežtos pelno paskirstymo ir įstatinio kapitalo mažinimo taisyklės. EDWARDS, Vanessa. *EC company law*. 1st ed. Oxford: Oxford University Press, 1999, p. 51-52, 56; Kapitalo direktyva priimta siekiant suvienodinti ypač skirtingai reguliuojamą atviro tipo bendrovių, kurios tuo metu dominavo daugumos valstybių ekonomikoje ir kurių veikla dažniausiai įgydavo tarptautinį pobūdį, veiklą.

[354] LUTTER *supra*, note 345, p. 8-9; Istoriškai, pvz., Anglijoje *Ltd* buvo atviro tipo bendrovės porūšiu, tačiau siekdama išvengti griežtų Kapitalo direktyvos taisyklių smulkaus ir vidutinio verslo atžvilgiu, uždaro tipo bendrovė buvo įtvirtinta kaip pagrindinė bendrovės forma. Kai kurios valstybės, pvz., Skandinavijos, iki įstojimo į Europos Sąjungą turėjo tik vieną – atviro tipo bendrovės - teisinę formą, tačiau dėl analogiškų priežasčių įtvirtino naują - uždaro tipo bendrovių teisinę formą.

tipo bendroves [355] , pažymėtini ir kiti skirtumai. Šiandieninėms uždaro tipo bendrovėms būdingas paprastesnis teisinis reguliavimas, lankstesnė steigimosi procedūra, supaprastinta valdymo struktūra. Štai, Vokietijoje, Nyderlanduose, jeigu neprivalomas darbuotojų atstovavimas, *GmbH* bei *BV* nebūtinas ir stebėtojų tarybos suformavimas. Anglijoje *Ltd* ir Prancūzijoje *SARL*, *SAS* gali būti valdomos vienasmeniškai direktoriaus[356]. Skirtingai nuo atviro tipo bendrovių, kuomet akcijų perleidimas yra laisvas, ir nuo partnerystės, pasižyminčios absoliučiu draudimu perleisti partnerių dalis nesant kitų partnerių sutikimo, uždaro tipo bendrovių akcijų antriniam perleidimui taikomos tarpinės taisyklės[357]. Vienu iš požymių, skiriančiu atviro ir uždaro tipo bendroves taip pat įvardijamas minimalaus įstatinio kapitalo dydis. Kaip antai, Anglijoje, skirtingai nuo atviro tipo bendrovių, uždaro tipo bendrovėms *Ltd* netaikomas reikalavimas dėl minimalaus įstatinio kapitalo[358]. JAV taip pat dažniausiai nėra minimalaus įstatinio kapitalo reikalavimų arba šie reikalavimai yra simboliniai[359]. Prancūzijoje[360], Lietuvoje[361] uždaro tipo bendrovėms nustatomi žemesni minimalaus įstatinio kapitalo reikalavimai nei atviro tipo bendrovėms. Istoriškai, kiti skirtumai tarp atviro ir uždaro tipo bendrovių buvo siejami su maksimaliu, nedideliu akcininkų skaičiumi bei reikalavimų dėl finansinių duomenų paviešinimo nebuvimu, pastarieji skirtumai kai kuriose valstybėse jau

[355] Prancūzijos KK L227-2 str. AMERICAN American Bar Association. Committee on Corporate Laws. *Model Business Corporation Act annotated*. 4th ed. Chicago, IL: ABA Section of Business Law, 2008. Vol. 1, p. 1-90; 1.40 str.

[356] ANDENAS; WOOLDRIDGE *supra,* note 26, p. 106, 115, 117-118, 129, 266, 283, 297-299, 368.

[357] AMERICAN BAR ASSOCIATION *supra*, note 355, p. 6-162; JAV MBCA 6.27 str. oficialiame komentare pažymima, jog vienas iš požymių galinčių kvalifikuoti bendrovę uždaro tipo bendrove yra akcijų perleidimo apribojimai. Nyderlandų CK 195 str. numato asmenų ratą (pvz., sutuoktinis, artimi giminaičiai), kuriems gali būti laisvai perleidžiamos akcijos; kitiems asmenims taikomi įstatuose numatyti, protingumo principą atitinkantys apribojimai. PELTZER; VOIGHT *supra*, note 79, p. 87; Vokietijoje įstatyme numatyta galimybė įtvirtinti akcijų perleidimo apribojimus įstatuose. Pagal Prancūzijos KK L227-13 str. *SAS* įstatuose akcijų perleidimas gali būti apribojamas 10 m. Lietuvoje ABĮ 47 str. numato esamų uždarosios akcinės bendrovės akcininkų pirmenybės teisę įsigyti visas parduodamas akcijas, išskyrus atvejus, kai bendrovėje yra tik du akcininkai ir vienas iš jų visas ar dalį akcijų parduoda kitam tos uždarosios akcinės bendrovės akcininkui.

[358] DAVIES *supra*, note 35, p. 5, 15; 1855 m. Ribotos atsakomybės įstatymas numatė minimalų 25 akcininkų skaičių, 1856 m. Bendrų įmonių įstatymas dalyvių skaičių sumažino iki 7 ir panaikino minimalaus įstatinio kapitalo reikalavimus uždaro tipo bendrovėms. Nuo 1980 m. *Ltd* netaikomas privalomas įstatyminis ribojimas dėl akcijų perleidimo ir maksimalaus 50 akcininkų skaičiaus.

[359]AMERICAN BAR ASSOCIATION *supra*, note 355, p. 2-12, 2-14, 2-27, 2-31, 2-51; Pagal MBCA 2.02 str. minimalus įstatinis kapitalas neprivalomas. 2.03 str. oficialiame komentare pastebėta, jog nuo 1969 m. MBCA panaikino reikalavimą turėti minimalų 1000 $ dydžio įstatinį kapitalą, tačiau keletoje valstijų minimalaus įstatinio kapitalo koncepcija išlaikyta (pvz., Kolumbijos apygardoje ir Teksaso valstijoje išliko reikalavimas dėl minimalaus 1000 $ įstatinio kapitalo, Oklahomos valstijoje - 500 $).

[360] Pagal Prancūzijos KK L224-2 str. uždaro tipo bendrovių (*SAS*) minimalus įstatinis kapitalas 37 tūkst. EUR, atviro tipo bendrovių (*SA*) – 225 tūkst. EUR.

[361] ABĮ 2 str. 3, 4 d. įtvirtina 150 tūkst. LTL minimalaus įstatinio kapitalo dydį akcinėse bendrovėse ir 10 tūkst. LTL - uždarosiose akcinėse bendrovėse.

netaikomi (pvz., Anglijoje, Vokietijoje neribojamas maksimalus uždaro tipo bendrovių akcininkų skaičius, finansinių ataskaitų išviešinimas privalomas pagal Europos Sąjungos direktyvas)[362]. Tačiau uždaro tipo bendrovių teisinė forma nesiejama su apyvartos dydžiu, darbuotojų skaičiumi ar pan.[363]. Pastebėtina, kad per uždaro tipo bendroves gali būti draudžiama vykdyti tam tikrą veiklą (pvz., Prancūzijoje *SARL* ribojama užsiimti bankine, farmacine veikla, Vokietijoje *GmbH* – draudimo veikla)[364].

Kaip ir atviro tipo bendrovėse, uždaro tipo bendrovėse dažniausiai formaliai įtvirtinamas nuosavybės ir valdymo atskirumas. Skirtingai nuo partnerystės, akcininkų kaip dalyvių statusas *per se* nesuteikia jiems teisės dalyvauti kasdieninėje bendrovės veikloje, centralizuotą valdymą įgyvendina ir santykiuose su trečiaisiais asmenimis bendrovę atstovauja valdymo organai. Tačiau mišri uždaro tipo bendrovės teisinė kilmė sudaro galimybes suderinti jungtinei veiklai būdingą „atstovauju sau“ doktriną su griežtais bendrovių teisėje įtvirtintais nuosavybės ir valdymo atskirumo principais. Todėl, skirtingai nuo komanditorių, vien tik dėl bendrovės valdymo akcininkai nepraranda ribotos atsakomybės privilegijos. Akcijų rinkos nebuvimas ir akcijų nelikvidumas lemia, jog tokiu būdu akcininkų aktyvus vaidmuo bendrovės valdyme užtikrina jų investuoto turto apsaugą. Pripažįstama ne tik akcininkų teisė užimti valdymo organo narių pozicijas, o kai kuriose valstybėse - ir reikšmingai įtakoti bendrovės valdymą, kuomet akcininkų aktyvus vaidmuo įgyvendinamas per platesnį balsavimo teisių realizavimą (t.y. priimant sprendimus klausimais, kurie labiau priskiriami valdymo organų nei visuotinis akcininkų susirinkimo kompetencijai) arba faktiškai įtakojant valdymo organų narius[365]. Toks teisinis

[362] HERTIG; KANDA *supra*, note 60, p. 79; JAV finansinių ataskaitų išviešinimo reikalavimų *CC* atžvilgiu nėra.

[363] Tačiau smulkiam ir vidutiniam verslui gali būti taikomi mažesni reikalavimai dėl informacijos atskleidimo, nereikalaujama finansinių ataskaitų audito, taikomos mokestinės lengvatos ir pan. Štai, siekiant supaprastinti apskaitos reikalavimus, siūloma įtvirtinti mikro-įmonių sampratą, t.y. įmonės, kurių vidutinis metinis darbuotojų skaičius neviršija 10, balansinis turtas 500 tūkst. EUR, grynoji metinė apyvarta 1 mln. EUR (Daugiau žr. 2009-03-18 Pasiūlymas dėl Tarybos direktyvos 78/660/EEB pakeitimo dėl tam tikrų tipų bendrovių metinių atskaitomybių nuostatų dėl mikrosubjektų {SEC (2009) 206} {SEC (2009) 207} (COM (2009) 0083 final/2)).

[364] ANDENAS; WOOLDRIDGE *supra,* note 26, p. 62, 128.

[365] GESELL, Harald; FLAßHOFF, Carsten; KROMKER, Michael. National Differences within the EU Framework. *In* HULLE, Karel Van; GESELL, Harald, ed. *European Corporate Law*. Baden-Baden: Nomos, 2006, p. 33; Europos Sąjungos valstybėse bendrovės pasižymi nuosavybės ir valdymo atskirumu, tačiau valstybės-narės nevienodai įtvirtina akcininkų galias įtakoti bendrovės veiklą. WERLAUFF *supra*, note 32, p. 335-336; Europos Sąjungos valstybėse-narėse taikomi skirtingi kompetencijų paskirstymo modeliai, t.y. (i) hierarchinis, kai aukštesnis organas turi teisę įtakoti

reguliavimas ne tik parodo XIX a. klasikinės jungtinės veiklos, kaip verslo organizavimo formos, įtaką, ypatingai bendrosios teisės tradicijos sistemos valstybėse[366], bet ir atspindi asmeninę kontinentinės Europos uždarojo tipo bendrovių struktūrą[367]. Šalia formalių, atviro tipo bendrovėms būdingų požymių, uždaro tipo bendrovės dažniausiai pasižymi nuosavybės koncentracija, glaudžiais akcininkų tarpusavio santykiais bei akcininkų vaidmens dominavimu bendrovės veikloje.

Kaip antai, Vokietijoje, skirtingai nuo atviro tipo bendrovės (*Aktiengesellschaft*, *AG*), *GmbH* valdymo organai įmonę valdo ne savarankiškai, bet laikydamiesi dalyvių privalomų nurodymų[368], todėl *GmbH* dalyviai turi žymiai didesnę galimybę įtakoti įmonės valdymą, nei *AG* akcininkai, kuriems tokia teisė nesuteikta. *GmbH* visuotinis dalyvių susirinkimas ne tik nustato įmonės veiklos tikslus, formuoja jos vidinę struktūrą, paskiria ir atšaukia direktorius, sprendžia dėl kitų strateginių ir fundamentalių įmonės veiklos klausimų, bet taip pat pateikia įmonės direktoriui privalomus nurodymus dėl valdymo[369]. Šią teisę dalyviai įgyvendina duodami direktoriui nurodymus *ad hoc* arba įtvirtindami steigimo ar kituose vidiniuose korporatyviniuose dokumentuose, kaip valdymo įgaliojimų apribojimus (pvz., pareiga tam tikriems sandoriams gauti išankstinį dalyvių pritarimą)[370]. Privalomi nurodymai gali būti dėl kasdieninio įmonės valdymo, nebūtinai išimtinai susiję tik su esminiais ar įmonės veiklai nebūdingais sandoriais, tačiau dalyvių nurodymai turi atitikti

---

subordinacijos pagrindu veikiančio organo kompetenciją, ir (ii) išimtinis, kai kiekvienas organas veikia išimtinai pagal įstatymų ir įstatų suteiktą kompetenciją.

[366] DEMOTT, Deborah A. Shareholders as Principals. *Duke Law Journal*, Spring 2002, Vol. 51 [interaktyvus], p. 5-7. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/cf_dev/AbsByAuth.cfm?per_id=47676#reg> [žiūrėta 2008-09-15]; Akcininkų teisė duoti privalomus nurodymus jų atstovams-valdymo organams ir pastarųjų pareiga veikti akcininkų interesais, siejama su akcininkų, kaip atstovaujamųjų ir savininkų, doktrina, kuri buvo populiari bendrovių teisės vystymosi pradžioje. DAVIES *supra*, note 35, p. 63, 368-371; Istoriškai, Anglijoje akcininkai taip pat turėjo galimybę įtakoti valdymo organų veiklą, bet šiandieninei Anglijos bendrovių teisei būdingas griežtas bendrovės organų kompetencijos atribojimas. Tačiau skirtingai nuo Vokietijos ar JAV, Anglijoje bendrovės organų kompetencijos šaltiniu laikomas ne įstatymas, bet įstatai, kuriuose akcininkų nuožiūra deleguojamos valdymo teisės (išskyrus išvardintus išimtinės akcininkų kompetencijos atvejus). Tokia akcininkų teisė aiškinama uždaro tipo bendrovės kilme, sietina su partneryste.

[367] LUTTER *supra*, note 346, p. 141.

[368] VOLHARD, Rüdiger; TASCHKE, Jurgen. Managing Directors and Authorised Representatives. *In* VOLHARD, Rüdiger; STENGEL, Arndt, ed. *German Limited Liability Company*. Chichester, etc.: J. Wiley, cop., 1997, p. 139.

[369] MULLER *supra,* note 262, p. 2, 52.

[370] WIRTH, Gerhard; ARNOLD, Michael; GREENE, Mark. *Corporate Law in Germany.* Munchen: C. H. Beck, 2004, p. 33, 220, 224; PELTZER; VOIGHT *supra*, note 79, p. 103, 107; Pagal Vokietijos Ribotos atsakomybės įmonių įstatymo (vok. - *Gesetz uber die Gesellschaften mit beschrankter Haftung, GmbHG*) 37 str. 1 d. ir 45 str. 1 d. dalyvių teisės įmonės valdymo srityje apsprendžiamos įmonės įstatuose, išskyrus imperatyvias įstatymo nuostatas.

GmbH, kaip savarankiško ir autonomiško juridinio asmens, interesus[371]. Taigi, kontroliuojantis dalyvis gali nulemti įmonės verslą, todėl *GmbH* yra labiausiai tinkama korporatyvinė forma dukterinei įmonei,[372] praktikoje *GmbH* yra ypač naudojama įmonių grupėse[373].

Panašiai, kaip ir vokiškosios *GmbH* atveju, Nyderlanduose bendrovės įstatuose gali būti įtvirtinta visuotinio akcininkų susirinkimo teisė duoti privalomus nurodymus valdymo organui bendros politikos klausimais[374], tačiau akcininkai neturi teisės duoti privalomų nurodymų klausimais, kurie tipiškai yra valdymo organų kompetencijos ribose (pvz., dėl darbuotojų atleidimo, investicijų)[375]. Kita vertus, teisinio aiškumo dėl bendros politikos ir kasdieninio valdymo tarpusavio santykio nėra, todėl siūloma numatyti bendrą akcininkų nurodymų, įtvirtintų įstatuose, privalomumo taisyklę, jeigu tokie nurodymai neprieštarauja bendrovės interesams, statusui ar bendrovės veiklos tęstinumui, nėra žalingi bendrovei[376].

Pastebėtina, kad JAV, skirtingai nuo ankstesnės jurisprudencijos, šiandieninėje bendrovių teisėje pripažįstamos uždaro tipo bendrovių akcininkų sutartys, nustatančios kitokį nei įstatyminį kompetencijos pasiskirstymą (pvz., akcininkų teisė duoti privalomus nurodymus valdybai) ar įtvirtinančios valdybos įgaliojimų apribojimą, tam tikrų galių eliminavimą[377]. Anglijoje *Ltd* įstatuose gali būti rezervuojama akcininkų teisė nurodyti *ad hoc* valdymo organui susilaikyti nuo tam tikro elgesio ar įpareigoti jį atlikti tam tikrą veiksmą[378].

Minėti pavyzdžiai dėl akcininko teisės duoti privalomus nurodymus valdymo organams ar teisė pakeisti įstatyminę vidinę kompetenciją dalyvių tarpusavio

[371] ANTUNES *supra*, note 29, p. 323.
[372] ASSMANN; LANGE; SETHE *supra,* note 67, p. 166.
[373] MULLER *supra*, note 262, p. v.
[374] Nyderlandų CK 129 str. ir 239 str. 1 d., 4 d. DE SAVORNIN LOHMAN, Hans A. *Duties and Liability of Directors and Shareholders under Netherlands Law. Piercing the Corporate Veil*. 1st ed. London, etc.: Kluwer Law International, 1996, p. 129.
[375] BARTMAN, Steef M. From Autonomy of Interests to Concurrence of Interests in Dutch Group Company Law. *European Company Law*, October 2008, Vol. 4, Nr. 5, p. 207-208.
[376] CALKOEN; ENGELSMAN; EE *supra,* note 220, p. 391.
[377] AMERICAN BAR ASSOCIATION *supra*, note 355, p.7-261, 7-262, 8-01; 7.32 str. (akcininkų sutartys) ir 8.03 str. (valdyba). GEVURTZ *supra*, note 34, p. 503-510; Akcininkai, perėmę valdymo organo narių funkcijas, už tokius sprendimus atsako kaip direktoriai, pastarieji už tokius sprendimus neatsako.
[378] The Companies (Model Articles) Regulations 2008 No. 3229. Schedule 1, Model Articles for Private Companies Limited by Shares, Part 2 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.opsi.gov.uk/si/si2008/uksi_20083229_en_1#sch1> [žiūrėta 2010-05-11]; 4 str. (pagal ankstesnę terminologiją žinomas kaip Table A). 2006 m. Įmonių įstatymas (angl. – *Companies Act* 2006) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2006/ukpga_20060046_en_2#pt1-pb1> [žiūrėta 2010-05-11].

sutartimis atspindi hibridinį ir savitą uždaro tipo bendrovių pobūdį. Kita vertus, praktiniu požiūriu pastebėtina, kad valstybėse, kuriose akcininko įtaka bendrovės valdyme ribojama pagal griežtą kompetencijų tarp bendrovės dalyvių ir valdymo organų pasidalijimo principą, pvz., Lietuvoje, akcininkai dažniausiai kontroliuoja bendrovės veiklą per dalyvių deleguotus ir visuotiniame akcininkų susirinkime renkamus valdymo organų narius, kurie *de facto* laikosi akcininkų nurodymų. Pasinaudojus visuotinis akcininkų susirinkimo galiomis, "nepaklusnūs" vadovai yra pakeičiami kitais.

Europos Sąjungos lygmeniu uždaro tipo bendrovės atitikmuo būtų euro-regioninė teisinė forma *SPE*, kurią siūloma įtvirtinti, įvertinus smulkaus ir vidutinio verslo indėlį šiandieninėje Europos Sąjungos ekonomikoje[379]. *SPE* - kapitalizuota bendrovė, tačiau *inter se* santykiuose plačiai realizuojamas sutarčių laisvės principas (pvz., akcininkai sprendžia dėl *SPE* vidinės valdymo struktūros, kompetencijos pasiskirstymo[380], akcininkų teisių)[381]. *SPE* statuto projekte nekeliamas reikalavimas, jog steigėjai būtų iš skirtingų valstybių-narių ar įmonės veikla būtų vykdoma euro-regioniniu mastu, taigi, tikėtina, kad *SPE* gali nukonkuruoti kai kurių valstybių nacionalines verslo organizavimo formas.

3.2.2 Bendrovės socialinė paskirtis

Sutartiniai dalyvių *inter se* bendradarbiavimo santykiai ir atitinkamai partnerystė, jeigu tokia susiformuoja, pasibaigia pasiekus tikslą, t.y. įsteigus bendrovę - dalyvių tikslai realizuojami per pasirinktą (bendrovės) verslo organizavimo formą.

[379]Daugiau žr. Ekspertų grupės ataskaita *supra*, note 331, p. 22-23, 113-119; 2008-06-25 Komisijos pasiūlymas dėl Tarybos reglamento dėl Europos privačiosios bendrovės statuto {SEC (2008) 2098} {SEC (2008) 2099} (COM (2008) 396 final), p. 1-41; 2008-06-25 Komisijos personalo darbinis dokumentas prie pasiūlymo dėl Tarybos reglamento dėl Europos privačios bendrovės statuto (*SPE*). Poveikio vertinimas (SEC (2008) 2098) (COM (2008), 396 final), p. 1-41; 2006-11-29 Europos Parlamento Teisinių reikalų komiteto ataskaita su rekomendacijomis Komisijai dėl Europos privačiosios bendrovės statuto A6-0434/2006 Final (2006/2013(INIP. 1-10)) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A6-2006-0434+0+DOC+PDF+V0//EN&language=EN> [žiūrėta 2010-03-22].

[380] Tačiau išimtinė visuotinio akcininkų susirinkimo kompetencija gali būti numatyta *SPE* statute (pvz., *SPE* statuto projekto 27 str. dėl tam tikrų klausimų, susijusių su *SPE* nuosavybe ar statusu). Prieš trečiuosius asmenis *SPE* atstovauja valdymo organai (33 str.).

[381] Siekiant *SPE* autonomiškumo nuo nacionalinės valstybių-narių bendrovių teisės ir šios verslo organizavimo formos unifikavimo Europos Sąjungos mastu, nacionalinė teisė taikoma, kai atitinkamų klausimų nereguliuoja *SPE* reglamentas ir *SPE* įstatai (*SPE* statuto projekto 4 str.). Tokiu atveju *SPE* prilyginama nacionalinei uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonei, kurios teisinę formą pranešė valstybė-narė.

Pastebėtina, kad įvairių valstybių praktika dėl steigėjų santykių *inter se* kvalifikavimo nevienalytė (pvz., skirtingai nuo Anglijos[382], Vokietijoje tarp steigėjų susiformuoja partnerystė[383]).

Tačiau uždaro tipo bendrovių praktikoje galimos situacijos, kai steigėjai ne tik sudaro sutartį dėl įmonės įsteigimo, bet susitaria ir dėl tolesnio tarpusavio bendradarbiavimo bendrovės atžvilgiu. Vokiečių mokslininkai šią situaciją vadina „dviguba įmone“. Pagal „dvigubos įmonės“ doktriną, šalia atskiros įmonės, kuri vykdo dalyvių sumanytą bendrą veiklą, lygiagrečiai tarp įmonės dalyvių susiformuoja atskira partnerystė (pvz., Vokietijoje, Švedijoje) [384] . Atskiros partnerystės susiformavimas, *inter alia*, gali būti aktualus dėl dalyvių atsakomybės prieš trečiuosius asmenis, dalyvių tarpusavio fiduciarinių pareigų, atstovavimo teisių. Tačiau dažniausiai „dvigubos įmonės“ teisinė reikšmė praktikoje nedidelė. Štai, pagal Vokietijoje vyraujančią poziciją, nepriklausomai nuo sukuriamos verslo organizavimo formos, tarp bendradarbiaujančių dalyvių (partnerių, akcininkų) susiformuoja vidinė nekomercinė sutartinė partnerystė[385]. Švedijoje, kadangi dalyvių lygmenyje veikla nevykdoma, solidarios atsakomybės principas praktikoje taip pat nėra aktualus[386]. *Per contra,* Anglijoje[387], JAV[388], Norvegijoje[389], „dvigubos įmonės“ koncepcija nepripažįstama.

---

[382] The Company Law Review Steering Group. *Modern Company Law for a Competitive Economy*. Final Report. Vol. II. London: HMSO, 2001, p. 418; Anglijoje, atsižvelgiant į tai, kad *Ltd* formuojama steigėjui ketinant įsteigti bendrovę ir ketinant tapti jos dalyviu, laikoma, kad bendrovė bus suformuota tik įsteigimo momentu, ir iki įregistravimo nesusiformuoja jokia asociacija.

[383] FISHER *supra*, note 67, p. 111; WIRTH; ARNOLD; GREENE *supra*, note 370, p. 4-5, 13-14; VOLHARD, Rüdiger. Formation of the *GmbH*. *In* VOLHARD, Rüdiger; STENGEL, Arndt, ed. *German Limited Liability Company*. Chichester, etc.: J. Wiley, cop., 1997, p. 26, 31; ASSMANN; LANGE; SETHE *supra,* note 67, p. 162; Vokietijoje iki bendrovės įregistravimo išskiriami du steigimosi etapai: (i) laikotarpis nuo steigėjų sprendimo įsteigti *GmbH* iki įstatų patvirtinimo notarine tvarka (angl. - *pre-formation*). Steigimosi tikslu praktikoje dažnai sudaromos preliminarios sutartys. Laikoma, kad tokių preliminarių sutarčių pagrindu susiformuoja sutartinė nekomercinė partnerystė (angl. - *pre-formation company*), o jeigu šiuo laikotarpiu steigėjai užsiima komercine veikla – komercinė partnerystė. Asmenų, veikiančių būsimos bendrovės naudai, atsakomybė šiame etape konkrečiai nėra numatyta, todėl steigėjai atsako pagal partnerystės taisykles; (ii) etapas, kuris apima laikotarpį nuo įstatų patvirtinimo notarine tvarka iki *GmbH* įregistravimo (angl. - *pre-registration*). Teismų praktikoje buvo suformuota, kad, patvirtinus įstatus notarine tvarka, susiformuoja organizacija (angl. - *pre-GmbH*), kuri yra *sui generis* asmenų asociacija, turinti laikiną teisinį subjektiškumą su tikslu pabaigti steigimosi procesą, išoriniuose santykiuose *pre-GmbH* turi teisę veikti savo vardu. MULLER *supra,* note 262, p. 9; Autorius mano, kad toks skirstymas yra daugiau akademinio pobūdžio, o praktikoje šių etapų išskyrimas paprastai reikšmingas tik dėl tinkamo akcijų apmokėjimo.

[384] SORENSEN *supra*, note 249, p. 158-159, 161; Dėl Vokietijos, Švedijos. GOULDING, *et al*. *supra*, note 97, p. 154; Dėl Vokietijos.

[385] GOULDING, *et al*. *supra*, note 97, p. 154, 180.

[386] SORENSEN *supra*, note 249, p. 158-159.

Istoriškai, skirtingai nuo partnerystės, bendrovė laikoma įstatymų pagalba sukuriamu organizaciniu dariniu, turinčiu teisinį subjektiškumą, kurio negalima įgyti veikiant išimtinai sutartiniais pagrindais, t.y. juridiniu asmeniu, kurio statusas įgyjamas tik įvykdžius tam tikrus įstatymo nustatytus formalumus. Bendrovės teisinė samprata įstatyme dažniausiai grindžiama tam tikrais, vieningai pripažįstamais požymiais (juridinio asmens statusas, dalyvių ribota atsakomybė, akcinis kapitalas, laisvas ar suvaržytas akcijų perleidimas) (pvz., Nyderlanduose[390], Lietuvoje[391]), arba apsiribojama įstatyminiu reglamentavimu dėl bendrovės suformavimo tvarkos, juridinio asmens statuso įgijimo (pvz., JAV[392], Vokietijoje[393]). Bendrovės esmė atskleidžiama per juridinio asmens ar atskirų verslo organizavimo formų (bendrovės, partnerystės) teisines sampratos teorijas, o taip pat ir plačiau – per įmonės teorijas[394]. Štai, bendrovė gali būti suprantama kaip asmenų asociacija, savanoriškai suformuota tam tikram bendram tikslui (pvz., Anglijoje[395], Prancūzijoje[396]), kuris kai kuriose valstybėse nebūtinai susijęs su pelno uždirbimu (pvz., Anglijoje[397], Nyderlanduose[398], kitose – pelno motyvas yra būtinas (pvz., Prancūzijoje[399], Lietuvoje[400]).

---

[387] THE COMPANY LAW REVIEW STEERING GROUP *supra*, note 382, p. 418; Anglijoje pagal Partnerystės įstatymo 1 str. 2 d. (a) dalį santykiai tarp įregistruotos įmonės dalyvių nelaikomi partneryste.

[388] JAV UPA 6 str. 2 d. ir RUPA 202 (b) dalis numato, kad asociacijų, įsteigtų kitais pagrindais, pvz., bendrovių, veikla nelaikoma jungtinė veikla.

[389] SORENSEN *supra*, note 249, p. 159.

[390] Pagal Nyderlandų CK 175 str. 1 d. uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonė (*BV*) yra juridinis asmuo, kurio dalyviai neatsako pagal šio juridinio asmens prievoles, juridinio asmens kapitalas padalintas į akcijas, tačiau tokios įmonės akcijos nėra laisvai perleidžiamos. Modernizuojant *BV* reglamentavimą privalomo įstatyminio ribojimo perleisti akcijas numatoma atsisakyti.

[391] ABĮ 2 str.

[392] AMERICAN BAR ASSOCIATION *supra*, note 355, p. 2-44; Štai, MBCA 2.03 str. įtvirtina bendrovės įsisteigimo momentą.

[393] PELTZER; VOIGHT *supra*, note 79, p. 77-87; Vokietijoje įstatyme įtvirtinamas bendrovės suformavimas, registracija registre ir juridinio asmens teisės.

[394] Kaip antai, minimos ekonominės įmonės teorijos, pvz., sutartinė (angl. - *nexus of contracts*), institucinė (angl. – *institutional theory*), nuosavybės teisių (angl. – *property rights theory*) (Daugiau žr. HANSMANN; KRAAKMAN *supra*, note 103, p. 24-26; ARMOUR; WHINCOP *supra*, note 103, p. 76-77).

[395] DAVIES *supra*, note 35, p. 3.

[396] Prancūzijos CK pateikiamo termino **"**Sociétés" paaiškinimas**.** BELL; BOYRON; WHITTAKER *supra*, note 79, p. 463; Tradiciškai, įmonė suprantama kaip sutarties pagrindu veikianti asmenų asociacija.

[397] DAVIES *supra*, note 35, p. 8; Anglijoje bendrovė gali būti steigiama labdaringai veiklai.

[398] MEINEMA, Martha. Mandatory and Non-Mandatory Rules in Dutch Corporate Law. *Electronic Journal of Comparative Law,* December 2002, Vol. 6.4 [interaktyvus], p. 158. Prieiga per internetą: <http://www.ejcl.org/64/art64-10.doc> [žiūrėta 2010-12-29].

[399] LUTTER *supra*, note 345, p. 15.

[400] ABĮ 2 str. 1 d. numato, jog bendrovė yra įmonė. Pagal CK 1.110 str. įmonė neatsiejama nuo verslo subjekto, siekiančio pelno.

Tačiau šiuolaikinėje doktrinoje bendrovės teisinė samprata dažniausiai aiškinama per socialinę paskirtį [401], kuomet bendrovė, kaip juridinis asmuo, atstovaujama valdymo organų, pirmiausia veikia savo interesais, įgyvendina savo valią[402]. "Veikimas bendrovės interesais" aiškinamas įgyvendinamų tikslų pagalba, įvertinant bendrovės socialinę paskirtį[403].

Šiandieninėje bendrosios teisės tradicijos valstybių doktrinoje pripažįstama sutartinės nuosavybės vertės didinimo teorijos reikšmė, akcentuojanti akcininko interesų svarbą ir akcininkų nuosavybės vertės maksimizavimą [404]. Bendrovė suvokiama kaip sutarčių visuma, jos samprata vertinama per sutarčių teisėje įtvirtintus principus, laikant, jog valstybės reguliavimas turi būti minimalus. Siekiant sumažinti sandorių sudarymo kaštus, bendrovių teisėje nustatomos dispozityvios

[401] NOBEL, Peter. Social Responsibility of Corporations. *Cornell L. Rev*., 1998-1999, Vol. 84, p. 1255-1257.

[402] Ekspertų grupės ataskaita *supra*, note 331, p. 18, 96-97; Ekspertų grupė siūlė įtvirtinti galimybę grupės bendrovėms atsižvelgti į grupės interesus, jeigu įgyvendinant bendrą grupės valdymo politiką, adekvačiai užtikrinama bendrovės kreditorių teisių apsauga ir dėl tokios grupės politikos bendrovės gaunamos naudos ir prisiimamos rizikos santykis kitų bendrovės akcininkų atžvilgiu yra subalansuotas. Darbo autorės pastebėjimu, doktrinoje taip pat pritariama grupės įmonių valdymo principams, taikomais Prancūzijoje („*Rozenblum*" principai), kurie laikomi pakankamai lanksčiais ir ypač tinkamais uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonių grupės atžvilgiu. Šie principai*, inter alia*, numato, kad dukterinės įmonės interesai gali būti subordinuojami grupės interesams, ir motininei įmonei nekyla tiesioginė atsakomybė dukterinės įmonės kreditoriams, jeigu (i) grupei, kaip visumai, būdinga subalansuota ir griežta struktūra; (ii) veiksmų nenaudingumas dukterinės bendrovės atžvilgiu yra pateisinamas bendra grupės politika; (iii) vidutinės trukmės požiūriu grupės politika pagrindžia tikimybę, jog per šį laikotarpį dukterinės bendrovės galimybės ir rizikos bus subalansuotos; veiksmų nenaudingumas dukterinės bendrovės atžvilgiu nėra neproporcingai rizikingas (Daugiau žr. WYMEERSCH, Eddy. Do We Need a Law on Groups of Companies. *In* HOPT, Klaus J.; WYMEERSCH, Eddy, ed. *Capital Markets and Company Law*. 1st ed. Oxford: Oxford University Press, 2003, p. 592; HOMMELHOFF, Peter. Corporate Group Law for Europe – the Principles and Proposals of the Forum Europaeum. *In* NEVILLE, Mette; SORENSEN, Karsten Engsig, ed. *The Internationalisation of Companies and Company Laws*. 1st ed. Copenhagen: DJØF Publishing, 2001, p. 14-15).

[403] ROTMAN *supra*, note 295, p. 412-422, 462-474, 476.

[404] HILL, Jennifer. Public Beginnings, Private Ends – Should Corporate Law Privilege the Interests of Shareholders? *In* MACMILLAN, Fiona. *International Corporate Law*. Oxford, Portland, Oregon: Hart Publishing, 2000. Vol. 1, p. 17-35; Istoriškai, bendrosios teisės tradicijos valstybėse įmonės sampratoje akcininkų interesų dominavimas aiškinamas akcininkų, kaip savininkų, statusu, sutarties šalimis, siekiančiomis sau naudos. Dėl bendrovės, kaip juridinio asmens, atskirumo akcininkų, kaip savininkų, doktrina buvo modifikuota, akcininkų interesų viršenybę pagrindžiant investuoto kapitalo rizika, didžiausiu suinteresuotumu maksimizuoti investicijų vertę ir mažesne galimybe apsaugoti savo interesus, lyginant su kitomis asmenų grupėmis. MILLON, David. Communitarianism in Corporate Law: Foundations and Law Reform Strategies. *In* MITCHELL, Lawrence E., ed. *Progressive Corporate Law*. Boulder, Colo.: Westview Press, 1995, p. 2-31; JAV sutartinė teorija, išvystyta XX a. pabaigoje (atstovai F. H. Easterbrook ir D. R. Fischel), bendrovių teisės pirminį tikslą siejo su akcininkų gerovės didinimu. Akcininko intereso primatas gali sąlygoti kitų asmenų interesų paneigimą, nes tretieji asmenys savo teisių gynyba turėtų pasirūpinti patys *ex ante* derybų ir sutarčių pagalba (pvz., darbuotojai išsiderėdami atleidimo kompensacijas). Kadangi bet kokia nauda tretiesiems asmenims yra suteikiama akcininko sąskaita, tokiais atvejais būtinas akcininko sutikimas. ROTMAN *supra*, note 295, p. 470-486, 498-502; Tačiau bendrosios teisės tradicijos valstybėse dažniausiai pripažįstama, kad nemokios bendrovės tikslai pasikeičia, t.y. interesų prioritetas suteikiamas bendrovės kreditoriams, kaip asmenims, kuriems tenka galutinė verslo rizika.

taisyklės, skirtos tiems atvejams, jeigu šalys dėl šių klausimų nesudaro kitokio susitarimo[405]. Imperatyvios normos būtinos, *inter alia*, jeigu pati rinka nesugeba tinkamai apginti tam tikrų socialiai vertingų ar labiau pažeidžiamų asmenų teisių ir apsaugoti jų interesų[406] arba tokios normos yra pagrindžiamos viešuoju interesu[407]. Taigi, bendrovės sutartinės teorijos atstovai bendrovės koncepciją grindžia akcininko pelno maksimizavimo idėja ekonomiškai pagrįstų dispozityvių taisyklių pagalba (pvz. akcininko ribota atsakomybė, veiklos tęstinumas, laisvas akcijų perleidimas, centralizuotas valdymas). Kadangi bendrovė yra tik sutarčių visuma tarp akcininkų, bendrovės valdytojų ir kitų asmenų (pvz., kreditorių), nei bendrovė, nei jos akcininkai, kurie yra įsipareigoję sutartinėmis prievolėmis, neturi socialinių pareigų. Nors, šiuolaikinė modernizuota akcininkų nuosavybės vertės didinimo teorija[408] (angl. - *enlightened shareholder value*, *qualified monism*) pripažįsta akcininkus, kaip vieną iš suinteresuotų asmenų grupių (kartu su kreditoriais, darbuotojais, tiekėjais ir pan.), akcininkų interesas bet kuriuo atveju laikomas pirmaeiliu, į kitų suinteresuotų grupių interesus atsižvelgiama, siekiant naudos visų akcininkų interesams. Tačiau, įvertinus akcininkų, kaip visumos, naudą ilgalaikėje perspektyvoje, trumpalaikėje perspektyvoje pateisinamas pelno maksimizavimo subordinavimas kitų grupių interesams. Taigi, bendrovės tikslas - didinti akcininkų nuosavybės vertę - suponuoja akcininkų interesų pirmumą. Pasak šios teorijos šalininkų, pliuralistinė teorija, įtvirtinanti interesų derinimą, sąlygoja valdymo organų diskreciją ir savarankiškumą atskaitingumo sąskaita, kuomet tinkamai neatstovaujama nė viena asmenų grupė, be to, siekiant užtikrinti tinkamą tokių plačių galių realizavimą, išauga valdymo organų veiklos kontrolės kaštai. Akcininkų vertės maksimizavimo teorijos šalininkai mano, kad bendrovės pelningumas užtikrina socialinę naudą ir kitoms suinteresuotoms grupėms.

---

[405] EASTERBROOK; FISCHEL *supra,* note 58, p. 34-35.

[406] RAMSAY, Ian M. Models of Corporate Regulation: the Mandatory/Enabling Debate. GRANTHAM, Ross; RICKETT, Charles, ed. *Corporate Personality in the 20th Century*. Oxford, UK: Hart Publishing, 1998, p. 219.

[407] THE COMPANY LAW REVIEW STEERING GROUP *supra*, note 382, p. 6.

[408] The Company Law Review Steering Group. *Modern Company Law for a Competitive Economy. The Strategic Framework.* A Consultation Document from the Company Law Review Steering Group. London: HMSO, 1999, p. 9-15, 23-36; THE COMPANY LAW REVIEW STEERING GROUP *supra*, note 382, p. 41-42, 351-352; DAVIES, Paul; RICKFORD, Jonathan. An Introduction to the New UK Companies Act. *European Company and Financial Law Review,* March 2008, Vol. 5, Nr. 1, p. 48 – 71. ICGN Statement on Global Corporate Governance Principles. London, revised July 8, 2005 [interaktyvus], p. 3. Prieiga per internetą: <http://www.icgn.org/files/icgn_main/pdfs/best_practice/global_principles/2005_global_corporate_governance_principles.pdf>> [žiūrėta 2009-05-18].

Pagal susiklosčiusias tradicijas kontinentinėje Europoje, bendrovė buvo suvokiama ne per individualistinį akcininko požiūrį, bet per visuomeninės gerovės kūrimą (pliuralistinė teorija, angl. - *communitarism*, *enterprise*, *pluralist*) [409] . Istoriškai, sunkmečiu bendrovė buvo suvokiama kaip sudedamoji valstybės organizacinės struktūros dalis, turinti prisidėti prie sistemos ekonominio nestabilumo šalinimo ir, atitinkamai, turinti socialinių pareigų. Taigi, bendrovė - tai savotiška asmenų asociacija, kolektyvinis visuomeninis darinys, todėl, siekiant įmonės veiklos tęstinumo, šioje organizacinėje verslo struktūroje turėtų būti derinami ir apsaugomi įvairių suinteresuotų grupių interesai, pvz., akcininkų, darbuotojų, kreditorių, visuomenės. Interesų pusiausvyra įmonės veikloje užtikrinama įvertinant visus interesus, visų suinteresuotų asmenų interesai laikomi lygiaverčiais, akcininkų interesams nėra suteikiamas pirmumas. Kaip antai, akcininkai rizikuoja įnešto kapitalo suma, kreditoriai - suteiktu finansavimu, darbuotojai - investuodami intelektualų kapitalą ir kt., todėl bendrovei tapus nemokia, būtų pažeisti visų grupių interesai. Iškilus interesų konfliktui, bendrovės valdymo organas neturėtų automatiškai suteikti pirmumą akcininkų interesams, sprendimas turėtų būti priimamas sąžiningai derinant interesus [410] . Ši teorija remiasi visų suinteresuotų asmenų ilgalaikiu bendradarbiavimu. Pliuralistinėje teorijoje vyrauja imperatyvus teisinio reguliavimo modelis. Pasak interesų derinimo teorijos šalininkų, imperatyvių normų poreikį lemia didelė nuosavybės koncentracija, kuomet rinka negali užtikrinti efektyvios bendrovių veiklos kontrolės[411], be to, dažnos situacijos, kai šalių derybinė galia nelygiavertė, todėl interesų balansas užtikrinamas imperatyvių normų pagalba[412]. Pagaliau, galimos situacijos, kai išimtinai pelno maksimizavimo tikslas neužtikrina visuomeniniu požiūriu naudingo elgesio, pvz., aplinkos apsaugos srityje.

[409] Daugiau apie akcininkų nuosavybės vertės didinimo teorijos ir pliuralistinės teorijos atmainas žr. PAILLUSSEAU, Jean. The Nature of the Company. *In* DRURY, Robert R.; XUEREB, Peter, G., ed. *European Company Laws: a Comparative Approach*. Aldershot, Brookfield: Dartmouth Publishing Company *Ltd*, 1991, p. 31-39; BRATTON, William W.; WACHTER, Michael L. Shareholder Primacy's Corporatist Origins: Adolf Berle and the Modern Corporation. *The Journal of Corporation Law*, 2008 Fall, Vol. 34, Nr. 1, p. 103.

[410] LEE, Ian B. Corporate Law and the Role of Corporations in Society: Monism, Pluralism, Markets and Politics. *The Canadian Bar Review,* 2006, July, Nr. 1, Vol. 85 [interaktyvus], p. 2. Prieiga per internetą: <http://www.law.utoronto.ca/documents/lee/CorporateLaw_CanBarRev.pdf> [žiūrėta 2010-04-19].

[411] KUBLER, Friedrich. The Rules of Capital under Pressure of the Securities Markets. *In* HOPT, Klaus J.; WYMEERSCH, Eddy, ed. *Capital Markets and Company Law*. 1st ed. Oxford: Oxford University Press, 2003, p. 104.

[412] MILLON *supra*, note 404, p. 4.

Pagal šiandieninę ideologiją, *inter alia*, manoma, kad bendrovė turėtų prisiimti atsakomybę už visuomenei perkeliamus verslo kaštus[413].

Globalizacijos procesai bei kiekvienos iš minėtų teorijų trūkumai lemia sutartinės ir pliuralistinės teorijų modernizavimą, adaptavimą šiandieninėms ekonomikos sąlygoms, jų tarpusavio sąsają. Ilgalaikiai tikslai, numatyti sutartinėje ir pliuralistinėje teorijose, persipina, todėl šios bendrovės teisinės sampratos teorijos yra ne konfliktuojančios, bet viena kitą papildančios (pvz., kuriant akcininkų nuosavybės vertę, atsižvelgiama į kreditorių interesus)[414]. Kontinentinėje Europoje sutartinės ir pliuralistinės teorijų tarpusavio santykis sąlygoja palaipsnį perėjimą prie modernizuotos akcininkų nuosavybės vertės didinimo koncepcijos, kuomet akcininkų interesai yra pirminiai, tačiau, siekiant akcininko nuosavybės vertės didinimo ilgalaikėje perspektyvoje, kartu atsižvelgiama ir į kitų suinteresuotų grupių ir visuomeninius interesus[415]. Atsižvelgiant į įmonių teisei keliamą uždavinį skatinti verslumą, kontinentinėje Europoje taip pat stengiamasi atsisakyti per didelio prevencinio reguliavimo, kuris mažina visuomeninę ekonominę naudą, teisinio reglamentavimo modelį siejant su tam tikra bendrovės rūšimi. Štai, šiandieninėje įmonių teisėje daugelyje valstybių uždaro tipo bendrovių veikla reguliuojama lanksčiau, akcentuojant dispozityvių normų reikšmę vidiniuose santykiuose, ir peržiūrint, supaprastinant bei nustatant veiksmingesnį, proporcingumo principą atitinkantį ir išimtinai bendrovių teisei priskirtiną reguliavimą išorinių santykių srityje[416]. Šias tendencijas neabejotinai įtakojo ir ETT praktika, pvz., *Inspire Art*

---

[413] BRATTON; WACHTER *supra*, note 409, p. 103.

[414] WERLAUFF *supra*, note 32, p. 46; FERRARINI *supra*, note 334, p. 230-231, 235-236, 258; Pasaulinės tendencijos reprezentuoja mišrios koncepcijos įsivyravimą bei modernizuotos akcininkų nuosavybės didinimo koncepcijos adaptavimą listinguojamų bendrovių atžvilgiu kontinentinėje Europoje.

[415] United Nations Conference on Trade and Development. *Guidance on Good Practices in Corporate Governance Disclosure*. United Nations: New York, Geneva, 2006 [interaktyvus], p. 7. Prieiga per internetą: <http://www.uncta org/en/docs/iteteb20063_en.pdf> [žiūrėta 2009-05-18]; OECD. *Principles of Corporate Governance – 2004 Edition*. Paris: OECD Publications, 2004 [interaktyvus], p. 21, 24, 46, 58. Prieiga per internetą: <http://www.oec org/dataoecd/32/18/31557724.pdf> [žiūrėta 2009-05-11]; NEVILLE, Mette. Nordic Company Law Reforms in an International Regulatory Perspective. *In* NEVILLE, Mette; SORENSEN, Karsten Engsig, ed. *The Regulation of Companies: a Tribute to Paul Krüger Andersen*. 1st ed. Copenhagen: Thomson; [London]: Sweet & Maxwell, 2003, p. 97-99, 108-109; Autorius pažymi, kad, skirtingai nuo Anglijos, Skandinavijos valstybėse, reformuojant bendrovių teisę, bendrovių teisinės sampratos teorija analizuota nebuvo. Pagrindinis reformavimo tikslas buvo siejamas su teisinio reguliavimo supaprastinimu. SCHALL, Alexander. European Framework for the Mobility of Companies. *In* HULLE, Karel Van; GESELL, Harald, ed. *European Corporate Law*. Baden-Baden: Nomos, 2006, p. 23; Pastarojo autoriaus nuomone, bendrovės sampratos teorijos taikymas Europiniu lygmeniu turėtų paaiškėti įtvirtinant *SPE.*

[416] NEVILLE *supra*, note 415, p. 71-76; Europos Sąjungos valstybėse-narėse uždaro tipo bendrovių lankstesnį reguliavimą paskatino 1996 m. Veiksmų planas dėl mažų ir vidutinių įmonių. Ekspertų

byloje, skatinanti kreditorių teisių apsaugą pirmiausia įgyvendinti per informacijos atskleidimą (išviešinimą) bei kreditorių teisių užtikrinimą kitų teisės šakų (ne bendrovių teisės) normų pagalba[417]. Kita vertus, listinguojamųjų bendrovių ar didelių bendrovių atžvilgiu būtinas kitokio pobūdžio teisinis reguliavimas, grindžiamas platesne interesų derinimo doktrina[418] bei griežtesniu teisiniu reglamentavimu (pvz., dėl šių bendrovių išleistų vertybinių popierių viešosios apyvartos, pačios bendrovės valdymo, sprendimų priėmimo). Bendrosios teisės tradicijos valstybėse taip pat diskutuojama dėl sutartinės teorijos pagrįstumo didelių bendrovių atžvilgiu, kuomet pripažįstama ne tik akcininko, bet ir kitų grupių interesų svarba[419].

Lietuvos doktrinoje nėra vieningos pozicijos dėl bendrovės teisinės sampratos teorijos, o teismų praktika, spręsdama ginčus bendrovių teisės srityje, ne visada įvertina bendrovės socialinės paskirties teoriją[420]. Kai kurių autorių nuomone, nors Lietuvoje nėra griežto atskyrimo, kieno interesus juridinis asmuo turėtų tenkinti ir atitinkamai kuri koncepcija turi pirmumą, labiau linkstama prie institucinės (aut. pastaba – *pliuralistinės*) juridinio asmens koncepcijos[421]. Kiti autoriai pritaria akcininkų interesų prioriteto koncepcijai. Štai, pažymima[422], kad nors šios dvi teorijos

---

grupės ataskaita *supra*, note 331, p. 4-6, 29-30, 35; Nors Ekspertų grupė neanalizavo sutartinės ir pliuralistinės bendrovės sampratos teorijų, nepateikė savo nuomonės dėl taikytinos teorijos, tačiau pažymėjo, kad reguliavimo modelis listinguojamoms, nelistinguojamoms ir uždaro tipo bendrovėms turėtų būti skirtingas, Daugiausiai autonomijos paliekant uždaro tipo bendrovių atžvilgiu. Ekspertų grupės nuomone, išimtinai prevencinis kreditorių ir akcininkų interesų apsaugos reguliavimas bendrovių teisėje neatitinka šiandieninei bendrovių teisei keliamų pirminių tikslų, t.y. verslo efektyvumo ir konkurencingumo užtikrinimo. 2002-05-21 Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui dėl bendrovių teisės modernizavimo ir bendrovių valdymo tobulinimo Europos Sąjungoje – veiksmų planas (COM (2003) 284); Europos Komisija pritarė Ekspertų grupės nurodytiems bendrovių teisės tikslams, kurie turėtų būti taikomi atsižvelgiant į bendrovės porūšį (2.1 par.).

[417] DAEHNERT, Alexander. The Minimum Capital Requirement: an Anachronism under Conservation-Part 1. *The Company Lawyer,* 2009, vol. 30, Nr. 1, p. 4.

[418] Tačiau, pvz., Europos Sąjungoje solidarumo idėjos savaniškais pagrindais skatinamos bet kokios rūšies įmonių atžvilgiu, įskaitant mažas ir vidutines įmones, ypatingai ekonominio nuosmukio laikotarpiu. Šios idėjos taip pat atsispindi Lisabonos strategijoje (žr. 2007-03-17 Europos Parlamento rezoliucija dėl įmonių socialinės atsakomybės: naujosios partnerystės (2006/2133(INI)) (OJ, 2007, 301 E)*;* 2006-03-22 Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai bei Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui augimo ir užimtumo partnerystės įgyvendinimas siekiant paversti Europą įmonių socialinės atsakomybės pavyzdžiu (COM (2006) 136 final).

[419] HILL *supra*, note 404, p. 17-35.

[420] 2002-09-25 LAT CBS nutartis c. b. *A. N. v. UAB "Antrimeta"*, Nr. 3K-3-1090/2002, kat. 21.2.2.1; 21.6, kuomet teismas, *inter alia*, analizuodamas ABĮ įstatymo nuostatą dėl veikimo bendrovės ir akcininkų naudai, darbo autorės nuomone, neteisingai aiškino jos turinį, nurodydamas, kad įstatymas, įpareigodamas valdymo organus veikti dviejų subjektų – pačios bendrovės ir jos akcininkų – naudai, nesuteikia prioriteto nė vienam iš nurodytų subjektų veikti ir tiesiogiai neatsako į klausimą, ar prioritetas gali būti suteiktas kurio nors vieno arba kelių akcininkų naudai, ar bendrovės veikla turi būti vienodu laipsniu nukreipta visiems akcininkams.

[421] BOSAITĖ; BUTOV *supra*, note 39, p. 223; GREIČIUS *supra*, note 38, p. 84, 196; Šio autoriaus nuomone, suinteresuotų asmenų interesai turėtų būti derinami, nesuteikiant prioriteto nė vienam iš jų.

[422] BARTKUS *supra*, note 37, p. 119, 180, 193.

vienodai reiškiamos įvairiose CK normose, juridinis asmuo privalo atsižvelgti į įvairius interesus, tačiau siekdamas juridinio asmens tikslų juridinio asmens valdymo organas turi nebūtinai jais vadovautis, nes juridinis asmuo steigiamas tam tikriems interesams tenkinti ir tai yra jo pagrindinė ir vienintelė priedermė. Tarp šios pozicijų atstovų taip pat yra manančių, kad bendrovės vadovas tuo pačiu privalo laikytis nustatytų apribojimų, kurie neleidžia absoliutinti įmonės akcininkų interesų ir priešpastatyti jų visos visuomenės interesams[423].

Lietuvoje bendrovės, kaip privataus juridinio asmens ir įmonės, komercinis tikslas yra uždirbti pelno[424]. Tačiau, atsižvelgiant į Lisabonos darnaus vystymosi strategiją, Lietuvoje formuojamas socialiai atsakingos įmonės vaidmuo, t.y. įmonės, kurios veikla siejama ne tik su klientų poreikių tenkinimu ir pelno gavimu, bet ir su darbuotojų, tiekėjų ir juos supančios visuomenės lūkesčių pateisinimu bei su įmonės veiklos daromo poveikio aplinkai valdymu[425]. Pastebėtina, kad Lietuvos reguliuojamojoje rinkoje listinguojamų bendrovių valdymo kodeksas įtvirtina modernizuotą akcininkų nuosavybės vertės didinimo koncepciją. Kodekse numatyta, kad pagrindinis akcinės bendrovės tikslas – visų akcininkų interesų tenkinimas, užtikrinant nuolatinį akcininkų nuosavybės vertės didinimą, pripažįstant kitų suinteresuotų asmenų teises, kurias įtvirtina įstatymas (darbuotojų, kreditorių, tiekėjų, klientų, vietos bendruomenės), kaip antai, kreditoriai turėtų būti įtraukiami į nemokios bendrovės valdymą[426].

Darbo autorės nuomone, uždarųjų akcinių bendrovių atžvilgiu taip pat yra įgyvendinta modernizuota akcininko nuosavybės vertės didinimo koncepcija. Viena vertus, nacionalinis įstatyminis reglamentavimas atspindi pliuralistinę poziciją, kadangi nustatomas griežtas, įstatyminis funkcijų ir kompetencijų paskirstymas tarp bendrovės organų, ribojant akcininkų įtaką bendrovės valdyme (ABĮ 19 str. 1-6 d., 20 str. 2 d.), taikoma kapitalo koncepcija (pvz., įtvirtinta pareiga grąžinti ne tik nepagrįstai gautus dividendus, bet ir bet kokią kitokią išmoką, susijusią su akcininko

[423] MIKELĖNAS *supra*, note 36, p. 259-261.
[424] Tokia išvada darytina pagal CK 1.110 str. 1 d., 2.34 str. 3 d., ABĮ 1 str. 1, 2 d., 2 str. 1 d., 59 str. 1 d., 60 str. 5 d.
[425] Pvz., žr. 2010-01-12 Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą Nr. 53 „Dėl nacionalinės įmonių socialinės atsakomybės plėtros 2009-2013 programos ir jos įgyvendinimo 2009-2011 metų priemonių plano patvirtinimo“ (VŽ, 2010, Nr. 8-368).
[426] *AB NASDAQ OMX Vilnius Listinguojamų bendrovių valdymo kodeksas,* 2006 (su pakeitimais ir papildymais) [interaktyvus], p. 6-7, 12, 27. Prieiga per internetą: <http://www.nasdaqomxbaltic.com/files/vilnius/teisesaktai/Bendroviu%20valdymo%20kodeksas%20%28galioja%20nuo%202010-01-01%29.pdf> [žiūrėta 2010-05-11]; Šio kodekso, kuris yra rekomendacinio pobūdžio, 1.4, 4.2 p.

turtinių teisių įgyvendinimu, ABĮ 14 str. 6 d.) bei daugeliu atveju atsižvelgiama į kitų suinteresuotų asmenų interesus (pvz., dėl bendrovės skolinimo ir skolinimosi politikos, kreditorių teisės ginčyti bendrovės organų sprendimus). Kita vertus, skirtingai nuo pirminės šio įstatymo redakcijos, pliuralistinei teorijai būdingas darbuotojų atstovavimas valdymo ir priežiūros organuose nėra privalomas [427]. Uždarojoje akcinėje bendrovėje taip pat nebūtinas stebėtojų tarybos suformavimas, akcininko įtaka neapsiriboja išimtinai pasyvaus investuotojo vaidmeniu, nes šios bendrovės akcininkai turi teisę reikšti netiesioginį ieškinį dėl netinkamu valdymo organo narių pareigų atlikimu padarytos žalos kompensavimo bendrovei, gali užimti valdymo organo poziciją, akcininkai turi galimybę tiesiogiai formuoti valdymo organus, valdymo organų atšaukimo teise akcininkai naudojasi išimtinai savo nuožiūra[428]. Pagaliau, dabartinė ABĮ 19 str. 8 d. redakcija numato valdymo organų pareigą veikti ne išimtinai bendrovės interesais, bet bendrovės ir jos akcininkų naudai [429]. Darbo autorės nuomone, šiandieninėmis socialinėmis-ekonominėmis sąlygomis ši - modernizuota akcininko nuosavybės vertės didinimo – koncepcija geriausiai atitinka privačių asmenų ir visuomenės interesų derinimą[430].

Bendrovės sampratos teorija neabejotinai reikšminga praktiniu požiūri, kadangi įtakoja ne tik teisinių santykių, susijusių su bendrovės veikla, reglamentavimą, bet ir teisės normų taikymą, pvz., sprendžiant dėl valdymo organo narių atsakomybės[431].

---

[427] 1990-07-30 Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo (VŽ, 1990, Nr. 24-594) (toliau - 1990-07-30 ABĮ) 17 str. 2 d. ir 23 str. 2 d. numatė, kad 1/3 stebėtojų tarybos narių renka darbuotojų susirinkimas. Tačiau ši taisyklė nebuvo taikoma uždarosioms akcinėms bendrovėms, turinčioms mažiau kaip 200 darbuotojų ir nusprendusioms sudaryti stebėtojų tarybą.

[428] ABĮ 24 str. 1 d. 4 p. ir 33 str. 9 d. Taip pat žr. 2006-09-13 LAT CBS nutartis c. b. *M. B. v. UAB „Lazdijų vanduo“*, Nr. 3K-3-483/2006, kat. 27.3.2.1 (S), kurioje nurodyta, kad visuotinio akcininkų susirinkimo teisė atšaukti jo išrinktus valdybos narius nėra ribojama kokiomis nors sąlygomis, t. y. visuotinis akcininkų susirinkimas turi teisę bet kada atšaukti jo išrinktą valdybą.

[429] 1998-12-14 Akcinių bendrovių įstatymo 13, 15, 16, 18, 20, 30, 35, 36, 38, 42, 43, 48 straipsnių pakeitimo ir 37 str. pripažinimo netekusiu galios įstatymo projekto aiškinamasis raštas Nr. P-1498 (pateiktas Prezidento) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=68931&p_query=&p_tr2=> [žiūrėta 2010-03-22]; ABĮ parengiamojoje medžiagoje buvo siūloma įtvirtinti valdymo organų pareigą „veikti tik bendrovės interesų labui“.

[430] Konstitucinis teismas ne kartą yra pabrėžęs, kad valstybė, reguliuodama ūkinę veiklą, turi laikytis asmens ir visuomenės interesų derinimo principo, užtikrinti ir privataus asmens (ūkinės veiklos subjekto), ir visuomenės interesus (pvz., 2002-04-09 (VŽ, 2002, Nr.39-1441), 2004-01-26 (VŽ, 2004, Nr.15-465) Konstitucinio Teismo nutarimai).

[431] Štai, 2009-11-19 LAT CBS nutartis c. b. *Vilniaus rajono apylinkės vyriausiasis prokuroras, UAB „Vilniaus vandenys“ v. A. J. , V. M., B. J. B.*, Nr. 3K-3-517/2009, kat. 27.7 (S) byloje atspindėta pliuralistinė bendrovės samprata, kuomet bendrovės valdymo organų nariai atsako bendrovės kreditoriams, jeigu jie, priimdami sprendimus, neatsižvelgė į visų suinteresuotų asmenų, įskaitant ir kreditorių, interesus, tuo padarydami pastariesiems žalos. 2006-05-25 LAT CBS nutartis c. b. *K. J. J. v. J. B., V.K.,* Nr. 3K-7-266/2006, kat. 44.5.1; 44.5.2.1 (S), kuomet teismas pažymėjo, kad, viena vertus, valdybos narys, kaip ir bet kuris kitas įmonės vadovas, privalo būti maksimaliai atidus bei rūpestingas

3.3.3 Pagrindiniai bendrovės požymiai

Sąvokos partnerystė ir bendrovė suprantamos kaip pažyminčios skirtingas verslo organizavimo formas. Minėta, jo lyginant partnerystę su bendrove, doktrinoje paprastai diskutuojama dėl partnerystės, kaip sutartinės, ir bendrovės, kaip statutinės, komercinės veiklos organizavimo formos. Tam įtakos turėjo aplinkybė, kad, istoriškai, juridinio asmens statusas buvo laikomas specifiniu bendrovės kaip verslo organizavimo formos požymiu. Kita vertus, partnerystė išimtinai pasižymėjo lanksčiais, dalyvių nuožiūra reguliuojamais tarpusavio santykiais ir *intuitus personae* principu. Pasirinkimas tarp partnerystės ir bendrovės taip pat buvo suvokiamas kaip apsisprendimas dėl aktyvių ir pasyvių (ribotos atsakomybės) investicijų. Tačiau verslo organizavimo formų evoliucijos išdavoje minėti postulatai pripažįstami ne visada. Šiandieninėje įmonių teisėje juridinio asmens statusas ir *intuitus personae* principas nelaikomi unikaliais, išskirtiniais minėtų komercinio bendradarbiavimo formų požymiais, šie požymiai gali būti būdingi ir bendrovei, ir partnerystei. Kaip ir partnerystėje, uždaro tipo bendrovėje akcininko vaidmuo taip pat gali būti aktyvus, kas *per se* nelemia akcininko statuso sąlygojamos ribotos atsakomybės praradimo.

Atsižvelgiant į tai, šiandieninėje įmonių teisėje specifiniais, bendrovę identifikuojančiais požymiais, kurie skiria šią verslo organizavimo formą nuo partnerystės, laikomi ribota atsakomybė ir kapitalo koncepcija. Istoriškai, bendrovių teisėje ribota atsakomybė buvo neatsiejama nuo kapitalo koncepcijos, teisės doktrinoje priskiriamos prie kertinių bendrovių teisės principų. Kapitalo koncepcija suprantama keliomis prasmėmis, istoriškai, pirmiausia kaip kreditorių teisių užtikrinimo priemonė (t.y. apsauginė funkcija). Kadangi partnerystės kreditorių interesai apsaugomi per asmeninę neribotą dalyvių atsakomybę, šia prasme partnerystėje netaikoma kapitalo koncepcija. Kapitalo koncepcija taip pat reikšminga finansuojant bendrovės veiklą bei *inter partes* santykiuose dėl akcininko teisių ir pareigų (pvz., pareigos tinkamai apmokėti pasirašytas akcijas, turtinių ir neturtinių

---

ir daryti viską, kas nuo jo priklauso, kad būtų užtikrinti įmonės ir jos akcininkų interesai; kita vertus, įmonė ir jos valdymo organai (kolegialūs ir (ar) vienasmeniai) privalo laikytis įmonių veiklą reglamentuojančių įstatymų, įmonės interesų nepriešpastatyti visuomenės interesams. Dėl šios priežasties įmonės vadovo (vienasmenio ar kolegialaus) civilinė atsakomybė gali atsirasti tiek įmonei, kai įmonės vadovas veikia priešingai įmonės interesams, tiek ir tretiesiems asmenims, kai įmonės vadovas pažeidžia apribojimus, nustatančius tam tikras trečiųjų asmenų teisių apsaugos garantijas.

teisių apimties). Tačiau pagal disertacijoje atliekamo tyrimo objektą dėl kapitalo sąsajos su ribota atsakomybe reikšmingiausia yra kapitalo koncepcijos apsauginės funkcijos analizė. Kapitalo koncepcijos įvertinimas per apsauginę funkciją, *inter alia*, netiesiogiai padeda atskleisti akcininko pagrindinės pareigos dalyvauti bendrovės veikloje kapitalu bei atlygintinumą užtikrinančios teisės (teisės į pelną) pobūdį. Kaip antai, atsižvelgiant į kreditorių interesus, draudžiama atleisti akcininką nuo pareigos apmokėti už pasirašytas akcijas, ribojamas pelno skirstymas iš kapitalo.

3.2.3.1 Ribota atsakomybė

Šiandienėje bendrovių teisėje preziumuojama dalyvių (akcininkų) ribota atsakomybė. Dalyvių ribota atsakomybė reiškia ne juridinio asmens ribotą atsakomybę prieš įmonės kreditorius, bet akcininkų ribotą atsakomybę bendrovės kreditoriams. Bendrovės atsakomybė pagal prievoles kreditoriams neribota, už savo prievoles bendrovė atsako visu turtu[432]. Ribota atsakomybė įtvirtina dalyvių atsakomybės ribas investuojamo kapitalo ribose, o tuo pačiu, verslo nesėkmės atveju dalį verslo rizikos perkelia tretiesiems asmenims[433].

Kontinentinėje Europoje ribota atsakomybė siejama su bendrove, nekvestionuojant esamos prezumpcijos [434] . Anglijoje pastebima, kad ribotos atsakomybės teisinis reguliavimas turėtų būti subalansuotas, įvertinant universaliai taikomos ribotos atsakomybės rezultatus[435], ypač atsižvelgiant į tą aplinkybę, jog šioje valstybėje nėra minimalaus įstatinio kapitalo reikalavimų, o žyminis mokestis, steigiant bendrovę, nedidelis[436].

JAV manoma, jog juridinio asmens statusas turėtų būti pagrįstas ekonomiškai, o dalyvių ribota atsakomybė siejama su socialine nauda. Ekonomiškai, ribota

[432] EASTERBROOK; FISCHEL *supra*, note 58, p. 11, 40-41.
[433] EASTERBROOK, Frank H., FISCHEL, Daniel R. Limited Liability and the Corporation. *In* ROMANO, Roberta, ed. *Foundations of Corporate Law*. New York, Oxford: Oxford University Press, 1993, p. 65.
[434] KLUIVER, Harm-Jan De. Europe and the Private Company, an Introduction. *In* KLUIVER, Harm-Jan De; GERVEN, Walter Van, ed. *The European Private Company?* Antwerpen: MAKLU, 1995, p. 25.
[435] HICKS, Andrew. Legislation for the Needs of the Small Business. *In* RIDER, Barry A. K.; ANDENAS, Mads, ed. *Developments in European Company Law*. *The Quest for an Ideal Legal Form for Small Business*. 1st ed. The Hague, London, Boston: Kluwer Law International, 1999. Vol. 2., p. 55-56, 59.
[436] MILMAN; FLANAGAN *supra*, note 224, p. 150; Bendrovių steigimo kaštus niveliuoja šios verslo organizavimo formos dalyviams suteikiama nauda dėl ribotos atsakomybės.

atsakomybė grindžiama rizikos pasidalinimu. Pasak šios teorijos šalininkų[437], ribota atsakomybė sąlygoja visuomeninę naudą, kadangi apsaugo dalyvius nuo neproporcingos rizikos ir nepagrįstai didelių kaštų bei suteikia ekonominę naudą pačiai bendrovei: (i) įstatymu įtvirtinant ribotą atsakomybę, sutaupomi sandorių, kuriais būtų siekiama apriboti dalyvių atsakomybę sutartyse su trečiaisiais asmenimis, kaštai; (ii) ribota atsakomybė sąlygoja kapitalo investavimą (pritraukimą) mažesniais kaštais; (iii) ribota atsakomybė mažina monitoringo kaštus, kadangi dalyviai ir kreditoriai prižiūri tik įmonės veiklą. Neribotos solidarios atsakomybės atveju partneriams kyla rizika dėl atsakomybės ne tik dėl savo veiksmų, bet ir kitų partnerių elgesio. Kiekvienas iš partnerių suinteresuotas kito partnerio elgesio bei jo kreditingumo analize ir kontrole, *inter alia*, dėl užsiėmimo ne tik šiuo bet ir kitu verslu. Tokiu būdu monitoringas vykdomas bendro verslo produktyvumo sąskaita. Kreditoriai, spręsdami dėl finansavimo, o vėliau dėl skolininko veiklos priežiūros, taip pat turi įsitikinti visų partnerių kreditingumu; (iv) ribota atsakomybė skatina laisvą prekybą akcijomis akcijų rinkose, kadangi vertinama ne kiekvieno akcininko, bet įmonės turtinė padėtis, nes akcijų vertė siejama su įmonės, bet ne jos dalyvių turtine padėtimi; (v) ribota atsakomybė sudaro prielaidas akcininkų pasyvumui ir rizikos diversifikavimui. Dalyvių neribota atsakomybė reikštų neproporcingos rizikos prisiėmimą, kuomet investuojama nedidelėmis sumoms, taigi, neskatintų investicijų diversifikacijos, dėl ko pabrangtų kapitalo kaštai; (vi) dalį verslo rizikos eksternalizuojant, užtikrinamos investicijos į visuomeniniu ir ekonominiu požiūriu naujas ir reikalingas, bet labiau rizikingas verslo sritis; nesant ribotos atsakomybės, šios sritys nebūtų vystomos. Doktrinoje taip pat yra nuomonių, kad ribota atsakomybė siejama su akcininkų kaštais, kuriuos galima numatyti *ex ante*, tačiau rizikos, kurių neįmanoma prognozuoti bendrovės formavimo metu ir kurių nepadengia akcininko įnašai į bendrovę, laikytinos visuomeniniais kaštais[438]. Be to, esant dideliam dalyvių skaičiui, asmeninė kiekvieno dalyvio atsakomybė tampa neefektyvi dėl didelių išieškojimo iš asmeninio turto kaštų[439]. Taigi, ribotos atsakomybės suteikimu buvo

[437] EASTERBROOK, FISCHER *supra,* note 58, p. 40-62; HANSMANN, Henry; KRAAKMAN, Reinier. Towards Unlimited Shareholder Liability for Corporate Torts. *In* ROMANO, Roberta, ed. *Foundations of Corporate Law*. New York, Oxford: Oxford University Press, 1993, p. 76; Pastarųjų autorių nuomone, papildomų akcininkų priežiūros kaštų nėra, kuomet dalyvių atsakomybė yra ne solidari, bet dalinė.

[438] RAPAKKO, Timo. *Unlimited Shareholder Liability in Multinationals*. The Hague, London, Boston: Kluwer Law International, 1997, p.167-169, 342.

[439] HANSMANN; KRAAKMAN *supra*, note 103, p. 55.

siekiama skatinti verslą, laikant, kad visuomeninė nauda didesnė už kaštus, kurie lieka nepadengti dėl dalyvių ribotos atsakomybės.

Istoriškai, ribotos atsakomybė nauda buvo siejama su atviro tipo bendrovėmis[440], pasižyminčiomis pasyviais ir valdyme nedalyvaujančiais akcininkais; bendrovėms buvo draudžiama įgyti kitų bendrovių akcijų nuosavybės teise, priklausyti įmonių grupėms [441]. Ribota atsakomybė buvo grindžiama galių ir atsakomybės santykiu (t.y. kiekvienas, turintis teisę kontroliuoti kitą asmenį, atsako už to asmens veiksmus visu savo turtu (lot. - *ubi commoda ibi incommoda*)), nuo verslo rizikos siekiant apsaugoti galutinį investuotoją-fizinį asmenį [442]. Ribota atsakomybe buvo skatinamas verslumas, siekiant dalyvių (investuotojų), bet ne bendrovės forma vykdomo verslo apsaugos[443].

Šiuolaikinės įmonių teisės vystymosi tendencijos patvirtina, jog, skirtingai nuo istoriškai susiformavusio pagrindimo ribotą atsakomybę sieti su viešo kapitalo pritraukimu ir investuotojų pasyvumu, dabartinėje visuomenėje ribotos atsakomybės apsauga suteikiama mažoms ir vidutinėms įmonėms. Ribota atsakomybė neatskiriama nuo bendrovės, kaip teisinės formos, nepriklausomai nuo įmonės dydžio ir veiklos apimčių, atviro ar uždaro tipo, veikimo pavieniui ar įmonių grupėse, bei *intuitus personae* principo. Ribota atsakomybė taip pat suteikiama naujai evoliucionavusioms hibridinėms komercinio bendradarbiavimo formoms. Šiandieninio verslo sąlygomis pagrindinėmis ribotos atsakomybės „naudotojomis“ laikomos uždaro tipo įmonės.

Atsižvelgiant į istorinę ribotos atsakomybės pagrindimo koncepciją, doktrinoje diskutuojama dėl dalyvių ribotos atsakomybės pagrįstumo uždaro tipo įmonėse[444]. Problematika dėl kreditoriams tenkančios didesnės verslo rizikos uždaro tipo

[440] EASTERBROOK; FISCHEL *supra,* note 58, p. 42-47; CARNEY, William J. *Limited Liability*. Encyclopedia of Law and Economics, 1998 [interaktyvus], p. 1-6. Prieiga per internetą: <http://ssrn.com/abstract=50563> [žiūrėta 2009-10-26]; Dėl ribotos atsakomybės evoliucijos istoriniu aspektu.

[441] ANTUNES *supra*, note 29, p. 122-124, 34; Istoriškai, XVIII a. bendroves steigiant valstybės aktu pagal konkrečią politinę privilegiją, bendrovės buvo kvalifikuojamos kaip *quasi*-viešosios institucijos, todėl vienos bendrovės akcijų valdymas nuosavybės teise kitose bendrovėse buvo nesuderinamas su bendrovėms keliamais viešaisiais tikslais.

[442] *Ibidem*, p. 125-127; Įvertinant akcininkų, kaip pasyvių investuotojų, vaidmenį, bendrovė prisiima atsakomybę už jos valdymo organų priimamus sprendimus. 1956 m. italų mokslininkas Ferri rašė, kad galių ir atsakomybės santykis nulemia skirtingas įmonių formas, kai dėl dalyvio tiesiogiai ir betarpiškai įgyvendinamo valdymo ir duodamų nurodymų dalyvio atsakomybė neribota. Tuo tarpu dalyvių galių įgyvendinimas per valdymo organus suteikia ribotos atsakomybės privilegiją, apribotą jų investicijų į bendrovę suma.

[443] BLUMBERG, Phillip I. *The Multinational Challenge to Corporation Law. The Search for a New Corporate Personality*. New York, Oxford: Oxford University Press, 1993, p. 59, 213.

[444] CARNEY *supra*, note 440, p. 7.

bendrovėse buvo analizuojama jau šių bendrovių kūrimo stadijose[445]. Mokslininkai kėlė klausimą dėl nepakankamo kreditorių teisių apsaugos uždaro tipo bendrovėse, svarstydami dėl griežtesnio steigimo proceso reglamentavimo, lyginant su atvirojo tipo bendrovėmis, o taip pat siūlydami teisines priemones, kurios užtikrintų, jog šia verslo organizavimo forma naudotųsi smulkus ir vidutinis verslas (pvz., įtvirtinant maksimalų akcininkų skaičių bei įstatinio kapitalo dydį)[446].

Nors ribota atsakomybė uždaro tipo įmonėse grindžiamas verslumo skatinimu bei dalyvių apsauga nuo milžiniškų civilinės atsakomybės ieškinių[447], šiandieninėje doktrinoje taip pat yra mokslininkų, kurie oponuoja prezumpcijai dėl ribotos atsakomybės efektyvumo tokio tipo įmonėse. Pastebima, jog ribota atsakomybė nereikšmingai įtakoja monitoringo kaštus, akcijų likvidumą ir rizikos diversifikavimą, dėl ko gaunama socialinė nauda yra mažesnė už patiriamus kaštus. Uždaro tipo įmonėse nėra nuosavybės ir kontrolės atskirumo, tokios įmonės mažai skolinasi rinkoje, dalyviai visą kapitalą investuoja būtent į vieną (šią) įmonę; ribota atsakomybė vertinama, kaip galinti sukelti riziką tretiesiems asmenims, nes ribota atsakomybė mažose uždaro tipo įmonėse labiau skatina nesąžiningą dalyvių elgesį, nepagrįstai perkeliant verslo riziką tretiesiems asmenims; ribotas akcijų perleidimas nesudaro sąlygų pasinaudoti akcijų rinkos suteikiama nauda[448]. Ribota atsakomybė

[445] LUTTER *supra*, note 345, p. 6; GODDARD, David. Corporate Personality – Limited Recourse and its Limits. GRANTHAM, Ross; RICKETT, Charles, ed. *Corporate Personality in the 20th Century*. Oxford, UK: Hart Publishing, 1998, p. 8-9, 13-17; Bendrosios teisės tradicijos valstybėse minima 1897 m. *Salomon v. Salomon Ltd,* byla, Anglijoje, kuri laikoma pamatine įtvirtinant akcininkų ribotos atsakomybės bendrovėse principą ir griežtai atskirianti dvi verslo formas – bendrovę ir partnerystę. Šioje byloje, tapusia vadovėliniu pavyzdžiu, buvo įtvirtinta uždaro tipo bendrovės (*Ltd*) doktrina *de facto* vieno savininko atveju, galimybė mažų įmonių dalyviams pasinaudoti ribota atsakomybe. *Salomon v. Salomon Ltd* byloje nemokios bendrovės likvidatorius pareiškė reikalavimą, kad savo verslą (sėkmingai vystytą batų gamybą) į bendrovę perkėlęs akcininkas, tuo pačiu buvęs jos direktoriumi, asmeniškai įvykdytų vėliau nemokia tapusios bendrovės prievoles. Teismas sprendė, kad verslo nesėkmę nulėmė objektyvios aplinkybės. Pagrindinio akcininko atsakomybės neįtakojo aplinkybė, kad likę 6 akcininkai (šeimos nariai) buvo nominalūs. Teismas sprendė, jog įstatymas nekelia specialių reikalavimų akcininkams, tokių kaip aktyvių interesų įmonėje turėjimas, aktyvus dalyvavimas bendrovės veikloje ar valdomų akcijų dalies dydis kapitale. Be to, pagrindinio akcininko aktyvus vaidmuo savaime nepanaikina ribotos atsakomybės. Jeigu bendrovė yra formaliai tinkamai įsteigta, jos dalyviams taikoma ribota atsakomybė, šie dalyviai neatsako už bendrovės prievoles, nebent įstatymas numatytų kitaip.

[446] LUTTER *supra*, note 345, p. 6; Minimi mokslininkai Bahr, Wieland.

[447] MCCAHERY; VERMEULEN *supra,* note 80, p. 216-218; Minimi šios pozicijos atstovai: Klein, Zolt, Oesterle, kadangi dalyvių turto koncentracija uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonėje leidžia daryti priešingą išvada - dalyviai nebus linkę per daug rizikuoti visu savo investuotu turtu.

[448] MCCAHERY, Joseph A. Introduction: Governance in Partnership and Close Corporation Law in Europe and the United State. *In* MCCAHERY, Joseph A.; RAAIJMAKERS, Theo; VERMEULEN, Erik P., ed. *The Governance of Close Corporations and Partnerships: US and European Perspectives.* 1st ed. Oxford, etc.: Oxford University Press, 2004, p. 4-5; Autorius referuoja į Armour, Bratton, Callison, Freedman, McCahery, Ribstein mokslinius darbus.

tokio tipo įmonėse yra iliuzinė[449], kadangi daugeliu atveju kreditoriai šias įmones finansuoja tik gavę įmonės savininkų asmenines garantijas, o kai kuriose valstybėse ribotos atsakomybės principas iš esmės eliminuojamas pritaikant tiesioginę akcininko atsakomybę (ypač tokių įmonių bankroto metu)[450]. Taigi, įvertinus skirtingas investuotojų ribotos atsakomybės apsaugos funkcijas atviro tipo bendrovėse ir uždaro tipo ribotos atsakomybės bendrovėse, koncepcinis ribotos atsakomybės pagrindimas dažniausiai analizuojamas šiose verslo organizavimo formose atskirai, uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonėse nagrinėjant "ribotos atsakomybės ribas"[451].

Pastebėtina, jog uždaro ir atviro tipo bendrovių teisinės sampratos sutartinė teorija nuolat kritikuojama dėl ribotos atsakomybės suteikimo kreditoriams, kurių reikalavimai kyla iš nesutartinių prievolių[452]. Kai kurie mokslininkai mano, kad išlaikant ribotos atsakomybės principą, priklausomai nuo prievolės pagrindo būtų tikslinga užtikrinti skirtingą kreditorių interesų gynybą (pvz., esant bendrovei nemokia, kreditorių, kurių reikalavimai kyla iš nesutartinių prievolių, reikalavimų

[449] MORSE *supra*, note 100, p. 460.

[450] MCCAHERY; VERMEULEN *supra,* note 80, p. 218; Autoriai išsako Booth poziciją, pagal kurią ribotos atsakomybės iliuzinis pobūdis neturėtų būti priežastimi, ribojančia verslininkų galimybę rinktis būtent ribotos atsakomybės verslo organizavimo formą. Minimas Meyer, kuris pažymi, kad pagal empirinius tyrimus Vokietijoje bankrutuojančios uždaro tipo bendrovių akcininkai dažniausiai praranda ribotą atsakomybę.

[451] MORRISSEY, Daniel J. Piercing All the Veils: Applying an Established Doctrine to a New Business Order. *Journal of Corporation Law*, 2007, Vol. 32, Nr. 3 [interaktyvus], p. 556-557. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1109180> [žiūrėta 2009-10-25].

[452] Doktrinoje nesutariama dėl ribotos atsakomybės pagrįstumo (atviro ir uždaro) bendrovės kreditoriams, kurių reikalavimai nesusiję su sutartinėmis prievolėmis. Kritika remiasi nevienoda ribotos atsakomybės įmonių kreditorių teisine padėtimi. Skirtingai nuo kreditorių, kurių reikalavimai kyla iš sutarčių, pastarieji kreditoriai neturi galimybių *ex ante* sumažinti būsimos rizikos. Be to, ne visų kreditorių derybinė galia leidžia apsisaugoti savo interesus derybų metu, derybiniai kaštai ne visada yra ekonomiškai pagrįsti. Kreditoriai, kurių reikalavimai kyla iš sutartinių prievolių, taip pat neturi realios galimybės įvertinti po sutarties sudarymo kylančios verslo pasikeitimo rizikos, todėl ši *ex poste* rizika neatsispindi bendrovei suteikiamo kredito kaštuose (Daugiau žr. EASTERBROOK; FISCHEL *supra,* note 58, p. 45-46, 58-59; HANSMANN; KRAAKMAN *supra*, note 103, p. 59-60; GRANTHAM, Ross. Commentary on Goddard. GRANTHAM, Ross; RICKETT, Charles, ed. *Corporate Personality in the 20th Century*. Oxford, UK: Hart Publishing, 1998, p. 66). *Per contra*: GODDARD *supra*, note 445, p. 27; Kreditoriai, kurių reikalavimai kyla iš sutartinių prievolių, sudarydami sutartis ir žinodami ribotos atsakomybės principą, turėtų įvertinti negrąžintinų skolų tikimybę. Kiekvieno pirkėjo kreditingumo įvertinimas ar prievolių vykdymo užtikrinimo būdų pareikalavimas sąlygotų reikšmingus papildomus kaštus, todėl dažniausiai sutartis sudarantys kreditoriai numato tikėtiną sąskaitų neapmokėjimo riziką, diversifikuodami pardavimus ir negrąžintinų įsiskolinimų procentą įtraukdami į skolinimo kaštus. GEVURTZ *supra*, note 34, p. 75, 95-96, 99; Autoriaus nuomone, uždaro tipo įmonių ribota atsakomybė pateisinama ne tik kreditorių, kurie sudarydami sutartis su bendrove prisiima ribotos atsakomybės riziką, bet ir kreditorių, kurių reikalavimai kyla iš nesutartinių prievolių, atžvilgiu, kuomet tokios delikto rizikos neįmanoma protingai numatyti. Kitų kreditorių, kurių reikalavimai kyla iš nesutartinių prievolių, atžvilgiu ribota atsakomybė nėra pateisinama, nes dalis produktų gamybos (paslaugų teikimo) kaštų dėl numatomos rizikos eksternalizuojami ir neįtraukiami į produktų (paslaugų) pardavimo kainą; šiuos kaštus padengia ne pirkėjas, bet juos subsidijuoja kreditoriai, kurių reikalavimai kyla iš nesutartinių prievolių.

patenkinimui siūloma suteikti pirmumą kreditorių, kurių reikalavimai kyla iš sutarčių, reikalavimų atžvilgiu; ribotą atsakomybę pakeisti privalomu civilinės atsakomybės draudimu[453], įtvirtinti akcininkų neribotą atsakomybę kreditoriams, kurių reikalavimai kyla iš nesutartinių prievolių, proporcingai jų valdomam kapitalui[454], numatyti specialų reglamentavimą atskirose teisės šakose). Tačiau tuo pačiu pripažįstama, kad, nors, istoriškai, kreditorių, kurių reikalavimai kyla iš nesutartinių prievolių, apsauga nebuvo diferencijuojama (XIX a. nebuvo paplitę ieškiniai dėl žalos, padarytos deliktu, atlyginimo; taigi, didžiausias dėmesys bendrovių teisėje buvo skirtas kreditoriams, kurių reikalavimai kyla iš sutarčių), šiuolaikinėje bendrovių teisėje specifinis kreditorių, kurių reikalavimai kyla iš nesutartinių prievolių, interesų apsaugos mechanizmas taip pat nėra realizuojamas[455].

Nežiūrint mokslinių diskusijų dėl ribota atsakomybe sąlygojamų socialinių kaštų, tarptautiniu mastu pastebimos įstatymų leidybos tendencijos, kai pirmumas suteikiamas ribotai atsakomybei, ypatingai smulkaus ir vidutinio verslo vystymui (pvz., investuotojai gali pasirinkti ne tik uždaro tipo bendrovę, bet ir bendriją, kurioje tikrasis narys – bendrovė, evoliucionuoja ribotos atsakomybės hibridinės verslo organizavimo formos, įtvirtinamos vienanarės bendrovės, siūloma įtvirtinti ribotos atsakomybės euro-regioninę verslo organizavimo formą *SPE*). Darbo autorės nuomone, šią situaciją gali lemti tai, kad nėra pakankamai empirinių duomenų, galinčių patvirtinti ribotos atsakomybės uždaro tipo įmonėse efektyvumą ar jos neefektyvumą[456].

[453] MERKT; SPINDLER *supra,* note 30, p. 229; Tradiciškai, dalyvių ribotos atsakomybės „kaina“ siejama su įmonės įsteigimo kaštais. Siūlomos įtvirtinti neribotos akcininkų atsakomybės kaštai priklausytų nuo rizikų draudimo rinkos kainos. Tačiau nėra aiškumo, ar draudimo modelis būtų tinkamesnis nei dabar funkcionuojantis tradicinis ribotos atsakomybės modelis.

[454] HANSMANN; KRAAKMAN *supra*, note 437, p. 76; VERMEULEN *supra*, note 17, p. 85; Autorius pastebi, kad doktrinoje akcininkų *pro rata* atsakomybė kritikuojama kaip neefektyvi praktiniu požiūriu.

[455] HERTIG; KANDA *supra*, note 60, p. 77.

[456]Taip pat žr. MCCAHERY; VERMEULEN *supra,* note 80, p. 217; Minimi pozicijos, neleidžiančios vienareikšmiškai spręsti dėl ribotos atsakomybės funkcijos uždaro tipo bendrovėse, atstovai, tokie kaip, Bratton, McCahery.

3.2.3.2 Kapitalo koncepcija

Kapitalo koncepcija[457] siekiama užtikrinti, kad bendrovė turėtų efektyvią galimybę disponuoti akciniu kapitalu, užkirsti kelią akcininkams susigrąžinti įneštą kapitalą bei prevenciškai riboti bendrovės ir jos akcininkų siekius užsiimti per daug rizikinga veikla. Europos Sąjungoje dauguma šių reikalavimų yra įtvirtinti Kapitalo direktyvoje, pagal kurią atviro tipo bendrovėms taikomi reikalavimai dėl minimalaus įstatinio kapitalo dydžio, įstatinio kapitalo suformavimo ir palaikymo. Istoriškai, šalia minėtų reikalavimų, taikomų atvirojo tipo bendrovėms, civilinės teisės tradicijos valstybės savanoriškai išplėsdavo jų privalomumą uždarojo tipo bendrovėms. Tačiau šiandieninė bendrovių teisė pasižymi uždaro tipo bendrovių kapitalo koncepcijos liberalizavimo tendencijomis[458].

Europos Sąjungos valstybių-narių uždaro tipo bendrovių minimalus įstatinis kapitalas yra mažesnis, nei atviro tipo bendrovių (arba reikalavimo minimaliam įstatiniam kapitalui nėra, pvz., įtvirtinant 1 EUR dydį)[459].

Kapitalo koncepcija neatsiejama nuo vienos pagrindinių akcininko pareigų - tinkamai apmokėti pasirašytas akcijas, kuri uždaro tipo bendrovių atžvilgiu reguliuojama nacionaliniu lygmeniu, todėl atskirose valstybėse įgyvendinama nevienodai (pvz., dėl galimybės apmokėti akcijas paslaugomis, atlikti įskaitymą).

[457] Šalia kapitalo apsauginės funkcijos, kuri toliau analizuojama šioje darbo dalyje, ir vidinės funkcijos, pastebėtina, kad kapitalas taip pat yra apskaitinė kategorija. Išskiriamos tokios kapitalo sub-kategorijos: (i) įstatinis kapitalas – akcinio kapitalo suma, kuri reprezentuoja dalyvių pasirašytas bendrovės akcijas; (ii) apmokėtas kapitalas – realiai akcininkų apmokėtas įstatinis kapitalas, akcijų kaina turi būti ne mažesnė už akcijų nominalią vertę; (iii) bendrosios teisės tradicijos valstybėse žinomas nominalus (angl. - *authorised*) kapitalas, t.y. maksimalus akcinis kapitalas, kurio ribose bendrovės valdymo organai turi teisę didinti įstatinį kapitalą. Skirtingai nuo minimalaus įstatinio kapitalo, bendrovės steigimo metu akcininkai neprivalo pasirašyti viso nominalaus kapitalo. Įstatuose nurodomas tik nominalus kapitalas, pasirašytas kapitalas įstatuose neatsispindi. Po įmonės įsteigimo pasirašius dalį nominalaus kapitalo, įstatai nekeičiami. Įstatai turėtų būti keičiami tik didinant maksimalią nominalaus kapitalo sumą. Pagal Kapitalo direktyvą žinoma nominalaus kapitalo variacija, kuomet tam tikru laikotarpiu valdymo organai nustatyto maksimalaus akcinio kapitalo ribose turi teisę didinti įstatinį kapitalą nešaukdami visuotinis akcininkų susirinkimo. Tačiau šiuo atveju privaloma įregistruoti įstatinio kapitalo pasikeitimą, įskaitant ir įstatų pakeitimus; (iv) nuosavas kapitalas – grynojo turto suma (turto vertė, viršijanti įsipareigojimus ir sukauptus nuostolius) bei skolintas kapitalas; (v) *quasi*-kapitalas, kuriam gali būti priskiriami akcijų priedai, savų akcijų supirkimo rezervas, nepaskirstytini rezervai; šių fondų susigrąžinimas ar paskirstymas dažniausiai atliekamas pagal alogiškas taisykles, taikomas įstatiniam kapitalui.

[458] EDWARDS *supra*, note 353, p. 54-55; 1992 m. buvo siūloma Kapitalo direktyvos taikymą išplėsti uždaro tipo bendrovių ir akcinių bendrijų atžvilgiu.

[459] Dėl minimalaus įstatinio kapitalo dydžio uždaro ir atviro tipo bendrovėse pagal atskiras Europos Sąjungos valstybes-nares žr.: 2007-12-12 Komisijos darbinis dokumentas dėl direktyvos dėl buveinės perkėlimo poveikio vertinimo ataskaitos II d., I priedas (lentelės) (SEC (2007) 1707) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/shareholders/ia_transfer_122007_part2_en.pdf> [žiūrėta 2009-01-24]; A15 lentelė, p. 15.

Tinkamas akcijų apmokėjimas užtikrina įstatinio kapitalo suformavimą, o tuo pačiu, ir kreditorių interesus, todėl, pvz., draudžiama atleisti akcininką nuo pareigos apmokėti už pasirašytas akcijas. Tačiau bendrosios teisės tradicijos valstybėse, kuriose uždaro tipo bendrovėms netaikomas reikalavimas dėl minimalaus įstatinio kapitalo (pvz., JAV[460], Anglijoje[461]), daugelis su įstatinio kapitalo suformavimo klausimų, kiek tai susiję su kreditorių teisių apsauga, nėra aktualūs.

Nežiūrint nesutarimų dėl kapitalo koncepcijos pirminės funkcijos ir reikšmės, ir civilinės teisės tradicijos valstybės, ir bendrosios teisės tradicijos valstybės pripažįsta būtinybę reguliuoti turto paskirstymą bendrovių akcininkams, nors ir skirtingais būdais bei apimtimi. Štai, Prancūzijoje, Vokietijoje, Anglijoje[462], Lietuvoje[463] dividendų mokėjimas ne iš pelno, bet iš kapitalo draudžiamas. Tačiau, Anglijoje, kurioje *Ltd* neprivalomas minimalus įstatinis kapitalas, pelnas skirstomas nesilaikant kontinentinėje Europoje tradicinio balanso testo, vadovaujamasi apskaitiniu pelnu[464]. Turto paskirstymas akcininkams laikomas esminiu kapitalo koncepcijos elementu, todėl, siekiant užtikrinti kreditorių interesus, ribojimai turto paskirstymui nustatomi *a priori*.

Valstybėse, kuriose taikomas reikalavimas dėl minimalaus įstatinio kapitalo, grynojo turto sumai tapus mažesne už įstatinio kapitalo ir *quasi*-kapitalo sumą, ne tik ribojamas turto paskirstymas akcininkams, bet ir reikalaujama imtis tam tikrų

[460] JAV reikalavimas minimaliam įstatiniam kapitalui bendrovėse buvo universaliai taikomas daugiau kaip 30 metų. Tačiau šio reikalavimo daugelyje valstijų atsisakyta 1984 m., pakeitus MBCA, pagal kurį bendrovės įstatuose nurodomas nominalaus kapitalo, kurį įgaliota išleisti valdyba, suma. 34 valstijose taip pat netaikomas reikalavimas dėl akcijų nominalios vertės. Reikalavimo dėl akcijų nominalios vertės panaikinimas, *inter alia*, siejamas su mokesčių teise, kadangi kai kuriose valstijose mokesčiai buvo skaičiuojami nuo bendrovių akcinio kapitalo nominalios vertės (Daugiau žr. MCCAHERY; VERMEULEN *supra,* note 80, p. 217. GEVURTZ *supra*, note 34, p. 126; AMERICAN BAR ASSOCIATION *supra*, note 355, p. 6-72, 6-73, 6-84, 6-87, 6-91, 6-188).

[461] Taip pat žr. MUSCAT *supra*, note 31, p. 327; Anglijoje minimalaus įstatinio kapitalo reikalavimo buvo atsisakyta pradėjus bendrovių steigimą pareikštine tvarka. PENNINGTON, Robert R. *Company Law*. 8th ed. London: Butterworths, 2001, p. 161; Skirtingai nuo JAV, Anglijoje akcijos privalo turėti nominalią vertę.

[462] Feasibility Study on an Alternative to the Capital Maintenance Regime Established by the Second Company Law Directive 77/91/EEC of 13 December 1976 and an Examination of the Impact on Profit Distribution of the New EU Accounting Regime - KPMG – January, 2008. Annexes: Part 1 – Sample Methodology, Key Questionnaires, Legal Annexes, Capital maintenance rules for private companies [interaktyvus], p. 337-338. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/capital/feasbility/study-annex1_en.pdf> [žiūrėta 2009-01-24] (toliau - KPMG ataskaita (*Priedai*)).

[463] ABĮ 59 str. 2-4 d., numatančios pelno paskirstymą, kuomet skirstytino rezultato suma teigiama, bei 60 str. 3 d., įtvirtinanti balanso ir mokumo testus, skirstant pelną.

[464] KPMG ataskaita (*Priedai*) *supra*, note 462, p. 159-160, 168, 334; Anglijoje uždaro tipo bendrovių pelnas skirstomas pagal apskaitos taisykles finansinėse ataskaitose atspindėtą sukauptą ir uždirbtą pelną, įvertinus sukauptus ir patirtus nuostolius. Svarbu, kad būtų realaus pelno, iš kurio mokami dividendai.

veiksmų dėl kapitalo atkūrimo ar bendrovės veiklos nutraukimo. Kaip antai, dėl galimo kapitalo restruktūrizavimo ir veiklos tęstinumo ar bendrovės likvidavimo reikalaujama sušaukti visuotinį dalyvių susirinkimą, jeigu nuosavas kapitalas tampa mažesnis kaip 50 proc. Lietuvoje[465], Danijoje[466], Prancūzijoje ir Vokietijoje[467] (*UG* atveju, kuomet paaiškėja, kad įmonė negalės vykdyti įsipareigojimų). Įsteigus bendrovę ir tinkamai suformavus adekvatų kapitalą planuojamai naujos bendrovės veiklai, akcininkai dažniausiai neturi pareigos *per se* užtikrinti adekvačią kapitalizaciją vykdomai veiklai ir daryti papildomų įnašų į kapitalą bendrovės veiklos metu, jeigu nėra pačių akcininkų įsipareigojimų dėl papildomų įnašų ar jų nesąžiningo elgesio[468]. Pastebėtina, kad reikalavimas dėl adekvačios kapitalizacijos užtikrinimo netaikomas dėl akcininko, kaip investuotojo, vaidmens; priešingu atveju, akcininkas turėtų būti laikomas sėkmingo verslo garantu, ribotos atsakomybės principas taptų beprasmis, tokia pozicija neskatintų naujų bendrovių steigimosi[469].

Nors akcininkai *per se* neprivalo daryti papildomų kapitalo įnašų net ir dėl sunkios bendrovės finansinės padėties, kai kuriose valstybėse akcininko pareiga užtikrinti bendrovės adekvačią kapitalizaciją įtvirtinama akcininkų paskolų subordinavimo doktrinos pagrindu. Pagal šią doktriną, jeigu akcininkų paskolos savo esme gali būti kvalifikuojamos įnašais į nuosavą kapitalą, tokios paskolos grąžinamos

[465] ABĮ 24 str. 2 d. 1 p., 38 str. 3-5 d., 59 str. 9 d. 2 p., 10 d.

[466] JESPER LAU HANSEN. The New Danish Companies Act of 2009. *European Business Organization Law Review*, March 2010, Vol. 11, Nr. 01 [interaktyvus], p. 87-94. Prieiga per internetą: <http://journals.cambridge.org/action/displayNr.?jid=EBR&VolumeId=11&nr.Id=01&iid=7572184> [žiūrėta 2010-06-26]; 2009 m. Danijoje, reformuojant bendrovių teisę, minimalaus įstatinio kapitalo atsisakyta nebuvo, tačiau uždaro tipo bendrovėse minimali suma buvo sumažintas nuo 16,7 tūkst. EUR iki 10 tūkst. EUR. Akcininkų susirinkimo sušaukimas per 6 mėnesius, paaiškėjus apie kapitalo sumažėjimą, autoriaus vertinama kaip neefektyvi kreditorių teisių gynybos priemonė.

[467] KPMG ataskaita (*Priedai*) *supra*, note 462, p. 68, 316, 322.

[468] VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 114; Doktrinoje dažnai minimas specifinis Belgijos pavyzdys dėl netiesiogiai įtvirtintos akcininkų pareigos užtikrinti adekvačią kapitalizaciją. Įstatyme nustatoma solidari steigėjų atsakomybė tais atvejais, kai bendrovė tampa nemokia ir jai paskelbiamas bankrotas per 3 m. nuo jos įsisteigimo, o steigimo metu steigėjų pateiktajame verslo plane numatytas kapitalas buvo akivaizdžiai neadekvatus pirmaisiais 2 m. vykdytai veiklai. Įrodyti buvus priežastinį ryšį tarp neadekvačios kapitalizacijos ir bankroto arba įrodyti steigėjų kaltę nereikalaujama. Šiuo atveju teismas savo nuožiūra sprendžia dėl atsakomybės apimties, nustatydamas atsakomybę pagal visas ar dalį bendrovės prievolių.

[469] MULLER *supra,* note 262, p. 78; Vokietijoje akcininkui pareiga balsuoti dėl kapitalo padidinimo gali kilti tik išimtinais atvejais, kaip akcininko fiduciarinės pareigos pasekmė. VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 126, 132-134; Nyderlanduose akcininko pareiga dėl neadekvačios kapitalizacijos gali iškilti pagal faktinę situaciją, pvz., dėl jo nesąžiningo elgesio, jeigu pažeidžiama rūpestingumo pareiga bendrovės kreditoriams. FARRAR, John H., *et al*. *Farrar's Company Law*. 3rd ed. London, Dublin, Eidinburgh: Butterworths, 1991, p. 83; Anglijoje ribota atsakomybė nesiejama su adekvačia kapitalizacija. MUSCAT *supra*, note 31, p. 386; Šio autoriaus nuomone, tais atvejais, kuomet dėl veiklos apimties išplėtimo ar naujų veiklų sprendžia akcininkas, jam turėtų kilti pareiga adekvačiai kapitalizuoti bendrovę jos veiklos metu.

tik po to, kai patenkinami visų kitų nemokios bendrovės kreditorių reikalavimai. Nuosavo kapitalo struktūra *a posteriori* vertinama kaip pažeidžianti bendrovės kreditorių interesus, atsižvelgiant į akcininkų paskolų ir rizikos kapitalo santykį. Vienose valstybėse akcininko paskolų subordinavimas siejamas su tam tikromis subjektyviomis aplinkybėmis, kuomet paskolų subordinavimas nemokioje bendrovėje taikomas kaip nesąžiningo elgesio pasekmė (pvz., JAV [470], Anglijoje, kurioje akcininkų paskolų subordinavimas įgyvendinamas ypatingai retai [471]), kitose – išimtinai su objektyviomis aplinkybėmis, akcininkų paskolas subordinuojant automatiškai, remiantis objektyviu paskolų egzistavimo faktu ir laikotarpiu iki bendrovės nemokumo, per kurį šios paskolos yra suteiktos ar grąžintos. Štai, Vokietijoje *GmbH* dalyvio, valdančio 10 procentų kapitalo, išduota paskola, būtų subordinuojama, jeigu per vienerių metų laikotarpį įmonė taptų nemokia [472]. Pastebėtina, kad akcininko paskolų subordinavimo doktrina netaikoma Prancūzijoje[473], Nyderlanduose[474], Lietuvoje[475].

---

[470] GEVURTZ *supra*, note 34, p. 148-149; RAPAKKO *supra*, note 438, p. 303; SKEEL, KRAUSE-VILMAR *supra,* note 495, p. 281; BLUMBERG, Phillip I. *2001 Supplement to The Law of Corporate Groups. Substantive Law*. Gaithersburg, New York: Aspen Law & Business, 2001 (toliau - *Supplement*), p. 141; Dėl skirtingo požiūrio į bendrovės nemokumą nei kontinentinėje Europoje, JAV palankiai vertinami akcininkų įnašai bendrovės nestabilios finansinės padėties metu, todėl nuostolingos veiklos rėmimas nebūtinai laikomas netinkamu elgesiu.

[471] BACHNER, Thomas. Insovency Law in England. *In* LUTTER, Marcus, ed. *Legal Capital in Europe*. Berlin: De Gruyter Recht, 2006*,* p. 444-445; Anglijoje nemokumo metu subordinuojami akcininkų reikalavimai dėl dividendų. HUBER, Ulrich; HABERSACK, Mathias. Special Rules for Shareholder Loans: Which Consequences Would Arise for Shareholder Loans if the System of Legal Capital Should be Abolished? *In* LUTTER, Marcus, ed. *Legal Capital in Europe*. Berlin: De Gruyter Recht, 2006, p. 317; Nemokios bendrovės valdymo organų narių (tame tarpe ir bendrovės akcininkų, kurie laikomi šešėliniais direktoriais) paskolos subordinuojamos, jeigu pastarieji užsiėmė apgaulinga ar nesąžiningai veikla.

[472] NOACK, Ulrich; BEURSKENS, Michael. Modernising the German *GmbH*. *European Business Organisation Law Review*, 2008, Vol. 9, Nr. 1, p. 121; MULLER, Klaus J. The *GmbH*: A Guide to the German Limited Liability Company. 2nd ed. Verlag C. H. Beck: Munchen, 2009, p. 102; SEIBERT, Ulrich. Close Corporations – Reforming Private Company Law: European and International Perspectives. *European Bussiness Organization Law Review*, 2007, Nr. 8, p. 91; Tačiau iki *GmbHG* pakeitimo Vokietijos teismų praktika buvo ypač intensyvi, perkvalifikuojant dalyvių paskolas (ar kitus savo ekonomine esme analogiškus sandorius) į nuosavą kapitalą bendrovių teisės ir nemokumo santykius reglamentuojančių teisės normų pagrindu (Daugiau žr. HUBER; HABERSACK *supra,* note 471, p. 308, 314; VOLHARD, Rüdiger. Debt Position. *In* VOLHARD, Rüdiger; STENGEL, Arndt, ed. *German Limited Liability Company*. Chichester, etc.: J. Wiley, cop., 1997, p. 129-133; STENGEL, Arndt. Financial Crisis and Restructuring. *In* VOLHARD, Rüdiger; STENGEL, Arndt, ed. *German Limited Liability Company*. Chichester, etc.: J. Wiley, cop., 1997, p. 320-321; MULLER *supra,* note 262, p. 83-86).

[473] HUBER; HABERSACK *supra,* note 471, p. 316.

[474] VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 132-134; Tačiau Nyderlandų teismų praktikoje akcininko paskolų subordinavimas gali būti pritaikytas kaip žalos atlyginimo būdas nemokios bendrovės kreditoriams.

[475] PAPIJANC *supra*, note 41, p. 220; Autoriaus nuomone, reikalavimų subordinavimo, kaip kontroliuojančio akcininko savarankiško atsakomybės instituto, įtvirtinimas Lietuvoje netikslingas. Tačiau valdymo organo narių ir savininkų reikalavimų subordinavimas turėtų būti siejamas su

Kapitalo koncepcija taip pat suponuoja akcininko pareigą grąžinti bendrovei neteisėtai gautas išmokas (turtą), jeigu akcininkas susigrąžina investicijas kitais, įstatyme nenumatytais būdais ir tvarka (kaip antai, paskirsčius „užslėptą“ pelną[476], bendrovei įsigijus savas akcijas pažeidžiant imperatyvus, įnašus susigrąžinus nesilaikant kapitalo mažinimo ar likvidavimo procedūrų ir pan.). Išmokos akcininkams vertinamos per kreditorių interesų pažeidimo prizmę – įstatinio kapitalo lėšos turi būti investuotos į bendrovės turtą, kuris pirmiausia skirtas atsiskaitymui su bendrovės kreditoriais, ir tik po to gali būti skirstomas (grąžinamas) akcininkams.

Kapitalo koncepcijos pagrindinė funkcija ir reikšmė atskirose valstybėse nevienoda. Doktrinoje teigiama, kad esminis bendrosios teisės tradicijos valstybių ir civilinės teisės tradicijos valstybių nesutarimas šiandieninėje bendrovių teisėje susijęs būtent su kapitalo koncepcija[477]. Visos valstybės pripažįsta kapitalo reikšmę ir *inter*

---

nesavalaikio bankroto bylos inicijavimu. 1998-03-10 Vyriausybės teikto Akcinių bendrovių įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto Nr. P-945(4) ir Krikščionių demokratų frakcijos siūlomų alternatyvų komentaras Nr. P-945(4) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=56220&p_query=&p_tr2=> [žiūrėta 2010-03-22]; Buvo siūloma subordinuoti akcininkų paskolas kitų bankrutuojančios bendrovės kreditorių atžvilgiu.

[476] „Užslėptu“ pelno paskirstymu dažniausiai laikomos išmokos bei turto perdavimas akcininkui ne rinkos kaina. WIRTH; ARNOLD; GREENE *supra*, note 370, p. 50; Štai, Vokietijoje paskolos su mažesnėmis nei rinkoje palūkanomis išdavimas akcininkui, prekių pardavimas (paslaugų suteikimas) akcininkui mažesne nei rinkos kaina ar akcininko prievolės užtikrinimas, kurią suteikė bendrovė trečiajam asmeniui būtų laikomi „užslėptu“ pelno paskirstymu. MORSE, Geoffrey, *et al*. *Palmer's Company Law: Annotated Guide to the Companies Act 2006*. 1st ed. London: Sweet & Maxwell, 2007, p. 633; Štai, pvz., Anglijoje *Aveling Barford Ltd v. Perion Ltd* [1989] B.C.L.C. 626 byla, kurioje dėl žemės pardavimo su kontroliuojančiu akcininku susijusiam asmeniui akivaizdžiai mažesne nei rinkos kaina, neturint realaus pelno paskirstymui, sandoris, kaip neteisėtas kapitalo susigrąžinimas, pripažintas negaliojančiu. ENGERT, Andreas. Life without Legal Capital: Lessons from American Law. *In* LUTTER, Marcus, ed. *Legal Capital in Europe*. Berlin: De Gruyter Recht, 2006, p. 666-667, 669-673; Skirtingai nuo Anglijos, JAV „užslėpto“ pelno paskirstymo klausimai sprendžiami ne pagal bendrovių teisę, bet vertinami kaip nesąžiningas turto perleidimas (*actio Pauliana* analogas) arba direktorių fiduciarinių pareigų pažeidimas.

[477] LUTTER *supra*, note 345, p. 33; LUTTER, Marcus. Legal Capital of Public Companies in Europe - Executive Summary of Considerations by the Expert Group on „Legal Capital in Europe“. *In* LUTTER, Marcus, ed. *Legal Capital in Europe*. Berlin: De Gruyter Recht, 2006, p. 2-3 (toliau – *Legal Capital*); Šiandieninės kapitalo koncepcijos samprata, kurios pagrindinė funkcija siejama su dalyvių ribotos atsakomybės „kaina“ ir kreditorių teisių apsauga, Europoje buvo įtvirtinta kartu su vokiškąja *GmbH*. BOOTH *supra*, note 57, p. 645; Istoriškai, JAV taip pat buvo taikomos minimalaus įstatinio kapitalo suformavimo ir palaikymo taisyklės, tačiau palaipsniui jos prarado savo praktinę reikšmę. DAVIES, RICKFORD *supra,* note 408, p. 263; Istoriškai, nors Anglijoje kapitalo koncepcija teismų praktikoje įsitvirtino XIX a., ši koncepcija buvo žinoma prieš 50 m. iki jos išvystymo Vokietijoje. Kapitalo koncepcija buvo išlaikyta po Kapitalo direktyvos įgyvendinimo, pvz., dėl “užslėptų” dividendų. MCGEE, Andrew. *Share Capital*. London, Edinburgh, Dublin: Butterworths, 1999, p. 1-2, 58; Anglijoje kapitalo koncepcija teismų praktikoje apėmė du aspektus – kapitalo apmokėjimą ir apmokėto kapitalo išlaikymą, nesugrąžinant akcininkams. Teismų praktikoje buvo pažymėta, kad tretiesiems asmenims turi būti užtikrinama, jog bendrovė veikia su tam tikro dydžio apmokėtu kapitalu, šis kapitalas panaudojamas tik verslui ir nesugrąžinamas akcininkams. Minima *Trevor v. Whitworth* (*1887*) *12 App. Cas. 409, 423* byla, kurioje akcininkai siekė parduoti neapmokėtas akcijas

partes santykiuose, ir kreditorių teisių apsaugos srityje. Tačiau bendrosios teisės tradicijos valstybėse kapitalo koncepcija pirmiausia vertinama per vidinius akcininkų santykius, *per contra*, kontinentinėje Europoje, kapitalo koncepcijos pirminis vaidmuo suvokiamas per kreditorių teisių apsaugą. Nevienoda kapitalo koncepcijos reikšmė aiškinama teisinių sistemų ypatumais, kuomet civilinės teisės tradicijos valstybės labiau linkę remtis konkrečiomis taisyklėmis, o taip pat skirtumais kapitalo rinkose, kai kapitalo koncepcija žymiai efektyviau pritaikoma esant konservatyviam, į bankines paskolas orientuotam skolinimuisi, kuris tradiciškai buvo būdingas kontinentinei Europai, bet ne pritraukiant kapitalą viešai platinant akcijas[478]. Taigi, kapitalo, kaip bendrovės kreditorių interesus užtikrinančios priemonės, veiksmingumas vertinamas nevienareikšmiškai, ypatingai uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonių atžvilgiu.

Kontinentinėje Europoje vyrauja pozicija, kad kapitalo apsauginė funkcija neatsiejamai susijusi su ribotos atsakomybės koncepcija[479]. Minimalaus įstatinio kapitalo reikalavimas suprantamas kaip minimali akcininkų investicija, akcininkų ribotos atsakomybės „kaina“. Norėdamas išvengti rizikos visu savo turtu, investuotojas turėtų rizikuoti bent tam tikra savo turto dalimi[480]. Be to, investuodamas tam tikro dydžio turtą, akcininkas atsakingiau įgyvendintų verslo planus; nesant asmeninės atsakomybės, akcininkai galėtų užsiimti žymiai rizikingesniu verslu arba net daryti žalos kreditoriams[481]. Taigi, ribota atsakomybė gali būti pagrindžiama tik tuo atveju, jeigu akcininkai ne tik dalinasi uždirbtą pelną, bet ir riziką. Įstatinis kapitalas yra tas rodiklis, pagal kurį kreditoriai gali įvertinti akcininkų prisiimamą verslo riziką, o taip pat bendrovės kreditingumą[482].

Bendrovėje dalyvių neribota atsakomybė pakeičiama savotišku garantiniu fondu – bendrovės įstatiniu kapitalu. Kadangi vienintelė bendrovės garantija kreditoriams yra jos turtas, bendrovės dalyviai turėtų užtikrinti tam tikra apimtimi kreditorių interesus. Jeigu bendrovės veikla nuostolinga, kreditorių interesų apsaugą turėtų užtikrinti įstatinis kapitalas. Taigi, bendrovės dalyvių, įsipareigojančių tik

---

pačiai bendrovei, bei *Oregum Gold Mining Co of India v. Roper 1892 AC 125 HL* byla, kurioje buvo įtvirtinta taisyklė, kad akcijų kaina negali būti mažesnė už jų nominalą.

[478] HERTIG; KANDA *supra*, note 60, p. 87-88.

[479] KLUIVER *supra*, note 434, p. 26.

[480] GEVURTZ *supra*, note 34, p. 112.

[481] PENTZ, Andreas; PRIESTER, Hans-Joachim; SCHWANNA, Andre. Raising Cash and Contributions in Kind. *In* LUTTER, Marcus, ed. *Legal Capital in Europe*. Berlin: De Gruyter Recht, 2006, p. 46.

[482] ENGERT *supra,* note 476, p. 650.

investuojamo turto už pasirašytas akcijas suma, įnašai turi būti panaudojami be trukdžių kreditorių interesų apsaugai[483]. Minimalus įstatinis kapitalas skirtas visų kreditoriai teisių apsaugai, t.y. standartizuota kapitalo koncepcija, *inter alia*, siekiama *ex ante* užtikrinti nelygiavertę derybinę galią turinčių kreditorių, kurių reikalavimai kyla iš sutarčių, bei kreditorių, kurių reikalavimai kyla iš nesutartinių prievolių, interesus.

Bendrovės įstatinio kapitalo pagalba kontroliuojama ir sumažinama tikėtino nemokumo rizika[484]. Teoriškai, bendrovės veikla gali būti finansuojama išimtinai skolintomis lėšomis, tačiau mokslininkų nuomone, praktikoje tai gali sąlygoti nemokumo būseną[485]. Įstatinis kapitalas atlieka vadinamosios apsauginės zonos funkciją, kai kreditorių interesų požiūriu nustatoma apsauginė zona, atskirianti blogą ekonominę situaciją nuo nemokumo būsenos[486].

Esminiu kapitalo koncepcijos elementu laikomas turto paskirstymas akcininkams. Įvertinant skirtingą akcininkų ir kreditorių statusą, įstatinio kapitalo vaidmuo ypatingai svarbus, ribojant galimybę akcininkams susigrąžinti savo investicijas. Nors įstatinis kapitalas savaime neužtikrina tretiesiems asmenims, kad bendrovės nemokumo atveju bendrovėje realiai bus turto, kurio vertė atitiktų kapitalo dydį, kreditoriams turėtų būti garantuojama, jog bendrovės grynojo turto sumai tapus mažesne už įstatinio kapitalo ir *quasi*-kapitalo sumą, akcininkai nepaskirstys dividendų ar kitaip neišsimokės bendrovės lėšų (turto) savo naudai[487].

Prevencinė kreditorių apsaugos sistema labiau taupo kaštus, nei *ex post* kontrolės mechanizmas (kaip antai, dėl tikėtinos atsakomybės išauga valdymo organų

[483] VOLHARD *supra*, note 383, p. 22; OMMESLAGHE, Pierre Van; RYN, Jean Van; with the collaboration of GLANSDORFF, Bernard. Capital and Securities of Marketable Share Companies. Chapter 5. *In* CONARD, Alfred, chief ed., *et al*. *International Encyclopedia of Comparative Law. Business and Private Organizations*. Tübingen: J.C.B. Mohr; Dordrecht; Boston, etc.: M. Nijhoff, cop., 1990. Vol. XIII, p. 7; Istoriškai, JAV kapitalo apsauginė funkcija buvo siejama su patikėjimo teorija. Buvo teigiama, kad bendrovės turtas, atitinkantis kapitalo sumą, akcininkų valdomas patikėjimo pagrindu, toks turtas gali būti panaudojamas tik kreditorių interesais. Tačiau ši teorija susilaukė didelės kritikos. MCGEE *supra*, note 477, p. 1-2, 58. Anglijoje doktrina, jog kapitalas yra specialus atsargos fondas kreditorių reikalavimams užtikrinti, atitiko XIX a. laikmetį,. Tuo metu buvo vyravo nuomonė, kad uždaro tipo bendrovių veiklą reikia griežtai kontroliuoti.

[484] ENGERT *supra*, note 476, p. 649.

[485] HANSMANN; KRAAKMAN *supra*, note 103, p. 53; Suteikiant finansavimą, kuris reikšmingai viršija įmonės turimą turtą, ribota atsakomybė skatina bendrovės dalyvius užsiimti ypač rizikinga veikla, nevykdyti duotų įsipareigojimų, susigrąžinti turtą prieš laukiamą bendrovės nemokumą ir kitaip naudoti turtą, neužtikrinant kreditorių apsaugos.

[486] LUTTER *supra*, note 345, p. 33.

[487] OMMESLAGHE; RYN; GLASDORFF *supra,* note 483, p. 35.

atlyginimų ir jų civilinės atsakomybės draudimo kaštai, bylinėjimosi kaštai ir pan.)[488]. Kapitalo koncepcijos šalininkai taip pat atkreipia dėmesį, jog tose valstybėse, kuriose nėra įstatinio kapitalo reikalavimų, kreditoriai, kurių reikalavimai kyla iš sutarčių, analogiškus kapitalo palaikymo reikalavimus dėl turto paskirstymo akcininkams įtvirtina sutartyse, tačiau tokie susitarimai sąlygoja didelius sutarčių sudarymo kaštus. Reikalavimai dėl kapitalo suformavimo ir palaikymo skatina tinkamą bendrovės valdymą, užtikrina akcininkams ir valdymo organams aiškumą dėl jų pareigų, pvz., sprendžiant dėl dividendų paskirstymo ar bendrovės nemokumo procedūrų įgyvendinimo[489].

Bendrosios teisės tradicijos valstybėse vyrauja priešinga pozicija, laikant, jog kontinentinėje Europoje suvokiama kapitalo koncepcija - tai anachronistinis, verslumą ribojantis ir šiandieninėmis verslo sąlygomis savo funkcijų neatliekantis mechanizmas. Ribotos atsakomybės sąsaja su tam tikra verslo organizavimo forma yra įstatymų leidėjo diskrecija, kuri nebūtinai suponuoja minimalaus įstatinio kapitalo suformavimo ir palaikymo reikalavimus; šiandieninėmis verslo sąlygomis įstatinis kapitalas negali būti laikomas dalyvių asmeninės atsakomybės alternatyva[490]. Tradicinė kapitalo koncepcijos samprata kontinentinėje Europoje nepriimtina, nes (i) apsauginės kapitalo funkcijos rezultatai nepateisina su šios koncepcijos įgyvendinimu susijusių kaštų (pvz., akcinį kapitalą apmokant turtu, netikslingai patiriami turtinio įnašo vertinimo kaštai; ribojimas apmokėti akcijas paslaugomis nepateisinamas technologijų įmonėms; išauga bylinėjimosi kaštai dėl tinkamo kapitalo suformavimo). Taisyklių sudėtingumas sąlygoja ne tik bendrovių sandorių kaštus, vykdant kapitalo suformavimo reikalavimus, bet ir visuomeninius kaštus išlaikant teisinę sistemą dėl šios koncepcijos funkcionavimo užtikrinimo. Tai per brangi priemonė dar ir todėl, kad kapitalo koncepcija riboja pagrįstą pelno paskirstymą akcininkams, kuomet, atlikus mokumo testą, toks paskirstymas galimas, nes dėl paskirstymo bendrovė išlieka likvidi ir gali tęsti veiklą; (ii) nenumato pareigos akcininkams užtikrinti adekvačią kapitalizaciją bendrovės veiklos metu; be to, nėra preventyvi priemonė

[488] PENTZ; PRIESTER; SCHWANNA *supra,* note 481, p. 71.
[489] LUTTER (*Legal Capital*) *supra*, note 477, p. 3-5.
[490] DAEHNERT *supra,* note 417, p. 8-9; FARRAR, *et al*. *supra*, note 469, p. 82; Anglijoje akcininkų ribotos atsakomybės „kaina“ laikomi bendrovės steigimo ir išlaikymo formalumai ir kaštai bei duomenų ir dokumentų išviešinimas (registracija viešame registre, nuolatinis dokumentų tvarkymas, apskaitos duomenų išviešinimas ir pan.).

nemokumui išvengti[491]. Minimalaus įstatinio kapitalo dydžio nustatymas įstatyme netikslingas, nes kapitalo dydis turi priklausyti nuo vykdomos veiklos pobūdžio ir jos mastų[492]; išankstiniu įstatyminiu reguliavimu neįmanoma tiksliai nustatyti skolinto ir nuosavo kapitalo santykio[493], kreditorių interesų apsaugos požiūriu svarbu palaikyti tokio dydžio bendrovės turtą, kuris būtų pakankamas išvengti bendrovės nemokumo[494].

Kapitalo, kaip kreditorių interesų apsaugos mechanizmo neefektyvumas grindžiamas ir ta aplinkybe, jog kreditoriai, kurių reikalavimai kyla iš sutarčių, turi galimybę išsiderėti adekvačius prievolių įvykdymo užtikrinimo būdus[495]. Kreditoriai, kurių reikalavimai kyla iš nesutartinių prievolių ir kuriems iš esmės skirtas šis jų teisių apsaugos mechanizmas, dažniausiai negali juo veiksmingai pasinaudoti, nes nemoki bendrovė neturi turto[496]. Pastebėtina, kad įstatinis kapitalas, nurodomas įstatuose ir išviešinamas prieš trečiuosius asmenis, savaime neatspindi bendrovės finansinės būklės, turimo turto likvidumo, valdomo nuosavo kapitalo ir skolinimosi šaltinių; tuo tikslu reikalinga papildoma finansinių duomenų analizė, todėl, priešingai, išviešinamas įstatinio kapitalo dydis gali suklaidinti kreditorius. Tradicinės kapitalo koncepcijos pagrindu buvo siekiama, *inter alia*, informacinių kaštų sutaupymo, tačiau, pvz., kredito reitingų agentūros finansinių duomenų surinkimą užtikrina mažesniais kaštais[497].

---

[491] LUTTER (*Legal Capital*) *supra*, note 477, p. 2; Autorius mini pagrindinius J. Rickford grupės ataskaitoje pateikiamus kritikos argumentus dėl Kapitalo direktyvoje įtvirtintos atviro tipo bendrovių įstatinio kapitalo koncepcijos.

[492] FODE, Carsten. Regulation of Companies from a Practitioner‘s Perspective. *In* NEVILLE, Mette; SORENSEN, Karsten Engsig, ed. *The Regulation of Companies: a Tribute to Paul Krüger Andersen.* 1st ed. Copenhagen: Thomson; [London]: Sweet & Maxwell, 2003, p. 124; Kai kuriose valstybėse minimalus įstatinis kapitalas uždaro tipo bendrovėse yra toks mažas, kad neatlieka savo, kaip kreditorių teisių apsaugos, funkcijų (pvz., Danijoje).

[493] SANTELLA, Paolo; TURRINI, Riccardo. Capital Maintenance in the EU. *European Business Organization Law Review*, 2008, Vol. 9, Nr. 3, p. 432-433; Skirtingai nuo tam tikrų sektorių (pvz., bankinė veikla), kuomet kapitalas siejamas su vykdoma veikla, teisės aktuose neįmanoma įtvirtinti visoms veikloms skirtingų reikalavimų dėl kapitalo adekvatumo vykdomai veiklai.

[494] OMMESLAGHE; RYN; GLASDORFF *supra,* note 483, p. 7.

[495] ARMOUR, John. Legal Capital: An Outdated Concept? *In* EIDENMULLER, Horst; SCHON, Wolfgang, ed. *The Law and Economics of Creditor Protection: A Transatlantic Perspective*. The Hague: TMC Asser Press, 2008, p. 14-15.

[496] MCCAHERY; VERMEULEN *supra*, note 80, p. 218; ARMOUR *supra*, note 495, p. 19-24; Siekiant apsaugoti kreditorių, kurių reikalavimai kyla iš nesutartinių prievolių, teises, gali būti taikomi minimaliam įstatiniam kapitalui alternatyvūs kreditorių teisių užtikrinimo būdai. Tačiau šie būdai, kaip ribojantys steigimosi laisvę Europos Sąjungoje, turėtų atitikti *Gebhard* formulę (t.y. ribojimai turi būti pagrindžiami viešu interesu, tinkami nustatytiems tikslams pasiekti, proporcingi, nediskriminuojantys) (1995-11-30 ETT sprendimas byloje C-55/94, *Reinhard Gebhard v. Consiglio dell‘ Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano* (1995), ECR I-04165, 37 par.).

[497] KUBLER *supra,* note 411, p. 110.

Taip pat paminėtina ETT pozicija dėl minimalaus įstatinio kapitalo, išdėstyta 1999 m. *Centros* byloje, kurioje buvo sprendžiama dėl uždaro tipo bendrovės antrinio įsisteigimo. *Centros* byloje Danijos Vyriausybės argumentavo, kad minimaliu įstatiniu kapitalu siekiama užtikrinti visų bendrovės kreditorių interesus, apsaugant juos nuo galimo nemokumo dėl per mažos pradinės kapitalizacijos, o taip pat siekiama apsaugoti kreditorius, neturinčius prievolių įvykdymo užtikrinimo. Darbo autorės nuomone, ETT, *inter alia*, pagrįstai pažymėjo, jog kreditorių teisių apsaugos srityje „priešingai pateikiamiems Danijos Vyriausybės argumentams, įmanoma įtvirtinti mažiau varžančias priemones arba priemones, kurios mažiau įtakotų fundamentalias laisves, kaip antai, įtvirtinant kreditorių garantijas įstatymo pagrindu“[498].

Nors kapitalo koncepcija yra suvokiama kaip reikšminga kontinentinės Europos teisinės sistemos kultūros dalis, tačiau darbo autorė iš dalies pritaria išsakytai kapitalo koncepcijos kritikai. Kapitalo koncepcijos apsauginė funkcija neturėtų būti suabsoliutinta, kiek tai susiję su minimaliu įstatiniu kapitalu uždaro tipo bendrovėse. Įstatymų leidėjas neturi galimybių numatyti visų rūšių veikloms tinkančio universalaus pradinio kapitalo dydžio, kadangi adekvati kapitalizacija priklauso nuo daugelio faktorių, *inter alia*, vykdomos veiklos apimčių. Pradinė minimali kapitalizacija neapsaugo nuo neadekvataus vykdomai veiklai kapitalo bendrovės gyvavimo metu. Praktikoje mažos kapitalizacijos uždaro tipo bendrovių kreditoriai turėtų neapsiriboti paviešinama įstatinio kapitalo suma ar istoriniais finansinių ataskaitų duomenimis, kurie dažniausiai neatitinka faktinių duomenų realiu laiku. Kreditorių teisių apsauga turėtų būti užtikrinama kompleksiškai. *Pirma*, kreditoriai turėtų patys rūpintis savo teisių apsauga kitais būdais ir priemonėmis (pvz., pareikalaujant asmeninių akcininkų garantijų ar įkeičiant akcininkui nuosavybės teise priklausantį turtą, kai suteikiama paskola bendrovei; parduodant prekes bendrovei, tiekėjai turėtų įvertinti galimybę išlaikyti nuosavybės teisę iki visiško atsiskaitymo už tokias prekes). *Antra*, kreditorių teisių apsauga taip pat turėtų būti garantuojama įstatyminiu lygmeniu. Šiuo aspektu paminėtina, kad valstybių, kuriose netaikoma

[498] ETT sprendimas *Centros* byloje, kurioje Danijos valstybinės institucijos atsisakė įregistruoti *pseudo-Ltd* filialą. ETT pažymėjo, kad steigimosi laisvės apribojimai nepagrįsti, kadangi tokie ribojimai taikomi tik *pseudo*-užsienio įmonių (angl. - *pseudo-foreign company*) atžvilgiu (t.y. įmonių, įsteigtų vienoje valstybėje-narėje, bet išimtinai veikiančių kitoje valstybėje-narėje), nors kreditorių rizika vienoda, nepriklausomai nuo to, ar filialą Danijoje įsteigia Anglijoje veikianti ar neveikianti įmonė (37 par.). ETT taip pat pastebėjo, kad įmonės steigėjų nesąžiningų veiksmų būtų galima išvengti tarpusavio valstybių bendradarbiavimu.

tradiciškai kontinentinėje Europoje suvokiama kapitalo koncepcija, praktika, kuomet reikšmingą vaidmenį lemia *ex post* kreditorių teisių gynybos priemonės - nemokumo santykius reglamentuojantys teisės aktai, kapitalo koncepciją pakeičiant valdymo organų atsakomybe [499] bei akcininko paskolų subordinavimu kitiems nemokios bendrovės kreditorių reikalavimams [500]. Panašios tendencijos taip pat pastebimos valstybėse, liberalizuojančiose kapitalo koncepciją. Štai, Vokietijoje *GmbH* įstatymo pakeitimuose įtvirtintas nemokių įmonių direktorių diskvalifikavimas [501], bankroto santykius reglamentuojančių teisės aktų pagalba griežtinama dalyvių atsakomybė, įtvirtinant pastariesiems pareigą inicijuoti *GmbH* bankrotą, jeigu įmonėje nėra valdymo organų [502]. Nyderlanduose [503] taip pat plečiama uždaro tipo bendrovių valdymo organų atsakomybė. Kertinių bendrovių teisės principų liberalizavimas taip pat gali sąlygoti akcininko atsakomybės pagal bendrovės prievoles dėl nesąžiningo elgesio doktrinos platesnį taikymą. Kapitalo koncepcija neabejotinai susijusi su bendra kreditorių teisių apsaugos sistema, todėl kapitalo koncepcijos panaikinimas lygiagrečiai sąlygoja poreikį peržiūrėti kreditorių teisių apsaugos mechanizmus.

Pastebėtina, kad mokslininkų nesutarimas dėl kapitalo koncepcijos sąlygojo, jog Europos Sąjungoje kapitalo koncepcija buvo analizuojama, sprendžiant dėl bendrovių teisės modernizavimo. 1999 m. darbo grupė dėl Bendrovių teisės supaprastinamo vieningoje rinkoje pasiūlė liberalizuoti atviro tipo bendrovių kapitalo koncepciją, įtvirtintą Kapitalo direktyvoje (pvz., dėl turtinių įnašų vertės nustatymo, bendrovės savų akcijų įsigijimo, finansavimo iš bendrovės lėšų, įsigyjant jos akcijų). 2002 m. Bendrovių teisės ekspertų grupė, tęsdama analizę dėl bendrovių teisės reformų būtinumo Europos Sąjungos mastu, išskyrė du požiūrius į kapitalo koncepciją: (i) JAV požiūrį, pagal kurį kapitalo koncepcijos samprata sunkiai palyginama su Europine, pastebint, jog, JAV paprastai nėra minimalaus įstatinio kapitalo reikalavimo, skirstant bendrovės turtą, įvertinamas jos mokumas, diskreciją dėl visų esminių klausimų, susijusių su kapitalu, įgyvendina ne akcininkai, bet valdymo organai (pvz., dėl kapitalo didinimo, akcijų kainos nustatymo, pirmenybės

[499] KLUIVER; RAMMELOO *supra,* note 511, p. 559-562; Kreditorių teisių apsauga žymiai veiksmingiau garantuojama per asmeninę valdymo organų narių (įskaitant *de facto* direktorių) atsakomybę delikto pagrindu.
[500] Ekspertų grupės ataskaita *supra*, note 331, p. 15, 86, 92; Ekspertų grupė siūlė apsvarstyti akcininkų paskolų subordinavimą, kaip alternatyvią priemonę kapitalo koncepcijai euro-regioniniu mastu.
[501] NOACK; BEURSKENS *supra*, note 472, p. 119.
[502] *Ibidem*, p. 120; Tikimasi, kad pastaruoju atveju akcininkams kils valdymo organams analogiška atsakomybė.
[503] CALKOEN; ENGELSMAN; EE *supra,* note 220, p. 382-383.

teisės, kuomet ši teisė įtvirtinta įstatuose)[504]; ir (ii) kontinentinės Europos požiūrį, paremtą minimalus įstatinio kapitalo suformavimo bei palaikymo reikalavimais, kai kapitalo klausimus kontroliuoja akcininkai[505]. Trumpalaikėje perspektyvoje Ekspertų grupė pasiūlė Europos Komisijai palikti minimalaus įstatinio kapitalo reikalavimą, tačiau modernizuoti kapitalo koncepciją kitais aspektais[506], o vėliau - atlikti papildomą tyrimą dėl kapitalo koncepcijos alternatyvaus modelio įtvirtinimo. Pagal Ekspertų grupės ataskaitą alternatyvus modelis, *inter alia*, turėtų išlaikyti akcininkų diskreciją dėl akcinio kapitalo pasikeitimų, turto paskirstymas akcininkams turėtų būti grindžiamas ne tik pagal Kapitalo direktyvą įtvirtintu balanso testu, bet, papildomai, ir mokumo testu[507]. Tačiau įvertinus 2008 m. KPMG ataskaitą, pateiktą

[504] JAV išskiriama keletas būdų dėl bendrovės turto paskirstymo akcininkams. AMERICAN BAR ASSOCIATION *supra*, note 355, p. 6-225/6-238; 1950 m. MBCA pelno paskirstymo samprata buvo panaši kaip kontinentinėje Europoje, t.y. buvo numatyta galimybė paskirstyti dividendus, jeigu tenkinami ir mokumo, ir balanso testų rodikliai. Balanso testas buvo paremtas kapitalo koncepcija, kuomet išmokėjus dividendus, bendrovėje turėjo likti suma, ne mažesnė už įstatinį kapitalą ir kapitalo rezervus; dividendų mokėjimas buvo galimas tik iš pelno, dividendų paskirstymas iš kapitalo buvo draudžiamas. 1984 m. MBCA dividendų išmokėjimui paliko abu (mokumo ir balanso) testus. Tačiau 1984 m. MBCA eliminavo minimalaus įstatinio kapitalo ir akcijų su nominaliomis vertėmis reikalavimus, todėl apskaičiuojant grynąjį turtą, į akcinio kapitalo ir jo rezervų dydį neatsižlegiama, po dividendų išmokėjimo bendrovės turtas turi būti ne mažesnis už jos įsipareigojimus ir privilegijuotų akcijų savininkams priklausančias išmokėti sumas. Uždaro tipo bendrovės valdyba dažniausiai savo nuožiūra sprendžia dėl finansinėms ataskaitoms naudotinų apskaitos standartų. BOOTH *supra*, note 57, p. 628-638; Kai kuriose JAV valstijose, kuriose bendrovių teisės aktai nesiremia 1984 m. MBCA, akcininkams turtas skirstomas vadovaujantis specifiniais metodais, pvz., Delaware valstijoje, kurioje taikoma kapitalo koncepcija be privalomo minimalaus įstatinio kapitalo, o taip pat Kalifornijos, New York valstijose.

[505] Ekspertų grupės ataskaita *supra*, note 331, p. 13, 80; Feasibility Study on an Alternative to the Capital Maintenance Regime Established by the Second Company Law Directive 77/91/EEC of 13 December 1976 and an Examination of the Impact on Profit Distribution of the New EU Accounting Regime - KPMG – January, 2008. Report [interaktyvus], p. 1-2, 144, 149, 311, 315, 332. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/capital/feasbility/study_en.pdf> [žiūrėta 2009-01-24]; Pelno paskirstymas pagal Kapitalo direktyvą remiasi balanso testu, šiuo atveju reikšmingi du finansiniai rodikliai – pelnas ir grynasis turtas. Turto paskirstymui esminę reikšmę taip pat turi taikomi apskaitos standartai. Balansinis pelnas apskaičiuojamas pagal GAAP (*Generally Accepted Accounting Principles*), remiantis istoriniais duomenimis, arba IFRS (*International Financial Reporting Standards*). IFRS pirminis tikslas yra informacijos atskleidimas, todėl kai kuriose Europos Sąjungos valstybėse pelnas, apskaičiuotas pagal IFRS, koreguojamas. Tačiau KPMG tyrimo metu buvo nustatyta, kad korekcijos apskaičiuojant paskirstytiną pelną, nesudaro esminių kliūčių ar kaštų.

[506] Atsižvelgiant į SLIM (angl. - *Company Law Simpler Legislation for the Single Market*) siūlymus ir Ekspertų grupės rekomendacijas (SLIM-Plius) lanksčiau reguliuoti kapitalo palaikymo taisykles, Kapitalo direktyva buvo pakeista dėl turtinių įnašų vertinimo, savų akcijų įsigijimo, finansinės pagalbos iš bendrovės, įsigyjant bendrovės akcijas (2006-09-06 Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/68/EB, iš dalies keičianti Tarybos direktyvos 77/91/EEB nuostatas, susijusias su ribotos atsakomybės akcinių bendrovių steigimu ir jų kapitalo palaikymu ir keitimu (OL, 2006, L 264). Taip pat žr. Bendrovių teisės SLIM darbinės grupės rekomendacijas dėl Pirmosios ir Antrosios direktyvų supaprastinimo [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/official/6037en.pdf> [žiūrėta 2010-03-22].

[507] Pagal Ekspertų grupės papildomai siūlytą mokumo testą turėtų būti vertinamas trumpalaikio turto ir trumpalaikių įsipareigojimų santykis (likvidumas). Pagal balanso testą dividendus būtų galima skirstyti sumoje, viršijančioje tam tikrą grynojo turto procentą (grynasis turtas apskaičiuojamas iš turto sumos atėmus įsipareigojimus, kapitalo suma skaičiavimų neįtakoja). Bendrovės valdymo organas privalėtų

pagal Europos Komisijos iniciatyva užsakytą papildomą tyrimą dėl kapitalo koncepcijos, buvo nuspręsta Kapitalo direktyvoje įtvirtintos kapitalo koncepcijos nekeisti. Toks sprendimas paremtas išvada, kad minimalaus įstatinio kapitalo bei kapitalo palaikymo reikalavimai nesudaro reikšmingų kliūčių pelno ar kito turto paskirstymui, kadangi: (i) atviro tipo bendrovėms minimalaus įstatinio kapitalo suma yra- simbolinė; (ii) paprastai ne Europos Sąjungos valstybėse šalia mokumo testo lygiagrečiai reikalaujama balanso testo; taip pat atkreipiamas dėmesys, kad tarp mokslininkų vyrauja nuomonė, jog direktyvos keitimas turėtų būti siejamas su papildomai įtvirtinamu mokumo testu, tačiau valstybėms-narėms nėra ribojama papildomai, šalia balanso testo, nustatyti mokumo testą; (iii) direktyvos reikalavimų dėl dividendų ir kito turto paskirstymo įgyvendinimo kaštai nėra aukštesni už alternatyvių režimų kaštus[508].

Tačiau uždaro tipo bendrovių situacija skirtinga, nes minimali įstatinio kapitalo suma dažnai yra reikšminga pradedantiems verslą, šių bendrovių finansinės būklės

---

patvirtinti, jog turtas gali būti skirstomas pagal abu testus (Daugiau žr. Ekspertų grupės ataskaita *supra*, note 331, p. 13-16, 78-93). Europos Sąjungos kapitalo koncepcijos įvertinimo procese taip pat susiformavo keletas grupių: (i) Lutter grupė – tai kapitalo koncepcijos, pagal tradicinę sampratą kontinentinėje Europoje, šalininkai, kuri šalia balanso testo, apskaičiuojant pelną pagal GAAP, pasiūlė alternatyvų pelno paskirstymo būdą, taikant du testus (t.y. balanso testą ir mokumo testą 1-2 m. laikotarpiui) ir pelną apskaičiuojant pagal IFRS; (ii) kitos grupės - Rickford grupė ir Nyderlandų grupė, palaikančios Ekspertų grupės alternatyvų siūlymą panaikinti kapitalo koncepciją pagal sampratą Kapitalo direktyvoje, dėl ko kapitalo suma būtų neįskaičiuojama į įsipareigojimų bendrą sumą, o pelno paskirstymas būtų siejamas su tam tikrais rodikliais. Štai, Rickford grupė pasiūlė dviejų lygių mokumo testą (t.y. likvidumo vertinimą esamiems ir ateinantiems finansiniams metams). Pagal mokumo testą valdymo organai gali nuspręsti paskirstyti pelną ir tais atvejais, kuomet pagal balansą turtas nepadengia visų įsipareigojimų. Tačiau toks pelno paskirstymas tik mokumo testo pagalba buvo kritikuojamas, *inter alia*, dėl riboto laikotarpio likvidumui įvertinti (pvz., dėl ilgalaikių įsipareigojimų vykdymo), didelės valdymo organų diskrecijos, dėl neaiškumo taikant atsakomybės nuostatas (pvz., veiklos tęstinumas vertinamas prognozių pagalba), o taip pat dėl to, kad akcininkai, susigrąžinę investuotas sumas per pelno paskirstymo mechanizmą, gali siekti rizikingesnių verslo strategijų įgyvendinimo. Nyderlandų grupė siūlė pelną skirstyti pagal būtinus du (balanso ir mokumo) testus kartu su valdymo organų patvirtinimu dėl galimo pelno paskirstymo pagal šiuos testus (Daugiau žr. VEIL *supra*, note 57, p. 79-85, 88, 91; SANTELLA; TURRINI *supra,* note 493, p. 454-460; KPMG ataskaita *supra*, note 505, p. 269-310; Pagal *SPE* statuto projekto 2 str. 1 d. p., 2 d. ir 21 str. akcininkams turtas gali būti skirstomas pagal balanso testą ir, jeigu akcininkai pageidauja, papildomai - pagal mokumo testą. Lietuvoje dividendų skyrimui ir išmokėjimui taikomi du testai, balanso ir mokumo (ABĮ 60 str. 3 d.), tačiau bendrovės nemokumo samprata neturi būti aiškinama analogiškai įmonės nemokumo sampratai, įtvirtintai 2003-03-20 Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatyme (su pakeitimais ir papildymais) (VŽ, 2001, Nr. 31-1010; toliau – ĮBĮ). Bendrovės nemokumas ABĮ 60 str. 3 d. 1 p. prasme yra tokia bendrovės būklė, kai ji negali vykdyti piniginių prievolių, kurių vykdymo terminai yra suėję (2009-12-21 LAT CBS nutartis c. b. *UAB „Panevėžio gelžbetonis“ v. L. G.*, Nr. 3-3K-576/2009, kat. 27.1; 27.3.2.1; 121.19.1 (S)).

[508] Position of Directorate General for Internal Market and Services. Results of the External Study on the Feasibility of an Alternative to the Capital Maintenance Regime of the Second Company Law Directive and the impact of the Adoption of IFRS on Profit Distribution [interaktyvus], p. 1-2. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/capital/feasbility/markt-position_en.pdf> [žiūrėta 2009-01-24]; KPMG ataskaita *supra*, note 505, p. 7-9, 323, 332.

įvertinimui kreditoriai negali pasinaudoti akcijų rinkos kapitalizacijos rodikliais. Mažėjant skirtumams tarp nuosavo bei skolinto kapitalo, vystantis kreditorių apsaugos mechanizmams ir, neabejotinai, didėjant konkurencijai tarp Europos Sąjungos valstybių-narių dėl įmonių steigimosi laisvės realizavimo ir atsižvelgiant į minėtą ETT sprendimą dėl minimalaus įstatinio kapitalo 1999 m. *Centros* byloje, pastebimas nuoseklus kapitalo koncepcijos liberalizavimas uždaro tipo bendrovėse. Pastaraisiais metais tradicinė Europinė kapitalo koncepcija kritikuojama, pastebint, kad minimalaus įstatinio kapitalo reikšmė kreditorių teisių apsaugos požiūriu nedidelė[509], minimalaus įstatinio kapitalo reikalavimai neturėtų būti nustatomi uždaro tipo bendrovėms, kadangi minimali nustatyto dydžio investicija ypač apriboja smulkų ir vidutinį verslą[510], kapitalo apsauginės funkcijos efektyvumas yra formalus, taisyklės nelanksčios (ypač netinkančios smulkiam ir vidutiniam verslui)[511]. Be to, mažų ir vidutinių bendrovių kreditoriai dažniausiai reikalauja iš akcininkų papildomų prievolių užtikrinimo būdų[512].

Daugiausiai kritikos susilaukusį kapitalo koncepcijos elementą - minimalų įstatinį kapitalą kai kurios kontinentinės Europos valstybės panaikino uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonių atžvilgiu (pvz., 2003 m. Prancūzijoje (*SARL*)[513], 2008 m. Vokietijoje (*UG*[514]). Europos Sąjungos mastu taip pat siūloma įtvirtinti *SPE* su

[509] EIDENMULLER, Horst; GRUNEWALD, Barbara; NOACK, Ulrich. Minimum Capital in the System of Legal Capital. *In* LUTTER, Marcus, ed. *Legal Capital in Europe*. Berlin: De Gruyter Recht, 2006, p. 20, 36-37, 39; Kapitalo koncepcija, kurioje esminis elementas yra kapitalo palaikymas, gali būti taikoma ir be minimalaus įstatinio kapitalo reikalavimo.

[510] GIERTSEN, Johan. Company Law as a Contract Law Discipline. *In* NEVILLE, Mette; SORENSEN, Karsten Engsig, ed. *The Regulation of Companies: a Tribute to Paul Krüger Andersen*. 1st ed. Copenhagen: Thomson; [London]: Sweet & Maxwell, 2003, p. 281.

[511] KLUIVER, Harm-Jan De; RAMMELOO, Stephan F. Capital Protection in the Netherlands: A Doctrine in Flux. *In* LUTTER, Marcus, ed. *Legal Capital in Europe*. Berlin: De Gruyter Recht, 2006, p. 559-562.

[512] DAEHNERT *supra,* note 417, p. 9-10; Pagal Vokietijoje atliktus tyrimus, 63 proc. kreditorių reikalavimų, pareikštų *GmbH* bankroto bylose, buvo užtikrinti asmeninėmis akcininkų garantijomis.

[513] URBAIN-PARLEANI, Isabelle. Working Group on the Share Capital in Europe – French Answers to the Questionnaire. *In* LUTTER, Marcus, ed. *Legal Capital in Europe*. Berlin: De Gruyter Recht, 2006, p. 483-485.

[514] HEEG-STELLDINGER, Christine. Reform of the German Law on Limited Liability Companies: The German „UG (*haftungsbeschrankt*)" as an Alternative to UK Limited Companies and the Modernisation of the Legal framework of the *GmbH*. BRODERMANN & JAHN <Hamburg>. *Business Law*. 8th ed. Hamburg: Brodermann & Jahn., 2009, p. 76-83; Pagal 2008-11-01 įsigaliojusį *GmbHG* pakeitimą *UG* laikoma alternatyva *Ltd.* Šalia *GmbH, k*urios minimalus įstatinis kapitalas yra 25 tūkst. EUR, gali būti naujai steigiama *UG,* su 1 EUR kapitalu. NOACK; BEURSKENS *supra*, note 472, p. 111-112; *UG*, kaip *GmbH* porūšis ir maža *GmbH*, kiekvienais metais privalo 25 proc. pelno skirti kapitalo rezervui, kol bus pasiekta minimali įstatinio kapitalo suma. Tuomet *UG* būtų transformuojama į *GmbH*. *UG* taikomos visos *GmbH* veiklą reglamentuojančios nuostatos, kiek tai neprieštarauja *UG* esmei.

minimaliu 1 EUR įstatiniu kapitalu[515]. Liberalizuojami ir kiti kertiniai bendrovių teisės principai, pvz., taisyklės dėl akcijų apmokėjimo, akcininkų paskolų subordinavimo. Štai, Vokietijoje, pakeitus *GmbH* įstatymą, švelninamos teisinės pasekmės dėl „užslėptų turtinių įnašų“, kuomet pagal ankstesnę praktiką įmonės kapitalą apmokėjus ne pinigais, bet kitu būdu - turtiniu įnašu, akcijos buvo laikomos neapmokėtomis[516]. Pagal dabartinį reguliavimą dalyviui kyla pareiga sumokėti skirtumą pinigais tarp turtinio įnašo ir dalies (akcijų) vertės[517]. Pagal *GmbH* įstatymo pakeitimus dalyvių paskolų subordinavimas reglamentuojamas išimtinai bankroto santykius reguliuojančiose teisės normose[518]. Anglijoje toliau liberalizuojamas turto paskirstymas uždaro tipo bendrovių akcininkams, pvz., susigrąžinant kapitalą mažinimo būdu[519].

Kitokia situacija yra Lietuvoje, kurioje 10 tūkst. litų minimalaus įstatinio kapitalo dydis uždarose akcinėse bendrovėse išliko nepakitęs. Ši įstatinio kapitalo suma nėra labai aukšta, palyginus su dauguma kitų Europos Sąjungos valstybių-narių, kuriose, kaip ir Lietuvoje, minimalus įstatinis kapitalas vis dar suvokiamas kaip tam tikra bendrovės kreditorių interesų garantija[520]. Tačiau, kita vertus, tokio dydžio

---

[515] Komisijos pasiūlymas dėl Tarybos reglamento dėl Europos privačiosios bendrovės statuto *supra*, note 379, p. 7, 8, 23; *SPE* statuto projekto 19 str. 2006-11-29 Teisinių reikalų komiteto ataskaita *supra*, note 379; Buvo siūloma steigti *SPE* su 10 tūkst. EUR minimaliu įstatiniu kapitalu, kreditorių teisių apsaugą užtikrinant per subalansuotą atsakomybės režimą. 2002-03-21 Ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos bendrovės statuto MVĮ (2002/C 125/19) (OJ C 125/2002); *SPE* buvo numatoma su 15 tūkst. EUR minimaliu įstatiniu kapitalu (4.2.1 str.). DRURY, Robert. The European Private Company. *In* NEVILLE, Mette; SORENSEN, Karsten Engsig, ed. *The Internationalisation of Companies and Company Laws*. 1st ed. Copenhagen: DJØF Publishing, 2001, p. 61; Istoriškai, *SPE* buvo siūloma steigti su 25 tūkst. EUR minimaliu įstatiniu kapitalu, kuris buvo laikomas ne tiek adekvačia kreditorių interesų apsaugos priemone, kiek įtvirtintas siekiant šios teisinės formos apgalvoto panaudojimo.

[516] WIRTH; ARNOLD; GREENE *supra*, note 370, p. 12-13, p. 17; MULLER *supra,* note 262, p. 68; Pagal iki *GmbHG* pakeitimo susiformavusią teismų praktiką, „užslėptų turtinių įnašų“ doktrinos pavyzdžiu galėjo būti situacija, kai akcininkas apmoka už akcijas ir neužilgo sudaro paskolos sutartį su bendrove arba vėliau parduoda bendrovei įrengimus. Tokiu atveju, akcininkas privalėjo apmokėti akcijas pinigais ir atitinkamai turėjo bevertę reikalavimo teisę bendrovei, nes “užslėptų turtinių įnašų” doktrina dažniausiai buvo taikoma bendrovei esant nemokia.

[517] MULLER *supra*, note 140, p. 13, 80-81.

[518] Mokioje bendrovėje akcininkų paskoloms taikomas toks pats teisinis režimas, kaip ir trečiųjų asmenų suteiktoms paskoloms. Tačiau bendrovei tapus nemokia, akcininkų paskolos subordinuojamos trečiųjų asmenų reikalavimų atžvilgiu (Daugiau žr. MULLER *supra*, note 140, p. 102; NOACK; BEURSKENS *supra*, note 472, p. 121-122; SEIBERT *supra*, note 472, p. 91).

[519] Darbo autorės pastebėjimu, tai Anglijoje 2006 m. Įmonių įstatymo pakeitimai, pilnumoje įsigalioję 2009-10-01. HANNIGAN, Brenda M., ed. BRYANT, Ceri, specialist contributors. *Hannigan and Prentice: The Companies Act 2006*. London: LexisNexis Butterworths, 2007, p. 173-175.

[520] 2008-06-25 Komisijos personalo darbinis dokumentas prie pasiūlymo dėl Tarybos reglamento dėl Europos privačios bendrovės statuto *supra*, note 379, p. 29; Senosiose Europos Sąjungos valstybėse-narėse (EU-15) vidutinis minimalus įstatinis kapitalas sudaro 10 - 12 tūkst. EUR, naujose narėse (EU-12) – 5 tūkst. EUR. ABĮ 2 str. 4 d. įtvirtina 10 tūkst. LTL minimalų įstatinį kapitalą uždarosiose

minimalus įstatinis kapitalas nėra veiksminga uždaro tipo bendrovės kreditorių interesų apsaugą užtikrinanti priemonė. Reali kreditorių teisių apsauga uždarosiose akcinėse bendrovėse, turinčiose 10 tūkst. litų įstatinį kapitalą, užtikrinama turto paskirstymo akcininkams taisyklėmis, kurias taikant dėl palyginti nedidelės minimalaus įstatinio kapitalo sumos esminę reikšmę lemia kiti nei minimalaus įstatinio kapitalo sumos kriterijai; kreditorių teisių apsaugą taip pat garantuoja kiti (ne kapitalo koncepcijos) kreditorių teisių apsaugos mechanizmai. Taigi, galima daryti išvadą, jog dėl 10 tūkst. litų įstatinio kapitalo dydžio Lietuvoje minimalaus įstatinio kapitalo funkcija uždarosiose akcinėse bendrovėse veikiau sietina su investuotojo ribotos atsakomybės „kaina“, steigiant bendrovę, bei lengvabūdiškų bendrovių steigimų ribojimu. Darbo autorės nuomone, skatinant smulkų ir vidutinį verslą, šiandieninės ekonomikos sąlygomis tokia „kaina“ yra per brangi. Tačiau susiklosčiusios nacionalinės tradicijos ir įpročiai bendrovių teisėje, susiję su minimaliu įstatiniu kapitalu (ypatingai dėl vidinės kapitalo funkcijos, pvz., akcininko balsavimo teisių realizavimo, akcininko teisės į dividendą) suponuoja situaciją, kuomet uždarųjų akcinių bendrovių minimalus įstatinis kapitalas neturėtų būti visiškai panaikinamas, o mažinamas iki simbolinės 1 tūkst. litų sumos[521]. Toks sprendimas taip pat būtų labiausiai priimtinas sisteminiu požiūriu reguliuojant atviro ir uždaro tipo bendrovių veiklą, kadangi, minėta, euro-regioniniu lygmeniu kapitalo koncepcija yra privaloma atviro tipo bendrovių atžvilgiu. Lietuvoje šiandieninis uždarųjų akcinių bendrovių teisinis reguliavimas leidžia pagrįstai tikėtis, kad *SPE*, kuriai pagal dabartinį reglamento projektą nėra privalomo reikalavimo dėl minimalaus įstatinio kapitalo ir kuri pasižymi lanksčiu vidinių santykių reguliavimu, nukonkuruos lietuviškąją uždarąją akcinę bendrovę.

---

akcinėse bendrovėse. 1996-04-18 Konstitucinis Teismas nutarime buvo pažymėjęs, kad banko akcinis kapitalas yra skolinto kapitalo apsaugos garantas.

[521] Taip pat žr. Įmonių teisinės aplinkos tobulinimo grupės iniciatyvos [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.skatinimoplanas.lt/lt/projects/offers/4/#goup13> [žiūrėta 2010-03-22]; 2009-12-15 Seimas nepritarė Įmonių teisinės aplinkos tobulinimo grupės inicijuotam pasiūlymui sumažinti uždarųjų akcinių bendrovių minimalų įstatinį kapitalą nuo 10 tūkst. iki 1 tūkst. LTL (2009-02-29 Vyriausybės nutarimo Nr. 144 pagrindu buvo sudaryta verslo aplinkos gerinimo komisija su 8 darbo grupėmis). 2009-12-09 Seimo Ekonomikos komitetas. Pagrindinio komiteto išvada „Dėl Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 2, 4, 7, 10, 11, 12, 14, 17, 18, 26, 26^1, 32, 34, 35., 37, 41, 45, 47, 48, 52, 53, 57, 62, 63, 65, 72, 73, 74, 75, 77, 78 straipsnių pakeitimo ir papildymo, bei įstatymo papildymo 41^1 str. įstatymo projekto (XIP-1340)“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=360908&p_query=&p_tr2=> [žiūrėta 2010-03-22]; Minimalaus įstatinio kapitalo sumažinimo rizika siejama su neatsakingais įmonių steigimais, fiktyviomis įmonėmis, galimu bendrovių nemokumu dėl per mažos pradinės kapitalizacijos, kriminogeninės situacijos pablogėjimu.

3.2 skyriaus apibendrinimas

Uždarojo tipo ribotos atsakomybės įmonės evoliucionavo siekiant užpildyti spragą tarp atviro tipo bendrovės ir partnerystės. Istoriškai, uždarojo tipo ribotos atsakomybės įmonės buvo skirtos investuotojų tarpusavio bendradarbiavimui smulkiame ir vidutiniame versle. Šios įmonės kaip verslo organizavimo formos įtvirtinimas taip pat siejamas su siekiu išplėsti ribotos atsakomybės privilegiją, kuomet akcininko aktyvus vaidmuo *per se* nelemia ribotos atsakomybės panaikinimo.

Išoriniuose santykiuose uždarojo tipo ribotos atsakomybės įmonės išsivystė atviro tipo bendrovės pagrindu, tačiau šios įmonės vidinė struktūra grindžiama skirtinga koncepcija: (i) partnerystės (pvz., Vokietija); (ii) atvirojo tipo bendrovės (pvz., Anglija, Nyderlandai); (iii) paskirų jurisdikcijų teisėje įtvirtinamos atskiros teisinės formos pagal abu minėtus modelius (pvz., Prancūzija). Nežiūrint skirtingos šios verslo organizavimo formos teisinės kilmės uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonė, viena vertus, laikoma alternatyva partnerystei, kita vertus, pripažįstamas šios įmonės asmeninis pobūdis. Kapitalo direktyvos įtakoje šiandieninėje Europos bendrovių teisėje atviro ir uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonės teisinės formos išskiriamos kaip savarankiškos arba, alternatyviai, įtvirtinama uždaro tipo bendrovė, kaip pagrindinė forma, ir atviro tipo bendrovė, kaip jos porūšis.

Uždaro tipo bendrovės pagrindinis požymis, skiriantis ją nuo atviro tipo bendrovės, yra draudimas viešai pritraukti išorinį kapitalą ir viešai prekiauti akcijomis. Kiti skirtumai tarp atviro ir uždaro tipo bendrovių priklauso nuo konkrečioje valstybėje pasirinktos uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonės teisinės kilmės ir valstybėse veikiančių teisės sistemų ypatumų.

Pagrindinis požymis, skiriantis uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonę, nepriklausomai nuo jos asmeninio pobūdžio ir teisinės kilmės, ir partnerystę, turinčią juridinio asmens statusą, yra dalyvių ribota atsakomybė. Kadangi kapitalo koncepcijos vaidmuo paskirų jurisdikcijų šiandieninėje bendrovių teisėje suvokiamas skirtingai, atskirose valstybėse šiam uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonės požymiui gali būti suteikiamas antraeilis vaidmuo.

Uždaro tipo bendrovės teisinė samprata aiškinama per bendrovės socialinę paskirtį, kuri Lietuvoje uždarosios akcinės bendrovės atžvilgiu turėtų būti

įgyvendinama per modernizuotą akcininko nuosavybės vertės didinimo koncepciją. Nacionalinės uždarosios akcinės bendrovės teisinė kilmė, sietina su atviro tipo bendrove, lemia šios bendrovės vidinių teisinių santykių savitumus (pvz., griežtą kompetencijų pasiskirstymą tarp bendrovės organų, akcininko pasyvų vaidmenį), o taip pat plačiai taikomą kapitalo koncepciją. Darbo autorės nuomone, Lietuvoje 10 tūkst. litų minimalaus įstatinio kapitalo dydis uždarosiose akcinėse bendrovėse nėra veiksminga šios bendrovės kreditorių interesų apsaugą užtikrinanti priemonė. Todėl skatinant smulkų ir vidutinį verslą, įstatinis kapitalas turėtų būti mažinamas iki simbolinės 1 tūkst. litų sumos. Atsižvelgiant į nacionalines tradicijas ir įpročius bendrovių teisėje, susijusius su įstatinio kapitalo vidine funkcija, uždarųjų akcinių bendrovių minimalaus įstatinio kapitalo teisinės kategorijos neturėtų būti atsisakoma visiškai.

4. Hibridinės uždaro tipo verslo organizavimo formos

Doktrinoje išskiriamos mišrios teisinės prigimties verslo organizavimo formos, kuriose vyrauja klasikinių bendradarbiavimo formų - partnerystės ir bendrovės – savybės. Istoriškai, kontinentinėje Europoje buvo sutinkamos hibridinio pobūdžio atviro tipo įmonės (pvz., akcinės bendrijos[522]). XX a. pabaigoje - XXI a. pradžioje, nustojus priešpriešinti neribotą dalyvių atsakomybę kapitalo koncepcijai, bendrosios teisės tradicijos valstybėse evoliucionavo teisinių formų naujadarai - uždaro tipo įmonės, kurios žinomos tokiais pavadinimais, kaip alternatyvios verslo organizavimo formos (angl. - a*lternative entity*), partnerystės analogai bendrovių teisėje (angl. - *partnership-type firm, unincorporated entity*), *quasi*-bendrijos (angl. - *quasi partnership*), *quasi*-bendrovės (angl. - *quasi-corporate*). Be to, ir civilinės teisės, ir bendrosios teisės tradicijos valstybėse hibridinėmis formomis laikomos ne tik įstatymų pagrindu įtvirtintos teisinės formos, bet ir praktikoje susiformavę esamų verslo organizavimo formų deriniai, kurie gali būti laikomi ir atviro[523], ir uždaro tipo.

4.1 Hibridinių uždaro tipo verslo organizavimo formų naujadarai

Hibridinių verslo organizavimo formų naujadarų evoliuciją bendrosios teisės tradicijos valstybėse nulėmė nepageidaujama teismų praktika profesinės civilinės atsakomybės bylose, ypač jurisprudencija dėl milžiniškų civilinės atsakomybės ieškinių tarptautiniu mastu veikiančių ir didelį partnerių skaičių turinčių profesinių partneryščių atžvilgiu (pvz., auditorių)[524]. JAV produktyvų hibridinių teisinių veiklos formų evoliucionavimą taip pat įtakojo ypatingai plačiai taikoma akcininko kaip

[522] ASSMANN; LANGE; SETHE *supra,* note 67, p.143, 157; STENGEL *supra*, note 78, p. 7; WIRTH; ARNOLD; GREENE *supra*, note 370, p. 441; Vokietijoje akcinė bendrija (vok. - *Kommanditgesellschaft auf Aktien, KGaA*) laikoma akcinės bendrovės porūšiu. Šios formos bendrovė yra akcinės bendrovės ir komanditinės bendrijos mišrus darinys. Kaip ir akcinė bendrovė, *KGaA* yra įmonė, turinti juridinio asmens teises, kuri privalo turėti nustatytą minimalų įstatinį kapitalą. Kapitalas yra padalintas į akcijas. Tačiau skirtingai nuo akcinės bendrovės, šioje bendrovėje yra dviejų rūšių dalyviai – tikrieji nariai ir akcininkai. GRUNDMANN, Stefan; in collaboration with MOSLEIN, Florian. *European Company Law. Organization, Finance and Capital Markets*. Vo. 1. Antwerpen – Oxford: Intersentia, 2007, p. 10; Akcinės bendrijos forma taip pat žinoma Prancūzijoje, Nyderlanduose, Danijoje, tačiau šios formos nėra, pvz., Anglijoje.

[523] MCCAHERY; VERMEULEN *supra*, note 80, p. 205; Štai, 1997 m. Vokietijos Aukščiausiasis teismas pripažino, kad *KGaA* teisinis modelis gali būti modifikuojamas, bendrovei tampant *KGaA* tikruoju nariu (*GmbH &Co. KGaA,* arba *AG & Co. KGaA*), taip atitinkamai apribojant tikrojo nario atsakomybę pagal akcinės bendrijos prievoles.

[524] KEATINGE, Robert R., *et al*. Limited Liability Partnerships: The Next Step in the Evolution of the Unincorporated Business Organizations. *The Business Lawyer*, November 1995, Vol. 51, p. 147-148.

dalyvio atsakomybės doktrina išimtinai tik dėl įstatyme įtvirtintų formalių reikalavimų nesilaikymo. Bendrosios teisės tradicijos valstybėse hibridinių formų evoliucija grindžiama įmonių teisės kilmės teorijomis, t.y. sutartine įmonės koncepcija ir ekonominio efektyvumo doktrina, kai nauda pirmiausia užtikrinama konkrečiam investuotojui, bet ne visuomenei[525].

Hibridinėmis verslo organizavimo formomis laikomos JAV – *LLC* (ribotos atsakomybės įmonė, angl. - *Limited Liability Company*)[526], *LLP* (ribotos atsakomybės partnerystės, angl. - *Limited Liability Partnership*)[527] *ir LLLP* (ribotos atsakomybės komanditinė bendrija, angl. - *Limited Liability Limited Partnership*)[528]; Anglijoje – *LLP*[529]. Pastebėtina, kad šios, analogiško pavadinimo teisinės veiklos formos nacionaliniu mastu gali būti siejamos su skirtinga teisine kilme. Štai, *LLP* JAV laikoma partnerystės porūšiu[530], ribotos atsakomybės partneryste[531]. *Per contra*, Anglijoje pagal teisinę kilmę *LLP* - tai modifikuota bendrovė[532]. *LLP* Anglijoje

[525] CALLISON, J. William. Pragmatic Reform: Lessons from the South African Experiment. *Kentucky Law Journa,* 2002-2003, Vol. 91 [interaktyvus], p. 846. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-13]; CALLISON, J. William. Rationalizing Limited Liability and Veil Piercing. *Business Lawyer*, May 2003, Vol. 58, Nr. 3 [interaktyvus], p. 1063-1064. Prieiga per internetą: <http://proquest.umi.com/> [žiūrėta 2008-09-12].

[526] MARTIN *supra*, note 345, p. 1-2, 11-2, 11-10, 11-11; Atsižvelgus į 1977 m. Wyoming valstijos, įtvirtinusios *LLC*, pavyzdį, JAV 50 valstijų ir Kolumbijos apygardoje yra įtvirtinę *LLC* teisinę veiklos forma.

[527] MCCAHERY *supra,* note 448, p. 1; JAV, pasinaudojus 1991 m. *LLP* pavyzdžiu Teksaso valstijoje, 1991-2001 m. laikotarpiu *LLP* teisinė forma jau buvo įtvirtinta 50 JAV valstijų ir Kolumbijos apygardoje.

[528]JAV RUPA reglamentuoja *LLP* veiklą, o 2001 m. Re-RULPA – *LLLP. LLC* veiklą reguliuoja 1996 m. Tipinis ribotos atsakomybės įmonės įstatymas (angl. - *Uniform Limited Liability Company Act,* ULLCA) bei 2006 m. Pakeistas tipinis ribotos atsakomybės įmonės įstatymas (angl. - *Revised Uniform Limited Liability Company Act*, Re-ULLCA) (*1996 Uniform Limited Liability Company Act* su oficialiu komentaru ir aiškinamuoju raštu [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.law.upenn.edu/bll/archives/ulc/fnact99/1990s/ullca96.htm> [žiūrėta 2009-11-10]); *2006 Revised Uniform Limited Liability Company Act* su oficialiu komentaru ir aiškinamuoju raštu [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <[http://www.law.upenn.edu/bll/archives/ulc/ullca/2006act_final.htm> [žiūrėta 2009-11-10].

[529] Anglijoje *LLP* formą įtvirtino 2000 m. Ribotos atsakomybės bendrijų įstatymas (angl. - *Limited Liability Partnerships Act*); (*Limited Liability Partnerships Act* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <[http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2000/ukpga_20000012_en_1#1]> [žiūrėta 2010-06-13]; 2001 *Limited Liability Partnerships Regulations* (SI 2001/1090) (su pakeitimais ir papildymais) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.opsi.gov.uk/si/si2001/20011090.htm>[žiūrėta 2010-06-13].

[530] CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, 32:1 str.; JAV valstijų *LLP* statutai numato skirtingą teisinį veiklos reguliavimą, *inter alia*, dėl veiklos, kuria *LLP* gali užsiimti, partnerystei taikomų privalomos civilinės atsakomybės draudimo reikalavimų, pagrindų, kuomet kyla asmeninė partnerio atsakomybė. WOOD *supra*, note 345, p. 10-12, 26; Pastebėtina, kad kai kuriose JAV valstijose draudžiama profesinę veiklą vykdyti per *LLC* ir vienintelė teisinė forma, kuri, užsiimant profesionalia veikla, suteikia ribotą atsakomybę, yra *LLP*.

[531] VERMEULEN *supra*, note 17, p. 121.

[532] Anglijos *LLP* įstatymo 1(2) str.; MCCAHERY; VERMEULEN *supra*, note 80, p. 201.

artimesnė *LLC* JAV, todėl, analizuojant hibridines formas, doktrinoje dažniausiai lyginamos pastarosios, bet ne *LLP ar LLLP* JAV.

Hibridinės verslo organizavimo formos pasižymi optimaliu teisinių ir fiskalinių požymių deriniu (t.y. juridinio asmens statusu, visiška arba santykine dalyvių ribota atsakomybė, lanksčiu vidiniu įmonės valdymu, kuomet dalyviai turi teisę valdyti įmonę ir ją atstovauti, neprarasdami ribotos atsakomybės privilegijos, bei mokestinė nauda, apmokestinant pajamas dalyvių lygmenyje). Išorinėmis savybėmis hibridinis darinys paprastai artimas bendrovei, o *inter se* santykiuose - partnerystei.

Doktrinoje nėra vieningos nuomonės dėl hibridinių verslo organizavimo formų teisinio savarankiškumo. Vieni autoriai hibridines teisines veiklos formas priskiria prie klasikinių komercinio bendradarbiavimo formų, hibridinį junginį laikydami išvestiniu, partnerystės[533] arba bendrovės porūšiu[534]. Kiti mokslininkai kai kurias evoliucionavusias verslo organizavimo formas laiko naujomis, savarankiškomis teisinėmis formomis[535]. Tačiau dėl savo mišraus teisinio pobūdžio hibridinė teisine veiklos forma dažniausiai negali būti automatiškai priskiriama konkrečiam verslo organizavimo formos tipui. Taigi, viena vertus, susiduriama su problema taikant dispozityvias taisykles (t.y. nesant konkretaus įstatyminio reglamentavimo nėra aišku, kurios teisinės formos – bendrovės ar partnerytės – teisinis reguliavimas turėtų būti taikomas[536]), kita vertus, bendros veiklos principų derinimas su partnerystei svetima ribotos atsakomybės koncepcija taip pat sąlygoja teisinį neaiškumą dėl šios verslo

[533] RIBSTEIN *supra*, note 315, p. 820, 824; Autoriaus nuomone, JAV *LLP* ir *LLC* yra partnerystės porūšiai. KEATINGE, *et al*. *supra*, note 524, p. 186; JAV *LLP* – partnerystės porūšis. MARTIN *supra*, note 345, 11-5; JAV *LLP* ir *LLLP* – partnerystės porūšis.

[534] HANSMANN; KRAAKMAN; SQUIRE *supra*, note 105, p. 60; Pastarieji autoriai uždaro tipo ribotos atsakomybės įmones JAV (*LLC*, *LLP*, *LLLP*) laiko evoliucionavusiais bendrovių prototipais, kadangi esminis šių formų ypatumas susijęs su verslo ir asmeninių dalyvių kreditorių reikalavimo teisių realizavimo būdais, dėl ko pagal turto atskirumo doktriną hibridinės teisinės formos laikomos artimos bendrovėms. Todėl hibridiniai junginiai neturėtų būti nagrinėjami per *inter se* santykius, priartinančius šias verslo organizavimo formas prie tradicinės partnerystės sampratos. FREEDMAN, Judith. Limited Liability Partnerships in the United Kingdom – Do They Have a Role for Small Firms? *Journal of Corporation law*, Summer 2001, Vol. 26, Nr. 4 [interaktyvus], p. 902-903, 908-912. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2010-06-16]; Anglijos doktrinoje vieningai pripažįstama, jog *LLP* reguliavime dominuoja bendrovių veiklai būdingos nuostatos (pvz., *LLP* steigiama ją įregistruojant įmonių registre, *LLP* taikomi uždarojo tipo bendrovėms nustatyti išviešinimo reikalavimai, *inter alia*, dėl dalyvių ir dalyvių pasikeitimų atskleidimo, pavadinime nurodoma teisinė verslo organizavimo forma *LLP*, taikomi apskaitos ir audito reikalavimai; taikomas bendrovių nemokumo teisinis reguliavimas). *LLP* įstatymo 1(5) str., numato, jog partnerystės veiklą reglamentuojančios nuostatos *LLP* taikomos tik teisės aktuose numatytais atvejais.

[535] MARTIN *supra*, note 345, p. 11-5; JAV *LLC*. YOUNG, Simon. *Tolley's Limited Liability Partnerships Handbook*. Croydon: Tolley, 2001, p. 2.1; Anglijoje *LLP*.

[536] Detaliau dėl pamatinių principų sprendžiant dėl ribotos atsakomybės praradimo žr. 4.1.1 dalį, dėl fiduciarinių pareigų koncepcijos taikymo - žr. 5.1.1 dalį.

organizavimo formos dogmatinio pagrindimo[537]. Štai, JAV[538] *LLC*, kaip verslo organizavimo forma, *per se* nepreziumuoja konkrečios valdymo struktūros ar asmenų, pagal statusą galinčių atstovauti *LLC* prieš trečiuosius asmenis, atstovų įgaliojimų pobūdžio bei apimties. Taigi, tretieji asmenys gali būti suklaidinami dėl *LLC* atstovaujančių asmenų statuso, kadangi įgalinimai priklauso nuo *LLC* dalyvių pasirinktos valdymo struktūros: bendrus reikalus tvarko arba dalyviai (decentralizuotas valdymas), arba paskirti direktoriai (centralizuotas valdymas, paskiriant tam tikrus dalyvius ar trečiąjį asmenį). Skirtingai nuo ULLCA, kuomet valdymo struktūra buvo paviešinama registruojant *LLC* įstatus, pagal Re-ULLCA vidinė įmonės organizacija yra išimtinai dalyvių tarpusavio sutarties reikalas, todėl įgaliojimais ir jų apimtimi įsitikinama pagal *LLC* dalyvių sutartį. Dėl mišrios *LLP* prigimties doktrinoje tikimasi teismų praktikos, kuri gali per plačiai realizuoti tiesioginę *LLP* dalyvio atsakomybę pagal įmonės prievoles vietoje eliminuotos solidarios partnerių atsakomybės (pvz., nesant konkretaus įstatyminio reglamentavimo, kai *LLP* partneris nepagrįstai gauna išmokas, dėl ko *LLP* tampa nemoki, nėra aišku, ar partnerio atsakomybės apimtis turėtų būti ribota neteisėtai susigrąžinto įnašo suma[539]).

Hibridinės teisinės formos susilaukia kritikos taip pat ir dėl to, kad dubliuoja viena kitą bei kitas verslo organizavimo formas. Kaip antai, pastebima, jog kreditorių teisių apsaugos požiūriu, Anglijoje skirtumo tarp *Ltd* ir *LLP* iš esmės nėra, o dalyvių *inter se* santykiuose *Ltd* atveju galima pasiekti panašių rezultatų[540]. Tačiau lyginant *LLP* su įprastine partneryste, akivaizdu, kad *LLP* dalyviams suteikiama didesnė apsauga nuo galimos atsakomybės pagal įmonės prievoles. JAV taip pat pripažįstama,

[537] Dėl koncepcinio nesutarimo, taikant pamatinius teisinius principus hibridinėse struktūrose, pvz., JAV, žr. RIBSTEIN, Larry E. An Analysis of the Revised Uniform Limited Liability Company Act (July 29, 2007). UIllinois Law & Economics Research Paper No. LE07-027 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://ssrn.com/abstract=1003805> [žiūrėta 2009—11-10]; KLEINBERGER *supra*, note 327).

[538] RIBSTEIN, Larry E. Emergence of the Limited Liability Company. *The Business Lawyer*, November 1995, Vol. 51, p. 10-11; RUTLEDGE, Thomas E. Out with the Old and in with the New? The Revised Uniform Limited Liability Company Act. *Journal of Passthrough Entities*, 2007, Vol. 10, Nr. 2 [interaktyvus], p. 19. Prieiga per internetą: <http://ssrn.com/abstract=1086734> [žiūrėta 2009-11-11]. KLEINBERGER, Daniel S.; BISHOP, Carter G. The Next Generation: The Revised Uniform Limited Liability Company Act. *Business Lawyer*, Feb 2007, Vol. 62 Nr. 2, [interaktyvus], p. 516-551. Prieiga per internetą: <http://proquest.umi.com/> [žiūrėta 2008-09-12]; 1996 m. ULLCA 203 str., 301 str., 404 str.; 2006 m. Re-ULLCA 201 str., 301 str., 407 str.

[539] CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, 32:3 str.

[540] FREEDMAN *supra*, note 534, p. 898, 901-902, 915; Tokios nuomonės laikėsi Teisės komisija bei Prekybos ir Pramonės Departamentas spręsdami dėl naujos teisinės formos poreikio.

kad *LLC* ir *LLP* teisinės formos labai panašios[541], tačiau populiaresnė yra *LLC*. Tokį rezultatą sąlygojo *LLC* absoliuti dalyvių ribota atsakomybė[542] bei ankstesnis šios formos įstatyminis įtvirtinimas, nulėmęs jos žinomumą[543]. Kita vertus, pripažįstama, jog *CC* teisine forma galima pasiekti panašius į *LLC* teisinius rezultatus[544]. *LLLP,* kuri laikoma alternatyva *LLP* bei *LLC*[545], dažniausiai renkamasi tais atvejais, kuomet siekiama centralizuoto valdymo, aktyvaus komanditorių dalyvavimo partnerystės valdyme ir veiklos teisinio reglamentavimo, taikomo ne *LLC*, bet komandinėms bendrijoms (*LP*)[546].

Analizuojant hibridinės teisinės formos požymius, susijusius su bendra veikla, pastebėtina, kad, nors ši verslo organizavimo forma turi juridinio asmens statusą, tačiau apmokestinama ne kaip savarankiškas subjektas, atskiras mokesčių mokėtojas, o pagal jungtinės veiklos taisykles[547]. Tokiam komerciniam bendradarbiavimui nėra

---

[541] RIBSTEIN *supra*, note 315, p. 833.

[542] RIBSTEIN *supra*, note 538, p. 2; Visose JAV valstijose *LLC* dalyvių atsakomybė ribota. MARTIN *supra*, note 345, 11-7/11-12; *LLC* ir *LLP* skiriasi ne tik dėl tikėtinos dalyvių atsakomybė apimties (*LLP* partnerių solidarios atsakomybės ribojimas skirtingose JAV valstijose nevienodas, pvz., *LLP* dalyvio solidari atsakomybė gali būti siejama su įmonės prievolės pagrindu, be to, kai kuriose valstijose įtvirtinama ne tik asmeninė, bet taip pat ir netiesioginė atsakomybė dėl netinkamos kitų asmenų priežiūros bei kontrolės). Skirtumai taip pat galimi apmokestinime bei *LLP* ir *LLC* dalyvių atžvilgiu taikant darbuotojų teisinį statusą reglamentuojančius teisės aktus, dėl privalomo draudimo *LLP* atžvilgiu.

[543] WEIDNER *supra*, note 314, p. 1035.

[544] KEATINGE, Robert R., *et al*. The Limited Liability Company: A Study of the Emerging Entity. *The Business Lawyer*, February 1992, Vol. 47, p. 395-396.

[545] MAURICE *supra*, note 108, p. 388-390; Autoriaus nuomone, skirtingos atsakomybės sąlygos jungtinės veiklos partneriams nepagrįstai nustatomos išimtinai tik dėl registracijos formalumų, t.y. įprastinės jungtinės veiklos partneriams ir *LLP* partneriams. KLEINBERGER *supra*, note 303, p. 619, 665; JAV dauguma su bendra veikla susijusių aksiomų buvo panaikinta priimant 2001 m. Re-RULPA, įskaitant ir neribotą *LLP* bei *LLLP* tikrojo nario atsakomybę bei ribojimą komanditoriui įgyvendinti kontrolę.

[546] BROMBERG, Alan R.; RIBSTEIN Larry E. *Bromberg and Ribstein on Limited Liability Partnerships and the Revised Uniform Partnership Act.* 2000 ed. New York: Aspen Law & Business, 2000 (toliau - *LLP*), p. 186.

[547] JAV bendrovės laikomos savarankiškais mokesčių mokėtojais, *per contra*, partnerystė nėra atskiru mokesčių mokėtoju, jos uždirbtos pajamos (nepriklausomai nuo to, ar pajamos paskirstomos ar paliekamos veikloje) priskiriamos kiekvienam partneriui pagal jam tenkančią jungtinės veiklos pajamų dalį ir apmokestinamos partnerių lygmenyje. Analogiškai, apskaičiuojant partnerio apmokestinamąsias pajamas, kiekvienam jų priskiriama atitinkama dalis jungtinės veiklos nuostolio. Tačiau tam tikrais atvejais bendrovės taip pat gali pasirinkti partnerystei taikomą apmokestinimo režimą („S-bendrovių“ taisyklė). Be to, nuo 1997 m. JAV federaliniu lygmeniu įtvirtintas uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonių (*LLC, LLP, LLLP*) apmokestinimas pagal jungtinės veiklos taisykles, nepriklausomai nuo to, ar šios įmonėms yra būdingi su bendrovėmis siejami požymiai (ribota atsakomybė, ribotas dalių perleidimas, centralizuotas valdymas, veiklos tęstinumas), nebent šios įmonės pačios pasirenka bendrovių, kaip atskiro mokesčio mokėtojo, apmokestinimą („*check-the-box“* taisyklė). Iki naujų apmokestinimo taisyklių įtvirtinimo, siekiant *LLC* apmokestinti pagal bendros veiklos taisykles, daugelyje valstijų *LLC* reglamentavimas buvo dirbtinai siejamas su požymiais, būdingais jungtinei veiklai (Daugiau žr. GEVURTZ *supra*, note 34, p. 17-19; MCCAHERY, Joseph A., *et al*. Traditional and Innovative Approaches to Legal Reform: The ‘New Company Law’. *European Business*

būdingas nuosavybės ir kontrolės atskirumas, vidinėje organizacinėje struktūroje plačiai realizuojamas sutarties laisvės principas, organų struktūra ir kompetencija nustatoma dalyvių nuožiūra (pvz., JAV *LLC*[548], Anglijoje *LLP*[549]). Dalyviai turi teisę valdyti ir atstovauti įmonę, tačiau skirtingai nuo komandinių bendrijų, dalyvavimas valdyme *per se* nelemia dalyvio ribotos atsakomybės privilegijos praradimo. Skirtingai nuo uždaro tipo bendrovių, hibridinėms verslo organizavimo formoms netaikoma kapitalo koncepcija (pvz., Anglijoje *LLP*[550], JAV *LLC*[551], nėra įtvirtintų minimalaus įstatinio kapitalo suformavimo ir palaikymo reikalavimų, Anglijoje *LLP* dalyvių įnašai gali būti bet kada susigrąžinami[552], JAV *LLC* kapitalo struktūra, kurią apsprendžia dalyviai sutartyje, panaši į naudojamą jungtinėje veikloje[553]). Hibridinėse verslo organizavimo formose plačiai įgyvendinamas „pasirink savo partnerį“ principas. Štai, Anglijoje, jeigu kitaip nenumatyta sutartyje, *LLP* dalių perleidimui ar naujojo dalyvio priėmimui būtinas visų dalyvių sutikimas[554]. JAV naujų *LLC* dalyvių priėmimą tvirtina esami dalyviai[555]. JAV *LLP* ir *LLLP*, kaip partnerystės porūšiams, iš esmės taikomos bendroje veikloje įtvirtintos taisyklės[556].

Organization Law Review (*EBOR*), March 2007, Volume 8, Issue 1 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://journals.cambridge.org/> [žiūrėta 2008-09-22]; MORSE *supra*, note 100, p. 460).

[548] JAV 1996 m. ULLCA 301, 404 str.; 2006 m. Re-ULLCA aiškinamasis raštas, 407 str.; RIBSTEIN, Larry E. Why Corporations. *Berkeley Bussiness Law Journal*, 2004, Vol. 1, Nr. 2 [interaktyvus], p. 29. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-13]; *LLC* vidinę organizaciją struktūrizuoja patys dalyviai, todėl organų įgaliojimai, jų apimtis ir kompetencijų pasiskirstymas kyla ne iš įstatymo, kaip bendrovėse, bet apsprendžiami dalyvių sutartyje. KEATINGE, *et al*. *supra*, note 544, p. 385.

[549] MORSE, Geoffrey, co-ordinating editor; DAVIES, Paul, *et al*., ed. *Palmer's Limited Liability Partnership Law*. London: Sweet & Maxwell, p. 149 (toliau - MORSE, *et al*. (*LLP*)); Dalyvių susitarimu valdymas gali būti deleguojamas keletui dalyvių arba tretiesiems asmenims. *LLP* dalyviai tuo pačiu veikia ir kaip dalyviai, ir kaip valdymo organai. WHITTAKER, John; MACHELL, John; with a tax chapter by IVES, Colin. *The Law of Limited Liability Partnerships*. Bristol: Jordans, 2004, p. 375; Tačiau pastarojo autoriaus nuomone, trečiųjų asmenų atžvilgiu visiems dalyviams tenka kolektyvinė atsakomybė už tinkamą *LLP* valdymą, todėl net ir delegavus dalį valdymo funkcijų kitiems dalyviams ar tretiesiems asmenims, turi būti įgyvendina tinkama priežiūra ir kontrolė, domėjimasis *LLP* reikalais.

[550] YOUNG *supra*, note 535, p. 2.10; Verslo vystymui vienas iš dalyvių gali „paskolinti“ savo vardą, minimaliai investuodamas į veiklą, nedalyvaudamas *LLP* reikalų tvarkyme, gaudamas adekvačią naudą su minimalia rizika.

[551] RIBSTEIN, Larry E. *Unincorporated Business Entities*. Cincinnati: Anderson Publishing Co., 1996, p. 332.

[552] WHITTAKER; MACHELL *supra*, note 549, p. 162.

[553] SNYMAN, E.; HENNING, J. J. The Limited Liability Company in the USA: An Innovative Organizational Option with Lessons for South Africa. *South African Law Journal*, 2003, Vol. 120 [interaktyvus], p. 160. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-13]; KEATINGE, *et al*. *supra*, note 544, p. 386; Skirtingai nuo bendrovių, *LLC* nėra ribojimo nustatyti skirtingas tos pačios klasės dalies suteikiamas teises, todėl laikoma, jog *LLC* kapitalo struktūra reguliuojama lanksčiau nei bendrovėse.

[554] Anglijoje *LLP* įstatymo 4 str. 2 d., *LLP* taisyklių 7 str. 5 d.

[555] Prisilaikant *delectus personae* principo laisvai perleidžiamos ekonominės teisės, bet ne valdymo teisės. Todėl, skirtingai nuo asmeninio bendrovės akcininko kreditoriaus, kuris tampa akcininku,

Hibridinių verslo organizavimo formų kreditorių interesai dažniausiai užtikrinami per imperatyvias nemokių bendrovių veiklą reglamentuojančius teisės aktų nuostatas. Štai, Anglijoje nemokios *LLP* dalyviams, kurie dalyvavo ją valdant, taikomos valdymo organo narių atsakomybės taisyklės dėl nesąžiningos ar apgaulingos veiklos, sąlygojančias asmeninę dalyvių atsakomybę darant teismo nurodyto dydžio įnašus į *LLP* bendro turto masę; nemokios *LLP* dalyviai, netinkamai įgyvendinę valdymą, taip pat gali būti diskvalifikuojami[557]. *LLP* dalyviams taikomos *de facto* direktorių bei šešėlinių direktorių atsakomybės principai[558]. Kreditorių interesai taip pat užtikrinami specifiniu tik *LLP* atžvilgiu įtvirtintu „turto sugrąžinimo“ institutu (angl. – *claw back*)[559], kuomet esami ar buvę dalyviai privalo daryti įnašus į bendrą *LLP* turto masę, jeigu per 2 metus iki nemokios *LLP* likvidavimo procedūrų inicijavimo šie dalyviai gavo iš *LLP* turto; įnašų suma apribojama gauto turto suma (verte)[560]. JAV *LLC* draudžiama skirstyti turtą dalyviams, jeigu *LLC* yra nemoki ar dėl to taptų nemokia, dalyviai privalo grąžinti

---

asmeninis *LLC* dalyvio kreditorius netampa *LLC* dalyviu, o tik tam tikrų turtinių teisių turėtoju (žr. MARTIN *supra*, note 345, p. 1-8; KEATINGE, *et al*. *supra*, note 544, p. 398; RUTLEDGE, Thomas E.; BISHOP, Carter G.; GEU, Thomas. Foreclosure and Dissolution Rights of a Member's Creditors: No Cause for Alarm. *Property and Probate*, May/June 2007, Vol. 21, Nr. 3. Suffolk University Law School Research Paper No. 07-18 [interaktyvus], p. 2-3, 7-8. Prieiga per internetą: <http://ssrn.com/abstract=948917> [žiūrėta 2009-11-11]).

[556] BROMBERG; RIBSTEIN (*LLP*) *supra*, note 546, p. 20, 166, 186-187, 190; Papildomai, *LLLP* statuso įgijimui taikomi analogiški reikalavimai, kaip ir jungtinę veiklą registruojant *LLP*. Jeigu partnerystė dėl tam tikrų priežasčių negali būti kvalifikuojama komanditine bendrija, tokia partnerystė negali būti laikoma ir *LLLP*.

[557] MORSE, *et al*. (*LLP*) *supra*, note 549, p. 222, 242-243; Diskvalifikavus *LLP* dalyvį, *inter alia*, jam gali būti ribojama būti *LLP* dalyviu, dalyvauti *LLP* valdyme, nors ir nesant *LLP* dalyviu, būti bendrovės direktoriumi. Taigi, dėl piktnaudžiavimo ribota atsakomybe *LLP* atžvilgiu teisinės pasekmės taikomos plačiau. Be to, *LLP* valdę dalyviai, pažeidę minėtus draudimus, atsako pagal *LLP* prievoles solidariai su *LLP*.

[558] *Ibidem*, p. 174.

[559] PAULUS, Christoph G. Claw-Back Rules and Creditors‘ Protection. *In* LUTTER, Marcus, ed. *Legal Capital in Europe*. Berlin: De Gruyter Recht, 2006, p. 326; Turto sugrąžinimo institutas laikytinas *actio Pauliana* analogu. MORSE *supra*, note 100, p. 473-475; Minimi autoriai, pvz., Finch, Freedman, kurie kritikuoja šią taisyklę kaip neefektyvią. Taip pat kritikuojama nuostata, kaip neatitinkanti kreditorių interesų, jog dalyviams sugrąžinus minėtas išmokas, tokie dalyvių reikalavimai tenkinami vienoje eilėje kartu su kitais *LLP* kreditoriais. Bendrovių nemokumo atveju, tokios išmokos būtų subordinuotos kitų kreditorių reikalavimų atžvilgiu.

[560] MORSE *supra*, note 130, p. 297-298; Pagal nemokumo įstatymo nuostatas turto sąvoka interpretuojama labai plačiai. Įnašai daromi, jeigu dalyviai (i) žinojo arba turėjo žinoti, jog turto perdavimo (išmokėjimo) metu *LLP* buvo nepajėgi vykdyti savo prievolių kreditoriams arba, perdavus turtą, tokia taptų (turto perdavimas vertinamas ir individualiai pagal konkretų perdavimą konkrečiam dalyviui, ir visumoje kartu su turto perdavimu kitiems dalyviams) ir (ii) *LLP* neturi realių galimybių išvengti likvidavimo dėl nemokumo. Analizuojant, ar turto perdavimo bei išmokų metu dalyviai žinojo ar turėjo žinoti, jog nėra tikimybės išvengti *LLP* likvidavimo dėl nemokumo, sprendžiama pagal asmeninę konkretaus dalyvio patirtį, žinias ir gebėjimus (subjektyvus kriterijus), o taip pat ir asmenų, užimančių analogišką poziciją, taikomus elgesio standartus (objektyvus kriterijus).

nepagrįstai gautą pelno dalį[561]. Kai kuriose JAV valstijose reikalaujama *LLP* privalomo civilinės atsakomybės draudimo[562].

Minėta, jog hibridinių verslo formų dalyvių atsakomybė apribota. Tačiau skirtingose teisinėse formose ribotos atsakomybės pobūdis ir apimtis įgyvendinama nevienodai, todėl koncertuotai paminėtini dalyvių ribotos atsakomybės, inspiravusios šių teisinių formų sukūrimą, savitumai JAV *LLP*, *LLLP* ir *LLC* bei Anglijos *LLP* atžvilgiu.

4.1.1 Dalyvių ribotos atsakomybės pobūdis ir apimtis uždaro tipo hibridinių verslo organizavimo formų naujadaruose

Hibridinės verslo organizavimo formos pasižymi visiška arba daline dalyvių ribotos atsakomybės apsauga, kuri suteikiama siekiant apsaugoti dalyvių, tiesiogiai nepadariusiųjų žalos ar neprisidėjusių prie žalos padarymo, interesus. JAV toks partnerystės dalyvių atsakomybės apribojimas, viena vertus, grindžiamas efektyvumo reikalavimu, kuomet sutaupomi kaštai dėl praktikoje dažnai sudaromų sutarčių, kurių pagrindu kreditorių reikalavimai apribojami bendros veiklos turtu, pastariesiems atsisakant išieškojimo teisių į asmeninį partnerių turtą[563]. Kita vertus, kreditorių, kurių reikalavimai kyla iš nesutartinių prievolių, atžvilgiu tokiu teisiniu reguliavimu eliminuojama ekonominiu požiūriu neefektyvi ir kreditoriams mažiausiai naudos suteikianti netiesioginė atsakomybė[564]. Partneriai, neturintys realių galimybių kontroliuoti kitų partnerių ar partnerystės atstovų, negali įtakoti pastarųjų elgesio, todėl šiuo atveju atsakomybė už kitą partnerį neskatina veikti klientui ar kreditoriams naudingesniu būdu, dėl to atsakomybė už kito asmens deliktus gali sąlygoti bendros veiklos kaštus, viršijančius partnerių atsakomybės visuomeninę naudą (pvz., priežiūros dubliavimas ar kiti pernelyg dideli rizikos vengimo monitoringo kaštai). Pagaliau, pripažįstama, kad neribotos atsakomybės reikšmė dalyvių elgesiui ir jos nauda visuomenei nėra aiški.

[561] MARTIN *supra*, note 345, p. 1-18; JAV 1996 m. ULLCA 406 str. ir 407 str., 2006 m. Re-ULLCA 405 str. ir 406 str. komentaras. Paskirstant *LLC* pelną, taikomas ir mokumo, ir balanso (grynojo turto) metodai.
[562] BROMBERG; RIBSTEIN (*LLP*) *supra*, note 546, p. 17, 64-65, 126-127; Kai kurios valstijos, numatančios *LLP* privalomą civilinės atsakomybės draudimą, įtvirtina minimalaus finansinio užtikrinimo reikalavimo alternatyvą (pvz., Teksaso valstijoje, gali būti *LLP* $ 100 tūkst. depozitas banko sąskaitoje ar draudimo polisas šiai sumai).
[563] BROMBERG; RIBSTEIN (*LLP*) *supra*, note 546, p. 109.
[564] *Ibidem*, p. 109-111, 122.

JAV *LLP*, kaip partnerystės porūšio, subjektiškumo išviešinimas (t.y. jungtinės veiklos įregistravimas) pakeičia partnerių tradicinį atsakomybės režimą. Įregistravus partnerystę, *LLP* dalyvių atžvilgiu principas "vienas už visus, visi už vieną" pakeistas principu "kiekvienas už save". *LLP* partneriams netaikoma neribota ir solidari atsakomybė pagal partnerystės prievoles, jiems kyla tiesioginė atsakomybė už savo veiksmais bendroje veikloje padarytą žalą[565]. *LLP* partneriai, kurie nepadarė žalos, nelaikomi bendraskoliais pagal bendros veiklos prievoles. *LLP*, kaip įmonės, atsakomybės pobūdis prieš trečiuosius asmenis nesikeičia, nes *LLP* teisine forma siekiama apsaugoti jos dalyvius, bet ne pačią *LLP*[566]. Taigi, *LLP,* kaip juridinis asmuo, savarankiškai atsako už savo prievoles kreditoriams, partnerystei tenka netiesioginė atsakomybė už įprastinėje bendroje veikloje veikusių partnerių elgesio rezultatus. Kadangi eliminavus *LLP* partnerio solidarią atsakomybę, išlieka *LLP* partnerio tiesioginė atsakomybė už savo elgesį, partnerystės kreditorių reikalavimai užtikrinami ir *LLP* turtu, ir bendroje veikloje žalą padariusio partnerio asmeniniu turtu[567]. Kiti *LLP* partneriai rizikuoja išimtinai investicijų į partnerystę suma, bet ne kitu (asmeniniu) turtu.

LLP statusu partneriui užtikrinama ne absoliuti, bet santykinė ribotos atsakomybės apsauga. *LLP* dalyvio, kaip partnerio, statusas savaime nelemia atsakomybės pagal bendras prievoles, *LLP* partneris neatsako už kitų *LLP* partnerių bendroje veikloje padarytą žalą, jeigu partneris neprisidėjo prie tokios žalos padarymo. *LLP* dalyvių aktyvus vaidmuo *per se* taip pat nepanaikina jų ribotos atsakomybės (pvz., ribota atsakomybė neprarandama dėl dalyvavimo *LLP* valdyme, atstovavimo prieš trečiuosius asmenis), tačiau *LLP* partneriui kyla tiesioginė atsakomybė už savo elgesiu bendroje veikloje padarytą žalą[568]. Pastebėtina ir tai, kad, nors pagal RUPA 306 str. (c) *LLP* partnerių ribotos atsakomybės privilegija nesiejama su prievolės kreditoriui pagrindu, tačiau kai kuriose valstijose *LLP* partnerių solidari atsakomybė eliminuojama tik iš dalies, dažniausiai dėl atsakomybės už kitų partnerių (partnerystės) deliktus[569]. Kita vertus, *LLP* partneris taip pat gali

[565] JAV RUPA 306 str. oficialus komentaras.
[566] KEATINGE, *et al*. *supra*, note 524, p. 188.
[567] JAV RUPA 306 str. oficialaus komentaras.
[568] *Ibidem*.
[569] BROMBERG; RIBSTEIN (*LLP*) *supra*, note 546, p. 71, 120-125, 155.

savanoriškai atsisakyti ribotos atsakomybės (pvz., partnerystės sutartimi, suteikdamas garantijas)[570].

LLP, kaip partnerystė porūšis, lemia partnerių atsakomybės režimą, jeigu nesilaikoma esminių reikalavimų dėl *LLP* statuso (pvz., *LLP* neįregistruojama nustatyta tvarka, neapsidraudžiama privalomuoju civilinės atsakomybės draudimu), t.y. *LLP* partneris gali visiškai ar iš dalies (pvz., draudimo sumos ribose) prarasti ribotos atsakomybės apsaugą, solidariai atsakydamas kartu su kitais *LLP* partneriais[571].

Tačiau darbo autorės nuomone, doktrinoje pagrįstai identifikuojamas iki šiol neišbaigtas ir neišspręstas *LLP* partnerių atsakomybės reglamentavimas, ypatingai reikšmingas dėl atsakomybės subjektų ir jų atsakomybės eiliškumo. Kaip antai, taikant ribotos atsakomybės apsaugą tik dėl delikto (t.y. iš dalies) ir keliems *LLP* partneriams neteisėtais veiksmais padarius žalos bendroje veikloje, sprendžiama, ar turėtų būti taikoma jungtinės veiklos partnerių solidari atsakomybė, kuri iškiltų tik išnaudojus pirminio išieškojimo iš partnerystės turto galimybes, ar kiekvieno partnerio dalinė (asmeninė) atsakomybė pagal deliktinės atsakomybės taisykles[572]. Abejojama dėl dogmatinio pagrindimo taikyti asmeninę *LLP* partnerio atsakomybę už jo kontroliuojamų ir prižiūrimų asmenų deliktus, kadangi tokia atsakomybė savo esme yra netiesioginė atsakomybė[573]. Kadangi *LLP* statuso įgijimas siejamas su jungtinės veiklos dalyvių atsakomybės režimo pakeitimu, bet ne naujos verslo organizavimo formos sukūrimu, aktuali partnerių atsakomybės problematika, kuomet veikianti partnerystė įgyja *LLP* statusą ir toliau tęsia veiklą arba, atitinkamai, šį statusą praranda, tačiau bendra veikla tęsiama (pvz., dėl sutartinių prievolių, kai sutartis sudaryta iki *LLP* statuso įgijimo, tačiau dalis sutartinių prievolių susiję su jungtinės veiklos laikotarpiu po *LLP* įregistravimo; dėl prievolių, kylančių pagal sutartį, kuri buvo sudaryta iki *LLP* statuso įgijimo, tačiau pakeista po *LLP* įregistravimo)[574]. Nors *LLP* laikoma partnerystės porūšiu ir *LLP* dalyvio atsakomybė remiasi jungtinės veiklos principais (pvz., šalia *LLP* atsakomybės pagal *LLP*

[570] JAV RUPA 306 str. oficialus komentaras. *Inter se* partnerių susitarimai dėl įnašų į bendrą veiklą gali iš esmės sąlygoti partnerio netiesioginę atsakomybę pagal *LLP* prievoles, kadangi partnerystės ir partnerių kreditoriai turi teisę reikalauti įvykdyti tokią prievolę.
[571] BROMBERG; RIBSTEIN (*LLP*) *supra*, note 546, p. 64, 66-69; Jeigu įstatyme nenumatomas santykinis ribotos atsakomybės apsaugos praradimas, *LLP* dalyvis praranda ribotą atsakomybę absoliučiai.
[572] KEATINGE, *et al*. *supra*, note 524, p. 186-187.
[573] BROMBERG; RIBSTEIN (*LLP*) *supra*, note 546, p. 76, 120, 122, 128-131, 155.
[574] *Ibidem*, p. 622-623; KEATINGE, *et al*. *supra*, note 524, p. 186.

prievoles *LLP* partneriui kyla lygiagreti atsakomybė už *LLP* veikloje padarytą deliktą, nesilaikius esminių reikalavimų *LLP* statusui įgyti, *LLP* kvalifikuojama įprastine partneryste su solidaria dalyvių atsakomybe), tačiau veikiančios *LLP* dalyviai taip pat gali prarasti ribotą atsakomybę pagal analogiškas taisykles, kurios taikomos akcininkams dėl nesąžiningų veiksmų, pasinaudojus įmonės forma[575].

Pastebėtina ir tai, kad *LLP*, kaip teisinės verslo organizavimo formos, pasirinkimas gali sąlygoti neproporcingą riziką tarp partnerių: partneriams, atsakingiems už rizikingesnes jungtinės veiklos sritis ar prižiūrintiems kitus asmenis, tenka tikėtinai didesnė rizika dėl asmeninės atsakomybės prieš trečiuosius asmenis. Principo ”vienas už visus, visi už vieną” pakeitimas principu “kiekvienas už save” iš esmės gali pakeisti požiūrį į partnerystėje egzistuojantį interesų bendrumą bei kooperacijos idėjas, skatinant kiekvieną partnerį veikti kaip savarankišką ekonominį vienetą[576]. Štai, santykinė ribota atsakomybės apsauga dėl delikto sąlygoja situaciją, kai partnerių, padariusių deliktą, ir partnerių, kurių solidari atsakomybė neribota pagal sutartines *LLP* prievoles, interesai dėl reikalavimų tenkinimo iš *LLP* turto yra priešingi[577]. Deliktą padariusiojo ir žalos padaryme nedalyvavusiųjų partnerių interesai taip pat išsiskiria dėl *LLP* veiklos, kadangi pastarieji suinteresuoti pelno paskirstymu, o ne jo re-investavimu.

Anglijoje taip pat buvo keliami analogiški tikslai - nuo solidarios atsakomybės pagal bendras prievoles apsaugoti partnerius, kurie tiesiogiai nepadarė žalos ar neprisidėjo prie jos padarymo. Tačiau, darbo autorės nuomone, šie tikslai nebuvo iki galo pasiekti, nes *LLP,* veikiančios ne profesinėje veikloje, dalyvio asmeninės atsakomybės taikymo pagrindai nėra aiškūs. Anglijoje, vyrauja pozicija, jog pagal atstovavimo doktriną *LLP* dalyviai turėtų būti laikomi ne kitų dalyvių, bet išimtinai

[575] MORRISSEY *supra*, note 451, p. 557, 560; *LLP* dalyvių atsakomybė siejama su žalą sukeliančiu dalyvių elgesiu, kadangi šios verslo organizavimo formos esminis požymis – dalyvių ribota atsakomybė. BISHOP, Carter G. Unincorporated Limited Liability Business Organizations: Limited Liability Companies and Partnerships. *Suffolk U. L. Rev*., 1995, Vol. 29 [interaktyvus], p. 1026-1027. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-14]. THOMPSON, Robert B. Limits of Liability in the New Limited Liability Entities. *Wake Forest L. Rev*., 1997, Vol. 32, Nr. 1 [interaktyvus], p. 22-25. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2010-06-09]; HUSS, Rebecca J. Revamping Veil Piercing for All Limited Liability Entities: Forcing the Common Law Doctrine into the Statutory Age. *University of Cincinnati Law Review Fall*, 2001, Vol. 70 [interaktyvus], p. 95-123. Prieiga per internetą: <http://international.westlaw.com/search/> [žiūrėta 2008-09-18].

[576] CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, 32:3 str.

[577] HAMILTON, Robert W. Registered Limited Liability Partnerships: Present at the Birth (Nearly). *University Colorado Law Review*, 1994-1995, Vol. 66 [interaktyvus], p. 1078-1081. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-14].

LLP atstovais, todėl *LLP* dalyviai vieni už kitus neatsako, dalyviams nekyla netiesioginė atsakomybė už *LLP* darbuotojų bei kitų atstovų deliktus ar sudarytus sandorius[578]. Pati *LLP* atsako už jos dalyvių *LLP* vardu sudarytus sandorius. Kita vertus, ši pozicija nėra visiškai aiški dėl esamo teisinio reguliavimo - *LLP* įstatymo 6 (4) str., kurio pagrindu sprendžiama dėl asmeninės paties *LLP* dalyvio atsakomybės. Šio straipsnio formuluotė, doktrinoje susilaukusi daug kritikos, sąlygoja teisinį neaiškumą dėl dalyvio atsakomybės, veikiant *LLP* vardu, t.y., ar visgi tokio dalyvio atsakomybę galima prilyginti bendrovės valdymo organo (direktoriaus) atsakomybei. Laikantis pastarosios pozicijos, asmeninė dalyvio atsakomybė kiltų kartu su *LLP* tik išimtinais atvejais, t.y., jeigu dalyvis, veikdamas *LLP* vardu, tuo pačiu lygiagrečiai prisiimtų ir asmeninę atsakomybę *LLP* klientui[579]. Tikėtina, kad Anglijoje *LLP* juridinio asmens statusas ir aplinkybė, kad išoriniuose santykiuose *LLP* remiasi bendrovės modeliu, lems, jog *LLP* dalyvių atsakomybė bus grindžiama bendrovių teisėje taikomais principais[580].

JAV šalia minėto tikrosios ūkinės bendrijos porūšio (*LLP*), taip pat paminėtinas ir komanditinės bendrijos porūšis (*LLLP*), pasižymintis visų partnerių – tikrųjų narių ir komanditorių - ribota atsakomybe, kuomet bet kurio partnerio statusas *per se* nelemia partnerio solidarios atsakomybės pagal partnerystės prievoles[581]. Tikrųjų narių atsakomybė analogiška *LLP* tikrųjų narių atsakomybei, *LLLP* komanditoriai, dalyvaujantys valdyme, taip pat nepraranda netiesioginės ribotos atsakomybės apsaugos[582]. Doktrinoje manoma, jog dvigubas partnerystės statusas (*LLP* ir

[578] Anglijoje 2000 m. *LLP* įstatymo 6 (1) str.; BLACKETT-ORD *supra,* note 116, p. 521-522, 536-537; MORSE *supra*, note 130, p. 296; Pastarojo autoriaus nuomone *LLP*, kaip ir bendrovė, pagal prievoles kreditoriams turėtų atsakyti visu turimu turtu. *LLP*, kaip ir bendrovei, tenka netiesioginė atsakomybė už jos atstovų veiksmus. MORSE, *et al*. (*LLP*) *supra*, note 549, p. 53-54; Dalyvių, kaip valdymo organų, atsakomybė grindžiama bendrais atstovavimo ir netiesioginės atsakomybės principais. WHITTAKER; MACHELL; IVES *supra*, note 549, p. 67; *LLP* už darbuotojų veiksmus atsako pagal darbdavio netiesioginės atsakomybės taisykles.

[579] YOUNG *supra*, note 535, p. 6.18-6.20; FREEDMAN, Judith; FINCH, Vanessa. The Limited Liability Partnership: Pick and Mix or Mix-Up. *Journal of Business Law*, September 2002 [interaktyvus], p. 483-485. Prieiga per internetą: <http://international.westlaw.com/search/> [žiūrėta 2008-09-16]; Įstatymo leidybos procese tiesioginės *LLP* dalyvių atsakomybės sureguliavimas sąmoningai buvo paliktas teismų praktikai. Manoma, kad pagal analogiją bus galima vadovautis *Williams v. Natural Life Health Foods Ltd* byla, kurioje buvo nuspręsta, kad bendrovė yra atskiras juridinis vienetas, todėl direktoriui asmeninė atsakomybė gali kilti tik, jeigu jis veikia ne įprastinėmis sąlygomis, atstovaudamas bendrovę, bet dėl susiklosčiusių specifinių aplinkybių prisiėmė asmeninę atsakomybę.

[580] WHITTAKER; MACHELL; IVES *supra*, note 549, p. 35-36.

[581] 2001 m. Re-RULPA, įtvirtinanti *LLLP* teisinę formą.

[582] GREGORY *supra*, note 256, p. 455; Tačiau pagal Re-RULPA komanditoriai turi teisę įgyvendinti kontrolę ir įprastinėje komanditinėje bendrijoje, neprarasdami ribotos atsakomybės apsaugos.

komanditinės bendrijos derinys) tuo pačiu sąlygoja ne tik tikrųjų narių, bet ir komanditorių tiesioginę atsakomybę už savo elgesiu bendroje veikloje sukeltą žalą [583].

JAV *LLC* dalyvio atsakomybė analogiška akcininko atsakomybei, *LLC* dalyvis nepraranda ribotos atsakomybės išimtinai vien tik dėl tos aplinkybės, jog dalyvauja valdyme. Tačiau *LLC* dalyvių atsakomybė pagal *LLC* prievoles gali kilti dėl nesąžiningo elgesio [584], pasinaudojant įmonės teisine forma, pagal taisykles, analogiškas uždaro tipo bendrovių akcininkų atsakomybei[585].

Taigi, *LLC* JAV ir *LLP* Anglijoje dalyviai atsako taip, kaip atsakytų bendrovių akcininkai. *LLP* ir *LLLP* JAV dalyvių atsakomybės dogmatinis pagrindimas yra hibridinis ir nevienalytis. Tačiau pagal bendrą taisyklę šiose mišriose verslo organizavimo formose dalyvio atsakomybė, paremta partnerio statusu, pakeista asmenine partnerio atsakomybe dėl delikto. Už tretiesiems asmenims padarytą žalą atsako du skolininkai: dalyvis, kurio elgesiu buvo padaryta žalos įmonės veikloje, ir partnerystė kaip įmonė. Šiuo atveju netaikomas visų partnerių solidarios atsakomybės principas.

[583] BROMBERG; RIBSTEIN (*LLP*) *supra*, note 546, p. 190.

[584] MARTIN *supra*, note 345, p. 1-19, 6-13; RIBSTEIN *supra*, note 538, p. 6, 13; KEATINGE, *et al*. *supra*, note 544, p. 387; Tačiau *LLC* dalyvio ribota atsakomybė taip pat neapsaugo šio dalyvio nuo atsakomybės už nepagrįstai gautas išmokas iš *LLC* ar sutartinių įsipareigojimų vykdymo (pvz., savanoriško prisiimtų prievolių daryti įnašus į *LLC*).

[585] FLETCHER, William Meade. *Fletcher Cyclopedia of the Law of Corporations. 2008-2009 Cumulative Supplement*. Danvers: Thomson West, s.a., p. 40; MORRISSEY *supra*, note 451, p. 541; 1996 m. ULLCA 303 str.; 2006 m. Re-ULLCA 304 str. (b) dalis draudžia panaikinti ribotą *LLC* narių atsakomybę išimtinai tik dėl įmonės valdymo ar atstovavimo formalumų nesilaikymo. RIBSTEIN *supra*, note 551, p. 289; Kai kuriose JAV valstijose *LLC* gali būti steigiama vieno asmens. Valstijose, kuriose *LLC* privalo turėti ne mažiau kaip 2 narius, *LLC* dalyvis, vykdydamas *LLC* veiklą pažeidžiant šį reikalavimą, atsako neribotai įstatymo pagrindu. Be to, kai kuriose JAV valstijose *LLC* dalyvio ribotos atsakomybės praradimo principai, analogiški akcininkų kaip dalyvių atsakomybei uždaro tipo bendrovėse, įtvirtinami įstatymuose. THOMPSON *supra*, note 575, p. 1-29; VANDERVOORT, Jeffrey K. Piercing the Veil of Limited Liability Companies: The Need for a Better Standard. *DePaul Business & Commercial Law Journal*, 2004-2005, Vol. 3, Nr. 1 [interaktyvus], p. 89-91, 104. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2010-06-09]; Nagrinėjama Metheson-Eby formulė, pagal kurią *LLC* dalyvio atsakomybė kyla tik dėl dalyvio nesąžiningo elgesio ir tik dėl nemokios *LLC*.

4.2 Teisinių formų deriniai

Hibridinėmis formomis taip pat laikomi praktikoje susiformavę esamų teisinių formų deriniai, pvz., bendrija, kurios visi nariai – bendrovės. Tokie deriniai žinomi Prancūzijoje[586], Vokietijoje[587], Anglijoje[588], Nyderlanduose[589], JAV[590], Europos Sąjungoje[591], darbo autorės nuomone, šie deriniai galimi ir Lietuvoje[592].

Bendrijos, kurių tikrieji nariai – bendrovės, laikomos artimomis uždaro tipo bendrovėms, kadangi jos neturi nė vieno tikrojo nario - fizinio asmens, kuris neribotai atsakytų pagal įmonės prievoles. Komanditorių atsakomybė ribojasi įnašų suma, o tikrojo nario-bendrovės atsakomybė bendros veiklos kreditoriams apsiriboja turimu turtu, bendrovės akcininkai už bendrovės (o tuo pačiu ir bendrijos) prievoles neatsako. Taigi, pasinaudojus minėtų teisinių formų deriniu, iš esmės apribojama tikrųjų narių atsakomybės apimtis įmonės turto suma. Tokių teisinių formų patrauklumas, lyginant su uždaro tipo bendrovėmis, taip pat grindžiamas didesniu lankstumu dalyvių *inter se* santykiuose.

Analizuojant paskirų jurisdikcijų praktiką, galima pastebėti, jog šie teisiniai formų deriniai tikėtini, kai bendradarbiauti partnerystės forma ketina fiziniai asmenys. Taip pat veikimas, derinant bendrijos ir bendrovės teisines formas, gali būti pasirenkamas konkretaus verslo projekto įgyvendinimui, kuomet įsteigus specialios paskirties bendrovę, veikiančią kaip tikrasis narys, siekiama apriboti atsakomybės riziką, ypatingai, jeigu bendra veikla vykdoma su nesusijusiais ir gerai nežinomais asmenimis. Kai kuriose valstybėse šios struktūros grindžiamos mokestine naudos

[586] ANDENAS; WOOLDRIDGE *supra,* note 26, p. 159; Prancūzijoje komanditinė bendrija su tikruoju nariu-bendrove (pranc. - *SCS a Responsabilite Limitee*) pradėjo populiarėti pastaraisiais metais, todėl aiškios teismų praktikos dėl tokios struktūros panaudojimo kol kas dar nėra.

[587] WOOLDRIDGE, Frank. The German Private Company Limited Partnership. *European Business Law Review*, 2006, Vol. 17 Nr. 6 [interaktyvus], p. 1572. Prieiga per internetą: < http://web.ebscohost.com/bsi/> [žiūrėta 2008 09 10]; Dėl komanditinių bendrijų su tikruoju nariu-bendrove.

[588] I'ANSON BANKS *supra*, note 22, p. 10, 291-293; Dėl partnerystės su tikruoju nariu-bendrove.

[589] CALKOEN; ENGELSMAN; EE *supra,* note 220, p. 379.

[590] CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, 5:5 str.

[591] 1978-07-25 Ketvirtosios Tarybos direktyvos, grindžiamos Europos ekonominės bendrijos steigimo sutarties 54 straipsnio 3 dalies g punktu, dėl tam tikrų tipų bendrovių metinių atskaitomybių 78/660/EEB (su pakeitimais ir papildymais) (2004 specialusis leidimas, Nr.1) 1 str. 2 ir 3 sub-par.

[592] ŪBĮ 3 str. 2 d. įtvirtina galimybę bendrijos steigėjais būti ir fiziniams, ir juridiniams asmenims. Taip pat 2008-06-26 Lietuvos Respublikos įmonių finansinės atskaitomybės įstatymo 2 str. 3 d. (VŽ, Nr. 2008, 79-3098), kuris numato, kad tikrosios ūkinės bendrijos ir komanditinės ūkinės bendrijos, kurių visi tikrieji nariai yra akcinės bendrovės ar uždarosios akcinės bendrovės, privalo sudaryti finansines ataskaitas ir parengti metinį pranešimą pagal šio įstatymo reikalavimus.

(pvz., Nyderlanduose, Vokietijoje)[593] ar liberalesniu teisiniu reguliavimu kitose srityse, kurios ypatingai reikšmingos verslui (pvz., Vokietijoje komandinėms bendrijoms taikomi mažesni reikalavimai dėl darbuotojų atstovavimo[594]).

Siekiant atskleisti teisinių formų derinių specifinį pobūdį, koncentruotai paminėtina intensyvi Vokietijos praktika dėl *GmbH* ir komanditinės bendrijos derinio, kai komanditinėje bendrijoje, turinčioje vieną ar keletą komanditorių, vieninteliu tikruoju nariu yra *GmbH* (*GmbH & Co. KG*)[595]. Vokietijoje *GmbH & Co. KG* teisinė forma naudojama alternatyviai *GmbH*[596]. Ši forma kartu su *GmbH* teisine veiklos forma ypač populiarios įmonių grupėse[597].

Pastebėtina, kad Vokietijos doktrinoje *GmbH & Co. KG* pirmiausia kvalifikuojama kaip bendro turto valdymo forma, bet ne kaip juridinis asmuo[598]. Koncepciniu požiūriu *GmbH & Co. KG* yra komandinė bendrija, tikrosios ūkinės bendrijos porūšis. Tačiau kreditorių interesų apsaugos požiūriu šiai hibridinei formai

---

[593] CALKOEN; ENGELSMAN; EE *supra,* note 220, p. 379, 380, 384; Nyderlanduose bendrijos dažniausiai naudojamos mokesčių tikslais, nes dėl mokestinio reglamentavimo komanditinę bendriją (*CV*) ypač naudinga naudoti komanditoriams. MULLER *supra,* note 262, p. 162-163; Vokietijoje skirtingai nuo *GmbH*, bendrija nelaikoma pelno mokesčio mokėtoja. Pripažįstama, kad bendrijos pajamas apmokestinant ne įmonės, bet partnerių lygmenyje, šios teisinės formos panaudojimas gali sąlygoti mokestinę naudą. Apmokestinimo tikslu bendrijos pelnas priskiriamas kiekvienam partneriui individualiai ir apmokestinamas kiekvieno partnerio lygmenyje, net jeigu pelnas ir nepaskirstytas ar nėra partneriams išmokėtas.

[594] Reikalavimas dėl darbuotojų atstovavimo bendrovės organuose yra vienas iš esminių aspektų Vokietijos įmonių teisėje. Kita vertus, praktikoje reikalavimas dėl darbuotojų atstovavimo aktualus apytiksliai tik 1 proc. visų *GmbH.* Darbuotojų atstovavimui taikomi: (i) Bendro atstovavimo Įstatymas (angl. - *Co-Determination Act*), kuomet bendrovėje yra Daugiau kaip 2 tūkst. darbuotojų; darbuotojai renka pusę stebėtojų tarybos narių; stebėtojų taryba nustato direktorių atlyginimą; turi būti ne mažiau kai 2 direktoriai, kurių vieną renka darbuotojų atstovai (*KGaA* tokio reikalavimo nėra, nes valdymo funkcijas įgyvendinančio tikrojo nario atsakomybė pagal įmonės prievoles neribota); (ii) Įstatymas dėl atstovavimo, sudarančio 30 proc. bendrojo atstovavimo (angl. - *One Third Participation Act*), kuomet bendrovėje yra 500-2 tūkst. darbuotojų; darbuotojai deleguoja 30 proc. stebėtojų tarybos narių, be teisės skirti direktorius; (iii) atitinkamoms pramonės šakoms taikomos specialios taisyklės (plieno ir anglies kasybos pramonei). Pastebėtina, kad įstatymas dėl 30 proc. bendro atstovavimo taikomas pagal teisinę formą tik bendrovėms (*AG*, *GmbH*, *KGaA*), šis įstatymas taip pat gali būti netaikomas įmonių grupei. Tuo tarpu pagal Bendro atstovavimo įstatymą įmonių grupės darbuotojų skaičius nustatomas bendrai visos grupės mastu. Autorius mini, jog siekiant išvengti darbuotojų atstovavimo taisyklių, *GmbH*, turinčios 500-2 tūkst. darbuotojų, pertvarkomos į *GmbH* & Co. *KG*, kadangi, tokį darbuotojų skaičių turinčioms bendrijoms netaikomi darbuotojų atstovavimo reikalavimai. Tuo tarpu *GmbH & Co. KG,* turinčioms virš 2 tūkst. darbuotojų, nustatytos skaičiavimo taisyklės, pagal kurias darbuotojų skaičius priskiriamas tikrajam nariui (*GmbH*), jeigu *GmbH* ir bendrijos daugumą valdo tie patys asmenys ir jeigu pati *GmbH* neturi Daugiau kaip 500 darbuotojų. Tokiu atveju *GmbH* taikomi privalomas reikalavimas dėl stebėtojų tarybos suformavimo ir darbuotojų atstovų atstovavimo stebėtojų taryboje paritetiniais pagrindais su akcininku (Daugiau žr. PELTZER; VOIGHT *supra*, note 79, p. 22; WIRTH; ARNOLD; GREENE *supra*, note 370, p. 63; MULLER *supra,* note 262, p. 51-54, 60-61, 164).

[595] STENGEL *supra*, note 78, p. 10; PELTZER; VOIGHT *supra*, note 79, p. 22; MULLER *supra,* note 262, p. 159; ASSMANN; LANGE; SETHE *supra,* note 67, p. 144.

[596] MULLER *supra,* note 262, p. 159.

[597] *Ibidem*, p. 2.

[598] WOOLDRIDGE *supra*, note 587, p. 1560.

taip pat taikomos tam tikros bendrovių teisės nuostatos (pvz., susirašinėjime su trečiaisiais asmenimis *GmbH & Co. KG* privalo atskleisti informaciją, identišką *GmbH,* nurodyti su tikruoju nariu-*GmbH* susijusią informaciją, *GmbH & Co. KG* taikomos apskaitos ir išviešinimo nuostatos tokios, kaip ir *GmbH* atveju[599]; jeigu bendrija nemoki, tikrojo nario (*GmbH*) direktorius nedelsdamas privalo inicijuoti nemokumo procedūras[600]). Teismų praktika, įvertinusi bendrijos ir bendrovės elementų apjungimą, taip pat įtvirtino tikrojo nario-*GmbH* valdymo organo pareigą įvertinti komanditorių interesus[601]. Pažymėtina, jog Vokietijos jurisprudencija šį verslo organizavimo formų derinį prilygina savarankiškai teisinei veiklos formai[602].

Apribojimų tam pačiam asmeniui būti *GmbH* dalyviu bei komanditoriumi nėra. Taigi, komanditinėje bendrijoje, kurioje turi būti bent du skirtingų klasių partneriai, šių partnerių teises ir pareigas gali įgyvendinti tas pats asmuo (pvz., ta pati *GmbH* yra komanditoriumi bei tikrojo nario-bendrovės (*GmbH*) dalyvis)[603]. Struktūroje dalyvaujant daugiau investuotojų ir komanditoriams siekiant tinkamo interesų atstovavimo, komanditoriai nuosavybės teise dažniausiai valdo vienodas *GmbH* kapitalo ir bendrijos kapitalo proporcijas[604]. Kadangi dauguma *GmbH*, kaip tikrojo nario, sprendimų reikšmingai įtakoja komanditorių statusą, *GmbH* dalyviai privalo atsižvelgti ir į komanditinės bendrijos, ir į jų bendrovės (*GmbH*) interesus[605].

Nors formaliai „atstovauju sau“ doktrina, kuri būdinga jungtinei veiklai, yra realizuojama *GmbH & Co. KG* (bendriją valdo ir jai atstovauja jos tikrasis narys

[599] WIRTH; ARNOLD; GREENE *supra*, note 370, p. 61, 62.
[600] PELTZER; VOIGHT *supra*, note 79, p. 22.
[601] WIRTH; ARNOLD; GREENE *supra*, note 370, p. 62; Bendrijos valdymą dažniausiai įgyvendina tikrojo nario (*GmbH*) direktorius, kurio skyrimo *GmbH* akcininkai neprivalo derinti su komanditoriais. Sutarties tarp *GmbH* ir direktoriaus uždarumas riboja bendrijos narių galias duoti privalomus nurodymus *GmbH* direktoriui. Įvertindama situaciją, kai bendrijos ir *GmbH* skiriamo direktoriaus nesieja teisiniai santykiai, teismų praktika suformavo taisyklę, kad direktorius privalo užtikrinti bendrijos ir kitų jos narių-komanditorių interesus, veikti jų naudai. *GmbH* direktorių iš pareigų atleidžia *GmbH* akcininkai; todėl pastarajam pažeidus bendrijos interesus ir *GmbH* akcininkų susirinkimui nesutikus atšaukti direktoriaus iš pareigų, kyla teisinių kliūčių dėl direktoriaus funkcijų suspendavimo bendrijoje. Tokia situacija paprastai sprendžiama tikrojo nario – *GmbH* – teisių valdyti bendriją ir ją atstovauti apribojimu dėl svarbios priežasties arba tikrojo nario pašalinimu iš bendrijos. WOOLDRIDGE *supra*, note 587, p. 1567; Vokietijoje buvo daug diskutuojama dėl *GmbH*, kaip tikrojo nario, įgyvendinančios komanditinės bendrijos valdymo ir atstovavimo funkcijas, direktoriaus tiesioginės atsakomybės *GmbH & Co. KG* atžvilgiu. Vadovaujantis Vokietijos CK 823 str., *GmbH* direktoriui gali kilti atsakomybė dėl delikto. Vokietijos Aukščiausiais teismas sprendė, kad atsakomybė galima sutarties, turinčios apsauginę įtaką trečiųjų asmenų interesams (t.y. komanditinės bendrijos naudai), pagrindu.
[602] ASSMANN; LANGE; SETHE *supra,* note 67, p. 144.
[603] WOOLDRIDGE *supra*, note 587, p. 1562.
[604] WIRTH; ARNOLD; GREENE *supra*, note 370, p. 61.
[605] WOOLDRIDGE *supra*, note 587, p. 1566.

GmbH), tačiau dėl organizacinės *GmbH* valdymo struktūros realiai šį vaidmenį atlieka *GmbH* direktorius. *GmbH* direktorius nevisada yra *GmbH* akcininku ar bendrijos nariu, dažniausiai - tai trečiasis asmuo. Taigi, skirtingai nuo įprastos komanditinės bendrijos (*KG*), kurią išimtinai valdo jos partneriai, *GmbH & Co. KG* valdymui realiai turi teisę pasitelkti trečiąjį asmenį[606]. Įprasta, kad valdymo funkcijas tokiose komanditinėse bendrijose įgyvendina tikrąjį narį-bendrovę atstovaujantis organas (t.y. *GmbH* valdymo organas, kurį skiria *GmbH* dalyviai ir kuris nebūtinai yra ir komanditinės bendrijos dalyviu)[607].

Kita vertus, reikėtų pažymėti ir skirtingų teisinių formų derinių silpnąsias puses. „Bendrijos-bendrovės“ deriniai pirmiausia sąlygoja informacinius kaštus investuotojams ir kreditoriams, susipažįstant su skirtinga šių formų teisine prigimtimi bei jų asimiliacija. Versle dalyvaujant keletui įmonių, papildomai patiriami sutarčių, kuriomis siekiama įtvirtinti analogiškas bendrijos dalyvių ir atitinkamai bendrovės-tikrojo nario akcininkų teises, sudarymo kaštai bei steigimo dokumentų, kuriais harmonizuojamos skirtingos teisinės formos, kaštai (pvz., užtikrinant vienodą balsavimo tvarką ir bendrijoje, ir bendrovėje, įtvirtinama „balsų daugumos“ taisyklė). Taip pat padidėja šiam tikslui įsteigtų tarpinių verslo organizavimo formų administravimo ir palaikymo išlaidos (pvz., apskaitos, informacijos išviešinimo, bendrovės organizacinės struktūros išlaikymo). Tikėtinos sudėtingos situacijos dėl bendrijos valdymą įgyvendinančių asmenų veiksmingos kontrolės, nekonkuravimo aspektų tarp bendrijos, tikrojo nario-bendrovės ir jos akcininkų, o tuo pačiu ir glaudaus visų įmonės dalyvių (įskaitant komanditorius) tarpusavio bendradarbiavimo. Be to, kai kuriose valstybėse šiems teisinių formų deriniams draudžiama užsiimti tam tikros rūšies veikla[608].

Reziumuojant pastebėtina, jog teisinių formų deriniai („bendrija-bendrovė“) yra išvestinis teisinis rezultatas. Šios veiklos formos yra tikslingos tiek, kiek investuotojams naudinga pasirinkti bendradarbiavimą partnerystės forma. Investuotojų apsisprendimą dėl veikimo partnerystės forma gali lemti aplinkybės, susijusios su įmonių teise (pvz., siekis lankstesnio ir glaudesnio vidinių *inter se* santykių reglamentavimo ar minimalesnio teisinės formos reguliavimo, pvz., dėl kapitalo koncepcijos), o taip pat kiti - ne įmonių teisės – aspektai, sąlygojantys

[606] MULLER *supra,* note 262, p. 164.
[607] PELTZER; VOIGHT *supra*, note 79, p. 22.
[608] VERMEULEN *supra*, note 17, p. 111.

ypatingai reikšmingus veiklos kaštai (pvz., mokestinė nauda, reikalavimų dėl darbuotojų atstovavimo netaikymas, verslo sprendimas, nulemtas konkretaus projekto rizikos). Taigi, išimtinai teisinė rizika dėl neribotos ir solidarios dalyvių atsakomybės neturėtų būti vienintele priežastimi, nepasirenkant partnerystės teisinės formos, kadangi bendros veiklos dalyvių atsakomybė gali būti netiesiogiai ribojama per dalyvių-bendrovių teisinį statusą tiek veikiant išimtinai sutartiniu pagrindu, tiek ir veikiant per bendriją.

4.1 ir 4.2 skyrių apibendrinimas

Išorinėmis savybėmis uždaro tipo hibridinės verslo organizavimo formos paprastai artimos bendrovei (juridinio asmens statusas, visiška arba santykinė dalyvių ribota atsakomybė), o *inter se* santykiuose – partnerystei (lankstus vidinis įmonės valdymas, kuomet dalyviai turi teisę valdyti įmonę ir ją atstovauti, neprarasdami ribotos atsakomybės privilegijos, mokestinė nauda, apmokestinant pajamas dalyvių lygmenyje, kapitalo koncepcijos nebuvimas). Tačiau panašūs teisiniai rezultatai, kurių siekiama dėl požymių, būdingų skirtingoms verslo organizavimo formoms – partnerystei ir bendrovei – derinio vienoje naujoje teisinėje formoje, daugeliu atveju galėtų būti pasiekti pasinaudojant esamomis formomis ar jų deriniais[609]. Šiandieninė įmonių teisė pripažįsta *intuitus personae* principą uždaro tipo bendrovės atžvilgiu, akcininkų susitarimu jų tarpusavio santykiai gali būti reguliuojami panašiai kaip partnerių (pvz., sutarčių tarp dalyvių pagalba gali būti susitariama dėl skyrimo į valdymo organų narius, akcininkų spendimų priėmimo visuotiniame akcininkų susirinkime). Tiesa, kai kurie teisiniai rezultatai galėtų būti pasiekti tik įstatymų leidėjui keičiant klasikinių verslo organizavimo formų reguliavimą, pvz., dėl kapitalo koncepcijos, kuri, minėta, šiandieninėmis sąlygomis vis dar Lietuvoje nėra liberalizuojama nesant bendro politinio sutarimo šiuo aspektu. Hibridinės verslo organizavimo formos vienu iš privalumų laikoma mokestinė nauda, apmokestinant pajamas partnerių lygmenyje. Lietuvoje šis fiskalinis požymis negalėtų būti pritaikomas *per se*, nes, nežiūrint tam tikrų bendrijos ir jos tikrųjų narių pajamų apmokestinimo savitumų, mokesčių teisėje bendrija apmokestinama kaip atskiras savarankiškas mokesčių mokėtojas - juridinis asmuo, todėl uždirbtas pelnas yra

[609] Minėta, jog disertacijoje nenagrinėjamos teisinės formos profesinėje ar tam tikroje specifinėje veikloje, darbo autorės išvada siejama su bendromis verslo organizavimo formomis.

apmokestinamas bendrijos lygmenyje. Kita vertus, pagal nacionalinį teisinį reglamentavimą uždaro tipo teisinių formų deriniai „bendrija-bendrovė“ (t.y. tikrosios ūkinės bendrijos ir komanditinės ūkinės bendrijos, kurios turi juridinio asmens statusą ir kurių visi tikrieji nariai yra akcinės bendrovės ar uždarosios akcinės bendrovės), kaip išvestinis teisinis rezultatas, gali būti panaudojami be papildomos įstatymų leidėjo intervencijos. Todėl mišrios prigimties uždaro tipo bendradarbiavimo formų pagrindinių požymių analizė leidžia daryti išvadą, jog šios teisinės formos nepateikia unikalių, išimtinai su šiomis verslo organizavimo formomis susijusių teisinių sprendimų, kurie pateisintų tokios savarankiškos teisinės formos įtvirtinimą. Taigi, nacionalinėje teisėje smulkaus ir vidutinio verslo atžvilgiu šių verslo organizavimo formų įtvirtinimas būtų vertintinas kaip perteklinis, dubliuojant kitas bendradarbiavimo formas.

Uždaro tipo hibridinės verslo organizavimo formos įtvirtinimo negalima pateisinti ir dėl kitų priežasčių. Šių teisinių formų pobūdis savaime lemia teisinį neapibrėžtumą dėl pamatinių principų taikymo tokių formų veikloje. Teisiniu hibridinės verslo organizavimo formos veiklos reguliavimu taip pat nėra užtikrinama įvairių interesų pusiausvyra ir išoriniuose, ir vidiniuose teisiniuose santykiuose. Pažymėtinas neišbaigtas reguliavimas dėl svarbiausio požymio, kuris iš esmės inspiravo šių formų evoliuciją, - dalyvių atsakomybės prieš trečiuosius asmenis. Kai kurių hibridinių formų teisinis reguliavimas nenuoseklus ir dalyvių atžvilgiu, kadangi sudaro sąlygas interesų konfliktui tarp įmonės dalyvių bei sąlygoja partnerystės kaip asmeninės ir kolektyvinės verslo organizavimo formos koncepcinį paneigimą (pvz., *LLP* JAV). Taip pat pažymėta, jog komercinio bendradarbiavimo alternatyvų įvairovė nebūtinai nulemia veiksmingą rezultatą, verslo organizavimo formų profiliavimas savaime dar neužtikrina visuomeninės-socialinės naudos [610].

Uždaro tipo hibridinės verslo organizavimo formų poreikis ir tikslingumas veikiau galėtų būti pateisinamas profesinėje veikloje, kuomet, atsižvelgiant į teisinių santykių specifiką ir profesionalų atsakomybės pobūdį, tam tikros srities profesionalų veiklos laisvės realizavimas, pasirenkant teisines veiklos formas, yra ribotas.

[610] Daugiau žr. darbo 7 skyrių.

5. *Intuitus personae* ir *intuitus pecuniae* principų bei juridinio asmens statuso reikšmė uždaro tipo verslo organizavimo formoms

Partnerystės ir bendrovės teisinės kilmės ir pagrindinių požymių analizė leidžia daryti išvadą, jog smulkiame ir vidutiniame versle pripažįstama istorinė šių klasikinių verslo organizavimo formų samprata, kuri šiandieninėje įmonių teisėje nuosekliai modernizuojama. Šis procesas, *inter alia*, susijęs su požymių, kurie buvo laikomi specifiniais, priskiriamais tik konkrečiai verslo organizavimo formai, adaptavimu kitoje formoje, kartu išlaikant atitinkamų verslo organizavimo formų savarankiškumą. Minėta, jog šiandieninėje įmonių teisėje juridinio asmens statusas, kuris istoriškai buvo laikomas specifiniu bendrovės kaip verslo organizavimo formos požymiu, ir *intuitus personae* principas, tradiciškai išimtinai priskiriamas partnerystei, nelaikomi unikaliais, išskirtiniais minėtų komercinio bendradarbiavimo formų požymiais, šie požymiai gali būti būdingi ir bendrovei, ir partnerystei.

Kadangi dalyvių atsakomybės, kuri visuotinai pripažįstama pagrindiniu požymiu, skiriančiu partnerystę ir bendrovę, įgyvendinimo sąlygas gali įtakoti ne tik pati verslo organizavimo forma ir dalyvio statusas *per se*, bet ir komercinio bendradarbiavimo teisinis subjektiškumas, būtina detaliau aparti partnerystės savitumus, kuriuos sąlygoja teisinis subjektiškumas. Paskirų jurisdikcijų jurisprudencijoje akcininko ribotos atsakomybės išimtis dėl nesąžiningo elgesio dažniausiai taikoma uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonėse, pasižyminčiose asmeniniu pobūdžiu, todėl taip pat svarbu įvertinti *intuitus personae* principo reikšmę šiai verslo organizavimo formai, o tuo pačiu ir dalyvių atsakomybei.

5.1 *Intuitus personae* ir *intuitus pecuniae* principų reikšmė uždaro tipo verslo organizavimo formoms

Civilinės teisės tradicijos valstybėse verslo organizavimo formos skirstomos pagal dalyvių *inter se* santykių pobūdį į (i) *asmenines* (vok. - *Personengesellschaften*, pranc. - *societes de personnes* (*arba societes par interets*), angl. - *personal companies*) pagal su Romos *societas* siejamą ir daugiausia dėmesio Prancūzijoje susilaukusį principą *intuitus personae*, pagal kurį laikoma, jog tokiose verslo organizavimo formose santykiai tarp dalyvių yra asmeniniai, artimi, grindžiami

tarpusavio pasitikėjimu, o kiekvienas dalyvis kaip sutarties šalis turi teisę pasirinkti savo partnerį; ir (ii) *kapitalizuotas* (vok. - *Kapitalgesellschaften,* pranc. - *societes de capitaux,* angl. - *capital companies*) pagal *intuitus pecuniae* principą, įtvirtinantį santykius, paremtu kapitalu, paprastai didelį dalyvių skaičių turinčiose įmonėse[611]. Bendrosios teisės tradicijos valstybėse tokio verslo organizavimo formų skirstymo, paremto horizontalių dalyvių santykių pobūdžiu, nėra, tačiau šiose valstybėse taip pat pripažįstama skirtingų teisinių veiklos formų dalyvių asmeninių tarpusavio santykių įtaka[612].

Kapitalizuotoms verslo organizavimo formoms dažniausiai būdingos visos atviro tipo bendrovių savybės. Tokių bendrovių akcininkai pirmiausia suinteresuoti investicijų grąža, todėl įmonės valdymą įgyvendina ne patys dalyviai, bet profesionalai. Dalyviai veikiau laikomi investuotojais, santykiai tarp dalyvių grindžiami rinkos sąlygomis ir nepasižymi asmeniniu pobūdžiu. Taigi, šiose įmonėse lemiamą reikšmę turi ne asmeninis kiekvieno dalyvio vaidmuo ir asmeniniai dalyvių tarpusavio santykiai, bet dalyvių įneštas kapitalas.

Prie asmeninių verslo organizavimo formų priskiriamos klasikinės partnerystės formos, t.y. sutartinė partnerystė, tikroji ūkinė bendrija bei komanditinė ūkinė bendrija. Net ir tais atvejais, kai jungtinės veiklos dalyviai yra ribotos atsakomybės juridiniai asmenys ir todėl nėra nė vieno fizinio asmens, neribotai atsakančio pagal bendros veiklos prievoles, doktrinoje tokios teisinės formos kvalifikuojamos asmeninėmis[613]. Asmeninės verslo organizavimo formos pirmiausia remiasi asmeniu, bet ne kapitalu. Šalia jau aptartų pagrindinių jungtinės veiklos požymių, ypatingai akcentuotinas kiekvieno dalyvio vaidmuo, kuris nulemia asmeninės verslo organizavimo formos vidinę struktūrą, dalyvių atsakomybę tretiesiems asmenims ir šios verslo organizavimo formos teisinio statuso savarankiškumą.

Praktikoje, asmeninės verslo organizavimo formos dažniausiai pasižymi nedideliu partnerių skaičiumi, siekis užtikrinti asmeninių santykių pobūdį šioje verslo

[611] MCCAHERY; VERMEULEN *supra*, note 80, p. 202; BELL; BOYRON; WHITTAKER *supra*, note 79, p. 468; Štai, Prancūzijoje, prie kapitalizuotų įmonių priskiriamos *SA*, *SAS*, *SCA*.
[612] RIBBENS *supra,* note 27, p. xiv-xv, 258, 261; *Intuitus personae* principas bendrosios teisės tradicijos valstybėse žinomas kaip *delectus personae.* KLEINBERGER, Daniel S. Closely Held Business through the Entity-Aggregation Prism. *Wake Forest Law Review*, 2005, Vol. 40 [interaktyvus], p. 829. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-18].
[613] WERLAUFF *supra*, note 32, p. 106.

organizavimo formoje taip pat gali sąlygoti įstatyminį maksimalų dalyvių skaičių[614] (pvz., EEIG gali būti įtvirtinamas maksimalus 20 dalyvių skaičius[615]). Partnerių sudėties pasikeitimo ribojimas ir maksimalus partnerių skaičius, *inter alia*, grindžiamas naujųjų partnerių elgesio sukuriama papildoma verslo rizika esamiems partneriams, tikimybe, jog didesnis partnerių skaičius sumažins esamų partnerių teises į bendrai uždirbamo pelno dalį (sumine išraiška), sudėtingesniu vidiniu jungtinės veiklos valdymu ir didesne tikimybe nutraukti bendrą veiklą[616].

Kvalifikuojant komercinį bendradarbiavimą pagal *intuitus personae* ir *intuitus pecuniae* principus teisinis subjektiškumas savaime lemiamos reikšmės neturi. Prie asmeninių verslo organizavimo formų taip pat gali būti priskiriamos ir hibridinės verslo struktūros, paremtos ribota atsakomybe ir fiskaline nauda, bei uždaro tipo bendrovės, kuomet *inter se* santykius reikšmingai įtakoja *intuitus personae* principas, nors pastarųjų dalyvių atsakomybė ribota ir šioms įmonėms dažniausiai taikomos kapitalo koncepcija.

Hibridinių verslo organizavimo formų ir uždaro tipo bendrovių kvalifikavimo asmeninėmis teisinė reikšmė yra ta, jog tam tikri principai ir požymiai, būdingi klasikinėms asmeninėms komercinio bendradarbiavimo formoms, gali būti pritaikomi ir uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonėms, tačiau su išlygomis. Štai, kapitalizuotos bendrovės prilyginimas asmeninei gali būti reikšmingas, sprendžiant dėl akcininkų fiduciarinių pareigų, o taip pat dėl akcininko kaip dalyvio atsakomybės pagal bendrovės prievoles.

5.1.1 *Intuitus personae* uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonėse

Istoriškai buvo manoma, kad ribota atsakomybė ir *inter se* asmeniniai dalyvių santykiai yra nesuderinami. Tačiau šiandieninėje doktrinoje laikomasi pozicijos, jog korporatyvinis statusas iš esmės atspindi dalyvių pasirinktą verslo organizavimo

[614] GEVURTZ *supra*, note 34, p. 6; Teoriškai, kiekvienas dalyvis rizikuoja visa jungtinės veiklos prievolių suma, todėl augant partnerių skaičiui, partnerių asmeninės atsakomybės rizika auga neproporcingai kiekvieno jų gaunamai naudai.

[615] EEIG reglamento 4 str. 3 d. *Per contra*, Vokietijoje, Prancūzijoje, JAV nėra maksimalaus partnerių skaičiaus. Anglijoje istoriniu reliktu laikytas maksimalus 20 partnerių skaičius buvo panaikintas 2002 m. ir įprastinėje partnerystėje, ir komanditinių bendrijų atžvilgiu. Maksimalus partnerių skaičius, *inter alia*, buvo skirtas siekiant išspręsti procesinius sunkumus, kylančius dėl partnerių, kaip proceso šalių, partnerystei neturint juridinio asmens statuto. Partnerių skaičiaus ribojimas buvo kritikuojamas, pastebint, kad *intuitus personae* principo įgyvendinimas praktiškai neįmanomas tarp 20 partnerių. Be to, įstatymas numatė maksimalaus skaičiaus ribojimo išimtis plačiam ratui profesinių partneryščių.

[616] BROMBERG; RIBSTEIN (*LLP*) *supra*, note 546, p. 170.

formą trečiųjų asmenų atžvilgiu, o dalyvių narystės (horizontalūs) santykiai yra vidiniai ir turėtų būti vertinami nepriklausomai nuo santykių su trečiaisiais asmenimis[617].

Asmeninio dalyvių tarpusavio santykių pobūdžio uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonėse neįtakoja vykdoma verslo rūšis, verslo apimtys, šių verslo organizavimo formų apmokestinimas ar kapitalo koncepcija; esminę reikšmę turi *intuitus personae* principas.

Nedidelis uždaro tipo bendrovių dalyvių skaičius ir akcininkų tarpusavio santykių asmeninis pobūdis, ilgalaikis ir kolektyvinis tikslas bendradarbiauti, siekis įtakoti verslą, neprarandant ribotos atsakomybės privilegijos, verslo sėkmės sąsaja su kiekvieno akcininko indėliu, asmeniniai ir finansiniai įsipareigojimai bendro verslo atžvilgiu – visa tai sąlygoja uždaro tipo bendrovių kvalifikavimą ne kaip kapitalizuotų, bet kaip asmeninių verslo organizavimo formų. Tokio pobūdžio bendrovėse dalyviai užima valdymo organo nario poziciją, o dažnai ir – darbuotojo, kuomet darbo užmokesčio pajamos gali būti netgi didesnės ir svarbesnės nei investicijų grąža. Doktrinoje asmeninio pobūdžio bendrovė vadinama parterystės tipo bendrove (angl. - *quasi-partnership*, *incorporated partnership*, *domestic company*[618]).

Asmeninį bendrovės pobūdį, *inter alia*, atskleidžia ir ribojimas įkeisti ar perleisti akcijas, nustatomas įstatymu, įstatais ar akcininkų susitarimu (pvz., kitų dalyvių pirmumo teisė, bendrovės organo sutikimas, galimybė perleisti akcijas tik tam tikrus kriterijus atitinkantiems asmenims)[619]. Tokiu suvaržymu siekiama išlaikyti „uždarą“ bendrovės pobūdį, kontroliuoti akcininkų sudėtį bei užtikrinti vidinį *status quo*, kuriuo buvo remiamasi kuriant verslą. Be to, bendrovių akcijų perleidimo apribojimai ir akcijų nelikvidumas irgi leidžia tikėtis, kad dalyviai, įgyvendinantys valdymo funkcijas, savo pareigas atliks tinkamai.

---

[617] RIBBENS *supra,* note 27, p. 245, 250.

[618] Doktrinoje sutinkama nuomonių, kad asmeninis santykių pobūdis tarp dalyvių gali sąlygoti bet kokios verslo organizavimo formos hibridinį pobūdį.

[619] ASSMANN; LANGE; SETHE *supra,* note 67, p. 163; Dėl vokiškosios *GmbH*. BELL; BOYRON; WHITTAKER *supra*, note 79, p. 468; Dėl prancūziškosios *SARL*, kurios dalių perleidimas gali būti ribojamas įstatuose akcininkų nuožiūra iki 10 m. CALKOEN; ENGELSMAN; EE *supra*, note 220, p. 385; Dėl olandiškosios *BV*. AMERICAN BAR ASSOCIATION *supra*, note 355, p. 6-160, 6.161; Dėl *CC* JAV. ANDENAS; WOOLDRIDGE *supra,* note 26, p. 109; Tačiau pastarieji autoriai pastebi, kad, skirtingai nuo Prancūzijos (*SARL*) ir Nyderlandų (*BV*), Vokietijoje ir Anglijoje nėra įstatyminio privalomo ribojimo perleisti uždaro tipo bendrovių akcijų, nors tokie ribojimai dažni praktikoje. Komisijos pasiūlymas dėl Tarybos reglamento dėl Europos privačiosios bendrovės statuto *supra*, note 379, p. 22; *SPE* statuto projekto 17 str. ir Priede I (įstatai) akcininkams suteikta teisė įstatuose riboti akcijų perleidimą.

Asmeninį bendrovės pobūdį taip pat reprezentuoja privalomas akcijų išpirkimas, akcininkui pasitraukiant iš bendrovės. Kadangi ribotu akcininkų pasitraukimu skatinamas bendrovėje turimo kapitalo vertės didinimas, pagal bendrovių teisės principus akcininkas negali reikalauti grąžinti įnešto į bendrovės kapitalą turto, akcininkas turi teisę perleisti akcijas nuosavybės teise kitiems asmenims. Kita vertus, investicijos į uždaro tipo bendroves skiriasi nuo investavimo į reguliuojamojoje rinkoje akcijomis prekiaujančias atviro tipo bendroves, nes uždaro tipo bendrovių akcijos nelikvidžios. Investicija į uždaro tipo bendrovių akcijas dažniausiai yra ilgalaikė, akcininkai investuoja didžiąją dalį savo turto, investicijų nediversifikuoja. Todėl išimtinais atvejais pripažįstamas akcininko pasitraukimas, bendrovei išperkant akcininko akcijas. Atsižvelgiant į asmeninį uždaro tipo bendrovių pobūdį, akcininko pasitraukimo iš uždaro tipo bendrovės, pastarajai išperkant jo akcijas, įtvirtinamas, *inter alia*, tais atvejais, kuomet bendradarbiavimas tarp akcininkų tampa neįmanomas (pvz., akcininko teisė pasitraukti pripažįstama Norvegijoje, Danijoje ir Švedijoje[620], Vokietijoje[621], *SPE*[622]). Pažymėtina, kad Lietuvoje akcininkas negali atgauti savo investicijų vertės iš veikiančios bendrovės (išskyrus tam tikrus specialius atvejus bendrovei įsigyjant savų akcijų), akcininkas turi galimybę šias akcijas perleisti trečiųjų asmenų nuosavybėn arba reikalauti, kad kiti akcininkai parduotų (išpirktų) akcijas privaloma tvarka.

Įvertinant uždaro tipo bendrovių, skirtų smulkiam ir vidutiniam verslui, tikėtinus artimus akcininkų tarpusavio ryšius, teisės aktuose siekiama užtikrinti šių bendrovių mišrią teisinę kilmę, įtvirtinant maksimalų akcininkų skaičių. Tačiau doktrinoje kritikuojamas maksimalaus akcininkų skaičiaus įtvirtinimas kaip dirbtinis saugiklis, jeigu tuo pačiu nėra reikšmingai ribojamas akcijų perleidimas arba nustatomas akcininkų skaičiaus maksimumas, kuris savo esme negali užtikrinto asmeninio dalyvių santykių pobūdžio ir glaudaus akcininkų tarpusavio bendradarbiavimo[623], ypatingai atsižvelgiant į maksimalaus dalyvių skaičiaus ribojimo panaikinimo tendencijas partnerystėje.

---

[620] GIERTSEN *supra,* note 510, p. 228.
[621] MULLER *supra*, note 140, p. 130-131; Vokietijoje pagal teismų praktiką šiuo atveju akcijas įsigyja *GmbH* arba jos nurodytas asmuo.
[622] Komisijos pasiūlymas dėl Tarybos reglamento dėl Europos privačiosios bendrovės statuto *supra*, note 379, p. 22; Statuto projekto 18 str. numato, kad šiuo atveju akcijas įsigyja kiti *SPE* akcininkai arba pati *SPE*.
[623] LUTTER *supra*, note 345, p. 30. Prancūzijos KK L223-3 str. įtvirtina *SARL* maksimalų 100 dalyvių skaičių. SNYMAN; HENNING *supra*, note 553, p. 152,

Intuitus personae principas adaptuojamas uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonėse, nepriklausomai nuo jų teisinės kilmės. Štai, asmeninio pobūdžio uždaro tipo bendrovės pavyzdžiu doktrinoje vieningai pateikiama vokiškoji *GmbH,* kurios įstatyminis reglamentavimas ir jurisprudencija įtvirtina, *inter alia*, dalyvių teises dalyvauti įmonės valdyme, fiduciarines dalyvių pareigas bendrovės ir kitų *GmbH* dalyvių atžvilgiu, plačiai taikomą sutarties laisvės principą modeliuojant *GmbH* struktūrą, dalyvių teises ir pareigas, o taip pat ir dalyvių netiesioginę atsakomybę už kitus dalyvius įmonės atžvilgiu dėl netinkamos kapitalo koncepcijos įgyvendinimo (t.y. įtvirtinama subsidiari dalyvių atsakomybė proporcingai jų valdomai kapitalo daliai už likusių dalyvių prievoles apmokėti pirminės apyvartos metu išleistas dalis[624] ar dėl neteisėtai kitų dalyvių gautų išmokų sugrąžinimo, jeigu *GmbH* neturi lėšų prievolių įvykdymui arba netenkina įsiskolinimo rodiklių[625]; solidari naujojo ir buvusiojo dalyvių atsakomybė pagal prievoles, susijusias su antrinėje apyvartoje perleidžiamomis dalimis[626]). Kita vertus, nors Nyderlanduose *BV* teisiniu reglamentavimu ypatingai artima atviro tipo bendrovei, olandų doktrinoje taip pat pripažįstamas asmeninis *BV* pobūdis (*intuitus personae*)[627]. *SPE*, kuri yra kapitalizuota bendrovė, asmeninį pobūdį atspindi akcininkų teisė apriboti akcijų perleidimą, akcininko teisė nutraukti dalyvio statusą, akcininko pašalinimo galimybės, dalyvių teisė pasirinkti „atstovauju sau“ doktriną ir pan. (*SPE* statuto projekto 16 - 18 str.).

Uždaro tipo bendrovių kvalifikavimas asmeninėmis suponuoja diskusijas dėl jau minėto ekonominio pagrįstumo suteikiant ribotą atsakomybę šioms mažoms ir

164; JAV nėra nustatyto maksimalaus *LLC* dalyvių skaičiaus. Lietuvoje 2009-12-15 Seimas nepritarė Įmonių teisinės aplinkos tobulinimo grupės inicijuotam pasiūlymui panaikinti maksimalų 250 akcininkų skaičių uždarosiose akcinėse bendrovėse. Pastebėtina, kad ankstesnėms iniciatyvoms visiškai panaikinti maksimalų uždarųjų akcinių bendrovių skaičių taip pat buvo nepritarta dėl nacionalinių verslo ypatumų (pvz., 2003 m., 2006 m.), nes, nesant apribojimų akcinei bendrovei persitvarkyti į uždarąją akcinę bendrovę, mažiesiems akcininkams gali būti padaryta žalos, t.y. mažieji akcininkai tokiu atveju netektų galimybės realizuoti savo turimų bendrovės akcijų viešai ir už rinkos kainą (Įmonių teisinės aplinkos tobulinimo grupės iniciatyvos [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.skatinimoplanas.lt/lt/projects/offers/4/#goup13> [žiūrėta 2010-03-22]).

[624] WIRTH; ARNOLD; GREENE *supra*, note 370, p. 211; *GmbHG* 24 str. MEISTER, Burkhardt W.; HEIDENHAIN, Martin H.; ROSENGARTEN, Joachim. *The German Limited Liability Company*. 6th ed. Frankfurt am Main: Fritz Knapp Verlag *GmbH*, 2005, p. 61; Analogiškos subsidiarios atsakomybės taisyklės taikomos ir tais atvejais, jeigu bendrovė, realizuodama priverstinai susigrąžintas akcijas iš prievolės apmokėti akcijas nevykdančio akcininko, gauną mažesnę sumą nei įsiskolinimas už akcijas, o buvę akcininkai neįvykdo savo prievolių apmokėti šių akcijų.

[625] MULLER *supra*, note 262, p. 88; Kadangi pagal *GmbHG* pakeitimus akcininkų paskolos nesubordinuojamos šio įstatymo pagalba, netaikoma ir akcininkų subsidiari atsakomybė tokių paskolų sugrąžinimo atvejais.

[626] WIRTH; ARNOLD; GREENE *supra*, note 370, p. 208, *GmbHG* 16 str. 3 d.

[627] KULPER; VOSSESTEIN *supra,* note 77, p. 173.

vidutinėms įmonėms, o taip pat problematiką dėl dalyvių fiduciarinių pareigų, ypatingai horizontaliuose santykiuose.

Analizuojant akcininkų tarpusavio fiduciarinių pareigų ir verslo organizavimo formos santykį, pastebėtina, kad *intuitus personae* ir fiduciarinės pareigos neatsiejamos nuo jungtinės veiklos. Kita vertus, mokslininkai sutinka, kad dalyvių fiduciarinės pareigos gali būti būdingos įvairioms verslo organizavimo formoms, tačiau šių pareigų apimtis skirtingo pobūdžio bendradarbiavime turėtų būti nevienoda (t.y. plačiausios dalyvių *inter se* fiduciarinės pareigos taikytinos jungtinėje veikloje, uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonėse - mažesne apimtimi, įvertinant skirtingą fiduciarinių pareigų reikšmę ir paskirtį skirtingose verslo organizavimo formose[628]). Juridinio asmens statuso suteikimas ir ribota atsakomybė nepakeičia dalyvių tarpusavio santykių. Todėl galimos situacijos, kai bendrovė *de jure* laikoma kapitalizuota įmone, *de facto* prilyginama partnerystei. Pripažįstant, kad uždaro tipo bendrovių akcininkų fiduciarinės pareigos kyla *intuitus personae* principo pagrindu, fiduciarinių pareigų šaltiniu yra faktinės aplinkybės[629]. Kai kurių mokslininkų nuomone, fiduciarinės pareigos turėtų kilti, kuomet dalyvis įsipareigoja arba pagal aplinkybes laikomas įsipareigojusi veikti kitų akcininkų vardu ar naudai, kiti akcininkai laikomi pavedę pastarajam pasirūpinti jų turtu, sandoriais ar kitais interesais[630], akcininkai tarpusavio santykius reglamentuoja akcininkų sutartyse, atspindinčiose artimą ir glaudų akcininkų bendradarbiavimą[631]. Akcininkų fiduciariniai santykiai ir, atitinkamai, fiduciarinės pareigos gali kilti nepriklausomai nuo „dvigubos įmonės“ koncepcijos. Situacijose, kuomet tarp akcininkų nesusiformuoja partnerystė, santykiams tarp akcininkų pagal analogiją taip pat gali

[628] VERMEULEN, note17, p. 9, 260-262; MCCAHERY *supra,* note 448, p. 5; Tačau JAV tokie autoriai, kaip W.Callison, C.M. Dickerson, D. DeMott, A. Vestal, pritaria pozicijai dėl plačių dalyvių fiduciarinių pareigų asmeninėse ribotos atsakomybės įmonėse, kiti autoriai (pvz., L.E. Ribstein, E. Talley, E. Rock, M. Wachter), laikosi priešingos pozicijos, kad bendrovių teisėje fiduciarinių pareigų apimtis turėtų būti mažesnė nei jungtinėje veikloje.

[629] Doktrinoje analizuojamas komercinių santykių ir fiduciarinių santykių suderinamumo aspektas. Komerciniai santykiai yra pagrįsti rinkos sąlygomis ir kiekvienos sutarties šalies siekiu įgyvendinti savo asmeninius, priešpriešinius interesus, galimybe iš anksto derybose pasirūpinti teisių apsauga. Fiduciariniai santykiai remiasi asmeninių santykių pobūdžiu bei fiduciaro asmeninių interesų paneigimu kito asmens (benificiaro) interesams, tarpusavio santykių išsaugojimu, neapibrėžtais, socialiniu požiūriu nulemto elgesio standartais. Manoma, kad komerciniai santykiai, išskyrus tradicines fiduciarinių santykių formas (pvz., patikėjimo, atstovavimo, partnerystės, bendrovės valdymo organų santykiai), laikytini fiduciariniais, lemiančiais žymiai aukštesnius šalių elgesio standartus *inter se,* tik išimtinais atvejais ir *ad hoc*.

[630] MORSE *supra*, note 100, p. 472-473.

[631] SORENSEN *supra*, note 249, p. 162; RIBSTEIN *supra*, note 315, p. 845; *Per contra*, pastarojo autoriaus nuomone, dalyviams veikiant išimtinai kaip savininkams, bet ne atstovams ar valdytojams, fiduciarinės pareigos netaikomos (pvz., perleidžiant savo dalį, balsuojant, pasitraukiant iš įmonės).

būti pritaikomi tam tikri jungtinės veiklos sutarties principai. Tačiau tais atvejais, kai dalyvių *inter se* santykiai nepasižymi asmeniniu pobūdžiu, vien tik bendrovės uždaro tipo pobūdis *per se* neturėtų sąlygoti bendrovės akcininkų fiduciarinių pareigų.

Europos Sąjungos mastu akcininkų fiduciarinių pareigų ir jų apimties reglamentavimas iš esmės paliekamas valstybių-narių nuožiūrai[632]. Kaip antai, Anglijoje, kurioje partnerystė ir bendrovė, kaip verslo organizavimo formos, yra griežtai atskiriamos, *Ltd* akcininkų asmeninis santykių pobūdis realizuojamas labai restriktyviai[633]. Anglijos teismų praktikoje pripažįstama, kad fiduciarinės pareigos horizontaliuose dalyvių *inter se* santykiuose gali kilti *quasi*-bendrijose, kai nutraukiamas akcininkų bendradarbiavimas per bendrovės teisinę formą[634]. Danijoje [635], Nyderlanduose[636], teismų praktika taip pat pripažįsta *quasi*-bendrijos akcininkų tarpusavio fiduciarines pareigas. Tačiau, jeigu bendradarbiavimo sutartys tarp akcininkų yra išsamios ir detalios, horizontaliuose santykiuose teismai dažniausiai netaiko papildomų, sutartyje neaptartų fiduciarinių pareigų (pvz., Anglijoje[637],

[632] WERLAUFF *supra*, note 32, p. 51; Tam tikrose srityse, pvz., bankinėje veikloje, gali būti įtvirtinamos tam tikros akcininkų pareigos.

[633] MCGEE *supra*, note 477, p. 81; Dauguma *Ltd* yra *quasi*-bendrijos, kadangi jos dalyvių tarpusavio santykiai remiasi asmeniniu pasitikėjimu. DAVIES *supra*, note 35, p. 19; Anglijoje reformuojant Įmonių įstatymą, grupės peržiūros ataskaitoje buvo pažymėta, jog 70 proc. *Ltd* turėjo tik 2 akcininkus ir 90 proc. *Ltd* mažiau kaip 5 akcininkus. RIBBENS *supra,* note 27, p. 228-229, 239; Nors Anglijos uždaro tipo bendrovių kilmė siejama su partneryste ir *Ltd* pasižymi ypač lanksčiu vidinių santykių reguliavimu, 1890 m. Partnerystės įstatymo 1 str. 2 d. (a) numatyta, kad santykiai tarp bendrovės dalyvių nesukuria jungtinės veiklos. Taigi, akcininkams nėra taikomos fiduciarinės pareigos kitų akcininkų ar bendrovės atžvilgiu.

[634] VERMEULEN *supra*, note 17, p. 22; *Quasi*-bendrijos principas tarp uždaro tipo bendrovės akcininkų buvo suformuotas *Ebrahimi v. Westbourne Galleries* ([1973] AC 360, HL.) byloje, pateisinant mokios bendrovės veiklos nutraukimą pagal teisingumo principą, kuomet tolesnis dalyvių bendradarbiavimas neįmanomas, o mažiau drastiškos priemonės negali būti pritaikytos. Bendrovėse, kurių ribotos atsakomybės verslo organizavimo forma buvo pasirinkta teisinės naudos požiūriu, tačiau kurių akcininkai *inter se* santykiuose veikia kaip partneriai (pvz., tarp jų yra glaudūs asmeniniai-pasitikėjimo santykiai, jų tarpusavio susitarimu akcininkai dalyvauja valdant bendrovę, ribojamas akcijų perleidimas tretiesiems asmenims), laikomos q*uasi*-bendrijomis. PRIME, Terence; SCANLAN, Gary; precedent supplied by MARTINDALE, Richard. *The Law of Private Limited Companies*. London, Dublin, Edinburgh: Butterworths, 1996, p. 300-308; Principas, kad moki bendrovė turėtų būti kvalifikuojama partneryste, atitinkamai nutraukiant bendrovės veiklą, kuomet *quasi*-partneriai praranda pasitikėjimą vienas kitu ir bendroje veikloje tai sąlygotų santykių pabaigą, buvo formuojamas ir ankstesnėse bylose, kuriose dar nebuvo žinomas *quasi*-bendrijos, kaip bendrovės porūšis. Asmeninis santykių pobūdis nulemia, kad akcininkų tarpusavio santykiai nėra reglamentuojami išimtinai tik bendrovių teisės principais, neapsiribojama bendrovės įstatais. Teismui nustačius, jog bendrovė laikytina *quasi*-bendrija, ir vienam iš akcininkų pažeidžiant kito akcininko interesus, teismas turi teisę, *inter alia*, spręsti dėl akcijų pirkimo-pardavimo.

[635] SORENSEN *supra*, note 249, p. 162; Kaip antai, Danijoje gali būti nustatoma pareiga išpirkti akcininko akcijas ar nutraukti bendrovės veiklą, jeigu bendrovės vidinė struktūra leidžia ją kvalifikuoti partnerystės prototipu.

[636] MEINEMA *supra*, note 398, p. 159; Nyderlanduose pagal analogiją su jungtinė veikla akcininkams gali kilti fiduciarinės pareigos.

[637] HEWITT, Ian; PICOT, Gerhard. Structuring the Joint Venture. *In* MICHELER, Eva; PRENTICE, D. D. ed. *Joint Ventures in English and German law: papers presented at the first Oxford Anglo-*

Skandinavijos valstybėse[638]). Pastebėtina, kad nors Prancūzijoje pripažįstamas asmeninis ribotos atsakomybės įmonių pobūdis, tačiau akcininkų tarpusavio fiduciarinių pareigų koncepcija dažniausiai netaikoma; *intuitus personae* principas atsispindi ribojimuose perleidžiant akcijas, nutraukiant įmonės veiklą, kuomet tarp dalyvių nelieka tarpusavio pasitikėjimo ar pripažįstant dalyvių susirinkimo sprendimus negaliojančiais dėl piktnaudžiavimo teise[639]. Prancūzijoje akcininkams, sudariusiems akcininkų sutartį, privaloma laikytis bendrosios sąžiningumo pareigos, kylančios sutartiniuose santykiuose, tačiau tarpusavio fiduciarinės pareigos akcininkų nesaisto[640].

Tačiau kai kuriose jurisdikcijose akcininkų tarpusavio santykiai suvokiami žymiai dažniau kaip fiduciariniai, sąlygojantys fiduciarines pareigas (pvz., šis principas plačiai taikomas JAV, mažesne apimtimi – Vokietijoje[641]). Vokietijoje *GmbH* dalyvio fiduciarinių pareigų apimtis ir turinys kitų dalyvių ir įmonės atžvilgiu priklauso nuo *GmbH* vidinės organizacinės struktūros ir faktinės situacijos. Teismai suformavo praktiką, kad asmeninėse *GmbH* dalyvio fiduciarinės pareigos taikomos ir kitų dalyvių (mažumos ar daugumos), ir įmonės atžvilgiu[642]. JAV uždaro tipo bendrovės statusas *a fortiori* nesuponuoja akcininko fiduciarinių pareigų[643]. Tačiau

---

German Law Conference, autumn 1999 [St. John's College, Oxford, 16th to 18th September 1999]. Oxford, Portland Or.: Hart Publishing, 2000, p. 24.

[638] SORENSEN *supra*, note 249, p. 162.

[639] RIBBENS *supra,* note 27, p. 228-229.

[640] WRIGHT, Martin; CROUZILLAT, Pauline. France. *In* HEWITT, Ian. *Joint Ventures*. 3rd ed. London: Sweet & Maxwell Limited, 2005, p. 513.

[641] RIBBENS *supra,* note 27, p. 218, 220-228, 230-237.

[642] WIRTH; ARNOLD; GREENE *supra*, note 370, p. 21; Autorių nuomone, kai bendrovėje yra du dalyviai, tarpusavyje kiekvienas iš šių dalyvių turi būti atidesnis vienas kitam, nei dalyviai uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonėje, kurioje yra didelis dalyvių skaičius. ANDENAS; WOOLDRIDGE *supra,* note 26, p. 482; Remiantis *ITT* ir kitomis bylomis, kontroliuojantis dalyvis turi fiduciarinių pareigų ir *GmbH*, ir kitų dalyvių atžvilgiu. WYMEERSCH *supra*, note 402, p. 581; Fiduciarinės pareigos sąlygoja lojalumo pareigą ir įmonės, ir kitų dalyvių atžvilgiu. SORENSEN *supra*, note 249, p. 162; Dalyviams, aktyviai dalyvaujantiems *GmbH* veikloje, tarpusavyje privalomos fiduciarinės pareigos, dėl ko, pvz., pagal analogiją gali būti pritaikomos partnerystės veiklą reglamentuojančios nuostatas dėl dalyvio pašalinimo (ar pasitraukimo) išperkant pastarojo dalyvio akcijas. VOLHARD, Rüdiger. Special Regulations in the Articles of Associations. *In* VOLHARD, Rüdiger; STENGEL, Arndt, ed. *German Limited Liability Company*. Chichester, etc.: J. Wiley, cop., 1997, p. 49-50; VOLHARD, Rüdiger. Shareholders. *In* VOLHARD, Rüdiger; STENGEL, Arndt, ed. *German Limited Liability Company*. Chichester, etc.: J. Wiley, cop., 1997, p. 62; Vokietijos teismų praktikoje buvo pažymėta, kad nors fiduciarinėmis pareigomis siekiama užtikrinti mažumos interesus, tačiau gali būti ir situacijų, kuomet mažumos dalyviai privalo laikytis fiduciarinių pareigų daugumos atžvilgiu. LUTTER *supra*, note 345, p. 121; Tačiau pripažįstama daugumos dalyvio teisė pažeisti mažumos dalyvio interesus, jeigu to reikalauja *GmbH* interesai.

[643] RIBBENS *supra,* note 27, p. 89, 99, 139, 218, 233; Istoriškai, JAV teismų praktikoje buvo įsitvirtinęs priešingas požiūris, kad dalyviams pasirinkus bendrovės formą, valstybė suteikia jiems ribotos atsakomybės privilegiją, todėl privalu laikytis nustatyto teisinio reguliavimo *inter se,* šio

bendrovės, kuri kvalifikuojama kaip *quasi*-bendrija*,* akcininkų tarpusavio fiduciarinės pareigos pagal analogiją gali būti prilyginamos partnerių fiduciarinėms pareigoms, o kontroliuojančio akcininko fiduciarinės pareigos bendrovės atžvilgiu analogiškos valdymą įgyvendinančių asmenų fiduciarinėms pareigoms[644].

Dvilypis hibridinių naujadarų pobūdis sąlygoja dar didesnį neaiškumą dėl jų dalyvių fiduciarinių pareigų, doktrinoje pripažįstama, jog vienu sudėtingiausių klausimų, susijusių su hibridinėmis verslo organizavimo formomis, yra dalyvių fiduciarinės pareigos. Štai, Anglijoje teisinio aiškumo dėl dalyvių fiduciarinių pareigų *inter se* bei *LLP* atžvilgiu nėra, nes įstatymo rengėjai sąmoningai neįtvirtino aiškaus fiduciarinių pareigų reglamentavimo[645], o bendrą veiklą reguliuojančių taisyklių taikymas *LLP* atžvilgiu yra ribotas. Tikimasi, kad dalyvių fiduciarinių santykių pobūdis greičiausiai bus sprendžiamas pagal bendrovių teisės taisykles, o išimtys turėtų būti taikomos įstatymo pagrindu arba pagal bylos aplinkybes *ad hoc* teismams nustačius konkrečias specifines situacijas[646]. Kita vertus, tikėtina, kad, skirtingai nuo bendrovių teisės, kuomet įprastinė-mis sąlygomis direktorius neturi fiduciarinių pareigų bendrovės akcininkų atžvilgiu, dėl hibridinio *LLP* pobūdžio tarp *LLP* dalyvių *inter se* fiduciarinės pareigos turėtų būti taikomos platesne apimtimi neapsiribojant tik išimtinais atvejais dėl susiformavusių santykių specifikos[647].

JAV doktrinoje pastebima, jog *LLC* dalyvių fiduciarinių pareigų specifiką sąlygoja mišri verslo organizavimo formos prigimtis, pasižyminti didesnėmis valdyme nedalyvaujančių dalyvių galiomis valdymą įgyvendinančių asmenų atžvilgiu[648]. Klausimo sudėtingumą atspindi ta aplinkybė, kad *LLC* dalyvių

---

reguliavimo negalima pakeisti tarpusavio sutartimis. Todėl dalyviai nelaikomi partneriais ir akcininkai kaip dalyviai negali būti tarpusavio fiduciariniuose santykiuose.

[644] *Ibidem*, p. 4, 105, 248; GEVURTZ *supra*, note 34, p. 452-475; HERTIG; KANDA *supra*, note 60, p. 126; JAV teismų praktikoje pripažįstama kontroliuojančio akcininko fiduciarinės pareigos ir bendrovės, ir kitų akcininkų atžvilgiu.

[645] MORSE *supra*, note 100, p. 471.

[646] MORSE, *et al*. (*LLP*) *supra*, note 549, p. 157, 161; Kaip antai, įtvirtinta įstatyminė fiduciarinė pareiga pateikti kitiems dalyviams su *LLP* susijusią reikšmingą informaciją arba dalyvių imperatyviai įtvirtintos fiduciarinės pareigos *LLP*, kaip įmonės, atžvilgiu (pvz., pareiga nekonkuruoti su *LLP*, pareiga veikti *bona fide* ne atskiro dalyvio, bet *LLP* interesais, pareiga perduoti pelną, dalyvio uždirbtą pasinaudojant *LLP*). I'ANSON BANKS *supra*, note 22, p. 24; Pastarojo autoriaus nuomone, įvertinus įstatymų rengėjo ketinimus, tarp *LLP* dalyvių *inter se* fiduciarinės pareigos netaikomos, tačiau santykiai tarp *LLP* ir jos dalyvių fiduciariniai. YOUNG *supra*, note 535, p. 6.8, 8.5; MORSE *supra*, note 100, p. 471-473, 483.

[647] MORSE *supra*, note 130, p. 312-313; Atstovavimą ir valdymą įgyvendinantys dalyviai visuomet privalo laikytis fiduciarinių pareigų *LLP* atžvilgiu.

[648] RIBSTEIN, Larry E; KEATINGE, Robert R. Ribstein and Keatinge on Limited Liability Companies. *Current through the June 2008 Update*, Database [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://international.westlaw.com/search/> [žiūrėta 2008-06-30]; 8:14 str., 9:9 str; Šių autorių

fiduciarinės pareigos skirtingose valstijose reguliuojamos nevienodai. Nors 2006 m. Re-RULLCA numato, jog *LLC* narystė savaime nelemia fiduciarinių pareigų *LLC* ar kitiems nariams[649], kai kuriose valstijose visi *LLC* dalyviai turi fiduciarines pareigas *LLC* atžvilgiu, kitose - tik valdantys dalyviai, kai kuriose valstijose numatyta, kad *LLC* dalyvių fiduciarinės pareigos *inter se* yra kaip jungtinės veiklos partnerių, kitose - *LLC* dalyvių tarpusavio fiduciarinių pareigų aiškiai nereglamentuojama[650].

Lietuvoje LAT praktika taip pat pripažįsta uždarųjų akcinių bendrovių asmeninį pobūdį[651]. Tačiau, darbo autorės nuomone, asmeninis uždarųjų akcinių bendrovių pobūdis savaime nelemia akcininko fiduciarinių pareigų bendrovės ir kitų akcininkų atžvilgiu, akcininkų fiduciarinių pareigų koncepcija turėtų būti taikoma ypatingai restriktyviai.

Tokią išvadą suponuoja verslo organizavimo formų – partnerystės ir bendrovės savarankiškumas, t.y. išskyrimas į partnerystę ir bendrovę, šių formų bei jų dalyvių skirtinga samprata bei teisinis reglamentavimas. Kaip antai, partnerystėje nuosavybė ir valdymas nėra atskirti. Bendrijos tikrasis narys prilyginamas verslininkui, pagal bendrą taisyklę tikrasis narys privalo būti aktyvus, dalyvauti bendrijos valdyme. Skirtingai nuo bendrijos tikrųjų narių, akcininkas laikomas pasyviu investuotoju, paprastai neturi reikšmingų pareigų juridiniam asmeniui, akcininko veikla turi būti grindžiama protingumo ir sąžiningumo principais[652]. Nors akcininkas taip pat turi teisę būti bendrovės valdymo organų nariu, tačiau pagal nacionalinę teisę kompetencijų pasiskirstymas tarp bendrovės organų griežtai atribojamas. Štai,

---

nuomone, fiduciarinės pareigos turėtų būti taikomos pagal analogiją su tikrųjų narių fiduciarinėmis pareigomis komanditinėse bendrijose. Tačiau turėtų būti atsižvelgta į *LLC* dalyvių statuso specifiką, jog skirtingai nuo tikrųjų narių, *LLC* dalyvių atsakomybė ribota, ir *LLC* dalyviai, skirtingai nuo komanditorių, dažniausiai nėra pasyvūs investuotojai, o įgyvendina plačias kontrolės teises valdančių dalyvių atžvilgiu. KEATINGE, *et al*. *supra*, note 544, p. 391, 398.

[649] Pagal 2006 m. Re-ULLCA 409 straipsnio komentarą *LLC* dalyvio fiduciarinės pareigos kyla ne iš narystės įmonėje, bet sąlygojamos *LLC* dalyvio elgesio.

[650] MARTIN *supra*, note 345, p. 5-23.

[651] 2009-12-22 LAT CBS LAT CBS nutartis c. b. *J. N. v. S. G. ir R. F.*, Nr. 3K-3-587/2009 (S), kat. 21.6; 22.3.2; 27.3.2.1; 41; 42.12, kurioje teismas pažymėjo, kad uždarųjų akcinių bendrovių akcijų perleidimo ribojimas nustatytas dėl šių bendrovių specifikos: paprastai mažas arba ribotas akcininkų skaičius tokioje bendrovėje; akcininkai susiję giminyste ar draugyste, pažintimi paremta partneryste; dauguma arba visi akcininkai yra taip pat ir jos vadovai; akcijos neplatinamos viešoje vertybinių popierių rinkoje ir kt. Tokios bendrovės akcininkai siekia išlaikyti galimybę pasirinkti partnerius, todėl ir jungiasi į bendrovę, paremtą partneryste, sutinka su jų akcijų perleidimo ribojimais, siekdami išlaikyti asmeninėmis savybėmis grįstą bendradarbiavimą (*intuitus personae* pobūdį) ir užtikrinti bendrovėje liekantiems akcininkams galimybę apsisaugoti nuo pašalinių asmenų atėjimo bei teisę pasirinkti kitus partnerius.

[652] Taip pat žr. BOSAITĖ; BUTOV *supra*, note 39, p. 256; BARTKUS *supra*, note 37, p. 236-237.

skirtingai nuo JAV, Lietuvoje akcininkų sutarčių pagalba įstatyminės kompetencijos pasiskirstymo pakeitimas, kuomet valdymą perima akcininkai, negalimas.

Išvadą dėl restriktyvios akcininkų fiduciarinių pareigų koncepcijos taip pat pagrindžia lietuviškosios uždarosios akcinės bendrovės teisinė kilmė, sietina ne su partneryste, bet atviro tipo bendrove. Štai, skirtingai nuo *GmbH*, ABĮ neįtvirtina uždarosios akcinės bendrovės akcininkų tarpusavio atsakomybės už kitus akcininkus dėl akcijų apmokėjimo, nenumatyta akcininko pašalinimo (pasitraukimo) galimybė, kuomet uždaroji akcinė bendrovė išperka pastarojo akcininko akcijas, maksimalus akcininkų skaičius įtvirtinamas ne tiek dėl asmeninio akcininkų tarpusavio santykių pobūdžio, kiek kitais tikslais (t.y. atsižvelgiant į nacionalinius privatizavimo ypatumus, siekiama apsaugoti mažųjų akcininkų interesus pakeičiant bendrovės rūšį), nenumatyta galimybė struktūrizuoti bendrovės valdymo nesilaikant įstatyminės organų kompetencijos, o taip pat įstatymas neįtvirtina akcininkų teisės duoti privalomų nurodymų valdymo organams. Be to, akcininkų teisių apimtį tiesiogiai įtakoja turima balsų dauguma, jų statusas nepreziumuoja dalyvių lygybės horizontaliuose santykiuose.

Akcininkas *per se* neturi fiduciarinių pareigų išimtinai tik tam tikrų atskirų subjektų, t.y. bendrovės arba kitų akcininkų, atžvilgiu. Akcininko fiduciarines pareigas bendrovės atžvilgiu būtų sudėtinga paaiškinti juridinio asmens doktrina ar jas kildinti iš fiduciarinių pareigų kitiems dalyviams[653]. Pagaliau, išvadą dėl ypatingai restriktyvaus fiduciarinių pareigų taikymo akcininkų tarpusavio santykiuose pagrindžia sisteminis teisinio reguliavimo, kuriuo siekiama užkirsti kelią akcininkų tarpusavio piktnaudžiavimui, vertinimas. Akcininkų kaip dalyvių pažeistų tarpusavio teisių gynyba pirmiausia remiasi bendruoju sąžiningumo principu (pvz., pripažįstant visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimą negaliojančiu pagal bendruosius protingumo ir sąžiningumo principus (CK 2.82 str. 4 d.), priverstinai parduodant kitam dalyviui ar išperkant akcijas (CK 2.115 str., 2.133 str.), per piktnaudžiavimo teise institutą). Bendrovės dalyvių tarpusavio elgesys pirmiausia turėtų būti vertinamas kitų (minėtų) teisių gynybos būdų institutų pagalba. Pastebėtina, jog pagal lyginamojo tyrimo rezultatus valstybėse, restriktyviai taikančiose fiduciarinę akcininko pareigų koncepciją, ši koncepcija pirmiausia ir skirta spręsti konfliktinėms

[653] TIKNIŪTĖ *supra*, note 40, p. 158-159.

situacijoms tarp dalyvių panašiais būdais, kurie Lietuvoje įtvirtinti kaip savarankiški teisiniai institutai (pvz., minėtas akcijų išpirkimas ar pardavimas).

Taigi, darbo autorės nuomone, nacionaliniame teisiniame reglamentavime pagrįstai nėra įtvirtintos įstatyminės akcininkų fiduciarinės pareigos[654]. Akcininkų fiduciarinių pareigų būtinumo nepagrindžia ir teorinė analizė. Lietuvoje uždarųjų akcinių bendrovių akcininkų fiduciarinės pareigos galėtų kilti tik išimtinais atvejais ir tik konkrečiu tikslu, *ad hoc*. Kad būtų galima konstatuoti esant fiduciarines pareigas ir reikalauti, jog asmuo jų laikytųsi ir nepažeidinėtų, reikia būti įsitikinusiam, kad tarp šalių atsirado santykiai, kuriuos galima apibūdinti kaip fiduciarinius[655].

Teismų praktikoje pagrįstai pažymima, kad juridinio asmens valdymo organo nariai turi fiduciarines pareigas juridiniam asmeniui, t. y. pareigas veikti išimtinai juridinio asmens interesais (CK 2.87 str.), tuo tarpu juridinio asmens dalyvio (CK 2.45 str.) interesai ne visada gali sutapti su paties juridinio asmens interesais, todėl juridinio asmens dalyvio veiksmų vertinimui netaikomas CK 2.87 str. [656]. Tačiau kritikuotina teismų praktika, kuomet, nesant aiškios ir pakankamos motyvacijos pagal bylos aplinkybes, akcininkų fiduciarinės pareigos vis gi grindžiamos CK 2.87 str.[657]. Ši teisės norma galėtų būti taikoma tik dėl akcininko kaip valdymo organo nario pareigų bendrovės atžvilgiu (t.y. vertikaliuose santykiuose), jeigu akcininkas tuo

[654] Taip pat žr. PAPIJANC *supra*, note 41, p. 71-72, 219; Dėl akcininko fiduciarinių pareigų įtvirtinimo įstatymo pagrindu būtų sudėtinga įvertinti teisines pasekmes įmonių grupių veiklai, be to, tai sąlygotų akcininkų pareigą finansuoti bendrovę. Tokia pareiga reikštų įmonių grupės, dukterinės įmonės ir kreditorių interesų balanso pažeidimą. *Per contra*, TIKNIŪTĖ *supra*, note 40, p. 55, 159-161, 169, 172-173; Pastaroji autorė laikosi priešingos pozicijos, siūlydama įtvirtinti įstatyminę akcininko pareigą atsižvelgti į juridinio asmens interesus. Tokiu būdu siekiama taikyti akcininko atsakomybę dėl nesąžiningo elgesio pagal CK 2.50 str. 3 d. per vidinės atsakomybės mechanizmą, o taip pat apsaugoti smulkiųjų akcininkų interesus. Tačiau darbo autorės nuomone, tikslas, susijęs su išorinės akcininkų atsakomybės pagal bendrovės prievoles pakeitimu į vidinę atsakomybę, gali būti pasiekiamas kitu būdu, t.y. subsidiarią akcininko atsakomybę įgyvendinant likviduojant bankrutuojančią bendrovę, reikalavimus pareiškiant bankroto administratoriui (daugiau žr. darbo 6.2.2 dalį).

[655] GREIČIUS *supra*, note 38, p. 54.

[656] 2009-07-09 LAT CBS nutartis c. b. *BUAB „Alveronas" v. I. S., R. P., A. P., G. M., G. B. ir D. Č.*, Nr. 3K-3-329/2009, kat. 27.7; 44.5.2.1 (S); 2009-06-01 LAT CBS nutartis c.b. *BUAB „Panevėžio balsas" v. UAB „ Eksena"*, Nr. 3K-3-244/2009, kat. 27.7; 121.13; 121.20 (S)).

[657] 2007-11-12 LAT CBS nutartyje c. b. *UAB „Kapitalo valdymo grupė" v. UAB „Penkių kontinentų" bankinės technologijos*, Nr. 3K-3-483/2007, kat. 27.10; 114.11 buvo pažymėta, jog akcininko neteisėti veiksmai, sudarantys pagrindą pagal CK 2.115 str. priverstinai išpirkti jo akcijas, yra akcininko, kaip juridinio asmens organo nario, pareigų, nustatytų CK 2.87 str. ir kituose įstatymuose ar teisės aktuose, nevykdymas ar netinkamas vykdymas. Byloje teismai nustatė, kad akcininkas (atsakovas) nevykdė savo kaip akcininko pareigų veikti sąžiningai ir protingai bendrovės ir kito akcininko atžvilgiu (užsakinėjo ir jo nurodymu buvo vykdomi sutartyje nenumatyti statybos darbai ir darbai, kurie didino bendrovės skolą; siekė nustatyti turto administravimą, kuris faktiškai perimtų visą bendrovės valdymą ir kt.); atsakovas nebuvo lojalus juridiniam asmeniui (pasamdė saugos tarnybą, kuri kitam akcininkui ir bendrovės vadovui trukdė patekti į bendrovės teritoriją, blokavo informaciją apie UAB). Šie veiksmai kvalifikuojami kaip CK 2.87 str. 1, 2 d. nustatytų nuostatų pažeidimai.

pačiu įgyvendina valdymo organo nario funkcijas[658], arba interesų konflikto situacijose, kuomet sudaromas sandoris tarp akcininko ir bendrovės (CK 2.87 str. 6 d.). Taigi, akcininkų ir bendrovės santykiuose CK 2.87 str. aktualus ne tais atvejais, kai akcininkas kaip dalyvis turi bendrąją pareigą bendrovės atžvilgiu elgtis sąžiningai, bet kuomet pagal susiklosčiusias faktines aplinkybes akcininkas taip pat turi kitų pareigų bendrovei, kurios dėl bendrovės ir akcininko tarpusavio teisinių santykių fiduciarinio pobūdžio *per se* sąlygoja fiduciarines pareigas.

Horizontaliuose santykiuose akcininkams privalomos fiduciarinės pareigos, jeigu pagal aplinkybes akcininkas laikomas įsipareigojusi veikti kitų akcininkų vardu ar naudai ir bendraisiais pagrindais tokie teisiniai santykiai kvalifikuojami fiduciariniais (pvz., atstovavimo). Kitais atvejais akcininkų tarpusavio fiduciarinės pareigos galėtų kilti tik išimtinais atvejais ir turėtų būti sąlygojamos ypatingo akcininkų tarpusavio pasitikėjimo. Nors asmeninio pobūdžio uždaro tipo bendrovėse fiduciarinės pareigos atlieka dalyvių nesąžiningų veiksmų saugiklio vaidmenį, fiduciarinės pareigos suponuoja, *inter alia*, savų interesų paneigimą ir pirmumo suteikimą kito asmens interesams. Todėl akcininkų, kurių atsakomybė ribota, tarpusavio santykiuose kitokia (neišimtinė) fiduciarinių pareigų koncepcija būtų neproporcingai griežta.

Ypatingai restriktyvus fiduciarinių pareigų koncepcijos taikymas akcininkų tarpusavio santykiuose taip pat lemia, jog akcininkų sutartys[659] *per se* nesuponuoja akcininkų fiduciarinių pareigų, šias pareigas galėtų sąlygoti teisinių santykių esmė ir pobūdis. Todėl situacijose, kuomet akcininkai tarpusavio santykius išsamiai ir detaliai reguliuoja akcininkų sutartimis, papildomos (fiduciarinės) pareigos neturėtų būti taikomos. Akcininkams kaip sutarties šalims privalomi laisva valia prisiimti įsipareigojimai, akcininkų sutartis turėtų garantuoti susiklostančių teisinių santykių stabilumą ir tarpusavio teisinių santykių aiškumą bei nuspėjamumą (CK 6.156 str. 1

[658] Šiuo aspektu paminėtina 2002-09-17 LAT CBS nutartis c. b. *V. N. v. gamybinei-komercinei firmai* (duomenys neskelbtini), Nr. 3K-7-801/2002, kat. 16.9; 19.3; 21.2.2.1, kuomet teismas pažymėjo, kad, vertinant tam tikros kategorijos akcininkų veiksmus bendrovės atžvilgiu dėl teisės į informaciją įgyvendinimo, galima remtis kriterijais, CK 2.87 str. nustatomais juridinio asmens organų nariams, kadangi iš esmės tokie pat reikalavimai taikytini ir akcininkams, kurie bendrovėje turi tam tikrus išskirtinius įgalinimus ir kurių netinkami veiksmai bendrovei gali turėti itin neigiamų padarinių. Taip pat paminėtinos bylos, kuriose buvo sprendžiama dėl dalyvio, užimančio valdymo organo nario, poziciją, pareigą veikti išimtinai bendrovės interesais (2006-10-31 LAT CBS nutartis c. b. *UAB „Vasmangas“ v. UAB „Valdo leidykla“*, Nr. 3K-3-567/2006, kat. 21.4.2.1; 21.5; 27.7; 45.11 (S); 2000-03-29 LAT CBS nutartis c. b. *Vilniaus miesto valdyba v. UAB “Sangreta” ir S. J.*, Nr. 3K-3-383/2000, kat. 45).

[659] Akcininkų sutartis yra CK nenumatyta, tačiau įstatymams neprieštaraujanti sutartis (CK 6.156 str. 1 d.).

d.). *Pacta sunt servanda* išimtys būtų pateisinamos tik išimtinais atvejais. Be to, akcininkai savo nuožiūra įgyvendindami sutarčių laisvės principą ir galimybę laisvai nustatyti tarpusavio teises ir pareigas, dažniausiai akcininkų sutartimis ir siekia užtikrinti kitų dalyvių nesąžiningo elgesio prevenciją, spręsti konfliktines situacijas tarp dalyvių (pvz., įtvirtinamos priverstinio akcijų pardavimo taisyklės, balsavimo tvarka visuotiniuose akcininkų susirinkimuose dėl bendrovės finansavimo ar valdymo organų suformavimo). Taigi, tokiais atvejais akcininkų sutartys atlieka dalyvių nesąžiningų veiksmų saugiklio vaidmenį, todėl fiduciarinės pareigos būtų perteklinės. Akcininkų tarpusavio santykiuose fiduciarinių pareigų koncepcija dėl jos neapibrėžtumo ir neaiškumo taip pat būtų nesuderinama su teisinių santykių pobūdžiu, nes akcininkų sutartimis reguliuojami komerciniai santykiai, grindžiami rinkos sąlygomis ir naudos sau siekimu. Socialiniu požiūriu sąlygojami elgesio standartai ir plati teismų diskrecija, įsikišant į sutartinius akcininkų santykius, būtų pateisinami tik išimtinais atvejais. Taigi, akcininkų tarpusavio santykiai turėtų remtis teisingumo, protingumo, sąžiningumo, šalių bendradarbiavimo ir kitais bendraisiais principais. Tačiau tais atvejais, kai dėl ypatingo akcininkų tarpusavio pasitikėjimo horizontaliuose santykiuose vis gi būtų kvalifikuojami akcininkų fiduciariniai santykiai, taikytina įstatymo analogija, t.y. tarpusavio akcininkų fiduciarinėms pareigoms *mutatis mutandis* (liet. – pakeitus tai, ką reikia pakeisti) taikytini jungtinės veiklos partnerių fiduciarines pareigas reguliuojantys įstatymai (CK 1.8 str. 1 d.).

Taip pat įvertintinas nacionalinės uždarosios akcinės bendrovės asmeninio pobūdžio santykis su akcininkų kaip dalyvių atsakomybe, ypatingai tose situacijose, kuomet tarp akcininkų susiformuoja fiduciariniai santykiai. Šiuo atveju kyla klausimas, ar akcininkų vidiniai teisiniai santykiai sudaro prielaidas *per se* perkvalifikuoti akcininkų statusą į *quasi*-partnerių trečiųjų asmenų atžvilgiu ir taikyti atsakomybę pagal principus, būdingus partnerių atsakomybei partnerystėje. Darbo autorės nuomone, neribotos atsakomybės pritaikymas bendrovės dalyviams išimtinai tik dėl asmeninio bendrovės pobūdžio būtų nepagrįstas. Tokia išvada daroma remiantis bendrovės kaip verslo organizavimo formos savarankiškumu, o taip pat skirtinga dalyvių fiduciarinių pareigų ir ribotos atsakomybės institutų paskirtimi bendrovių teisėje.

Pirmiausia, partnerių atsakomybės principų adaptavimas akcininkų atžvilgiu negalimas dėl atskirų verslo organizavimo formų – bendrovės ir partnerystės –

savarankiškumo ir skirtingos sampratos. Nacionalinėje teisėje atskirų teisinių formų asimiliacija ar jų transformacija galima tik griežtai laikantis įstatymų nustatytų būdų ir tvarkos. Esminio požymio – ribotos atsakomybės akcininko atsakomybės pakeitimas į partnerių atsakomybės principus savo esme reikštų bendrovės kaip verslo organizavimo formos perkvalifikavimą į kitą teisinę formą - partnerystę be teisėto pagrindo. Kita vertus, ypatingai glaudūs asmeniniai santykiai tarp akcininkų įtakoja jų vidinius teisinius santykius, tačiau *per se* nereiškia akcininkų kaip verslininkų statuso trečiųjų asmenų atžvilgiu. Akcininkų-pasyvių investuotojų neribota atsakomybė būtų nesuderinama su pamatiniais bendrovių teisės principais.

Kaip ir taikant fiduciarinių pareigų koncepciją, akcininko ribotos atsakomybės privilegijos panaikinimo pagalba taip pat, *inter alia*, siekiama dalyvių nesąžiningų veiksmų prevencijos, tačiau šiuo atveju kito pobūdžio - išoriniuose teisiniuose santykiuose. Lietuvoje teisinis reguliavimas akcininko kaip dalyvio atsakomybę sieja ne su jo statuso kvalifikacija vidiniuose teisiniuose santykiuose, bet su jo nesąžiningu elgesiu ir tokio elgesio pasekmėmis prieš trečiuosius asmenis. Taigi, nors dalyvių fiduciarinių pareigų ir ribotos atsakomybės privilegijos panaikinimo pagalba bendrovių teisėje gali būti siekiama panašių tikslų – akcininkų piktnaudžiavimo prevencijos, tačiau šie institutai skirti skirtingoms teisinėms situacijoms reguliuoti ir skirtingų subjektų atžvilgiu. Aplinkybių visumoje vidiniai dalyvių santykiai gali turėti reikšmės sprendžiant dėl akcininko atsakomybės pagal bendrovės prievoles, tačiau asmeninis bendrovės pobūdis *per se* nepakeičia akcininko statuso sąlygojamos ribotos atsakomybės režimo. Todėl, darbo autorės nuomone, asmeninis bendrovės pobūdis, *inter alia*, glaudūs akcininkų tarpusavio santykiai, savaime nelemia tokios bendrovės akcininkų atsakomybės pagal bendrovės prievoles.

Paskirų jurisdikcijų teisės analizė taip pat patvirtina šią išvadą. Štai, JAV teismų praktikoje palaipsniui buvo nuspręsta, kad uždaro tipo bendrovės dalyvių *inter se* fiduciariniai santykiai išimtinai apsiriboja vidinių santykių analize: šie fiduciariniai santykiai nėra susiję su uždaro tipo bendrovės kvalifikavimu *quasi*-bendrija išoriniuose santykiuose su trečiaisiais asmenimis[660]. JAV pripažįstama, jog *intuitus personae* principas uždaro tipo bendrovėse *per se* nesuponuoja akcininkų atsakomybės pagal bendrovės prievoles[661]. Anglijoje *quasi*-bendrijos koncepcija taip

[660] RIBBENS *supra,* note 27, p. 106-123, 232.
[661] GEVURTZ *supra*, note 34, p. 508-509; AMERICAN BAR ASSOCIATION *supra*, note 355, p. 7-264, 7-266, 7-274; Pagal MBCA 7.32 str. (f) dalį uždaro tipo bendrovės (*CC*) akcininkų sutartis, dėl

pat taikoma tik dalyvių tarpusavio santykių kvalifikavimui[662]. Neatsitiktinai kitoje disertacijos dalyje nagrinėjami valstybių pavyzdžiai dėl akcininko kaip dalyvio atsakomybės pagrindų (sąlygų) taip pat neleidžia daryti išvados, jog asmeninis uždaro tipo bendrovių pobūdis savaime lemia akcininkų kaip dalyvių atsakomybę bendrovės kreditoriams.

kurios bendrovė kvalifikuojama *quasi*-bendrija, nėra *per se* pagrindas tiesioginei akcininko kaip dalyvio atsakomybei pagal bendrovės prievoles.

[662] RIBBENS *supra,* note 27, p. 182-185, 240-241, 247.

5.2 Juridinio asmens statusas *v.* verslo organizavimo forma

Istoriškai, klasikinės verslo organizavimo formos (bendrovė *v.* partnerystė) buvo skirstomos pagal teisinį subjektiškumą, kuomet komercinis bendradarbiavimas buvo išimtinai suprantama arba kaip grupės partnerių sutartinis darinys (partnerystė), arba kaip juridinis asmuo (bendrovė). Komerciniame bendradarbiavime juridinio asmens statusas buvo siejamas su kapitalo koncepcija, bet ne su organizaciniais junginiais, kuriuose lemiamą reikšmę turi asmuo. Šiuolaikinėje įmonių teisėje taip pat visuotinai pripažįstamas bendrovės kaip juridinio asmens statusas. Tuo tarpu, priklausomai nuo teisinio subjektiškumo, komercinė partnerystė suprantama kaip atskira sutarčių rūšis, turinti tam tikrą institucinį pobūdį, arba partnerystė, sukurianti įmonę, kuri gali turėti juridinio asmens statusą arba būti laikoma *quasi*-juridiniu asmeniu.

Taigi, juridinio asmens statusas *per se* nelemia verslo organizavimo formų skirstymo, teisinis subjektiškumas pripažįstamas bei juridinio asmens teisės gali būti suteikiamos ir bendrovėms, ir partnerystei, ir naujai evoliucionuojančioms hibridinėms verslo organizavimo formoms.

Šiandieninė juridinio asmens samprata gali skirtis priklausomai nuo konkrečios valstybės nacionalinių įstatymų bei taikomos doktrinos [663]. Tačiau visuotinai pripažįstama, kad civilinis teisnumas ir veiksnumas, civilinis procesinis teisnumas ir veiksnumas, organizacinis vieningumas, turto atskirumas – tai požymiai, charakterizuojantys, juridinį asmenį. Ribota atsakomybė nėra juridinį asmenį kvalifikuojantis požymis[664].

[663] Doktrinoje analizuojamos tradicinės juridinio asmens kilmės teorijos, t.y. fikcijos (koncesijos), realybės (organinė) bei sutartinė (agregato) teorijos. Pagal fikcijos teoriją juridinis asmuo suvokiamas kaip fikcija, dirbtinis teisės darinys, įsteigtas pagal privilegiją - valstybės leidimu (teorijos kūrėjas F.Savinji, ir jo šalininkai G. Puchta, E. Bierling). Ši teorija pripažįsta plačias valstybės teises reguliuojant juridinio asmens statusą ir jo ekonominę veiklą. Realybės teorijos šalininkai (O.Gierke, F.Maitland), priešingai, juridinį asmenį laikė ne fikcija, bet natūraliai egzistuojančiu socialiniu dariniu, veikiančiu atskirai nuo jį įsteigusių asmenų ir turinčiu interesus, atskirus nuo dalyvių. Nors kaip ir fikcijos teorijoje, akcentuojamas pats juridinis asmuo, bet ne jo dalyviai, realybės teorija pabrėžia visų dalyvaujančių juridinio asmens veikloje interesų pusiausvyros būtinumą. Sutartinė juridinio asmens teorija juridinį asmenį, įsteigtą su valstybės pagalba, suvokia pirmiausia kaip privačią dalyvių asociaciją, veikiančią tarpusavio sutarčių pagrindu, kurių pagalba dalyviai siekia sau naudos per juridinio asmens formą. Šios teorijos kilmė siejama su JAV, teorija remiasi jungtinės veiklos, kaip sutartinio darinio, koncepcija (t.y. agregato teorija) (Daugiau žr. BOSAITĖ; BUTOV *supra*, note 39, p. 221-226; TIKNIŪTĖ, Agnė. Juridinio asmens doktrina: šiuolaikinės tendencijos. *Jurisprudencija*. Mokslo darbai, 2008, Nr. 2(104), p. 64-72; KIRŠIENĖ *supra*, note 201, p. 157-163).

[664] WERLAUFF *supra*, note 32, p. 1-2; BARTKUS *supra*, note 37, p. 93-95.

5.2.1 Partnerystės teisinis subjektiškumas

Istoriškai, jungtinė veikla buvo vykdoma asmenų grupės, veikiančios sutarties pagrindu ir nesukuriančios atskiro juridinio vieneto. Pagal šią sutartinio darinio teoriją bendroje veikloje įgytos teisės ir su jungtinė veikla susiję pareigos yra kiekvieno jungtinės veiklos partnerio teisės ir pareigos, atsakomybė pagal partnerystės prievoles kyla kiekvienam iš partnerių, o partnerių sudėties pasikeitimas sąlygoja esamos partnerystės pasibaigimą.

Tačiau palaipsniui juridinio asmens statusas įgavo praktinį pobūdį ir daugelyje valstybių juridinio asmens teisės buvo pripažintos ne tik bendrovėms, bet ir partnerystei. Šalia jungtinės veiklos, suvokiamos kaip sutartinės asmenų grupės, teorijos išsivystė partnerystės, kaip atskiro juridinio vieneto koncepcija (angl. – *entity*), doktrinoje vadinama merkantiline (prekybine) jungtinės veiklos doktrina, siejama su viduramžiais. Juridinio asmens statuso suteikimo bendrai veiklai idėja priskiriama civilinės teisės tradicijos valstybėms; manoma, kad tokį vystymąsi, *inter alia*, įtakojo praktiniai poreikiai dėl kreditorių interesų apsaugos bei komercinių santykių stabilumo užtikrinimo[665], apskaitos taisyklės, kurių pagalba bendras turtas buvo apskaitomas atskirai nuo jungtinės veiklos partnerių turto[666]. Sutartinio darinio teorija iš esmės evoliucionavo XIX a., kartu su industrinės revoliucijos laikmetyje populiaria atskiro juridinio vieneto teorija, kuri jungtinę veiklą personifikavo į juridinį asmenį. Doktrinoje taip pat yra nuomonių, jog dėl savo teisinės kilmės partnerystė, kaip juridinis asmuo, yra *sui generis*, nes juridinio asmens statuso suteikimas savaime nereiškia bendrovių veiklą reguliuojančių normų eksporto į partnerystės, turinčios juridinio asmens statusą, teisinį reglamentavimą[667].

Šiandieninėje įmonių teisėje komercinė partnerystė dažniausiai siejama su modernia jungtinės veiklos teisinio subjektiškumo koncepcija, t.y. jungtine veikla gali būti sukuriamas juridinis asmuo (pvz., Prancūzijoje [668], JAV [669], Rusijoje [670],

[665] VERMEULEN *supra*, note 17, p. 6
[666] RIBBENS *supra,* note 27, p. 9, 31-32.
[667] THE LAW COMMISSION AND SCOTTISH LAW COMMISSION *supra,* note 124, p. 55.
[668] BERTA *supra*, note 84, p. 171, 173-174, 193; Prancūzijoje visos verslo organizavimo formos turi juridinio asmens statusą, įskaitant ir partnerystės formas, išskyrus neviešą partnerystę, *de facto* partnerystę ir tariamą partnerystę (pastarosios partnerystės nėra registruojamos registre).
[669] JAV RUPA 201 str. (a) dalį bendrą veiklą kvalifikuoja juridiniu asmeniu. Nors UPA tiesiogiai neįtvirtina jungtinės veiklos teisinio subjektiškumo ir todėl JAV teismų praktika, taikant UPA nevienalytė, tačiau pagal doktrinoje vyraujančią poziciją partnerystė suvokiama kaip asmenų grupės sutartinis darinys. Doktrinoje ypač diskutuojama dėl jungtinės veiklos, kaip atskiro juridinio vieneto

Lietuvoje[671], Nyderlanduose[672], EEIG[673]). Tuo tarpu kai kuriose bendrosios teisės tradicijos valstybėse partnerystė ir toliau grindžiama sutartinio darinio teorija, konservatyviai prisilaikant klasikinių verslo organizavimo formų skirstymo pagal juridinio asmens statusą (pvz., Anglija[674]).

Juridinio asmens statuso suteikimas partnerystei ne tik sąlygoja kitokį teisinį reglamentavimą dažniausiai išoriniuose teisiniuose santykiuose, bet sudaro sąlygas ir didesniam teisiniam aiškumui (pvz., reguliuojant kreditorių reikalavimų tenkinimo tvarką, veiklos tęstinumą pasikeitus partnerių sudėčiai, nuosavybės teisę į bendroje veikloje įgytą turtą, atstovavimą teisme). Neatsitiktinai, net ir tais atvejais, kai partnerystė formaliai neįgyja juridinio asmens statuso, dažni atvejai, kuomet įstatymas arba teismų praktika suteikia prioritetą komerciniam-praktiniam požiūriui ir suformuoja jungtinės veiklos *quasi*-teisinį subjektiškumą, suteikdami partnerystei teises, kurios panašios į juridinio asmens turimas teises. Kaip antai, Vokietijoje ir bendrovės, ir komercinė partnerystė, kuri neturi juridinio asmens statuso, gali savo vardu įgyti teises ir turėti pareigas, įgyti nuosavybės teisę į turtą, būti ieškovais ir atsakovais teisme[675]; partnerio mirtis ar bankrotas, o taip pat partnerio pasitraukimas

(moderni samprata), ar sutartinio darinio (istorinė-tradicinė samprata), teisinės koncepcijos pagrįstumo. RUPA aiškinamajame rašte pažymėta, kad atskiro juridinio vieneto doktrinos pasirinkimą nulėmė bendroje veikloje įgyto turto nuosavybės bei partnerystės tęstinumo, pasikeitus partnerių sudėčiai, praktinė problematika.

[670] Minėta, kad Rusijoje komercinės partnerystė gali būti vykdoma kaip išimtinai sutartinis darinys arba kaip ūkinė bendrija, turinti juridinio asmens statusą (Rusijos CK 50 str. 2 d., 66 str. 2 d., 1041 str.).

[671] Lietuvoje partnerystės teisinio subjektiškumo reglamentavimas analogiškas, įtvirtinam Rusijoje: Lietuvoje bendradarbiavimas komercinės partnerystės forma galimas išimtinai sutartiniu pagrindu arba įsteigus įmonę (t.y. bendriją), turinčią juridinio asmens teises. Komercinės veiklos organizavimo formą renkasi šalys.

[672] KOPPERT-VAN BEEK *supra*, note 86, p. 265; Pagal modernizuotą partnerystės reglamentavimą jungtinė veikla galėtų būti vykdoma įgyjant juridinį statusą arba veikiant išimtinai sutartiniais pagrindais, nesteigiant atskiro subjekto.

[673] Nors valstybės-narės pagal nacionalinius įstatymus sprendžia dėl juridinio asmens statuso suteikimo EEIG, EEIG reglamento 1 str. 2 d., 5 str. (a) p., 16 str., 20 str., 25 str. (a) p. įtvirtina EEIG kaip juridinio asmens požymius.

[674] Anglijoje pagal XXI a. reformą dėl partnerystės teisinio reglamentavimo modernizavimo buvo siekiama bendrą veiklą personifikuoti, suteikiant juridinio asmens statusą, nors ir nereikalaujant tokio juridinio asmens registracijos. Tačiau reforma iš esmės neįvyko (išskyrus keletą kosmetinių pakeitimų, pvz., dėl maksimalaus partnerių skaičiaus panaikinimo nuo 2002-12-31 bei tam tikrų Komanditinių bendrijų įstatymo pakeitimų projektų). Jungtinė veikla liko išimtinai sutartiniu dariniu, dėl ko nebuvo įtvirtintos ir jungtinės veiklos tęstinumo prezumpcijos, pasikeitus jungtinės veiklos dalyviams (apie reformuotinas sritis Daugiau žr. THE LAW COMMISSION AND SCOTTISH LAW COMMISSION *supra,* note 124; I'ANSON BANKS *supra*, note 22, p. 845; Pastebėtina, kad Anglijoje komanditinė bendrija, kaip jungtinės veiklos porūšis, taip pat neturi juridinio asmens teisių. MORSE *supra*, note 130, p. 34; Tačiau, Anglijoje registruojama EEIG turi juridinio asmens teises.

[675] PELTZER; VOIGHT *supra*, note 79, p. 7, 17, 108; Vokietijos KK 124 str. ASSMANN; LANGE; SETHE *supra,* note 67, p. 144; HEENEN *supra,* note 18, p. 17; YOUNGS, Raymond. *Sourcebook on German Law*. 2nd ed. London, etc.: Cavendish Publishing Limited, 2002, p. 193, p. 201; Minimas

iš partnerystės kitais pagrindais sąlygoja partnerio narystės pasibaigimą ir neįtakoja pačios partnerystės veiklos tęstinumo[676]; pareiškus ieškinį dėl partnerystės veiklos nutraukimo dėl esminio partnerio pareigų nevykdymo, teismas, atsižvelgdamas į kitų partnerių nuomonę, turi teisę pašalinti pareigų nevykdantį partnerį, išsaugodamas pačią partnerystę[677]; partnerystė gali bankrutuoti atskirai nuo savo dalyvių[678]. Panaši praktika ir Nyderlanduose, kurioje komercinė partnerystė formaliai taip pat neturi juridinio asmens statuso[679]. Anglijoje partnerystės, esančios išimtinai sutartiniu dariniu, nereikalaujant šio darinio registracijos ar kitokio specifinio išviešinimo trečiųjų asmenų atžvilgiu, *quasi*-personifikavimą galima pastebėti pragmatiniu požiūriu svarbiose srityse (pvz., kai partneriai bendrą veiklą vykdo kolektyviai naudodami firmos vardą[680], firmos vardu yra ieškovais ar atsakovais teisme, partnerystės sutartyse numatant jungtinės veiklos tęstinumą, pasikeitus partnerių sudėčiai[681], partnerystei bankrutuojant kaip įmonei, taikant partnerystės ir partnerių turto atskirumo doktrinas nemokumo procedūrų metu[682], išieškant pagal asmeninius partnerių kreditorių reikalavimus, kuomet asmeninio partnerio kreditoriaus išieškojimas nukreipiamas ne tiesiogiai į jungtinės veiklos turtą, bet į partnerio

1954-07-20 Vokietijos Federalinio Konstitucinio teismo sprendimas konstitucinės jurisprudencijos byloje dėl 1952-01-07 (su vėlesniais pakeitimais) Federalinio Investicinės pagalbos pramonei akto konstitucingumo. Šioje byloje buvo pažymėta, kad ūkinė bendrija, kuri nors ir neturi juridinio asmens statuso, gali teikti konstitucinius skundus bendrijos vardu, kadangi bendrija savo vardu gali įgyti teises, prisiimti įsipareigojimus ir būti šalimi teisme (Vokietijos KK 124 str. 1 p. ir 161 str. 2 p.).

[676] *Ibidem*, p. 19, 114-115; Vokietijos KK 131 str. 1998 m. Vokietijos komercinė partnerystės teisė buvo modifikuota, įtvirtinant tikrosios ūkinės bendrijos veiklos tęstinumo principą.

[677] *Ibidem*, p. 118-119; Vokietijos KK 140 str.

[678] HEENEN *supra,* note 18, p. 161.

[679] RAAIJMAKERS *supra,* note 81, p. 405-406.

[680] 1890 m. Partnerystės įstatymo 4 str. BLACKETT-Ord *supra,* note 116, p. 395, 399, 418-419; Partneriai gali veikti firmos pavadinimu, tačiau firmos vardo naudojimas yra tik komerciniam patogumui, teisinių santykių subjektais laikomi jungtinės veiklos partneriai.

[681] THE LAW COMMISSION AND SCOTTISH LAW COMMISSION *supra,* note 124, p. 49.

[682] Anglijoje partnerystės kaip *quasi*-juridinio asmens statusas pastebimas nemokumo metu, kai įgyvendinama arba turto išieškojimo eiliškumo doktrina (t.y., kai partnerystės kreditorių reikalavimai pirmiausia turi būti tenkinami iš partnerystės turto ir likusi nepatenkintų reikalavimų suma išieškoma iš asmeninių partnerių turto) ar turto atskirumo doktrina, pagal kurią įtvirtinamas partnerystės kreditorių reikalavimų prioritetinis tenkinamas iš nemokios partnerystės turto, o nemokių asmeninių partnerių kreditorių reikalavimai – prioritetiškai prieš partnerystės kreditorius iš šių partnerių asmeninio turto, turto likutį panaudojant kitos klasės kreditorių reikalavimų tenkinimui (pvz., jeigu patenkinus asmeninius partnerio kreditorių reikalavimus, lieka asmeninio partnerio turto, šis gali būti panaudojamas bendros veiklos kreditorių reikalavimams tenkinti ir *vice versa*). Nemokumo santykių požiūriu nemoki partnerystė, nors ir yra išimtinai sutartinis darinys, gali būti kvalifikuojama *quasi*-juridiniu asmeniu ir bankrutuoti savarankiškai, kaip įmonė. *Per contra*, jungtinės veiklos partneriai gali bankrutuoti ir atskirai nuo pačios partnerystės (galimas visų partnerių arba kai kurių iš jų bankrotas), kuomet nevykdomos partnerystės, kaip įmonės, bankroto procedūros, tačiau šio proceso metu jungtinė veikla gali pasibaigti (Daugiau žr. STRAHAN; OLDHAM; HANBURY *supra*, note 107, p. 10; MORSE *supra*, note 130, p. 277, 280-281; I'ANSON BANKS *supra*, note 22, p. 304, 695, 768-769, 793-794, 800-803, 815).

dalį[683]). Analogiškai, JAV UPA, kuri, reikšmingai įtakota Anglijos partnerystės teisinio reglamentavimo, įtvirtina partnerystės istorinę-tradicinę sampratą ir panašiose situacijose ją taip pat kvalifikuoja *quasi*-juridiniu asmeniu[684].

Kita vertus, pastebėtinas ir atvirkštinis procesas, kai partnerystės, turinčios savarankišką teisinį subjektiškumą, koncepcija derinama su jungtinės veiklos, kaip išimtinai sutartinio darinio, teorija. Štai, juridinio asmens statusą turinčios partnerystės partneriams įtvirtinama neribota apimtimi tenkanti ne tik visa iš jungtinės veiklos uždirbama nauda, bet ir verslo rizika, dėl ko partneriai prieš trečiuosius asmenis atsako neribotai ir solidariai. Jungtinė veikla, sukurianti juridinį asmenį, taip pat gali būti laikoma partnerių sutartiniu junginiu mokesčių tikslais. Pastaruoju atveju partnerystė nėra atskiru mokesčių mokėtoju, šios įmonės, turinčios teisinį subjektiškumą, uždirbtos pajamos (nepriklausomai nuo to, ar pajamos paskirstomos ar paliekamos veikloje) priskiriamos kiekvienam partneriui pagal jam tenkančią jungtinės veiklos pajamų dalį ir apmokestinamos partnerių lygmenyje (pvz., Prancūzijoje[685], JAV[686]). Taigi, partnerystę kvalifikuojant juridiniu asmeniu, daromos tam tikrų juridinio asmens statusui būdingų savybių išimtys.

Kadangi, skirtingai nuo daugelio nagrinėtų valstybių, Lietuva pasižymi dualistiniu komercinės jungtinės veiklos teisiniu reglamentavimu (t.y. dalyviai gali veikti išimtinai sutartiniu pagrindu, nesteigdami atskiro subjekto, ar partnerystės pagrindu steigdami savarankišką teisinį subjektiškumą turintį subjektą - bendriją)[687], tai savaime sąlygoja partnerystės teisinio subjektiškumo specifiką. Veikiant išimtinai sutartiniu pagrindu, taikomos panašios taisyklės, kaip ir veikiant pagal kitas sutartis, partnerystės sutarties pagrindu vykdoma veikla neįgyja paskirų jurisdikcijų teisėje

[683] Anglijoje Partnerystės įstatymo 23 str. ir 31 str.; MORSE *supra*, note 130, p. 200-205; I'ANSON BANKS *supra*, note 22, p. 535-542.
[684] CRANE, Judson A.; BROMBERG, Alan R. *Partnership*. St. Paul, Minnesota: West Publishing Company, 1968, p. 22, 27-28; Įtvirtinta partnerių teisė veikti firmos vardu, teisė atstovauti siejama su partneryste, kaip visuma, pvz., galimybė įgyti turto partnerystės vardu, kolektyviai partnerių įgyvendinamos teisės į bendroje veikloje įgytą turtą (arba teisių į bendrą turtą perleidimas kartu su dalies partnerystėje perleidimu, pasibaigiant narystei). JAV UPA 25 str., 38 str. ir 41 str., numato galimybę tęsti veiklą po partnerystės pasibaigimo ir naujos partnerystės susiformavimo. GREGORY *supra*, note 256, p. 407; Bankroto teisės aktų požiūriu partnerystė kvalifikuojama atskiru asmeniu ir gali bankrutuoti atskirai nuo dalyvių.
[685] JACOMET; NACIRI *supra*, note 119, p. 302; Štai, Prancūzijoje *SNC* pajamos apmokestinamos partnerių lygmenyje, nebent būtų pasirinktas *SNC*, kaip pelno mokesčių mokėtojo, principas.
[686] *Supra*, note 547.
[687] Iki CK įsigaliojimo buvo įtvirtintas griežtas skirstymas į komercinę ir nekomercinę partnerystę, kuris sąlygojo privalomą įmonės, kaip veiklos formos, pasirinkimą, jeigu jungtinės veiklos pagrindu buvo vykdoma komercinė-ūkinė veikla (1964 m. CK 472 str. (1994-05-17 redakcija)). Pastaruoju atveju ūkinė bendrija neturėjo juridinio asmens statuso (1990-10-06 ŪBĮ 2 str. 1, 3 d.).

žinomo *quasi*-teisinio subjektiškumo. Priešingai, bendrai veikiant išimtinai sutartiniais partnerystės pagrindais, pirmumas suteikiamas asmeniniam partnerių tarpusavio santykių pobūdžiui. Todėl, pvz., pasibaigus vieno iš dalyvių statusui, bendra veikla dažniausiai pasibaigia. Štai, skirtingai net gi nuo bendrųjų prievolių pasibaigimo pagrindų, jungtinės veiklos sutartis pasibaigia dėl dalyvio reorganizavimo, nebent sutartis numatytų veiklos tęstinumą (CK 6.978 str. 1 d. 3 p.). Nors pagal bendrąsias sutarčių teisės nuostatas, kai sutarties šalis miršta ar likviduojama, šios šalies iš sutarties atsiradusios teisės ir pareigos pereina jos įpėdiniams (teisių perėmėjams), jeigu tai įmanoma pagal sutarties prigimtį, įstatymus ar sutartį (CK 6.190 str. 1 d., 6.128 str., 2.50 str. 4 d.), pastaraisiais atvejais jungtinės veiklos sutartis pasibaigia dėl dalyvio mirties ar likvidavimo, nebent sutartis ar vėlesnis likusiųjų partnerių susitarimas numatytų sutarties išsaugojimą tarp likusiųjų partnerių arba tokio partnerio pakeitimą jo teisių perėmėju (CK 6.978 str. 1 d. 3 p.) [688]. Asmeninis partnerystės pobūdis taip pat akcentuojamas, iš esmės pablogėjus partnerio finansinei padėčiai. Vienam iš partnerių iškėlus bankrotą, jungtinės veiklos sutartis pasibaigia, nes partneris negali vykdyti bendro susitarimo dėl solidarios atsakomybės pagal bendras prievoles tretiesiems asmenims (CK 6.978 str. 1 d. 2 p.).

Lyginant veiklos tęstinumo taisyklę su bendrijos, turinčios juridinio asmens statusą, veiklos tęstinumu, pastebėtina, jog bendrijoje ši taisyklė šiek tiek modifikuota. Pagal ŪBĮ 14 str. 2 d. visi tikrieji nariai per 30 dienų nuo jungtinės veiklos sutarties pasibaigimo pagrindo atsiradimo, jeigu jungtinės veiklos sutartyje nenumatytas kitas sprendimo priėmimo terminas, bendru sutarimu turi priimti sprendimą išsaugoti jungtinės veiklos sutartį arba nutraukti bendrijos veiklą, išskyrus atvejus, kai jungtinės veiklos sutartyje nustatyta, kad sutartis galioja likusiems tikriesiems nariams. Taigi, teisinį subjektiškumą turinčioje partnerystėje (bendrijoje) atsižvelgiama ir į trečiųjų asmenų interesus, partnerystės pasibaigimą siejant ne išimtinai su dalyvio narystės pasibaigimu, bet ir papildoma aplinkybe - partnerių sprendimu dėl veiklos nutraukimo. Skirtingai nuo partnerystės veikiant išimtinai sutartiniu pagrindu, įstatymas įtvirtina mokios bendrijos likvidavimo procedūrą, kuri iš esmės skirta bendrijos kreditorių apsaugai. Taip pat pažymėtina, jog sisteminę ĮBĮ analizę (tame tarpe ĮBĮ 1 str. 2 d., 2 str. 1-5, 8 d.) bendrija kaip juridinis asmuo gali

[688] Pastebėtina, jog jungtinės veiklos tęstinumą, mirus vienam iš jungtinės veiklos partnerių, rekomendavo EK (1994-12-07 Komisijos rekomendacija dėl mažų ir vidutinių įmonių perleidimo 94/1069/EC (OL, 1994 L 385).

bankrutuoti atskirai ir savarankiškai nuo savo tikrųjų narių-juridinių asmenų. Konsoliduoto atskirų juridinių asmenų bankroto ar išimtinai sutartiniu pagrindu veikiančių asmenų (t.y. jungtinės veiklos, nesukuriančios juridinio asmens) bendro bankroto galimybė nacionaliniuose įstatymuose nenumatyta[689].

Lietuvoje, skirtingai nuo bendrijos, kuomet tikrieji nariai veikia ne savo, bet bendrijos vardu, nuosavybės teise turtą įgyja bendrija, prievoliniuose santykiuose su trečiaisiais asmenimis partneriai, veikiantys jungtinės veiklos sutarties, kuria neįsteigiama bendrija, pagrindu, yra skolininkų ir (arba) kreditorių daugetas, tokie dalyviai bendroje veikloje įgyja turtą bendros dalinės nuosavybės teise ir yra šio turto bendraturčiai (CK 6.972 str. 2 d., 6.971 str. 1 d., 6.975 str. 3 d.). Lietuvoje juridinio asmens statuso suteikimas bendrijai taip pat daugiausiai modifikuoja išorinius teisinius santykius.

Vidiniuose teisiniuose santykiuose teisinis reguliavimas yra panašus tiek veikiant išimtinai sutartiniu pagrindu ir nesukuriant atskiro subjekto, tiek ir įsteigiant bendriją. Kaip antai, bendrijos veiklos nutraukimo pagrindai analogiški pagrindams veikiant partnerystės forma išimtinai sutartiniu pagrindu (ŪBĮ 14 str. 1 d.). Bendrijos tikrieji nariai ir jungtinės veiklos sutarties dalyviai sprendimus priima bendru sutarimu, tačiau partnerystės sutartyje taip pat gali būti įtvirtinama „balsų daugumos“ taisyklė (CK 6.972 str. 5 d., ŪBĮ 11 str. 1 d.). Nepriklausomai nuo jungtinės veiklos

[689] Pagal ĮBĮ 10 str. 7 d. 1 p., kai įmonė yra neribotos civilinės atsakomybės, jos savininkas (savininkai) privalo pateikti administratoriui viso jo (jų) turimo turto sąrašą, įskaitant ir turtą, kuris yra bendroji jungtinė nuosavybė. Pagal ĮBĮ 33 str. 1 d. kartu su bankrutuojančios įmonės turtu, kai įmonė yra neribotos civilinės atsakomybės ir ši įmonė neturi turto ar jo nepakanka teismo ir administravimo išlaidoms apmokėti, parduodamas jos savininko (savininkų) turimas turtas, į kurį teisės aktų nustatyta tvarka gali būti nukreiptas išieškojimas, įskaitant ir esantį bendra jungtine nuosavybe. Atsižvelgiant į tai, jog Lietuvoje nėra įtvirtinto atskiro fizinių asmenų bankroto instituto, darbo autorės nuomone, sąvoka „savininkas“ minėtų straipsnių prasme aiškintina siauriau nei ĮBĮ 2 str. 9 d., t.y. kaip apimanti tik fizinį asmenį. Pažymėtina, jog pagal teismų praktiką dėl nemokios individualios įmonės bankroto į bendrą masę įtraukiamas jos dalyvio-fizinio asmens turtas (įskaitant bendrasantuokinį) bei įvertinami visų kreditorių reikalavimai, *inter alia*, asmeniniai dalyvio kreditoriai taip pat turi pareikšti reikalavimus įmonės bankroto byloje (2009-09-29 LAT CBS nutartis c. b. *AB DnB NORD bankas v. M. P.*, Nr. 3K-3-357/2009, kat. 118.3 (S); 2009-05-29 LAT CBS nutartis c. b. *R.Z. v. A.R. Ž.*, Nr. 3K-7-162/2009, kat. 32.5.4; 40.1; 126.1; 126.8; 128.11; 129.10 (S); 2008-07-04; 2008-07-04 LAT CBS nutartis c. b. *UAB „Vilniaus autobusai“ v. UAB DK „ PZU Lietuva“*, Nr. 3K-3-320/2008, kat. 35.3.1; 36.1; 36.2; 42.8; 73.1; 73.2.13 (S); 2007-11-10 LAT CBS nutartis c. b. *AB DnB NORD bankas v. R. K.*, Nr. 3K-3-508/2007, kat. 27.3.2.5; 36.2; 126.5; 126.8 (S)*;* 2006-10-30 LAT CBS nutartis c. b. *AB banko „NORD/LB Lietuva“ v. R. K.*, Nr. 3K-3-428/2006, kat. 27.3.2.5; 36.2; 126.5; 126.8 (S); 2004-06-22 LAT CBS nutartis c. b. *AB „Ūkio bankas“ v. A. L.,* Nr. 3K-7-308/2004, kat. 21.2.2.6.; 125.5; 2003-12-10 LAT CBS nutartis c. b. *Klaipėdos apskrities valstybinė mokesčių inspekcija v. A. S.*, Nr. 3K-3-1186/2003, kat. 21.2.2.6). LAT praktikos dėl bendrijų bankroto ir ĮBĮ 10 str. 7 d. 1 p., 33 str. 1 d. taikymo nepavyko rasti. Tačiau, darbo autorės nuomone, individualios įmonės, turinčios vieną dalyvį-fizinį asmenį, ir bendrijos, turinčios mažiausiai 2 tikruosius narius, kuriais gali būti ne tik fiziniai asmenys, kuomet pastarųjų atžvilgiu nėra atskiro įstatyminio bankroto galimybių, bet ir juridiniai asmenys, situacija nėra tapati.

teisinio subjektiškumo, partneriams taikomos fiduciarinės pareigos bendros veiklos kaip visumos (bendrijos) ir atskirų partnerių atžvilgiu.

Kartu pažymėtina, jog prieš trečiuosius asmenis juridinio asmens statusas savaime nepakeitė esminio partnerystės požymio – dalyvių atsakomybės, sąlygojamos jų statuso. Komercinės partnerystės dalyvių kertiniai atsakomybės principai taikomi ir bendrijoje, nes tikrieji nariai neribotai ir solidariai atsako pagal bendrijos prievoles (ŪBĮ 7 str. 8 d.). Tačiau bendros veiklos personifikavimas tam tikra prasme „nuasmenina“ tikrųjų narių vaidmenį. Todėl išoriniuose teisiniuose santykiuose, susijusiuose su bendrijos tikrųjų narių atsakomybe bendrijos kreditoriams, suteikiamas pirmumas šių santykių turtiniam pobūdžiui (pvz., tikrųjų narių atsakomybė yra kaip papildomų skolininkų bendrijos atžvilgiu, užtikrinamas bendrijos kreditorių reikalavimų pirmumams prieš asmeninius tikrųjų narių kreditorių reikalavimus juos tenkinant iš mokios bendrijos turto). Kita vertus, nors bendrijos, turinčios juridinio asmens statusą, tikrųjų narių atsakomybę lemia pačios verslo organizavimo formos pobūdis ir dalyvio statusas *per se*, reikia pripažinti, jog teisinis subjektiškumas įtakoja šių dalyvių atsakomybės įgyvendinimo sąlygas.

Tiesa, doktrinoje ypatingai nesutariama dėl partnerystės teisinio subjektiškumo, todėl požiūris į partnerystės teisinį subjektiškumą yra nevienareikšmis, ką atspindi aptarta nevienalytė paskirų jurisdikcijų teisė. Neatsitiktinai yra mokslininkų, manančių, jog partnerystės teisinis subjektiškumas turėtų būti grindžiamas konceptualiai – partnerystės, kaip sutartinio darinio, teorija arba partnerystės, kaip atskiro juridinio vieneto, teorija, kuri jungtinės veiklos reguliavime laikoma žymiai funkcionalesne nei sutartinio darinio doktrina[690]. Tačiau, darbo autorės nuomone, partnerystės teisinio subjektiškumo koncepcija negali būti taikoma universaliai, būtina optimaliausiu būdu suderinti šias abi pozicijas. Štai, konceptualiai vienalytis partnerystės teisinis subjektiškumas personifikuojant jungtinę veiklą neįmanomas vien jau dėl tos aplinkybės, jog tam tikrų verslo organizavimo formų priskyrimas prie juridinių asmenų gali prieštarauti teisinių santykių esmei (pvz., vidinė partnerystė). Be to, komercinės veiklos vykdymas per juridinį asmenį turėtų būti pagrįstas

[690] ROSIN *supra*, note 209, p. 398-401; Autoriaus nuomone, partnerystės arba kaip sutartinio darinio, arba kaip atskiro vieneto, juridinis statusas turėtų būti kvalifikuojamas ne konceptualiai konkrečios teorijos pagrindu, bet konkrečioje byloje *ad hoc*, t.y. funkciniu požiūriu. KLEINBERGER *supra*, note 27, p. 878-880; Pastarieji autoriai sutartinio darinio teoriją siūlo taikyti jungtinės veiklos dalyvių *inter se* santykiuose, o išoriniuose santykiuose su trečiaisiais asmenimis - vadovautis juridinio vieneto teorija, kuomet dalyvių tarpusavio sutartis negali įtakoti trečiųjų asmenų teisių.

ekonomiškai: pripažįstama, jog įmonės susikuria, jeigu tokiu būdu vykdomas verslas sutaupo kaštus ar gaunama kitokia ekonominė nauda[691]. Pasirinkimą bendrą veiklą vykdyti išimtinai sutartiniu pagrindu, nesteigiant juridinio asmens, gali nulemti mažesni administraciniai formalumai bendradarbiavimo pradžioje, o taip pat ir paprastesnis bendradarbiavimo nutraukimas, lyginant su tam tikrą savarankišką teisinį subjektiškumą turinčia partneryste. Kita vertus, išimtinai sutartinės partnerystės darinio koncepcija taip pat neatitinka šiandieninių visuomeninių-ekonominių santykių realijos, pirmiausia dėl veiklos tęstinumo ir kreditorių teisių apsaugos.

Paskirų jurisdikcijų teisės analizė irgi patvirtina, jog jungtinės veiklos teisinis subjektiškumas dažniausiai grindžiamas pragmatiškai. Štai, Vokietijoje, kurioje komercinė partnerystė realizuojama per įmonę, smulkusis verslas turi galimybę vykdyti jungtinę veiklą neįsteigus įmonės [692]. Rusijoje įtvirtintas dualistinis komercinės jungtinės veiklos teisinis reguliavimas, t.y. verslininkai turi teisę veikti išimtinai sutartiniu pagrindu, nesteigdami atskiro subjekto, ar partnerystės pagrindu steigdami savarankišką teisinį subjektiškumą turintį subjektą (bendriją). Be to, daugelyje nagrinėtų valstybių taip pat sutinkama šalių bendra veikla, ribota laike ir apimtimi (*ad hoc*). Tai partnerystė, sudaroma vienam ar keliems sandoriams įvykdyti arba tam tikram laikotarpiui. Šios partnerystės pobūdis yra komercinis-ūkinis, tačiau bendrai vykdoma veikla neatitinka reikalavimų, keliamų verslui (veiklos pastovumas, nuolatinumas, trukmė ir tęstinumas, sandorių skaičius ir vieningumas ir kt.). Vokietijoje dėl dalyko specifikos toks bendradarbiavimas paprastai kvalifikuojamas kaip nekomercinė partnerystė, kurios turtą partneriai valdo ne (kolektyvinės) bendros nuosavybės teise, bet bendros dalinės nuosavybės teise [693]. Kitose valstybėse *ad hoc* bendros veiklos sutartims dažniausiai taip pat taikomos pagal analogiją partnerystės sutartį reglamentuojančios nuostatos tiek, kiek tai neprieštarauja teisinių santykių esmei (pvz., Anglijoje[694], JAV[695]).

Investuotojų požiūriu jungtinės veiklos personifikavimas siejamas su siekiu užtikrinti komercinių santykių stabilumą, verslo tęstinumą (pvz., asmeniniam partnerio kreditoriui nukreipus išieškojimą į bendros dalinės nuosavybės teise valdomą partnerių turtą, tikėtinas bendros veiklos destabilizavimas), įstatymo leidėjo

[691] BLUMBERG *supra,* note 443, p. 233, 235.
[692] *Supra*, note 79.
[693] HEENEN *supra,* note 18, p. 188.
[694] BEAN *supra*, note 101, p. xlii, 4-6, 8.
[695] JAV RUPA aiškinamasis raštas, 202 str.

požiūriu – taip pat ir siekiu apsaugoti kreditorių interesus, įtvirtinant tam tikrą verslo kreditorių ir asmeninių partnerių kreditorių reikalavimų tenkinimo eiliškumą. Šie aspektai tampa aktualūs, kuomet verslas netenkina smulkiojo verslo kriterijų, o taip pat situacijose, kai juridinio asmens steigimas yra ekonomiškai tikslingas. Tačiau minėtos prielaidos jungtinės veiklos personifikavimui yra vertinamojo pobūdžio ir, darbo autorės nuomone, objektyviai negalėtų būti įtvirtinamos įstatymo leidėjo. Taigi, apsisprendimą dėl veikimo išimtinai sutartiniu pagrindu ar per savarankišką subjektą (bendriją) pirmiausia turėtų lemti numatomi veiklos mastai bei ekonominis tikslingumas steigti atskirą subjektą. Štai, kelioms įmonėms vykdant vieną bendrą verslo projektą pagal viešojo pirkimo procedūras, kuomet perkančioji organizacija nereikalauja atskiro tam tikros teisinės formos juridinio asmens įsteigimo, o šalių komercinė-ūkinė bendra veikla yra trumpalaikio pobūdžio, atskira įmonė gali būti nesteigiama[696].

Todėl, darbo autorės nuomone, Lietuvoje pagrįstai suderintos abi partnerystės teisinio subjektiškumo koncepcijos ir įtvirtinta šalių teisė pasirinkti partnerystės formą – bendradarbiauti steigiant bendriją, turinčią juridinio asmens statusą, ar veikti išimtinai jungtinės veiklos sutarties pagrindu, nesteigiant atskiro subjekto. Įstatymo leidėjas, įtvirtindamas galimybę vykdyti jungtinę veiklą išimtinai sutartiniu pagrindu, siekė bendro tikslo - išplėsti komercinės-ūkinės veiklos, kuria galima verstis nesteigiant juridinio asmens, galimybes, liberalizuoti fizinio asmens galimybę užsiimti verslu tiesiogiai, o ne per įmonės formą[697]. Kita vertus, pastebėtina, jog nacionalinėje teisėje *komercinės* partnerystės, veikiant išimtinai sutartiniu pagrindu, ir *nekomercinės* partnerystės sutarties teisinis reguliavimas iš esmės vienodas (išskyrus partnerių atsakomybės tretiesiems asmenims pobūdį, kuris siejamas su bendros prievolės pagrindu pagal CK 6.975 str.). Todėl manytina, jog įstatymo leidėjo ketinimai, įtvirtinant galimybę vykdyti komercinę-ūkinę jungtinę veiklą išimtinai sutartiniu pagrindu, pirmiausia turėtų būti siejami su smulkiuoju verslu bei situacijomis, kuomet juridinio asmens steigimas yra ekonomiškai netikslingas.

Panašius motyvus taip pat galima įžvelgti analizuojant istorinę jungtinės veiklos sutarties raidą. Pagal 1964 m. CK 472 str. 1 d. redakciją jungtinės veiklos sutartimi buvo laikomas susitarimas, kuriuo du ar keli asmenys įsipareigoja bendrai veikti

[696] Kadangi darbe nėra nagrinėjamos specifinės veiklos rūšys, tokia išvada nesiejama su viešuoju požiūriu reikšmingomis ir todėl reguliuojamomis veiklomis.
[697] MIKELĖNAS *supra*, note 201, p. 22.

bendram ūkiniam tikslui pasiekti. Bendras ūkinis tikslas buvo aiškinamas plačiau – ne tik kaip veikimas bendrai siekiant konkretaus vienkartinio, baigtinio pobūdžio tikslo (pvz., sporto įrenginių, gyvenamųjų namų, kultūros namų ar kitų objektų statyba, kelių tiesimas), bet ir kaip tęstinio pobūdžio veikla (pvz., juridinių paslaugų teikimas keliems ūkiams ar įmonėms, kuomet šias paslaugas įsipareigoja teikti vienas iš ūkių, turinčių etatinį juriskonsultą). Tačiau tokios jungtinės veiklos sutartys kaip, pvz., susitarimai dėl bendro gyvulių auginimo ar žemės ūkio produkcijos gamybos, būdavo sudaromos tais atvejais, kuomet jungtinės ūkinės veiklos apimtis nebuvo didelė ir buvo galimybė remtis vienos iš sutarties šalių ūkinės veiklos baze[698]. Pažymėtina, kad dėl tuometinio laikmečio visuomeninių-ekonominių santykių specifikos fiziniai asmenys turėjo galimybę sudaryti jungtinės veiklos sutartį tik asmeninių buitinių poreikių tenkinimui (pvz., gyvenamojo namo statybai) (1964 m. CK 472 str. 2 d.). Vėliau, jungtinės veiklos dalyko samprata buvo modifikuota, išskiriant bendrą komercinę-ūkinę ir nekomercinę veiklą (1964 m. CK 472 str. 1 d. (1994-05-17 d. redakcija)). Jungtinės veiklos sutartimi buvo kvalifikuojamas susitarimas, kuomet du ar keli asmenys įsipareigojo užsiimti jungtinė veikla ar bendrai veikti tam tikram tikslui, nesukurdami naujo juridinio asmens. Tačiau užsiimti komercine-ūkine veikla, remiantis šia sutartimi, buvo leidžiama tik įregistravus įmonę. Tokia situacija, kai komercinė partnerystė galėjo būti vykdoma išimtinai tik per įmonę nepagrįstai ribojo verslą, neužtikrino teisinio aiškumo, todėl minėtas reikalavimas sąlygojo ginčus dėl teisinių santykių pobūdžio ir jų kvalifikacijos (t.y., ar sudaroma jungtinės veiklos sutartimi buvo siekiama baigtinio pobūdžio tikslo, ar veikla kvalifikuotina komercine-ūkine veikla, dėl ko toks susitarimas, neįregistravus įmonės, neatitiktų imperatyvių įstatymo reikalavimų ir būtų negaliojantis) [699] . Toks teisinis reglamentavimas taip pat nesiderino su Lietuvoje istoriškai susiklosčiusiais įpročiais dėl jungtinės veiklos sutarties naudojimo veikiant išimtinai sutartiniu pagrindu.

Įvertinus tikslus, siejamus su partnerystės teisiniu subjektiškumu, bei susiklosčiusias nacionalines tradicijas panaudojant jungtinės veiklos sutartį, darbo autorės nuomone, dualistinis komercinės jungtinės veiklos reguliavimas, kuris investuotojams suteikia apsisprendimo teisę dėl konkrečios partnerystės formos, vertintinas kaip modernus ir atitinkantis verslo lūkesčius. Tokios išvados nepaneigia

[698] VITKEVIČIUS *supra*, note 168, p. 202-203.
[699] Kaip antai, 2003-06-09 LAT CBS nutartis c. b. *J. G. v. J. D. firma,* Nr. 3K-3-662/2003, kat.15.2.1.4; 37.6; 65 (S); 2002-09-11 LAT CBS nutartis c. b. *UAB "Vengrobalt-K" v. UAB "Ramunė",* Nr. 3K-3-983/2002, kat. 15.2.1.1; 15.2.1.5.

nei teisinio subjektiškumo sąlygojama skirtinga verslo ir asmeninių partnerių kreditorių reikalavimų konkurencija atskirose partnerystės formose, nei tam tikri tikrųjų narių atsakomybės pagal bendrijos prievoles savitumai, kurie detalizuojami kitoje disertacijos dalyje.

5.1 ir 5.2 skyrių apibendrinimas

Šiandieninėje įmonių teisėje partnerystei ir uždaro tipo bendrovei priskiriami nauji, anksčiau šioms verslo organizavimo formoms nebūdingi požymiai – juridinio asmens statusas partnerystei ir asmeninis pobūdis bendrovei. Tačiau teisinio subjektiškumo, kuris istoriškai išimtinai buvo būdingas bendrovei, ir *intuitus personae* principo kaip unikalaus partnerystės požymio adaptavimas „svetimoje“ pagal esmę verslo organizavimo formoje riboja jų beatodairišką pritaikymą visa apimtimi, sąlygoja tam tikrus šių požymių savitumus.

Asmeninį uždarųjų akcinių bendrovių pobūdį atspindi akcininkų tarpusavio asmeninis, glaudus, pasitikėjimu paremtas ir kolektyvinis bendradarbiavimas, kiekvieno akcininko indėlis vykdomo verslo atžvilgiu, ribotos galimybės dėl akcininkų sudėties pasikeitimo. Tačiau Lietuvoje uždarųjų akcinių bendrovių kaip verslo organizavimo formos savarankiškumas, šios įmonės teisinė kilmė bei specifinis nacionalinis teisinis reglamentavimas, įtvirtinantis galimus akcininkų tarpusavio konfliktinių situacijų sprendimo būdus, lemia, jog asmeninio pobūdžio uždarųjų akcinių bendrovių akcininkų fiduciarinės pareigos turėtų būti taikomos ypatingai restriktyviai. Todėl akcininkų fiduciarinės pareigos ir horizontaliuose, ir vertikaliuose santykiuose galėtų kilti tik išimtinais atvejais ir tik konkrečiu tikslu, *ad hoc,* t.y. situacijose, kuomet pagal faktines aplinkybes tarp bendrovės ir akcininko susiklosto fiduciarinio pobūdžio teisiniai santykiai. Vertikaliuose santykiuose akcininko fiduciarinės pareigos galėtų kilti dėl jo kaip valdymo organo nario pareigų bendrovės atžvilgiu, jeigu akcininkas tuo pačiu įgyvendina valdymo organo nario funkcijas,' arba interesų konflikto situacijose, kuomet sudaromas sandoris tarp akcininko ir bendrovės (CK 2.87 str.). Akcininkų sutartys *per se* nesuponuoja akcininkų fiduciarinių pareigų, šias pareigas galėtų sąlygoti tik tarpusavio teisinių santykių pobūdis ir esmė. Todėl, jeigu dėl ypatingo akcininkų tarpusavio pasitikėjimo horizontaliuose santykiuose vis gi kyla akcininkų fiduciarinės pareigos, taikytina

įstatymo analogija (t.y. taikytini jungtinės veiklos partnerių fiduciarines pareigas reguliuojantys įstatymai; CK 1.8 str. 1 d.).

Jungtinės veiklos personifikavimas siejamas su siekiu užtikrinti investuotojų interesus per komercinių santykių stabilumą, verslo tęstinumą, o taip pat siekiu apsaugoti kreditorių interesus, kuomet įtvirtinamas tam tikras verslo kreditorių ir asmeninių partnerių kreditorių reikalavimų tenkinimo eiliškumas. Šie aspektai dažniausiai tampa aktualūs, kai verslas netenkina smulkiojo verslo kriterijų, kai juridinio asmens steigimas yra ekonomiškai tikslingas. Todėl manytina, jog Lietuvoje įstatymo leidėjo ketinimai, įtvirtinant galimybę vykdyti komercinę-ūkinę jungtinę veiklą išimtinai sutartiniu pagrindu, pirmiausia turėtų būti siejami minėtoms aplinkybėmis. Įvertinus tikslus, įtvirtinant dualistinį partnerystės teisinį subjektiškumą, bei atsižvelgiant į tai, jog prielaidos jungtinės veiklos personifikavimui yra vertinamojo pobūdžio, objektyviai negalėtų būti įtvirtinamos įstatymo leidėjo, o taip pat įvertinant susiklosčiusias nacionalines tradicijas ir įpročius panaudojant jungtinės veiklos sutartį, darbo autorės nuomone, dualistinis komercinės jungtinės veiklos reguliavimas, kuris investuotojams suteikia apsisprendimo teisę dėl konkrečios partnerystės formos, vertintinas kaip modernus ir atitinkantis verslo lūkesčius.

Pragmatiniai tikslai, nulėmę minėtų tradicinių-istorinių esminių požymių - teisinio subjektiškumo ir *intuitus personae* principo transformaciją į kitas verslo organizavimo formas, suponuoja šių požymių antraeilį pobūdį tokių teisinių formų atžvilgiu. Šiuos požymius susiejus su „svetimomis“ komercinio bendradarbiavimo formomis, tokios teisinės formos išsaugojo teisinę sampratą, esmines savybes ir savo kaip teisinių formų savarankiškumą. Minėtų požymių adaptavimas taip pat *per se* nepakeitė šias verslo organizavimo formas (bendrovės ir partnerystės) skiriančio esminio požymio – dalyvių atsakomybės ir kertinių jos taikymo principų. Nors bendros veiklos personifikavimas modifikuoja jungtinės veiklos teisinius santykius prieš trečiuosius asmenis, komercinės partnerystės juridinio asmens statusas tam tikra prasme „nuasmenina“ išorinius teisinius santykius, pirmumą suteikdamas šių santykių turtiniam pobūdžiui, tačiau teisinis subjektiškumas kokybiškai nepakeičia partnerystės dalyvių atsakomybės: tikrieji nariai neribotai ir solidariai atsako pagal bendrijos prievoles. Analogiškai, asmeninis uždarųjų akcinių bendrovių pobūdis, *inter alia*, glaudūs akcininkų tarpusavio santykiai, *per se* nepakeičia akcininko statuso

sąlygojamos ribotos atsakomybės režimo ir savaime nesuponuoja tokios bendrovės akcininkų atsakomybės pagal bendrovės prievoles.

6. Dalyvių atsakomybė pagal bendras (įmonės) prievoles klasikinėse verslo organizavimo formose

Neribota dalyvių atsakomybė atspindi verslo rizikos pasidalinimą tarp verslininkų ir verslo kreditorių, kuomet dalyviai rizikuoja visu savo turtu, išimtinai prisiimdami visą verslo riziką[700]. Ribotos atsakomybės verslo organizavimo formose savininkai rizikuoja įnešamo turto suma, todėl investuotojams ši forma naudingiausia.

Ribota atsakomybė nesukuria unikalios rizikos (ir įmonių, ir fizinių asmenų turtas yra ribotas), bet padidina riziką lyginant su ta, kuri įmonės kreditoriui tenka esant neribotai dalyvių atsakomybei. Verslo rizikos prisiėmimas už kitą asmenį nėra įprastas reiškinys, todėl šiandieninėje įmonių teisėje dalyvių atsakomybės ribojimą galima sutikti ir neribotos atsakomybės komercinės partnerystės formose (pvz., nustatant ne solidarią, bet subsidiarinę dalyvių atsakomybę už partnerystės – juridinio asmens - prievoles; įtvirtinant partnerio-fizinio asmens bankrotą). Kita vertus, potencialiai didelė nauda skatina veikti rizikingai net ir dalyvius, kurių atsakomybė neribota, todėl preventyvinė neribotos atsakomybės funkcija visiškai neeliminuoja dalyvių nesąžiningo elgesio[701].

Pastebėtina, kad Europos Sąjungos bendrovių teisė įtvirtina numanomą ribotos atsakomybės prezumpciją[702] ir tik vienu atveju – tiesioginę nuostatą dėl EEIG dalyvių neribotos solidarios atsakomybės pagal EEIG prievoles[703]. Tačiau Europos Sąjungos teisės aktai nedraudžia taikyti akcininkų atsakomybės pagal bendrovės prievoles[704].

---

[700] Priklausomai nuo partnerių mokumo bei partnerių susitarimo *inter se*, įskaitant ir naujų bei buvusiųjų partnerių susitarimus, galutinė partnerio atsakomybės našta trečiųjų asmenų atžvilgiu gali skirtis. Teoriškai, kiekvienas partneris rizikuoja visa bendros veiklos prievolių suma.

[701] MULBERT, Peter O. A Synthetic View of Different Concepts of Creditor Protection, or: A High-Level Framework for Corporate Creditor Protection. *In* EIDENMULLER, Horst; SCHON, Wolfgang, ed. *The Law and Economics of Creditor Protection*: *A Transatlantic Perspective*. The Hague: TMC Asser Press, 2008, p. 373-374.

[702] GRUNDMANN; MOSLEIN *supra*, note 522, p. 172.

[703] EEIG reglamento 24 str.

[704] WERLAUFF *supra*, note 32, p. 39-40; *Centros* byloje ETT pažymėjo, kad įmonių steigimosi laisvės apribojimai bendroje rinkoje laikomi pateisinamais, kuomet siekiama apsisaugoti nuo neteisėtų veiksmų (angl. - *fraud*) arba nubausti už tokius veiksmus, nepriklausomai nuo to, ar šios priemonės taikomos bendrovės, ar jos dalyvių atžvilgiu, jeigu paaiškėtų, kad dalyviai, pasinaudodami bendrovės steigimu, siekia išvengti prievolių kreditoriams vykdymo (38-39 par.).

6.1 Partnerių atsakomybė pagal partnerystės prievoles

Partnerystės dalyvių atsakomybė pagal partnerystės prievoles neapsiriboja įnašais į bendrą veiklą ar partnerių dalimis (proporcija) bendroje veikloje, partneriai atsako visu savo turtu, neribotai[705]. Neribotą partnerio atsakomybę *ex ante* ir *per se* lemia dalyvio statusas. Parneris atsako pagal bendras prievoles nepriklausomai nuo jo paties sąžiningumo ir nuo tos aplinkybės, ar jo veiksmais bendroje veikloje buvo padaryta žalos. Partnerio prievolė kyla ne tik dėl jo paties, bet ir kitų bendroje veikloje dalyvaujančių asmenų elgesio, o taip pat dėl bendro verslo nesėkmės. Partneris atsako pagal partnerystės prievoles vadovaujantis skolininkų daugeto taisyklėmis[706], dėl ko partnerystės ar vieno iš partnerių nemokumas nebūtinai sąlygoja jungtinės veiklos kreditorių teisių pažeidimą, kadangi šie kreditoriai turi teisę pareikalauti įvykdyti jungtinės veiklos prievoles iš kitų (mokių) partnerių. Partnerio atsakomybė už savo elgesį bendroje veikloje, neturinčioje juridinio asmens statuso, yra tiesioginė; už kitų tokios jungtinės veiklos partnerių ar partnerystės atstovų elgesiu sąlygotą prievolę partneriams tenka netiesioginė atsakomybė. Partnerių atsakomybė pagal juridinio asmens statusą turinčios partnerystės prievoles yra netiesioginė. Partnerystės kreditoriai turi tiesioginio reikalavimo teisę partneriams[707].

Neribota partnerių atsakomybė pagal partnerystės prievoles kyla iš įstatymo (pvz., Vokietijoje, Prancūzijoje, Rusijoje, Lietuvoje) arba iš bendrų, teismų praktikoje susiklosčiusių principų, vėliau įtvirtintų teisės aktuose (pvz., JAV[708], Anglija[709]).

---

[705] BARRETT; SEAGO *supra*, note 114, p. 237; Doktrinoje šios atsakomybės apibūdinimas pateikiamas kaip visa apimanti atsakomybė (angl. - *all inclusive*).

[706] HEENEN *supra,* note 18, p.141; Skirtingose valstybėse partnerių atsakomybės pagal jungtinės veiklos prievoles įgyvendinimo sąlygos skiriasi dėl nevienodų bendraskolių prievolių realizavimo principų. Taigi, nors *obligation solidaire*, *gesamtschuld* ir *joint and several liability* iš esmės reiškia kreditoriaus teisę pareikalauti visos prievolės įvykdymo iš bet kurio bendraskolio ir vieno jų prievolės įvykdymas atleidžia kitus bendraskolius nuo šios prievolės, tačiau tai nėra sinonimai. Kiekviena jų turi savitumų. Working Group for the Preparation of Principles of International Commercial Contracts (3rd). Forth Session. Study L - Doc 112. Rome, 2009 [interaktyvus], p. 5. Prieiga per internetą: <http://www.unidroit.org/english/documents/2009/study50/s-50-112-e.pdf> [žiūrėta 2009-12-29]; LANDO *supra*, note 48, p. xxi-xxii, 59-63; Išskiriamos tokios prievolių rūšys: solidari prievolė (angl. - *joint and several*), dalinė (angl. – *several*), nedalią prievolę primenanti bendra prievolė (angl. - *joint* arba *communal*), kai konkrečios prievolės įvykdymo kreditorius reikalauja iš visų bendraskolių kolektyviai arba kuomet prievolės įvykdymas siejamas su kolektyviniu bendraskolių turtu.

[707] Bankrutuojančios partnerystės partnerių atsakomybės režimas reguliuojamas specifiškai. Kaip antai, partnerių atsakomybė gali būti vidinė, darant įnašus į bendrą bankrutuojančios partnerystės turto masę, kuomet bankrutuojančios partnerystės kreditorių reikalavimus iš bankrutuojančio partnerio turto įgyvendina ne kreditoriai, bet administratorius, galimas konsoliduotas arba lygiagretus partnerystės ir partnerių bankrotas. Skirtingai nuo įprastinės partnerių atsakomybės, bankroto metu gali būti taikoma turto išieškojimo eiliškumo doktrina ar turto atskirumo doktrina.

[708] CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, 1:1 str.

Partnerių atsakomybė pagal bendras prievoles pirmiausia gali būti paaiškinama jungtinės veiklos teisinio subjektiškumo – sutartinio darinio teorija, kuomet atsakomybė pagal partnerystės prievoles tenka sutarties šalims, šios teorijos principus adaptuojant ir pritaikant partnerių atsakomybei pagal partnerystės, turinčios juridinio asmens statusą, prievoles. Taigi, partnerystę personifikavus į juridinį asmenį, dalyviai išlaikė verslininkų, o tuo pačiu ir bendraskolių pagal bendrijos prievoles statusą. Tačiau doktrinoje partnerio neribota atsakomybė grindžiama įvairiomis teorijomis[710].

Štai, bendrosios teisės valstybėse tradicijos partnerių, kaip jungtinės veiklos bendraskolių, atsakomybė taip pat ypatingai dažnai grindžiama atstovavimo doktrina, pagal kurią trečiųjų asmenų atžvilgiu atstovaujamasis atsako už savo pasirinkto atstovo elgesio rezultatus, atstovaujamajam tenka atstovo veiksmų nauda ir rizika (nuostolis). Kiekvieno dalyvio „partnerio statusas“ savaime sąlygoja ir kito partnerio atsakomybės ribas. Kaip antai, Anglijoje, minėta, jog jungtinės veiklos dalyvius sieja abipusio atstovavimo santykiai, dėl ko jungtinės veiklos atžvilgiu kiekvienas iš partnerių tuo pačiu metu yra ir atstovas, ir atstovaujamasis: vieno iš partnerių (atstovo) sudarytas sandoris sukuria, pakeičia ar panaikina visų kitų jungtinės veiklos partnerių (atstovaujamųjų) teises ir pareigas, be to, partnerį saisto jo paties ir visų kitų partnerių (kaip atstovų) sudaryti sandoriai[711]; atstovaujamajam, kaip kontrolės teisę turinčiam asmeniui, kyla netiesioginė atsakomybė už jo pasirinkto atstovo bendroje veikloje padarytą žalą[712]. JAV partnerių atsakomybė pagal partnerystės prievoles taip

---

[709] MILMAN; FLANAGAN *supra*, note 224, p. 1; Anglijoje Partnerystės įstatymą rengęs F. Pollock sėkmingai konsolidavo jungtinės veiklos teismų praktiką, kuri susiformavo XVIII a. ir XIX a., vyraujant *laissez-faire* (liet. – savieiga) idėjoms (asmens laisvė, autonomiškumas, sutarčių laisvė).

[710] BALDRINGER, Sebastian; JORDANS, Roman. Recent Developments in German Case Law Concerning Private Partnerships. *Company Lawyer*, 2007, 28(6) [interaktyvus], p. 190. Prieiga per internetą: <http://international.westlaw.com/search/> [žiūrėta 2008-07-01]; Kaip antai, Vokietijos doktrinoje, aiškinant jungtinės veiklos partnerių atsakomybės prigimtį pagal partnerystės sampratą minimos tokios teorijos: (i) individualistinio požiūrio doktrina, pagal kurią partneriai, esantys atskiro turto bendraturčių grupės atstovais, pagal jungtinės veiklos prievoles kreditoriams atsako kaip solidarūs bendraskoliai; (ii) pliuralistinio požiūrio doktrina, kai partnerystė, kaip atskira partnerių grupė, įgyja teises ir pareigas, savo vardu turtą ir todėl partnerių ir partnerystės prievolės turėtų būti atskiriamos; (iii) dvigubo atstovavimo doktrina, kuomet jungtinės veiklos partneris, veikdamas partnerystės vardu, įpareigoja ir partnerystę, ir partnerius (arba trigubo atstovavimo, kadangi atstovaujantis partneris taip pat įpareigoja ir save); (iv) aksesorinė doktrina, pagal kurią partnerių atsakomybė jungtinės veiklos kreditoriams yra papildoma, jeigu nepakanka partnerystės turto.

[711] I‘ANSON BANKS *supra*, note 22, p. 303, 305; BATES *supra,* note 99, p. 19; Anglijoje 1860 m. *Cox v. Hickman* byloje teismas pažymėjo, jog vieno partnerio atsakomybė už kitą yra iš esmės atstovaujamojo atsakomybė už savo atstovo veiksmus.

[712] Anglijoje 1890 m. Partnerystės įstatymo 10-12 str. įtvirtina jungtinės veiklos partnerių solidarią atsakomybę nesutartiniais pagrindais. Kadangi bendroje veikloje partneriai siekia naudos visiems partneriams, laikoma, kad visi partneriai turi atsakyti už juos atstovaujančio partnerio deliktus. Atsakomybė už įprastinėje bendroje veikloje padarytą žalą, įskaitant ir už partnerystės darbuotojų neteisėtu elgesiu padarytą žalą, kyla pagal netiesioginės atsakomybės taisykles, taikomas darbdavio ir

pat grindžiama atstovavimo doktrina[713] – "kas veikia per kitą, veikia pats" (lot.- *qui facit per alium, facit per se*) [714], kuri bendrą veiklą pagal RUPA kvalifikavus juridiniu asmeniu, derinama kartu su juridinio asmens koncepcija [715] . JAV partnerių atsakomybė pagal partnerystės prievoles, kaip netiesioginė atsakomybė, savo esme laikoma išvestine: atsakomybė pagal partnerio prievoles tenka partnerystei bei kitiems partneriams arba, atitinkamai, pagal partnerystės prievoles - partneriams[716].

Partnerio prievolė atsakyti už kitų jungtinės veiklos partnerių elgesį taip pat aiškinama ir kita doktrinine pozicija - partnerių pareiga, kuri kyla iš partnerystės sutarties, užtikrinti, kad partnerystė (kiti partneriai) įvykdys prievoles jungtinės veiklos kreditoriams[717]. Partnerių atsakomybė prisiimama savanoriškai *ex contractu* dėl bendros pareigos, kurios pažeidimas sąlygoja kiekvieno partnerio atsakomybę visa apimtimi[718]. *Intuitus personae* principas lemia ne tik partnerio teisę pasirinkti partnerį, bet ir prievolę atsakyti už tokį pasirinkimą.

Jungtinės veiklos, personifikuotos į juridinį asmenį, partnerių neribota atsakomybė, atsižvelgiant į kapitalo koncepcijos nebuvimą[719], grindžiama viešojo

---

darbuotojų santykiuose (Daugiau žr.: STRAHAN, Andrew J.; OLDHAM, Norman H. *The Law of Partnership*. 4th ed. London: Sweet & Maxwell, 1924, p. 94-101; I'ANSON BANKS *supra*, note 22, p. 334-361; MORSE *supra*, note 130, p. 130-131, 134, 136, 140-141; MILMAN; FLANAGAN *supra*, note 224, p. 25, 63).

[713] JAV partnerių atsakomybė vienas už kito veiksmus grindžiama įprastinėje bendroje veikloje turimomis partnerių tarpusavio kontrolės galiomis ir tinkamų atstovų pasirinkimu (Daugiau žr. STORY, Jooseph. *Commentaries on the Law of Partnership*. Bufalo: William S. Hein & Company, 1980, p. 258; GREGORY *supra*, note 256, p. 328; BATES *supra,* note 99, p. 476, 489; BROMBERG; RIBSTEIN (*Vol. I*) *supra,* note 149, p. 4:107; BARRETT; SEAGO *supra*, note 114, p. 460).

[714] JAV kai kurie autoriai partnerių netiesioginę atsakomybę vienas už kito deliktus sieja ne išimtinai su atstovavimo doktrina, bet su *respondeat superior* teorija, kuomet esminę reikšmę turi ne tiek teisė kontroliuoti atstovą (pasirinkti atstovą, duoti jam instrukcijas, prižiūrėti atstovą), kiek socialinė pareiga užtikrinti tinkamą savo reikalų ir verslo tvarkymą nepadarant žalos tretiesiems asmenims, nepriklausomai nuo to, ar verslas vykdomas asmeniškai ar per atstovus. *Respondeat superior* teorijoje akcentuojama, jog tas, kuriam uždirbama nauda, turi prisiimti ir susijusią riziką. *Respondeat superior* teorija taikoma ir dėl partnerių atsakomybės už partnerystės atstovus-trečiuosius asmenis (Daugiau žr., STEFFEN, Roscoe T. *Agency-Partnership in a Nutshell*. St. Paul Minn.: West, 1977, p. 72-74, 79, 81-83; RIBSTEIN *supra,* note, p. 173; CRANE; BROMBERG *supra*, note 684, p. 361; CRANE, Judson A. *Handbook on the Law of Partnership and Other Unincorporated Associations*. 2nd ed. St. Paul, Minn.: West Publishing Co., 1952, p. 338-339).

[715] JAV UPA 13 str. ir 14 str. bei RUPA 305 str. numatyta, kad tretiesiems asmenims už žalą, padarytą partnerio deliktu įprastinėje bendroje veikloje ar veikiant įgaliojimų ribose, atsako partnerystė. Įprastinėje veikloje partnerių, kaip partnerystės atstovų, sudaromi sandoriai įpareigoja partnerystę (UPA 9 str., RUPA 301 str.).

[716] EY *supra*, note 210, p. 22; Jungtinės veiklos partneriams nesukuriama nauja prievolė trečiųjų asmenų atžvilgiu. STEFFEN *supra*, note 714, p. 75; GREGORY *supra*, note 256, p. 407.

[717] BARRETT; SEAGO *supra*, note 114, p. 470; HEENEN *supra,* note 18, p. 142; Kaip antai, ši pozicija žinoma Vokietijoje.

[718] EY *supra*, note 210, p. 25; JAV solidarios atsakomybės principas grindžiamas aplinkybe, kad partneriai numanomai prisiima atsakomybę už kitus partnerius, todėl prievolių išieškojimo našta turėtų būti perkeliama partneriams, bet ne tretiesiems asmenims.

[719] HEENEN *supra,* note 18, p. 144.

intereso apsauga[720]. Partnerystės, turinčios juridinio asmens statusą, veikla ir toliau remiasi aktyviu partnerių vaidmeniu, todėl jų, kaip verslininkų, atsakomybė pagal partnerystės prievoles išlieka neribota[721].

Prieš trečiuosius asmenis partnerystės dalyvių neribota atsakomybė realizuojama pagal su viduramžiais siejamą *in solidum* principą. Partnerių solidarumas (t.y. vienas už visus, visi už vieną[722]) žinomas, pvz., Anglijoje[723], Prancūzijoje[724], Nyderlanduose[725], Vokietijoje[726], JAV[727], Lietuvoje). Tačiau atskirose valstybėse solidarių skolininkų principas įgyvendinamas nevienodai: vienose valstybėse partnerių prievolė yra kaip pagrindinio skolininko, kitose – kaip papildomo skolininko.

Grynojo solidarumo principas dažniausiai taikomas bendroje veikloje, neturinčioje juridinio asmens statuso, kuomet visi jungtinės veiklos dalyviai laikomi pagrindiniais skolininkais pagal bendros veiklos prievoles, partnerystės kreditoriai savo nuožiūra turi teisę nukreipti reikalavimą į bet kurio iš partnerių turtą visa reikalavimo apimtimi, pirminio išieškojimo iš partnerystės turto nereikalaujama (pvz., Anglijoje[728], JAV pagal UPA (dėl nesutartinių prievolių)[729], Lietuvoje veikiant

[720] BURDICK, Francis. *The Law of Partnership, including Limited Partnerships*. 3rd ed. Boston: Little, Brown & Company, 1917, p. 210.
[721] Prancūzijos KK L221-1 str. draudžia asmenims, kurie negali būti verslininkais, tapti partneriais. HEENEN *supra,* note 18, p. 97; Pvz., Vokietijoje. THE LAW COMMISSION AND SCOTTISH LAW COMMISSION *supra,* note 124, p. 36-37.
[722] Taikant solidarią ir dalinę atsakomybę, kreditoriaus požiūriu pagrindinis skirtumas yra vieno iš skolininko ar kelių skolininkų nemokumo rizika: solidarios atsakomybės atveju rizika tenka likusiems mokiems skolininkams, dalinės – nemokumo rizika perkeliama kreditoriui.
[723] 1890 m. Partnerystės įstatymo 12 str.
[724] Prancūzijos KK L221-1 str.; WRIGHT; CROUZILLAT *supra*, note 640, p. 509.
[725] CALKOEN; ENGELSMAN; EE *supra,* note 220, p. 374, 376.
[726] PELTZER; VOIGHT *supra*, note 79, p. 19, 110-111; Vokietijos KK 128 str. (dėl tikrosios ūkinės bendrijos partnerių solidarios atsakomybės). FISHER *supra*, note 67, p. 100; ASSMANN; LANGE; SETHE *supra,* note 67, p. 171; The European Law Centre. *European Current Law Year Book*. London: Sweet & Maxwell, 2007, p. 670; case 775 (II ZR 385/99, 2003-02-24) [2003]. N.J.W. 1445) Dėl nekomercinės sutartinės jungtinės veiklos partnerių solidarios atsakomybės. TROEGER, Tobias H. Asset Partitioning, Debt-Equity Agency Conflicts, and Choice of Organizational Form. December 10, 2007, p. 29 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://ssrn.com/abstract=1068063> [žiūrėta 2009-10-21]; Vokietijos Aukščiausiasis teismas nusprendė, kad naujų nekomercinės partnerystės partnerių atsakomybė pagal analogiją tokia pati kaip ir naujų komercinės partnerystės partnerių (BGH 2003-04-07, 154 BGHZ 370 (F.R.G)).
[727] JAV RUPA 306 str. (a) dalis, UPA 15 str.
[728] I'ANSON BANKS *supra*, note 22, p. 380; THE LAW COMMISSION AND SCOTTISH LAW COMMISSION *supra*, note 124, p. 54, 69-72, 90; Teisės komisija, siūlydama personifikuoti partnerystę į juridinį asmenį, kartu siūlė išlaikyti solidarumo principą, nereikalaujant pirminio išieškojimo iš partnerystės turto. Solidarumo principas grindžiamas ypač artimais partnerių tarpusavio santykiais, kurių nemodifikuoja juridinio asmens statuso suteikimas. Tačiau jungtinės veiklos kreditoriaus reikalavimas turėtų būti patvirtintas teismo sprendimu, priimtu ir dėl partnerystės, ir dėl

partnerystės forma išimtinai sutartiniu pagrindu). Grynojo solidarumo principas grindžiamas ypač artimais dalyvių ryšiais bei jungtinės veiklos sutarties prievolės nedalomumu[730].

Komercinės partnerystės partnerių atsakomybės pagal bendras prievoles pobūdis dažniausiai nesiejamas su prievolės pagrindu, tačiau pastebėtina, kad, istoriškai, bendrosios teisės tradicijos sistemos valstybėse partnerių atsakomybės pagal bendras prievoles pobūdis priklausė nuo prievolės pagrindo. Kita vertus, šiuolaikinėje įmonių teisėje partnerių atsakomybės taisyklės buvo modifikuotos, atsakomybę suvienodinant ir nediferencijuojant pagal bendros veiklos prievolių pobūdį. Štai, Anglijoje partnerių atsakomybė pagal deliktines prievoles - solidari, pagal kurią kiekvienas partneris dėl deliktinės prievolės turi atskirą *vincula juris* (teisinę pareigą), kreditorius turi teisę savo nuožiūra reikalauti visos jungtinės veiklos prievolės įvykdymo iš visų partnerių kartu, kiekvieno jų atskirai ar iš keleto partnerių. Tačiau pagal atstovavimo doktriną partneris-atstovas veikia visų partnerių-atstovaujamųjų, kaip visumos, vardu, todėl sutartinė prievolė laikoma visų partnerių viena bendra *vinculum juris* (angl. - *joint*). Todėl, nors kiekvienas iš skolininkų taip pat atsako už visą jungtinės veiklos prievolę kreditoriui pilnumoje, nepriklausomai nuo jo dalies bendroje veikloje ir padarytų įnašų, tačiau, istoriškai, savo pasirinkimu kreditorius galėjo pareikšti tik vieną ieškinį: (i) visiems partneriams, kaip kitai sutarties šaliai, nes visi partneriai, būdami sutarties su trečia šalimi dalyviais, laikomi vienu skolininku, bet ne atskirais skolininkais. Visa priteista suma gali būti išieškoma iš bet kurio skolininko kreditoriaus pasirinkimu; arba (ii) bet kuriam iš skolininkų, tačiau, istoriškai, ieškinio padavimas neįtraukiant vieno iš partnerių, ribojo galimybę reikalauti priteisti neįvykdytos sutartinės prievolės sumos iš šio neįtraukto į bylą partnerio, kadangi pastarojo atžvilgiu prievolė jau buvo laikoma pasibaigusia. Situacija pasikeitė 1978 m. Civilinės atsakomybės įstatymu modifikavus procesines taisykles ir nustačius galimybę reikšti atskirus ieškinius dėl sutartinių prievolių kiekvieno iš partnerių atžvilgiu visai iš sutarties kylančiai prievolės sumai, partnerių atsakomybė pagal jungtinės veiklos sutartines prievoles iš esmės įgyvendinama

---

partnerio, kurio atžvilgiu siekiama įgyvendinti reikalavimą. Šiuo požiūriu atsispindėtų partnerystės, kaip pagrindinio skolininko, ir partnerio, kaip papildomo skolininko, pobūdis.

[729] 1994 m. UPA 15 str.; ROWLEY; ROWLEY *supra*, note, 126, p. 419.

[730] ИОФФЕ *supra*, note 164, p. 738; САРБАШ, Сергей Васильевич. *Исполнение договорного обязательства*. Москва: Статут, 2005, p. 259.

analogiškai solidarumo principui pagal iš jungtinės veiklos atsirandančias deliktines prievoles[731].

JAV, kaip ir Anglijoje, UPA įtvirtino bendrosios teisės tradicijos valstybėms būdingą partnerių skirtingą *in solido* atsakomybės pobūdį, siejamą su prievolės pagrindu: solidarią partnerių prievolę *ex delicto*, ir bendrą visų partnerių prievolę *ex contractu* (angl. - *joint*)[732]. Istoriškai, bendra partnerių sutartinė prievolė buvo siejama su jungtinės veik-los, kaip sutartinio darinio, doktrina, kai partneriai buvo laikomi įsipareigoję kaip vienetas, ir procesine šalimi teisme buvo partnerių grupė, partnerystė negalėjo būti teisme ieškovu ar atsakovu. JAV doktrinoje pažymima, kad vienas esminių skirtumų, skiriančių *in solido* partnerių atsakomybę pagal sutartines ir deliktines prievoles, yra tas, kad pagal bendras sutartines prievoles partnerystės kreditorių reikalavimai tenkinami iš asmeninio partnerių turto tik po to, kai išnaudotos išieškojimo iš jungtinės veiklos turto galimybės arba partnerystė yra nemoki (t.y. pasireiškia papildomas partnerių turtinės prievolės pobūdis). Tačiau šią istorinę nuostatą eilė JAV valstijų įgyvendino skirtingai nuo UPA, įtvirtindamos solidarią partnerių atsakomybę nepriklausomai nuo bendros veiklos prievolės pagrindo (pvz., Alabama, Arizona, Kolorado, Texas ir kt.), taip pat modifikavo kitus įstatymus, dėl ko realiai įtvirtinama solidari partnerių atsakomybė (pvz., ieškinys dėl bendros partnerių atsakomybės pagal sutartinę prievolę gali būti reiškiamas nebūtinai visiems partneriams vienoje byloje, tuo pačiu išlaikant reikalavimo teisę likusiųjų partnerių atžvilgiu)[733].

Jeigu bendra veikla sukuriamas juridinis asmuo arba taikoma jungtinės veiklos turto atskirumo koncepcija, solidarios atsakomybės principas derinamas su institucinio vieneto doktrina, ir partnerių atsakomybė pagal partnerystės prievoles suvokiama kaip *quasi*-garantų[734]. Kaip antai, Vokietijoje partnerystės, kuri formaliai

[731] I'ANSON BANKS *supra*, note 22, p. 376-377, 379, 556-557; MORSE *supra*, note 130, p. 146-147, 279-280.

[732] EY *supra*, note 210, p. 23, 136-139; Kai kuriose JAV valstijose nesėkmingi išieškojimo iš partnerystės turto rezultatai yra ieškinio, reiškiamo partneriui dėl jungtinės veiklos prievolės, sąlyga; kitose – sąlyga vykdymo procese (t.y. įgyvendinant išieškojimą iš partnerio turto).

[733] CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, 14:1 – 14:4 str.; EY *supra*, note 210, p. 24-25, 27, 99; BROMBERG; RIBSTEIN (*Vol. I*) *supra,* note 149, p. 5:66-67; Tačiau pastarųjų autorių nuomone, bendra partnerių prievolė sutarties pagrindu (angl. - *joint*), o kartu ir išieškojimo iš jungtinės veiklos turto eiliškumo doktrina nesiderina su partnerystės sutartino darinio teorija.

[734] BROMBERG; RIBSTEIN (*Vol. I*) *supra,* note 149, p. 5:66; HEENEN *supra,* note 18, p. 8-9, 69, 141, 144; THE LAW COMMISSION AND SCOTTISH LAW COMMISSION *supra,* note 124, p. 8, 37, 69; ЦИТОВИЧ, Петр Павлович. *Труды по торговому и вексельному праву: в двух томах*. Учебник торгового права. К вопросу о слиянии торгового права с гражданским. Москва: Статут, 2005, 1 т, p. 269.

neturi juridinio asmens statuso ir kvalifikuojama įmone, prievolės yra pačių dalyvių prievolės. Tačiau, atsižvelgiant į specifinį jungtinės veiklos turto atskirumo režimą, solidarių bendraskolių prievolių principai taikomi tik santykyje „partnerystės dalyviai – bendros veiklos kreditoriai“, o santykyje „partnerystė – bendros veiklos dalyviai“ šis principas realizuojamas pagal analogiją tiek, kiek tai neprieštarauja santykių esmei [735]. Vokietijoje vadovaujamasi principu, kad partnerių atsakomybė yra aksesorinė [736], t.y. kylanti tik tuo atveju, kai konkreti partnerystės prievolė yra patvirtinta teismo sprendimu ir partnerystės, ir partnerio atžvilgiu (t.y. dalyvio atsakomybė kyla tik tuo atveju, jeigu pati partnerystė atsako ir tik tokia apimtimi, kiek atsako partnerystė; partnerystės partnerio atsakomybės taikymui nepakanka galiojančio teismo sprendimo, priimto partnerystės (visų partnerių) atžvilgiu, kuris yra išieškojimo iš partnerystės turto pagrindas, ieškinys turi būti reiškiamas ir konkrečiam partneriui [737]). Tačiau šiandieninėje Vokietijos doktrinoje ir teismų praktikoje linkstama prie pozicijos, kad partnerystės partnerių atsakomybė yra papildoma ir ta prasme, jog partnerių atsakomybė turėtų kilti tik tada, jeigu nepakanka jungtinės veiklos turto [738]. Pastebėtina, kad, atsižvelgiant į tai, kad partnerystė neturi juridinio asmens statuso, solidari dalyvių prievolė gali būti suprantama ne tik kaip piniginė prievolė, bet ir kaip nepiniginė bendros veiklos prievolė, vykdytina natūra. Tokia prievolė gali kilti dėl partnerystės aktyvių pareigų atlikti tam tikrus veiksmus, tačiau pareiga susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų atlikimo (pvz., pareiga nekonkuruoti) partnerio atžvilgiu dažniausiai negali būti įgyvendinama natūra, šiuo atveju kyla dalyvių atsakomybė kompensuoti tokios partnerystės pareigos pažeidimu padarytą žalą[739].

Partnerystės, turinčios juridinio asmens statusą, dalyvių atsakomybė pagal partnerystės prievoles yra subsidiari (pvz., Prancūzijoje, JAV (RUPA), Rusijoje, Lietuvoje). Juridinio asmens statusą turinti partnerystė pagal partnerystės prievoles paprastai atsako kaip pagrindinis skolininkas, o partneriai - kaip papildomi bendraskoliai subsidiariai. Tokia pozicija grindžiama juridinio asmens savarankiškumu ir turto atskirumu. Bendros veiklos dalyvių prievolė santykyje „bendros veiklos kreditoriai – partnerystė ir jos dalyviai“ yra kaip papildomų

[735] HEENEN *supra,* note 18, p. 142.
[736] ASSMANN; LANGE; SETHE *supra,* note 67, p. 173; FISHER *supra*, note 67, p. 100.
[737] PELTZER; VOIGHT *supra*, note 79, p. 108, 111; Vokietijos KK 124 str. ir 129 str.
[738] BALDRINGER; JORDANS *supra*, note 710, p. 190.
[739] HEENEN *supra,* note 18, p. 142.

bendraskolių. Subsidiari partnerių prievolė kyla įvykus juridinei faktų sudėčiai, t.y. kai pažeidžiama partnerystės prievolė ir paaiškėja, kad pagrindinis skolininkas (partnerystė) šios prievolės neįvykdys. Pastaruoju atveju bendros veiklos dalyvių solidarios atsakomybės teisinė prigimtis išlaikoma santykyje „bendros veiklos kreditoriai - partneriai“, įtvirtinant visų jų, kaip solidarių bendraskolių, atsakomybę kreditoriams (doktrinoje šie santykiai kvalifikuojami kaip „subsidiariai solidarūs“[740]).

Kai kuriose valstybėse partnerių, kaip papildomų bendraskolių, prievolė kyla pagrindiniam skolininkui (partnerystei) neįvykdžius prievolės pagal pateiktą pareikalavimą ir nereikalaujama, kad būtų išnaudotos išieškojimo iš partnerystės turto galimybės (pvz., EEIG[741], Prancūzijoje[742], Rusijoje[743]). Pastebėtina, kad Prancūzijoje paprastas rašytinis pareikalavimas apmokėti įsiskolinimą, pateiktas partnerystei, laikomas pakankamu, kad kiltų partnerių atsakomybė[744], tačiau praktikoje, prieš pateikdami reikalavimus partneriams, kreditoriai dažniausiai reiškia ieškinį partnerystei teismine tvarka[745].

Kitose valstybėse, pvz., JAV, partnerystės, turinčios juridinio asmens statusą, partnerių subsidiari turtinė prievolė siejama su privalomu pirminio išieškojimo iš partnerystės turto galimybių išnaudojimu, tik po to kreditoriams suteikiama teisė reikalauti išieškojimo iš asmeninio dalyvių turto (“turto išieškojimo eiliškumo” doktrina, angl. - *marshaling of assets*)[746]. Nors RUPA 306 str. (a) dalį įtvirtina visų

[740] САРБАШ *supra*, note 730, p. 257.
[741] EEIG reglamento 24 str. 2 d.
[742] HEENEN *supra,* note 18, p. 141.
[743] БОРИСОВ *supra*, note 188, p. 72-72, 98; Rusijoje, kurioje partnerystės teisinio subjektiškumo reglamentavimas yra analogiškas kaip ir Lietuvoje, subsidiari bendrijos tikrųjų narių atsakomybė pagal bendrijos prievoles siejama su paprastu rašytiniu kreditoriaus pareikalavimu, pateikiamu bendrijai (Rusijos CK 75 str.). Rusijos CK 56 str. 3 d. 2 par., įtvirtinantis subsidiarią juridinio asmens dalyvio atsakomybę pagal juridinio asmens prievoles, jeigu dalyvio, turinčio galimybę įtakoti bendrovės veiklą, veiksmai sukėlė bendrovės nemokumą (bankrotą) ir bendrovė neturi pakankamai turto prievolių įvykdymui, netaikomas tikriesiems nariams, kadangi pastarieji visada subsidiariai atsako pagal bendrijos prievoles.
[744] Prancūzijos KK L221-1 str. The European Law Centre. *European Current Law Year Book*. London: Sweet & Maxwell, 1998, p. 643; case 1053 (*Eskenazi v. Benloulou*, 1997-10-08 (Cass. 3ed. ch. Civ.) Cour de Cassation [1998] Dalloz Jur. 139) Prancūzijos teismų praktikoje buvo nuspręsta, kad kreditorius privalo pirmiausia pareikšti reikalavimą partnerystei, net jeigu kreditoriui nepavyko susisiekti su partneryste.
[745] DRURY *supra,* note 162, p. 539; Reikalavime įvykdyti prievolę, pateiktame partnerystei, turėtų būti nurodytas ketinimas kreiptis į teismą.
[746] PENNINGTON, Robert R. *Partnership and Company Law*. London: Butterworths, 1962, p. 8, 10; CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, 2:3 str.; WARREN, Edward H. *Corporate Advantages Without Incorporation*. New York: Baker, Vooris & Co., 1929, p. 41; Tačiau JAV 1915 m. *Francis v. McNeal* byloje teismas pažymėjo, jog nežiūrint turto išieškojimo eiliškumo reikalavimų, partnerių atsakomybė pagal jungtinės veiklos, nesukuriančios juridinio asmens, prievoles yra kaip pagrindinių skolininkų.

partnerių solidarią atsakomybę pagal juridinio asmens statusą turinčios partnerystės prievoles („kreditorius - partnerystės dalyviai" teisinis santykis), tačiau teisiniame santykyje „kreditorius - partnerystė ir jos dalyviai" partnerių atsakomybė pagal partnerystės prievoles savo esme yra subsidiari. Šiuo atveju partnerių solidarios atsakomybės principo įgyvendinimas neatitinka klasikinio modelio, kai partnerystės kreditorius, turintis teismo sprendimą pagal partnerystės prievoles, turėtų teisę savo nuožiūra reikalauti prievolės įvykdymo iš bet kurio solidaraus bendraskolio (partnerystės ar partnerio)[747]. Pagal RUPA 307 str. (d) dalį partnerystės kreditorius gali nukreipti išieškojimą į asmeninį partnerio (tikrojo ir tariamojo) turtą, tik tuo atveju, jeigu išieškojimas priverstine tvarka iš partnerystės turto buvo nesėkmingas. Kreditoriaus teisė nukreipti išieškojimą tiesiogiai galima tik esant vienai iš šių išimčių: (i) partnerystei paskelbtas bankrotas[748]; (ii) partneris sutiko, kad partnerystės kreditorius nukreiptų reikalavimą tiesiogiai į jo turtą neišnaudojęs reikalavimo patenkinimo iš partnerystės turto eiliškumo tvarkos ar išieškojimas nepateisinamai sudėtingas; (iii) partnerio prievolė kyla įstatymo ar sutarties pagrindu ir yra nesusijusi su partneryste; (iv) teismas davė leidimą dėl tiesioginio išieškojimo teisės, pvz., tais atvejais, kai akivaizdu, jog partnerystės turto neužteks reikalavimo patenkinimui, išieškojimas iš partnerystės turto nepateisinamai sudėtingas ar kitais teisingumo požiūriu būtinais atvejais (pvz., dėl skirtingos partnerių ir partnerystės turto jurisdikcijų)[749].

JAV vienų mokslininkų nuomone, turto išieškojimo eiliškumo doktrina, įtvirtinta RUPA, yra iš esmės analogiška partnerių atsakomybės pagal partnerystės veiklos, veikiančios pagal UPA, dėl bendrų sutartinių prievolių koncepcijai[750]. Kiti mokslininkai turto išieškojimo eiliškumo doktriną kildina iš subrogacijos teorijos, t.y. partnerystės kreditorių teisė reikalauti, kad partnerystės turtas pirmiausia būtų panaudotas bendros veiklos kreditorių reikalavimų tenkinimui, yra išvestinė iš analogiškos jungtinės veiklos partnerių teisės reikalauti, kad partnerystės turtas

[747] JAV RUPA 306 str. oficialus komentaras.
[748] RIBSTEIN *supra*, note 551, p. 122; JAV bankrutuojančioje partnerystėje turto išieškojimo eiliškumo taisyklė netaikoma, tačiau partnerystės kreditorių teises išieškoti tiesiogiai iš mokių partnerių turto gali būti apribotos, kadangi pagal bankroto santykius reguliuojančias teisės normas partnerystės administratoriui gali būti suteikti išimtiniai įgaliojimai veikti visų partnerystės kreditorių vardu.
[749] RUPA 307 str. oficialus komentaras.
[750] BROMBERG, Alan R.; RIBSTEIN, Larry E. *Bromberg and Ribstein on Partnership*. New York, Gaithersburg: Aspen Law & Business, 2002. Vol. III, p. 5:77.

pirmiausia būtų skirtas partnerystės prievolių vykdymui[751]. Turto išieškojimo eiliškumo doktrina grindžiama partnerystės sutarties esme, neribota asmenine partnerių atsakomybe pagal partnerystės prievoles, kai dėl bendrų interesų ir tikslų partnerystės turtas pirmiausia turi būti skiriamas jungtinei veiklai, naudojamas bendru sutarimu, partneriai bendrą turtą gali skirstyti *inter se* tik po to, kai atsiskaityta su partnerystės kreditoriais. Taigi, partnerių atsakomybės pagal partnerystės prievoles subsidiarumas pagrindžiamas prioritetine verslo kreditorių teise išieškoti iš partnerystės turto, subordinuojant partnerių asmeninių kreditorių reikalavimus. Todėl laikoma, kad prioritetinė partnerystės kreditorių teisė išieškoti iš partnerystės tuo pačiu sąlygoja ir pastarųjų pareigą pirmiausia išieškoti iš partnerystės turto. Partnerystės kreditoriai turi galimybę nukreipti išieškojimą ir į partnerystės turtą, ir į asmeninį partnerių turtą, *per contra*, asmeninių partnerių kreditorių išieškojimo galimybės apsiriboja tik asmeniniu partnerių turtu. Taigi, įvertinant palankesnę partnerystės kreditorių padėtį, reikalaujama, kad partnerystės kreditoriai išnaudotų jiems išimtinai skirtą atskirą turto fondą, prieš pareikalaudami prievolių vykdymo iš bendro turto fondo[752]; kreditoriui, turinčiam galimybes savo reikalavimus tenkinti iš keleto alternatyvių turto fondų, draudžiama pažeisti kito kreditoriaus, kuris turi teisę nukreipti išieškojimą tik į vieną turto fondą, teises[753]. Pagaliau, esant pakankamai partnerystės turto, nesudaromos prielaidos išieškoti iš asmeninio partnerio turto taip apsaugant partnerio interesus atgręžtinio reikalavimo teise reikalauti kompensacijos iš partnerystės ar kitų partnerių bei apsaugant asmeninius partnerių kreditorius[754].

Ši doktrina susilaukė kritikos dėl klasikinės partnerio solidarios atsakomybės principo modifikavimo. Teigiama, jog tokiu teisiniu reguliavimu nepagrįstai suvaržomos kreditorių, kurių reikalavimai kyla iš nesutartinių prievolių, teisės. Skirtingai nuo kreditorių, kurių reikalavimai kyla iš sutarčių ir kurie tiesioginio reikalavimo teisę gali užsitikrinti pagal, pvz., papildomus partnerių laidavimus ar partnerių suteikiamas garantijas[755], kreditoriai, kurių reikalavimo teisės kyla iš

[751] GREGORY *supra*, note 256, p. 414.
[752] MECHEM *supra*, note 115, p. 184, 187-188, 192.
[753] GREGORY *supra*, note 256, p. 414.
[754] BROMBERG; RIBSTEIN (*Vol. III*) *supra,* note 750, p. 5:67.
[755] *Ibidem*, p. 5:77, 5:79, 5:101-102, 5:133; Pagal JAV UPA 15 str. jungtinės veiklos partneris gali savarankiškai įsipareigoti kreditoriui įvykdyti partnerystės sutartį, pvz., pagal garantiją. Pripažinus garantiją negaliojančia, partnerių atsakomybė pagal jungtinės veiklos prievoles kreditoriams kyla kaip partneriams (dėl jų statuso) bendra tvarka. RIBSTEIN *supra*, note 551, p. 126-127; Partnerio atskiros garantijos suteikimas gali suteikti papildomų teisių kreditoriui, kaip antai, nukreipti reikalavimą tiesiogiai garantui, nesilaikant išieškojimo iš partnerystės turto eiliškumo taisyklės. EY *supra*, note

nesutartinų prievolių, neturi galimybės susitarti dėl turto išieškojimo eiliškumo tvarkos netaikymo. Todėl manoma, kad turto išieškojimo eiliškumo doktrina turėtų būti suvokiama pagal jos istorinę sampratą, t.y. ši doktrina turėtų būti išimtinai siejama su partnerių bendra atsakomybe pagal sutartines prievoles [756]. Turto išieškojimo eiliškumo doktrina labiau atitinka komercinę praktiką ir verslo lūkesčius, o partnerių atsakomybės požiūriu galutinis teisinis rezultatas yra analogiškas, tačiau dėl modifikuoto dalyvių atsakomybės režimo partnerystės kreditoriams neužtikrinamas veiksmingas jų prievolių įvykdymas [757]. Šios doktrinos pagalba iš dalies apribojama asmeninė partnerių atsakomybė, kuri atidedama iki to momento, kai paaiškėja, jog nėra partnerystės turto arba partnerystė nemoki. Išieškojimo iš asmeninio partnerių turto atidėjimas gali sąlygoti partnerystės kreditorių teisių pažeidimą, nes per tą laiką gali nelikti asmeninio partnerių turto[758]. Pagaliau, šalia didelės ribotos atsakomybės verslo organizavimo formų įvairovės, tokiu teisiniu reglamentavimu partnerystę taip pat siekiama priartinti prie ribotos atsakomybės verslo organizavimo formų[759].

Nežiūrint partnerių, kaip papildomų ar pagrindinių skolininkų, statuso, galutiniame rezultate dalyviai neribotai atsako pagal bendras (įmonės) prievoles, trečiųjų asmenų atžvilgiu partneriams neturėtų būti svarbu, kokią asmeninio turto dalį partneris investavo į bendrą veiklą. Tačiau kreditorių - bendros veiklos ir asmeninių kreditorių - požiūriu reikalavimų tenkinimo konkurencijos taisyklės gali reikšmingai įtakoti kreditorių teises, todėl doktrinoje gvildenamas klausimas dėl partnerystės kreditorių ir asmeninių partnerių kreditorių teisių tarpusavio santykio. Sprendžiama, ar partnerystės kreditorių reikalavimai turėtų būti tenkinami prioritetiškai iš partnerystės turto ar lygiais pagrindais su asmeniniais partnerių kreditoriais, o taip pat ar partnerystės kreditoriai turi teisę nukreipti savo reikalavimus į asmeninį partnerių turtą *pari passu* su asmeniniais partnerių kreditoriais ar, atitinkamai, jų reikalavimai turėtų būti subordinuojami asmeninių kreditorių reikalavimams.

Pastebėtina, kad verslo kreditorių prioritetinės teisės patenkinti savo reikalavimus iš partnerystės turto, subordinuojant asmeninių partnerių kreditorių

210, p. 16; Tačiau pastarojo autoriaus nuomone, jeigu partnerio atsakomybė pagal jungtinės veiklos prievoles kyla kaip papildomam skolininkui, subsidiariai, partnerio garantija yra perteklinė.

[756] BROMBERG; RIBSTEIN (*Vol. III*) *supra,* note 750, p. 5:77, 5:79, 5:101-102, 5:133.

[757] WARREN *supra*, note 746, p. 35-44.

[758] GREGORY *supra*, note 256, p. 341.

[759] RIBSTEIN *supra*, note 327, p. 49.

reikalavimus, buvo žinomos romėnų teisėje[760]. Partnerystę kvalifikuojant juridiniu asmeniu, bendros veiklos kreditorių reikalavimų prioritetiškumas yra logiška jungtinės veiklos teisinio subjektiškumo pasekmė; valstybėse, kuriose partnerystė neturi juridinio asmens statuso, analogiškas rezultatas gali būti pasiekiamas bendros veiklos turto atskirumo koncepcijos pagrindu. Istoriškai, doktrina, pagal kurią partnerystės kreditoriai turi pirmenybės teisę į jungtinės veiklos turtą ir lygias teises su asmeniniais partnerių kreditoriais į asmeninį partnerių turtą vadinama "dvigubo išieškojimo" doktrina (angl. - *double charge*)[761]. Taikant šią doktriną, partnerystės kreditoriaus teisės labiau užtikrinamos, nei asmeninių partnerių kreditorių, kurių galimybės išieškoti iš partnerystės turto apribotos, nes asmeninių partnerių kreditorių reikalavimai subordinuojami partnerystės kreditorių reikalavimams.

Asmeninių partnerio kreditorių reikalavimų subordinavimas pasireiškia per išieškojimo pagal asmeninio partnerio kreditoriaus reikalavimo nukreipimą į asmeninį partnerio turtą, *inter alia*, į partneriui tenkančią turto dalį partnerystėje (gautinas sumas, atskaičius įsipareigojimus partnerystės kreditoriams), t.y. iš partnerystės pagal partnerio statusą partneriui priklausančią pelno dalį bei nutraukiamos partnerystės veiklos turto dalį, liekančią atsiskaičius su partnerystės kreditoriais (pvz., JAV (partnerystėje, veikiančioje ir pagal UPA, ir pagal RUPA)[762], Anglijoje[763], Nyderlanduose[764], Vokietijoje ir Prancūzijoje[765]). Asmeniniai partnerių kreditoriai

[760] HENNING *supra*, note 113, p. 106.
[761] PARSONS; BEALE *supra*, note 766, p. 329, 336; RIBSTEIN *supra*, note 551, p. 119; JAV, išnaudojus išieškojimo iš jungtinės veiklos turto galimybes, partnerystės kreditoriai turi vienodas teises su asmeniniais partnerių kreditoriais išieškant iš asmeninio partnerių turto.
[762] CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, 7:20 str.; BROMBERG; RIBSTEIN (*Vol. I*) *supra,* note 149, p. 3:69, 3:87-3:106; JAV, skirtingai nuo istorinio bendrosios teisės tradicijos valstybėse taikyto partnerių turto bendros nuosavybės principo, kai išieškant pagal asmeninius partnerio kreditorių reikalavimus buvo realizuojama skolininkui-partneriui priklausanti bendro turto dalis, UPA įtvirtino specifinį atskiro partnerystės, neturinčios juridinio asmens statuso, turto režimą, kuomet partneriams pripažįstama ne nuosavybės teisė į bendroje veikloje įgyjamą turtą, bet partnerystės teisės. UPA 25 str. 2 d. (c) dalis ir 28 str. bei RUPA, pagal kurią partnerystė turi juridinio asmens statusą ir todėl nuosavybę į turtą, 501 str. ir 504 str. draudžia asmeninių partnerio kreditorių reikalavimų tenkinimą tiesiogiai išieškant iš partnerystės turto; išieškojimas gali būti nukreipiamas tik į turtines partnerio teises. Partneriui bendroje veikloje tenkančios dalies realizavimas priverstine tvarka sąlygoja dalies įgijėjo teisę nutraukti bendrą veiklą, siekiant partneriui tenkančios grynojo turto dalies (t.y. turto, atskaičius partnerystės įsipareigojimus, išmokėjimo, jeigu nesitikima, kad bus atsiskaityta su kreditoriumi per protingą laiką; dalies pirkėjas įgyja turtinių teisių turėtojo teises (angl. - *assignee*)).
[763] Anglijoje partnerio dalies samprata ir teisinis reglamentavimas panašus kaip ir JAV: Partnerystės įstatymo 23 str. ir 31 str. draudžia išieškojimą iš jungtinės veiklos, neturinčios juridinio asmens statuso, turto pagal asmeninių partnerio kreditorių reikalavimus; įtvirtinamas atskiro *quasi*-įmonės turto, į kurį išieškojimas galimas tik pagal partnerystės prievoles, režimas (Daugiau žr. MORSE *supra*, note 130, p. 533-542).
[764] KULPER; VOSSESTEIN *supra,* note 77, p. 180, 185.
[765] HEENEN *supra,* note 18, p. 63, 102, 126, 149-150, 153, 162-163; Tokį rezultatą lemia partnerystės juridinio asmens teisės Prancūzijoje bei specifinis, kolektyvinis jungtinės veiklos turto režimas

neįgyja daugiau teisių nei jų skolininkas-partneris, jų teisės išvestinės iš skolininko-partnerio teisių, todėl asmeniniai partnerių kreditoriai negali nukreipti tiesioginių reikalavimų į partnerystės turtą, *intuitus personae* principas taip pat riboja asmeninių partnerių kreditorių teisių gynybos būdus[766]. Siekiant subalansuoti visų kreditorių teises ir atsižvelgiant į subsidiarią partnerio atsakomybę pagal partnerystės prievoles, galimas teisinis reguliavimas, kai asmeninių partnerių kreditorių reikalavimai taip pat gali būti nukreipiami į partnerio dalį partnerystėje tik išnaudojus išieškojimo iš asmeninio partnerio turto galimybes[767].

Taigi, minėtų paskirų jurisdikcijų teisės analizė leidžia daryti išvadą, jog šiose valstybėse komercinės partnerystės kreditorių reikalavimai tenkinami iš partnerystės turto pirmiau prieš asmeninius partnerių kreditorių reikalavimus. Toks teisinis rezultatas pasiekiamas per komercinės partnerystės kaip atskiro verslo vieneto sampratą, kuomet partnerystė arba turi juridinio asmens statusą, arba prilyginama *quasi*-įmonei. Kai kuriose civilinės teisės tradicijos valstybėse, kuriose žinoma nekomercinės partnerystės forma, nekomercinės partnerystės asmeninių partnerių kreditorių reikalavimai taip pat gali būti subordinuojami partnerystės kreditorių reikalavimams. Tokį kreditorių reikalavimų eiliškumą sąlygoja nekomercinės

---

Vokietijoje. Vokietijoje kreditoriai negali reikalauti priverstinio partnerio dalies pardavimo. Prancūzijoje dalies priverstinis perleidimas galimas, jeigu įgijėjas atitinka kitų partnerių nustatytas sąlygas. TROEGER *supra*, note 726, p. 17-19, 50; Vokietijoje, nutraukiant bendrą veiklą, asmeniniai partnerių kreditoriai išieškojimą iš jungtinės veiklos turto realizuoja netiesiogiai, t.y. per pozityvų turto balansą, likusį po atsiskaitymo su jungtinės veiklos kreditoriais. Pagal Vokietijos CK 725 str. išieškojimas ne iš partnerio gautinų sumų (pelno), bet iš bendro turto dalies galimas nutraukiant bendrą veiklą (jungtinės veiklos nutraukimas gali būti konkretaus (šio) partnerio atžvilgiu).

[766] JAV asmeninių partnerio kreditorių reikalavimų tenkinimas iš partnerio gautinų sumų, apskaičiuotų atėmus mokios partnerystės mokėtinas sumas, grindžiamas, *inter alia*, kitų partnerių interesų apsauga (bendro turto panaudojimo bendru partnerių sutarimu) ir šio turto panaudojimo atsiskaitymui su partnerystės kreditoriais koncepcija (kreditorių išvestinių teisių koncepcija), o taip pat aplinkybe, kad partnerio kreditorius negali įgyti daugiau teisių nei jų turi partneris-skolininkas. Doktrininiu požiūriu minima ir partnerystės, kaip atskiro juridinio vieneto, teorija, o taip pat doktrina, pagal kurią jungtinės veiklos turtą partneriai valdo kaip patikėtiniai (pvz., žr. BARRETT; SEAGO *supra*, note 114, p. 193; SUGARMAN *supra*, note 135, p. 187-188, 194-195; WARREN *supra*, note 746 p. 52-61, 70-71, 134-135; PARSONS, T. BEALE, J. H. A Treatise on the Law of Partnership. 4th ed. Boston: Little, Brown and Company. 1893, p. 327).

[767] Vokietijos KK 135 str. nustato 6 mėn. terminą prieš pareikalaujant jungtinės veiklos nutraukimo, per kurį asmeniniam partnerio kreditoriui, kuris nukreipė išieškojimą į asmeninį partnerio turtą, prievolė nebuvo įvykdyta. Vokietijos KK 154 str. ir 155 str. reikalauja sudaryti balansą, kurio pagrindu turto likutis, likęs po atsiskaitymo su partnerystės kreditoriais, paskirstomas partneriams. БОРИСОВ *supra*, note 188, p. 103; Rusijos CK 80 str. numato, kad pagal asmeninio partnerio kreditoriaus reikalavimą išieškojimo nukreipimas į tikrosios ūkinės bendrijos, kuri turi juridinio asmens statusą, dalį, apskaičiuotą balanso pagrindu, galimas tik nesant kito partnerio turto, į kurį būtų galima nukreipti išieškojimą.

partnerystės teisinis subjektiškumas [768] arba specifinis teisinis reguliavimas, įtvirtinantis institucinį jungtinės veiklos sutarties pobūdį. Štai, 2001 m. Vokietijos Aukščiausiam teismui nusprendus dėl nekomercinės sutartinės partnerystės dalinio teisinio subjektiškumo trečiųjų asmenų atžvilgiu, manoma, kad pagal analogiją turėtų būti taikomas Vokietijos KK 124 str. 2 d., įtvirtinantis galimybę išieškoti iš komercinės partnerystės turto tik pagal teismo sprendimą, priimtą partnerystės atžvilgiu. Todėl asmeninių partnerių kreditorių reikalavimai gali būti tenkinami iš turto, likusio atsiskaičius su jungtinės veiklos kreditoriais. Tačiau ir iki teismų praktikos, suformavusios nekomercinės partnerystės išorinį dalinį subjektiškumą, analogiškas rezultatas buvo pasiekiamas taikant esamas teisės normas, t.y. Vokietijos CK 731 str. ir 733 str., kurie numato prioritetinį likviduojamos nekomercinės partnerystės kreditorių prievolių vykdymą iš jungtinės veiklos turto, likusį turtą, atsižvelgiant į bendrą nuosavybę reguliuojančias teisės normas, padalinant tarp partnerių[769]. Prancūzijoje nekomercinei partnerystei pripažįstamos juridinio asmens teisės, todėl jos turtas taip pat atskirtas nuo dalyvių turto[770].

Tačiau minėta komercinės partnerystės kreditorių reikalavimų tenkinimo eiliškumo taisyklė negali būti besąlygiškai taikoma Lietuvoje, kurioje įtvirtintas savitas jungtinės veiklos teisinis reguliavimas (t.y. veikimas išimtinai sutartiniu pagrindu, nesukuriant juridinio asmens, bei partnerystė, įsteigiant įmonę (bendriją)). Dualistinė komercinės jungtinės veiklos forma savaime sąlygoja skirtingą teisinį reglamentavimą ne tik dėl partnerių kaip pagrindinių ar papildomų solidarių bendraskolių, bet ir dėl partnerystės bei asmeninių kreditorių reikalavimų tenkinimo eiliškumo. Kita vertus, nagrinėtų paskirų jurisdikcijų teisė, atspindinti skirtingose valstybėse bendrąsias partnerių atsakomybės pagal partnerystės prievoles tendencijas, padeda aiškinant ir taikant partnerių atsakomybės pagal bendras prievoles tretiesiems asmenims principus Lietuvoje[771].

Reikia pripažinti, jog partnerių įstatyminis neribotos atsakomybės principas nėra absoliutus. Partnerių atsakomybė gali būti apribota netiesiogiai, t.y. pasirinkus komanditoriaus statusą komanditinėje bendrijoje, pagal sutartis su kreditoriais (pvz.,

[768] Dėl nekomercinės partnerystės subjektiškumo žr. darbo 2.1 dalį. KULPER; VOSSESTEIN *supra,* note 77, p. 184, 185; Tačiau Nyderlanduose nėra aiškios pozicijos dėl kreditorių reikalavimų konkurencijos nekomercinėje partnerystėje, nors pastarajai ir pripažįstamas išorinis dalinis subjektiškumas.
[769] TROEGER *supra*, note 726, p. 17-19, 50.
[770] HEENEN *supra,* note 18, p. 79.
[771] Daugiau žr. darbo 6.1.4 dalį.

pastariesiems sutikus dėl prievolių tenkinimo išimtinai iš jungtinės veiklos turto[772]). Partnerių atsakomybės ribojimo pavyzdžiu taip pat laikoma bendrija su tikraisiais nariais-bendrovėmis. Nors ir pripažįstama, kad partneris-bendrovė negali asmeniškai tiesiogiai dalyvauti bendrų reikalų tvarkyme, tokiu būdu paneigiamas asmeninis partnerystės pobūdis [773] ir *de facto* apribojama partnerių atsakomybė pagal partnerystės prievoles, šiais atvejais išimtinai pati struktūra *per se* nelemia tiesioginės tikrojo nario – bendrovės akcininkų atsakomybės partnerystės kreditoriams.

Paskirų jurisdikcijų teisėje dažniausiai įtvirtinami ne tik bendrieji partnerių atsakomybės pagal komercinės partnerystės prievoles principai, taip pat detalizuojama naujųjų ir buvusiųjų partnerių atsakomybės apimtis pasikeitus partnerių sudėčiai. Įvertinant praktinę partnerių sudėties pasikeitimo reikšmę, tolesnėje šioje darbo dalyje bus aptariama paskirų jurisdikcijų teisė dėl naujųjų ir buvusiųjų partnerių atsakomybės pagal partnerystės prievoles[774]. Atsižvelgiant ne tik į nacionalinėje teisėje įtvirtintą dualistinį komercinės partnerystės reguliavimą, bet ir šio teisinio reglamentavimo neišbaigtumą, kiek tai susiję su naujųjų partnerių atsakomybės pagal partnerystės prievoles apimtimi, pirmiausia tikslinga įvertinti bendrąsias doktrinines pozicijas bei paskirų jurisdikcijų praktiką dėl minėtų bendros veiklos dalyvių atsakomybės atvejų. Kadangi komanditinė bendrija laikoma tikrosios ūkinės bendrijos porūšiu bei viena iš partnerių atsakomybės ribojimo alternatyvų, disertacijoje taip pat analizuojami bendrijos kitos grupės dalyvių – komanditorių pagrindiniai atsakomybės principai.

---

[772] HEENEN *supra,* note 18, p. 141-142; Dėl Prancūzijos. BALDRINGER; JORDANS *supra*, note 710, p. 190; Vokietijoje atsakomybės apribojimas turi būti iš anksto konkrečiai suderintas su trečiuoju asmeniu. Atsakomybės ribojimas standartinėse sutarčių sąlygose laikomas nepakankamu. I'ANSON BANKS *supra*, note 22, p. 380, 791-792; Tačiau Anglijoje abejojama, ar toks susitarimas būtų teisiškai galiojantis likviduojant bankrutuojančią partnerystę, kaip įmonę, kuomet kreditorių interesų užtikrinimui 1986 m. Nemokumo įstatymo 226 str. numato imperatyvią partnerių (esamų ar buvusiųjų bei tariamų) pareigą daryti įnašus į bendrą veiklą nuostoliams padengti, o taip pat atsižvelgiant į jungtinės veiklos kreditorių ir atskirų partnerių individualių kreditorių reikalavimų tenkinimo ypatumus bankroto procese. Įnašų darymas grindžiamas partnerių neribotos atsakomybės, dėl prievolių, kilusių jiems būnant partneriais, koncepcija. Tačiau likvidatorius gali tikslinti partnerių įnašus, atsižvelgdamas į kiekvieno jų atsakomybės dydį, įtvirtintą *inter se* partnerystės sutartyje.

[773] I'ANSON BANKS *supra*, note 22, p. 381; MORSE *supra*, note 130, p. 39; Istoriškai, bendrovės buvo naudojamos, siekiant atitikti įstatymo reikalavimus dėl maksimalaus partnerių skaičiaus ribojimo. PRIME; SCANLAN *supra*, note 244, p. 82, 86; *Per contra*, pastarasis autorius pastebi, jog asmeninis pobūdis išlaikomas ir tokio pobūdžio partnerystėje, kadangi partnerio-bendrovės akcininku ir direktoriumi dažniausiai yra tas pats asmuo arba tikrieji nariai-bendrovės yra įsteigtos to paties vienintelio akcininko.

[774] Pagal darbo objektą nagrinėjama atsakomybė dėl partnerių sudėties pasikeitimo įprastinėmis sutartinėmis sąlygomis, neatsižvelgiant į partnerių teisinio statuso specifiką dėl mirties, neveiksnumo, bankroto, reorganizavimo ar panašių aplinkybių.

6.1.1 Naujųjų partnerių atsakomybė pagal partnerystės prievoles

Partnerio atsakomybė pagal partnerystės prievoles siejama su jo kaip dalyvio statusu. Tačiau partnerio turtinei prievolei reikšmės turi ne tik partnerio statusas, t.y. statuso įgijimo momentas[775], bet ir jungtinės veiklos prievolės atsiradimo momentas[776], kuris įtakoja partnerių atsakomybės apimtį. Bendrosios teisės tradicijos valstybėse partneriai atsako pagal partnerystės prievoles, kilusias būnant jungtinės veiklos partneriu - "partneriu tampama ateičiai, bet ne praeičiai" (pvz., Anglijoje, JAV)[777]. Kontinentinės Europos valstybėse naujųjų partnerių atsakomybė dažniausiai apima bet kokias jungtinės veiklos prievoles, t.y. ir prievoles, susijusias su laikotarpiu iki partnerio statuso įgijimo (pvz., Vokietijoje, Prancūzijoje, Švedijoje)[778].

Bendrosios teisės tradicijos valstybėse atsakomybės paskirstymas, išimtinai ją siejant su partnerio statusu, grindžiamas įvairiomis doktrinomis, kaip antai, sutartiniu dalyvių jungtinės veiklos dariniu, nesukuriančiu juridinio asmens, ir naujos partnerystės susiformavimu, pasikeitus partnerių sudėčiai (t.y., laikoma, jog techniškai jungtinės veiklos sutartis yra nutraukta, susiformuoja „nauja" partnerystė, kuri yra kvalifikuojama nauja jungtinės veiklos sutartimi; kiekviena sutarties šalis prisiima prievoles, atsiradusias jai būnant jungtinės veiklos dalyviu, sutarties šalis be kitos šalies sutikimo negali atsisakyti vykdyti savo sutartinių prievolių [779]), atstovavimo doktrina, kuomet rizikos per-leidimas aiškinamas atstovavimo santykiams būdingomis atstovaujamojo kontrolės galiomis. Naujasis partneris

[775] CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, 8:37 str.; Štai, JAV *Guild v. Herrick*, 51 N.Y.S.2d 326 (Sup 1944) byloje teismas pažymėjo, kad aplinkybė, jog brokerio veikla užsiimančios partnerystės partneriai nežinojo apie vieno iš partnerių vykdytą manipuliavimą vertybiniais popieriais, nešalina nežinojusių partnerių atsakomybės. Partnerio sąžiningumas dėl netinkamo kito partnerio elgesio nėra siejamas su partnerio atsakomybe už kitą partnerį; be to, partnerio atsakomybė kyla, nepriklausomai nuo to, ar jis kartu su kitu partneriu dalyvavo padarant deliktą. MORSE *supra*, note 130, p. 131, 134; Anglijoje minima *Hamlyn v. Houston & Co*. [1903] 1 KB 81, CA byla, kuomet partneris, siekdamas teisėtų tikslų ir įgyvendinamas įstatymo suteiktą teisę rinkti informaciją apie konkurentus, šią informaciją rinko neteisėtais būdais, t.y. bendros veiklos lėšomis papirkdamas konkurentų darbuotojus. Teismas pripažino, kad kiti jungtinės veiklos partneriai atsako už partnerio neteisėta veika konkurentui padarytą žalą, laikant, jog informacijos rinkimas neteisėtu būdu nekeičia įprastinės veiklos, suteikiančios teisę rinkti informaciją, pobūdžio.

[776] Prievolės atsiradimo momentas nustatomas pagal konkrečioje valstybėje taikomus prievolių atsiradimo pagrindus ir sąlygas.

[777] STEFFEN *supra*, note 714, p. 258; JAV minima *Wolff v. Madden* byla (1893) 6 Wash. 514, 33 P. 975.

[778] I'ANSON BANKS *supra*, note 22, p. 32.

[779] PENNINGTON *supra*, note 746, p. 32; Anglijoje. ROWLEY, Reed; SIVE, David. *Rowley on Partnership*. 2nd ed. Indianapolis, New York: Bobbs-Merrill Company, Inc., 1960. Vol. II, p. 542; JAV minima doktrina, grindžiama bendraisiais sutarčių teisės principais, kuomet teisių ir pareigų pagal sutartį perleidimas neatleidžia šios sutarties šalies nuo įsipareigojimų pagal sutartį vykdymo.

neprisijungia prie buvusios partnerystės, taigi, netampa atsakingu už buvusiųjų partnerių prievoles; naujasis partneris, nebūdamas atstovavimo santykių dalyviu, trečiųjų asmenų atžvilgiu negalėjo įgalioti kitų partnerių veikti jo vardu, tuo pačiu jis negali patvirtinti prievolių, kylančių iki jam tampant jungtinės veiklos dalyviu (pvz., JAV[780], Anglijoje[781]). Ši pozicija taip pat argumentuojama siekiu apriboti partnerio galimybę išvengti atsakomybės perleidžiant savo dalį, todėl įtvirtinama buvusiojo, bet ne naujojo partnerio atsakomybė pagal prievoles, atsiradusias jam būnant jungtinės veiklos sutarties dalyviu iki dalies perleidimo; tokiu reglamentavimu taip pat siekiama partnerį skatinti neužsiimti per daug rizikinga veikla[782].

Tačiau Anglijos doktrinoje pripažįstama, kad praktikoje dažnos situacijos, kai, pasikeitus partnerių sudėčiai, formaliai susiformuoja nauja partnerystė, tačiau principų dėl prievolių priskyrimo pagal asmenį, esantį sutarties šalimi, nesilaikoma: užtikrinant verslo tęstinumą ir „naujai partnerystei“ perėmus „buvusios partnerystės“ verslą, buvusios partnerystės prievoles paprastai prisiima nauja partnerystė. Jeigu nauja partnerystė savanoriškai neprisiėmė prievolių arba kreditorius nesutinka bendradarbiauti su naujai susiformavusia partneryste, kyla atsakomybės dėl nebaigtų vykdyti sutarčių problematika[783].

JAV nors partnerių atsakomybė grindžiama atstovavimo doktrina, tačiau institucinio vieneto teorija ir poreikis užtikrinti kreditorių interesus įtakojo naujųjų partnerių atsakomybės pagal jungtinės veiklos prievoles specifinį reglamentavimą. JAV įtvirtinta modifikuota pozicija, kuomet naujieji partneriai neatsako pagal

[780] MECHEM *supra*, note 115, p. 281.

[781] Anglijoje 1890 m. Partnerystės įstatymo 17 str. numato, kad naujasis partneris neatsako kreditoriams pagal prievoles, kilusias iki jam tampant partneriu. Asmuo, nutraukęs partnerystę, atsako pagal jungtinės veiklos prievoles, atsiradusias jam būnant partneriu. BLACKETT-Ord *supra,* note 116, p. 357; Pasikeitus partneriams, už deliktu padarytą žalą atsako tas partneris, kuris padarė tokią žalą arba buvo partneriu žalos padarymo metu, nors žala ir paaiškėtų vėliau, t.y. po partnerių sudėties pasikeitimo.

[782] WOODWARD, Susan E. Limited Liability in the Theory. *In* ROMANO, Roberta, ed. *Foundations of Corporate Law*. New York, Oxford: Oxford University Press, 1993, p. 75.

[783] THE LAW COMMISSION AND SCOTTISH LAW COMMISSION *supra,* note 124, p. 13, 77-78; Sutartis su partneryste yra kreditoriaus ir visų partnerių, kaip kitos sutarties šalies dalyvių, susitarimas. Todėl prievolių pagal sutartį perleidimui reikalingas kitos sutarties šalies sutikimas. MORSE *supra*, note 130, p. 151; Partnerių sudėties pasikeitimai sąlygoja sutarties su kreditoriumi nutraukimą ir gali numanomai sąlygoti naujos sutarties tarp naujų sutarties šalių sudarymą. I‘ANSON BANKS *supra*, note 22, p. 385; Minima *British Homes Assurance Corporation Ltd v. Paterson* [1902] 2 Ch. 404 byla, kurioje teismas pažymėjo, jog klientas, nuspręsdamas tęsti santykius su teisininku Atkinson, bet ne su naujai susiformavusios jungtinės veiklos pagrindu veikiančios partnerystės teisininkais ir minėtam teisininkui Atkinson netinkamai panaudojus iš kliento gautus pinigus, naujasis teisininko partneris *Paterson* neatsako už kliento patirtus nuostolius. Teisininkas Atkinson pranešė apie jungtinės veiklos pagrindu veiksiančią teisininkų kontorą “Atkinson and Paterson”, tačiau klientas ir toliau komunikacijoje išimtinai nurodydavo tik Atkinson, jo vardu išdavė čekį ir pan.

jungtinės veiklos prievoles, atsiradusias jiems nesant jungtinės veiklos dalyviais, tačiau už šias prievoles atsako veiklą tęsianti partnerystė savo turtu[784]. Pagal jungtinės veiklos prievoles pirmiausia atsako partnerystė, po to tie partneriai, kuriems būnant jungtinės veiklos dalyviais atsirado prievolė. Naujojo partnerio įnašas į bendrą veiklą panaudojamas kaip partnerystės turtas kreditorių prievolėms patenkinti, tačiau buvusios jungtinės veiklos kreditorių reikalavimai negali būti nukreipti į naujojo partnerio (kitą) asmeninį turtą. Taigi, naujieji partneriai netiesiogiai rizikuoja investicijų į bendrą veiklą suma. Oficialiame UPA, įtvirtinančios partnerystės, kaip sutartinio darinio, koncepciją, komentare pažymima, kad tokiu teisiniu reglamentavimu siekiama *pari passu* užtikrinti buvusios ir naujos partnerystės kreditorių interesus, kadangi, pasikeitus partnerių sudėčiai, praktikoje buvusios partnerystės turtas, tęsiant verslą, perleidžiamas naujai partnerystei, tačiau buvusios partnerystės prievolių perleidimas naujai susiformavusiai partnerystei dažnai nėra aiškus[785]. Todėl, JAV UPA 41 str. įtvirtino kreditorių interesų apsaugą, numatydama, kad pasibaigus partnerio statusui ir susiformavus naujai partnerystei, bendrą veiklą tęsiant be likvidavimo procedūros, buvusios partnerystės kreditoriai įstatymo pagrindu laikomi naujos partnerystės kreditoriais; visų partnerystės (buvusios ir naujos) kreditorių reikalavimai tenkinami iš partnerystės turto lygiais pagrindais[786]. Minėtu teisiniu reguliavimu užtikrinamas ir naujųjų partnerių, ir verslo kreditorių interesų balansas: naujajam partneriui tenka veikiančios partnerystės nauda, jis turi galimybę derėtis su kitais partneriais dėl prievolių, kilusių iki jo įstojimo, įvykdymo, *per contra*, kreditoriai neturi galimybių pasinaudoti analogiškomis savo teisių gynybos priemonėmis[787]. Taigi, visi partnerystės kreditoriai, nepriklausomai nuo to, kuomet kilo jų reikalavimai, bei nuo partnerių sudėties, turi lygias teises į partnerystės turtą.

Bendrosios teisės tradicijos valstybėse naujasis partneris gali savanoriškai prisiimti atsakomybę už partnerytės prievoles, egzistavusias iki jam tampant partneriu

[784] JAV UPA, kuri remiasi sutartiniu jungtinės veiklos darinio koncepcija (t.y. naujos partnerystės susiformavimu priėmus naująjį partnerį), 17 str. ir 41 str. bei RUPA 306 str. 7 d., įtvirtinanti partnerystės juridinio asmens statusą.

[785] JAV UPA 17 str. oficialus komentaras; BARRETT; SEAGO *supra*, note 114, p. 338; Ši UPA pozicija nekeičia doktrinos dėl naujos partnerystės susiformavimo, pasikeitus partnerių sudėčiai, tačiau skirta kreditorių teisėms užtikrinti.

[786] JAV UPA 41 str. oficialus komentaras; Tačiau naujieji partneriai savo asmeniniu turtu atsako tik pagal prievoles, kilusias po to, kai jie tapo partneriais. ROSIN *supra*, note 209, p. 421; Sutartinis prievolių perėmimas būtų reikalingas, jeigu nė vienas iš buvusiųjų partnerių naujoje partnerystėje netęstų veiklos.

[787] JAV UPA 17 str. oficialus komentaras.

(pvz., naujajam partneriui garantuojant ar laiduojant už jungtinės veiklos partnerių egzistuojančias prievoles; tarpusavio partnerių sutartimi, kai naujasis partneris, mainais į partnerystę, įsipareigoja padengti egzistuojančias jungtinės veiklos prievoles kreditoriams[788], kai naujojo partnerio atsakomybė grindžiama sutartimi trečiojo asmens naudai (pvz., JAV[789])). Anglijoje atsakomybės pagal prievoles, kylančias iki partnerių sudėties pasikeitimo, teisinio režimo modifikavimas grindžiamas novacijos institutu[790], kai pagal trišalį „kreditoriaus-pasitraukiančiojo partnerio (naujojo partnerio)–veiklą tęsiančių partnerių“ susitarimą pradinis skolininkas (buvęs partneris) pakeičiamas naujuoju skolininku (naujuoju partneriu arba veiklą tęsiančiais partneriais), buvusį partnerį atleidžiant nuo prievolių, kylančių iki partnerystės pasibaigimo, įvykdymo[791]. JAV naujųjų partnerių atsakomybė novacijos pagrindu reglamentuojama panašiai, kaip ir Anglijoje[792].

---

[788] CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, p. 5:1, 16:27, 16:28.

[789] MECHEM *supra*, note 115, p. 283; DRAKE *supra*, note 211, p. 66; *Per contra*, Anglijoje, atsižvelgiant į sutarties uždarumo principą, nepripažįstama tokia kreditorių galimybė.

[790] I‘ANSON BANKS *supra*, note 22, p. 404-426; Anglijoje 1890 m. Partnerystės įstatymo 17 str. Lord Lindley suformulavo asmenų pasikeitimo prievolėje, kurie, šio autoriaus nuomone, vadinami novacija, taisykles, reikšmingas ir šiandieninėmis sąlygomis. Kaip antai, (i) buvusiojo partnerio pasitraukimas, likusiems partneriams tęsiant veiklą: buvusiojo partnerio pasitraukimas sąlygoja naują partnerystę tarp likusių ir veiklą tęsiančių partnerių, tačiau naujos partnerystės susiformavimas a *priori* nepreziumuoja buvusį partnerį atleidus nuo jungtinės veiklos prievolių. Kreditoriui sutikus bendradarbiauti su veiklą tęsiančiais partneriais ir juos laikant savo skolininkais, tai nebūtinai reiškia, kad kreditorius atleido nuo prievolių buvusįjį partneri; (ii) buvusiojo partnerio pasitraukimas, priėmus naujus partnerius: naujos partnerystės susiformavimas priėmus naujus partnerius ir pasitraukus vienam iš partnerių, taip pat savaime neįtakoja buvusiojo partnerio prievolių ir nesąlygoja asmenų pasikeitimo šiose prievolėse, nors nauja partnerystė *inter se* prisiima ankstesniųjų prievolių įvykdymą, ir kreditorius tęsia bendradarbiavimą su nauja partneryste. Kreditoriaus bendradarbiavimas gali būti laikomas jo sutikimu sutarčių su nauja partneryste sudarymu būsimai veiklai. Tačiau kreditoriaus sutikimas dėl naujų partnerių tapimo jo skolininkais nebūtinai sąlygoja buvusiojo partnerio atleidimą nuo prievolių. Tačiau abiem atvejais (i, ii) teismų praktika dėl buvusiojo partnerio atleidimo nuo prievolių nėra aiški.

[791] MORSE *supra*, note 130, p. 149-151; Nors Anglijoje susitarimui dėl novacijos nereikalaujama kokybiško prievolės pasikeitimo (t.y. skirtingo prievolės dalyko ar įvykdymo būdo), tačiau doktrinoje pastebima atlygintinumo sudarant sutartį dėl novacijos problematika. Keliamas atlygintinumo klausimas, kai nėra naujų partnerių, vienas iš partnerių pasitraukia iš jungtinės veiklos, likę, tęsiantys veiklą partneriai prisiima buvusiojo partnerio prievoles, nepateikdami papildomo (naujo) prievolės užtikrinimo, o buvęs partneris atleidžiamas nuo prievolių vykdymo. Buvusį partnerį pakeitus naujuoju partneriu, laikoma, jog atlygintinumas dėl buvusiojo partnerio atleidimo pagal prievoles pasireiškia per buvusiojo partnerio prievolių prisiėmimą. Teisės komisija rekomendavo įstatymo pakeitimus, suteikiančius teisę atleisti buvusį partnerį nuo prievolių neatlygintinai. Pagal sutarčių sudarymo bei novacijos taisykles pradinio skolininko (buvusiojo partnerio) sutikimas yra būtinas. Be to, vidiniai partnerių susitarimai nesaisto kreditorių, taigi, sutartis turi būti sudaryta dalyvaujant kreditoriui. STRAHAN; OLDHAM *supra*, note 712, p. 114-117; *Per contra*, autoriaus nuomone, šiuo atveju novacijos terminas ne visiškai atitinka prievolės pakeitimo teisinių santykių esmės (angl. - *substitute of liability*), tai labiau laikytina tam tikru novacijos porūšiu.

[792] Doktrinoje laikoma, jog JAV UPA 36 str. 2 d. ir RUPA 703 str. (c) dalis taip pat numato novaciją, įgyvendinamą trišaliu susitarimu, sudarytu tarp partnerystės kreditorių, veiklą tęsiančių partnerių ir iš veiklos pasitraukiančio partnerio, kuomet buvęs partneris gali būti atleidžiamas nuo jungtinės veiklos prievolių kreditoriams. Novacija grindžiama sutarčių teisės principais, ribojančiais vienašalį sutarties

Kai kuriose kontinentinės Europos valstybėse (pvz. Vokietijoje, Prancūzijoje, Rusijoje) vyrauja doktrininė pozicija, pagal kurią tuo atveju, kai bendra veikla siejama su institucinio vieneto doktrina, partnerystės dalyvio pasikeitimas neįtakoja įmonės teisių ir pareigų trečiųjų asmenų atžvilgiu. Naujųjų partnerių atsakomybė grindžiama kreditorių teisių apsauga, glaudesnio bendradarbiavimo tarp partnerių skatinimu, dėl ko naujajam partneriui pereina visos partnerystės (buvusiųjų partnerių, partnerystės) prievolės. Pagal šią koncepciją naujieji partneriai atsako pagal partnerystės prievoles, kilusias iki jiems tampant partneriais[793]. Kreditorių požiūriu šis atsakomybės režimas yra palankesnis, nei taikomas bendrosios teisės tradicijos valstybėse. Atsakomybė apima visas partnerystės prievoles, įskaitant prievoles, kurios buvo žinomas tampant partneriu ar paaiškėjo vėliau, vykdytinos prievolės bei prievolės, kurių pareikalavimo terminas dar nesuėjęs. Kaip antai, Vokietijoje naujasis partneris atsako pagal partnerystės prievoles, kilusias iki pastarajam tampant partneriu, ir partnerių tarpusavio susitarimas, numatantis kitokias atsakomybės sąlygas, trečiųjų asmenų nesaisto[794]. Rusijoje įtvirtinta analogiška naujų tikrųjų narių atsakomybės pagal bendrijos prievoles taisyklė[795]. Prancūzijoje naujieji partneriai atsako pagal bendros veiklos prievoles, atsiradusias iki jiems tampant partneriais, tačiau partnerystės sutartyje gali būti susitarta dėl naujojo partnerio atsakomybės prieš trečiuosius asmenis apribojimo, toks apribojimas saisto trečiuosius asmenis, jeigu susitarimas yra tinkamai išviešintas[796]. Analogiška taisyklė įtvirtinta EEIG[797], kuri iš esmės yra kompromisinis bendrosios ir kontinentinės teisės tradicijos valstybių sprendimas, suderinantis skirtingas naujųjų dalyvių atsakomybės pagal partnerystės prievoles principus. Kita vertus, susitarimas dėl tokio EEIG naujųjų partnerių atsakomybės režimo, kuomet jie atsako tik pagal prievoles, atsiradusias jiems būnant

---

pakeitimą. CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, 16:32 str.; Sutartis tarp partnerystę nutraukiančio ir veiklą tęsiančių partnerių, numatanti, kad buvusiojo partnerio prievoles įvykdys veiklą tęsiantys partneriai, nelaikomi novacija ir neatleidžia buvusiojo partnerio nuo atsakomybės pagal jungtinės veiklos prievoles, nors apie tokį susitarimą kreditoriui yra pranešta. Novacijos sutartis paprastai laikoma galiojančia, jeigu iš tokio susitarimo kreditorius gauna papildomą naudą. STORY *supra*, note 713, p. 237; Naujojo partnerio įstojimas į partnerystę savaime nepreziumuoja *novatio debiti*.

[793] MORSE *supra*, note 130, p. 32.

[794] BOCKER, *et al*. *supra,* note 333, p. 56; PELTZER; VOIGHT *supra*, note 79, p. 9, 112; Vokietijos KK 130 str. Skirtingai nuo bendros taisyklės dėl verslo perėmimo, naujojo tikrojo nario atsakomybei teisinės reikšmės neturi aplinkybė, ar partnerystė tęsia veiklą su tuo pačiu, ar kitu įmonės pavadinimu. Vokietijoje verslo perėmėjas, tęsdamas veiklą tuo pačiu įmonės vardu, prisiima ir ankstesniojo verslininko įsipareigojimus, nebent sutartyje numatyta kitaip.

[795] БОРИСОВ *supra*, note 188, p. 98; Rusijos CK 75 str. 2 d. 1 par., 3 d.

[796] WOOLDRIDGE *supra*, note 91, p. 29.

[797] EEIG reglamento 7 str. (j) p. ir 26 str. 2 d.

partnerystės dalyviais, taip pat galėtų būti paaiškinamas ir specifine EEIG paskirtimi, t.y. ribota galimybė užsiimti verslu, siekiant papildyti savo dalyvių ekonominę veiklą.

Nyderlanduose [798] , kurioje partnerystė laikoma *quasi*-juridiniu asmeniu, partnerių sudėties pasikeitimas sąlygoja partnerystės pasibaigimą ir naujos susiformavimą. Tačiau partnerystės sutartis gali nepasibaigti, o būti tęsiama po naujųjų partnerių prisijungimo ar buvusiųjų partnerių pasitraukimo. Jeigu tęsiant partnerystės sutartį tretieji asmenys neturi žinių dėl esamos partnerystės pasibaigimo ir naujos susiformavimo ar, alternatyviai, jos tęstinumo, preziumuojama, kad partnerystės veikla nepasibaigė, ji tęsiama, dėl ko naujieji partneriai atsako pagal prievoles, atsiradusias iki tapimo sutarties dalyviais.

6.1.2 Buvusiųjų partnerių atsakomybė pagal partnerystės prievoles

Partnerio statuso pasibaigimas, nepriklausomai nuo to, ar mokios partnerystės veikla nutraukiama ar tęsiama tarp likusiųjų partnerių, savaime nereiškia buvusiojo partnerio prievolių pasibaigimo ir bendrosios teisės tradicijos valstybėse, ir civilinės teisės tradicijos valstybėse. Buvęs partneris atsako pagal partnerystės prievoles, atsiradusias jam būnant jungtinės veiklos dalyviu, jungtinės veiklos prievolės jo atžvilgiu pasibaigia bendrais prievolių pasibaigimo pagrindais (prievolės įvykdymu, likvidavus partnerį-juridinį asmenį, atleidus nuo prievolės, novacijos būdu ir kt.). Analogiška taisyklė taikoma ir Lietuvoje tiek bendrą veiklą vykdant išimtinai sutartiniu pagrindu, tiek ir veikiant per bendriją.

Kontinentinės Europos valstybėse buvusiojo partnerio atsakomybė dažniausiai ribojama laike. Nustatant maksimalų terminą, per kurį partneriai atsako už prievoles, atsiradusias iki partnerio statuso pasibaigimo, stengiamasi subalansuoti trečiųjų asmenų interesus su patrauklumu investuotojams pasirenkant šią verslo organizavimo formą. Štai, dėl EEIG prievolių taikomas 5 metų terminas (angl. - *period of limitation*), skaičiuojamas nuo partnerio statuso pasibaigimo ar partnerystės likvidavimo išviešinimo registre (EEIG reglamento 37 str.). Prancūzijoje taip pat taikomas 5 metų terminas, kurio eiga prasideda nuo partnerystės išregistravimo išviešinimo[799]. Vokietijoje 5 metų terminas (vok. – *Verjahrung, zeitlich begrenzte Haftung*) įtvirtintas dėl likviduotos partnerystės, šis terminas pradedamas skaičiuoti

[798] OTTEVANGERS *supra*, note 351, p. 605.
[799] HEENEN *supra,* note 18, p. 145, 157.

nuo įmonės išregistravimo, jeigu trumpesnio termino nenustato įstatymai. Jeigu prievolė tampa vykdytina tik po įmonės išregistravimo, termino skaičiavimas prasideda nuo tos dienos, kai ji tampa vykdytina (Vokietijos KK 159 str.). Analogiškai, 5 metų terminas taip pat taikomas dėl partnerio statuso pasibaigimo, partnerystei tęsiant veiklą, jeigu prievolės, atsiradusios iki statuso pasibaigimo, tampa vykdytinomis per šį 5 metų laikotarpį, kurio skaičiavimas prasideda registre išviešinus apie partnerystės statuso pasibaigimą (Vokietijos KK 160 str.)[800]. Rusijoje bendrijos tikrųjų narių neribota atsakomybė pagal prievoles, atsiradusias jam būnant dalyviu, apribojama 2 metų laikotarpiu po bendrijos veiklos rezultatų už metus, kuriais baigėsi šio dalyvio narystė, patvirtinimo (Rusijos CK 75 str. 2 d. 2 par.).

Trečiųjų asmenų atsakomybės požiūriu partnerystės (partnerio statuso) pasibaigimo momentas reikšmingas ir civilinės teisės tradicijos, ir bendrosios teisės tradicijos valstybėse. Tačiau partnerio statuso pasibaigimas kreditorių atžvilgiu siejamas ne tik su *inter se* partnerystė pasibaigimu, bet ir šios aplinkybės išviešinimu. Tinkamai neišviešinus statuso pasibaigimo trečiųjų asmenų atžvilgiu, buvusiam partneriui gali kilti atsakomybė pagal naujas prievoles, t.y. prievoles, atsiradusias po narystės *inter se* pasibaigimo (pvz., Vokietijoje, Anglijoje, JAV). Partnerystės pasibaigimo išviešinimo reikalavimai skiriasi, priklausomai nuo jungtinės veiklos vykdymo išimtinai sutartiniais pagrindais ar veikiant per įmonę.

Bendrosios teisės tradicijos valstybėse bendrą veiklą vykdant išimtinai sutartiniu pagrindu, atstovavimo doktrina įtakoja buvusiųjų partnerių statuso netekimo momentą (pvz., Anglijoje, JAV (UPA))[801]. Tačiau Anglijos doktrinoje pastebima, jog nėra aišku, kuri partnerystė atsako už tokiu laikotarpio kilusias prievoles kreditoriams (naujos sudėties partneriai ar buvę partneriai kartu su buvusiuoju partneriu, neįvykdžiusiu išviešinimo formalumų)[802]. Pagal teismų praktiką laikoma, jog už prievolę atsako arba naujasis, arba buvęs partneris, abiejų partnerių atsakomybė pagal tą pačią prievolę negalima; šiuo atveju atsakomybės subjektą renkasi kreditorius[803]. JAV šiuo atveju taikoma išimtis įstatymo pagrindu,

[800] PELTZER; VOIGHT *supra*, note 79, p. 125-127.
[801] Anglijoje 1890 m. Partnerystės įstatymo 36 str. Panaši taisyklė įtvirtinta JAV UPA 35 str.
[802] MORSE *supra*, note 130, p. 155.
[803] I'ANSON BANKS *supra*, note 22, p. 421; STRAHAN; OLDHAM *supra*, note 712, p. 116-117; Minima *Scarf v. Jardine* (1882) 7 A.C. 345 byla, kurioje buvo sprendžiama dėl buvusiųjų ir naujųjų partnerių atsakomybės. Vienam iš partnerių A pasitraukus iš partnerystės, B veiklą tęsė veiklą kartu su naujuoju partneriu C senuoju partnerystės pavadinimu „X & Co.". Po partnerių sudėties pasikeitimo buvęs partnerystės klientas, kuriam nebuvo pranešta apie pasikeitimus, pardavė firmai „X & Co."

dėl ko kyla ir buvusiųjų, ir naujųjų partnerių bendra atsakomybė pagal tą pačią prievolę[804].

JAV RUPA, kuri įtvirtina partnerystės, kaip juridinio asmens koncepciją, taip pat nustatomas partnerio atsakomybės pagal prievoles, atsiradusias jam būnant partneriu, tęstinumas, o partnerio atsakomybė pagal naujas partnerytės prievoles priklauso nuo statuso pasibaigimo išviešinimo. Jeigu partnerystė, turinti juridinio asmens statusą, tęsia veiklą ir partnerio statuso pasibaigimas nėra tinkamai išviešintas, buvusiojo partnerio teisinio tikrumo požiūriu nustatomas 2 metų terminas, per kurį kyla papildoma buvusiojo partnerio atsakomybė pagal naujas sutartines prievoles, jeigu partnerystei tęsiant veiklą, su partneryste sudaromos sutarties šalis pagrįstai mano tokį asmenį tebesant partneriu, jai nėra pranešta apie tokio partnerio partnerystės pasibaigimą ir ši sandorio šalis nežinojo ir neturėjo žinoti apie partnerio statuso pasibaigimą (RUPA 703 str. (b))[805]. Jeigu apie partnerio statuso pasibaigimą paviešinama registre, laikoma, kad tretieji asmenys šią aplinkybę sužinojo po 90 dienų ją išviešinus, ir partnerio atsakomybė baigiasi praėjus šiam 90 dienų terminui (RUPA 704 str.). Tokia pozicija grindžiama aplinkybe, jog šioje situacijoje tretieji asmenys gali efektyviau pasirūpinti savo teisių gynyba nei partneris, kurio narystė pasibaigia[806].

Pastebėtina, bendrosios teisės tradicijos valstybėse išimtinai vidiniai susitarimai tarp buvusiųjų partnerių ir veiklą tęsiančių bei naujųjų partnerių gali sąlygoti buvusiojo partnerio turtinės prievolės modifikavimą, kuomet, nepriklausomai nuo kreditoriaus valios, buvusiojo partnerio statusas transformuojasi iš pagrindinio bendraskolio į papildomo skolininko[807]. Taigi, šiuo atveju nėra griežtai laikomasi

---

prekes. Vėliau, gavęs pranešimą apie naują partnerystę ir firmai neatsiskaičius už prekes, klientas pareiškė ieškinį naujai partnerystei (B ir C). Nepavykus išsiieškoti skolos iš B ir C, klientas pareiškė ieškinį A. Teismas sprendė, kad klientas negali pareikšti ieškinio A, B ir C kaip bendraskoliams, kadangi klientas turėtų pasirinkti skolininkais arba naują (B,C), arba senąją (A,B) partnerystę; pasirinkimas neatšaukiamas.

[804] ROWLEY; SIVE *supra*, note 779, p. 286-287.

[805] THE LAW COMMISSION AND SCOTTISH LAW COMMISSION *supra,* note 124, p. 83-85; Anglijoje Teisės komisija siūlė įtvirtinti 1 m. terminą, jį siejant ne su partnerystės pasibaigimu, bet momentu, kai asmuo buvo paviešintas partneriu prieš trečiuosius asmenis (pvz., 2009-10-01 trečiajam asmeniui komunikavus apie A, kaip partnerio statusą, ir tais pačiais metais gruodžio mėnesį šiam asmeniui pasitraukus iš partnerystės, trečiasis asmuo, sudarydamas sandorius, gali remtis A, kaip partnerio statusu, iki 2010-09-30. Buvęs partneris A neatsakytų pagal prievoles, kylančias iš naujų sandorių tuo atveju, jeigu visiems tretiesiems asmenims, su kuriais partnerystė bendradarbiavo 1 m. laikotarpyje iki A partnerystės pasibaigimo, būtų pranešta apie šią aplinkybę).

[806] RIBSTEIN *supra*, note 327, p. 48; Autorius mini 1993 m. darbo grupės atsakymus į komentarus dėl RUPA.

[807] ROWLEY; SIVE *supra*, note 779, p. 11.

sutarčių uždarumo principo, nes įtakojamos kreditoriaus, kuriam pranešta apie tokį vidinį partnerių susitarimą, teisės. Kaip antai, partneris, pasitraukiantis iš jungtinės veiklos, ir veiklą tęsiantys partneriai gali sudaryti susitarimus, pagal kuriuos likę partneriai *inter se* įsipareigoja prisiimti verslo nuostolių, susijusių su pasitraukiančiu partnerio dalimi, riziką (pvz., parduodant dalį veiklą tęsiantiems partneriams). JAV, Anglijoje trečiųjų asmenų atžvilgiu toks buvęs partneris gali būti laikomas veiklą tęsiančių partnerių *quasi*-laiduotoju; šiuo atveju partnerių tarpusavio susitarimui kreditoriaus sutikimo nereikia[808].

Kontinentinėje Europoje partnerių sudėties pasikeitimas partnerystėje, kuri laikoma *quasi*-juridiniu asmeniu (pvz., Vokietijoje), ar partnerystėje, turinčioje juridinio asmens teises (pvz., Prancūzijoje), išviešinamas registre. Šio formalumo nesilaikymas sąlygoja buvusiojo partnerio atsakomybės pratęsimą trečiųjų asmenų atžvilgiu iki duomenų apie statuso pasikeitimo įregistravimą registre, tačiau registracijos formalumų nesilaikymas nelemia buvusiųjų partnerių atsakomybės prieš trečiuosius asmenis, kurie žinojo apie pastarųjų statuso pasibaigimą[809].

Jeigu partnerystė tęsia veiklą, ir bendrosios teisės tradicijos, ir civilinės teisės tradicijos valstybėse aktuali nebaigtų vykdyti sutarčių problematika. Štai, Vokietijos teismų praktikoje buvo nuspręsta[810], kad buvęs komanditinės bendrijos tikrasis narys atsako už tinkamą atsiskaitymą su darbuotojais 5 metų laikotarpiu, nes darbo sutartis buvo sudaryta iki tikrojo nario partnerystės pasibaigimo. Tikrojo nario atsakomybė apima ir darbo užmokestį, kuris nebuvo išmokėtas tokiems darbuotojams 5 m. laikotarpiu po partnerio narystės pasibaigimo, kadangi pagal sutartį, sudarytą iki partnerio pasitraukimo iš jungtinės veiklos buvo įsipareigota atsiskaityti už būsimą darbą ateityje, nors reikalavimo teisė ir kilo vėliau (t.y. pamėnesiui 5 m. laikotarpiu). Anglijoje teisės doktrinoje yra nuomonių, kad buvusiam partneriui tenka prievolės pagal sutartį, sudarytą iki statuso pasibaigimo, tačiau vykdomą po partnerių sudėties

[808] BLACKETT-Ord *supra,* note 116, p. 375; I'ANSON BANKS *supra*, note 22, p. 270; Buvę partneriai neįtakoja partnerystės verslo, veiklą tęsiantys partneriai (nauja partnerystė) be buvusiųjų partnerių žinios gali daryti tokių sutarčių pakeitimus pagal susitarimą su kreditoriumi. Todėl buvęs partneris laikomas partnerių, vykdančių šias sutartis, laiduotoju, ir, jeigu kreditoriui žinomas minėtas partnerių susitarimas, tai tokie susitarimai, kuriais iš esmės padidinama buvusiojo partnerio atsakomybė, sąlygoja pastarojo prievolės pasibaigimą. CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, 16:32 str.; STEFFEN *supra*, note 714, p. 262; JAV pagal UPA 36 str. 3 d. ir RUPA 703 str. (d) dalį tokie buvusiojo partnerio ir veiklą tęsiančių partnerių santykiai nėra konkrečiai įvardijami kaip laidavimo, todėl nėra visiškai aišku, kokia apimtimi taikomos laidavimo santykius reguliuojančios teisės normos.

[809] HEENEN *supra,* note 18, p. 118, 145-146, 157.

[810] The European Law Centre. *European Current Law Year Book*. London: Sweet & Maxwell, 2005, p. 1051; case 887, 5 AZR 405/03, 2004-05-19) [2004] N.J.W. 3287

pasikeitimo, kuomet šios sutarties vykdymas nereikalauja naujųjų partnerio nurodymų[811] arba veiklą tęsiantys partneriai šių sutarčių iš esmės nemodifikavo[812].

6.1.3 Komanditorių atsakomybė pagal partnerystės prievoles

Komanditoriaus atsakomybė tretiesiems asmenims ribojama įnašų į bendrą veiklą[813] suma (pvz., Vokietijoje[814], Prancūzijoje[815], Nyderlanduose[816], Anglijoje[817], JAV[818]). Komanditoriui neprivaloma daryti papildomų įnašų, tačiau tokia pareiga gali būti įtvirtinama partnerystės sutartyje (pvz., Anglijoje[819], JAV[820], Vokietijoje[821]). Komanditorius nepraranda statuso suteikiamos ribotos atsakomybės apsaugos net ir tais atvejais, kai jungtinė veikla nuostolinga. Istoriškai, toks atsakomybės režimas siejamas šio dalyvio pasyviu vaidmeniu, jo kaip investuotojo labiau finansinio nei asmeninio pobūdžio teisėmis ir atitinkamų duomenų išviešinimu. Tokiu teisiniu reguliavimu, kai vienai jungtinės veiklos dalyvių grupei suteikiama ribota atsakomybė, siekiama subalansuoti investuotojų ir kreditorių interesus.

Tačiau komanditorius gali prarasti atsakomybės partnerystės kreditorių atžvilgiu ribojimą dėl reikalavimų, nustatytų jo statusui, nesilaikymo, t.y. arba dėl formalumų, susijusių su dalyvio statuso įgijimu ir išviešinimu, arba dėl įstatymu draudžiamo aktyvaus vaidmens. Pažymėtina, kad doktrinoje nėra vienalytės pozicijos

---

[811] MORSE *supra*, note 130, p. 148-149.

[812] BLACKETT-Ord *supra,* note 116, p. 374; RIBSTEIN *supra*, note 551, p. 209; Siekiant išvengti neaiškumų dėl ilgalaikių sutarčių sudarymo, kreditorių iniciatyva partneriai prisiima asmenines prievoles tokių sutarčių atžvilgiu, pvz., dėl ilgalaikės nuomos.

[813] Toliau šioje dalyje alternatyviai – partnerystė, komanditinės bendrija, bendrija, jungtinė veikla, bendra veikla.

[814] PELTZER; VOIGHT *supra*, note 79, p. 127, 129 – 130; Vokietijos KK 161 str. ir 171 str.

[815] DRURY *supra,* note 162, p. 539; BELL; BOYRON; WHITTAKER *supra*, note 79, p. 465; Skirtingai nuo tikrųjų narių, komanditoriai nelaikomi verslininkais.

[816] CALKOEN; ENGELSMAN; EE *supra,* note 220, p. 380, 384.

[817] 1907 m. Komanditinių bendrijų įstatymo 4 str. 2 d. I'ANSON BANKS *supra*, note 22, p. 848, 868; BANKS, I'ANSON *Supplement supra*, note 213, p. 154; Anglijoje ribota komanditorių atsakomybė taikoma net ir esant nominaliam tokio partnerio įnašui, pvz., 10 svarų. Be to, komanditoriaus statusas nesiejamas su faktišku įnašų sumokėjimu ar jų susigrąžinimu (išskyrus bendrijos steigimą, kai, skirtingai nuo *Ltd*, įnašų sumokėjimas yra privaloma sąlyga bendrijos tinkamam įregistravimui, o tuo pačiu ir ribotai komanditorių atsakomybei).

[818] CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, 23:1, 28:1 str.; Teismų praktikoje buvo pastebėta, kad tam tikrais aspektais komanditoriaus statusas panašus į akcininko statusą. BURDICK *supra*, note 720, p. 286; Komanditoriaus statusas savo esme neatitinka tikrojo nario padėties, tačiau jis yra asociacijos narys. Sudarant bendrijos vardu sandorius, komanditorius nėra atstovaujamasis.

[819] I'ANSON BANKS *supra*, note 22, p. 863.

[820] CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, 24:1 str.

[821] MULLER *supra,* note 262, p. 189; Tačiau Vokietijoje pareiga daryti papildomus įnašus turi būti labai aiški ir detalizuota.

dėl komanditoriaus, praradusio ribotos atsakomybės privilegiją, atsakomybės principų.

Pagal vyraujančią poziciją komanditorius pagal partnerystės prievoles turėtų atsakyti kaip tikrasis narys, jeigu tretieji asmenys suklaidinami dėl komanditoriaus statuso, pagrįstai jį laikydami tikruoju nariu, arba komanditoriaus statusas *de facto* atitinka tikrojo nario statusą *inter se*. Pastaruoju atveju tikrojo nario atsakomybė absorbuoja dalyvio atsakomybę pagal bendras prievoles dėl nesąžiningo elgesio bei dalyvio atsakomybę pagal tariamos partnerystės doktriną [822]. Kitais atvejais komanditoriaus atsakomybė už neteisėtu elgesiu padarytą žalą kyla bendra tvarka. Tokia pozicija grindžiama bendrijos, kaip verslo organizavimo formos, unikalumu, pasižyminčiu skirtingų klasių dalyviais, įstatyminiu komanditoriaus pasyvaus vaidmens įtvirtinimu, dėl ko eliminuojama galimybė komanditoriaus atsakomybę pagal bendrijos prievoles prilyginti akcininko atsakomybei pagal bendrovės prievoles[823]. Bendrijos teisinio statuso dvilypumas suponuoja komanditoriaus kaip tikrųjų narių atsakomybę. Todėl, skirtingai nuo akcininko atsakomybės, komanditoriaus, kurio vaidmuo suvokiamas kaip pasyvaus investuotojo, atsakomybei reikšminga ne nesąžiningi veiksmai ar elgesio rezultatas (t.y. tokiais veiksmais sukelta žala partnerystės kreditoriams), bet dalyvio statuso pasikeitimas arba esminių reikalavimų, nustatytų šio statuso įgijimui ir išsaugojimui, netenkinimas. Tačiau kai kuriose valstybėse pastebimos teisinio reguliavimo tendencijos komanditoriaus statusą priartinti akcininko padėčiai, kuomet doktrina, analogiška akcininko kaip

[822] KEATINGE, *et al*. *supra*, note 544, p. 444; RIBSTEIN, Larry E. Making Sense of Entity Rationalization. *Business Lawyer*, May 2003, Vol. 58, Nr. 3 [interaktyvus], p. 1028. Prieiga per internetą: <http://proquest.umi.com/> [žiūrėta 2008-09-12]; MILLER, Elizabeth. S. Owner Liability Protection and Piercing the Veil of Texas Business Entities. Baylor Law School Faculty, 2010, [interaktyvus], p. 19. Prieiga per internetą: <www.law.baylor.edu/pdf/faculty/facultyPublications/Miller/OwnerLiabilityPiercingConsumerLaw2010.pdf> [žiūrėta 2010-06-09]; JAV Teksaso valstijoje teismas pažymėjo, kad doktrina dėl dalyvių atsakomybės, pasinaudojus bendrijos teisine forma, kuri būtų analogiška akcininkų kaip dalyvių atsakomybei (angl. – *corporate veil piercing*), komandinėje bendrijoje netaikytina, nes tokio juridinio asmens bent vienas dalyvis (tikrasis narys) visada atsako pagal bendrijos prievoles neribotai.

[823] BISHOP, Carter G. New Limited Partner Liability Sheild: Has the Vanquished Control Rule Unwittingly Resurrected Lingering Limited Partner Estoppel Liability as Well as Full General Partner Liability. *Suffolk U. L. Rev*., 2004, Vol. 37 [interaktyvus], p. 674. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-14]; GEVURTZ *supra*, note, p. 4; Istoriškai, skirtinga bendrovės ir komanditinės bendrijos kilmė sąlygoja skirtingą ribotos atsakomybės pagrindimą (t.y., bendrovė pirmiausia buvo siejama su juridinio asmens statusu, atskirumu nuo savo dalyvių, o komanditinė bendrija – su pasyviu komanditoriaus vaidmeniu).

dalyvio atsakomybei dėl nesąžiningų veiksmų, gali būti taikoma ir komanditorių atžvilgiu[824].

Komanditorius ribotos atsakomybės privilegijos gali netekti santykinai (įnašų sumos apimtyje) arba absoliučiai (visiškai, atsakant kaip tikrajam nariui tam tikrų sandorių konkretaus kreditoriaus atžvilgiu arba visų prievolių atžvilgiu). Štai, valstybėse, kuriose jungtinė veikla laikoma sutartiniu dariniu arba *quasi*-juridiniu asmeniu, komanditorius gali santykinai prarasti ribotą atsakomybę, jeigu jis nevykdo savo pagrindinės pareigos padaryti įnašo. Šiuo atveju jungtinės veiklos kreditoriams gali būti suteikiama tiesioginė reikalavimo teisė į komanditorių kaip į bendraskolį pagal bendras prievoles nepadarytų įnašų apimtyje. Kaip antai, Vokietijoje, kurioje komanditinė bendrija yra įmonė, *quasi*-juridinis asmuo, komanditoriaus, tinkamai neįvykdžiusio pareigos sumokėti įnašus, atsakomybė pagal jungtinės veiklos prievoles kreditoriams yra solidari kartu su kitais partneriais, tačiau ribojama nepadarytų įnašų suma[825]. Anglijoje[826], kurioje bendrija yra išimtinai sutartinis darinys, neturintis juridinio asmens teisių, komanditoriui atsakant pagal jungtinės veiklos prievoles ribota apimtimi, kreditorių teisės nėra visiškai aiškios. Manoma, kad kreditorius turi tiesioginio reikalavimo teisę komanditoriui dėl prievolės įvykdymo neviršijant įnašų sumos. Tačiau komanditoriaus prievolė kyla tik tuomet, jeigu pati partnerystė neįvykdo prievolių kreditoriui. Be to, Anglijoje komanditorius tiesiogiai ar netiesiogiai (pvz., palūkanų ar pelno forma) susigrąžinęs savo įnašą, komanditorius atsako pagal jungtinės veiklos prievoles, kilusias jam būnant komanditoriumi, *pro tanto* (liet. – šia apimtimi) nepagrįstai susigrąžintų įnašų suma. Komanditorius privalo sumokėti į likviduojamos bankrutuojančios bendrijos bendro turto masę sumas, neviršijančias neįmokėtų ar susigrąžintų įnašų į komanditinę bendriją sumos.

---

[824] KARAKAS, Edin. Piercing the Corporate Veil in Croatia. MESSMANN, Stefan; TAJTI, Tibor, ed. *The Case Law of Central and Eastern Europe. Leasing, Piercing the Corporate Veil and Liability of Managers & Controlling Shareholders, Privatization, Takeovers and the Problems with Collateral Laws*. Berlin, etc.: European University Press, 2006, p. 42; Kaip antai, Kroatijoje. BROMBERG; RIBSTEIN (*Vol. IV*) *supra*, note 830, p. 15:143-144; Autorius mini Abrams poziciją, kuris siūlo atsakomybę, paremta kontrole, realizuoti, jeigu tokia kontrolė sąlygoja žalą kreditoriui, pvz., komanditoriui prisidėjus prie bendrijos nemokumo. THE LAW COMMISSION AND SCOTTISH LAW COMMISSION *supra*, note 876, p. 31; Kai kuriose valstybėse, pvz., Jersey, komanditoriaus, praradusio ribotą atsakomybės privilegiją, atsakomybė kyla tik jeigu bendrija nemoki ir nevykdo veiklos.

[825] HEENEN *supra,* note 18, p. 178-180; Vokietijoje bankrutuojančios komanditinės bendrijos kreditorių teises įgyvendina administratorius, komanditoriai privalo įnašus sumokėti bankrutuojančiai bendrijai, bet ne tiesiogiai kreditoriams.

[826] BLACKETT-ORD *supra,* note 116, p. 481; I'ANSON BANKS *supra*, note 22, p. 864, 869; 1907 m. Komanditinių bendrijų įstatymo 4 str. 3 d.

JAV ULPA teisiniu reguliavimu buvo atsisakyta teismų praktikos, pagal kurią pareigos sumokėti įnašą tinkamas neįvykdymas arba nepagrįstas turto susigrąžinimas sąlygojo komanditoriaus atsakomybę kaip tikrojo nario[827]. Santykinis ribotos atsakomybės praradimas grindžiamas aplinkybe, kad verslo kreditoriai savo interesų užtikrinimą dažniausiai sieja ne su komanditorių įnašų dydžiu, bet neribota tikrųjų narių atsakomybe. Tokia kreditorių teisių apsauga taip pat aiškinama partnerystės sampratos doktrina[828]. Valstybėse, kuriose jungtinė veikla kvalifikuojama juridiniu asmeniu, komanditorių atsakomybė dėl pareigos padaryti įnašus neįvykdymo laikoma vidine (t.y. atsakomybe partnerystei), savo teises kreditoriai gali ginti netiesioginio ieškinio pagrindu (pvz., JAV[829], pvz., Re-RULPA[830], Prancūzijoje[831]).

Komanditorius dažniausiai praranda ribotos atsakomybės privilegiją absoliučiai dėl trečiųjų asmenų suklaidinimo arba dėl aktyvaus vaidmens, kuris vidiniuose santykiuose *de facto* sąlygoja statusą, funkciškai analogišką tikrojo nario statusui. Štai, siekiant užtikrinti trečiųjų asmenų interesus dėl atsakomybės ribojimo vienai iš jungtinės veiklos dalyvių klasių, visose nagrinėtose valstybėse privalomas bendrijos kaip teisinės formos statuso išviešinimas (įregistravimas), o kai kuriose valstybėse

[827] ROWLEY; SIVE *supra*, note 779, p. 580.

[828] WARREN *supra*, note 746, p. 319-321; JAV minima istorinė doktrina, pagal kurią komandinių bendrijų vystymosi pradžioje jungtinė veikla buvo kvalifikuojama sutartiniu dariniu, tačiau jungtinės veiklos turtas ir prievolės laikomi išimtinai tikrųjų narių turtu, komanditorius ir tikruosius narius sieja prievoliniai santykiai (*in personam*). Tikrieji nariai įsipareigoja atlikti tam tikrus veiksmus mainais už įnešamą turtą (pvz., sumokėti dalį pelno partnerystės turto ribose, tačiau tik po atsiskaitymo su kreditoriais). Pagal kitą doktriną, komanditinės bendrijos, kuri neturi juridiniu asmens statuso, prievolės yra visų partnerių prievolės, tačiau komanditorių atžvilgiu jos įgyvendinamos ribota apimtimi. CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, 25:9 str.; JAV komanditorių atsakomybė tretiesiems asmenims taip pat buvo grindžiama patikėjimo fondo (angl. - *trust fund*) doktrina, taikoma bendrovėse (įnašai kaip bendrovės kapitalas pirmiausia skirtas kreditorių reikalavimų tenkinimui).

[829] CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, 18:1 str.; Atsižvelgiant į iš esmės skirtingas pačių pavyzdinių aktų versijas bei nevienodą versijų įgyvendinimą atskirose valstijose, komandinių bendrijų teisinis reglamentavimas JAV pasižymi didele įvairove. Uniform Law Commissioners. *Summary. Uniform Limited Partnership Act* (2001) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.nccusl.org/Update/uniformact_summaries/uniformacts-s-ulpa.asp> [žiūrėta 2009-09-24]; Teisės komisijos pranešime pažymima, kad Re-RULPA siekiama modernizuoti komandinių bendrijų teisinį reglamentavimą, jį pritaikant šiandieninėms verslo sąlygoms. Pastebima, kad šia teisine forma dažniausiai naudojasi šeimos verslas arba sofistikuotos, centralizuotu valdymu pasižyminčios grupės.

[830] Re-RULPA 104 str. (a) dalis ir 105 str. numato, kad komanditinė bendrija turi juridiniu asmens statusą, pagal 502 str. (c) dalį kreditorius turi teisės reikalauti prievolės daryti įnašus įvykdymo. CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, 24:4, 25:9 str.; Pagal 1985 m. RULPA kreditoriai tiesioginę reikalavimo teisę gali įgyti, jeigu komanditoriaus įsipareigojimas būtų kvalifikuotas sutartimi trečiojo asmens naudai arba jeigu komanditorius suteiktų garantiją kreditoriaus naudai už bendrijos prievoles. Taip pat žinoma teismų praktika, kai reikalavimas komanditoriui gali būti reiškiamas tik išnaudojus išieškojimo iš bendrijos turto galimybes. BROMBERG, Alan R.; RIBSTEIN, Larry E. *Bromberg and Ribstein on Partnership*. New York, Gaithersburg: Aspen Law & Business, 2002. Vol. IV, p. 15:184, 15:194; Santykis dėl išieškojimo eiliškumo iš tikrųjų narių ir komanditorių turto nėra aiškus.

[831] HEENEN *supra,* note 18, p. 179; DRURY *supra,* note 162, p. 53; Teismų praktikoje bendrų principų pagrindu taip pat buvo pripažįstami tiesioginiai kreditorių ieškiniai prievolės padaryti įnašus nevykdančių komanditorių atžvilgiu.

komanditorių ribota atsakomybė suteikiama mainais į duomenų apie juos išviešinimą, todėl papildomai reikalaujama atskleisti tam tikrus duomenis apie komanditorius. Pažeidus šiuos reikalavimus, trečiųjų asmenų atžvilgiu dalyvis laikomas neturinčiu komanditoriaus statuso, atitinkamai taikant tikrųjų narių atsakomybės pagal partnerystės prievoles taisykles.

Kaip antai, Vokietijoje ribotos atsakomybės taikymo sąlyga ne tik komanditinės bendrijos, bet ir komanditoriaus statuso įregistravimas Komerciniame registre[832]. Dalyviams pradėjus užsiimti verslu iki bendrijos įregistravimo Komerciniame registre, ir kreditoriui neišviešinus aplinkybės, kad atitinkamas dalyvis turi komanditoriaus statusą, už bendrijos vardu prisiimtus įsipareigojimus (laikotarpiu iki bendrijos įregistravimo) tokie komanditoriai atsako kaip tikrieji nariai[833], jeigu komanditoriai sutiko su verslo vykdymu iki bendrijos įregistravimo[834]. Atsakomybės rizikos valdymo požiūriu veikiančioje bendrijoje komanditoriaus dalį įsigyjantis asmuo taip pat turėtų užsitikrinti, kad jo statusas būtų įregistruotas Komerciniame registre (pvz., pasirūpinti kuo skubesniu statuso įregistravimu; susitarti dėl sąlyginio dalies įsigijimo siejant su įregistravimu Komerciniame registre)[835]. Nesiėmus minėtų veiksmų, naujajam komanditoriui gali kilti neribota atsakomybė pagal bendrijos prievoles laikotarpiu nuo dalies įsigijimo iki duomenų Komerciniame registre įregistravimo[836]. Anglijoje, siekiant pasinaudoti ribotos atsakomybės privilegija, nereikalaujama, kad bendrijos statusas būtų išviešintas jungtinės veiklos pavadinime[837], tačiau tinkamas bendrijos ir jos komanditorių statuso įregistravimas įmonių registre yra būtinas, priešingu atveju veikla kvalifikuojama kaip jungtinė veikla su visų partnerių neribota atsakomybe[838]. Nyderlanduose viešame registre paviešinamas komanditorių skaičius ir jų įnašai, tapatybė neatskleidžiama[839].

---

[832] MULLER *supra,* note 262, p. 161; PELTZER; VOIGHT *supra*, note 79, p. 128; Vokietijos KK 162 str.
[833] PELTZER; VOIGHT *supra*, note 79, p. 134; Vokietijos KK 176 str.
[834] WOOLDRIDGE *supra*, note 587, p. 1564.
[835] PELTZER; VOIGHT *supra*, note 79, p. 21.
[836] BOCKER, *et al*. *supra,* note, 333, p. 79.
[837] DEPARTMENT FOR BUSINESS ENTERPRISE & REGULATORY REFORM *supra*, note 322, p. 50- 54; Anglijoje vienu iš esminių 1907 m. Komanditinių bendrijų įstatymo trūkumų laikomas reikalavimo bendrijos pavadinime nurodyti teisinę formą (*LP*) nebuvimas. Todėl šiuo aspektu siūloma keisti komandinių bendrijų įstatymą, nes bendrijos statuso išviešinimas pavadinime informuoja kreditorių apie galimybę pasitikrinti dėl partnerių statuso ir jų atsakomybės apimties.
[838] 1907 m. Komanditinių bendrijų įstatymo 5 str. ir 8 str. DRAKE *supra*, note 211, p. 219; DEPARTMENT for BUSINESS ENTERPRISE & REGULATORY REFORM *supra*, note 322, p. 50-54; Anglijos doktrinoje pastebima, kad nėra aiški situacija dėl komanditorių atsakomybės, jeigu komanditinės bendrijos duomenys pasikeičia ir šie duomenys neperregistruojami įmonių registre. Yra

Pastebėtina, kad kai kuriose valstybėse nėra reikalavimo išviešinti duomenis apie komanditorius, apsiribojama išimtinai duomenų apie bendrijos statusą ir tikruosius narius įregistravimu (pvz., Prancūzijoje[840]). Tokiu teisiniu reguliavimu, viena vertus, preziumuojama, kad visi kiti (neišviešinti) partneriai yra komanditoriai, minimizuojama trečiųjų asmenų suklaidinimo dėl partnerių statuso rizika. Kita vertus, komanditoriai apsaugomi nuo atsakomybės ribojimo praradimo, jeigu būtų nesilaikoma registracijos formalumų. Pastaroji pozicija, *inter alia*, įtvirtinta, atsižvelgus į tarptautinių bendrijų su dideliu partnerių skaičiumi veiklą ir partnerių-investuotojų siekį išsaugoti savo privatumą. Štai, JAV teisinis reguliavimas dinamiškai evoliucionavo, griežti reikalavimai, kurie privalomi komanditoriaus statuso įgijimui, buvo liberalizuoti, esminę reikšmę suteikiant teisiniam aiškumui ir siekiui išvengti trečiųjų asmenų suklaidinimo. Istoriškai, JAV buvo nustatytos panašios taisyklės kaip ir minėtose valstybėse (t.y., 1916 m. ULPA įtvirtino komanditorių statuso įgijimą, įregistravus jų duomenis viešame registre). Tačiau komanditoriaus statuso įgijimą siejant su registracijos formalumais ir jų išviešinimu trečiųjų asmenų atžvilgiu, teismų praktikoje net ir nežymūs netikslumai sąlygodavo komanditoriaus ribotos atsakomybės apsaugos praradimą, dėl ko asmenims, verslo vykdymui pasirinkusiems šią teisinę formą, kildavo neproporcingai didelė rizika. Siekiant užtikrinti ne tik trečiųjų asmenų, bet ir investuotojų interesus bei paskatinti naudotis šia verslo organizavimo forma, teisinis reglamentavimas buvo pakeistas. Taigi, pagal 1985 m. RULPA ir Re-RULPA bendrijos statusas įgyjamas nuo jos įregistravimo viešame registre, neesminiai duomenų netikslumai registre nepanaikina komanditoriaus ribotos atsakomybės[841], be to, duomenys apie komanditorius

nuomonių, kad, nors komanditoriai ir neturi įgaliojimų atstovauti jungtinės veiklos, patys negali kreiptis į registrą dėl duomenų pasikeitimo (pvz., jungtinės veiklos termino, partnerio status, kai tikrasis narys tampa komanditoriumi), tačiau, atsižvelgiant į 1907 m. Komanditinės bendrijos įstatymo 5 str., tokiais atvejais komanditinė bendrija vis tiek turėtų būti perkvalifikuojama į bendrą veiklą su neribota partnerių atsakomybe. Siekiant teisinio aiškumo, siūloma keisti Komandinių bendrijų įstatymą, *inter alia*, įtvirtinant, jog registracijos pažymėjimas yra pagrindas komanditorių ribotai atsakomybei, komanditoriaus ribota atsakomybė steigimo metu siejama su įregistravimu registre, klaidos registre neįtakoja šio dalyvio atsakomybės.

[839] OTTEVANGERS *supra*, note 351, p. 600.

[840] БУДНЕВА; ЗАИЦЕВА; ПРСЯЖНБЮК *supra*, note 90, p. 203.

[841] Re-RULPA 201 str. (a), (c) dalys. CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, 19:3, 19:4 str.; JAV teismų praktika dėl registracijos reikšmės buvo nevienalytė, jeigu komanditinė bendrija nebuvo įregistruota viešame registre, tačiau tretieji asmenys manė sutartį sudarantys su komanditine bendrija. Vienais atvejais buvo laikoma, kad trečiųjų asmenų informavimas ir jų žinojimas nesuteikia partneriams ribotos atsakomybės apsaugos, *per contra*, kitose bylose ši aplinkybė buvo laikoma pakankama atsakomybės apribojimui. RULPA 201 str. įtvirtino taisyklę, kad komanditinė bendrija laikoma įsteigta nuo jos įregistravimo viešame registre.

neišviešinami[842]. 1985 m. RULPA ir 2001 m. Re-RULPA taip pat suteikia papildomą apsaugą sąžiningiems investuotojams, padariusiems įnašus į bendrą veiklą, klaidingai save laikiusiais komanditoriais ir veikusiems kaip komanditoriai. Dėl neatliktų registracijos formalumų tokie asmenys nelaikomi tikraisiais nariais, jeigu, pastebėję įforminimo klaidą, nedelsdami ją ištaiso arba pasitraukia iš jungtinės veiklos, atitinkamai informuodami registrą apie savo statuso įregistravimą ar pasibaigimą (pvz., registracijos pažymėjime komanditorių klaidingai įvardijus tikruoju nariu)[843].

Nevienoda valstybių pozicija ne tik dėl išviešinamų duomenų apimties, bet ir dėl galimo trečiųjų asmenų suklaidinimo, kai bendrijos pavadinime naudojama komanditoriaus pavardė (pavadinimas). Istoriškai, dominuojant neribotos atsakomybės veiklos organizavimo formoms, trečiųjų asmenų atžvilgiu buvo preziumuojama, kad asmenys, nurodyti bendrijos pavadinime, yra tikrieji nariai (verslo savininkai). Kai kuriose valstybėse laikomasi šios tradicinės-istorinės sampratos, ir aplinkybė dėl komanditoriaus pavardės (pavadinimo) bendrijos pavadinime kvalifikuojama esminiu trečiųjų asmenų suklaidinimu, dėl ko toks partneris atsako kaip tikrasis narys (pvz., Nyderlanduose[844]). Kai kuriose valstybėse, atsižvelgiant į tai, kad šiandieninėmis verslo sąlygomis vyrauja ribotos atsakomybės veiklos formos, kurioms netaikomi ribojimai pavadinimuose naudoti investuotojų pavardes (pavadinimus), draudimas komanditoriaus pavardę (pavadinimą) naudoti bendrijos pavadinime panaikintas (pvz., JAV (Re-RULPA)[845]).

Komanditoriaus ribotos atsakomybės apsaugai taip pat reikšminga komanditoriaus vaidmens teisinė samprata. Minėta, jog istoriškai, komanditoriaus misija bendrijos veikloje buvo suvokiama kaip pasyvaus partnerio, versle dalyvaujančio išimtinai finansiškai. Neribota atsakomybė dėl aktyvaus

[842]Re-RULPA 201 str. CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, 19:1, 19:2, 21:1 str.; Taip pat pagal 1985 m. RULPA.

[843] CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, 23:21 str.; Tačiau tai neįtakoja trečiųjų asmenų teisių, jeigu pastarieji, sudarydami sandorį su bendrija, sąžiningai manė, kad komanditorius buvo bendrijos tikruoju nariu. KEATINGE, *et al*. *supra*, note 524, p. 186; KLEINBERGER *supra*, note 303, p.625.

[844] KULPER; VOSSESTEIN *supra,* note 77, p. 181; Nyderlanduose.

[845] Pagal Re-RULPA 108 str. (a) dalį įtvirtinama galimybė naudoti komanditoriaus pavardę (pavadinimą) bendrijos pavadinime be apribojimų. CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, 23:2 str.; Pagal RULPA tokia galimybė buvo numatyta tik išimtinais atvejais. Jeigu komanditinės bendrijos, veikiančios pagal RULPA, pavadinime panaudojamas komanditoriaus pavadinimas ar pavardė, pažeidžiant nustatytas įstatymo išimtis, komanditoriaus atsakomybė pagal jungtinės veiklos prievoles kreditoriams, kurie sudarydami sutartį su bendrija, nežinojo, kad toks komanditorius - ne tikrasis narys, neribota. Aplinkybė, kad kreditorius turėjo galimybę informaciją pasitikrinti viešuose registruose arba, jog sutarties sudarymui tokio partnerio statusas neturėjo esminės reikšmės kreditoriui, nešalina komanditoriaus atsakomybės.

komanditoriaus vaidmens aiškinama dviem šaltiniais: (i) viduramžiais *commenda* ištakomis, kai dvasininkams buvo draudžiama užsiimti prekyba, todėl prekybiniuose santykiuose jie galėjo dalyvauti prisidėdami kapitalu, pasyviai; ir (ii) minėta bendrosios teisės tradicijos valstybėse vyravusia partnerystės doktrina, išimtinai paremta pelno pasidalijimu *inter se;* vėliau pastaroji doktrina buvo modifikuota, reikalaujant ir dalyvavimo pelno pasidalijime, ir bendrų reikalų tvarkyme (t.y. būtinos abi sudedamosios)[846]. Manomo, jog esant tokioms aplinkybėms tokių asmenų verslo rizika neturėtų būti perkeliama tretiesiems asmenims[847]. Funkciškai analogiška komanditoriaus padėtis lemia jo kaip tikrojo nario neribotą atsakomybę trečiųjų asmenų atžvilgiu. Priešingu atveju komanditorius, realiai įgyvendinantis tikrojo nario funkcijas, galėtų sąmoningai vengti tiesioginių santykių su trečiaisiais asmenimis. Tačiau bendrijos atstovavimo ir valdymo funkcijų, kurias realizuoja komanditorius, intensyvumas visuomet kėlė neaiškumų, šiandieninėje doktrinoje tebėra gvildenamas klausimas dėl pasyvios ir aktyvios komanditoriaus vaidmens demarkacijos.

Štai, vadovaujantis prezumpcija, kad tikrojo nario statusas suteikia teisę atstovauti bendriją ir todėl siekiant išvengti galimo trečiųjų asmenų suklaidinimo, visose valstybėse komanditoriaus statusas neįgalina atstovauti bendrijos (pvz., Prancūzijoje[848], Vokietijoje[849], Nyderlanduose[850], Anglijoje[851] ir JAV (Re-RULPA)[852]). Tačiau šio ribojimo teisinė reikšmė nevienoda: vienose valstybėse komanditorius gali pasinaudoti bendromis atstovavimo nuostatomis ir atstovauti bendriją, kaip ir bet kuris kitas trečiasis asmuo (pvz., Vokietija[853], JAV[854]), kitose - komanditoriui ribojama teisė atstovauti bendriją ir bendraisiais atstovavimo

[846] BROMBERG; RIBSTEIN (*Vol. IV*) *supra*, note 830, p. 15:129; ROSIN *supra*, note 209, p. 434-435.
[847] ADLER, Barry. Accidental Agent. *University of Illinois Law Review*, 2005, Vol. 65, [interaktyvus], p. 71. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-13].
[848] DRURY *supra,* note 162, p. 516, 529, 531.
[849] HEENEN *supra,* note 18, p. 171.
[850] OTTEVANGERS *supra*, note 351, p. 600.
[851] I'ANSON BANKS *supra*, note 22, p. 261-262, 871-872.
[852] Re-RULPA 302 str. komentaras numato, kad komanditoriaus statusas savaime nesuteikia jam teisių atstovauti bendrijos ar ją valdyti. CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, 22:2 str.; *Per contra*, pagal RULPA, partnerystės sutartyje nenumačius apribojimų komanditoriui atstovauti bendriją ir ją valdyti, pastarasis gali tvarkyti bendrus reikalus lygiais pagrindais, tačiau už prievoles pagal sandorius, sudarytus atstovaujant komanditoriui, jeigu tokie sandoriai negali būti laikomi kontrolės taisyklės įstatymine išimtimi, tikrieji nariai turėtų atsakyti solidariai kartu su šiuo komanditoriumi.
[853] MULLER *supra,* note 601, p. 160; Nors Vokietijos 170 str. draudžia komanditoriui atstovauti bendriją, doktrinoje ši nuostata aiškinama kaip neribojanti teisės komanditoriui atstovauti bendriją bendrais pagrindais (pvz., pagal įgaliojimą ar prokūrą).
[854] Re-RULPA 302 str. komentare numatyta, kad komanditorius gali atstovauti bendriją bendrais atstovavimo pagrindais (pvz., kaip atstovas) arba tokia teisė jam gali būti suteikta partnerystės sutartimi.

pagrindais (pvz., Prancūzijoje komanditoriui draudžiama atstovauti pagal atskirą įgaliojimą, komanditorius, nesilaikęs šio draudimo, atsako kartu su tikraisiais nariais solidariai [855]). Tačiau Anglijoje trečiajam asmeniui nežinojus, kad dalyvis, kuris veikia pagal išduotą įgaliojimą, yra komanditorius, tokiam komanditoriui gali iškilti atsakomybė kaip tariamam partneriui[856].

Nagrinėtose valstybėse taip pat nevienodai suvokiamas komanditoriaus pasyvus vaidmuo vidiniuose santykiuose, valdant bendriją. Kaip antai, Anglijoje komanditorius neturi teisės ne tik atstovauti partnerystės, bet ir jos valdyti [857], bendrijos valdymas suprantamas labai plačiai (pvz., ne tik tiesioginis dalyvavimas sprendimų priėmime ar prekių veiklai užsakymas, bet ir komanditoriaus konsultacija dėl įprastų jungtinės veiklos reikalų tvarkymo ar šio dalyvio patarimas, įtakojantis valdymo sprendimus, gali būti laikomas tiesioginiu ar netiesioginiu jungtinės veiklos valdymu) [858]. Taigi, nors Anglijoje [859] komanditoriui nedraudžiama atstovauti bendrijos pagal išduotą įgaliojimą, net ir tokiose situacijose, kai trečiasis asmuo žino dalyvį esant komanditoriumi, komanditorius vis tiek gali prarasti ribotos atsakomybės privilegiją, jeigu toks atstovavimas būtų kvalifikuojamas kaip partnerystės valdymas. *Per contra*, ypatingai plačias valdymo teises komanditoriai turi Vokietijoje [860],

[855] Prancūzijos KK L222-6 str. WOOLDRIDGE *supra*, note 91, p. 30; Ribojimas atstovauti prieš trečiuosius asmenis taip pat sąlygoja ribojimą komanditoriui įsipareigoti savo įnašą apmokėti paslaugomis veikiant bendrijos vardu. DRURY *supra,* note 162, p. 516, 529, 531; Kadangi komanditoriams draudžiama atstovauti bendriją išoriniuose santykiuose su trečiaisiais asmenimis, komanditoriai negali būti valdymo organais (pranc. - *gerant*).

[856] I'ANSON BANKS *supra*, note 22, p. 261-262, 871-872.

[857] 1907 m. Komanditinių bendrijų įstatymo 6 str. BLACKETT-ORD *supra,* note 116, p. 480; Tikrieji nariai veikia savo ir komanditorių naudai.

[858] DRURY *supra,* note 162, p. 531; Anglijoje komanditinė bendrija buvo modeliuojama prancūziškuoju pavyzdžiu, tačiau doktrinoje manoma, kad komanditoriaus atsakomybė dėl dalyvavimo vidiniuose santykiuose (t.y. uždraudžiant bendrijos valdymą) buvo transplantuota netinkamai. THE LAW COMMISSION AND SCOTTISH LAW COMMISSION *supra,* note 124, p. 282; Teisės komisija siūlė pateikti pavyzdinį sąrašą veikų, kurias įgyvendindamas komanditorius nebūtų laikomas dalyvavęs partnerystės valdyme ir išlaikytų pasyvaus investuotojo statusą (pvz., konsultacijos ir patarimai, partnerystės finansinės atskaitomybės peržiūra ir patvirtinimas, buvimas parterystės ar tikrojo nario darbuotoju ar atstovu bendrais pagrindais, direktoriaus ar akcininko pozicijos užėmimas komanditinės bendrijos tikrojo nario-bendrovės lygmenyje, balsavimas esminiais klausimais, tokiais kaip partnerystės sutarties pakeitimas, veiklos pobūdžio pakeitimas, naujų partnerių priėmimas, jungtinės veiklos pabaiga (t.y. klausimais, kurie paprastai nelaikomi įprastine veikla-valdymu)).

[859] I'ANSON BANKS *supra*, note 22, p. 261-262, 871-872.

[860] PELTZER; VOIGHT *supra*, note 79, p. 21, 130; Vokietijos KK 163 str., 164 str. STENGEL *supra*, note 78, p. 12; Partnerystės sutartyje gali būti numatytos pilnos ar dalinės komanditorių valdymo funkcijos (pvz., partnerystės sutartimi galima apriboti komanditorių įsikišimą į bendrijos valdymą, jiems numatant teisę spręsti esminiais klausimais, analogiškais tiems, kuriuos sprendžia visuotinis akcininkų susirinkimas). HEENEN *supra,* note 18, p. 170-172; Partnerystės sutartimi valdymas gali būti perduodamas išimtinai komanditoriams, jiems gali būti suteikta galutinė sprendžiamoji galia tvirtinant tam tikrus sprendimus. Tačiau Vokietijoje doktrinoje taip pat yra nuomonių, kad

ribotesne apimtimi Prancūzijoje[861], Nyderlanduose[862]. JAV pasižymi dinamišku komanditoriaus teisių valdyti bendriją liberalizavimu, nuosekliai išplečiant komanditoriaus valdymo teises[863]. Kaip antai, 1916 m. ULPA, numatė komanditorių neribotą atsakomybę pagal partnerystės, jeigu pastarieji partneriai įgyvendino bendrijos kontrolę[864]. Teismų praktikoje buvo nuspręsta, kad pateikti kontrolės įgyvendinimo taisyklės bendrųjų principų neįmanoma, kiekviena situacija turėtų būti vertinama *ad hoc*, tačiau komanditorius galėjo būti laikomas įgyvendinęs kontrolę, jeigu jo statusas iš esmės analogiškas tikrojo nario statusui[865], trečiojo asmens suklaidinimas komanditoriaus atsakomybei teisiškai nereikšmingas[866]. Tačiau teisinis neaiškumas dėl veiksmų, kurie peržengia komanditoriui, kaip pasyviam investuotojui, leidžiamas investicijų priežiūros ribas, kvalifikacijos sąlygojo tarpinės situacijos įtvirtinimą[867]. Pagal 1976 m. RULPA komanditorius netenka ribotos atsakomybės, jeigu, įgyvendinant kontrolę, (i) jo statuso iš esmės analogiškas tikrojo nario statusui, ir trečiojo asmens suklaidinimas nėra teisiškai nereikšmingas arba (ii) jo statusas *de facto* nėra analogiškas tikrojo nario padėčiai, tačiau komanditorius įgyvendina kontrolę ir trečiasis asmuo žino apie šio partnerio dalyvavimą kontrolėje, nepriklausomai nuo to, ar trečiasis asmuo žinojo šio dalyvio tikrąjį statusą. 1976 m. ir

---

komanditoriaus absoliučios ir ypač plačios valdymo teisės turėtų sąlygoti ribotos atsakomybės praradimą, jeigu dėl tokio aktyvaus vaidmens suklaidinami tretieji asmenys.

[861] HEENEN *supra,* note 18, p. 170-171; DRURY *supra,* note 162, p. 516, 529, 531; Prancūzijoje komanditorius turi teisę pakankamai aktyviai dalyvauti bendrijos valdyme (vidinė funkcija).

[862] OTTEVANGERS *supra*, note 351, p. 601; Nyderlanduose komanditoriai gali įtakoti vidinį bendrijos valdymą, kurį išoriškai gali įgyvendinti tik tikrieji nariai.

[863] JAV aktyvus komanditoriaus vaidmuo žinomas kaip kontrolės įgyvendinimas (angl. - *participation in control*), ir šia kontrole grindžiama komanditoriaus atsakomybė (angl. – *control-based liability*).

[864] BROMBERG; RIBSTEIN (*Vol. IV*) *supra*, note 830, p. 15:138; Kasdieninis bendrijos reikalų tvarkymas laikomas kontrolės įgyvendinimu, tačiau teisė kontroliuoti, jos nerealizuojant, arba bendrų reikalų tvarkymas, sprendžiamąją galią paliekant tikriesiems nariams, nelaikoma kontrolės įgyvendinimu. EY *supra*, note 210, p. 98; Minima JAV teismų praktika, pagal kurią žemės ūkio partnerystėje komanditoriai lygiomis teisėmis su tikraisiais nariais galėjo nuspręsti dėl kultūrų rūšies parinkimo auginimui, be tikrųjų narių žinios turėjo teisę nurašyti pinigus iš partnerystės banko sąskaitos, dėl ko komanditorių atsakomybė buvo kvalifikuota kaip tikrųjų narių (*Holzman v. De Escamilla*, 86 Cal Ap2d 858, 195 P2d 833 (1948)). Tačiau TV reklamos bei kiti skatinimo veiksmai, kuriuos atliko komanditorius, nebuvo pakankami juos kvalifikuoti kaip bendrijos reikalų tvarkymo (*Alzado v. Blinder, Robinson & Co*, 752 P2d 544 (Colo 1988)).

[865] CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, 23:1, 23:3, 23:4; 23:18 str.

[866] BISHOP *supra*, note 823, p. 677, 687.

[867] CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, 23:1, 23:3, 23:4; 23:18, 23:19 str.; Pagal RULPA kontrolės įgyvendinimu, *inter alia*, nelaikomas balsavimas esminiais su investicijomis (nuosavybe) susijusiais klausimais (pvz., naujojo tikrojo nario priėmimas ar esamo pašalinimas, partnerystės sutarties pakeitimas, esminės jungtinės veiklos turto dalies perleidimas ir pan.), dalyvavimas partnerių susirinkimuose, patarimų ir konsultacijų tikriesiems nariams teikimas (t.y., ne nurodymų, kai galutinį sprendimą priima tikrieji nariai), netiesioginių ieškinių bendrijos vardu padavimas, bendrijos prievolių užtikrinimas tretiesiems asmenims, o taip pat situacijos, kai komanditorius užima tikrojo nario-bendrovės direktoriaus pareigas ar yra šios bendrovės akcininku.

1985 m. RULPA buvo nustatytas pavyzdinis elgesio, *per se* nelaikomo kontrolės įgyvendinimu, sąrašas. Vėliau, 1985 m. RULPA panaikino komanditoriaus atsakomybę pagal funkciškai analogišką statusą, ir, įtvirtino, kad atsakomybė galėtų kilti tik tuo atveju, jeigu komanditorius įgyvendino kontrolę, ir dėl tokios kontrolės įgyvendinimo tretieji asmenys pagrįstai manė jį esant tikruoju nariu, t.y. atsakomybę apribojant tik dėl trečiojo asmens suklaidinimo. 2001 m. Re-RULPA visiškai panaikino komanditoriaus kaip tikrojo nario atsakomybę pagal partnerystės prievoles išimtinai tik dėl aktyvaus vaidmens. Kadangi Re-RULPA pripažįsta komanditoriaus aktyvų vaidmenį, komanditoriui gali kilti atsakomybė kitais pagrindais, pvz., dėl nesąžiningo komanditoriaus elgesio, pasinaudojant bendrijos teisine forma, arba pagal tariamos partnerystės doktriną[868], o kai kurių mokslininkų nuomone, ir kaip tikrajam nariui, kai jo statusas *de facto* atitinka tikrojo nario statusą[869]. Jeigu komanditoriams nekyla atsakomybė minėtų doktrinų pagrindu ir neužtektų bendrijos turto kreditorių reikalavimams patenkinti, pagal 2001 m. Re-RULPA už žalą, padarytą komanditorių valdymu ir kontrole atsakytų tikrieji nariai[870].

Pastebėtina, kad atsakomybė, paremta išimtinai aktyviu partnerio vaidmeniu, nevertinant tokio elgesio pasekmių, kritikuojama kaip neatitinkanti šiandieninio verslo sąlygų, nes tokiu teisiniu reguliavimu suteikiama per daug apsaugos jungtinės veiklos kreditoriams ir neproporcingai suvaržomos investuotojų teisės[871]. Nors kontrolės įgyvendinimo taisyklė gali būti pagrindžiama siekiu, kad valdymą įgyvendintų neribotai atsakantys asmenys, valdymo funkcijų pasiskirstymas turėtų

[868] CHRISTIANSON, Stephen G. Piercing the Limited Partner Veil. *American Jurisprudence Proof of Facts*. Database updated January 2008 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://international.westlaw.com/search/> [žiūrėta 2008-06-30]; 4 str. ir 5 str.; RIBSTEIN; KEATINGE *supra*, note 648, 15:176 str.

[869] BISHOP *supra*, note 823, p. 667-717; Nors Re-RULPA panaikino kontrolės įgyvendinimo taisyklę, komanditoriui gali iškilti atsakomybė kaip tikrajam nariui, kai jo statusas *de facto* atitinka tikrojo nario statusą ir iš konkliudentinių veiksmų (plataus bendrų reikalų tvarkymo funkcijų suteikimo komanditoriui) gali būti kvalifikuojamas numanomas tikrųjų narių sutikimas dėl komanditoriaus priėmimo į tikruosius narius (rašytinės sutikimo ir partnerystės sutarties formos nereikalaujama; asmuo neišviešintas registre kaip tikrasis narys taip pat gali būti tikruoju nariu). Be to, kontrolės įgyvendinimo taisyklės panaikinimas neįtakoja tariamos partnerystės doktrinos taikymo: suklaidinus kreditorių dėl komanditoriaus statuso, kaip tikrojo nario, būtų taikoma tariamos partnerystės doktrina. Todėl komanditoriui atsakomybės dėl funkciškai analogiško tikrojo partnerio statuso ar tariamos partnerystės doktrinos taikymo būtų galima išvengti tik tuo atveju, jeigu komanditinė bendrija būtų įregistruota kaip *LLLP*.

[870] RALL, Lauris G.L. A General Partner's Liability under the Uniform Limited Partnership Act (2001). *Suffolk University Law Review*, 2004, Nr. 37 [interaktyvus], p. 916-917. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-10].

[871] BROMBERG; RIBSTEIN (*Vol. IV*) *supra*, note 830, p. 15:130.1.

būti išimtinai vidinis partnerių susitarimas[872]. Trečiųjų asmenų interesai užtikrinami neribota tikrųjų narių atsakomybe. Kontrolės įgyvendinimo taisyklė taip pat kritikuojama, pažymint, kad bendrovės akcininkų, kurių atsakomybė ribota, aktyvus vaidmuo *per se* nelemia ribotos atsakomybės praradimo[873].

Reziumuojant pastebėtina, kad koncepciškai komanditoriaus atsakomybė pagal bendrijos prievoles dėl aktyvaus vaidmens gali būti grindžiama skirtingomis doktrinomis. Pagal vieną iš jų komanditorius atsako tretiesiems asmenims kaip tikrasis narys, dažniausiai tuo atveju, jeigu dėl komanditoriaus statuso suklaidinami tretieji asmenys, pagrįstai manę jį esant tikruoju nariu (pvz., JAV (Re-RULPA), Vokietijoje). Trečiųjų asmenų suklaidinimas, yra būtina komanditoriaus atsakomybės sąlyga, nes dalyvio, nesančio tikruoju nariu ir savo elgesiu nesuklaidinusio trečiųjų asmenų, neribota atsakomybė negali būti pateisinama viešuoju interesu[874]. Atsakomybė, kylanti išimtinai dėl trečiojo asmens suklaidinimo, užtikrina teisinį aiškumą ir tikrumą dėl komanditinės bendrijos, kaip verslo organizavimo formos panaudojimo[875]. Be to, trečiasis asmuo, sudarydamas sutartį su bendrija ir išimtinai besiremdamas tikrųjų narių kreditingumu, neturėtų būti palankesnėje situacijoje vien tik dėl komanditoriaus dalyvavimo partnerystės valdyme[876]. Šiuo atveju esminę reikšmę turi trečiojo asmens ir komanditoriaus santykiai, t.y. trečiojo asmens žinojimas apie aktyvų komanditoriaus dalyvavimą tvarkant bendrijos reikalus, priežastinis ryšys tarp komanditoriaus elgesio ir trečiojo asmens suklaidinimo dėl komanditoriaus kaip tikrojo nario statuso[877].

Pagal kitą doktriną komanditoriaus atsakomybei esminę reikšmę turi *de facto* komanditoriaus statusas, kuris iš esmės analogiškas tikrojo nario statusui, trečiųjų asmenų suklaidinimas teisiškai nereikšmintas (pvz., Anglijoje). Ši doktrininė pozicija remiasi komanditinės bendrijos, kaip jungtinės veiklos su pasyviais investuotojais, koncepcija, išskiriant skirtingus jungtinės veiklos partnerių vaidmenis. Šiuo atveju komanditorius ribotos atsakomybės privilegiją praranda išimtinai dėl bendrų reikalų

[872] KLEINBERGER *supra*, note 303, p. 631.
[873] RIBSTEIN *supra*, note 551, p. 268.
[874] CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, 23:18 str.
[875] BROMBERG; RIBSTEIN (*Vol. IV*) *supra*, note 830, p. 15:128; Minima teismų praktika, aiškinanti komanditoriaus vaidmens pakeitimo tikslus.
[876] The Law Commission and Scottish Law Commission (LAW COM No. 161) (SCOT LAW COM No. 118). *Limited Partnership Act.* Joint Consultation Paper 2001 [interaktyvus], p. 34. Prieiga per internetą: <http://www.lawco gov.uk/docs/cp161.pdf> [žiūrėta 2009-06-30].
[877] BROMBERG; RIBSTEIN (*Vol. IV*) *supra*, note 830, p. 15:95, 15:144; Be to, autorius pažymi, kad trečiojo asmens suklaidinimas ir todėl solidari komanditoriaus atsakomybė pagal bendrijos prievoles iš esmės tikėtini sutartiniuose santykiuose, delikto atveju solidarios atsakomybės atvejai turėtų būti reti.

tvarkymo, faktinio jo kaip tikrojo nario padėties. Komanditoriaus atsakomybė kyla, nepriklausomai nuo tokio elgesio pasekmių, t.y., nevertinama, ar bendrų reikalų tvarkymas sukėlė kreditoriams žalos, dėl ko partnerystė negali vykdyti savo prievolių kreditoriams, svarbus aktyvus komanditoriaus vaidmuo [878]. Nėra reikšminga ir ta aplinkybė, kad kreditorius, sudarydamas sutartį, rėmėsi išimtinai tik sutartį sudarančio tikrojo nario finansine situacija ir neturėjo žinių apie kitus partnerius, įskaitant ir komanditorių (pvz., suteikiant paskolą ir įvertinus tik sutartį sudarančio tikrojo nario turtą, nustatomos didesnės palūkanos už paskolą), lemiamą reikšmę turi partnerių *inter se* santykiai[879].

Doktrinoje taip pat yra pritariančių tokiai pozicijai, kad ribotos atsakomybės apsauga neturėtų būti taikoma komanditoriui, kai dėl plačių ir intensyvių bendrų reikalų tvarkymo teisių komanditoriaus statusas iš esmės tolygus tikrojo nario statusui (pvz., komanditoriui veikiant generalinio įgaliojimo (prokūros) pagrindu ir kartu realizuojant esmines ir bendrijos valdymą nulemiančias vidines administravimo teises)[880]. Darbo autorės nuomone, pastaroji pozicija geriau atspindi komanditinės bendrijos ir jos atskiros dalyvių grupės – komanditorių koncepcinę sampratą. Priešingu atveju, skirstymas į dvi dalyvių grupes prarandą prasmę, trečiųjų asmenų atžvilgiu kriterijai tarp tikrųjų narių, su kuriais kreditoriai neturėjo sutartinių santykių, tačiau kurie atsako jiems neribotai ir solidariai su kitais tikraisiais nariais, ir komanditoriaus, *de facto* turėjusio tikrojo nario statusą, bet nesuklaidinusio kreditoriaus, tampa neaiškūs.

Praradęs ribotos atsakomybės privilegiją dėl aktyvaus vaidmens, komanditorius pagal partnerystės prievoles kreditoriams atsako kaip tikrasis narys, tačiau skirtingose valstybėse atsakomybės apimtis nevienoda. Atsakomybę išimtinai siejant su trečiojo asmens suklaidinimu dėl komanditoriaus statuso, komanditorius neribotai atsako tik konkretiems kreditoriams pagal sandorius, kuriuose komanditorius veikė kaip tikrasis narys (pvz., JAV (Re-RULPA). Kitais atvejais atsakomybė gali būti pritaikyta ypatingai plačiai, t.y. komanditorius neribotai atsako kaip naujasis tikrasis narys pagal

[878] THE LAW COMMISSION AND SCOTTISH LAW COMMISSION *supra*, note 876, p. 31-34; Teisės komisija nepritarė kai kurių valstybių praktikai, pvz., Jersey, pagal kurią komanditoriaus, praradusio ribotą atsakomybės privilegiją, atsakomybė kyla tik jeigu bendrija nemoki ir nevykdo veiklos.
[879] ADLER *supra*, note 847, p. 68-71.
[880] HEENEN *supra,* note 18, p. 173, 178.

bet kokias bendrijos prievoles visiems kreditoriams (pvz., Anglijoje [881], JAV (ULPA) [882], Nyderlanduose [883]). Taip pat pastebėtina ir tarpinė pozicija, pvz., Prancūzijoje[884], kai komanditorius, pažeidęs draudimą atstovauti prieš trečiuosius asmenis, atsako pagal tokius sandorius solidariai kartu su tikraisiais nariais. Tačiau, įvertinus atstovavimo intensyvumą ir sudarytų sandorių svarbą, teismo nuožiūra jo atsakomybė gali neapsiriboti tik šiais sandoriais ir atsakomybė gali apimti visas ar dalį partnerystės prievolių.

Komanditoriaus ribota atsakomybės apsauga taip pat gali būti prarasta kitais pagrindais, kaip antai dėl viešosios teisės pažeidimų (pvz., JAV vykdydami bendrą veiklą, kuria nesiekiama pelno, komanditoriai rizikuoja prarasti ribotą atsakomybę[885], pažeidus ribojimą bendrijai užsiimti tam tikra veikla, pvz., teisine ar audito veikla[886], dėl tarptautinės privatinės teisės normų taikymo[887]). Pasitaiko situacijų, kai tikrojo nario-bendrovės dalyviai yra tie patys asmenys kaip ir komanditoriai *de facto* bendrijos valdymas ir nuosavybė netiesiogiai priklauso vienam asmeniui (tas pats asmuo yra ir komanditorius, ir tikrojo nario-bendrovės vienintelis akcininkas). Tačiau

[881] I'ANSON BANKS *supra*, note 22, p. 862, 864; Anglijoje valdyme dalyvaujantis komanditorius atsako pagal visas jungtinės veiklos prievoles kaip naujasis tikrasis narys visu valdymo laikotarpiu.
[882] BROMBERG; RIBSTEIN (*Vol. IV*) *supra*, note 830, p. 15:164; JAV komanditorius atsako pagal prievoles, kurios kilo jam pradėjus įgyvendinti kontrolę, kadangi šiuo atveju komanditoriaus statusas prilyginamas naujojo tikrojo nario statusui. CHRISTIANSON *supra*, note 868, 10 str.; Minima JAV teismų praktika, pagal kurią komanditorius neatsako pagal jungtinės veiklos sutartines prievoles, kai sutartis buvo sudaryta iki komanditoriaus valdymo įgyvendinimo.
[883] OTTEVANGERS *supra*, note 351, p. 604; Nyderlanduose komanditoriui, nesilaikančiam apribojimo atstovauti partnerystę, neribota atsakomybė kyla ne tik šio konkretaus sandorio atžvilgiu, bet ir pagal visas partnerystės prievoles, taip kaip jis būtų buvęs tikruoju nariu (t.y. ir pagal iki šios sandorio egzistavusias prievoles, ir būsimas prievoles).
[884] Prancūzijos KK L222-4 str.; ANDENAS; WOOLDRIDGE *supra,* note 26, p. 154.
[885] KLEINBERGER *supra*, note 303, p. 612-613; Tačiau 2001 m. Re-RULPA panaikino komanditinėms bendrijoms tradicinį reikalavimą dėl pelno siekimo.
[886] CALLISON; SULLIVAN *supra,* note 126, 19:11 str.
[887] RUTLEDGE; BISHOP; GEU *supra*, note 555, p. 1-12; Taikytinos teisės aspektu nevienodas dalyvių atsakomybės režimo reglamentavimas gali būti reikšmingas, kai, pasinaudojant verslo organizavimo forma, įsteigta vienoje valstybėje, verslas vykdomas kitoje valstybėje (pvz., dėl skirtingos komanditoriaus - pasyvaus ar aktyvaus - vaidmens; dėl partnerių, veikiančių per ribotos atsakomybės verslo organizavimo formą (pvz., *LLP*) skirtingos atsakomybės apimties atskirose valstijose). RUTLEDGE, Thomas E. To Boldly Go Where You Have Not Been Told You May Go: LLCs, and LLLPs in Interstate Transactions. *Baylor Law Review*, 2006, Vol. 58, No. 1 [interaktyvus], p. 206-242. Prieiga per internetą: <http://ssrn.com/abstract=1022332> [žiūrėta 2009-11-11]; Autoriaus nuomone, JAV tikėtina, kad valstijoje, kuri nesuteikia analogiškos ribotos atsakomybės apsaugos hibridiniuose dariniuose arba tokių darinių nėra įtvirtinusi, gali kilti dalyvių ribotos atsakomybės, suteikiamos kitoje valstijoje, pripažinimo problema.

savaime tokia struktūra dažniausiai nėra pagrindas taikyti tiesioginę tikrojo nario-bendrovės akcininkų atsakomybę bendrijos kreditoriams[888].

6.1.1-6.1.3 dalių apibendrinimas

Neribotą partnerio atsakomybę pagal partnerystės prievoles *ex ante* ir *per se* lemia dalyvio kaip verslininko statusas. Partneris atsako pagal bendras prievoles nepriklausomai nuo jo paties sąžiningumo ir nuo tos aplinkybės, ar jo veiksmais bendroje veikloje buvo padaryta žalos. Partnerio prievolė kyla ne tik dėl jo paties, bet ir kitų bendroje veikloje dalyvaujančių asmenų elgesio, o taip pat dėl bendro verslo nesėkmės. Partneris atsako pagal partnerystės prievoles vadovaujantis skolininkų daugeto taisyklėmis, dėl ko partnerystės ar vieno iš partnerių nemokumas nebūtinai sąlygoja jungtinės veiklos kreditorių teisių pažeidimą, kadangi šie kreditoriai turi teisę pareikalauti įvykdyti jungtinės veiklos prievoles iš kitų (mokių) partnerių. Partnerio atsakomybė už savo elgesį bendroje veikloje, neturinčioje juridinio asmens statuso, yra tiesioginė; už kitų tokios jungtinės veiklos partnerių ar partnerystės atstovų elgesiu sąlygotą prievolę partneriams tenka netiesioginė atsakomybė. Partnerių atsakomybė pagal juridinio asmens statusą turinčios partnerystės prievoles yra netiesioginė. Partnerystės kreditoriai turi tiesioginio reikalavimo teisę partneriams.

Partnerių atsakomybė pagal parterystės prievoles remiasi *in solidum* principu, tačiau solidarių bendraskolių-partnerių principas įgyvendinamas nevienodai: vienose valstybėse partnerių prievolė yra kaip pagrindinio skolininko, kitose – kaip papildomo skolininko. Grynojo solidarumo principas dažniausiai taikomas bendroje veikloje, neturinčioje juridinio asmens statuso, kuomet visi jungtinės veiklos dalyviai laikomi pagrindiniais skolininkais pagal bendros veiklos prievoles, partnerystės kreditoriai savo nuožiūra turi teisę nukreipti reikalavimą į bet kurio iš partnerių turtą visa reikalavimo apimtimi, pirminio išieškojimo iš partnerystės turto nereikalaujama (pvz., Anglijoje, JAV pagal UPA (dėl nesutartinių prievolių)). Jeigu bendra veikla sukuriamas juridinis asmuo arba taikoma jungtinės veiklos turto atskirumo koncepcija, solidarios atsakomybės principas derinamas su institucinio vieneto

[888] HEWITT; PICOT *supra*, note 637, p. 45; BROMBERG; RIBSTEIN (*Vol. IV*) *supra*, note 830, p. 15:161; Dalyvio atsakomybė pagal įmonės prievoles dėl nesąžiningo elgesio galėtų kilti, jeigu yra atitinkami atsakomybės pagrindai.

doktrina, ir partnerių atsakomybė pagal partnerystės prievoles suvokiama kaip *quasi*-garantų, t.y. visi partneriai yra papildomi partnerystės skolininkai. Pastaruoju atveju vienose valstybėse (pvz., JAV, partnerystės, turinčios juridinio asmens statusą (RUPA), Vokietijoje, kurioje partnerystė laikoma *quasi*-įmone) partnerių subsidiari turtinė prievolė siejama su privalomu pirminio išieškojimo iš partnerystės turto galimybių išnaudojimu, tik po to kreditoriams suteikiama teisė reikalauti išieškojimo iš asmeninio dalyvių turto. Kitose valstybėse (pvz., Prancūzijoje, Rusijoje) partnerių kaip papildomų bendraskolių prievolė kyla partnerystei (pagrindiniam skolininkui) neįvykdžius prievolės pagal paprastą rašytinį pareikalavimą, išieškojimo iš partnerystės turto nereikalaujama.

Dažniausiai komercinės partnerystės kreditorių reikalavimai tenkinami iš partnerystės turto pirmiau prieš asmeninius partnerių kreditorių reikalavimus. Asmeninių partnerių kreditorių reikalavimai subordinuojami juos tenkinant ne tiesiogiai iš bendros veiklos turto, bet iš partneriui tenkančios dalies (gautinių sumų, atskaičius įsipareigojimus partnerystės kreditoriams, t.y. pelno dalies ar likvidavimo metu partneriui tenkančios turto dalies). Toks teisinis rezultatas pasiekiamas per komercinės partnerystės kaip atskiro verslo vieneto sampratą, kuomet partnerystė arba turi juridinio asmens statusą, arba prilyginama *quasi*-įmonei. Tačiau ši komercinės partnerystės kreditorių reikalavimų tenkinimo eiliškumo taisyklė negali būti besąlygiškai ir tiesmukiškai taikoma Lietuvoje, kurioje įtvirtintas savitas – dualistinis jungtinės veiklos teisinis reguliavimas (t.y. veikimas išimtinai sutartiniu pagrindu, nesukuriant juridinio asmens, bei partnerystė, įsteigiant bendriją). Galimybė pasirinkti komercinės jungtinės veiklos formą savaime sąlygoja skirtingą teisinį reglamentavimą ne tik dėl partnerių kaip pagrindinių ar papildomų solidarių bendraskolių, bet ir dėl partnerystės bei asmeninių kreditorių reikalavimų tenkinimo eiliškumo. Pažymėtina, jog kai kuriose valstybėse (pvz. Vokietijoje, Rusijoj) įtvirtinama subsidiari asmeninių partnerių kreditorių teisė nukreipti išieškojimą į partnerio dalį partnerystėje, kuomet partneriai neturi kito turto, iš kurio būtų galima išieškoti.

Analizuojant komercinės partnerystės naujųjų partnerių atsakomybės apimtį, pasikeitus partnerių sudėčiai, pažymėtina, jog ši apimtis bendrosios teisės tradicijos valstybių ir civilinės teisės tradicijos valstybių teisėje skiriasi. Bendrosios teisės tradicijos valstybėse partnerio atsakomybė siejama su prievolėmis, išimtinai

atsiradusiomis esant bendros veiklos partneriu ("partneriu tampama ateičiai, bet ne praeičiai", pvz., Anglijoje, JAV). Bendra taisyklė yra ta, jog buvęs ir naujasis partneriai neatsako pagal tas pačias partnerystės prievoles. Kontinentinės Europos valstybėse naujųjų partnerių atsakomybė dažniausiai apima bet kokias jungtinės veiklos, turinčios juridinio asmens ar *quasi*-juridinio asmens statusą, prievoles (t.y. ir prievoles, atsiradusias būnant partneriu, ir prievoles, atsiradusias iki tampant partneriu, pvz., Vokietijoje, Prancūzijoje, Švedijoje). Partnerio statuso pasibaigimas, nepriklausomai nuo to, ar mokios partnerystės veikla nutraukiama ar tęsiama tarp likusiųjų partnerių, savaime nereiškia buvusiojo partnerio prievolių pasibaigimo ir bendrosios teisės tradicijos valstybėse, ir civilinės teisės tradicijos valstybėse. Buvęs partneris atsako pagal partnerystės prievoles, atsiradusias jam būnant jungtinės veiklos dalyviu, jungtinės veiklos prievolės jo atžvilgiu pasibaigia bendrais prievolių pasibaigimo pagrindais. Atsižvelgiant į tai, kontinentinėje Europoje komercinės partnerystės, turinčios juridinio asmens ar *quasi*-įmonės statusą, kreditorių interesams gali būti garantuojama dviguba apsauga: įstatyme įtvirtintu maksimaliu laikotarpiu pagal prievoles, atsiradusias iki narystės pasibaigimo, atsako ir buvę, ir naujieji partneriai.

Lietuvoje buvusiųjų partnerių atsakomybės principai panašūs tiek veikiant išimtinai sutartiniu pagrindu, tiek ir per bendriją. Todėl kreditorių teisių dvigubos apsaugos garantija tam tikrų prievolių atžvilgiu priklauso nuo naujųjų partnerių atsakomybės apimties aiškinimo. Skirtingai nuo daugelio nagrinėtų valstybių, Lietuvoje naujų dalyvių atsakomybė pagal partnerystės prievoles nekonkretizuojama nei veikiant išimtinai sutartiniu pagrindu (jungtinės veiklos sutarties pagrindu, nesukuriant atskiro teisės subjekto), nei per bendriją. Todėl naujųjų partnerių atsakomybės apimtis turėtų būti atskleista per teisės aiškinimą, lyginamosios teisėtyros pagalba įvertinant nagrinėtų paskirų jurisdikcijų teisę. Kartu pažymėtina, jog pragmatiniu požiūriu komercinės partnerystės naujųjų partnerių atsakomybės apimties ribojimas, įtvirtintas bendrosios teisės tradicijos valstybėse, atrodytų priimtinesnė. Tačiau tiesmukišką šio teisinio reguliavimo perėmimą būtų sudėtinga pagrįsti koncepciškai, kadangi novacijos ir sutarties šalies teisinių institutų, kuriais remiasi naujųjų partnerių atsakomybės apimtis, samprata nacionalinėje teisėje yra kitokia.

Komanditoriaus atsakomybė tretiesiems asmenims ribojama įnašų į bendrą veiklą suma. Komanditorius gali prarasti atsakomybės partnerystės kreditorių atžvilgiu ribojimą dėl reikalavimų, nustatytų jo statusui, nesilaikymo, t.y. arba dėl formalumų, susijusių su dalyvio statuso įgijimu ir išviešinimu, arba dėl įstatymu draudžiamo aktyvaus vaidmens. Pastaruoju atveju paskirų jurisdikcijų teisėje išsiskiria dvi pozicijos dėl komanditoriaus atsakomybės pagal bendrijos prievoles. Pagal vyraujančią poziciją komanditorius pagal partnerystės prievoles turėtų atsakyti kaip tikrasis narys, jeigu (i) tretieji asmenys suklaidinami dėl komanditoriaus statuso, pagrįstai jį laikydami tikruoju nariu; arba (ii) komanditoriaus statusas *de facto* atitinka tikrojo nario statusą *inter se*. Tačiau kai kuriose valstybėse pastebimos teisinio reguliavimo tendencijos komanditoriaus statusą priartinti akcininko padėčiai, kuomet komanditorių atžvilgiu taikoma doktrina, analogiška akcininko kaip dalyvio atsakomybei dėl nesąžiningų veiksmų, pasinaudojant įmonės teisine forma.

Komanditoriaus atsakomybei pagal bendrijos prievoles esminės reikšmės turi komanditoriaus statuso samprata, kuri paskirų jurisdikcijų teisėje nevienalytė. Pirmoje valstybių grupėje komanditoriaus vaidmuo suvokiamas išimtinai kaip pasyvaus investuotojo vidiniuose santykiuose, be teisės valdyti bendriją, tačiau neribojant komanditoriaus teisės atstovauti bendriją bendraisiais atstovavimo pagrindais (pvz., Anglija). Kitose valstybėse, priešingai, komanditoriui imperatyviai draudžiama atstovauti bendriją, *inter alia*, bendraisiais atstovavimo pagrindais, tačiau pripažįstama galimybė bendriją valdyti vidiniuose santykiuose (pvz., Prancūzija). Trečios grupės valstybėse komanditoriams pripažįstamos plačios teisės ir dėl valdymo (vidiniuose santykiuose), ir dėl atstovavimo bendraisiais pagrindais (išoriniuose santykiuose) (pvz., Vokietija, JAV). Taigi, paskirų jurisdikcijų teisės analizė atspindi ypatingai didelę įvairovę dėl komanditorių atsakomybės pagal bendrijos prievoles.

Aptarus bendrąsias doktrinines pozicijas ir paskirų jurisdikcijų teisę dėl partnerystės dalyvių atsakomybės pagal partnerystės prievoles principų, į šią patirtį atsižvelgtina aiškinant nacionalinį teisinį reguliavimą, o taip pat formuluojant pasiūlymus *de lege ferenda*. Aiškinant teisės normas svarbu įvertinti ne tik teigiamą kitų valstybių patirtį, bet ir neigiamus aspektus, kurių, esant galimybei, būtų išvengta per teisės normų aiškinimą.

6.1.4 Partnerystės dalyvių atsakomybės pagal bendras (bendrijos) prievoles principai Lietuvoje

6.1.4.1 Jungtinės veiklos sutarties partnerių atsakomybė

Minėta, jog Lietuvoje komercinės jungtinės veiklos sutartis, kuria nėra sukuriamas juridinis asmuo (bendrija), nelaikoma *quasi*-įmone. Taigi, prievoliniuose santykiuose su trečiaisiais asmenimis partneriai, veikiantys jungtinės veiklos sutarties pagrindu, yra skolininkų ir (arba) kreditorių daugetas, o tarpusavio santykiuose kitų jungtinės veiklos sutarties dalyvių atžvilgiu partneriai turi ir kreditorius, ir skolininko statusą, tokie dalyviai bendroje veikloje įgyja turtą bendros dalinės nuosavybės teise ir yra šio turto bendraturčiai (CK 6.972 str. 2 d., 6.971 str. 1 d., 6.975 str. 3 d.). Prieš trečiuosius asmenis partneriai pagal partnerystės prievoles atsako neribotai vadovaujantis solidarių skolininkų daugeto taisyklėmis (CK 6.975 str. 3 d., 6.978 str. 3 d., 6.6 str.). Jungtinės veiklos sutarties solidari partnerių atsakomybė siejama su partnerystės sutarties dalyvio (t.y. sutarties šalies) statusu (CK 6.6. str. 3 d., 6.975 str. 3 d.). Todėl partnerių atsakomybei pagal partnerystės prievoles yra reikšminga jungtinės veiklos sutartis, sudaranti prielaidas solidariai dalyvių atsakomybei (vidiniai santykiai), o taip pat atskiros prievolės tarp įvairių kreditorių, iš vienos pusės, ir partnerių kaip skolininkų daugeto, veikiančio jungtinės veiklos sutarties pagrindais, iš kitos pusės (išoriniai santykiai).

Vidiniai partnerių tarpusavio santykiai apsprendžia partnerių galimybių disponuoti savo teisėmis ir pareigomis išoriniuose santykiuose ribas. Kadangi kiekvieno iš partnerio, kuris yra asmenų daugete santykiuose su trečiaisiais asmenimis, teisės ir pareigos tiesiogiai įtakoja visų partnerių galutinį bendros veiklos rezultatą (pelną arba nuostolį), atskirų teisių ir pareigų perleidimas išoriniuose santykiuose, galimas tik esant visų partnerių sutikimui (pvz., reikalavimo teisių į gautinas sumas perleidimas pagal vieną iš pirkimo-pardavimo sutarčių, kurioje partneriai yra pardavėju-kreditoriumi su dalyvių daugetu, arba vieno iš partnerio-solidaraus bendraskolio skolos dėl kompensacijos, siejamos su sutarties pažeidimu ir mokėtinos kitai sutarties šaliai-trečiajam asmeniui, perkėlimas). Teisių ir pareigų pagal atskiras prievoles su trečiaisiais asmenimis perleidimas ar bendro turto perleidimas be kitų dalyvių sutikimo būtų vienašališkas jungtinės veiklos sutarties

pakeitimas. Tačiau atskiros teisės vidiniuose santykiuose gali būti perleidžiamos be kitų partnerių sutikimo, jeigu tokie santykiai yra vienašaliai ir jungtinės veiklos sutartis nenustato ko kita (pvz., teisių į gautinas sumas (uždirbtą pelną) pagal partnerystės sutartį perleidimas tretiesiems asmenims)[889]. Minėtų atskirų teisių ir pareigų perleidimas išoriniuose ar vidiniuose santykiuose kartu neperleidžiant visų partnerio teisių ir pareigų pagal jungtinės veiklos sutartį savaime neįtakoja partnerių atsakomybės pagal bendras prievoles tretiesiems asmenims režimo likusių prievolių atžvilgiu.

Kita vertus, nors partnerio kaip jungtinės veiklos sutarties šalies pasikeitimas tiesiogiai neįpareigoja trečiųjų asmenų, tačiau turi įtakos jų interesams, nes bendros veiklos prievolės yra išvestinės iš jungtinės veiklos sutarties. Štai, jungtinės veiklos sutarčiai pasibaigus vieno iš dalyvių atžvilgiu, baigiasi pastarojo įgaliojimai atstovauti kitus partnerius bei kitų partnerių įgaliojimai atstovauti tokį partnerį (CK 6.972 str. 2 d., o taip pat bendrosios ir specialiosios normos, reguliuojančios atstovavimą bei CK 6.756-6.756 str. nuostatos dėl pavedimo sutarties, kiek tai neprieštarauja partnerystės santykių esmei[890]). Jeigu kitaip nenumatyta sutartyse su trečiaisiais asmenimis, partnerio pasitraukimas arba naujojo partnerio įstojimas, išoriniuose santykiuose sąlygoja kitos sutarties šalies-trečiojo asmens apsisprendimą dėl tolesnio sutarties tęstinumo ir jos pakeitimo[891] (CK 6.154 str. 3 d., 6.59 str.). Jungtinės veiklos sutarties šalies pasikeitimas taip pat reikšmingas partnerių atsakomybei pagal partnerystės prievoles, nes partnerių atsakomybę trečiųjų asmenų atžvilgiu įstatymas sieja būtent su partnerio statusu.

---

[889] Doktrinoje taip pat sutinkama pozicija, jog dvišalėje sutartyje susiformuoja viena sudėtinė prievolė, kurios kiekviena šalis yra ir skolininkas, ir kreditorius (monistinė teorija). Todėl reikalavimo perleidimas galimas tik pasikeitus sutarties šaliai. Jeigu neįvyksta sutarties šalies pasikeitimas, nėra ir asmenų pasikeitimo prievolėje. Tačiau darbo autorė pritaria pliuralistinei teorijai, pagal kurią galimas atskirų sutartinių reikalavimo teisių perleidimas išliekant sutarties šalimi. Pagal pliuralistinę teoriją dvišalėje sutartyje atsiranda eilė atskirų prievolių, kurių kiekvienoje sutarties šalis yra arba kreditorius, arba skolininkas. Ši teorija grindžiama ta aplinkybe, jog sutartims taikomos bendrosios prievolių teisės taisyklės, taigi, pagal dvišalę sutartį gali būti prievolių daugetas (Daugiau žr. БАЙБАК, Всеволод Владимирович. *Обязательное требование как объект гражданского оборота*. Москва: Статут, 2005, p. 98-102; ПОЧУЙКИН, Валерий Викторович. *Уступка права требования: основные проблемы применения в современном гражданском праве России*. Москва: Статут, 2005, p. 44-54).

[890] Tokiai pozicijai pritariama ir teismų praktikoje, pvz., 2004-10-28 LAT CBS nutartis c. b. *AB "Kazlų rūdos metalas" v. UAB "Deltima", AB Kredyt Bank S.A*, Nr. 3K-3-535/2004, kat. 25.3; 27.6; 65, kuomet buvo pažymėta, jog jungtinės veiklos sutarties pagrindu veikiančių dalyvių įgaliojimams taikomos ir bendrosios (pvz., CK 2.136 str., 2.137 str.), ir specialiosios (pvz., CK 4.206 str. 2 d.) atstovavimo normos.

[891] Sutarties pakeitimai dažniausiai suprantami kaip sutarties turinio modifikavimas tarp tų pačių šalių. Doktrinoje sutarties pakeitimai, susiję su sutarties šalių pasikeitimu, vadinami sutarties subjektinės pusės pakeitimais.

CK nustato buvusiųjų partnerių atsakomybę, įtvirtindamas partnerio, kurio atžvilgiu jungtinės veiklos sutartis yra nutraukta, likusiems partneriams tęsiant bendrą veiklą, atsakomybės tęstinumą tretiesiems asmenims pagal prievoles, atsiradusias jam esant partnerystės dalyviu: buvęs partneris atsako taip, kaip jis atsakytų būdamas partneriu (CK 6.981 str.). Tačiau CK nereglamentuoja naujųjų partnerių atsakomybės tretiesiems asmenims pagal bendras prievoles apimties. Todėl aiškinant esamą teisinį reguliavimą, kiek tai susiję su sutartiniu partnerių sudėties pasikeitimu, spręstina, kuri koncepcija - būdinga bendrosios ar civilinės teisės tradicijos valstybėms dėl naujųjų partnerių atsakomybės apimties yra įtvirtinta nacionalinėje teisėje. Vertintina, ar tapimas jungtinės veiklos sutarties šalimi *per se* suponuoja naujojo partnerio atsakomybę pagal partnerystės prievoles, kurios susijusios su laikotarpiu iki tapimo partneriu (pvz., dėl civilinės atsakomybės pagal sutartis, sudarytas iki tapimo partneriu ir kurių šalimi nėra naujasis partneris), ar vis gi naujieji partneriai atsako tik pagal prievoles, atsiradusias jiems būnant jungtinės veiklos sutarties dalyviais.

Kadangi partnerių atsakomybė pagal partnerystės prievolės grindžiama išimtinai jo kaip jungtinės veiklos sutarties dalyvio statusu, naujųjų partnerių atsakomybės apimtis pagal partnerystės prievoles aiškintina atsižvelgiant į tapimo partneriu teisinį pagrindą vidiniuose santykiuose. Išimtinai sutartinis partnerystės pobūdis suponuoja, jog naujųjų partnerių atsakomybė pirmiausia turėtų remtis sutartine doktrina, įvertinant galimus sutarties šalies pasikeitimo atvejus. Kadangi nacionalinė teisė neišskiria specialaus reguliavimo pasikeičiant sutarties šaliai, jungtinės veiklos sutarties šalies statuso įgijimas sutartiniu pagrindu santykiuose tarp buvusiojo partnerio, naujojo partnerio ir veiklą tęsiančių partnerių galėtų būti nagrinėjamas pagal novacijos ir (arba) asmenų pasikeitimo prievolėje taisykles. Sutartinis teisių ir pareigų partnerystėje perleidimas tarp pradinio ir naujojo partnerio turėtų būti grindžiamas pagal teisinį tikslą sudaroma sutartimi (pvz., teisių pirkimo-pardavimo, dovanojimo ar mainų sutartimis) [892]. Tais atvejais, kuomet sutartiniu pagrindu į partnerystę įstoja naujasis partneris, likusiems partneriams tęsiant jungtinę veiklą, naujojo partnerio statuso įgijimas analizuotinas per prisijungimo prie partnerystės sutarties teisinę kategoriją.

[892] LANDO *supra*, note 48, p. 1365-136; Paskirų jurisdikcijų teisėje susitarimų dėl sutarties perleidimo (angl. – *transfer of contract*) teisinis reguliavimas nevienalytis: tokios sutartys gali būti pripažįstamos jas įtvirtinant įstatymuose (pvz., Olandijoje, Italijoje, Portugalijoje) arba pagal sutarčių laisvės principą doktrinoje ir teismų praktikoje kvalifikuojamos kitomis sutartimis (pvz., Prancūzijoje, Vokietijoje).

(a) Partnerio pasitraukimas, sutartiniu pagrindu perleidžiant teises ir pareigas pagal jungtinės veiklos sutartį naujam dalyviui

Vidiniuose partnerių santykiuose partnerio pagal jungtinės veiklos sutartį pakeitimas naujuoju partneriu (nauja sutarties šalimi) galėtų būti kvalifikuojamas novacija, jeigu būtų tenkinamos CK 6.141 str. sąlygos. Esant kitų partnerių sutikimui dėl partnerio teisių ir pareigų perleidimo trečiajam asmeniui, kurio būtinumą sąlygoja asmeninis bei sinalagmatinis sutarties pobūdis, novacijos atveju buvęs partneris-pradinis skolininkas pagal partnerystės sutartį pakeičiamas nauju skolininku (naujuoju partneriu). Kadangi novacija yra vienas iš prievolės pasibaigimo pagrindų, kuomet pakeitus vieną prievolę kita, tarp naujo skolininko ir kreditoriaus sukuriama nauja prievolė, naujojo partnerio (naujo skolininko) atsakomybė turėtų kilti tik pagal jungtinės veiklos sutarties prievoles, atsiradusias jam būnant partneriu. Pradinis skolininkas-buvęs partneris būtų atleidžiamas nuo atsakomybės pagal partnerystės prievoles. Tačiau, darbo autorės nuomone, Lietuvoje partnerio teisių ir pareigų pagal partnerystės sutartį perleidimas negali būti kvalifikuojamas novacija. Skirtingai nuo novacijos taikymo praktikos dėl partnerių sudėties pasikeitimo bendrosios teisės tradicijos valstybėse (pvz., JAV, Anglijos), nacionalinėje teisėje novacijos samprata siejama ne tik su asmenų pasikeitimu prievolėje, bet ir su prievolės dalyko, jos įvykdymo būdo ar teisinės prigimties pasikeitimu. Išimtinai sutarties šalies-skolininko pakeitimas, nemodifikuojant sutarties turinio tokia apimtimi, kuri kokybiškai pakeistų pačią prievolę, nėra novacija. Jungtinės veiklos sutarties partnerių pasikeitimas taip pat *per se* neįtakoja kitų partnerystės prievolių elementų pasikeitimo santykiuose su trečiaisiais asmenimis (išoriniuose santykiuose), nes kreditorių atžvilgiu prievolės tapatumas išlieka, keičiasi tik prievolės šalis-skolininkas (t.y. subjektinė pusė)[893]. Be to, aiškinimas, jog bet koks skolos perkėlimas visuomet sąlygoja novaciją, reikštų, jog nacionalinėje teisėje skolos perkėlimo institutas yra perteklinis, tokia išvada būtų nesuderinama su CK įtvirtintu reguliavimu. Skolos perkėlimas ir novacija yra

[893] АГАРКОВ, Михаил Михайлович. *Избранные труды по гражданскому праву*. Москва: Центр "ЮрИнфоР", 2002. II т., p. 123-126; Autoriaus nuomone, skolininko pasikeitimas, kuomet nesikeičia prievolės turinys, laikomas asmenų pasikeitimu prievolėje, ir ši samprata skiriasi nuo romėnų teisės, kurioje nebuvo žinomo skolininko pasikeitimo prievolėje, skolininko pasikeitimas sąlygojo novaciją. Tačiau doktrinoje taip pat yra nuomonių (pvz., R. Sohm), jog skolos perkėlimas negali būti disponavimo objektu, todėl asmenų pasikeitimas reiškia novaciją, ir naujas skolininkas atsako už naujai susiformavusią prievolę, kuri pagal turinį sutampa su ankstesniąja prievole. Taip pat yra autorių (pvz., Strohal), manančių, jog atsakomybės perkėlimas kitam asmeniui savaime įtakoja teisinių santykių esmę, nes pasikeitus skolininkui keičiasi turto fondas, iš kurio tenkinamas reikalavimas.

savarankiški teisiniai institutai, sukeliantys skirtingas teisines pasekmes[894]. Taigi, įstatyminės novacijos sąlygos pagal CK leidžia daryti išvadą, jog partnerio kaip jungtinės veiklos sutarties šalies (skolininko) pakeitimas negali būti grindžiamas novacija[895].

Sutartinis partnerio teisių ir pareigų perleidimas pagal jungtinės veiklos sutartį taip pat nagrinėtinas pagal asmenų pasikeitimo prievolėje taisykles. Partneriui perleidžiant visas dalyvio teisės ir pareigos pagal jungtinės veiklos sutartį, keičiasi partnerystės sutarties šalis. Kadangi nacionalinėje teisėje nėra specialaus sutarties perleidimo reguliavimo, sutartiniu pagrindu keičiantis partnerystės kaip sinalagmatinės sutarties šaliai taikomos reikalavimo perleidimo cesijos pagrindu ir skolos perkėlimo taisyklės (CK 6.101 str., 6.116 str.). Pagal bendrąsias sutartines singuliarinio skolos perkėlimo taisykles gavus kreditoriaus sutikimą ir pasikeitus prievolėje skolininkui, buvęs partneris turėtų būti atleidžiamas nuo partnerystės prievolių vykdymo, už šias prievoles tampant atsakingu naujajam partneriui (CK 6.116 str. 1, 4 d.). Tačiau CK 6.981 str. įtvirtina kitokias teisines pasekmes buvusiojo partnerio atžvilgiu: partneris, kurio atžvilgiu jungtinės veiklos sutartis yra nutraukta, likusiems partneriams tęsiant bendrą veiklą, išlieka atsakingu tretiesiems asmenims pagal prievoles, atsiradusias jam esant partnerystės dalyviu taip, kaip jis atsakytų būdamas partneriu. Taigi, skirtingai nuo bendrųjų sutartinių singuliarinio skolos perkėlimo taisyklių, kuomet, pasikeičiant vienai iš prievolės šalių – skolininkui, užtikrinamas teisinių santykių tęstinumas, ir buvęs skolininkas atleidžiamas nuo prievolės įvykdymo kreditoriui, jungtinės veiklos sutarties dalyvio pasikeitimo atveju CK numato kitokias buvusiojo partnerio atsakomybės partnerystės kreditoriams taisykles, pagal kurias buvęs partneris atsako pagal prievoles, atsiradusias jam būnant sutarties dalyviu.

Darbo autorės nuomone, toks teisinis reguliavimas, susijęs su buvusiųjų partneriu atsakomybės tęstinumu išoriniuose santykiuose, vertintinas kaip asmenų pasikeitimo prievolėje taisyklių išimtis įstatymo pagrindu. Tai įstatyminis kumuliacinis skolos perkėlimas, kuomet kreditorius, išlaikydamas reikalavimo teisę į

[894] Taip pat žr. LANDO *supra*, note 48, p. 128, 130, 134; Novacija neturėtų būti painiojama su sutarties perleidimu, kuris pasižymi sutartinių santykių tęstinumu. Novacijos samprata civilinės teisės tradicijos valstybėse neatsiejama nuo prievolės turinio pasikeitimo. Daugelyje Europos valstybių skolos perkėlimas galimas be novacijos.

[895] Padarius išvadą, jog jungtinės veiklos sutarties partnerio pareigų pagal sutartį perleidimas nelaikomas novacija, toliau netikslinga nagrinėti novacijos įtaką partnerystės kreditoriams.

skolininką, taip pat įgyja ir papildomų reikalavimo teisių į trečiąjį asmenį dėl tos pačios skolos (t.y. trečiasis asmuo tampa papildomu skolininku kreditoriui)[896]. Ši išimtis iš bendrųjų asmenų pasikeitimo prievolėje taisyklių grindžiama sutarties šalies pasikeitimo kaip savitos teisinės kategorijos specifika bei partnerystės teisinių santykių pobūdžiu ir esme. Pastebėtina, jog kumuliacinis skolos perkėlimas, pasikeičiant sutarties šaliai, taip pat žinomas ir paskirų jurisdikcijų teisėje[897] bei tarptautinėje praktikoje[898].

Partnerystės sutartis dažniausiai yra priemonė nustatytam rezultatui pasiekti, santykiams su trečiaisiais asmenimis sureguliuoti. Skirtingai nuo kitų sutarčių, ši sutartis pasižymi instituciniu pobūdžiu, kuomet bendra veikla sąlyginai išskiriama į atskirą ekonominį verslo vienetą. Dalyvio teisių ir pareigų perleidimas pagal jungtinės veiklos sutartį aktualus, kuomet bendros veiklos užbaigimas ir naujos partnerystės suformavimas pragmatiniu požiūriu netikslingas. Todėl tęsiant bendrą

[896] LANDO *supra*, note 48, p. 128-129; Dauguma Europos valstybių šalia įprasto skolos perkėlimo, kuomet pradinis skolininkas atleidžiamas nuo prievolių, pripažįsta kumuliacinį skolos perkėlimą (pvz., Prancūzija, Vokietija). UNIDROIT. *Unidroit Principles of International Commercial Contracts 2004*. Rome: UNIDROIT, 2004, p. 293, 295-297; Kumuliacinis skolos perkėlimas įtvirtintas UNIDROIT principų 9.2.3 str. ir 9.2.5 str. (angl. – *transfer of obligations*), komentare pažymint, jog kreditoriaus sutikimas dėl skolos perkėlimo, suponuoja naujojo skolininko prievolę, tačiau nepreziumuoja pradinio skolininko atleidimo nuo prievolės. Pagal bendrą taisyklę pradinis ir naujasis skolininkai atsako solidariai. Kita vertus, kreditorius turi teisę atleisti pradinį skolininką nuo prievolės vykdymo arba pradinį skolininką laikyti subsidiariu skolininku, jeigu naujasis skolininkas prievolės neįvykdytų arba ją įvykdytų netinkamai. ΑΓΑΡΚΟΒ *supra*, note 893, p. 115; Autorius aiškina sutartinį kumuliacinį skolos perkėlimą, kuomet tarp naujojo ir pradinio skolininkų sudaroma sutartis trečiojo asmens-kreditoriaus naudai.

[897] LANDO *supra*, note 48, p. 128-129, 136-137; Štai, Švedijoje, perleidus sutartį, pradinė sutarties šalis dažniausiai lieka naujos šalies garantu. Italijos CK numato, jog pradinė sutarties šalis atleidžiama nuo prievolių, išskyrus atvejus, kuomet kita sutarties šalies nesutinka pradinės šalies atleisti nuo prievolių.

[898] UNIDROIT Principles *supra,* note 896, p. 303-309; UNIDROIT principai išskiria sutarties perleidimą atskirai nuo bendrųjų sutartinių asmenų pasikeitimo prievolėje situacijų (9 dalis, 3 skyrius). Pagal bendrąją taisyklę, pasikeitus sutarties šaliai, nauja sutarties šalis ir pradinė sutarties šalis atsako solidariai kitai sutarties šaliai dėl sutarties vykdymo. Tačiau kreditorius turi teisę atleisti pradinį skolininką nuo prievolės vykdymo arba pradinę sutarties šalį laikyti subsidiariu skolininku, jeigu nauja sutarties šalis prievolės neįvykdytų arba ją įvykdytų netinkamai (9.3.5 str. komentaras). Šios taisyklės taikytinos, kai nėra kitokio įstatyminio atskirų situacijų reguliavimo. Jeigu perleidžiant verslą taikytinas specialus reguliavimas, šios taisyklės taip pat būtų taikomos atskiros sutarties perleidimui, kuomet tokia sutartis perleidžiama trečiajam asmeniui atskirai nuo viso verslo (9.3.2 str. komentaras). FAUVARQUE-COSSON, Bénédicte; Mazeaud, Denis, ed. *European contract law: materials for a common frame of reference: terminology, guiding principles, model rules*. Produced by Association Henri Capitant des amis de la culture juridique française and Société de législation comparée. Prepared by RACINE, Jean-Baptiste, et al. München: Sellier European Law Publishers, 2008, p. 610-614; PECL taip pat atskirai nuo cesijos ir skolos perkėlimo išskiria sutarties perleidimą (11:105 (2) str., 11:305 str.). Pakeičiant sutarties šalį su kitos šalies sutikimu, pradinė sutarties šalis atleidžiama nuo prievolių vykdymo, jeigu nesusitariama dėl pradinės šalies atsakomybės tęstinumo situacijoje, kuomet pradinė šalis neįvykdo sutarties (11:303 str.). Jeigu teisių ir pareigų perleidimas įvykdytas be kitos sutarties sutikimo, toks perleidimas galioja tik tarp pradinės ir naujos šalių, tačiau kita sutarties šalis turi teisę reikalauti prievolės vykdymo solidariai ir iš perleidėjo (pradinės sutarties šalies), ir gavėjo (naujos sutarties šalies) (11:302 str., 11:304 str.).

veiklą, partnerystės sutarties šalies pasikeitimas turėtų būti neatsiejamas nuo sąlyginai atskiro ekonominio vieneto - verslo tęstinumo, *inter alia*, esminę reikšmę turinčių bendros veiklos prievolių tęstinumo. Išoriniuose santykiuose labiausiai tikėtinos situacijos ne dėl atskirų reikalavimo teisių perleidimo ir skolų perkėlimo, bet dėl sutarties šalies dalyvio pasikeitimo nebaigtose vykdyti ir (ar) tęstinio pobūdžio sutartyse. Nebaigtų vykdyti ir tęstinio pobūdžio dvišalių sutarčių tolesnis vykdymas, pasikeitus partnerių sudėčiai (t.y. sutarties šalies daugeto dalyviams), galimas tik esant kreditoriaus sutikimui. Esminę reikšmę turinčių sutarčių subjektinės pusės pakeitimui kitos sutarties šalies sutikimas dažniausiai gaunamas iš anksto (iki dalyvio teisių ir pareigų perleidimo pagal jungtinės veiklos sutartį) arba toks sutikimas yra sąlyga dalyvio statuso įgijimui. Tikėtina, jog daugeliu atveju kreditorių sutikimai būtų siejami su buvusiojo partnerio atsakomybės tęstinumu. Kita vertus, perleisdamas teises ir pareigas, buvęs partneris galėtų išvengti atsakomybės už su vykdytu verslu susijusias prievoles, kas neskatintų bendros veiklos partnerių veikti atsakingai, neužsiimti per daug rizikinga veikla, bendradarbiauti ir kooperuotis tarpusavyje. Todėl, darbo autorės nuomone, įstatyminė išimtis iš bendrųjų asmenų pasikeitimo prievolėje taisyklių grindžiama bendros veiklos partnerių ir kreditorių interesų derinimu, kuomet, viena vertus, pasikeitus partnerių sudėčiai, sudaromos prielaidos verslo tęstinumui, kita vertus, užtikrinama kreditorių teisių apsauga, jeigu naujasis partneris būtų finansiškai nepajėgus įvykdyti buvusiojo partnerio prievolių.

Kadangi partnerių atsakomybę tretiesiems asmenims įstatymas sieja būtent su partnerio statusu, vidiniuose santykiuose partnerių sudėties pasikeitimo pagal asmenų pasikeitimo prievolėje taisykles logiška išdava būtų tokio partnerio-pradinio skolininko pakeitimas nauju skolininku (naujuoju partneriu) santykiuose su partnerystės kreditoriais išoriniuose santykiuose. Tačiau partnerystės pagrindu susiformuojantis dualistinis teisinių santykių pobūdis ir situacijų įvairovė išoriniuose santykiuose leidžia daryti išvadą, jog vien tik partnerių susitarimas dėl teisių ir pareigų pagal jungtinės veiklos sutartį perleidimo nebūtinai gali sąlygoti asmenų pasikeitimo prievolėje transformaciją išvestiniuose santykiuose. Kumuliacinio skolos perkėlimo taisyklės *per se* negali įtakoti trečiųjų asmenų teisių prievolėse, kuriose partneriai dalyvauja kaip solidarių skolininkų daugetas. Partneriai-solidarūs bendraskoliai savo turtinių santykių negali spręsti be kreditorių, nes pakeitus solidariosios prievolės daugetą, kyla grėsmė, kad prievolė bus neįvykdyta visiškai ar

bus įvykdyta iš dalies. Keičiantis skolininkui arba sutarties šaliai, būtina kreditoriaus (kitos sutarties šalies) valios išraiška.

Štai, gavus partnerystės kreditoriaus sutikimą ir pasikeitus prievolėje skolininkui, už prievoles, atsiradusias iki partnerių sudėties pasikeitimo, atsakytų ir naujieji, ir buvę partneriai. Tačiau partnerio teisių ir pareigų pagal jungtinės veiklos sutartį perleidimas asmenų pasikeitimo prievolėje pagrindu išoriniuose santykiuose apima ir sutarties šalies dalyvio pasikeitimo, ir atskirų skolų perkėlimo atvejus, o taip pat ir būsimas, ir ankstesnes partnerystės prievoles (pvz., ne tik prievoles pagal nebaigtas vykdyti sutartis, bet ir netinkamai įvykdytas prievoles, kaip antai, dėl garantinių pareigų ar kitokios civilinės atsakomybės netinkamai įvykdžius sutartį). Taigi, naujasis partneris turėtų prisiimti atsakomybę pagal prievoles dėl netinkamai įvykdytų sutarčių, nors sutartis buvo netinkamai vykdoma laikotarpiu iki tapimo partneriu. Pastaruoju atveju, nesant teisinių santykių su kreditoriais tęstinumo, partneriai gali būti nesuinteresuoti derinti pareigų perkėlimo pagal netinkamai įvykdytas prievoles. Be to, kreditorių pagal netinkamai įvykdytų sutarčių informavimą gali būti sudėtinga įgyvendinti objektyviai (pvz., esant dideliam klientų skaičiui; situacija būtų neaiški dėl tų kreditorių, kurie nėra pareiškę reikalavimų dėl netinkamo sutarties vykdymo). Su kreditoriais, su kuriais tęsiamas bendradarbiavimas, taip pat gali būti neišspręstas atsakomybės klausimas pagal kitas, baigtas vykdyti sutartis. Kita vertus, kreditorius gali sutikti dėl bendradarbiavimo sudarant naują sutartį, pasikeitus partnerių sudėčiai, bet neduoti sutikimo dėl asmenų pasikeitimo prievolėje. Tokiose ir panašiose situacijose, kai nėra gautas bendros veiklos kreditoriaus sutikimas dėl skolos perkėlimo pagal partnerystės prievoles, išoriniuose santykiuose už šias prievoles atsako buvęs partneris (CK 6.981 str., 6.116 str. 1, 4 d.) [899]. Šiuo atveju naujojo partnerio atsakomybės pagal bendros veiklos prievoles apimtis priklausytų išimtinai tik nuo partnerių valios ir jų vidinio susitarimo turinio. Jeigu pagal tarpusavio partnerio susitarimą naujasis partneris įsipareigotų įvykdyti buvusiojo partnerio prievoles, kuomet skolos perkėlimui nėra gautas kreditoriaus sutikimas, tokia naujojo partnerio prievolė būtų laikoma įsipareigojimu buvusiam partneriui (pradiniam skolininkui) už prievolės įvykdymą kreditoriui. Šiuo

[899]Jeigu atskiri bendros veiklos kreditoriai nesutinka su vieno iš sutarties šalies dalyvio pasikeitimu tęstinio pobūdžio sutartyse (pvz., kreditoriaus netenkina naujojo partnerio patirtis, reputacija ar mokumas) ir ši situacija nereglamentuojama tarp partnerystės kreditoriaus ir partnerių sudarytoje sutartyje, spręstina dėl šios sutarties nutraukimo arba tęsimo be buvusiojo ir naujojo partnerių dalyvavimo šio konkretaus kreditoriaus atžvilgiu.

atveju kreditorius neįgytų papildomų teisių į naująjį partnerį (CK 6.50 str.). Priklausomai nuo partnerių susitarimo pobūdžio, toks įsipareigojimas taip pat galėtų būti kvalifikuojamas sutartimi trečiojo asmens naudai, kuomet naujasis partneris atsakytų pagal buvusiojo partnerio prievoles kreditoriui (CK 6.191 str.).

Aptartos situacijos išoriniuose santykiuose suponuoja išvadą, jog buvusiųjų partnerių atsakomybės apimtis partnerystės kreditoriams, išoriniuose santykiuose įstatymo pagrindu visais atvejais būtų vienoda (CK 6.981 str.), t.y. buvusiųjų partnerių atsakomybė pagal prievoles, atsiradusias jiems būnant partnerystės dalyviais, tęsiasi, kai gautas kreditoriaus sutikimas dėl skolos perkėlimo ar sutarties šalies pasikeitimo, o taip pat ir situacijose, kai kreditorius tokio sutikimo neduoda. Tačiau naujųjų partnerių atžvilgiu skirtingos teisinės pasekmės kreditoriams būtų sąlygojamos ne tik jų (kreditorių) valios, bet priklausytų ir nuo partnerių valios. Partneriams, sąmoningai nederinant su partnerystės kreditoriais skolų perkėlimo, pvz., pagal netinkamai įvykdytas prievoles, būtų apribojama naujųjų partnerių atsakomybė dėl šių prievolių. Galimos situacijos, kuomet, naujajam partneriui perimant vykdomo verslo naudą ir buvusiam partneriui liekant atsakingu už su šiuo verslu susijusias prievoles, būtų nustatomas nepagrįstas ir neteisingas naudos ir rizikos (pareigų) santykis, kas galėtų sąlygoti kreditorių interesų pažeidimą. Pragmatiniu požiūriu tokia situacija taip pat suponuotų teisinį neaiškumą dėl atsakomybės subjekto, t.y. vienais atvejais pagal prievoles, atsiradusias buvusiam partneriui būnant dalyviu, partnerystės kreditorių reikalavimai būtų tenkinami iš buvusiojo dalyvio, kitais - iš abiejų kartu.

Darbo autorės nuomone, skirtinga naujųjų partnerių atsakomybės apimtis nėra pateisinama vienodą teisinę apsaugą turinčių bendros veiklos kreditorių atžvilgiu. Todėl, kaip ir dėl buvusiųjų partnerių, trečiųjų asmenų atžvilgiu naujųjų partnerių atsakomybės vertinimas išimtinai pagal bendrąsias sutartines singuliarinio asmenų pasikeitimo prievolėje taisykles būtų nevisapusiškas ir nepakankamas. Naujųjų partnerių atsakomybės apimtis taip pat turėtų būti aiškinama, atsižvelgiant į sutarties šalies pasikeitimo kaip savitos teisinės kategorijos specifiką bei partnerystės teisinių santykių pobūdį ir esmę, t.y. partnerystės sutarties šalies pasikeitimas, tęsiant bendrą veiklą, turėtų būti suprantamas kaip sąlyginai atskiro ekonominio vieneto - verslo perleidimas.

Skirtingai nuo universalaus teisių ir pareigų perleidimo (pvz., paveldint, juridinio asmens reorganizavimo metu), kuomet teoriškai kreditoriaus situacija neturėtų keistis dėl turto, kuriuo užtikrinami reikalavimai, sudėties tapatumo, singuliarinio skolos perkėlimo atveju asmenų pasikeitimas prievolėje dažniausiai sąlygoja kitokias naujojo skolininko finansines galimybes, taigi, ir kito turto fondą, iš kurio būtų užtikrinami kreditoriaus reikalavimai. Kita vertus, teisinių santykių pobūdis ir reikšmė gali sąlygoti specifinį tam tikrų situacijų, perkeliant skolą sutartiniu singuliariniu būdu, teisinį reguliavimą. Darbo autorės nuomone, viena iš tokių specifinių situacijų įtvirtinta CK 6.122 str. 1 dalyje, kuri skirta verslo perleidimui. Ši norma įtvirtina taisyklę, jog asmuo, perėmęs turtą arba įmonę su aktyvais ir pasyvais, prisiima su turtu ar įmone susijusias teises bei prievoles. CK 6.122 str. 1 dalies prasme verslo samprata apima ne tik įmonę kaip atskirą civilinių teisių objektą (CK 1.110 str.), bet ir kitus turtinius kompleksus, kitus turto vienetus, kurie formaliai nėra laikomi įmone, tačiau dėl savo esmės ir pobūdžio galėtų būti kvalifikuojami atskiru verslu. Toks reguliavimas pagrindžiamas kreditorių lūkesčiais, kadangi, verslo kreditoriai veikiau pasitiki ne tiek skolininko asmeniu, kiek savo reikalavimų patenkinimo tikisi iš ekonominiu požiūriu sąlyginai savarankiško verslo, kuriuo pirmiausia ir turėtų būti užtikrinamos verslo prievolės. Taigi, viešuoju požiūriu reikšmingose situacijose, kurios iš esmės siejamos su perleidžiamu verslu, įstatymas įpareigoja asmenį, perimantį reikalavimo teises, kartu prisiimti susijusias skolas[900]. Paskirų jurisdikcijų teisėje taip pat galima pastebėti tendencijas, kai perleidžiant verslą, kuris identifikuojamas kaip tam tikras atskiras vienetas ir kurį perleidus trečiųjų asmenų atžvilgiu išlaikomas verslo tapatumas, siekiama užtikrinti ne tik teisių, bet ir pareigų tęstinumą[901].

[900] Šalia bendrosios normos (CK 6.122 str.), skirtos verslo perleidimui, specifinės atsakomybės taisykles gali būti nustatytos įstatymu reguliuojant atskirus verslo perleidimo atvejus (pvz., reguliuojant įmonės pirkimo-pardavimo sutartinius santykius, įtvirtinamas specialus kreditorių teisių apsaugos įgyvendinimo mechanizmas, *inter alia*, tam tikrais atvejais solidari įmonės pardavėjo ir pirkėjo atsakomybė pagal perkeltas prievoles ir tokios atsakomybės terminai; CK 6.401-6.410 str., panašus reglamentavimas dėl įmonės nuomos, CK 6.536-6.544 str.).

[901] Štai, pagal Vokietijos KK 25 str. verslo perleidimas apima registruotos įmonės ir neįregistruoto verslo perleidimą, kuomet įstatymo pagrindu įtvirtinamas teisių ir pareigų tęstinumas naujojo savininko atžvilgiu, nebent tarp buvusiojo verslo savininko ir naujojo verslo savininko susitarime būtų numatyta kitaip (toks susitarimas saisto trečiuosius asmenis, jeigu yra išviešinamas registre). Tačiau verslą tęsiant kitu pavadinimu, atsakomybė pagal ankstesnes skolas galėtų kilti tik išimtinais atvejais, pvz., naujajam verslo savininkui apie tai pareiškus viešai. Tais atvejais, kai naujasis verslo savininkas atsako pagal ankstesnes prievoles, buvęs savininkas taip pat išlieka atsakingu pagal ankstesnes prievoles 5 m. laikotarpiu (Vokietijos KK 26 str.). Naujojo verslo savininko atsakomybė pagal ankstesnes prievoles, veiklą vykdant tuo pačiu įmonės pavadinimu, yra grindžiama įvairiomis doktrinomis, pvz., atsakomybės tęstinumo tęsiant verslą teorija, verslo kaip turtinio vieneto, kuriuo

Situacija, kai perleidžiama bendra veikla, vykdoma išimtinai jungtinės veiklos sutarties pagrindu, nesukuriant atskiro subjekto, panaši į kitus verslo perleidimo atvejus. Susitarimas dėl dalyvio teisių ir pareigų pagal partnerystės sutartį perleidimo neatsiejamas nuo susitarimo dėl išvestinių civilinių teisių objektų perleidimo išoriniuose santykiuose, kurie nėra partnerystės sutarties objektais (pvz., perleidžiamos ne tik teisės ir pareigos pagal jungtinės veiklos sutartį, bet ir bendros nuosavybės teise priklausantis turtas, bendros partnerių teisės trečiųjų asmenų atžvilgiu), o taip pat neatsiejamas ir nuo susitarimo dėl bendros veiklos skolų (įsipareigojimų) prieš trečiuosius asmenis perkėlimo. Nors partnerystė neturi teisinio subjektiškumo, tačiau visumoje bendra veikla sudaro tam tikrą jungtinės veiklos sutarties pagrindu sukuriamą atskirą teisių ir pareigų kompleksą ir ekonominiu požiūriu kvalifikuotina atskiru verslu[902]. Nesant aiškaus teisinio reguliavimo, teisinės sistemos vientisumo požiūriu teisės normos turėtų būti aiškinamos atsižvelgiant, *inter alia*, į tą aplinkybę, jog panašiose situacijose kreditoriams turėtų būti užtikrinama panaši jų teisių apsauga. Todėl, darbo autorės nuomone, sutartiniu pagrindu perleidžiant partnerio teises ir pareigas pagal jungtinės veiklos sutartį naujajam dalyviui ir likusiems partneriams tęsiant bendrą veiklą, turėtų būti taikoma minėta norma, t.y. CK 6.122 str. 1 dalis, kuri reikšminga naujojo partnerio atsakomybės apimties aspektu. Atsižvelgiant į šioje teisės normoje įtvirtintą taisyklę, jog asmuo, perėmęs turtą arba įmonę su aktyvais ir pasyvais, prisiima su turtu ar įmone susijusias teises bei prievoles, tęsiant verslą naujojo partnerio atsakomybės apimtis turėtų būti aiškinama kaip apimanti ir ankstesnes partnerystės prievoles, siejamas su laikotarpiu iki partnerio statuso įgijimo. Tokia naujojo partnerio atsakomybės apimtis grindžiama įstatymo pagrindu (CK 1.136 str. 2 d. 6 p., 6.2 str.)[903]. Tačiau ši naujojo partnerio

---

pirmiausia užtikrinamos verslo prievolės, teorija, tariamų faktų teorija, paremta regimybe, jog naujasis savininkas perėmė ankstesnius įsipareigojimus, o taip pat prisijungimo teorija (Daugiau žr. ЕРШОВА; ОВЧИННИКОВ, *supra*, note 49, p. 215-220). LANDO *supra*, note 48, p. 137; Danijoje sutarties perleidimui taikomos teisės normos dėl įmonės pirkimo-pardavimo, tačiau tik tiek, kiek tai neprieštarauja teisinių santykių esmei ir susiformavusiems papročiams.

[902] Kaip antai, vykdydami komercinę jungtinės veiklos sutartį, pvz., dėl prekybos nekilnojamuoju turtu, kurį sukuria partneriai, partneriai sudaro statybinių medžiagų pirkimo sutartis, dalyvauja savo darbu statybos procese arba sudaro rangos sutartis su trečiaisiais asmenimis, finansuoja statybos procesą. Sukurtus nekilnojamuosius daiktus, jiems priklausančius bendros dalinės nuosavybės teise, realizuoja pagal pirkimo-pardavimo sutartis, gautą pelną pasidalina.

[903] Alternatyviai, atsakomybės prisiėmimas galėtų būti suprantamas kaip oferta kreditoriams. Tačiau, lingvistinis CK 6.122 str. 1 dalies aiškinimas (autorės pastaba - „*prisiima*“) suponuoja asmenį teisiškai saistantį įsipareigojimą, bet ne siūlymą, priklausomą nuo kitos šalies (kreditoriaus) valios (akcepto). Be to, pastaroji pozicija sąlygotų neišbaigtumą teisinių pasekmių atžvilgiu (pvz., ofertos galiojimas laike). Atsižvelgiant į gramatinę normos sudėtį, asmens įsipareigojimas kreditoriui taip pat galėtų būti

prievolė neriboja partnerystės kreditoriaus teisių, pvz., teisės vienašališkai nepatvirtinti skolos perkėlimo tęstinių sutarčių atžvilgiu per protingą terminą sužinojus apie jungtinės veikos sutarties partnerių sudėties pasikeitimą, o taip pat teisės sudaryti naują sutartį, pasikeitus partnerių sudėčiai.

Papildomai, išvadą dėl naujųjų partnerių atsakomybės apimties, ją siejant su visomis bendros veiklos prievolėmis, taip pat pagrindžia šie argumentai. *Pirma*, lingvistiškai toks aiškinimas atitinka CK 6.975 str. 3 dalies, kuri numato visų partnerių solidarią atsakomybę, prasmę. Darbo autorės nuomone, „visi partneriai“ turėtų būti suprantami kaip esami partneriai, taigi, įskaitant naujuosius partnerius. *Antra*, naujųjų partnerių atsakomybės apimtis aiškintina sistemiškai su kitomis CK normomis, reguliuojančiomis kitus partnerių atsakomybės atvejus (pvz., CK 6.981 str., 6.978 str. 3 d.), atsižvelgiant į pastarųjų teisės normų gramatinę sudėtį. Buvusiųjų partnerių atsakomybė, kitiems partneriams tęsiant bendrą veiklą (CK 6.981 str.), bei visų dalyvių solidari atsakomybė tretiesiems asmenims, pasibaigus jungtinės veiklos sutarčiai visa apimtimi ir bendrą veiklą nutraukus (CK 6.978 str. 3 d.), konkretizuojama pagal iki sutarties nutraukimo (pasibaigimo) atsiradusias ir neįvykdytas bendras prievoles. Naujųjų partnerių atsakomybė įstatyme nėra siejama tik su prievolėmis, atsiradusiomis jiems būnant jungtinės veiklos sutarties dalyviais. Todėl darytina išvada, jog įstatymų leidėjas, nedetalizuodamas naujųjų partnerių atsakomybės apimties, siekė įtvirtinti naujųjų dalyvių atsakomybę visa apimtimi. Taigi, pagal partnerių ir naujojo partnerio susitarimą pasikeitus partnerių sudėčiai jungtinės veiklos sutarties perleidimo būdu, naujojo partnerio atsakomybė tretiesiems asmenims apima visas bendros veiklos prievoles, *inter alia*, prievoles atsiradusias iki jam tampant dalyviu.

Kadangi buvusiojo ir naujojo partnerio teisinių santykių reglamentavimas priklauso nuo sudaromos sutarties teisinio tikslo, trečiųjų asmenų atžvilgiu reikšminga, ar atlygintinam partnerystės sutarties šalies pasikeitimui pinigais šalia CK 6.122 str. 1 dalies, kuri skirta teisių ir pareigų tęstinumo užtikrinimui perleidžiant verslą, taikytinos specialios CK nuostatos, reguliuojančios įmonės pirkimo-pardavimo sutartį (CK 6.402-6.410 str.), *inter alia*, sutarties šalių atsakomybę pardavėjo kreditoriams. Šis klausimas kyla dėl komercinės jungtinės veiklos sutarties

aiškinamas kaip prievolė, kylanti iš vienašalio sandorio (CK 1.63 str. 3 d., 1.64 str.). Tačiau turtą ir su šiuo turtu susijusias teises perimančio asmens atsakomybė už su turtu susijusias prievoles nesiejama su tokio asmens valia, šiai prievolei atsirasti nereikia papildomos jo valios išraiškos, atsakomybė kyla dėl juridinio fakto - susitarimo dėl dalyvio teisių ir pareigų perleidimo pagal jungtinės veiklos sutartį.

dalyko ir įmonės pirkimo-pardavimo sutarties dalyko panašumo. *Pirma*, pagal CK 1.110 str. įmone laikoma verslo forma, kuri apima turto ir turtinių bei neturtinių teisių, skolų ir kitokių pareigų visumą. Susitarimu dėl dalyvio teisių ir pareigų pagal jungtinės veiklos sutartį perleidimo perduodama pati bendra veikla (verslas), kurią taip pat sudaro atskirų sudedamųjų (turto, teisių ir pareigų) visuma. Bendra veikla apjungia įvairius pagal teisinę prigimtį objektus, kurie, nesant jungtinės veiklos, galėtų funkcionuoti apyvartoje savarankiškai. *Antra*, įmonė kaip pirkimo-pardavimo sutarties dalykas pasižymi tam tikra specifika - fiziškai atskiras civilinių teisių objektas neegzistuoja, tai yra teisinė kategorija, teisinė fikcija. Pasikeitus jungtinės veiklos sutarties šaliai ir pakeitus sudedamųjų teisinį režimą išvestiniuose santykiuose, šio atskiro dalyko egzistavimas taip pat pasibaigia, toliau tęsiamos bendros veiklos sudedamosios objektyviai kinta. *Trečia*, įmonės kaip atskiro civilinių teisių objekto reikšmę suponuoja jos turtinis pobūdis plačiąja prasme. Tik visuma lemia verslo kaip vieneto vertę. Tačiau esminės reikšmės turi tokios sudedamosios, kaip klientūra, verslo ryšiai, verslo galimybės, dalykinė reputacija, personalas. Šie požymiai taip pat būdingi perleidžiant bendrą veiklą. *Ketvirta*, įmonės pirkimo-pardavimo atveju siekiama įsigyti sisteminiais ryšiais susijusių turto, teisių ir pareigų visumą kaip atskirą vienetą. Dalyvio teisių ir pareigų pagal jungtinės veiklos sutartį įsigijimo tikslas taip pat siejamas ne su sutarties šalies pasikeitimu, kaip tokiu, ar su tikslu įsigyti atskiras sudedamąsias, bet veikiau su iš dalyvio teisių sąlygojamos bendros veiklos, sudarančios tam tikrą atskirą verslo vienetą, perėmimu[904]. Taip pat pažymėtina, jog ir komercinė jungtinės veiklos sutartis, ir įmonės pirkimo-pardavimo sutartis laikytinos rizikos sutartimis, todėl šios sutartys taip pat yra panašios ir šiuo aspektu.

Tačiau komercinės jungtinės veiklos sutarties dalyko ir įmonės pirkimo-pardavimo sutarties dalyko panašumas savaime nereiškia, jog perleidžiant dalyvio teises ir pareigas pagal jungtinės veiklos sutartį už atlyginimą pinigais taikomos CK

[904] Pagal 1999-05-25 Lietuvos Respublikos turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymo (su pakeitimais ir papildymais) (VŽ, 1999, Nr. 52-1672) 2 str. 4 d. verslas apibrėžiamas kaip juridinio ar fizinio asmens veikla, kuriai naudojami ekonominiai ištekliai, kuria siekiama gauti pajamų bei pelno ir už kurią šis asmuo atsako savo turtu. Dėl įmonės kaip verslo sampratos pagal paskiras jurisdikcijas, pvz., Prancūzijoje, Vokietijoje, Anglijoje, Rusijoje, Italijoje, žr. ЕРШОВА; ОВЧИННИКОВ *supra*, note 49, p. 9-92, 158-220; Daugiau apie įmonės kaip savarankiško civilinių teisių objekto požymius žr. БЕЛОВ, Вадим Анатольевич. *Имущественные комплексы: очерк теории и опыт догматической конструкции по российскому гражданскому праву*. Москва: Центр ЮрИнфоР, 2004, p. 27-59, 170; Dėl įmonės kaip įmonės pirkimo-pardavimo sutarties objekto, įmonės ir verslo sąvokų santykio žr. BITĖ, Virginijus. *Uždarosios bendrovės akcijų pardavimas, kaip verslo perleidimo būdas*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (01 S). Vilnius, 2009, p. 15-19, 34-38.

nuostatos, reguliuojančios įmonės pirkimo-pardavimo sutartį (CK 6.402-6.410 str.). Nedetalizuojant skirtumų tarp šių abiejų sutarčių dalykų, pažymėtina, jog kiekvienu specialiu teisiniu reguliavimu siekiama tam tikrų tikslų. Skirtingai nuo įprastinės pirkimo-pardavimo sutarties, kuri nepasižymi abiejų šalių solidaria atsakomybe tretiesiems asmenims, įmonės pirkimo-pardavimo sutarties dalyko specifika lemia, jog įtvirtinamas kitoks pirkėjo ir pardavėjo atsakomybės režimas, t.y. tam tikrais atvejais abi sutarties šalys (pirkėjas ir pardavėjas) atsako pardavėjo kreditoriams (pvz., CK 6.402 str. 3 d., 6.405 str., 6.406 str. 1 d.). Taip siekiama pardavėjo kreditorių teisių apsaugos, užtikrinant ne tik verslo perimamumą, bet ir teisių bei pareigų tęstinumą. Tokiu teisiniu reguliavimu taip pat derinami pardavėjo kreditorių, iš vienos pusės, ir pardavėjo bei pirkėjo, iš kitos pusės, interesai (pvz., pardavėjo kreditorių reikalavimų tenkinimui įtvirtinami trumpesni ieškinio senaties terminai, o taip pat naikinamieji terminai, CK 6.406 str. 2 d.). Bendros veiklos kreditorių teisių apsaugos požiūriu specialus teisinis reglamentavimas dėl jungtinės veiklos sutarties dalyvių atsakomybės savaime yra pakankamas, nes CK įtvirtina visų partnerių solidarią atsakomybę pagal partnerystės prievoles (CK 6.6. str. 3 d., 6.975 str. 3 d., 6.981 str.). Be to, CK nuostatos, reglamentuojančių įmonės pirkimo-pardavimo sutartį, negalėtų būti taikomos perleidžiant bendrą veiklą dar ir dėl tos priežasties, jog tai prieštarautų jungtinės veiklos sutarties esmei ir pobūdžiui. Asmeninis partnerystės pobūdis lemia solidarią partnerių atsakomybę pagal bendras prievoles išimtinai dėl sutarties dalyvio statuso, buvusiojo partnerio ar naujojo partnerio atsakomybė nėra sąlygojama šių dalyvių elgesio trečiųjų asmenų atžvilgiu, kas būtų teisiškai reikšminga sprendžiant dėl įmonės pirkėjo ir (ar) pardavėjo atsakomybės (pvz., CK 6.402 str. 3 d., 6.405 str., 6.406 str. 1 d.). *Intuitus personae* principas suponuoja ribotą partnerio teisių ir pareigų pagal jungtinės veiklos sutartį perleidimą, *per contra*, įmonės pirkimo-pardavimo sutartimi siekiama supaprastinti civilinių santykių apyvartą. Taigi, pasikeičiant partnerystės sutarties šaliai už atlyginimą pinigais, CK nuostatos, reguliuojančios įmonės pirkimo-pardavimo sutartį (CK 6.402-6.410 str.), netaikytinos. Sutarties šalies pasikeitimas galimas tik visa apimtimi, todėl siekiant padidinti esamą partnerių sudėtį, naujasis dalyvis galėtų tapti sutarties šalimi kitu būdu - prisijungti prie jungtinės veiklos sutarties.

(b) Naujojo partnerio prisijungimas prie jungtinės veiklos sutarties

Kaip ir aukščiau aptartu atveju, kuomet tęsiant veiklą vienas iš dalyvių perleidžia teises ir pareigas pagal partnerytės sutartį, pragmatiniu požiūriu prisijungimas prie jungtinės veiklos sutarties aktualus, jeigu netikslinga bendrą veiklą užbaigti ir pradėti naujos partnerystės (t.y. sudaryti naują jungtinės veiklos sutartį). Kadangi nacionalinė teisė nereglamentuoja prisijungimo prie sutarties, darbo autorės nuomone, prisijungimas prie sutarties nagrinėtinas kaip šalių susitarimas dėl prievolės subjektinės sudėties pakeitimo (CK 6.223 str. 1 d.). Šiuo atveju vidiniuose santykiuose atsiranda naujas (papildomas) jungtinės veiklos sutarties dalyvis, išoriniuose santykiuose prievolės šalies (kreditoriaus arba skolininko) daugetą taip pat papildo naujas dalyvis.

Vidiniuose santykiuose pagrindinis skirtumas tarp prisijungimo prie jungtinės veiklos sutarties ir dalyvio teisių ir pareigų perleidimo pagal šią sutartį yra tas, jog trečiasis asmuo, tapdamas partnerystės sutarties dalyviu, įsipareigoja padaryti tam tikrą įnašą į bendrą veiklą, o ne, pvz., sumokėti atlygį už perleidžiamas dalyvio teises vienam iš bendros veiklos partnerių. Teisiniai santykiai susiklosto tik tarp visų partnerių kartu, papildomai savarankiškų teisinių santykių išimtinai tarp vieno iš bendros veiklos partnerių ir naujojo partneriu nėra. Kartu su subjektine sudėtimi taip pat pasikeičia partnerystės sutarties turinys (pvz., individualizuojant naujojo partnerio įnašus). Kitas skirtumas susijęs su ta aplinkybe, jog prisijungimo atveju netaikomos asmenų pasikeitimo prievolėje taisyklės.

Daugiašalėje partnerystės sutartyje kiekvienas partneris dalyvauja ir kaip skolininkas, ir kaip kreditorius, vienos iš šalių aktyvaus ar pasyvaus daugeto nėra. Pagal sutarties laisvės principą vidiniuose santykiuose jungtinės veiklos sutarties dalyviai sprendžia dėl tarpusavio teisių ir pareigų priimdami naująjį partnerį, įskaitant ir dėl prisijungiančiojo partnerio atsakomybės už prievoles iki partnerystės sutarties subjektinės sudėties pakeitimo. Tačiau vidinis partnerių susitarimas nesaisto trečiųjų asmenų (CK 6.189 str. 1 d.).

Ex lege (liet. – iš įstatymo) pasyvus solidarumas reiškia solidarios partnerių pareigos nedalomumą (CK 6.6 str. 4 d.). Tačiau solidarumas užtikrina prievolės nedalomumą tik jai atsirandant, tačiau neužtikrina nedalomumo dėl vėlesnių

įvykių[905]. Taigi, nagrinėjant sutarties subjektinės sudėties pasikeitimą ir aiškinant prisijungiančiojo partnerio atsakomybės apimtį svarbu įvertinti jungtinės veiklos sutarties dalyko (bendros veiklos) dalomumą trečiųjų asmenų atžvilgiu. Didėjant jungtinės veiklos sutarties dalyvių skaičiui prievolės dalomumas ypatingai reikšmingas: prisijungiant naujai partnerystės sutarties šaliai, nedalomosios prievolės atžvilgiu pareigos perimamos visa apimtimi.

Bendros veiklos pobūdis gali būti įvairus, priklausomai nuo bendros veiklos teisinių tikslų (pvz., dalyviai gali įsipareigoti vykdyti prekybinę, statybinę, nuomos veiklą). Priklausomai nuo susiformuojančių civilinių teisinių santykių pobūdžio arba jeigu bendrą veiklą sudaro universaliosios (jungtinės) prievolės, bendra veikla objektyviai ar teisiniu atžvilgiu galėtų būti išskaidoma į atskiras dalis. Kaip antai, pagal jungtinės veiklos sutartį gali būti vykdomos skirtingo pobūdžio veiklos (pvz., nuoma ir statyba) arba atliekami nauji, tačiau tapatūs pasikartojantys veiksmai (pvz., tokios pačios rūšies prekių partijos perkamos pateikiant naujus užsakymus, šios prekės perparduodamos taip pat pagal atskiras pirkimo-pardavimo sutartis). Šiuo atveju išoriniuose santykiuose dėl kiekvienos iš bendros veiklos prievolių galėtų būti sudaromos atskiros sutartys dėl subjektinės sudėties pakeitimo (pvz., dėl papildomo naujo skolininko ar kreditoriaus). Tačiau padalinus bendrą veiklą į atskiras dalis, kiekvienos prievolės turinys ir bendros veiklos kaip visumos turinys nebus vienarūšiai. Štai, nors bendros veiklos sutartis gali sąlygoti mokėjimus pagal atskiras perkamas prekių partijas, tačiau pagal tokias pirkimo-pardavimo sutartis gautinos sumos savaime nereiškia bendro rezultato, priskiriamo kiekvienam iš partnerių. Bendras rezultatas apskaičiuojamas tik įvertinus pajamas bei išlaidas per tęstinį laikotarpį, o taip pat atsižvelgiant į sutarties nuostatas dėl bendro rezultato paskirstymo tarp dalyvių.

Prievolės dalykas laikomas dalomu, jeigu kiekviena atskiriama dalis savo turiniu yra analogiška prievolės kaip visumos turiniui, atskiros prievolės turinys nuo visumos skiriasi tik kiekybiškai; jeigu atskiros prievolės savo turiniu yra nevienarūšės, jas lyginant su prievole kaip visuma, prievolės dalykas nedalomas[906]. Paslaugų teikimo sutarčių ar darbų atlikimo sutarčių prievolės dalykas yra nedalomas,

[905]Apie nedalomąsias prievoles žr. MIKELĖNAS, Valentinas. *Prievolių teisė*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 132, 143-144, 172-180; САРБАШ *supra*, note 730, 262-267, 272.
[906] ШЕРШЕНЕВИЧ, Габриэль Феликсович. *Учебник русского гражданского права*. Московский государственный университет им. М.В. Ломоносова. Кафедра гражданского права юридического факультета. Москва: Статут, 2005. II т., p. 30-31.

jeigu atskirų veiksmų, kurie sudaro šių sutartinių prievolių dalyką, rezultatas nėra kokybiškai identiškas kitų atskirų veiksmų rezultatams, o taip pat ir veiksmų kai visumos galutiniam rezultatui[907]. Tuo tarpu bendra veikla kaip visuma ir jos atskiros sudedamosios dalys turiniu skiriasi ir kokybiškai, ir kiekybiškai. Partnerystėje galutinis bendras tikslas - pelno siekimas, kuris įgyvendinamas per naudos, rizikos ir reikalų tvarkymo bendrumą, lemia jungtinės veiklos sutarties šalių (įskaitant naujųjų) teisių ir pareigų sąsają su bendra veikla kaip visuma[908]. Todėl trečiųjų asmenų atsakomybės atžvilgiu jungtinės veiklos sutarties esmė suponuoja jos dalyko (bendros veiklos) nedalomumą ir naujai prisijungusiojo partnerio atsakomybę pagal visas bendros veiklos prievoles (CK 6.975 str. 3 d., 6.24 str. 1 d., 6.25 str. 1 d.).

Išvada dėl jungtinės veiklos sutarties dalyko nedalomumo trečiųjų asmenų atžvilgiu taip pat daroma sistemiškai aiškinant kitas CK nuostatas, o būtent CK 6.978 str. 3 dalį, reglamentuojančią buvusiųjų partnerių solidariąją atsakomybę pasibaigus jungtinės veiklos sutarčiai visa apimtimi. Pasibaigus jungtinės veiklos sutarčiai ir buvusiems partneriams nusprendus ne nutraukti, bet toliau vykdyti tęstinio pobūdžio prievolę, dėl kurios buvo įsipareigota galiojant jungtinės veiklos sutarčiai, iškiltų klausimas, ar išlieka prievolių solidarus pobūdis, jeigu šios tęstinės prievolės yra dalomosios (pvz., sudaryta terminuota prekių pirkimo-pardavimo partijomis sutartis yra įvykdyta tik dėl dalies prekių, o užsakymas dėl likusiųjų prekių pristatymo gautas pasibaigus jungtinės veiklos sutarčiai; nepasibaigusi nuomos sutartis dėl bendros dalinės nuosavybės teise valdomo turto, kuris, pasibaigus partnerystei, galėtų būti padalintas tarp partnerių). Taip pat spręstina dėl atsakomybės už nuostolius, atsiradusius už tokių prievolių neįvykdymą, pobūdžio, jeigu dėl jungtinės veiklos sutarties nutraukiama nebaigta vykdyti tęstinė prievolė išoriniuose santykiuose. Šiuo atveju trečiųjų asmenų interesai galėtų būti užtikrinti per sutarties dalyko (bendros

[907] БАЙБАК *supra*, note 889, p. 138, 208.

[908] Štai, prieš trečiuosius asmenis visuomet atstovaujami visi partneriai ir veikiama jų visų naudai, vykdymas atliekamas ir priimamas visų partnerių naudai; taigi, atstovavimas yra bendras. Taip pat pažymėtina, jog solidarūs kreditoriai sutinkami tik išimtinais atvejais, nes dėl vieno iš jų nemokumo, gavus prievolės įvykdymą, gali nukentėti kitų solidarių kreditorių interesai. Komercinė partnerystė kaip tik ir grindžiama glaudžiais partnerių tarpusavio santykiais ir asmeniniu pasitikėjimu, partnerių-verslininkų statusu, sąlygojančiu pareigą veikti laikantis didesnio apdairumo, atidumo ir rūpestingumo standartų, bei prisiimti riziką. Taigi, partnerystė apima santykius, kurie būtų būdingi ne tik solidariam pasyvui, bet ir solidariam aktyvui. Bendros valios realizavimas taip pat atsispindi vidinių bendrų reikalų tvarkyme. Kita vertus, vieno iš partnerių netinkamas pareigų vykdymas, pvz., nepagrįstas atsisakymas tenkinti bendros veiklos kreditorių reikalavimus pagal konkrečią sutartį, gali sąlygoti partnerystės sutarties pažeidimą, tačiau tai gali būti nepakankamu pagrindu konstatuojant esminį šios sutarties pažeidimą.

veiklos) nedalomumą. Juolab, kad skirtingai nuo daugelio kitų komercinių sutarčių, jungtinės veiklos sutartis, kuri susijusi su kiekvieno partnerio asmeniu, glaudžiais partnerių tarpusavio santykiais ir ypatingu jų pasitikėjimu, gali pasibaigti kitoms sutartims nebūdingais pagrindais ir dažnai netikėtai. Jungtinės veiklos sutarties dalyką (bendrą verslą) pripažįstant nedalomu trečiųjų asmenų atžvilgiu, minėtais atvejais turėtų būti taikomi solidarios atsakomybės principai. Tačiau doktrinoje nėra vieningos pozicijos dėl nedalomos prievolės bendraskolių atsakomybės – dalinės ar solidarios - pobūdžio, tokią prievolę pažeidus. Vienų autorių nuomone[909], prievolė dėl atsakomybės yra dalomoji, nes pinginė prievolė visuomet dali, todėl bendraskoliai atsako pagal dalinės atsakomybės taisykles. Manoma, jog nedalomoji prievolė tik išoriškai atitinka solidariąją prievolę, prievolė dėl atsakomybės galėtų būti laikoma daline. Pasak kitų mokslininkų[910], šiuo atveju bendraskolių atsakomybė dėl kreditoriaus nuostolių yra solidari, nes, atsižvelgiant į nedalomoms prievolėms taikomas solidariųjų prievolių taisykles, nedalomoji prievolė, ją pažeidus, transformuojasi į nedalomąją prievolę atlyginti nuostolius. Priešingu atveju, bendraskoliai galėtų būti suinteresuoti pažeisti nedalomąją prievolę ir palengvinti savo situaciją. Tikėtina, jog jungtinės veiklos išoriniuose santykiuose atsakomybės režimas, pažeidus prievolę, daugeliu atveju nebūtų aptariamas. Todėl įstatymų leidėjas, vertindamas iš jungtinės veiklos sutarties kylančių teisinių santykių sudėtingumą ir siekdamas vienodos ir aiškios bendros veiklos kreditorių apsaugos, pagrįstai įtvirtino bendrą taisyklę dėl buvusiųjų partnerių solidarios atsakomybės (CK 6.978 str. 3 d.). Toks reguliavimas savo ruožtu leidžia teigti, jog įtvirtinta solidarioji atsakomybė siejama su bendros veiklos nedalomumu trečiųjų asmenų atžvilgiu.

Tačiau pozicija dėl bendros veiklos nedalomumo trečiųjų asmenų atžvilgiu gali kelti abejonių, lygiagrečiai vertinant partnerių atsakomybės pobūdį pagal nekomercinės bendros veiklos prievoles. Negalima nepastebėti, jog nekomercinės partnerystės partnerių atsakomybės pobūdis priklauso nuo prievolės pagrindo. CK 6.975 str. 1 dalis numato dalinę nekomercinės jungtinės veiklos sutarties dalyvių atsakomybę: jeigu jungtinės veiklos sutartis nėra susijusi su ūkine-komercine partnerių veikla, kiekvienas partneris atsako pagal bendras *sutartines* prievoles visu savo turtu proporcingai jo dalies dydžiui. Jeigu dalykas nedalomas, jo negalima padalinti nei šalių susitarimu, nei įstatymu. Būtų galima manyti, jog trečiųjų asmenų

[909] САРБАШ *supra*, note 730, p. 262; Štai, minimas šios pozicijos atstovas В. И. Синайский.
[910] MIKELĖNAS *supra*, note 905, p. 179-180.

atžvilgiu komercinę bendrą veiklą (bendrą verslą) kvalifikuojant nedaloma, sutarties nedalomumo prezumpcija turėtų būti taikoma ir dėl nekomercinės jungtinės veiklos sutarties. Tačiau, atsižvelgiant į sutarties tikslus, prievolės pobūdį, kitu atveju panaši prievolė gali būti laikoma dalomąja. Todėl, darbo autorės nuomone, nekomercinis tikslas, kuris dažniausiai susijęs su konkretaus rezultato pasiekimu, šiuo atveju ir lemia partnerių pareigos atsakyti už bendras nekomercines sutartines prievoles dalomumą. Partnerių atsakomybės už bendras *nesutartines* prievoles solidarumas veikiau grindžiamas atstovavimo nuostatomis, kuomet atstovaujamasis ir atstovas solidariai atsako už žalą, atstovo padarytą vykdant pavedimą (CK 6.265 str. 2 d., 6.975 str. 2 d.).

Naujųjų partnerių atsakomybės apimties pagal visas prievoles samprata taip pat logiškai pagrindžiama vykdomo verslo įsigijimu (CK 1.8 str. 1 d., 6.122 str. 1 d.) bei minėtu lingvistiniu teisės normų aiškinimu (CK 6.975 str. 3 d., 6.978 str. 3 d., 6.981 str.). Pažymėtina, jog kitos aiškinimas taip pat reikštų, jog naujųjų partnerių atsakomybės apimties būtų galima dirbtinai išvengti pasirinkus ne dalyvių teisių ir pareigų perleidimą pagal jungtinės sutarties sutartį, bet šį būdą – naujajam dalyviui prisijungiant prie partnerystės sutarties, kartu ją nutraukiant vieno iš dalyvių atžvilgiu.

(c) Buvusiojo partnerio atsakomybė

Partnerio kaip sutarties šalies pasitraukimas galimas jį pakeičiant nauju dalyviu, kuomet buvęs dalyvis perleidžia teises ir pareigas pagal jungtinės veiklos sutartį naujam dalyviui arba buvusiam dalyviui pasitraukiant iš partnerystės sutarties[911].

Minėta, jog įstatymas įtvirtina buvusiųjų partnerių solidarios atsakomybės tęstinumą. Pasibaigus vieno iš partnerio statusui ir kitiems partneriams tęsiant bendrą veiklą pagal jungtinės veiklos sutartį, buvęs partneris atsako pagal bendras prievoles, atsiradusias jam esant jungtinės veiklos sutarties dalyviu, taip kaip jis atsakytų būdamas partneriu (CK 6.981 str.). Pagal tokias prievoles buvęs partneris atsako solidariai su kitais partneriais (CK 6.6 str. 3 d., 6.975 str. 3 d.). Buvusiojo partnerio

[911] Pagal darbo objektą nagrinėjami sutartiniai partnerystės pasibaigimo pagrindai; pagrindai, kurie sąlygojami aplinkybių, susijusių su asmens teisiniu statusu (pvz., bankrotu, likvidavimu, mirtimi), neanalizuojami.

atsakomybės tęstinumas siejamas su tam tikru juridiniu faktu – jungtinės veiklos sutarties *nutraukimu* šio partnerio atžvilgiu.

Prievolės tęstinumo požiūriu dalyvio sutartinis pasitraukimo iš partnerystės pagrindimas teisinės reikšmės neturi (pvz., šio partnerio atžvilgiu sutartis gali būti nutraukta šalių bendru sutarimu, iš veiklos pasitraukiančiojo partnerio vienašališkai arba kitų partnerių vienašališkai dėl tokio partnerio esminio partnerystės sutarties pažeidimo). Toks teisinis reguliavimas taip pat reiškia, jog vienoda kreditorių teisių apsauga turėtų būti užtikrinama nepriklausomai nuo buvusiojo partnerio sutartinio pasitraukimo būdo, t.y. partneriui perleidus teises ir pareigas pagal jungtinės veiklos sutartį ar nutraukus sutartinius santykius kitu būdu. Nors perleidžiant dalyvio teises ir pareigas (t.y. pasikeičiant sutarties šaliai), šio dalyvio atžvilgiu jungtinės veiklos sutartis nėra nutraukiama, tačiau tokio dalyvio atžvilgiu minėta sutartis taip pat pasibaigia. Kadangi tam tikrais atvejais įstatymų leidėjas sutarties nutraukimą ir pasibaigimą vartoja kaip lygiavertes sąvokas[912], darbo autorės nuomone, CK 6.981 str. turėtų būti aiškinamas kaip apimantis abu šiuos sutartinius partnerystės pasibaigimo atvejus vieno iš sutarties dalyvių atžvilgiu, kuomet kiti dalyviai tęsia bendrą veiklą (t.y. ir partnerystės sutarties pasibaigimą, ir nutraukimą). Priešingu atveju, skirtingi dalyvių pasitraukimo iš partnerystės būdai, kurie išimtinai priklausytų nuo partnerių valios, sąlygotų nevienodą buvusiųjų dalyvių atsakomybę pagal bendros veiklos prievoles. Pradinio skolininko atžvilgiu sutarčiai *pasibaigus* pagal asmenų pasikeitimo prievolėje taisykles pradinis skolininkas (buvęs partneris) turėtų būti atleidžiamas nuo prievolių pagal partnerystės sutartį vykdymo visa apimtimi, nes CK 6.981 str. būtų netaikytinas. Jeigu jungtinės veiklos sutartis *nutraukiama* vieno iš partnerių atžvilgiu, sutarties nutraukimas atleistų dalyvį nuo prievolių vykdymo tik į ateitį, t.y. nuo tolesnio sutarties vykdymo, išliekant atsakingu už atsiradusių prievolių vykdymą. Tokia situacija būtų nepateisinama teisinės logikos prasme ir teisinės sistemos vientisumo požiūriu. Manytina, jog įstatymų leidėjas išskirdamas sąvokas jungtinės veiklos sutarties pasibaigimas (CK 6.978 str.) ir nutraukimas (CK 6.979-6.981 str.) norėjo teisinio aiškumo apibrėžiant skirtingas situacijas dėl jungtinės veiklos pasibaigimo visa apimtimi ar tik vieno iš partnerių atžvilgiu, kitiems partneriams tęsiant bendrą veiklą. Pažymėtina, jog pagal

[912] Štai, pvz., CK 6 knygos II dalies XVIII skyrius, skirtas sutarčių pabaigai, reguliuoja sutarties nutraukimą.

lyginamosios teisėtyros rezultatus ir bendrosios, ir civilinės teisės tradicijos valstybių teisė įtvirtina visų buvusiųjų partnerių atsakomybės tęstinumą.

Situacijose, kai dalyvio statusas pasibaigia dėl jungtinės veiklos sutarties nutraukimo tik vieno iš dalyvių atžvilgiu kitu nei asmenų pasikeitimo prievolėje būdu [913] , išoriniuose santykiuose buvusiojo dalyvio atsakomybės tęstinumas įtvirtinamas, atsižvelgiant į partnerystės sutarties daugiašalį pobūdį, bendros veiklos kreditorių teisių apsaugą (*inter alia*, dėl verslo perleidimo, jeigu vietoje buvusiojo dalyvio įstoja naujasis dalyvis prisijungdamas prie partnerystės sutarties) ir bendruosius sutarčių nutraukimo teisinius padarinius. Nutraukus jungtinės veiklos sutartį, buvęs partneris atleidžiamas nuo tolesnio šio sutarties vykdymo vidiniuose santykiuose (CK 6.221 str. 1 d.). Tačiau partneriai-solidarūs bendraskoliai savo turtinių santykių negali spręsti be kreditorių, nes sumažinus solidariosios prievolės daugetą, kyla grėsmė, kad prievolė bus neįvykdyta visiškai ar bus įvykdyta iš dalies. Išoriniuose santykiuose visi partneriai-solidarūs bendraskoliai yra įpareigoti iki to laiko, kada bus įvykdyta visa prievolė (CK 6.6 str. 5, 6 d.). Todėl pasitraukiantis partneris taip pat turėtų nutraukti teisinius santykius su trečiaisiais asmenimis, pvz., nutraukti nebaigtas vykdyti sutartis su trečiaisiais asmenimis, kiek tai susiję su jo dalyvavimu, nes šios sutartys yra išvestinės iš partnerystės sutarties. Partnerystės sutartį nutraukus tik vieno iš dalyvių atžvilgiu, likusieji partneriai, veikdami partnerystės sutarties pagrindu, ir trečiasis asmuo dažniausiai suinteresuoti tęsti sutarties vykdymą. Tikėtina, jog sutarties su trečiuoju asmeniu nutraukimas vieno iš sutarties šalies daugeto dalyvių atžvilgiu, neįtakos tokios sutarties tolesnio galiojimo. Kita vertus, priklausomai nuo sutarties su trečiuoju asmeniu pobūdžio ir turinio ar šio asmens valios, vieno iš skolininko daugeto dalyvių pasitraukimas gali įtakoti tolesnį tokios sutarties tęstinumą (pvz., buvusiojo parnerio dalyvavimas yra būtinas). Kadangi išoriniuose santykiuose partnerystės sutarties nutraukimas riboja naujų prievolių prisiėmimą buvusiojo partnerio vardu ir sąlygoja buvusiojo partnerio atleidimą nuo prievolių pagal su trečiaisiais asmenimis nutrauktas sutartis vykdymo tik į ateitį[914], išoriniuose santykiuose buvęs partneris bendras prievoles, atsiradusias iki partnerystės ir atitinkamai sutarčių su trečiaisiais asmenimis nutraukimo, vykdo

[913] Minėta, jog pasikeitus partnerystės sutarties šaliai pagal asmenų pasikeitimo prievolėje taisykles, buvusiojo partnerio atsakomybės tęstinumas grindžiamas kumuliaciniu skolos perkėlimu.
[914] LANDO, Ole; BEALE, Hugh, ed. *Principles of European Contract Law*. The Hague, London, Boston: Kluwer Law International, 2000. Parts I and II, p. 419; Sutarties nutraukimas reiškia atleidimą nuo prievolių vykdymo į ateitį, *inter alia*, nuo netinkamai įvykdytų prievolių defektų pašalinimo.

natūra. Partnerio statuso pasibaigimas taip pat savaime nepanaikina partnerio solidarios atsakomybės už nuostolius dėl netinkamo bendrų prievolių įvykdymo, kuomet toks netinkamas įvykdymas susijęs su laikotarpiu iki partnerio statuso pasibaigimo trečiųjų asmenų atžvilgiu (CK 6.221 str. 2 d., 6.6 str. 3, 6 d.) [915]. Buvusiojo partnerio atsakomybė bendros veiklos kreditoriams apima prievolių, atsiradusių iki partnerio statuso pasibaigimo trečiųjų asmenų atžvilgiu, įvykdymą (pvz., skolos sumokėjimą už iki sutarties nutraukimo suteiktas paslaugas) ir atsakomybę dėl netinkamo tokių prievolių įvykdymo, o taip pat atsakomybę dėl nuostolių, atsiradusių dėl sutarčių su trečiaisiais asmenimis neįvykdymo, atlyginimo ir netesybų (CK 6.6 str. 3, 5, 6 d., 6.221 str.). Išoriniuose santykiuose visi bendraskoliai yra solidariai įpareigoti iki to laiko, kada bus įvykdyta visa prievolė, atsiradusi iki partnerio statuso pasibaigimo trečiųjų asmenų atžvilgiu, nors jungtinės veiklos sutarties nutraukimas, *inter alia*, gali sąlygoti partnerių tarpusavio pasitikėjimo pabaigą, sunkumus bendradarbiauti užbaigiant vykdyti iki partnerystės nutraukimo prisiimtas prievoles.

Taip pat galimos situacijos, kai bendros veiklos kreditoriai nėra tinkamai informuoti apie partnerio pasitraukimą iš bendros veiklos (pvz., sutartis su trečiuoju asmeniu baigiama vykdyti taip, lyg skolininkų daugetas, veikiantis jungtinės veiklos sutarties pagrindu, nebūtų pasikeitęs). Prieš sąžiningus suklaidintus trečiuosius asmenis, buvęs partneris turėtų atsakyti kaip būdamas partneriu, atžvelgiant į taisykles, reglamentuojančias atstovavimo pasibaigimą (CK 2.147 str. 3 d.). Taigi, buvęs partneris turėtų pasirūpinti dėl bendros veiklos kreditorių informavimo apie partnerystės pasibaigimą šio dalyvio atžvilgiu.

Partnerystės sutarties esmė ir pobūdis lemia, jog partnerių solidarios atsakomybės principas išlieka pasibaigus jungtinės veiklos sutarčiai visa apimtimi ir nutraukus bendrą veiklą. Pastaruoju atveju visi dalyviai solidariai atsako tretiesiems

[915] Darbo autorės nuomone, solidarioji bendraskolių pareiga turėtų būti aiškinama kaip apimanti pareigą įvykdyti prievolę natūra bei pareigą atlyginti nuostolius dėl netinkamo prievolių vykdymo. Tokia išvada darytina sistemiškai įvertinant teisės normų, reglamentuojančių solidarią skolininkų pareigą, patalpinimą prievolių teisės pradžioje - bendrosiose nuostatose skyriuje „Prievolių rūšys“ (6 knygos I dalis, II skyrius), bet ne prie atskirų prievolių rūšių, priklausomai nuo jų atsiradimo pagrindo, pvz., civilinės atsakomybės. Išvadą, jog solidarioji bendraskolių pareiga apima abi minėtas prievoles taip pat patvirtina prasminis teisės normų, skirtų asmenų daugetui, aiškinimas. Štai, nustatoma, jog solidarioji prievolė gali būti nepiniginė, vykdoma natūra (CK 6.9 str. 3 d., 6.15 str. 2 d.). Kita vertus, CK 6.15 str. 1 d. numato bendraskolių atsakomybę dėl prievolės neįvykdymo. Solidarios prievolės aiškinimas, kuris apsiribotų tik solidariąja prievole natūra, kartu neapimant ir solidariosios atsakomybės, reikštų, jog nėra pasiekti pasyviam solidarumui keliami tikslai užtikrinti kreditorių interesus, solidarumą įtvirtinant kaip išimtį, dalinę skolininkų prievolę – kaip pagrindinę taisyklę.

asmenims pagal neįvykdytas bendras prievoles (CK 6.978 str. 3 d.). Įstatymų leidėjas, įtvirtindamas dualistinį komercinės jungtinės veiklos reguliavimą ir suteikdamas prioritetą išimtinai sutartiniam partnerystės pobūdžiui, neįtvirtino bendros veiklos *quasi*-likvidavimo procedūros ir partnerystės sutarties pabaigos sąsajos su išvestinių prievolių išoriniuose santykiuose užbaigimu. Nesant įstatyminio reglamentavimo, gali susiklostyti situacija, kuomet, pasibaigus partnerystės sutarčiai, būtų neaiškus nebaigtų vykdyti bendrų prievolių tretiesiems asmenims teisinis režimas. Viena vertus, ši situacija dėl jungtinės veiklos sutarties pasibaigimo visa apimtimi panaši į situaciją dėl junginės veiklos sutarties nutraukimo vieno iš dalyvių atžvilgiu, kitiems tęsiant bendrą veiklą. nes savo esme jungtinės veiklos sutarties nutraukimas vieno iš partnerių atžvilgiu taip pat yra sutarties pasibaigimas šiam dalyviui. Kita vertus, pagal bendrą sampratą doktrinoje sutarties pasibaigimas siejamas su iš jos kylančių prievolių pabaiga, išskyrus atsakomybę už sutarties pažeidimą (CK 6.189 str. 4 d.). Atsižvelgiant į tai, jog jungtinės veiklos sutartis neturi teisinio subjektiškumo ir CK nuostatos nesuponuoja bendros veiklos prievolių pabaigos išoriniuose santykiuose išimtinai dėl jungtinės veiklos sutarties pasibaigimo vidiniuose santykiuose, bendro partnerių darinio pasibaigimas savaime nereiškia bendros veiklos prievolių pabaigos ar jų modifikacijos. Sutarčių su trečiaisiais asmenimis pakeitimas dėl sutarties subjekto ir atsakomybės pobūdžio būtų galimas tik su kreditoriaus sutikimu (CK 6.223 str. 1 d.). Todėl įstatymų leidėjas pagrįstai įtvirtino realias kreditorių teisių apsaugos garantijas per visų dalyvių solidarią atsakomybę pagal neįvykdytas prievoles.

(d) Partnerystės kreditorių teisės

Partnerystė, veikiant išimtinai sutartiniu pagrindu, neturi juridinio asmens statuso ir nepripažįstama *quasi*-įmone, dalyvių turtinis fondas neatskirtas nuo kiekvieno iš jų turto. Jungtinės veiklos metu bendrai įgytas turtas neturi autonominio režimo, kuris sąlygotų jungtinės veiklos kreditorių prievolių prioritetinį tenkinimą iš partnerystės turto, likusį turtą paskirstant partneriams (ar į jiems tenkančią dalį nukreipiant asmeninių partnerių kreditorių reikalavimus). Taigi, Lietuvoje partnerystėje veikiant išimtinai sutartiniu pagrindu, nepasirinkus bendrijos kaip verslo organizavimo formos, bendros veiklos kreditoriai neturi pirmenybės teisės tenkinant jų reikalavimus

iš bendros veiklos turto asmeninių partnerių kreditorių atžvilgiu. Asmeniniai kiekvieno partnerio kreditoriai turi teisę nukreipti reikalavimus į bendros veiklos turtą (bendrą dalinę nuosavybę[916], partneriams priklausančias gautinas sumas) lygiais pagrindais su bendros veiklos kreditoriais, visų (partnerystės ir asmeninių partnerių) kreditorių reikalavimai tenkinami bendra tvarka. Todėl partnerystės tęstinumo rizika dalinasi ir bendros veiklos partneriai, ir kreditoriai. Kartu pastebėtina, jog, kaip ir kitu aktyvaus daugeto atveju, vienų dalyvių kitų naudai įgyto turto valdymas gali sąlygoti tarpusavio partnerių-solidarių kreditorių riziką. Partneriui, gavusiam visą įvykdymą ir tapusiam nemokiu, kiti partneriai gali negauti nieko arba tik dalį įvykdymo, nes partnerių tarpusavio reikalavimai, grindžiami jungtinės veiklos sutartimi, neturi pirmumo prieš nemokaus partnerio kreditorius[917].

Minėta, jog paskirų jurisdikcijų teisėje žinomas autonominis bendros veiklos turto nuosavybės režimas, garantuojantis bendros veiklos kreditorių reikalavimų tenkinimo iš bendro turto pirmumą pieš asmeninius partnerių kreditorius, net ir tais atvejais, kai pagal nacionalinius įstatymus komercinė partnerystė neturi juridinio asmens statuso (pvz., Vokietijoje, Anglijoje, JAV (UPA)). Tačiau autonominio bendros veiklos turto, įgyto jungtinėje veikloje, veikiant išimtinai sutartiniu pagrindu, nuosavybės režimo įtvirtinimas Lietuvoje iš esmės reikštų šios partnerystės pripažinimą *quasi*-įmone. Darbo autorės nuomone, toks teisinis reguliavimas būtų perteklinis dėl dualistinio partnerystės teisinio subjektiškumo. Sistemiškai toks atskiro turto teisinio režimo principas taip pat neatitiktų bendrosios turto atskirumo koncepcijos, kuri Lietuvoje siejama su juridiniu asmeniu (t.y. tam tikru savarankišku subjektu) arba viešuoju požiūriu išskiriama bendrąja jungtine nuosavybe, kuri skirta specialiam tikslui susivienijusių fizinių asmenų sąjungai, nors ir neturinčiai teisinio subjektiškumo, - šeimai. *Pirma*, priimant CK ir keičiant įmonės kaip vykdomo verslo

[916]Asmeniniai partnerių kreditoriai, reikalaudami išieškojimo iš bendro turto, turi reikalauti atidalyti partnerio dalį iš bendro turto pagal daiktinės teisės normas (CK 6.977 str.). Atidalijimo būdu pasibaigia atidalijamo partnerio bendroji dalinė nuosavybė su kitais partneriais-bendraturčiais. Kreditoriaus interesus atitinka ir atidalijimas išmokant piniginę kompensaciją bendraturčiui, esančiam skolininku (CK 4.80 str. 2-3 d.). Todėl, atsižvelgiant į specifiką dėl jungtinės veiklos sutarties pagrindu vykdomo verslo tęstinumo, kiekvienoje konkrečioje situacijoje atidalinimo metu turėtų būti svarstytina dėl tinkamo atidalinimo būdo (natūra *v.* kompensacija). Be to, kai jungtinės veiklos sutartyje aptarti atidalijimo iš bendrosios dalinės nuosavybės teisės sąlygos ir būdai, tokiais atvejais nagrinėjant ginčą dėl atidalijimo teisės normos, reglamentuojančios atidalijimą, atsižvelgiama į šias sutarties nuostatas (daugiau žr. 2010-02-18 LAT teismų praktikos nagrinėjant ginčus dėl bendrosios dalinės nuosavybės apžvalga Nr. AC-32-1. *Teismų praktika*, 2010, Nr. 32, kat. 30.9.1).

[917]Tačiau atsižvelgiant į CK 6.978 str. 2, 4-5 d. bei 6.977 str. bei jungtinės veiklos sutarties nuostatas (CK 6.974 str. 1 d., 6.976 str. 1 d.), daiktai, priklausantys partneriams bendros dalinės nuosavybės teise, būtų padalijami (atidalijami) tarp partnerių pagal daiktinės teisės normas.

teisinės formos sampratą, ją išimtinai susiejant su juridinio asmens koncepcija, buvo panaikinta galimybė fiziniam asmeniui steigti įmonę, neturinčią juridinio asmens statuso. Turto atskirumą užtikrina išimtinai juridinio asmens statusas, taigi, ekonominio vieneto turto atskirumą teisiniu požiūriu garantuoja tokio verslo personifikacija. *Antra*, ypatingas valstybės dėmesys skiriamas šeimai kaip organizaciniam vienetui, turinčiam specifinius kolektyvinius interesus, kuris pagal Konstitucijos 38 straipsnį laikomas visuomenės ir valstybės pagrindu. Neatsitiktinai šeima pripažįstama savarankišku teisinės apsaugos objektu, teisės normos prioritetą teikia šeimai, o ne atskiriems šeimos nariams[918]. Todėl, kaip ir juridinių asmenų atžvilgiu, santuokinių bendros jungtinės nuosavybės režimas taip pat suponuoja bendro turto atskirumą ir abiejų sutuoktinių bendrų kreditorių reikalavimų iš bendro turto tenkinimą pirmiau už kiekvieno asmeninius sutuoktinio kreditorių reikalavimus, išskyrus hipotekos kreditorius (CK 3.110 str. 2 d.). Kadangi Lietuvoje pripažįstama monogaminė santuoka, trečiųjų asmenų atžvilgiu tai sąlyginai užtikrina aiškumą dėl santuokinio turto autonominio režimo ir jo atskirumo. Kitokia situacija yra veikiant partnerystėje išimtinai sutartiniu pagrindu, kuomet dalyviams nėra ribojimo būti kelių jungtinės veiklos sutarčių dalyviais. Asmeniniai, pasitikėjimu paremti santykiai tarp jungtinės veiklos sutarties partnerių savaime nėra pakankama prielaida, jog būtų įtvirtinamas kitoks – autonominis turto teisinis režimas[919]. Pagaliau, partneriai, veikdami jungtinės veiklos sutarties pagrindu, nors ir vykdo bendrą verslą, tačiau trečiųjų asmenų atžvilgiu veikia ne kaip atskiras organizacinis vienetas, bet kaip asmenų daugetas (pvz., partneriai neturi atskiro pavadinimo).

Vertinant, ar veikiant pagal jungtinės veiklos sutartį bendros veiklos kreditorių ir asmeninių partnerių kreditorių reikalavimų tenkinimas lygiais pagrindais yra pagrįstas, taip pat reikėtų aptarti patikėjimo teisės instituto taikymą Lietuvos sutarčių teisėje ir galimą kitokio – specifinio teisinio reguliavimo įtvirtinimą komercinės jungtinės veiklos sutarties atžvilgiu[920]. Bendrosios teisės tradicijos valstybėse plačiai

[918] VITKEVIČIUS, Pranciškus Stanislavas. *Šeimos narių turtiniai teisiniai santykiai*. Vilnius: Justitia, 2006, p. 45-46; Idėja apie šeimą, kaip savarankišką apsaugos objektą, sudaro įstatymo koncepcijos branduolį.

[919] *Ibidem*, p. 99; Pastarasis autorius atkreipia dėmesį, jog bendrosios jungtinės nuosavybės teisinis režimas netaikomas sugyventinių, net ir įregistravusių partnerystę įstatymų nustatyta tvarka, bendrai įgytam turtui.

[920] Bendrosios teisės tradicijos valstybėse plačiai taikomas patikėjimo institutas (angl. – *trust*), kuomet patikėtojas formaliai perduoda nuosavybės teisę patikėtiniui į patikėtą turtą, kuris privalo jį naudoti konkrečiam tikslui, o iš turto gaunamą naudą turi perduoti patikėtojui ar jo nurodytam trečiajam asmeniui. Svarbu tai, jog dėl patikėjimo teisės režimo asmeniniai patikėtinio kreditoriai neturi teisės

naudojamasi patikėjimo institutu, *inter alia*, partnerystėje, kuri neturi juridinio asmens teisių (pvz., JAV, Anglijoje)[921]. Lietuvos sutarčių teisėje patikėjimo institutas nėra taikomas *per se* situacijose, kuomet viena sutarties šalis valdo kitos šalies turtą. Todėl vienos šalies kitai perduotas turtas dėl savo pobūdžio ar sandorio esmės gali pereiti nuosavybės teise gavėjui (pvz., suvartojami, rūšiniais požymiais apibrėžti daiktai, pinigai), turto davėjui įgyjant reikalavimo teisę į tokį pat kiekį tokios pačios rūšies ir kokybės daiktų arba į tokią pačią pinigų sumą. Taip pat būtų ir analogiškose situacijose, kai viena iš šalių kitos šalies naudai įgyja tokio pobūdžio turtą, savo, bet ne naudos gavėjo vardu (pvz., jungtinės veiklos sutarties pagrindu vieno iš partnerių bendroje veikloje gauti pinigai yra bendroje šio partnerio turto masėje, todėl kiti partneriai turi tik reikalavimo teisę į nustatyto dydžio pinigų sumą) [922]. Tačiau viešuoju požiūriu socialiai reikšmingose ar pragmatiniu požiūriu ypatingai platų interesų ratą įtakojančiose srityse tokias ir panašias situacijas įstatymų leidėjas reguliuoja kitaip, įtvirtindamas išimtis įstatymo pagrindu. Štai, atsižvelgiant į

---

išieškoti iš patikėto turto. Skirtingai nuo bendrosios teisės tradicijos valstybių, civilinės teisės tradicijos valstybių sutarčių teisė nepripažįsta analogiškos patikėjimo teisinių santykių koncepcijos.

[921] Štai, JAV patikėjimo teisės pagalba laikoma, jog partneris yra kitų partnerių ir partnerystės patikėtinis dėl partnerystės veikloje gauto turto, todėl partneriai nėra laikomi įprastiniais nemokaus partnerio, gavusio bendros veiklos turto, kreditoriais, o yra šio turto tikraisiais savininkais, todėl turi teisę reikalauti grąžinti jiems priklausantį turtą (UPA 21 str. (a) dalis, RUPA 404 str. (b) (1) dalis).

[922] Kaip antai, Lietuvoje pinigai nėra laikomi daiktais, o išskiriami kaip savarankišką teisinį režimą turintys civilinių teisių objektai (CK 1.97 str. 1 d., 1.100 str.). Tačiau pinigams kaip visuotiniam ekvivalentui būdingi tam tikri požymiai, kuriais pasižymi dalūs ir rūšies požymiais apibūdinti daiktai. Todėl pinigai yra pakeičiami, vienarūšiai, pinigai individualizuojami per tam tikrą pinigų sumą (kiekį). Pinigai kaip civilinių teisių objektas gali atlikti dvejopą funkciją, t.y. yra sutarties objektu (pvz., paskolos sutartyje, valiutos pirkimo-pardavimo sutartyje) arba atsiskaitymo priemone. Pinigams atliekant prievolės objekto funkciją grąžinama tokia pati pinigų suma, bet ne tie patys pinigai. Tai lemia nuosavybės teisės į pinigus perėjimą pinigų gavėjui (CK 6.870 str. 1 , 3 d.). Todėl asmuo, suteikęs piniginę paskolą, įgyja į paskolos gavėją reikalavimo teisę, lygią perduotai pinigų sumai. Atsiskaitymas pinigais vykdomas pagal tam tikras prievoles, taigi, asmuo, turintis teisę gauti pinigus, taip pat turi kitai prievolės šaliai reikalavimo teisę į nustatytą pinigų sumą. Gauti pinigai „nuasmeninami“, jie susimaišo su kitais pinigų gavėjo pinigais (grynaisiais ar lėšomis banke). Pinginių lėšų, esančių banko sąskaitoje, savininku laikomas asmuo, kurio vardu atidaryta banko sąskaita (CK 6.913 str. 1 d.). Kadangi pinigai nuosavybės teise priklauso tam subjektui, kurio vardu atidaryta banko sąskaita, kitas asmuo, kuriam tam tikru teisiniu pagrindu priklauso dalis pinigų toje sąskaitoje, turi tik reikalavimo teisę į atitinkamą pinigų sumą. Tik įstatymo numatytais atvejais galimos išimtys dėl kitokio pinigų teisinio režimo, kuomet asmuo, pervedęs pinigines lėšas į kito subjekto vardu atidarytą banko sąskaitą, išlaiko nuosavybės teisę į šias lėšas. Daugiau dėl pinigų kaip civilinių teisių objekto žr. JUZIKIENĖ, Renata; MIZARAS, Vytautas; SMALIUKAS, Andrius. *In Civilinė teisė.* Bendroji dalis: vadovėlis. (moksl. red. Vytautas Mizaras). Vilnius: Justitia, 2009, p. 455-457, 465-469; Dėl banko sąskaitos sutarties sampratos ir kvalifikuojančių požymių žr. MIZARAS, Vytautas. *Prievolių teisė II: paskaitų medžiaga*. Banko sąskaitos sutartis. 2010, p. 1-2; Dėl pinigų (grynųjų, lėšų banke) kaip civilinių teisių objekto, jų teisinės prigimties žr. РАССКАЗОВА, И. Ю. О денгах и денежных средствах в гражданском праве. *In* АЛЕКСЕЕВ, С. С. ред. (председатель) и др. *Цивилистические записки: межвузовский сборник научных трудов*. Кафедра гражданского права Уральской государственной юридической академии, Уральское отделение Российской школы частного права. Выпуск 4. Москва: Статут; Екатеринбург: Институт частного права, 2004, p. 131-164;

nelygiavertį naudos ir rizikos santykį komiso sutartyje, komisionieriaus bankroto atveju visos teisės ir pareigos pagal komitento nurodymu sudarytą sandorį pereina komitentui (CK 6.792 str. 2 d.). Siekiant apsaugoti klientų patikėtus pinigus advokatams, teikiant teisines paslaugas, kitiems asmenims priklausančios lėšos apskaitomos atskirai ir laikomos advokatų depozitinėse sąskaitose; išieškojimas iš šiose sąskaitose esančių lėšų pagal advokato prievoles draudžiamas (Advokatūros įstatymo 50 str. 5 d.[923]). Įvertinant investavimo svarbą viešuoju požiūriu, valdymo įmonė investicinį fondą sudarantį turtą, kuris priklauso jo dalyviams bendros dalinės nuosavybės teise ir kuris turi būti atskirtas nuo valdymo įmonės turimo turto ir įtraukiamas į apskaitą atskirai, valdo, naudoja ir disponuoja juo patikėjimo teise. Į investicinį fondą sudarantį turtą draudžiama nukreipti išieškojimą pagal valdymo įmonės ar fondo dalyvių prievoles; investicinio fondo dalyvio kreditoriai turi teisę nukreipti savo reikalavimus fondo dalyviui tik į dalyviui priklausančius investicinio fondo investicinius vienetus (Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymo 32 str.[924]).

Taigi, sistemiškai vertinant esamą partnerystės sutarties teisinį reguliavimą kitų sutarčių kontekste, kitoks – specifinis jungtinės veiklos sutarties reglamentavimas, kiek tai susiję su bendros veiklos kreditorių reikalavimų pirmumu, juos tenkinant iš bendroje veikloje įgyto turto, turėtų būti pagrįstas viešuoju interesu, atsižvelgiant į partnerystės sutarties kaip atskiros sutarčių rūšies tikslus, o taip pat įvertinant tikslus, siejamus su dualistiniu partnerystės teisinio subjektiškumo reglamentavimu.

Analizuojant CK 6 knygos IV dalies LI skyriaus „Jungtinė veikla (partnerystė)“ teisės normų turinį, galima daryti išvadą, jog išorinių santykių reguliavimui nėra skiriamas ypatingas dėmesys. Ši sutartis laikoma viena iš sutarčių, pasižyminčių tam tikra teisinių santykių specifika, rūšių. Lietuvoje pagal savo pobūdį jungtinės veiklos sutartis ypač artima romėnų *societas*, nes šia sutartimi pirmiausia siekiama sureguliuoti vidinius partnerių santykius (pvz., partnerystės sutartimi sprendžiama dėl dalyvių įnašų, vidinės bendro turto ir rezultato apskaitos, kitų tarpusavio teisių ir pareigų, o taip pat dėl šios sutarties pasibaigimo tarp partnerių pagrindų). Partnerių turtas, įneštas į bendrą veiklą, o taip pat bendroje veikloje įgytas turtas, valdomas bendrosios dalinės nuosavybės teise. Tačiau ir šiuo atveju pažymėtina, jog bendroji dalinė nuosavybė veikiau sąlygoja specifinį vidinių bendraturčių teisinių santykių

[923] 2004-03-18 Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (VŽ, 2004, Nr. 50-1632).
[924] 2003-07-04 Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (VŽ, 2003, Nr. 74-3424).

reguliavimą, nei suteikia papildomų ar išskirtinių teisių bendros veiklos kreditoriams[925]. Kita vertus, minėta, jog dalyvio teisė į bendrą dalinę nuosavybę turėtų būti įgyvendinama ne tik pagal bendros dalinės nuosavybės taisykles, bet ir atsižlegiant į partnerių santykius reguliuojančias jungtinės veiklos sutarties nuostatas, t.y. prievolinės tiesės nuostatas (pvz., bendras turtas gali būti naudojamas, valdomas ir juo disponuojama visų partnerių bendru sutarimu, turto perleidimas tretiesiems asmenims gali būti tik sutinkant visiems partneriams, bendro turto pasidalijimas siejamas tik su jungtinės veiklos sutarties nutraukimu (pasibaigimu), turi būti vedama bendro turto apskaita). Taip pat pažymėtina, jog skirtingai nuo bendrijos[926], jungtinės veiklos sutarties dalyviams nėra ribojama būti kitų partnerystės sutarčių dalyviais. Įstatymo pagrindu kreditoriams negarantuojama dėl partnerių dalyvavimo kitose jungtinės veiklos sutartyse. Kitaip nei veikiant per bendriją, kreditorių apsisprendimo bendradarbiauti taip pat neįtakoja partnerių įnašai, jų dydis, nes bendras turtas nesuteikia prioritetinių teisių į šių kreditorių reikalavimų tenkinimą. Todėl šią sutartį kvalifikuojant tik kaip vieną iš sutarčių, pasižyminčių tam tikra teisinių santykių specifika, rūšių, bendros veiklos kreditorių apsauga užtikrinama išimtinai kiekvieno partnerio turtu, o taip pat per papildomą partnerių atsakomybės režimą – kolektyvinę dalyvių atsakomybę, kuomet visi partneriai yra solidarūs bendraskoliai. Darbo autorės nuomone, toks teisinis reguliavimas iš esmės atitinka įstatymų leidėjo tikslus, su kuriais siejamas veikimas partnerystėje, neturinčioje teisinio subjektiškumo.

Minėta, jog įstatymo leidėjas, įtvirtindamas galimybę vykdyti jungtinę veiklą išimtinai sutartiniu pagrindu, siekė ne tik bendro tikslo - išplėsti komercinės-ūkinės veiklos, kuria galima verstis nesteigiant juridinio asmens, galimybes, liberalizuoti fizinio asmens teisių apimtis užsiimti verslu tiesiogiai, o ne per įmonės formą. Įstatymo leidėjo ketinimai, įtvirtinant galimybę vykdyti jungtinę veiklą išimtinai sutartiniu pagrindu, taip pat neatskiriami nuo smulkiojo verslo bei situacijų, kuomet juridinio asmens steigimas yra ekonomiškai netikslingas. Taigi, investuotojų apsisprendimą dėl veikimo išimtinai sutartiniu pagrindu ar per savarankišką subjektą

[925] ЯЛИСЕЕВ *supra*, note 154, p. 666; Štai, autorius pažymi, jog, pvz., įnešus į bendrą veiklą nuomos teisę pagal nuomos sutartį, kurioje partneris yra nuomininku, kiti partneriai netampa nuomininkų daugetu, nuomininku išlieka tas pats partneris. Tačiau naudojimo specifika pasižymi tuo, jog kiti partnerystės dalyviai turi teisę reikalauti šį turtą panaudoti bendroje veikloje.

[926] Tačiau darbo autorė pritaria pozicijai, jog ribojimas tikrajam nariui būti kitos neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens dalyviu, neužtikrina veiksmingos bendrijos kaip juridinio asmens kreditorių teisių apsaugos. Tikrasis narys yra laisvas sudaryti kitokio pobūdžio sutartis, kurių pagrindu mažėja jo mokumas (pvz., paskolos sutartis). Analogiškas ribojimas partnerystėje, veikiant išimtinai sutartiniu pagrindu, būtų nepagrįstas ir neproporcingas sutarčių laisvės principo suvaržymas.

(bendriją) pirmiausia turėtų lemti numatomi veiklos mastai, numatomas verslo vykdymo laikotarpis bei ekonominis tikslingumas steigti atskirą subjektą. Įvertinant tikėtiną asmeninių partnerių kreditorių išieškojimo iš pagal jungtinės veiklos sutartį bendros dalinės nuosavybės teise valdomo turto riziką, verslo tęstinumas turėtų būti viena iš esminių aplinkybių investuotojams apsisprendžiant dėl partnerystės subjektiškumo. Darbo autorės nuomone, kitokios naudos siekis (pvz., mokestinės naudos) neturėtų sąlygoti neteisingą ir netinkamą verslo organizavimo formos pasirinkimą, jeigu toks investuotojų pasirinkimas gali reikšmingai neigiamai įtakoja patį verslą.

Tiesa, kreditorių požiūriu plačiai vykdoma komercinė-ūkinė veikla gali sudaryti įspūdį dėl sąlyginai savarankiško atskiro verslo (pvz., keliems asmenims bendrai atliekant rangos darbų trunkamą laikotarpį). Tačiau tokia situacija galima tiek kitų sutarčių atvejais, tiek ir veikiant individualiai (pvz., pagal verslo liudijimą). Darbo autorės nuomone, minėti tikslai, su kuriais siejamas partnerystės teisinis subjektiškumas, nepagrindžia specifinio teisinio reguliavimo būtinybės dėl bendros veiklos kreditorių interesų, kuomet tokiu reglamentavimu būtų užtikrintas bendros veiklos kreditorių reikalavimų prioritetinis tenkinimas iš bendro turto prieš kitus partnerių kreditorius. Tačiau kreditorių požiūriu *de lege ferenda* partnerystės, kuri neturi teisinio subjektiškumo, sutartinis pobūdis būtų suderinamas su jos instituciniu pobūdžiu, jeigu partnerių asmeninių kreditorių reikalavimai galėtų būti nukreipiami į pagal jungtinės veiklos sutartį bendros dalinės nuosavybės teise valdomą turtą tik tuo atveju, kuomet nėra kito partnerio turto, į kurį būtų galima nukreipti išieškojimą (pvz., išnaudotos išieškojimo iš kito turto galimybės, partneris nemokus). Tokiu būdu būtų garantuojamas ir verslo tęstinumas, ir kreditorių interesai. Toks reglamentavimas taip pat būtų suderinamas su asmeninių partnerių kreditorių interesų apsauga.

6.1.4.2 Bendrijos tikrųjų narių atsakomybė pagal bendrijos prievoles

Pagal bendrą taisyklę, numatytą CK 2.50 str. 3 dalyje ir taikomą visiems juridinių asmenų dalyviams, įtvirtinama subsidiari juridinio asmens dalyvio atsakomybė pagal juridinio asmens prievolę, kai juridinis asmuo negali įvykdyti prievolės dėl juridinio asmens dalyvio nesąžiningų veiksmų. CK 2.50 str. 4 dalis numato, kad, jeigu prievolėms įvykdyti neužtenka neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens

turto, už jo prievoles atsako juridinio asmens dalyvis. Pagrindinis skirtumas tarp šių nuostatų yra tas, jog neribotos atsakomybės civilinės atsakomybės juridinio asmens dalyvio statusas *per se* sąlygoja jo atsakomybę, dalyvio atsakomybė nesiejama su jo elgesiu. Atsižvelgiant į tai, jog pagal CK 2.50 str. 4 dalį neribotos civilinės atsakomybės dalyvio atsakomybė apimties požiūriu yra platesnė nei CK 2.50 str. 3 dalis, CK 2.50 str. 4 dalis absorbuoja bendrijos tikrojo nario atsakomybės atvejus dėl nesąžiningų veiksmų.

Bendrijos tikrojo nario kaip neribotos civilinės atsakomybės privataus juridinio asmens dalyvio atsakomybė kyla įstatymo pagrindu (ŪBĮ 7 str. 8 d., CK 1.136 str. 2 d. 6 p., 2.50 str. 2, 4 d., 6.2 str.): jeigu prievolėms įvykdyti (užtikrinti) neužtenka bendrijos turto, bendrijos tikrieji nariai pagal bendrijos prievoles atsako solidariai visu savo turtu. Bendrijos tikrojo nario turtinė prievolė nagrinėtina dvejopo pobūdžio teisiniuose santykiuose – pirmiausia teisiniuose santykiuose „kreditoriai – bendrija ir tikrieji nariai“, po to - „kreditoriai – tikrieji nariai“. Pirminiame teisiniame santykyje bendrijos atžvilgiu tikrųjų narių atsakomybė pagal bendrijos prievoles yra kaip papildomų skolininkų. Tačiau kitame teisiniame santykyje „kreditoriai – tikrieji nariai“ visi tikrieji nariai pagal bendrijos prievoles atsako kaip solidarūs bendraskoliai. Taigi, tikrieji nariai yra papildomų solidarių skolininkų daugetas.

Tikrojo nario *ex lege* prievolė grindžiama išimtinai bendrijos dalyvio-tikrojo nario statusu, bendrijos kreditorių teisės atsiranda tiesiogiai veikiant įstatymui. Dėl šios faktinės sudėties – dalyvio-tikrojo nario statuso – bendrijos kreditorius ir tikruosius narius saisto įstatymo pagrindu atsirandant turtinė prievolė. Papildoma tikrojo nario kaip solidaraus bendraskolio prievolė yra savarankiška, vienašalė prievolė. Papildomo skolininko-tikrojo nario teisės ir pareigos priklauso nuo bendrijos prievolės pagrindo, nes ir tikrąjį narį, ir bendriją sieja tas pats materialinis teisinis santykis su kreditoriumi dėl konkrečios prievolės. Darbo autorės nuomone, tikrojo nario turtinei prievolei *mutatis mutandis* taikytinos CK nuostatos, reguliuojančios garantiją, tikrųjų narių-papildomų skolininkų statusas yra kaip *quasi*-garantų (CK 1.8 str. 1 d.). Ši tikrojo nario kaip *quasi*-garanto padėtis bendrijos atžvilgiu bei bendrijos teisinis savarankiškumas - juridinio asmens statusas, sąlygojantis teisių ir pareigų įgijimą savo (bendrijos) vardu, lemia savitą tikrojo nario turtinės prievolės pobūdį. Nors tikrųjų narių papildoma turtine prievole užtikrinamos ir piniginės, ir nepiniginės bendrijos prievolės, pastarųjų prievolių atžvilgiu visuomet

bus taikomas įvykdymas ne natūra, t.y. kreditoriui atlyginant nuostolius piniginiu būdu. Išvadą dėl tikrojo nario vienašalės prievolės atsakyti bendrijos kreditoriams pinigine suma ir (ar) atlyginti nuostolius taip pat pagrindžia prasminis įstatyminės sąlygos, įtvirtinančios prielaidas *ex lege* tikrojo nario turtinei prievolei, aiškinimas. ŪBĮ 7 str. 8 dalyje numatyta, jog tikrojo nario prievolė kyla, „kai prievolėms užtikrinti neužtenka bendrijos turto“. Bendrinė žodžio „*užtikrinti“* reikšmė suprantama kaip garantuoti, laiduoti [927]. Taigi, ŪBĮ 7 str. 8 dalies formuluotė suponuoja ne prievolės įvykdymą natūra, bet, panašiai kaip suteikiant garantiją, vienašalį piniginį įsipareigojimą.

Kadangi tikrieji nariai atsako kaip *quasi*-garantai, papildoma turtinė prievolė kyla, atsiradus juridinių faktų visumai, t.y. būtinos šios aplinkybės – bendrija neįvykdo prievolės ir prievolėms įvykdyti neužtenka bendrijos turto. Darbo autorės nuomone, atsižvelgiant į bendrijos juridinio asmens statusą, pagrįstai įtvirtinama tikrųjų narių subsidiari atsakomybė bendrijos atžvilgiu. Tačiau ši papildoma tikrųjų narių turtinė prievolė neturėtų būti siejama išimtinai tik su bendrijos bankroto procedūromis. Bendrijos turto trūkumas neturėtų būti sutapatinamas su bendrijos nemokumu pagal ĮBĮ. Nors LAT praktikos dėl tikrųjų narių atsakomybės prieš bendrijos kreditorius nepavyko surasti, tačiau teisminėje praktikoje dėl individualios įmonės, kaip neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens, dalyvio prievolių buvo pažymėta: „iškėlus individualiai įmonei bankroto bylą, konstatuotas įmonės nemokumo faktas, kuris reikšmingas atsirasti juridinio asmens dalyvio prievolei atsakyti kartu su juridiniu asmeniu“ [928]. Bendrija taip pat yra neribotos civilinės atsakomybės juridinis asmuo, tačiau, situacija dėl kito neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens – individualios įmonės ir bendrijos dalyvių atsakomybės yra netapati.

Teisiškai reikšminga abiejų šių teisinių formų dalyvių subjektinė sudėtis, t.y. aplinkybės dėl dalyvių teisinio statuso ir jų skaičiaus. Skirtingai nuo individualios įmonės, turinčios tik vieną dalyvį, kuriuo gali būti tik fizinis asmuo, bendrija visuomet turi bent du dalyvius, neribotai atsakančius pagal jos prievoles. Bendrijos tikraisiais nariais gali būti ne tik fiziniai asmenys, kurių atžvilgiu nėra atskiro

[927] Lietuvių kalbos institutas. *Lietuvių kalbos žodynas* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.lkz.lt/startas.htm> [žiūrėta 2010-10-26]; Dabartinės lietuvių kalbos žodynas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.lki.lt/dlkz/> [žiūrėta 2010-10-26].

[928] (2007-11-10 LAT CBS nutartis c. b. *AB DnB NORD bankas v. R. K.*, Nr. 3K-3-508/2007, kat. 27.3.2.5; 36.2; 126.5; 126.8 (S)).

įstatyminio bankroto galimybių, bet ir juridiniai asmenys. Be to, bendrijos tikrieji nariai yra solidarūs bendraskoliai. Jeigu vienas iš bendrijos tikrųjų narių yra nemokus, bendrijos kreditoriai turi teisę reikalauti atsakomybės pagal bendrijos prievoles iš kitų mokių bendrijos dalyvių, solidarių bendraskolių, taigi, vieno iš partnerių nemokumas nebūtinai sąlygoja jungtinės veiklos kreditorių teisių pažeidimą, todėl bankroto inicijavimas nemokiam tikrajam nariui yra netikslingas. Be to, vieno iš bendrijos tikrųjų narių nemokumas ne visada sąlygotų bendrijos bankrotą, todėl tokiu teisės aiškinimu ir taikymu būtų sąlygojamos panašių teisinių situacijų skirtingos teisinės pasekmės. Štai, jeigu bendrijos tikrasis narys-fizinis asmuo nemokus, pagal ĮBĮ ir susiklosčiusią teisminę praktiką individualių įmonių atžvilgiu, būtų galima inicijuoti bendrijos bankrotą. Tačiau bendras bendrijos ir tikrųjų narių bankrotas būtų galimas tik dėl nemokių tikrųjų narių-fizinių asmenų, nes manytina, jog ĮBĮ nenustato konsoliduoto atskirų juridinių asmenų bankroto, *inter alia*, tikrųjų narių-juridinių asmenų ir bendrijos bendro bankroto. Be to, tam tikrais atvejais bendrijos bankroto procedūrų inicijavimas gali būti ekonomiškai nepagrįstas (pvz., kai bendrija turi pakankamai turto, tačiau tikrieji nariai nesiima priemonių dėl bendrijos turto išieškojimo, todėl jiems, vykdantiems verslą per bendrijos teisinę formą, turėtų tekti su tuo susijusi rizika (pvz., neišieškoma pagal bendrijos gautinas sumas; neišieškoma iš užsienio skolininko dėl sudėtingos arba brangios išsiieškojimo procedūros), kai apskaityta bendrijos turto vertė neatitinka realios rinkos kainos). Suabsoliutinus reikalavimą dėl bendrijos turto trūkumo, būtų paneigta tokio neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens (bendrijos) dalyvių-tikrųjų narių kaip solidarių bendraskolių statuso prigimtis. Papildomos prievolės išimtinė sąsaja su bendrijos bankrotu taip pat nesiderintų su bendrijos tikrųjų narių kaip *quasi*-garantų vaidmeniu. Kita vertus, pagal sisteminę nacionalinės teisės normų analizę sąlyga, kuri dažniausiai yra pakankama prielaida papildomai prievolei kilti, kitais subsidiarios atsakomybės atvejais dėl neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens prievolių ar garantijos yra pagrindinio skolininko prievolės neįvykdymas per protingą terminą[929]. Pozicija,

[929] Dalyvių kaip subsidiarių skolininkų atsakomybė pagal pasibaigusio neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens prievoles dėl neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens reorganizavimo ar pertvarkymo į ribotos atsakomybės juridinį asmenį siejama tik su pagrindinio skolininko pareigos neįvykdymu (CK 2.98 str. 2 d. ir 2.104 str. 2 d.; 2008-10-22 LAT CBS nutartis c.b. *A.S. įmonė v. UAB „Karmo“*, Nr. 3K-3-541/2008, kat. 95.3; 121.13; 121.20, (S); 2008-09-15 LAT CBS nutartis c.b. *J. L. IĮ v. R. G. R.*, Nr. 3K-3-414/2008, kat. 24.2; 27.9 (S)). Taip pat pastebėtina, kad pagal bendrą subsidiarios atsakomybės sampratą garanto kaip papildomo skolininko atsakomybė kyla, kai pagrindinis skolininkas atsisako įvykdyti prievolę arba jos neįvykdo per protingą terminą; kreditorius

jog tikrųjų narių turtinė prievolė neturėtų būti siejama išimtinai su bendrijos bankrotu, vyrauja ir paskirų jurisdikcijų teisėje.

Taigi, tikrųjų narių kaip papildomų bendrijos skolininkų atsakomybė turėtų kilti, jeigu kreditorius pareikalavo iš bendrijos-pagrindinio skolininko įvykdyti prievolę, tačiau bendrija prievolės neįvykdė ir neįvykdymą nulėmė turto trūkumas. Kreditorius gali pareikšti reikalavimus ir bendrijai, ir tikriesiems nariams nebūtinai teismo tvarka (CK 6.245 str. 5 d.). Darbo autorės nuomone, nesėkmingi pirminio išieškojimo iš bendrijos turto rezultatai nėra kreipimosi į teismą dėl tikrojo nario subsidiarios atsakomybės sąlyga [930]. Tačiau praktiniu požiūriu turto trūkumo konstatavimas, nesant inicijuotos bankroto bylos, gali nebūti akivaizdus. Todėl bendrijos turto trūkumas galėtų būti nustatinėjamas vykdymo procese pirmiausia įgyvendinant pirminį išieškojimą iš bendrijos turto, t.y. nukreipiant išieškojimą priverstine tvarka pagal vykdytiną dokumentą, išduotą neteismine tvarka (pvz., vykdomasis procesas gali būti pradėtas pagal notaro vykdomuosius įrašus pagal užprotestuotus arba neprotestuotinus vekselius). Sprendžiant dėl skolos išieškojimo teismine tvarka, byloje taip pat būtų nustatinėjama aplinkybė dėl bendrijos turto pakankamumo prievolei įvykdyti, nors turto trūkumas dar nebuvo konstatuotas vykdymo procese[931].

Skirtingai nuo daugelio nagrinėtų jurisdikcijų teisės[932], Lietuvos teisės aktuose nėra aiškaus reguliavimo dėl naujųjų tikrųjų narių atsakomybės tretiesiems asmenims pagal bendrijos prievoles apimties. Kadangi tikrojo nario atsakomybę sąlygoja jo kaip dalyvio statusas, darbo autorės nuomone, naujųjų tikrųjų narių atsakomybės apimtis pagal ŪBĮ 7 str. 8 d., numatančią bendrijos tikrųjų narių solidarią atsakomybę pagal bendrijos prievoles, jeigu prievolėms užtikrinti neužtenka bendrijos turto, aiškintina

---

gali pareikšti reikalavimą pagrindiniam skolininkui nebūtinai teismo tvarka (CK 6.245 str. 5 d.; 2004-11-22 LAT CBS nutartis c. b. *UADB „Lavisos garantas“ v. V. B. PĮ, R. L. IĮ*, *D. L.*, Nr. 3K-3-620/2004, kat. 39.6.1; 103).

[930] Paminėtina panaši teismų praktika bylose, kai subsidiari atsakomybė siejama su pagrindinio skolininko turto neturėjimu, pvz., CK 6.276 str. 2-3 d. (2009-11-20 nutartis c. b. *A. K. v. J. G., M. A.*, *Čiobiškio vaikų socializacijos centras*, Nr. 3K-3-497/2009, kat. 35.3.1; 44.5.2.12), kuomet rezoliucinėje dalyje ši aplinkybė buvo atspindėta taip: „Atsakovui M. A. neturint turto ar uždarbio, pakankamo žalai atlyginti, priteisti ieškovei A.K iš atsakovo Čiobiškio vaikų socializacijos centras subsidiariai...“).

[931] Sprendžiant ginčą teismine tvarka, bendrijos tikrieji nariai byloje dalyvautų kartu su bendrija kaip bendraatsakoviai (žr. 2007-04-06 LAT CBS nutartis c. b. *UAB „SEB VB lizingas“ v. V. Š.,* Nr. 3K-3-124/2007, kat. 113.6.1.5, kurioje buvo pažymėta dėl procesinio bendrininkavimo privalomumo subsidiarios bei solidarios prievolės atveju (CPK 43 str. 1 d. 1 p.)).

[932] JAV UPA 17 str. ir 41 str., RUPA 306 str. (b) dalis. Anglijoje 1890 m. Partnerystės įstatymo 17 str. Vokietijos KK 130 str. EEIG reglamento 26 str. 2 d. Rusijos CK 75 str. 2 d.

atsižvelgiant į tapimo bendrijos dalyviu teisinį pagrindą. Bendrija turi juridinio asmens teises, todėl tikrojo nario statusas galėtų būti grindžiamas dalyvio teisių ir pareigų kaip atskiro civilinių teisių objekto įgijimu. Alternatyviai, tikrojo nario statusas nagrinėtinas pagal asmenų pasikeitimo prievolėje taisykles arba naujajam tikrajam nariui įstojant į bendriją – pagal jungtinės veiklos sutarties subjektinės sudėties pasikeitimą.

Pagal bendrąją juridinio asmens dalyvio sampratą bendrijos tikruoju nariu laikytinas asmuo, kuris įgyja prievolinių teisių ir pareigų, susijusių su bendrija (t.y. bendrijai bei kitiems dalyviams), tačiau dėl juridinio asmens atskirumo neišsaugo nuosavybės teisių į juridinio asmens turtą (CK 2.45 str., ŪBĮ 2 str. 4 d., 10 str. 4 d.). Paprastai ribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens dalyvis neturi reikšmingų prievolių juridiniam asmeniui, išskyrus prievolę dalyvauti juridinio asmens veikloje kapitalu. Dalyvio statusas siejamas su tam tikromis galiomis juridinio asmens, kurio dalyviu jis yra, atžvilgiu. Ribotos atsakomybės juridinio asmens dalyvių dalyvavimo juridinio asmens veikloje laipsnis ir pobūdis priklauso nuo juridinio asmens teisinės formos, tačiau pagal įstatyminį reglamentavimą dalyvavimas yra žymiai mažesnis negu neribotos atsakomybės juridinio asmens dalyvio. Ribotos atsakomybės juridinio asmens dalyvio statuso sąlygojamos prievolinės turtinės ir neturtinės teisės, o taip pat minimalios pareigos juridiniam asmeniui bei kitiems dalyviams suponuoja dalyvio teisių civilinį apyvartumą. Todėl dažnai ribotos atsakomybės juridinio asmens dalyvio teisių ir pareigų kompleksas įtvirtinamas kaip atskiras civilinių teisių objektas - investiciniai nuosavybės vertybiniai popieriai [933] . Investiciniai nuosavybės vertybiniai popieriai ir reikalavimo teisės, kylančios iš prievolinių teisinių santykių[934],

[933] Dėl vertybinių popierių kaip civilinių teisių objekto daugiau žr. JUZIKIENĖ; MIZARAS; SMALIUKAS *supra*, note 922, p. 469-476.

[934] VITKEVIČIUS *supra*, note 918, p. 58-62; Reikalavimo teisės negalima laikyti nuosavybės teisės objektu, nes priešingu atveju tai reikštų civilinės teisės dualizmo – teisių skirstymo į daiktines ir prievolines atsisakymo. Poziciją dėl teisių priskyrimo prie nuosavybės teisių objektų įtakoja bendrosios teisės tradicijos valstybių teisė. Tačiau, darbo autorės pastebėjimu, pvz., rusų doktrinoje sutinkama nuomonių, jog kreditorius reikalavimo teisės įgyjamos nuosavybės teise, nes reikalavimo teisės yra turto dalis (žr. БАЙБАК *supra*, note 889, p.44-76, 207; Autorius įvertina šią poziciją, nors jai ir nepritaria, pažymėdamas, jog kontinentinėje civilistikoje teisės į intelektinės veiklos rezultatus taip pat nebuvo prilygintos nuosavybės teisėms, o buvo įtvirtintos kaip atskiros išimtinės (absoliučios) teisės. Tačiau autoriaus nuomone, reikalavimo teisė laikytina *sui generis* civilinių teisių objektu, savarankiška absoliučia turtine teise, nes naujojo kreditoriaus ir pradinio kreditoriaus teisiniuose santykiuose (išoriniuose santykiuose) reikalavimo teisei kaip civilinių teisių objektui būdingas absoliutumas. Kaip ir investiciniams nuosavybės vertybiniams popieriams, reikalavimo teisėms būdingas dualizmas, t.y., prievolinių ir absoliučių teisių pobūdis). АГАРКОВ, Михаил Михайлович. *Избранные труды по гражданскому праву*. Москва: Центр ЮрИнфоР, 2002. I т., p. 206; Absoliučių teisių *numerus*

yra skirtingi civilinių teisių objektai, jiems būdingas kitoks teisinis režimas[935]. Dalyvio teisių materializavimas į atskirą civilinių teisių objektą, kuris yra absoliučių (nuosavybės) teisių objektu, turi reikšmės naujojo dalyvio atsakomybės apimčiai. Skirtingai nuo sutartinio asmenų pasikeitimo prievolėje, perleidus vertybinius popierius nuosavybės teise naujajam dalyviui, buvusiojo dalyvio atsakomybė už jo prievoles tęsiasi, naujasis dalyvis ankstesniųjų prievolių neperima, t.y. pagal daiktinės ir prievolių teisės santykį kiekvienas dalyvis atsako pagal savo prievoles.

Tikrojo nario kaip juridinio asmens dalyvio statusas pasižymi suteikiamų teisių dualizmu[936]. Trečiųjų asmenų atžvilgiu tikrojo nario teisėms būdingas absoliutumas, t.y. tretiesiems asmenims yra žinomas tikrojo nario kaip juridinio asmens dalyvio teisių turinys, tretieji asmenys turi netrukdyti jam gyvendinti dalyvio teises, dalyvio statusas nėra terminuotas laike, tikrasis narys gali disponuoti dalyvio teisėmis savo nuožiūra, tikrojo nario teisės ir pareigos yra išvestinės iš dalyvio statuso kaip sąlyginai atskiros teisinės kategorijos. Tačiau vidiniams teisiniams santykiams su bendrija būdingas santykinis pobūdis, nes tikrasis narys įgyja prievolinių teisių ir pareigų, susijusių su bendrija (pvz., teisė į informaciją, teisė į dividendus, teisė ir pareiga valdyti bendriją). Tikrojo nario teisių ir pareigų įgyvendinimas yra neatsiejamas nuo bendrijos. Šiuo požiūriu dalyvio statusas pasižymi savitumu, nebūdingu absoliučioms teisėms, kuomet absoliučių teisių subjektai savo teises

---

clausus neleidžia teisinių santykių subjektams įtvirtinti naujų įstatyme nenumatytų absoliučių teisių. Absoliučios teisės klasifikuojamos pagal objektą (pvz., daiktinės teisės).

[935] Štai, darbo autorės pastebėjimu, skirtingai nuo jungtinės veiklos sutarties šalies pasikeitimo visa apimtimi, galimas ne visų vertybinių popierių perleidimas, nes prievolė dėl tam tikro vertybinių popierių skaičiaus perleidimo gali būti laikoma daloma. CK pripažįsta teisių pirkimo-pardavimo sutartį (CK 6 knygos IV dalies XXIII skyriaus tryliktas skirsnis „Teisių pirkimas-pardavimas“) ir vertybinių popierių pirkimo-pardavimo sutartį (CK 6 knygos IV dalies XXIII skyriaus keturioliktas skirsnis „Kitokių pirkimo-pardavimo sutarčių ypatumai“, 6.428 str.) savarankiškomis. АНТАКОЛЬСКАЯ, М. В. *In* КАЛПИН, А. Г.; МАСЛЯЕВ, А. И., ред. *Гражданское право*: учебник. 2-е издание. Москва: Юристъ, 2000. Т. 1, p. 142; Pastaroji autorė pažymi, jog požymis, sąlygojantis kitokį nei sutartinio asmenų pasikeitimo prievolėje teisių įgyvendinimą ir rizikos pasiskirstymą (pvz., vertybinių popierių įgijėjui neįtakoja jų buvusiojo turėtojo defektai ir trūkumai dėl turėtų teisių), parodo vertybinių popierių viešą patikimumą.

[936] Taip pat žr. ФАТХУТДИНОВ, Расул Сайдашевич. *Уступка доли в уставном капитале ООО: теория и практика*. Москва: Волтерс Клувер, 2009, p. 45-55, 73-81, 148; Pastarasis autorius dalyvio statuso dualizmą nagrinėja uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonėje (rus. - *общество с ограниченной ответственностью*). Štai, dalies absoliutus pobūdis pasireiškia šiais aspektais: (i) teisine valdžia, t.y. įtaka įmonei ją valdant; (ii) visi kiti tretieji asmenys privalo netrukdyti dalyviui įgyvendinti savo teises; (iii) dalyvio galios įgyvendinamos realizuojant verslo laisvę, kuri prilyginama nuosavybės teisei ar autoriaus teisėms, kurioms būdingas absoliutumas. Dalyvio teisės kaip ir absoliutaus pobūdžio teisės yra neterminuotos, neapribotos laiko atžvilgiu; (iv) dalių išviešinimas registre yra susijęs su trečiųjų asmenų informavimu apie tokius savarankiškus objektus. Absoliutų pobūdį taip pat patvirtina ta aplinkybė, jog kito teisinio santykio subjektas-juridinis asmuo negali pasikeisti. Kita vertus, autorius pripažįsta, jog dalyvio teisės taip pat sąlygoja prievolinius dalyvio ir juridinio asmens, kurio dalyviu jis yra, santykius.

įgyvendina nepriklausomai nuo trečiųjų asmenų. Tikrojo nario kaip dalyvio statuso dviguba prigimtis lemia, jog, pasikeitus dalyviui, keičiasi ne tik subjektas prievoliniuose santykiuose „dalyvis-juridinis asmuo“, bet ir absoliutaus pobūdžio santykiuose „dalyvis-visi tretieji asmenys“, kuomet keičiasi tik aktyvusis subjektas (dalyvio teisių turėtojas). Taigi, atsižvelgiant į tikrojo nario kaip dalyvio statuso sąlygojamą teisinių santykių dvilypį pobūdį[937], vertintina, ar tikrojo nario turtinių teisių ir pareigų kompleksas yra kvalifikuotinas investiciniu nuosavybės vertybiniu popieriumi.

CK įtvirtina ne baigtinį vertybinių popierių sąrašą, įstatymai gali numatyti ir kitokių vertybinių popierių bei pateikti kitą investicinių vertybinių popierių apibrėžimą (CK 1.101 str. 2 d.). Tačiau ŪBĮ nemini dalyvio statusą patvirtinančio vertybinio popieriaus, neišskiria dalyvio teisių ir pareigų - dalies - kaip atskiro savarankiško civilinių teisių objekto ar nuosavybės teisės objekto, nors numato galimybę perleisti tikrojo nario teises kitam asmeniui[938]. Taigi, bendrijos tikrojo nario teisės galėtų būti kvalifikuojamos atskiru civilinių teisių objektu – nuosavybės investiciniu vertybiniu popieriumi, jeigu dalyvio investicija turėtų bendruosius investiciniams nuosavybės vertybiniams popieriams būdingus požymius (CK 1.101 str. 1-5, 7, 9-10 d., 1.102 str.). *Pirma*, vertybiniai popieriai pasižymi tam tikra materialia išraiška. Vertybinius popierius patvirtina materialūs dokumentai, privalantys turėti nustatytus rekvizitus. Nematerialūs vertybiniai popieriai leidžiami tik įstatymų numatytais atvejais. Tokių vertybinių popierių materialumas atsispindi per įrašus savininkų vardu atidarytose vertybinių popierių sąskaitose. *Antra*, Vertybiniai popieriai yra savarankišku objektu, kas sąlygoja griežtus formaliuosius reikalavimus dėl vertybinių popierių formos ir turinio. Vertybiniai popieriai, neturintys įstatyme nustatytų rekvizitų, paprastai negalioja. *Trečia*, vertybinių popierių kaip civilinių teisių objekto savarankiškumas lemia suteikiamų teisių perdavimą gavėjui visa apimtimi ir tik įstatymų numatytais atvejais vertybinių popierių ir jais suteikiamų teisių atskirumą. Pastaruoju atveju vertybiniais popieriais patvirtinamos teisės gali būti perleidžiamos atskirai nuo pačių vertybinių popierių

[937] Dėl juridinio asmens dalyvio teisių dualizmo dalyvio suteikiamos teisės doktrinoje sutinkamos korporatyvinių teisių pavadinimu.

[938] ŪBĮ 4 str. 1 d 9 p. (jungtinės veiklos sutartyje turi būti numatyta tikrojo nario teisių perleidimo kitiems asmenims tvarka), 7 str. 1 d. (dalyvio apibrėžimas, *inter alia*, siejamas su bendrijos jungtinės veiklos sutarties sudarymu), 8 str. 2 d. 5 p., 3 d. (tikrojo nario teisė perleisti savo teises kitam asmeniui).

(pvz., pagal CK ABĮ 60 str. 6 d. akcininkas turi teisę perleisti teisę į dividendus). Taigi, skirtingai nuo kitų dokumentų, vertybinius popierius ir jais suteikiamas teises dažniausiai ištinka toks pats teisinis likimas. *Ketvirta*, asmuo gali įgyvendinti savo teises tik pateikęs patį vertybinį popierių (arba kitus įrodymus dėl nematerialių vertybinių popierių). Tinkamas kreditoriaus asmuo patvirtinamas per vertybinių popierių pateikimo faktą. *Penkta*, vertybiniai popieriai - tai dokumentas, patvirtinantis jį išleidusio asmens (emitento) įsipareigojimus šio dokumento turėtojui. Vertybiniai popieriai paprastai siejami su jo turėtojo teisių kompleksu (turtinėmis ir neturtinėmis teisėmis), bet ne pareigomis. Įstatymas pateikia nuosavybės vertybinio popieriaus suteikiamų tokių teisių pavyzdinį sąrašą, pvz., teisė dalyvauti valdant įmonę, teisė, patvirtinanti įmonės kapitalo turėjimą, teisė į dalį įmonės pelno. Jeigu yra vertybinio popieriaus turėtojo pareigų, jos minimalios, dažniausiai apsiribojama pareiga dėl vertybinių popierių įsigijimo arba perleidimo. *Šešta*, vertybinių popierių įtvirtinimas atskiru civilinių teisių objektu susijęs su siekiu palengvinti teisinių santykių vystymąsi (civilinę apyvartą). *Septinta*, vertybiniai popieriai perleidžiami specifiniu būdu – ne cesija, bet perdavimu, padarant indosamentą, arba atitinamus įrašus vertybinių popierių sąskaitose, kuomet vertybiniai popieriai nematerialūs.

Darbo autorės nuomone, bendrijos tikrųjų narių teisių ir pareigų visuma neatitinka nuosavybės vertybiniams popieriams būdingų savybių. Pirmiausia, bendrijos tikrųjų narių teisės nėra materializuotos ir formalizuotos. Duomenys apie tikruosius narius atsispindi jungtinės veiklos sutartyje, tačiau įstatymas nenumato atskiro vidinio dalių registro, neįpareigoja vesti dalių apskaitos ar išduoti dokumentus, patvirtinančius tikrųjų narių teises[939]. Tikrųjų narių duomenys ir įnašų dydis išviešinami juridinių asmenų registre (CK 2.66 str. 2 d., ŪBĮ 6 str., 2003-11-12 Vyriausybės nutarimo Nr. 1407 17.20, 23.4 p.). Tačiau toks išviešinimas negali būti laikomas duomenų apie atskirus objektus (vertybinius popierius) įregistravimu, nes juridinių asmenų registro paskirtis yra kitokia – registruojamu registro objektu yra juridiniai asmenys. Išviešinimo tikslas susijęs su asmeninio pobūdžio įmonių (neribotos civilinės atsakomybės privačių juridinių asmenų) kreditorių teisių apsauga, kuri užtikrinama per *ex lege* tikrųjų narių neribotą atsakomybę. Taigi, duomenys apie tikruosius narius ir jų įnašų dydžius yra vieni iš duomenų, apibūdinančių registruojamą registro objektą (neribotos civilinės atsakomybės privatų juridinį

[939] Pažymėtina, jog pagal 1990-10-16 ŪBĮ bendrijai buvo draudžiama išleisti vertybinius popierius (6 str. 3 d.).

asmenį). Išviešinimas taip pat negali būti laikomas pakeičiančiu nematerialiųjų vertybinių popierių apskaitą, nes, minėta, nematerialių vertybinių popierių išleidimas privalo būti įtvirtintas įstatymu[940]. Be to, tikrųjų narių dalyvavimas bendrijos veikloje neapsiriboja įnašų darymu, tikriesiems nariams taip pat tenka ir juridinio asmens valdymo organų narių pareigos. Taigi, tikrųjų narių kaip dalyvių statusas apima ne tik turtinių ir neturtinių teisių kompleksą, bet ir reikšmingas pareigas. Įstatyminiu reglamentavimu dėl *intuitus personae* principo tikrųjų narių teisių perleidimu nėra siekiama šių teisių apyvartumo, teisės gali būti perleidžiamos tik esant kitų tikrųjų narių sutikimui. Ribotas perleidimas taip pat sąlygoja situaciją, kuomet tikrasis narys, pasitraukdamas iš bendrijos, turi teisę reikalauti iš bendrijos grąžinti savo įnašo vertę. Pagaliau, neribota ir solidari dalyvių atsakomybė pagal bendrijos prievoles varžo tikrojo nario teisių civilinę apyvartą. Neatsitiktinai ŪBĮ mini ne *dalies*, o tikrojo nario *teisių* perleidimą. Todėl, nežiūrint į tai, jog bendrijos tikrojo nario kaip juridinio asmens dalyvio statusui būdingas dualizmas, darbo autorės nuomone, sutartinis tikrojo nario teisių perleidimas turėtų būti grindžiamas asmenų pasikeitimo prievolėje taisyklėmis ir sutarčių pagal siekiamą teisinį tikslą nuostatomis (pvz., teisių pirkimo-pardavimo, dovanojimo)[941].

Skirtingai nuo partnerystės, veikiant išimtinai sutartiniu pagrindu, bendra veikla realizuojama per bendriją kaip savarankišką teisinį subjektą, tikrieji nariai savo vardu tiesiogiai nedalyvauja išoriniuose santykiuose. Tačiau tikrųjų narių sudėties pasikeitimas įtakoja ne tik vidinius santykius, bet ir išorinius santykius, kuriuose tikrieji nariai veikia kaip bendrijos *quasi*-garantai, įstatymo pagrindu užtikrinantys bendrijos kreditorių prievoles. Pasikeitus bendrijos dalyviams (tikriesiems nariams) vidiniuose santykiuose, keičiasi papildomas skolininkas išoriniuose santykiuose.

---

[940] Nematerialių vertybinių popierių apskaita turi būti tvarkoma pagal pasaugos sutartį (CK 1.101 str. 10 d.).

[941] Pastebėtina, jog tokios išvados pagrįstumą patvirtina ir tai, jog doktrinoje diskutuojama taip pat ir dėl uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonių dalyvių teisių ir pareigų kaip atskiro civilinių teisių objekto, kuomet (i) dalyviai turi prievolę atsakyti pagal kitų dalyvių prievoles įmonei, jeigu pastarieji nepadaro įnašų į įmonę, ir (ii) dalyvių dalys nėra materializuojamos vidinėje vertybinių popierių apskaitoje ar registre, neišduodami atskiri dokumentai, patvirtinantys jų dalis, nors viešame registre ir atskleidžiama informacija apie dalyvių dalis (pvz., žr. ФАТХУТДИНОВ *supra*, note 936; Autoriaus nuomone, uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonės (rus. - *общество с ограниченной ответственностью*) dalyvio dalis yra *sui generis* subjektinė teisė, nes dalis suteikia ir absoliučias, ir prievolinio pobūdžio teises. Autorius taip pat pažymi, jog, istoriškai, cesija ir dalyvio dalies perleidimas vystėsi kaip skirtingi institutai, be to, cesija galima tik dėl prievolinių teisių, bet ne korporatyvinių teisių. Išvestinės iš korporatyvinių teisių (pvz., gautinos sumos) gali būti perduodamos cesijos pagrindu.).

Vidiniuose santykiuose bendrijos dalyvio pasikeitimas, sutartiniu pagrindu perleidžiant tikrojo nario teises ir pareigas, sąlygoja jungtinės veiklos sutarties šalies pasikeitimą, dėl ko taikomos ir reikalavimo perleidimo, ir skolos perkėlimo taisyklės (CK 6.101 str., 6.116 str.). Atsižvelgiant į asmenų pasikeitimo prievolėje taisykles, dalyvių tarpusavio santykiuose naujasis tikrasis narys pakeičia buvusįjį tikrąjį narį, kartu perimdamas jo teises ir pareigas, jam tenka atsakomybė pagal ankstesnes partnerystės prievoles. Tačiau išoriniuose santykiuose singuliarinio sutartinio skolos perkėlimo taisyklės taikytinos tiek, kiek tai neprieštarauja įstatymams ir vienašalės prievolės esmei, nes, minėta, tikrojo nario, esančio bendrijos kreditorių skolininku (*quasi*-garantu), subsidiari atsakomybė grindžiama *ex lege* prievole, siejama su dalyvio statusu (ŪBĮ 7 str. 8 d., CK 1.136 str. 2 d. 6 p., 2.50 str. 2, 4 d., 6.2 str.).

Tikrojo nario pasikeitimas neįtakoja bendrijos kaip savarankiško teisės subjekto veiklos tęstinumo. Tačiau tiesmukiškai vertinant bendrijos tikrųjų narių sudėties kaip papildomo skolininko pasikeitimą pagal bendrąsias taisykles, pasikeitimas galėtų būti svarbus dėl atskirų bendrijos prievolių (pvz., kita sutarties šalis galėtų nesutikti dėl *quasi*-garanto pakeitimo arba pasikeitus užtikrinimui, kita sutarties šalis galėtų įgyti teisę nutraukti sutartį ar reikalauti įvykdyti prievolę prieš terminą). Bendrijos kreditorių teisės, įgytos *ex lege* pagrindu, neturėtų būti panaikintos ar apribotos be kreditorių sutikimo arba nepateikus adekvataus jų teisių užtikrinimo. Todėl pragmatiniu požiūriu siekiant verslo tęstinumo, būtų būtinas bendrijos kreditorių sutikimas dėl pradinio papildomo skolininko pakeitimo nauju papildomu skolininku, užtikrinančiu atsakomybę pagal tęstines bendrijos prievoles. Naujojo tikrojo nario atsakomybė tretiesiems asmenims kiltų pagal prievoles, atsiradusias tik jam būnant bendrijos tikruoju nariu, jeigu dalyvio teisių ir pareigų perleidimas vidiniuose santykiuose nebūtų transformuojamas išoriniuose santykiuose, atsakomybės apimtis dėl ankstesnių prievolių daugeliu atvejų priklausytų nuo vidinio bendrijos tikrųjų narių susitarimo (pvz., sutarties trečiojo asmens naudai atveju bendrijos kreditorius įgytų papildomą skolininką). Taigi, situacija dėl tikrųjų narių sudėties pasikeitimo, perleidus bendrijos dalyvio teises ir pareigas, iš esmės būtų panaši į nagrinėtą situaciją, kuomet perleidžiamos dalyvio teises ir pareigas pagal jungtinės veiklos sutartį, veikiant išimtinai sutartiniu pagrindu. Tačiau, minėta, jog darbo autorės nuomone, naujųjų partnerių atsakomybės pagal partnerystės prievoles apimtis neturėtų išimtinai priklausyti nuo tarpusavio partnerių valios ir jų susitarimo turinio,

nes skirtingas naujųjų partnerių atsakomybės režimas nėra pateisinamas vienodą teisinę apsaugą turinčių partnerystės kreditorių atžvilgiu.

Tikrųjų narių sudėties pasikeitimo atveju situacijos savitumą taip pat lemia teisiškai reikšmingos aplinkybės dėl bendrijos kaip savarankiško teisės subjekto ir dėl dalyvio subsidiarios atsakomybės bendrijos kreditoriams teisinio pagrindo (įstatymo) išoriniuose santykiuose. *Pirma*, įmonės - juridinio asmens steigimas dažniausiai suvokiamas kaip būdas realizuoti nuolatinio pobūdžio komercinę-ūkinę veiklą, toks veiklos vykdymas paprastai ekonomiškai tikslingas, kuomet veikla netenkina smulkaus verslo kriterijų. Todėl veikiančioje bendrijoje tikėtinas didelis kreditorių skaičius, suderinti *quasi*-garanto pasikeitimą su kreditoriais gali būti objektyviai sudėtinga. Galimos situacijos, kai bendrijos kreditoriai nebūtų informuojami apie tikrųjų narių pasikeitimą. Todėl iškiltų klausimas, ar duomenų apie tikrųjų narių sudėties pasikeitimą išviešinimas juridinių asmenų registre yra pakankamas bendrijos kreditorių informavimas, laikant, jog teisinių santykių su bendrija tęstinumas bei garanto pakeitimas akceptuojamas kreditorių konkliudentinių veiksmų pagrindu. Verslo požiūriu taip pat būtų nepateisinama situacija, jeigu dėl papildomo skolininko pasikeitimo dauguma bendrijos kreditorių įgytų teisę pareikalauti prievolių įvykdymo prieš terminą. *Antra*, keičiantis tikrųjų narių sudėčiai esminės reikšmės turi ta aplinkybė, jog bendrijos kreditorių teisės į trečiąjį asmenį - papildomą skolininką (tikrąjį narį) kyla ne sandorio ar delikto pagrindu, bet iš įstatymo. Papildomo skolininko pasirinkimas nesiejamas su bendrijos kreditorių valia, kreditorių teisės atsiranda tiesiogiai veikiant įstatymui. Įgijus bendrijos dalyvio-tikrojo nario statusą, pastariesiems iš įstatymo kyla subsidiari atsakomybė pagal bendrijos prievoles. Dėl šios aplinkybės – dalyvio statuso – bendrijos kreditorius ir tikruosius narius saisto įstatymo pagrindu atsirandant prievolė. Kadangi įstatymo pagrindu *quasi*-garantija suteikiama universaliai visiems bendrijos kreditoriams, papildomo skolininko pakeitimo derinimas su visais bendrijos kreditoriais ribotų civilinę apyvartą. Viešuoju požiūriu turėtų būti užtikrinamas toks teisinis reguliavimas ir teisės aiškinimas bei taikymas, kuris, nepriklausomai nuo dalyvių sudėties pasikeitimo, pirmiausia sudarytų sąlygas bendrijos kaip savarankiško teisės subjekto veiklos tęstinumui. Šie tikslai būtų pasiekti, jeigu tikrųjų narių sudėties pasikeitimas, bendrijai toliau tęsiant

veiklą, būtų aiškinamas kaip galimas be bendrijos kreditorių valios išraiškos[942]. Darbo autorės nuomone, pastaruoju atveju bendrijos kreditorių interesai būtų užtikrinami pakankamai, jeigu naujieji tikrieji nariai atsakytų pagal visas bendrijos prievoles, *inter alia*, prievoles, atsiradusias prieš jiems tampant partnerystės dalyviu[943], o buvę tikrieji nariai išlaikytų atsakomybės tęstinumą pagal prievoles, atsiradusias jiems esant bendrijos tikraisiais nariais.

Naujųjų partnerių atsakomybės apimties aiškinimas, kuris iš esmės remiasi ŪBĮ 7 str. 8 dalimi, numatančia bendrijos tikrųjų narių solidarią atsakomybę pagal bendrijos prievoles, turėtų būti grindžiamas ne tik minėtu racionalumo principu, bet ir nuoseklumo bei vientisumo principais. Teisinės logikos prasme ir teisinės sistemos vientisumo požiūriu, būtų nepateisinama, jeigu naujųjų tikrųjų narių atsakomybės principai dėl ankstesnių prievolių būtų aiškinami kitaip nei naujųjų jungtinės veiklos sutarties partnerių, veikiančių išimtinai sutartiniu pagrindu. *Pirma*, teisiniai santykiai, susiklostantys tarp partnerystės dalyvių, veikiančių išimtinai sutartiniais pagrindais, ir tarp bendrijos tikrųjų narių grindžiami tais pačiais principais (pasitikėjimo, „atstovauju sau“, sutarties laisvės ir pan.), dalyvių statusas įgyjamas tuo pačiu teisiniu pagrindu – pagal jungtinės veiklos sutartį (CK 6.969 str. 2 d., ŪBĮ 2 str. 8 p., 3 str. 1 d., ., 4 str. 1 d., 7 str. 1 d., 8 str. 1 d.)[944]. Sutarties, kurios dalykas susijęs su komercine-ūkine veikla, šalies pasikeitimas savaime yra tam tikro verslo, vykdomo sutarties apimtyje, perleidimas. Naujasis tikrasis narys, įgydamas juridinio asmens (bendrijos) dalyvio teises, tuo pačiu įgyja bendrijos verslą: kitaip nei ribotos atsakomybės privačiuose juridiniuose asmenyse, nuosavybė ir valdymas bendrijoje nėra atskirti, tikrieji nariai tiesiogiai dalyvauja bendrame, nors ir personifikuotame versle. Dalyvio teisės savaime nesukuria atskiro nuosavybės teisių objekto, šių teisių vertę lemia per tikruosius narius įgyvendinama juridinio asmens veikla. *Antra*, bendrijos teisinis subjektiškumas įtakoja verslo ir asmeninių dalyvių kreditorių reikalavimų konkurenciją ir jų reikalavimų tenkinimo tvarką bei ypatumus, tačiau

[942] Situacijose, kai konkretaus tikrojo nario kaip verslo garanto asmuo turi esminės reikšmės kreditoriams, pastarieji sutartyse su bendrija savo teises turėtų užsitikrinti ribodami dalyvių sudėties pasikeitimą.

[943] *Per contra*, KIRŠIENĖ *supra*, note 201, p. 216; Pastarosios autorės nuomone, į bendriją įstojęs narys yra asmeniškai atsakingas tik už tas bendrijos prievoles, kurios atsirado jam tapus nariu.

[944] CK 6.969 str. 2 d. (jungtinės veiklos sutartimi kuriamos ūkinės bendrijos), ŪBĮ 2 str. 8 p. (bendrija savo veikloje vadovaujasi, *inter alia*, jungtinės veiklos sutartimi ir CK), 3 str. 1 d., 4 str. 1 d. (jungtinės veiklos sutartis yra ir bendrijos steigimo sandoris, ir bendrijos steigimo dokumentas, kuriuo bendrija vadovaujasi savo veikloje), 7 str. 1 d. (dalyvio apibrėžimas, *inter alia*, siejamas su bendrijos jungtinės veiklos sutarties sudarymu), 8 str. 1 d. (tikrojo nario pareigos taip pat ir pagal CK).

bendros veiklos personifikavimas iš esmės nekeičia bendrųjų dalyvių atsakomybės pagal partnerystės prievoles principų, o tik juos modifikuoja. Štai, abiem atvejais įtvirtinama solidari dalyvių atsakomybė, tačiau ši atsakomybės tikriesiems nariams yra papildoma bendrijos atžvilgiu. Bendrijos tikrieji nariai veikia ne tik kaip dalyviai, bet ir įgyvendina valdymo organų narių funkcijas (atstovauja bendriją jai įgyjant civilines teises ir pareigas, valdo bendriją). Todėl partnerystę personifikavus į juridinį asmenį, tikrieji nariai išlaiko verslininkų, o tuo pačiu ir solidarių bendraskolių pagal bendrijos prievoles statusą. *Trečia*, buvusiųjų dalyvių (tikrųjų narių) atsakomybė, kitiems dalyviams toliau tęsiant bendrą (bendrijos) veiklą, abiem atvejais reglamentuojama panašiai, t.y. įtvirtinamas buvusiojo dalyvio (tikrojo nario) atsakomybės pagal prievoles, atsiradusias jam esant jungtinės veiklos sutarties dalyviu (tikruoju nariu), tęstinumas (CK 6.981 str., ŪBĮ 8 str. 5 d.). *Ketvirta*, abiem atvejais nėra konkretizuojama naujųjų dalyvių atsakomybės apimtis.

Taigi, naujųjų tikrųjų narių, dalyvio statusą įgijusių pagal sutartinį jungtinės veiklos sutarties šalies pasikeitimą, atsakomybės apimtis turėtų būti suprantama kaip apimanti visas bendrijos prievoles, nepriklausomai nuo jų atsiradimo momento (ŪBĮ 7 str. 8 d., CK 6.101 str., 6.116 str., 6.122 str. 1 d., 1.136 str. 2 d. 6 p., 6.2 str.). Ši išvada taip pat darytina lyginant teisinį reguliavimą, įtvirtintą ŪBĮ 7 str. 8 dalyje, numatančioje bendrijos tikrųjų narių solidarią atsakomybę pagal bendrijos prievoles, su kitomis šios straipsnio bei CK nuostatomis (t.y. su CK 2.50 str. 4 d., 6.975 str. 3 d., 6.981 str., ŪBĮ 8 str. 5 d.). ŪBĮ 8 str. 5 dalis įtvirtina atsakomybės pagal bendrijos prievoles tęstinumą buvusiam tikrajam nariui, tačiau tik dėl tokių prievolių, kurios atsirado kol jis buvo tikruoju nariu, arba iš bendrijos sandorių, sudarytų iki jo narystės pasibaigimo (panaši nuostata įtvirtinta CK 6.981 str.). Kitoks teisinis reguliavimas nustatytas dėl bendrųjų tikrųjų narių atsakomybės sąlygų pagal CK 2.50 str. 4 dalį, kurioje numatyta: jeigu prievolėms įvykdyti neužtenka neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens turto, už jo prievoles atsako juridinio asmens dalyvis (panašios nuostatos taip pat įtvirtintos ŪBĮ 7 str. 8 d., CK 6.975 str. 3 d.). Pastaruoju atveju, skirtingai nuo teisinio reguliavimo dėl buvusiojo dalyvio atsakomybės tęstinumo, įstatymų leidėjas, vartodamas terminą „prievolės“, neišskyrė dalyvio atsakomybės išimtinai pagal prievoles, kurios atsirado jam esant tokio juridinio asmens dalyviu. Taigi, prasminis ir lingvistinis normų aiškinimas analizuojamos

normos kontekste leidžia teigti, jog įstatymų leidėjas norėjo įtvirtinti esamų tikrųjų narių atsakomybę pagal visas prievoles.

Pagaliau, kitoks naujųjų partnerių atsakomybės apimties aiškinimas būtų sunkiai suderinamas su esamu teisiniu reguliavimu. Kadangi bendrijos kreditoriai pirmiausia reikalauja prievolės įvykdymo iš bendrijos, bendrija kreditorių reikalavimus tenkina nepriklausomai nuo to, kuriuo metu atsirado prievolė (t.y. tikrųjų narių sudėties pasikeitimas teisinės reikšmės neturi). Naujųjų tikrųjų narių įnašai į bendriją naudojami bet kokių bendrijos prievolių tenkinimui. Taigi, naujųjų tikrųjų narių atsakomybė apima ankstesnes prievoles, nors šiuo atveju ir ribota apimtimi (įnašo į bendriją ribose). Todėl naujųjų tikrųjų narių atsakomybės apimties aiškinimas ją išimtinai siejant tik su prievolėmis, atsiradusiomis jiems būnant bendrijos dalyviais, nesant papildomo teisinio reguliavimo, būtų sunkiai įgyvendinamas praktikoje.

Pažymėtina, jog kontinentinės Europos paskirų jurisdikcijų teisei taip pat dažniausiai būdinga partnerystės, turinčios įmonės statusą, naujųjų partnerių atsakomybė visa apimtimi.

Sutartiniu pagrindu bendrijos tikruoju nariu gali būti tampama ne tik perimant kito dalyvio teises ir pareigas, bet ir naujajam tikrajam nariui prisijungiant prie jungtinės veiklos sutarties (CK 6.223 str. 1 d.). Šiuo atveju situacija yra analogiška naujojo dalyvio prijungimui prie partnerystės sutarties, veikiant išimtinai sutartiniu pagrindu[945]. Nors bendra veikla realizuojama per juridinį asmenį (bendriją) ir naujasis tikrasis narys formaliai pirmiausia įgyja dalyvio teises, tačiau minėta, jog dalyvio statuso įgijimas kartu savo esme reiškia ir verslo, kuriuo jis siekia užsiimti, įsigijimą. Kaip ir partnerystėje, veikiant išimtinai sutartiniu pagrindu, galutinis bendras tikslas (pelno siekimas) pasiekiamas per naudos, rizikos ir reikalų tvarkymo bendrumą. Trečiųjų asmenų atžvilgiu jungtinės veiklos sutarties esmė taip pat suponuoja jos dalyko (bendros veiklos) nedalomumą ir naujai prisijungusiojo tikrojo nario atsakomybę pagal visas bendrijos prievoles (CK 6.24 str. 1 d., 6.25 str. 1 d.). Šiuo atveju nepriklausomai nuo kreditoriaus valios išraiškos bendrijos kreditorius įstatymo pagrindu įgyja dar vieną papildomą skolininką.

Kaip ir veikiant partnerystėje išimtinai sutartiniu pagrindu, buvusiųjų tikrųjų narių atsakomybė yra konkrečiai reglamentuojama įstatymu. Darbo autorės nuomone,

[945] Tačiau bendrijos teisinis savarankiškumas sąlygoja tam tikrą specifiką (pvz., informacija apie naują dalyvį-tikrąjį narį ir jo įnašą turi būti išviešinama).

įstatymų leidėjas ŪBĮ 8 str. 5 dalyje pagrįstai įtvirtino buvusiojo tikrojo nario atsakomybės pagal ankstesnes prievoles tretiesiems asmenims tęstinumą, t.y. buvęs tikrasis narys atsako pagal prievoles, atsiradusias jam būnant bendrijos tikruoju nariu, arba iš bendrijos sandorių, sudarytų iki jo narystės pasibaigimo, taip, kaip būdamas tikruoju nariu. Tokiu teisiniu reguliavimu, įtvirtinant kumuliacinį skolos perkėlimą įstatymo pagrindu, subalansuojami bendrijos neribotą atsakomybę turinčių dalyvių (tikrųjų narių) bei kreditorių interesai, dėl ko pagal ankstesnes prievoles garantuojama dviguba apsauga per buvusiojo tikrojo nario atsakomybės tęstinumą, ir per naujojo tikrojo nario atsakomybę pagal visas bendrijos prievoles.

Kartu pažymėtina, jog pagal minėtą ŪBĮ 8 str. 5 dalies formuluotę buvusiųjų tikrųjų narių atsakomybė turėtų apimti, *inter alia*, prievoles pagal sandorius, nebaigtus vykdyti iki dalyvio statuso pasibaigimo. Taigi, nebaigtų vykdyti sandorių atžvilgiu buvę tikrieji nariai atsako per visą jų vykdymo laikotarpį, o taip pat garantinio termino bei ieškinio senaties termino laikotarpiais. Tačiau atsakomybė būtų galima tik tuo atveju, jeigu minėti sandoriai nėra modifikuojami, dėl ko pasunkėtų buvusiųjų tikrųjų narių, kaip, viena vertus, solidarių skolininkų ir, kita vertus, *quasi*-garantų, padėtis (pvz., padidėtų atsakomybė, iš esmės pasikeistų prievolė). Už kitų prievolių, kylančių ne iš sandorių, bet kitais pagrindais, vykdymą ieškinio senaties termino laikotarpiu taip pat atsako ir esami (įskaitant naujuosius), ir buvę tikrieji nariai.

Tikrojo nario atsakomybė pagal partnerystės prievoles kreditoriams tęsiasi ir likvidavus mokią bendriją [946] . Mokios bendrijos kaip pagrindinio skolininko pasibaigimas dėl jos likvidavimo, o taip pat jungtinės veiklos sutarties pasibaigimas neįtakoja tikrojo nario turtinės prievolės galiojimo. Šią išvadą pagrindžia tokie argumentai. *Pirma*, tikrojo nario *ex lege* prievolė yra savarankiška prievolė. *Antra*,

[946]Atsižvelgiant į paskirų jurisdikcijų teisę bei nacionalinę teismų praktiką kitose neribotos civilinės atsakomybės juridinių asmenų (individualių įmonių) bylose, tikėtina tikrųjų narių atsakomybės specifika likviduojant bendriją dėl bankroto. Štai, pagal analogiją su individualios įmonės dalyvio atsakomybe paminėtina 2003-05-21 LAT CBS nutartis c. b. *A. B. v. L. B. A.*, Nr. 3K-3-616/2003, kat. 18.3; 18.4; 36.1; 95.1. Pagal teisminę praktiką dėl individualios įmonės kaip neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens bankroto įmonės likvidavimas vykdant bankroto procedūras reiškia, kad galutinai išsprendžiamas bankrutavusios įmonės skolų klausimas ir fiksuojama, jog tolesnis skolų išieškojimas yra neįmanomas dėl reikalavimų individualios įmonės dalyviui-fiziniam asmeniui. Pagal teisminę praktiką darytina išvada, kad individualios įmonės bankroto metu lygiagrečiai iš dalies „bankrutuoja“ įmonės dalyvis-fizinis asmuo: tokios įmonės dalyvio-fizinio asmens prievolių įvykdymas bankrutavusios įmonės kreditoriams ribojamas įmonės ir jos savininkų bankroto proceso metu turimu turtu. Išregistravus bankrutavusią įmonę ir likus nepatenkintų įmonės kreditorių reikalavimų, laikoma, jog individualios įmonės dalyvio-fizinio asmens prievolės prieš įmonės kreditorius pasibaigia (taip pat žr. aukščiau minėtą LAT praktiką individualių įmonių bankroto bylose).

bendrija priskiriama prie neribotos civilinės atsakomybės privačiųjų juridinių asmenų, kurių atžvilgiu nustatyta juridinio asmens dalyvių atsakomybė pagal juridinio asmens prievoles. Tokio likviduoto juridinio asmens prievolės pereina jo dalyviams (CK 2.50 str. 4 d., 6.128 str. 3 d., ŪBĮ 7 str. 8 d., 8 str. 5 d.). *Trečia*, tikrųjų narių teisėms ir pareigoms taikomi bendrieji jungtinės veiklos sutarties principai, kas taip pat sąlygoja solidarią visų tikrųjų narių atsakomybę tretiesiems asmenims pagal neįvykdytas prievoles pasibaigus jungtinės veiklos sutarčiai ir likvidavus bendriją (ŪBĮ 8 str. 1 d., 14 str. 1 d., CK 6.978 str. 3 d.). Tačiau bendrijos likvidavimas įtakoja tikrojo nario atsakomybės režimą. Pasibaigus pagrindiniam skolininkui-bendrijai, tikrojo nario papildoma atsakomybė transformuojasi į pagrindinio solidaraus bendraskolio atsakomybę.

Apibendrinus paskirų jurisdikcijų teisinį reglamentavimą, darytina išvada, kad daugumoje kontinentinės Europos valstybių įtvirtinamas maksimalus partnerių atsakomybės tretiesiems asmenims pagal komercinės partnerystės, turinčios įmonės statusą, prievoles terminas, kurio skaičiavimo eiga prasideda paviešinus apie partnerystės likvidavimą. Darbo autorės nuomone, Lietuvoje dabartinis teisinis reguliavimas nepagrįstai neįtvirtina maksimalaus tikrųjų narių atsakomybės tretiesiems asmenims termino, likvidavus mokią bendriją. Pastebėtina, jog, istoriškai, 1990-10-16 ŪBĮ 6 str. 6 d. ir 14 str. 5 dalis numatė 3 metų terminą tikrųjų narių atsakomybei, skaičiuojamą nuo bendrijos likvidavimo ar bendrosios jungtinės veiklos sutarties pakeitimo bei atnaujinimo įregistravimo vietos savivaldybėje. Sisteminiu požiūriu lyginant kitas panašias situacijas nacionalinėje teisėje, kai kuriais atvejais įtvirtinami naikinamieji atsakomybės terminai. Štai, neribotos civilinės atsakomybės juridinį asmenį reorganizavus ar pertvarkius į ribotos atsakomybės juridinį asmenį, dalyvių neribota atsakomybė maksimaliai apribojama 3 metais (CK 2.98 str. 2 d., 2.104 str. 2 d.)[947]. Tikrųjų narių kaip bendrijos *quasi*-garantų teisinis statusas taip pat suponuoja, jog papildomo skolininko atsakomybė turėtų būti ribota laike, įtvirtinant maksimalų naikinamąjį terminą (CK 1.117 str. 6 d., 6.96 str. 1 d. 2 p., 1.8 str. 1 d.). Tačiau, darbo autorės nuomone, maksimalus buvusiojo tikrojo nario atsakomybės tretiesiems asmenims terminas taikytinas tik dėl bendrijos likvidavimo ir netaikytinas,

[947] 2008-09-15 LAT CBS nutartis c.b. *J. L. IĮ v. R. G. R.*, Nr. 3K-3-414/2008, kat. 24.2; 27.9 (S), kuomet teismas pažymėjo, jog CK 2.104 str. 2 d. yra nustatytas 3 m. terminas, per kurį atsiranda pertvarkomo juridinio asmens dalyvio atsakomybė, yra naikinamasis ir jam pasibaigus išnyksta pertvarkomo juridinio asmens dalyvio pareiga atsakyti pagal tokio juridinio asmens prievoles (CK 1.117 str. 6 d.).

jeigu, pasibaigus tikrojo nario statusui, bendrija tęsia veiklą. Viena vertus, teisinis reglamentavimas dėl maksimalios buvusiųjų tikrųjų narių atsakomybės termino, bendrijai tęsiant veiklą, diskriminuotų kitus tikruosius narius, tęsiančius bendrijos veiklą, kadangi pastarųjų atžvilgiu terminas dėl tų pačių prievolių nebūtų ribojamas. Kita vertus, tokiu atveju naujiesiems tikriesiems nariams taip pat nepagrįstai tektų atsakomybė už buvusiųjų tikrųjų narių prievoles, nors pastarieji pagal tokias prievoles jau neatsakytų. Taigi, *de lege ferenda* reikėtų įtvirtinti tikrųjų narių atsakomybės pagal likviduotos bendrijos prievoles 3 metų maksimalų (naikinamąjį) terminą, skaičiuojamą nuo likviduotos bendrijos išregistravimo iš juridinių asmenų registro. Tokiu pakeitimu taip pat būtų siekiama paskatinti naudotis šia Lietuvoje kol kas nepopuliarina verslo organizavimo forma.

Trečiųjų asmenų atsakomybės požiūriu atskirai aptartina teisinės registracijos reikšmė, išviešinant duomenis apie tikruosius narius kaip juridinių asmenų dalyvius, neribotai atsakančius pagal tokio juridinio asmens prievoles. Duomenys apie tikruosius narius turi būti įregistruojami juridinių asmenų registre, tačiau trečiųjų asmenų atžvilgiu tokių duomenų įsigaliojimas nėra siejamas su jų paviešinimu (CK 2.66 str. 2, 3, 5 d.). Todėl pasikeitusių duomenų tinkamas neįregistravimas nekeičia solidarios ir neribotos tikrųjų narių atsakomybės režimo, pvz., dėl pasikeitusių įnašų dydžio. Kita vertus, ŪBĮ 4 str. 7 dalis numato jungtinės veiklos sutarties ir jos pakeitimų privalomą teisinę registraciją ir tokios registracijos teisines pasekmes – sutarties ir jos pakeitimų įsigaliojimą nuo įregistravimo juridinių asmenų registre[948]. Taigi, kyla klausimas, ar tinkamas tikrojo nario statuso neišviešinimas įtakoja jo atsakomybę pagal bendrijos prievoles prieš trečiuosius asmenis. Pragmatiniu požiūriu esamų ir naujųjų tikrųjų narių atžvilgiu šis aspektas galėtų būti reikšmingas tik išimtinais atvejais, nes, minėta, tinkamas pareigos įregistruoti duomenų pasikeitimus apie išviešintus tikruosius narius neįvykdymas nekeičia jų atsakomybės režimo, o naujieji tikrieji nariai atsako pagal visas bendrijos prievoles. Todėl trečiųjų asmenų atžvilgiu duomenų išviešinimo pareiga galėtų būti svarbi, jeigu, pvz., naujojo tikrojo nario narystė pasibaigia neįvykdžius duomenų įregistravimo prievolės arba naujojo tikrojo nario duomenys, padarius jungtinės veiklos sutarties pakeitimą notarine tvarka dėl naujojo tikrojo narystės įgijimo, neįregistruojami viešame registre. Tačiau, darbo

[948] Tačiau ŪBĮ 4 str. 7 d. numato išlygą dėl su bendrijos steigimo tvarka ir įnašų įnešimu steigimo metu susijusių jungtinės veiklos sutarties nuostatų įsigaliojimo nuo steigiamos bendrijos jungtinės veiklos sutarties sudarymo.

autorės nuomone, pagal sisteminį ir prasminį teisės normų aiškinimą trečiųjų asmenų atsakomybės požiūriu jungtinės veiklos sutarties pakeitimų įregistravimo teisinės pasekmės negali būti siejamos su jungtinės veiklos sutarties negaliojimu jos šalims. Kadangi įstatymas tikrojo nario atsakomybę tretiesiems asmenims išimtinai grindžia jo kaip bendrijos dalyvio statusu, kuris įgyjamas jungtinės veiklos sutarties pagrindu, tai duomenų apie tikruosius narius neįregistravimas nešalina tokių naujųjų tikrųjų narių atsakomybės.

Aiškinant minėtą ŪBĮ 4 str. 7 dalį dėl jungtinės veiklos sutarties pakeitimų įregistravimo teisinių pasekmių atsakomybės tretiesiems asmenims aspektu, svarbu įvertinti bendrijos jungtinės veiklos sutarties reikšmę. Jungtinės veiklos sutartis atlieka trejopą funkciją – bendrijos steigimo sandorio, kurio pagrindu steigiama bendrija, steigimo dokumento, kuriuo savo veikloje vadovaujasi bendrija, ir tikrųjų narių tarpusavio sutarties, nustatančios jų kaip bendrijos dalyvių teises ir pareigas (ŪBĮ 3 str. 1 d., 4 str. 1 d., 8 str. 1 d.). Vertinant bendrijos tikrųjų narių teises ir pareigas, *inter alia*, dalyvio statuso įgijimą, reikšminga jungtinės veiklos sutarties kaip tikrųjų narių teisių ir pareigų šaltinio funkcija. Todėl šiuo atveju taikytina CK 1.75 str. 1 dalis, kuri numato sutarties galiojimą jos šalims, nors tokia sutartis ir neįregistruota privaloma tvarka. Ši norma taip pat įtvirtina išimtį iš bendros taisyklės, šalių tarpusavio teises ir pareigas siedama su sandorio įregistravimu tik šio kodekso nustatytais atvejais. Nei CK 6.969 str. 4 d., nustatanti formos reikalavimus jungtinės veiklos sutarčiai, nei kitos CK normos tokios išimties dėl jungtinės veiklos sutarties nenumato. Jungtinės veiklos sutarties ir jos pakeitimų, kaip bendrijos tikrųjų narių teisių ir pareigų šaltinio, teisinė registracija juridinių asmenų registre turi įrodomąją reikšmę prieš trečiuosius asmenis (CK 1.75 str. 2 d.)[949]. Kadangi tikrasis narys bendrijos dalyvio statusą įgyja nuo jungtinės veiklos sutarties sudarymo notarine tvarka ir šio dalyvio statuso įgijimas nesiejamas su duomenų įregistravimu (išviešinimu), tikrojo nario statuso pavėluotas įregistravimas ar neįregistravimas juridinių asmenų registre nekeičia tikrojo nario atsakomybės pagal bendrijos prievoles.

Kitokia situacija yra dėl buvusiųjų tikrųjų narių narystės pasibaigimo duomenų išviešinimo pareigos neįvykdymo. Įstatymas preziumuoja, jog vieši duomenys yra

[949] Jungtinės veiklos sutarties ir jos pakeitimų sutarties teisinė registracija taip pat gali būti reikšminga dėl kitų šios sutarties funkcijų, pvz., dėl jos kaip steigimo dokumento, kurį ir reglamentuoja ŪBĮ 4 str. 7 d., CK 2.66 str. 5 d.

teisingi (CK 2.66 str. 2, 3 d., 2.72 str., Juridinių asmenų registro įstatymo 4 str.[950], Valstybės registrų įstatymo 14 str. 6 d., 15 str. 1 d.[951]). Todėl pareigos išviešinti registracijos duomenis neįvykdymas ar nepasirūpinimas savo teisėmis, nepateikiant duomenų apie tikrojo nario statuso pasibaigimą juridinių asmenų registre, lemia, jog sąžiningų trečiųjų asmenų atžvilgiu tikrasis narys atsako ne tik pagal bendrijos prievoles, atsiradusias jam būnant dalyviu, bet ir prievoles, kilusias po narystės pasibaigimo iki duomenų išviešinimo (įregistravimo).

Darbe jau buvo minėta, kad dėl teisinio reglamentavimo, pagal kurį įtvirtinamas reikalavimas bendrijos jungtinės veiklos sutartį sudaryti notarine tvarka ir šios sutarties negaliojimas dėl įstatymų reikalaujamos formos nesilaikymo (CK 1.93 str. 2 d., 6.969 str. 4 d., ŪBĮ 3 str. 1 d.), šiandieną būtų sudėtinga pritaikyti asmens kaip *de facto* tikrojo nario atsakomybę (pvz., pagal sutarčių aiškinimo ar apsimestinio sandorių negaliojimo taisykles)[952]. *De facto* partnerio atsakomybė galėtų iškilti bendrais pagrindais tik tuo atveju, jeigu būtų konstatuojamos visos civilinės atsakomybės sąlygos. Tačiau *de facto* partneriui nekiltų netiesioginė atsakomybė už kito partnerio elgesį dalyvio statuso pagrindu (t.y. dėl vidinių tarpusavio teisinių santykių), kuomet savo veiksmais *de facto* partneris neprisidėtų prie kitų dalyvių neteisėto elgesio, sukėlusio tretiesiems asmenims žalos.

Nepriklausomai nuo asmens vidinių tarpusavio santykių su kitais dalyviais ir bendrija, trečiųjų asmenų atžvilgiu galimos situacijos, kuomet asmuo sudaro sandorį bendrijos vardu, suklaidindamas sąžiningą trečiąjį asmenį, dėl ko trečiasis asmuo pagrįstai manė tokį asmenį esant tikruoju nariu ir toks sandoris įpareigoja bendriją (CK 2.133 str. 9 d.) (pagal sampratą paskirų jurisdikcijų teisėje - tariama partnerystė). Skirtingai nuo teisinio reguliavimo kai kuriose nagrinėtose valstybėse, kai tokioje situacijoje asmuo atsakytų kaip tikrasis narys suklaidinto trečiojo asmens atžvilgiu dažniausiai pagal konkretų sandorį, nacionalinė teisė šios - tariamos partnerystės -

[950] 2004-08-07 Lietuvos Respublikos valstybės registrų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (VŽ, 2004, Nr.124-448).
[951] 2001-06-27 Lietuvos Respublikos juridinių asmenų registro įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (VŽ, 2001, 55-1940).
[952] BARANAUSKAS, Egidijus. *In* PAPIRTIS, Leonas Virgilijus, *et al*. *Civilinė teisė*. Bendroji dalis. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, 2005. II t., p. 44, 57; Štai, apsimestinį sandorį pripažinus negaliojančiu, taikomos pridengiamojo sandorio taisyklės, jeigu nėra kitų pagrindų tokiam naujam sandoriui pripažinti negaliojančiu.

situacijos nereglamentuoja[953]. Lietuvoje tariamų (neva egzistuojančių) faktų doktrina taip pat taikoma labai ribota apimtimi, pvz., dėl tariamo atstovavimo. Todėl tokio asmens elgesys turėtų būti įvertinamas pagal deliktinės atsakomybės sąlygas dėl bendros pareigos elgtis rūpestingai pažeidimo, suklaidinant kreditorių, šio suklaidinto kreditoriaus atžvilgiu (CK 6.246 str. 1 d., 6.263 str. 1 d.). Kreditoriaus žalos faktas kyla tik tuo atveju, jeigu tokiu būdu sudaryta sutartis neįvykdoma arba įvykdoma netinkamai. Taigi, tokio asmens atsakomybė kiltų, jeigu ir bendrija, ir tikrieji nariai kaip bendrijos *quasi*-garantai neįvykdytų bendrijos prievolių pagal sudarytą sutartį su suklaidintu kreditoriumi. Darbo autorės nuomone, kreditorių požiūriu toks reglamentavimas yra pakankamas.

Bendrijos kreditorių reikalavimų pirmumą prieš asmeninių tikrųjų narių kreditorių reikalavimus užtikrina bendrijos juridinio asmens statusas. Jeigu bendrijos turto nepakanka kreditorių reikalavimų patenkinimui, bendrijos kreditorių reikalavimai tenkinami iš kito (asmeninio) tikrųjų narių-solidarių bendraskolių turto. Šiuo atveju bendrijos kreditoriai vien tik dėl tos aplinkybės, jog jie yra bendrijos kreditoriai, neturi pirmumo teisės prieš kitus (asmeninius) tikrojo nario kreditorius, visų kreditorių reikalavimai iš asmeninio tikrųjų narių turto tenkinami bendra tvarka. Likviduojamojoje mokioje bendrijoje asmeninių tikrųjų narių kreditorių reikalavimai gali būti tenkinami iš tokiam dalyviui tenkančios turto dalies, t.y. tik atsiskaičius su bendrijos kreditoriais (ŪBĮ 18 str. 3 d.). Veikiančioje bendrijoje, kuriai nėra paskelbta bankroto, tikrųjų narių asmeninių kreditorių reikalavimai gali būti tenkinami tik iš tokiam dalyviui mokėtinų sumų (pvz., pelno dalies) arba iš įnašo vertės, grąžinamos tikrajam nariui, kurio narystė bendrijoje pasibaigia pagal jo kreditoriaus reikalavimą dėl išieškojimo iš tokio dalyvio įnašo vertės[954] (ŪBĮ 8 str. 1 d. 8 p., 14 str. 1, 4 d., CK

[953] Štai, Anglijoje Partnerystės įstatymo 14 str., JAV UPA 16 str., RUPA 308 str. įtvirtina tariamos partnerystės doktriną ir tariamo partnerio atsakomybę trečiųjų asmenų atžvilgiu pagal tikrojo nario taisykles. Tariamos partnerystės doktrina taip pat žinoma Prancūzijoje, Vokietijoje.

[954] ŪBĮ 14 str. 4 d. numato pareigą grąžinti pasitraukiančiam tikrajam nariui pinigų sumą, lygią jo įnašo vertei. Darbo autorės nuomone, „įnašo vertė“ turėtų būti suprantama kaip bendrijos turto, tenkančio partneriui, dalis, kuri apskaičiuojama įvertinus įsipareigojimus bendrijos kreditoriams. Toks aiškinimas pirmiausia grindžiamas juridinio asmens statuso koncepcija (ŪBĮ 2 str. 4 d.). Tokia išvada taip pat darytina sistemiškai taikant kitas ŪBĮ nuostatas, pvz., dėl likviduojamos bendrijos, jeigu partneriai nuspręstų nutraukti bendrijos veiklą, kreditorių reikalavimų tenkinimo ir likusio turto paskirstymo dalyviams tvarkos, dėl draudimo nušalinti vieną iš dalyvių nuo pareigos dengti nuostolius ar teisės į pelną (ŪBĮ 11 str. 4 d., 14 str., 18 str.). Pastebėtina, kad 1990-10-16 ŪBĮ 10 str. 6 d. įtvirtino draudimą išieškoti iš bendrijos tikrojo nario įnašo pagal asmeninius tokio nario kreditorių reikalavimus, nors bendrija kaip įmonė ir neturėjo juridinio asmens teisių. Nepakankant tikrojo nario turto padengti asmeniniams įsiskolinimams, įstatymas suteikė teisę jo kreditoriams per teismą reikalauti likviduoti bendriją ir išskirti jo dalį.

6.978 str. 1 d. 7 p.). Nors asmeninio tikrojo nario kreditoriaus reikalavimas dėl išieškojimo iš įnašo vertės gali neigiamai įtakoti bendrijos veiklos tęstinumą, įstatymas nereikalauja, jog prieš išieškodamas iš tikrojo nario įnašo vertės, asmeninis tikrojo nario kreditorius pirmiausia išieškotų iš kito tikrojo nario turto. Šiuo požiūriu, atsižvelgiant į paskirų jurisdikcijų teisę, *de lege ferenda* siūlytina įtvirtinti teisinį reguliavimą dėl reikalavimo nukreipimo į tikrajam nariui priklausančią įnašo dalį tik, jeigu tikrasis narys neturi kito turto tokių reikalavimų patenkinimui (pvz., išnaudojus pirminį išieškojimą iš kito tikrojo nario turto, dėl tikrojo nario nemokumo).

6.1.4.3 Bendrijos komanditoriaus atsakomybė

Komanditoriaus, sudarančio sutartį su bendrija, kuri Lietuvoje turi juridinio asmens statusą, atsakomybė ribojama įnašo dydžiu, atsakomybė dėl pareigos daryti įnašus yra vidinė (bendrijai). ŪBĮ ir jo parengiamosios medžiagos analizė leidžia daryti išvadą, kad steigiamos komanditinės bendrijos komanditoriaus ribota atsakomybė įgyjama ne tik sudarius komanditoriaus sutartį, bet ir įnešus įnašą į bendriją (ŪBĮ 3 str. 10 d., 7 str. 2, 8 d.), analogiškas teisinis reguliavimas taikomas ir dėl komanditoriaus statuso įgijimo veikiančioje komanditinėje bendrijoje (ŪBĮ 7 str. 2, 8 d.)[955]. Toks teisinis reguliavimas, darbo autorės nuomone, keistinas, nes komanditoriaus statuso ir ribotos atsakomybės sąsaja su visišku įnašų apmokėjimu nepagrįstai suvaržo komanditoriaus statuso įgijimą, dėl ko sumenkinamas ir taip ne itin populiarus šios verslo organizavimo formos patrauklumas. Trečiųjų asmenų atžvilgiu toks reguliavimas yra perteklinis, nes bendrijoms netaikoma kapitalo koncepcija taip kaip ji suvokiama bendrovių teisėje, minimalus įnašų dydis nėra įtvirtinamas įstatymu. Šis reguliavimas

[955] Darbo autorės nuomone, ŪBĮ 9 str. 2 d. ir 5 str. 2 d. 1, 2 p. aiškintini, kaip nustatantys dalyvių vidinės tarpusavio atsakomybės sąlygas ir netaikytini dėl atsakomybės tretiesiems asmenims. Pastebėtina, kad 1990-10-16 ŪBĮ numatė kitokį teisinį reguliavimą, nes komanditoriaus statuso įgijimas nebuvo siejamas su visišku įnašo apmokėjimu. Dėl įstatymo parengiamosios medžiagos daugiau žr. 2003-10-31 Seimo kanceliarijos Teisės departamento išvada „Dėl Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymo projekto Nr. IXP – 2827 (3)“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=220337&p_query=IXP%20-%202827(3)&p_tr2=2> [žiūrėta 2010-01-16]; 2003-10-24 Seimo narės S. Burbienės pasiūlymai Seimo posėdžių sekretoriatui „Dėl Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymo projekto Nr. IXP-2827 (3SP)“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=219967&p_query=IXP-2827(3SP)&p_tr2=2> [žiūrėta 2010-01-16]; 2003-10-15 Seimo kanceliarijos Teisės departamento išvada „Dėl Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymo projekto Nr. IXP-2827 (2)“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=219384&p_query=Nr.%20IXP%20-%202827(2)&p_tr2=2> [žiūrėta 2010-01-16] ir kt.

taip pat nesiderina su kreditorių teisių apsauga, kurią suponuoja komanditinių bendrijų teisinės formos reglamentavimas. Kreditorių teisių apsaugos požiūriu teisinis reguliavimas, kai nereikalaujama atskleisti duomenų apie komanditorius[956], sąlygoja išvadą, kad kreditoriams esminė aplinkybė turėtų būti tikrųjų narių asmuo, jų finansinė padėtis. Todėl darbo autorės nuomone, komanditoriaus statuso įgijimas neturėtų būti siejamas su įnašų apmokėjimu. Pareiga daryti įnašus turėtų būti kvalifikuojama išimtinai vidiniu (sutartiniu) teisiniu santykiu. Atitinkamai, komanditorius, nepagrįstai susigrąžinęs įnašą, neturėtų prarasti ribotos atsakomybės absoliučiai, bendru atveju jo atsakomybė turėtų būti ribojama susigrąžinto įnašo suma. Šiuo atveju komanditoriaus statuso suteikiamos ribotos atsakomybės praradimas būtų neproporcinga priemonė padarytam pažeidimui, neatitiktų įstatymo keliamų tikslų. Tokia išvada taip pat daroma, atsižvelgiant į paskirų jurisdikcijų teisėje vyraujančią poziciją.

Sprendžiant dėl komanditoriaus atsakomybės pagal bendrijos prievoles svarbu nustatyti, kokią komanditoriaus koncepciją, t.y. išimtinai pasyvaus ar vidiniuose santykiuose modernizuoto-aktyvaus, įtvirtina esamas teisinis reguliavimas. Lyginant dabartinę įstatymo redakciją su ankstesniąja, susidaro įspūdis, jog ŪBĮ komanditorių sieja su išimtinai pasyvaus komanditoriaus vaidmeniu, kuomet komanditoriaus statusas nesuteikia nei teisės valdyti bendriją, nei jos atstovauti, o šios funkcijos yra išimtinai tikrųjų narių kompetencijos ribose[957]. Kita vertus, įstatymas nedraudžia komanditoriui atstovauti bendrijos prie trečiuosius asmenis bendraisiais atstovavimo pagrindais[958]. Pagal ŪBĮ 9 str. 1 d. 7 punktą ir 5 str. 3 dalį komanditoriaus sutartyje

[956] Komanditoriaus statuso įgijimas išimtinai siejamas su komanditoriaus sutarties sudarymu ir įnašo įnešimu, išskyrus steigiamą komanditinę bendriją, kai papildomai reikalaujama bendrijos įregistravimo (ŪBĮ 3 str. 10 d.). Duomenys apie komanditorių nėra išviešinami (ŪBĮ 6 str., CK 2.66 str. 1, 2 d.).

[957] Nors komanditoriaus sutartyje gali būti numatytos ir kitos, šiame įstatyme neįvardintos komanditoriaus teises, tačiau pagal įtvirtintų komanditoriaus teisių pobūdį (ŪBĮ 9 str.) bei sisteminę įstatymo prasminę analizę jo teisės galėtų būti kvalifikuojamos tik kaip finansinio ir informacinio pobūdžio. Štai, pagal ŪBĮ 2 str. 5 d. bendrija įgyja civilines teises, prisiima civilines pareigas ir jas įgyvendina per tikruosius narius. Pagal 8 str. 1 d. 1 ir 2 p. tikrojo nario teisės apima, *inter alia*, teisę dalyvauti tvarkant bendrijos reikalus ir priimant sprendimus, veikti bendrijos vardu, jeigu jungtinės veiklos sutartyje nenustatyta kitaip. Pagal ŪBĮ 11 str. 1 d. bendrijos reikalus tvarko ir sprendimus visais bendrijos veiklos klausimais priima bendrijos tikrieji nariai, Pagal ŪBĮ 11 str. 2 d. kiekvienas tikrasis narys, įgyvendindamas priimtus sprendimus, turi teisę veikti bendrijos vardu, jeigu bendrijos jungtinės veiklos sutartyje nenustatyta kitaip (ši nuostata aiškintina kaip nustatanti kitokią atstovavimo tvarką tarp tikrųjų narių, išlaikant „atstovauju sau“ doktriną). Be to, pagal ŪBĮ 7 str. 7 d. komanditorius tuo pačiu negali būti tikruoju nariu ir *vice versa.*

[958] Taip pat žr. BOSAITĖ; BUTOV *supra*, note 39, p. 300; Tačiau šių autorių nuomone, jungtinės veiklos sutartimi komanditoriams galėtų būti suteikiamos teisės ne tik bendriją atstovauti, bet ir ją valdyti. MIZARAS *supra*, note 47196, p. 437; Komanditoriui, kuris yra fizinis asmuo, gali būti išduota prokūra.

taip pat gali būti numatytos ir kitos, šiame įstatyme neįvardintos ir teisės aktams neprieštaraujančios komanditoriaus teisės.

Kadangi šiandieninėje paskirų jurisdikcijų teisėje vyrauja liberalizuota komanditoriaus vaidmens samprata, o vidiniuose santykiuose išimtinai pasyvaus komanditoriaus statusas doktrinoje siejamas su netinkamu užsienio teisės perėmimu, įstatymas turėtų būti aiškinamas kaip įtvirtinantis modernizuotą komanditoriaus vaidmenį. Šis vaidmuo pirmiausia turėtų būti suprantamas kaip investicijų į bendriją priežiūra, bet ne bendrijos valdymas, kuris neatsiejamas nuo įprastinės bendrijos veiklos reikalų tvarkymo. Toks įstatymo normų aiškinimas yra nuoseklesnis ir ta prasme, jog išimtinai pasyvaus komanditoriaus vaidmens samprata sąlygotų teisinį neaiškumą dėl teisinių pasekmių tam tikrose situacijose, kai komanditoriaus statusas faktiškai nebūtų tolygus tikrojo nario statusui, tačiau komanditorius pažeistų imperatyvą, draudžiantį komanditoriaus aktyvų vaidmenį (pvz., tokiu pažeidimu nebūtų sukeliama žalos bendrijos kreditoriams; situacijose, kai nėra trečiojo asmens suklaidinimo ir bendrija patvirtina tokį sandorį *post factum*). Tiesa, aktyvus komanditoriaus statusas savaime nereiškia, jog komanditorius gali įgyti valdymo ir atstovavimo teisių tokia apimtimi ir intensyvumu, jog jo statusas faktiškai galėtų būti prilyginamas tikrojo nario statusui, nes ŪBĮ 7 str. 7 dalis draudžia komanditoriui tuo pačiu metu būti tikruoju nariu ir *vice versa*.

Skirtingai nuo ankstesnės įstatymo redakcijos, įtvirtinusios nors ir vidiniuose santykiuose aktyvų, tačiau kitokį komanditoriaus vaidmenį ir tokio vaidmens nesilaikymo teisinius padarinius[959], esamas teisinis reguliavimas nenustato teisinių pasekmių dėl komanditoriaus statuso nesilaikymo. Todėl teisinių pasekmių klausimas spręstinas pagal bendrąsias dalyvių atsakomybės pagal juridinio asmens prievoles taisykles.

Darbo autorės nuomone, koncepciškai pagal komandinės bendrijos teisinę sampratą komanditorių atsakomybei pagal bendrijos prievoles, kai komanditoriaus statusas yra faktiškai tolygus tikrojo nario statusui, turėtų būti taikomos bendrosios

[959]Pagal 1990-10-16 ŪBĮ 12 str. 6 d. įstatymo ar bendrosios jungtinės veiklos sutarties numatytais atvejais teisę balsuoti priimant nutarimus turėjo ir komanditoriai. Tačiau išoriniuose santykiuose pagal šio įstatymo 12 str. 2 d. komanditoriai neturėjo teisės atstovauti bendrijos. Jeigu komanditorius, nesilaikydamas šio reikalavimo, sudaro bendrijos vardu sandorį, tai jis atsako solidariai su tikraisiais nariais pagal prievoles, kurios atsirado iš tokio sandorio, visu savo turtu. Ankstesnė įstatymo redakcija aiškiai įtvirtino modernizuoto-aktyvaus komanditoriaus koncepciją. Tačiau komanditoriaus aktyvus vaidmuo buvo suvokiamas išimtinai tik vidiniuose santykiuose ir siekiant išvengti trečiųjų asmenų suklaidinimo bei komanditoriaus statuso „peraugimui“ į tikrojo nario statusą, komanditoriui buvo draudžiama atstovauti bendriją.

tikriesiems nariams taikytinomis atsakomybės sąlygos pagal CK 2.50 str. 4 dalį, ŪBĮ 7 str. 8 dalį, 8 str. 5 dalį. Dabartinę ŪBĮ redakciją lyginant su ankstesniąja įstatymo redakcija galima pastebėti komanditinės bendrijos kaip verslo organizavimo formos priartinimą prie bendrovės (pvz., bendrija turi juridinio asmens statusą, komanditoriaus statusas įgyjamas ne tampant jungtinės veiklos sutarties šalimi, bet pagal atskirai su bendrija sudaromą komanditoriaus sutartį, komanditoriaus statusas panašus į akcininko statusą, nes komanditorius netaikomas verslininku, bet turi teisę tam tikra apimtimi įtakoti bendrijos valdymą). Tačiau Lietuvoje komanditinė bendrija ir toliau veikiau suvokiama kaip tikrosios ūkinės bendrijos porūšis, glaudi tarpusavio sąsaja su tikrąja ūkine bendrija yra neabejotina[960], o minėti įstatymo pakeitimai iš esmės sąlygoti dėl juridinio asmens statuso koncepcijos įgyvendinimo partnerystės atžvilgiu. Pažymėtina ir tai, kad dalyvių – akcininkų ir komanditorių teisių turinys bendrijoje ir bendrovėje skiriasi iš esmės (pvz., komanditoriaus teisės pirmiausia suvokiamos kaip finansuotojo). Todėl komanditoriaus statusas neturėtų būti beatodairiškai prilyginamas akcininko statusui, t.y. dalyvio statusui savo teisine prigimtimi kitokio pobūdžio teisinėje formoje – bendrovėje. Komanditinėje bendrijoje įtvirtinamas skirtingas dviejų klasių dalyvių (tikrųjų narių ir komanditorių) statusas, kuomet vieni jų – tikrieji nariai yra verslininkai, o komanditoriai suvokiami kaip pasyvūs investuotojai, nors ir galintys turėti tam tikrų valdymo teisių, susijusių su savo investicijų priežiūra. Jeigu šių skirtingų klasių dalyvių teisės ir pareigos pagal savo turinį kokybiškai iš esmės sutampa, pasyvių investuotojų nelieka, jie įgyja aktyvių dalyvių-tikrųjų narių statusą. Todėl komanditoriaus papildoma turtinė prievolė pagal bendrijos prievoles turėtų kilti tik tuo atveju, jeigu pažeidžiamas imperatyvas, draudžiantis komanditoriaus aktyvų vaidmenį tokia apimtimi, jog jo statusas taptų tolygus tikrojo nariui statusui (ŪBĮ 7 str. 7 d.). Šiuo atveju komanditoriaus atsakomybė kiltų nepriklausomai nuo to, ar komanditorių elgesys yra sąžiningas ir ar tokiu elgesiu padaryta žalos. Esminės reikšmės turi komanditoriaus kaip dalyvio statuso pasikeitimas. Pagrįstai, dėl nacionalinių teisinio reguliavimo ypatumų imperatyviai draudžiant komanditoriui būti tikruoju nariu, Lietuvoje trečiojo asmens suklaidinimas nebūtų būtina sąlyga komanditoriaus atsakomybei pagal bendrijos prievoles. Priešingu atveju, trečiojo asmens suklaidinimą laikant būtina

[960] Štai, komanditinės ūkinės bendrijos veiklą reglamentuoja tas pats įstatymas, kuris taikomas ir tikrajai ūkinei bendrijai, įstatyme įtvirtintas reguliavimas apima bet kurią iš ūkinių bendrijų, nebent įstatyme numatyta kitaip (pvz., ŪBĮ 1 str., 2 str. 3 d.). Tačiau formaliai komandinė bendrija laikoma atskira įmonės teisine forma.

komanditoriaus atsakomybės pagal bendrijos prievoles sąlyga, skirstymas į dvi dalyvių grupes prarastų prasmę. Trečiųjų asmenų atžvilgiu kriterijai tarp tikrųjų narių, su kuriais kreditoriai neturėjo sutartinių santykių, tačiau kurie atsako jiems neribotai ir solidariai su kitais tikraisiais nariais, ir komanditoriaus, *de facto* turėjusio tikrojo nario statusą, bet nesuklaidinusio kreditoriaus, būtų neaiškūs. Taigi, jeigu komanditoriaus statusas *de facto* yra funkciškai analogiškas tikrojo nario statusui, jo atsakomybė turėtų būti kaip tikrojo nario pagal visas bendrijos prievoles. Šiuo atveju atsakomybė pagal *de facto* tikrojo nario statusą turėtų absorbuoti atsakomybę CK 2.50 str. 3 dalies pagrindu (pvz., statuso perkvalifikavimui taikant sutarčių aiškinimo taisykles pagal CK 6.193-6.195 str. ar apsimestinių sandorių pripažinimo negaliojančiais institutą pagal CK 1.87 str.). Komanditoriaus solidari atsakomybė kiltų kartu su tikrųjų narių atsakomybe.

Jeigu komanditoriaus elgesiu kreditoriams būtų padaroma žalos kitais atvejais, kai komanditoriaus vaidmuo faktiškai negalėtų būti prilyginamas tikrojo nario statusui, komanditoriaus atsakomybė turėtų būti grindžiama pagal CK 2.50 str. 3 dalį, t.y. pagal taisykles analogiškas akcininko atsakomybei. Šiuo atveju komanditoriaus atsakomybė būtų galima tik tuo atveju, jeigu komanditorius nesąžiningai pasinaudotų bendrijos teisine forma[961]. Taigi, komanditinės bendrijos kaip tarpinės grandies tarp tikrosios ūkinės bendrijos ir uždarosios akcinės bendrovės ypatumas sąlygoja dvilypį komanditoriaus atsakomybės pobūdį. Tačiau komanditoriaus atsakomybė pagal taisykles, analogiškas akcininko atsakomybei, kuri grindžiama nesąžiningu elgesiu ir tokio elgesio padariniais bei bankrutuojančios įmonės likvidavimu, savo esme yra antraeilė, papildančioji lyginant su komanditoriaus kaip tikrojo nario atsakomybe, kuri paremta dalyvio statusu.

Minėtų teisinių padarinių dėl komanditoriaus atsakomybės pagal bendrijos prievoles, kurie grindžiami koncepciškai komanditinės bendrijos ir komanditorių teisine samprata, pagal esamą teisinį reguliavimą šiandien negali būti pritaikyti visa apimtimi. Kadangi, minėta, ūkinės bendrijos jungtinės veiklos sutarčiai privalomas notarinės formos reikalavimas (ŪBĮ 3 str. 1 d., CK 1.93 str. 2 d., 6.969 str. 4 d.), komanditoriaus, kurio vaidmuo yra faktiškai tolygus tikrojo nario vaidmeniui, statusas negali būti perkvalifikuojamas į tikrojo nario statusą, todėl jo atsakomybei

[961] Štai, pvz., situacijose, kuomet komanditorių, kurių statusas neatitinka tikrųjų narių statusu, ir tikrųjų narių bendru sprendimu pelninga bendrijos veikla perkeliama į kitą juridinį asmenį, dėl ko bendrija tampa nemoki.

negali būti taikomos tikrojo nario atsakomybės principai ir sąlygos pagal CK 2.50 str. 4 dalį. Sąžiningų trečiųjų asmenų teisės, reikalaujant bendrijos dalyvių-komanditorių atsakomybės pagal bendrijos prievoles, galėtų būti ginamos ne pagal CK 2.50 str. 4 dalį, bet išimtinai tik pagal CK 2.50 str. 3 dalį (t.y. pagal taisykles analogiškas subsidiariai akcininko atsakomybei). Sureikšminus formaliuosius reikalavimus jungtinės veiklos sutarties sudarymui, nepagrįstai ribojamos trečiųjų asmenų galimybės įgyvendinant savo teises, kai bendrija neįvykdo prievolių ir prievolėms įvykdyti neužtenka bendrijos turto.

Taikant komanditoriui atsakomybę pagal bendrijos prievoles pagal CK 2.50 str. 3 dalį, subsidiari komanditoriaus atsakomybė grindžiama ne jo statusu, analogišku tikrojo nario statusui, bet komanditoriaus nesąžiningu elgesiu, kuris lėmė komanditinės bendrijos negalimą įvykdyti prievolių kreditoriams. Tokioje situacijoje tampa reikšmingas tikrųjų narių ir komanditorių atsakomybės eiliškumo klausimas. Kadangi juridinio asmens dalyvių atsakomybė yra subsidiari (CK 2.50 str. 3, 4 d.), komanditoriaus atsakomybė kiltų, jeigu prievolės neįvykdytų pati bendrija. Tačiau, darbo autorės nuomone, bendrijai neįvykdžius prievolių, komanditorius turėtų atsakyti tik tada, jeigu tikrieji nariai neįvykdytų bendrijos prievolių kreditoriams. Tokia išvada daroma atsižvelgiant, viena vertus, į tikrųjų narių kaip *quasi*-garantų statusą, o taip pat jiems tenkančią verslo riziką už bendrijos veikloje pasitelkiamus trečiuosius asmenis. Kita vertus, dalyvio atsakomybė pagal taisykles, analogiškas akcininko atsakomybei, yra *ex post*, subsidiarus ir *ultimum remedium* teisių gynybos būdas, taikytinas bankrutuojančios įmonės atžvilgiu[962]. Todėl tik tais atvejais, kai bendrijos tikrieji nariai neturi turto, iš kurio būtų galima patenkinti bendrijos kreditorių reikalavimų, ir bendrijai iškeliama bankroto byla, iškiltų komanditoriaus atsakomybės klausimas, jeigu būtų tenkinamos CK 2.50 str. 3 dalyje numatytos sąlygos. Darbo autorės nuomone, bendrijos kreditorių teisių apsauga išimtinai tik pagal CK 2.50 str. 3 dalį yra nepakankama tose situacijose, kai komanditorius veikia kaip *de facto* tikrasis narys, tačiau netenkinamos kitos CK 2.50 str. 3 dalyje įtvirtintos dalyvio atsakomybės taikymo sąlygos (pvz., nėra komanditoriaus nesąžiningumo, savo elgesiu komanditorius nepadaro žalos kreditoriams).

Taip pat pastebėtina, kad galimos situacijos, kuomet komanditorius, veikdamas įgaliojimo pagrindu bendraisiais atstovavimo pagrindais arba pažeisdamas ribojimą

[962] Žr. darbo 6.2.2 dalį.

atstovauti bendriją statuso pagrindu, sudaro sandorį bendrijos vardu, suklaidindamas sąžiningą trečiąjį asmenį, dėl ko trečiasis asmuo pagrįstai manė komanditorių esant tikruoju nariu ir toks sandoris įpareigoja bendriją (CK 2.133 str. 9 d.). Šiuo atveju komanditoriaus atsakomybė aiškintina taip pat kaip asmens, kurį sudarant sandorį bendrijos vardu sąžiningas trečiasis asmuo per klaidą laiko tikruoju nariu, atsakomybei[963].

6.1.4.1- 6.1.4.3 dalių apibendrinimas

Jungtinės veiklos sutarties pagal CK dalyviai atsako kaip solidarūs bendraskoliai pagal bendros veiklos prievoles įstatymo pagrindu.

Partnerių atsakomybė pagal partnerystės prievoles grindžiama išimtinai jų kaip jungtinės veiklos sutarties dalyvių statusu, todėl naujųjų partnerių atsakomybės apimtis pagal partnerystės prievoles aiškintina atsižvelgiant į tapimo partneriu teisinį pagrindą vidiniuose santykiuose. Partnerystės sutarties subjektinės pusės pasikeitimo kaip savitos teisinės kategorijos specifika bei partnerystės teisinių santykių pobūdis ir esmė suponuoja, jog partnerystės sutarties subjektinės pusės pasikeitimas sutartiniu pagrindu, tęsiant bendrą veiklą (t.y. asmenų pasikeitimas prievolėje, sutartiniu pagrindu perleidžiant dalyvio teises ir pareigas pagal jungtinės veiklos sutartį, arba prisijungimas prie partnerystės sutarties, įstojant naujajam dalyviui ir partneriams tęsiant šią sutartį), turėtų būti vertinamas kaip sąlyginai atskiro ekonominio vieneto - verslo perleidimas (įgijimas). Tačiau vienam iš dalyvių sutartiniu pagrindu perleidžiant teises ir pareigas pagal partnerystės sutartį naujam dalyviui už atlyginimą pinigais, CK nuostatos, reguliuojančios įmonės pirkimo-pardavimo sutartį (CK 6.402-6.410 str.), netaikytinos.

Partnerystei tęsiant veiklą, teisinės pasekmės dėl naujųjų partnerių atsakomybės apimties pagal bendras prievoles turėtų būti tokios pačios nepriklausomai nuo konkretaus sutartinio būdo, kuriuo remiantis įgyjamas dalyvio statusas (t.y. asmenų pasikeitimas prievolėje, sutartiniu pagrindu perleidžiant dalyvio teises ir pareigas pagal jungtinės veiklos sutartį, ar prisijungimas prie partnerystės sutarties, įstojant naujajam dalyviui ir parteriams tęsiant šią sutartį). Analogiškai, buvusiųjų partnerių atsakomybės tęstinumas taip pat neturėtų skirtis, priklausomai nuo to, ar buvusiojo

[963] Žr. darbo 6.1.4.2 dalį.

partnerio atžvilgiu jungtinės veiklos sutartis nutraukiama ar sutartiniu pagrindu dalyvio teisės ir pareigos perleidžiamos kitam asmeniui. Tik tokiu būdu aiškinant ir taikant teisės normas dėl partnerių atsakomybės, sutartiniu pagrindu pasikeitus dalyvių sudėčiai, būtų užtikrintas racionalumo, nuoseklumo ir vientisumo principų laikymasis.

Sutartiniu pagrindu pasikeitus jungtinės veiklos sutarties partnerių sudėčiai, tam tikrų prievolių atžvilgiu kreditoriams užtikrinama dviguba jų teisių apsauga. Kadangi įstatymo pagrindu buvęs partneris išlieka atsakingu pagal partnerystės prievoles, atsiradusias jam esant partnerystės dalyviu taip, kaip jis atsakytų būdamas partneriu (CK 6.981 str.), o naujasis partneris, perėmęs dalyvio teises ir pareigas pagal partnerystės sutartį arba prisijungęs prie šios sutarties, atsako pagal visas bendros veiklos prievoles, *inter alia*, prievoles atsiradusias iki jam tampant dalyviu (CK 6.975 str. 3 d.), tai pagal prievoles, atsiradusias iki dalyvio statuso pasibaigimo, bendros veiklos kreditorių atžvilgiu naujieji ir buvę partneriai atsako kaip solidarūs bendraskoliai. Už tokias prievoles garantinio termino laikotarpiu (pvz., dėl iš statybos rangos sutarties kylančių prievolių) ir ieškinio senaties termino laikotarpiu atsako visi partneriais solidariai (t.y., esami, naujieji ir buvę).

Kita vertus, sutartyje su bendros veiklos kreditoriumi naujojo dalyvio atsakomybė pagal ankstesnes prievoles galėtų būti apribota nustatant kitokias atsakomybės sąlygas, kreditorius vienašališkai turi teisę atleisti naująjį partnerį nuo ankstesnių prievolių vykdymo, jeigu tokiais susitarimais ar vienašaliu sandoriu nėra pažeidžiamos imperatyvios nuostatos ar trečiųjų asmenų teisės. Imperatyvus CK 6.981 str. pobūdis taip pat nedraudžia buvusiojo partnerio atžvilgiu analogiškų susitarimų ar kreditoriaus vienašalio atleidimo nuo prievolių įvykdymo.

Papildoma ūkinės bendrijos tikrųjų narių-solidarių bendraskolių atsakomybė pagal bendrijos prievoles yra vienašalė *ex lege* prievolė (ŪBĮ 7 str. 8 d., CK 2.50 str. 4 d.). Ūkinės bendrijos naujųjų tikrųjų narių, kurie sutartiniu pagrindu įgijo dalyvio statusą, atsakomybės apimtis bei buvusiųjų tikrųjų narių atsakomybės tęstinumas turėtų būti aiškinamas analogiškai, kaip ir aiškinant jungtinės veiklos sutarties pagal CK naujųjų ir buvusių partnerių atsakomybę.

Bendrijos teisinis subjektiškumas taip pat sąlygoja tam tikrus tikrųjų narių turtinės prievolės savitumus. *Pirma*, tikrieji nariai-solidarūs bendraskoliai atsako kaip papildomi bendrijos skolininkai (ŪBĮ str. 7 str. 8 d., CK 2.50 str. 4 d.), jungtinės

veiklos partneriai – kaip pagrindiniai solidarūs bendraskoliai. Aiškinant sąlygą, su kuriama siejama papildoma tikrojo nario turtinė prievolė (t.y. aplinkybės, jog ūkinė bendrija neįvykdo prievolių ir prievolėms įvykdyti neužtenka ūkinės bendrijos turto), turto trūkumas netapatintinas su bendrijos nemokumu pagal ĮBĮ ir nesietinas su ūkinės bendrijos bankroto procedūromis. Nesėkmingi pirminio išieškojimo iš ūkinės bendrijos turto rezultatai taip pat nėra kreipimosi į teismą dėl tikrojo nario papildomos atsakomybės sąlyga. Esant ginčui, turto trūkumas galėtų būti nustatinėjamas bylinėjantis dėl skolos išieškojimo teismine tvarka. *Antra*, tikrųjų narių vienašalė prievolė visada yra piniginė, o jungtinės veiklos sutarties dalyvių-solidarių bendraskolių prievolės pobūdis priklauso nuo bendros prievolės pagrindo, t.y. pastarųjų prievolė gali būti ir pinginė, ir nepiniginė. *Trečia*, juridinio asmens statusas sąlygoja specifinius aspektus, susijusius su tikrųjų narių atsakomybe, kurie nėra būdingi jungtinės veiklos sutarties dalyvių atsakomybei (pvz., dėl *de facto* tikrųjų narių atsakomybės, nesilaikius jungtinės veiklos sutarties sudarymo notarinės formos reikalavimų, dėl registracijos formalumų įtakos tikrųjų narių atsakomybei). Tikrojo nario atsakomybė pagal partnerystės prievoles kreditoriams tęsiasi ir likvidavus mokią bendriją. Tačiau pasibaigus pagrindiniam skolininkui-bendrijai, tikrojo nario papildoma atsakomybė transformuojasi į pagrindinio solidaraus bendraskolio atsakomybę. *Ketvirta*, skiriasi verslo kreditorių ir asmeninių partnerių kreditorių tenkinimo tvarka. Bendrijos kreditorių reikalavimų pirmumą prieš asmeninių tikrųjų narių kreditorių reikalavimus užtikrina bendrijos juridinio asmens statusas. Partnerystės, kuria nėra įsteigiama bendrija, kreditoriai neturi pirmumo teisės prieš asmeninius dalyvių kreditorius, visų kreditorių reikalavimai tenkinami bendra tvarka.

Komanditoriaus vaidmuo vidiniuose santykiuose turėtų būti aiškinamas kaip aktyvaus dalyvio, tačiau tik tiek, kiek tai yra būtina užtikrinti jo investicijų į bendriją priežiūrą. Aktyvus komanditoriaus statusas savaime nereiškia, jog komanditorius gali įgyti valdymo ir atstovavimo teisių tokia apimtimi ir intensyvumu, jog jo statusas faktiškai galėtų būti prilyginamas tikrojo nario statusui, nes ŪBĮ 7 str. 7 dalis draudžia komanditoriui tuo pačiu metu būti tikruoju nariu ir *vice versa*. Nors komanditinės ūkinės bendrijos ir jos narių–komanditorių koncepcinė samprata suponuoja, jog komanditorių atsakomybė, kai jo statusas faktiškai tolygus tikrojo nario statusui, turėtų būti reglamentuojama pagal tikriesiems nariams taikytinas

atsakomybės sąlygas pagal CK 2.50 str. 4 d., ŪBĮ 7 str. 8 d., 8 str. 5 d. ir komanditoriaus atsakomybė pagal CK 2.50 str. 3 dalį turėtų būti papildančiaja (t.y. taikytina situacijose, kai komanditoriaus nesąžiningu elgesiu, pasinaudojus bendrijos teisine forma, bendrijos kreditoriams padaroma žalos, bet komanditoriaus vaidmuo funkciškai neatitinka tikrojo nario statuso), pagal esamą teisinį reguliavimą visais atvejais komanditoriaus atsakomybė pagal komanditinės ūkinės bendrijos prievoles gali kilti tik pagal CK 2.50 str. 3 dalį (t.y. pagal taisykles, analogiškas akcininko atsakomybei). Todėl subsidiari komanditoriaus atsakomybė pagal komanditinės ūkinės bendrijos prievoles galėtų kilti esant šioms aplinkybėms, jeigu: (i) yra civilinės deliktinės atsakomybės sąlygos, numatytos CK 2.50 str. 3 dalyje ir (ii) tikrieji nariai neįvykdo komanditinės ūkinės bendrijos prievolių tretiesiems asmenims.

Pažymėtina dėl šių partnerių atsakomybės pagal bendras (ūkinės bendrijos) prievoles tretiesiems asmenims aspektų, kurių trūkumų negalima pašalinti per teisės aiškinimą: (i) Privalomas notarinės formos reikalavimas ūkinės bendrijos jungtinės veiklos sutarčiai trečiųjų asmenų atžvilgiu riboja *de facto* tikrųjų narių statusą atitinkančių asmenų perkvalifikavimą į tikrojo nario statusą ir nepagrįstai apsunkinama sąžiningų trečiųjų asmenų teisių gynybą dėl tokių asmenų papildomos atsakomybės pagal CK 2.50 str. 4 dalį. Todėl notarinės formos reikalavimas pagal ŪBĮ 3 str. 1 dalį turėtų būti naikintinas; (ii) siekiant užtikrinti bendro verslo tęstinumą bei subalansuoti bendros veiklos kreditorių ir asmeninių partnerio kreditorių interesus, būtina įtvirtinti, jog asmeniniai partnerio kreditoriai turi teisę reikalauti atidalyti jungtinės veiklos sutarties partnerio dalį iš bendro turto tik tuo atveju, jeigu prievolėms įvykdyti neužtenka kito partnerio turto (CK 6.977 str. pakeitimas). ŪBĮ taip pat turėtų būti pakeičiamas, įtvirtinant analogišką normą dėl subsidiaraus asmeninių tikrųjų narių kreditorių reikalavimų nukreipimo į šiam partneriui priklausančio įnašo vertę ūkinėje bendrijoje; (iii) kadangi be pakankamo pagrindo diferencijuojamas neribotos civilinės atsakomybės privačiųjų juridinių asmenų dalyvių atsakomybės terminas šiam juridiniam asmeniui pasibaigus reorganizavimo metu (CK 2.98str. 2 d.) ar pakeitus teisinę formą jį pertvarkius (CK 2.104 str. 2 d.) ir tokį juridinį asmenį likvidavus, būtina įtvirtinti papildomos tikrųjų narių atsakomybės pagal likviduotos ūkinės bendrijos prievoles 3 metų maksimalų (naikinamąjį) terminą, kuris būtų skaičiuojamas nuo ūkinės bendrijos išregistravimo iš juridinių asmenų registro (ŪBĮ 8 str. 5 d. papildymas).

6.2 Akcininko kaip dalyvio atsakomybė pagal uždaro tipo bendrovės prievoles

Visuotinai pripažįstamas bendrovės, kaip juridinio asmens, atskirumas ir akcininkų ribota atsakomybė[964]. XIX a. įtvirtinus skiriamąjį bendrovių teisės bruožą - ribotą atsakomybę, dalyvių atsakomybės ribojimas niekuomet nebuvo absoliutus[965]. Vėliau, XX a. prasidėjo diskusijos dėl bendrovės atskirumo ignoravimo arba tam tikrų požymių, kurie skiria akcininką ir bendrovę, netaikymo, kuomet bendrovės ir akcininkų atskirumas sąlygotų nesąžiningą rezultatą[966].

Šiandieninė bendrovių teisė taip pat numato keletą skirtingų situacijų, kai akcininkas negali pasinaudoti akcininko statuso suteikiama ribotos atsakomybės apsauga. Retais atvejais įstatyme įtvirtinamos šio principo išimtys, akcininko atsakomybės apimtį praplečiant pagal bendrovės steigimo dokumentus (pvz., Vokietijoje [967], JAV [968]) arba įstatyme įtvirtinant ribotos atsakomybės išimtis.

[964] Šioje darbo dalyje analizuojama akcininko (*inter alia*, užaro tipo ribotos atsakomybės įmonės dalyvio) atsakomybė, pagal bendrovės prievoles, kai dėl akcininko nesąžiningo elgesio akcininkas praranda statuso suteikiamą ribotos atsakomybės apsaugą (toliau alternatyviai – akcininko kaip dalyvio atsakomybė, akcininko atsakomybė pagal bendrovės prievoles dėl nesąžiningo elgesio (angl. - *lifting the corporate veil* (Anglijoje), *piercing the corporate veil*, *disregard of legal entity* (JAV), vok. - *durchgriffshaftung*, oland. - *vereenzelviging*, pranc. - *la relativite de la personne morale*). Atskirų teisės šakų teisės normose gali būti įtvirtintos specifinės atsakomybės sąlygos (pvz., konkurencijos, aplinkos apsaugos, produktų saugos, mokesčių teisėje), tačiau darbe apsiribojama bendrų atsakomybės principų ir sąlygų analize. Atvirkštinė atsakomybė (angl. - *reverse piercing*), kai akcininko kreditoriai siekia prievolių patenkinimo iš bendrovės, taip pat nėra šio darbo tyrimo objektu. Akcininkai taip pat gali savanoriškai atsisakyti įstatymu suteiktos ribotos atsakomybės, pvz., sutartiniu pagrindu.

[965] Istoriškai, akcininkas ne visuomet turėjo „imunitetą“ nuo verslo įsipareigojimų. PRIME; SCANLAN; MARTINDALE *supra*, note 634, p. 6; XIX a. Anglijoje bendrovė, veikianti pagal 1844 m. Bendrų įmonių įstatymą, turėjo juridinio asmens teises, tačiau jos dalyvių atsakomybė buvo neribota. BLUMBERG, Phillip I., *et al*. *Blumberg on Corporate Groups*. 2nd ed. New York: Aspen Publishers, 2005. Vol. 1, p. 4-3-4-11; JAV, įtvirtinus bendrovės dalyvių ribotos atsakomybės principą, buvo žinomos papildomos dalyvių atsakomybės apimties variacijos, kaip antai, 1849-1931 m. *pro rata* akcininkų atsakomybė pagal bendrovės prievoles Kalifornijoje, iki XX a. - banko akcininkų atsakomybė dvigubos investicijos dydžio už pasirašytas akcijas suma.

[966] BRACUN, Simon. Report from Slovenia. *European Company Law*, October 2008, Vol. 5, Nr. 5, p. 256; JAV ši doktrina pradėta taikyti XX a. pradžioje, kontinentinėje Europoje – po Antrojo Pasaulinio karo. ALTING, Carsten. Piercing the Corporate Veil in American and German Law – Liability of Individuals and Entities: A Comparative View. *Tulsa J. Comp. & Int'l L*., 1994-1995, Vol. 2 [interaktyvus], p. 193. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2010-06-17]; JAV šios doktrinos terminologijos (angl. – *piercing the veil*) pradininku laikomas Wormser (1912 m.).

[967] WIRTH; ARNOLD; GREENE *supra*, note 370, p. 212; Pagal Vokietijoje *GmbHG* 26 str. ir 27 str. įstatuose gali būti numatyta *GmbH* dalyvio pareiga daryti papildomus įnašus į kapitalą. MULLER *supra,* note 262, p. 105; Tačiau praktikoje tokios *GmbH* dalyvio pareigos įstatuose paprastai nebūna.

[968] AMERICAN BAR ASSOCIATION *supra*, note 355, p. 1-89, 1-97, 2-10, 2-14, 6-111; Pagal 1984 m. MBCA 6.22 str. akcininkas atsako tik pasirašytų akcijų kainos ribose; akcininkas neatsako pagal bendrovės prievoles. Tačiau pagal MBCA 2.02 str. (b) (2) (v) įstatuose gali būti įtvirtinta papildomos akcininko atsakomybės pagal bendrovės prievoles apimtis ir sąlygos. MBCA 1.40 str. (15) (c) komentare pažymima, kad pagal bendrąsias bendrovių teisės vystymosi tendencijas akcininkų statusas

Įstatyminės išimtys dažniausiai numatomos viešuoju požiūriu reikšmingose srityse arba kaip sankcija už socialiai vertingų administracinių (formalių) reikalavimų pažeidimą. Štai, JAV kai kuriose valstijose bankų akcininko statusas lemia jų papildomą atsakomybę depozitų laikytojams banke, jeigu bankas neapdraudęs indėlių federaliniu draudimu; keletas valstijų yra įtvirtinusios uždaro tipo bendrovės akcininko prievolę dėl atlyginimų sumokėjimo bendrovės darbuotojams[969]. JAV, jeigu nesilaikoma reikalavimo pavadinime išviešinti *LLP* teisinę formą sudarant sutartį su kreditoriumi, toks pažeidimas gali sąlygoti neribotą dalyvių atsakomybę pagal šią sutartį[970]. Anglijoje akcininko atsakomybė dėl apgaulingos veiklos, nesąžiningos veiklos, bendrovių-feniksų panaudojimo ar diskvalifikuotų asmenų, dalyvaujančių valdyme pažeidžiant diskvalifikacijos ribojimus, atsakomybė laikomos įstatyminėmis akcininkų, įgyvendinančių valdymą, ribotos atsakomybės išimtimis[971]. Taip pat žinoma kontroliuojančių (aktyvių) akcininkų atsakomybė pagal išregistruotos bendrovės prievoles įstatymo pagrindu, kai nevykdanti veiklos, nepateikianti registrui ataskaitų bendrovė išregistruojama be likvidavimo procedūros[972]. Ribotos atsakomybės apsaugos akcininkas gali netekti ir taikant

---

per se nelemia jų atsakomybės pagal bendrovės prievoles. Todėl įstatuose neįtvirtinus akcininkų papildomos atsakomybės, akcininkų atsakomybė galėtų kilti tik dėl jų paties elgesio.

[969] Šiuo atveju akcininko atsakomybės pobūdis ir apimtis nevienalytė, pvz., bankų akcininkų atsakomybė dažniausiai yra subsidiari, įgyvendinama tik tuo atveju, jeigu neužtenka bendrovės turto kreditorių reikalavimų, patvirtintų teismo sprendimu, patenkinimui (*nulla bona* principas). Tačiau, priklausomai nuo valstijos, akcininkų atsakomybė gali būti neribota dėl visų depozitų arba ribota (pvz., dvigubo investicijų į banko akcijas dydžio suma), atsakomybė kyla nepriklausomai nuo akcininko veiksmų, o siejama išimtinai su akcininko statusu. Kita vertus, New York valstijoje įtvirtinta solidari 10 didžiausių akcininkų prievolė dėl uždaro tipo bendrovės nesumokėto darbo užmokesčio. Įstatyminės ribotos atsakomybės išimtys taip pat įgyvendinamos nevienodai, kaip antai, dėl subjekto, turinčio reikalavimo teisę akcininko atžvilgiu (kai kuriose valstijose tai išimtinai kreditorių teisė, kitose – reikalavimo teisę gali įgyvendinti ir bendrovė), dėl prievolės teisinio pagrindimo (vienose valstijose laikoma, jog akcininkai atsako analogiškai kaip laiduotojai arba garantai, kitose – ši pozicija buvo atmesta); kreditorių reikalavimo teisės įgyvendinimas taip pat nevienodas (kai kuriose valstijose šis reikalavimas gali būti įgyvendinamas tik kolektyviai, t.y. visų kreditorių naudai *pro rata*); dėl prievolės apimties (vienose valstijose laikoma, kad pasikeitus akcininkams, įstatyminė atsakomybė kreditoriams kyla naujam akcininkui dėl naujai kylančių prievolių, buvęs akcininkas atsako už prievolės iki akcijų perleidimo, kitose – buvę akcininkai atsako ir pagal prievoles, kilusias per tam tikrą laikotarpį po akcijų perleidimo, jeigu akcininkas žinojo apie neadekvačią bendrovės kapitalizaciją ar bendrovės nemokumą); nevienodai aiškinama subsidiarios atsakomybės įgyvendinimo sąlygos (yra teismų praktikos, kai subsidiari atsakomybė kyla nesant pakankamai bendrovės turto išieškoti pagal kreditorių reikalavimus, kitose – tik bendrovės nemokumą konstatavus teismine tvarka) (Daugiau žr. FLETCHER, William Meade. *Fletcher Cyclopedia of the Law of Private Corporations*. Deerfield: Clark Boardman Callaghan, 1995. Vol. 13, p. 516-517, 523, 539, 541-542, 545, 559, 570, 573, 618, 625, 631, 648, 670, 680, 707).

[970] KEATINGE, *et al*. *supra*, note 524, p. 171, 183.

[971] PRIME; SCANLAN; MARTINDALE *supra*, note 634, p. 25-27.

[972] BRACUN *supra,* note 966, p. 258; Štai, Slovėnijoje.

tarptautinę privatinę teisę dėl juridinio asmens statuso pripažinimo[973] (pvz., šiuo aspektu doktrinoje minima ypatingai intensyvi Vokietijos praktika, taikant buveinės doktriną)[974].

Akcininkai taip pat gali netekti dalyvio statuso suteikiamos ribotos atsakomybės apsaugos dėl nesąžiningo elgesio. Akcininko atsakomybė kyla, kai ribotos atsakomybės realizavimas nesuderinamas su teisiniu ir ekonominiu šio principo pagrindimu[975]. Minėta, jog dalyvių atsakomybės ribojimu skatinamas investavimas, verslumas. Bendrovei negalint vykdyti įsipareigojimų kreditoriams, dalis verslo rizikos eksternalizuojama kreditoriams, dėl ko kreditoriai subsidijuoja dalį verslo kaštų. Toks rizikos kaštų perkėlimas turėtų būti pateisinamas visuomeniniu požiūriu, todėl dažniausiai akcininkų kaip dalyvių atsakomybė kyla tais atvejais, kai kaštų perskirstymas verslo kreditoriams yra nesąžiningas. Atsakomybė

[973] Dėl įmonės teisinio statuso pripažinimo taikomos tarptautinės privatinės teisės normos. Europos Sąjungoje ši situacija buvo sąlygota dėl tarp valstybių-narių taikomos skirtingos užsienio įmonių civilinio teisnumo pripažinimo doktrinos, t.y. jeigu bendrovė, įsteigta vienoje valstybėje, perkelia savo veiklą į kitą valstybę, nesilaikydama su tokiu perkėlimu susijusių steigimosi formalumų šioje (kitoje) valstybėje, valstybė, į kurią perkeltas verslas, nepripažįsta bendrovės juridinio asmens statuso. Europos Sąjungos įmonių, įsteigtų vienoje valstybėje-narėje ir siekiančių vykdyti veiklą kitoje valstybėje-narėje, tarpusavio pripažinimo procedūra buvo įtvirtinta 1968-02-29 Konvencijoje dėl abipusio įmonių ir juridinių asmenų pripažinimo, kuri vis dar nėra įsigaliojusi dėl valstybėse-narėse taikomų skirtingų užsienio juridinio asmenų civilinio teisnumo pripažinimo doktrinų. Europos Sąjungos valstybėse-narėse yra juridinio asmens statuso pripažinimo doktrinos: (i) inkorporavimo (angl. - *incorporation*) doktrina (pvz., Jungtinė Karalystė, Airija, Nyderlandai, Lietuva, mišri sistema Danijoje), kuomet įmonės juridinis statusas nustatomas pagal jos įsisteigimo (įsiregistravimo) valstybės įstatymus (t.y. taikomas formalusis kriterijus). Įmonė, įsteigta vienoje valstybėje, gali vykdyti veiklą (net ir išimtinai) kitoje valstybėje be papildomo įsisteigimo, įmonės faktiškos buveinės perkėlimas į kitą valstybę neįtakoja jos juridinio asmens statuso. Pastebėtina, kad JAV taip pat taikoma inkorporavimo doktrina; (ii) daugelyje valstybių-narių taikoma buveinės (angl. - *real seat*) doktrina, kuri įtvirtina taikytinos teisės taisyklę tos valstybės, kurioje faktiškai yra įmonės buveinė ar pagrindinė verslo vieta. Perkėlus buveinę ar verslo vietą į kitą valstybę, ir siekiant juridinio asmens statuso, privaloma iš naujo įvykdyti įsisteigimo procedūras. Tačiau ETT sprendimai *Centros, Uberseering*, *Inspire Art, Sevic* bylose dėl laisvo įmonių steigimosi pašalino kliūtis dėl *pseudo*-užsienio įmonių pripažinimo kitoje valstybėje-narėje net ir neįsigaliojus minėtai Konvencijai (Daugiau žr. NEVILLE, Mette; WINTHER-SORENSEN, Niels; SORENSEN, Karsten Engsig. Free Movement of Companies under Company Law, Tax Law and EU Law. *In* NEVILLE, Mette; SORENSEN, Karsten Engsig, ed. *The Internationalisation of Companies and Company Laws*. 1st ed. Copenhagen: DJØF Publishing, 2001, p. 183-223; BIRKMOSE, Hanne Sondergaar. The Fear of the Delaware-effect-the American Demon? *In* NEVILLE, Mette; SORENSEN, Karsten Engsig, ed. *The Internationalisation of Companies and Company Laws*. 1st ed. Copenhagen: DJØF Publishing, 2001, p. 253; VĖGELĖ, Ignas. *Įmonėms taikytina teisė ir pirminis steigimasis Europos Bendrijos teisėje*. Vilnius: Eugrimas, 2002; ŽALTAUSKAITĖ-ŽALIMIENĖ, Skirgailė. *Laisvas asmenų judėjimas pagal Europos Bendrijos teisę: įsisteigimo teisė*. Vilnius: Rosma, 2002; MIKELĖNAS *supra*, note 1218, p. 106; CK 1.19 str. komentaras.

[974] SCHALL *supra*, note 57, p. 1534-1535.

[975] EASTERBROOK; FISCHEL *supra,* note 58, p. 56-59; Štai, JAV kontroliuojančio akcininko kaip dalyvio atsakomybė pagal bendrovės prievoles grindžiama ekonomine logika, kadangi esant absoliučiai ribotos atsakomybės apsaugai, akcininkas rizikingas veiklas koncentruotų atskirose grupės bendrovėse, joms tektų visa verslo nuostolių rizika, o gaunama nauda išimtinai tektų kontroliuojančiam akcininkui.

realizuojama bendrovėse, kurios pažymi hibridine teisine prigimtimi, tais atvejais, kai susiduriama su ortodoksinėje bendrovių teisėje įtvirtintų kertinių principų - bendrovės autonomiškumo ir pasyvaus akcininko, kaip investuotojo, neatitinkančia praktika. Istoriškai, situacija, kai dalyviai netenka ribotos atsakomybės imuniteto, vadinama „piktnaudžiavimu privilegija, verslo vykdymui pasinaudojant bendrovės teisine forma“ arba „nesąžiningu įstatymo pasinaudojimu“[976], dėl ko juridinis asmuo yra „nepateisinama fikcija“[977] ir teismas taiko „turinio prieš formą“ principą[978].

Doktrinoje ir teismų praktikoje pripažįstama, kad esant nesąžiningam dalyvių elgesiui, kuomet piktnaudžiaujama bendrovių teisei būdingu fundamentaliu ribotos atsakomybės principu, o tuo pačiu ir bendrovės teisine forma (atskiro juridinio asmens statusu), akcininkams neturėtų būti taikoma ribotos atsakomybės apsauga. Tokiais atvejais akcininkams kyla atsakomybė pagal bendrovės prievoles, kaip už savo elgesio pasekmes. Akcininkai, patys negerbiantys bendrovės, kaip juridinio asmens, autonomiškumo, neturėtų tikėtis, kad teismas laikys bendrovę atskiru juridiniu vienetu, savarankiškai atsakančiu pagal savo prievoles[979].

Akcininko ribotos atsakomybės panaikinimas yra išimtis iš bendros – bendrovės dalyvių ribotos atsakomybės – taisyklės,[980] todėl turėtų būti taikomas ypač restriktyviai. Akcininko atsakomybė yra specifinė ta prasme, kad pirmiausia ši atsakomybė sietina su bendrovių teise. Akcininkų kaip dalyvių atsakomybė dažniausiai suformuojama teismų praktikos pagalba, atsižvelgus į kertinius bendrovių teisės principus dėl bendrovės, kaip juridinio asmens, atskirumo bei akcininkų ribotos atsakomybės (pvz., JAV[981], Prancūzijoje[982]), retais atvejais kyla *ex lege* (pvz.,

[976] POWELL, Frederick J. *Parent and Subsidiary Corporations. Liability of a Parent Corporation for the Obligations of its Subsidiary*. Chicago: Callaghan & Company, 1931, p. 2.
[977] FLETCHER, William Meade. *Cyclopedia of the Law of Private Corporations*. Chicago: Callaghan & Company, 1917. Vol. I, p. 57.
[978] WORMSER, Maurice. *Disregard of the Corporate Fiction and Allied Corporation Problems*. New York: Baker, Voorhis & Company, 1927, p. 25.
[979] VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 33.
[980] Įtvirtinamas įstatyminis uždaro tipo bendrovės, kaip juridinio asmens, atskirumo bei ribotos akcininkų atsakomybės principai: bendrovė yra juridinis asmuo, už savo prievoles atsakanti visu turtu; akcininkai pagal bendrovės prievoles neatsako, akcininkų atsakomybė ribojama įnašų už akcijas suma (FLETCHER *supra*, note 969, p. 385, 516-517; JAV. Nyderlandų CK 175 str. 1 d. PELTZER; VOIGHT *supra*, note 79, p. 87; Vokietijoje *GmbHG* 13 str. 2 d. Anglijoje Įmonių įstatymo 3 str. 1 ir 2 d. Prancūzijoje KK L227-1 str. 1 d.; Dėl *SAS*.
[981] MERKT; SPINDLER *supra,* note 30, p. 210; JAV valstijose, išskyrus Teksasą, nėra įtvirtintos įstatyminės akcininko kaip dalyvio atsakomybės, nors, siekiant teisinio aiškumo, doktrinoje pastebimas kodifikavimo įstatyminiu lygmeniu poreikis. WORMSER *supra,* note 978, p. 38; Tačiau pastarojo autoriaus nuomone, įvertinant ypatingą bendrovės vystymosi dinamiškumą, akcininko kaip dalyvio atsakomybės pagrindų kodifikavimas netikslingas.

Vokietijoje įtvirtinta įstatyminė sutartiniu pagrindu veikiančios atviro tipo bendrovių (*AG*) grupės akcininko atsakomybė (vok. – *Konzernrecht*)). Pastebėtina, kad teisinis reguliavimas, įtvirtinantis įstatymines dalyvio ribotos atsakomybės išimtis, būdingas valstybėms, reformavusioms socialistinės teisės tradicija grindžiamą civilinę teisinę sistemą[983].

Akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrinos kilmė siejama su JAV jurisprudencija. JAV ginčuose, susijusiuose su bendrovių teise, bylos dėl akcininko kaip dalyvio atsakomybės yra dažniausios[984]. Nors JAV teismų praktika turi gilias ir plačias šios doktrinos realizavimo tradicijas, mokslininkai pastebi, kad akcininko atsakomybė pagal bendrovės prievoles dėl nesąžiningo elgesio ir toliau realizuojama be pakankamai vieningos ir aiškios šią doktriną pagrindžiančios koncepcijos[985], teismai nuolat kritikuojami dėl atsakomybės sąlygų nenuspėjamumo ir atsakomybės taikymo metaforų pagrindu, be to, teigiama, kad doktrina neatlieka savo funkcijos subalansuojant akcininkų ribotą atsakomybę su kreditorių rizika[986]. JAV akcininko kaip dalyvio atsakomybė taikoma ypatingai plačiai ir liberaliai, net ir tais atvejais, kai būtų galima taikyti kitus teisių gynybos būdus[987].

---

[982] VINEY, Genevieve. Civil Liability (Articles 1340 to 1386). *In* CARTWRIGHT, John; VOGENAUER, Stepfan; WHITTAKER, Simon. E. *Reforming the French Law of Obligations. Comparative Reflections on the Avant-Project de réforme du droit des Obligations et de la Prescription* (*"the Avant-project Catala"*). Oxford & Portland, Oregon: Hart Publishing, 2009, p. 825, 849; Tačiau Prancūzijoje 2005 m. Prievolių teisės reformos metmenyse (angl. - *the Avant-project Catala*) siūloma įtvirtinti įstatyminę motininės bendrovės atsakomybę už dukterinės bendrovės padarytą žalą tretiesiems asmenims, jeigu žala yra susijusi su motininės bendrovės vykdoma kontrole.

[983] BENKE, Gabor. Piercing the Corporate Veil in Hungarian Law. *In* MESSMANN, Stefan; TAJTI, Tibor, ed. *The Case Law of Central and Eastern Europe. Leasing, Piercing the Corporate Veil and Liability of Managers & Controlling Shareholders, Privatization, Takeovers and the Problems with Collateral Laws*. Berlin, Bochum, London, Paris: European University Press, 2006, p. 66; DAKIC, Milan. Serbia. *In* MESSMANN, Stefan; TAJTI, Tibor, ed. *The Case Law of Central and Eastern Europe: Leasing, Piercing the Corporate Veil and Liability of Managers & Controlling Shareholders, Privatization, Takeovers and the Problems with Collateral Law*. Berlin, Bochum, London, Paris: European University Press, 2006, p. 159-160; ALEKSANDROVSKI, Igor. Makedonia. *In* MESSMANN, Stefan; TAJTI, Tibor, ed. *The Case Law of Central and Eastern Europe. Leasing, Piercing the Corporate Veil and Liability of Managers & Controlling Shareholders, Privatization, Takeovers and the Problems with Collateral Laws*. Berlin, Bochum, London, Paris: European University Press, 2006, p. 136; Štai, Vengrijoje, Serbijoje, Makedonijoje yra įtvirtinta įstatyminė ribotos atsakomybės išimtis dėl piktnaudžiavimo juridinio asmens statusu.

[984] THOMPSON, Robert B. *Piercing the Corporate Veil: An Empirical Study*. *Cornell. Law review*, 1990-1991, Vol. 76 [interaktyvus], p. 1036. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2009-02-26].

[985] HUSS *supra*, note 575, p. 96.

[986] ANTUNES *supra*, note 29, p. 476-477.

[987] BLUMBERG, Phillip I. *The Law of Corporate Groups. Substantive Law*. Boston, Toronto: Little, Brown & Company, 1987 (toliau - *Substantive Law*), p. 129-131, 683; JAV akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrina taikoma ir tais atvejais, kai gali būti taikomi kiti gynybos būdai, todėl gali apimti ne tik atsakomybę kompensuoti žalą, bet ir prievolę įvykdyti natūra. Kaip antai, suklydus dėl kitos sutarties šalies asmens ar finansinės padėties (pvz., kreditoriui manius, kad sutartis sudaroma su

Kontinentinėje Europoje, akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrina buvo transplantuota iš JAV. Tačiau skirtingai nuo JAV, kontinentinėje Europoje vyrauja pozicija dėl šios doktrinos pagalbinio pobūdžio, akcininko atsakomybė dėl nesąžiningo elgesio taikoma subsidiariai kitiems teisių gynybos būdams. Akcininko kaip dalyvio atsakomybė realizuotina, kai akcininko atsakomybės pritaikymas kitais teisiniais pagrindais yra abejotinas, tačiau viešojo intereso požiūriu siekiama, kad akcininkui kiltų atsakomybė dėl kreditoriams padarytos žalos[988].

Subsidiarų doktrinos taikymą nulemia ne tik fundamentalių bendrovių teisės principų paneigimas, neaiškios atsakomybės sąlygos, bet ir griežtos teisinės pasekmės akcininko bei jo (akcininko) kreditorių atžvilgiu. Skirtumas tarp akcininko kaip dalyvio atsakomybės ir kitų teisių gynybos būdų akivaizdus teisinių pasekmių atžvilgiu, kadangi akcininko kaip dalyvio atsakomybės apimtis viršija gautą naudą, pvz., perimtą iš bendrovės turtą [989]. Teismų praktikoje akcininko kaip dalyvio atsakomybė dažniausiai yra neribota pagal visas bendrovės prievoles, tuo tarpu kitais atvejais atsakomybė apsiriboja grąžinamu turtu (pvz., *actio Pauliana*) ar turto ekvivalentu (pvz., taikant sandorio negaliojimo pasekmes), priteisiama konkrečiam kreditoriui nuostolių suma, kuomet žala kompensuojama pagal kitas deliktinės atsakomybės normas ar dėl sutarties pažeidimo. Pastebėtina, kad teorinis pagrindimas dėl išorinės (tiesioginės) akcininko atsakomybės, apsiribojantis kreditorių interesų apsauga bei sąžiningumo principu, taip pat kritikuojamas kaip nepakankamas, todėl, pvz., Vokietijoje yra nuomonių, kad reikėtų panaudoti alternatyvius teisių gynybos būdus, dėl kurių būtų išvengta juridinio asmens ir jo turto atskirumo reliatyvumo, pirmumas turėtų būti suteikiamas vidinei dalyvio atsakomybei, dėl ko lygiagrečiai būtų užtikrintas *pari passu* įmonės kreditorių reikalavimų patenkinimas[990]. Europos Sąjungoje Ekspertų grupė taip pat pažymėjo, kad siekis užkirsti kelią piktnaudžiavimui, pasinaudojant bendrovės teisine forma, turėtų būti realizuojamas

akcininku arba tikėjus, jog prievolę užtikrina visa grupė), aiškinant sutartis dėl pareigų priskyrimo ir atsakomybės už šias pareigas nesilaikymo (pvz., laikant, kad susitarimas nekonkuruoti privalomas ir kitai grupės įmonei, įsteigtai išvengti šios pareigos).

[988] MUCHLINSKI, Peter T. *Multinational Enterprises & the Law*. 2nd ed. Oxford, New York: The Oxford University Press, 2007, p. 309.

[989] GEVURTZ *supra*, note 34, p. 88.

[990] SINGHOF, Bern. Equity Holders' Liability for Limited Liability Companies' Unrecoverable Debts – Reflection on Piercing the Corporate Veil Under German Law. *Loyola of Los Angeles International and Comparative Law Review*, December 1999, Vo. 22, Nr. 2, p. 144, 159, 169-174.

ne bendrovių teisės pagalba, bet kitais teisiniais instrumentais; bendrovių teisė pirmiausia turėtų užtikrinti sąlygas verslo konkurencingumui ir efektyvumui [991].

Europoje pastebimos tendencijos, kai panašiose situacijose, kuriose galėtų būti pritaikyta doktrina dėl akcininko kaip dalyvio atsakomybės, realizuojami kiti teisių gynybos būdai, kurie funkciškai įgyvendina analogiškus tikslus, tačiau neįtakoja bendrovės atskirumo ir akcininko ribotos atsakomybės principų. Įvairiose valstybėse atsakomybė už akcininko aktyvų vaidmenį, nesiderinantį su klasikine ribotos atsakomybės koncepcija, gali kilti, kaip (i) faktiniam bendrovės *quasi*-valdytojui; (ii) dėl delikto, pažeidus įstatyminę normą, skirtą kreditorių interesų apsaugai (t.y., kai veiksmai labiau susiję su kontrolės įgyvendinimu ne dėl nuolatinio, reguliaraus ir intensyvaus bendrovės valdymo, bet dėl kitokios pobūdžio įtakos, pvz., dėl bendrovės turto ir veiklos perleidimo ar bendrovės likvidavimo siekiant išvengti prievolių vykdymo, o taip pat situacijose, analogiškose *quasi*-valdymui, jeigu juridiniam asmeniui ribojama būti valdymo organo nariu); (iii) kapitalo koncepcijos pagrindu, *inter alia*, subordinuojant paskolas, kai akcininkas papildomai rizikuoja ribota suma (paskolos suma)); (iv) kitais kreditorių teisių gynybos būdais bendrų civilinės teisės normų pagrindu (pvz., *actio Pauliana,* atsakomybe dėl verslo perėmimo). Štai, Anglijoje[992], Prancūzijoje[993], Skandinavijos valstybėse[994], kuriose valdymo organo

[991] Ekspertų grupės ataskaita *supra*, note 331, p. 4, 6, 36.

[992] Anglijoje nemokios bendrovės likvidavimo metu asmenims, *inter alia*, akcininkams, taikoma atsakomybė, jeigu pastarieji atliko veiksmus, kuriais siekiama padaryti žalos kreditoriams (apgaulinga veikla, angl. - *fraudulent trading*). Tačiau atsakomybę dėl apgaulingos veiklos sudėtinga realizuoti, nes nekompetencija nekvalifikuojama kaip neteisėtas elgesys, neteisėtas elgesys turi būti susijęs su ketinimu veikti priešingai kreditorių interesams. Įvertinant šias aplinkybes, papildomai buvo įtvirtinta nesąžiningos veiklos taisyklė (angl. - *wrongful trading*) dėl nemokumo procedūrų metu atsakomybės valdymą įgyvendinusiems asmenims. Akcininkai, dalyvavę bendrovės valdyme kaip šešėliniai direktoriai, taip pat atsako už nesąžiningą elgesį, jeigu pastarieji žinojo ar turėjo žinoti, kad bendrovė neišvengs nemokumo, tačiau nuostolinga bendrovės veikla buvo tęsiama. Teismo priteistas sumas valdytojai sumoka nemokiai bendrovei. Sprendžiant dėl atsakomybės už nesąžiningą elgesį, aplinkybės vertinamos lyginant su apdairaus ir patyrusio direktoriaus standartu, o taip pat įvertinama ir konkretaus direktoriaus žinios ir patirtis. Atsakomybė pagal nesąžiningos veiklos taisyklę kyla tik tuo atveju, jeigu valdytojas neįrodo, kad, esant numatomam nemokumui, ėmėsi visų priemonių galimiems kreditorių nuostoliams sumažinti. Nesąžiningo elgesio pavyzdžiais minimi atvejai, kai nesiimama priemonių išsaugoti bendrovės turtą, sudaromi sandoriai ne rinkos kaina, išmokami per dideli atlyginimai, nesurenkamos gautinos sumos. Tiek dėl apgaulingos veiklos, tiek ir dėl nesąžiningos veiklos, valdytojai įpareigojami daryti įnašus į bendrovę teismo nustatytose ribose, atsižvelgiant į bendrovės prievoles, kurias sąlygojo apgaulingas ar nesąžiningas elgesys ir dėl to sumažėjo bendrovės turtas. Abiem atvejais realizuojama kompensacinė žalos atlyginimo funkcija (Daugiau žr. GOULDING, *et al*. *supra*, note 97, p. 178, 181; DAVIES *supra*, note 35, p. 215-220). MUSCAT *supra*, note 31, p. 340, 343-344; Anglijoje valdymą įgyvendinantiems asmenims gali būti pritaikytos direktorių diskvalifikavimo taisyklės (t.y. ir *de facto,* ir šešėliniams direktoriams). Diskvalifikavus akcininką, kaip šešėlinį direktorių, jis turi teisę užsiimti tik pasyvaus investuotojo veikla turimų investicijų atžvilgiu, jam draudžiama steigti naujas bendroves. Akcininkas, pažeidžiantis nustatytus ribojimus ir dalyvaujantis valdyme, neribotai atsako pagal bendrovės prievoles. MORSE, G., et. al. *supra,* note

nario pozicija nėra išimtinai siejama su fiziniu asmeniu, kreditorių interesų apsauga alternatyviai užtikrinama *de facto* bendrovės veiklą kontroliuojančio ar valdymą įgyvendinančio akcininko, kaip valdytojo, atsakomybe, kylančia bendrovės bankroto procedūrų metu. Nyderlanduose, kai kontrolė nėra nuolatinė ir reguliari, jog tokią įtaką būtų galima prilyginti *de facto* valdytojui, akcininko kaip dalyvio atsakomybė prioritetiškai grindžiama bendros pareigos elgtis rūpestingai pažeidimu [995]. Vokietijoje, kurioje ilgą laiką *GmbH* dalyvio atsakomybė buvo realizuojama pagal analogiją su atviro tipo akcinių bendrovių (*AG*) grupės, veikiančios sutartiniu pagrindu, dalyvių atsakomybe, dabartinė teismų praktika linkusi dalyvio atsakomybę grįsti ne bendrovių teisės principų pažeidimu dėl nesąžiningo pasinaudojimo įmonės teisine forma, o deliktu pagal bendras civilinės teisės normas, skirtas nemokios įmonės kreditorių interesų apsaugai.

Pastebėtina ir tai, kad, taikant akcininko kaip dalyvio atsakomybę, įvairių valstybių teismų praktikoje panašiomis sąlygomis pasiekiami nevienodi teisiniai rezultatai. Analogiškose situacijose vienose valstybėse akcininko atsakomybė pagal bendrovės prievoles dėl nesąžiningo elgesio realizuojama labai plačiai ir liberaliai (pvz., JAV), kitose - doktrina taikoma ypatingai rezervuotai. Štai, Anglijoje, kurioje dauguma bendrovių yra mažos arba vidutinio dydžio, valdomos pačių akcininkų[996], išimtinai apsiribojama situacijomis, kai kontroliuojančio akcininko elgesys susijęs su apgaule, panaudojant bendrovę egzistuojančioms prievolėms išvengti[997]. Prancūzijoje ši doktrina dažniausiai svarbi akcininko ir bendrovės konsoliduoto bankroto procedūrose[998]. Panašiose situacijose, vienose valstybėse akcininkui, kaip dalyviui,

---

476, p. 154; Anglijoje 2006 m. Įmonių įstatymo 155 str. įtvirtino naują reikalavimą: bent vienas *Ltd* direktorių privalo būti fizinis asmuo. Teismų praktika parodys, ar šis pakeitimas įtakos akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktriną.

[993] MERKT; SPINDLER *supra,* note 30, p. 230.

[994] ANDERSEN, Paul Kruger. Regulation of Groups from a Danish and Nordic Perspective. *In* NEVILLE, Mette; SORENSEN, Karsten Engsig, ed. *The Internationalisation of Companies and Company Laws*. 1st ed. Copenhagen: DJØF Publishing, 2001, p. 28.

[995] DE SAVORNIN LOHMAN *supra*, note 374, p. 128-130; Nyderlanduose 1981 m. *Osby* byla laikoma formuojanti praktiką dėl akcininko atsakomybės įprasto delikto pagrindu, kai kontroliuojantis akcininkas sumažina kreditorių galimybes gauti prievolių įvykdymą arba nepakankamai įvertina kreditorių interesus. Atsakomybės taikymui būtina sąlyga, jog akcininkas žinotų ar turėtų žinoti, kad dėl tokių veiksmų nukentės kreditorių interesai.

[996] THE COMPANY LAW REVIEW STEERING GROUP *supra,* note 382, p.11.

[997] DAVIES *supra*, note 35, p. 204-205; BIRDS, *et al*. *supra*, note 332, p. 27; Anglijoje 1990 m. *Adams v. Cape Industries plc.* byloje buvo pripažinta, kad akcininko kaip dalyvio atsakomybė taikytina iš esmės tik esant vienam atvejui, t.y. jeigu bendrovė panaudojama tikroms aplinkybėms pridengti, motyvas taikant šią doktriną ypatingai reikšmingas.

[998] WEISSBERG, Kenenth; MOISSINAC, Marie-Caroline. Piercing the Corporate Veil in France. *Int'l Fin. L. Rev*., 1987, Vol. 6, p. 35; HOFSTETTER, Carl. Parent Responsibility for Subsidiary

gali kilti atsakomybė už nesąžiningą pasinaudojimą bendrovės teisine forma (pvz., JAV, Vokietijoje), kitose – toks elgesys gali būti laikomas nesukeliančiu atsakomybės (pvz., Anglijoje, Danijoje) [999]. Viena iš priežasčių, nulemiančių akcininko atsakomybės platesnį taikymą šios doktrinos pagrindu galėtų būti valstybėje nesunkiai suteikiama ribotos atsakomybės apsauga, dėl ko teismuose daugėja atvejų, kai kreditoriams nėra įvykdomos prievolės. Doktrinos platesnį pritaikymą taip pat gali sąlygoti apribojimas juridiniam asmeniui užimti valdymo organo poziciją (pvz., JAV, Vokietija), kuomet analogiškose situacijose kitose valstybėse galėtų būti sprendžiamas bendrovės *de facto* valdytojo atsakomybės klausimas[1000]. Pagaliau, pripažįstama, kad taikant akcininko kaip dalyvio atsakomybę dažniausiai siekiama įgyvendinti teisingumą, akcininko atsakomybės koncepciniam pagrindimui suteikiamas antraeilis vaidmuo. Nežiūrint to, koncepcinis pagrindimas

---

Corporations: Evaluating European Trends. *International and Comparative Law Quarterly,* 1990, Vol. 39 [interaktyvus], p. 584. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2009-03-04].

[999] VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 81, 85-87; JAV grupės įmonių struktūrizavimas, akcininkui siekiant apsisaugoti nuo ateityje tikėtinų asbestu sukeliamos žalos ieškinių, buvo pripažintas pakankamu pagrindu akcininko kaip dalyvio atsakomybei (*Parker v. Bell Asbestos Mines, Ltd*, 607 F. Supp. 1397 (ED Pa. 1985). *Amoco Cadiz* byloje, remiantis pasaulinė integruota bendrovės struktūra, galutiniam akcininkui kartu su kitomis grupės įmonėmis buvo pritaikyta solidari atsakomybė už išsiliejusia nafta padarytą žalą, nors šioje byloje nebuvo nustatytų akcininko nesąžiningų veiksmų, sukėlusių žalą. DINE, Janet. *The Governance of Corporate Groups*. Cambridge University Press:Cambridge, 2000, p. 47; *Per contra*, Anglijoje 1990 m. *Adams v. Cape Industries plc.* byloje teismas pažymėjo, kad grupės bendrovės yra atskiri juridiniai asmenys. Todėl bendrovės, kuri priklauso įmonių grupei, akcininko atsakomybė netaikytina išimtinai vien tik dėl grupės struktūros, kuri buvo panaudota apsaugoti akcininką nuo tikėtinų būsimų veiklos prievolių, dėl ko vykdant veiklą dėl tokios struktūros atsakomybė tektų kitai grupės bendrovei. Teismo nuomone, įstatymas suteikia teisę naudotis korporatyvinėmis struktūromis. Šios praktikos laikomasi ir kitose Anglijos teismų bylose. HANSEN, Soren Friis. The „Takeover" of Corporate Group Law – Examples from a Scandinavian Perspective. *In* NEVILLE, Mette; SORENSEN, Karsten Engsig, ed. *The Internationalisation of Companies and Company Laws*. 1st ed. Copenhagen: DJØF Publishing, 2001, p. 45, 47; Minima 1997 m. Danijos Aukščiausiojo teismo byla (UfR 1997:179 H), kurioje teismas atsisakė taikyti akcininko, kaip dalyvio atsakomybę, nors, autoriaus nuomone, Vokietijoje dalyvio atsakomybė analogiškoje situacijoje būtų pritaikyta. Šioje byloje, paaiškėjus kreditoriniam reikalavimui, grupė buvo restruktūrizuota. Vienos grupės bendrovės turtas buvo parduotas rinkos kaina kitai grupės bendrovei, tuo pačiu bendrovė-pirkėjas faktiškai perėmė bendrovės-pardavėjo veiklą. Nors nemoki bendrovė-pardavėjas negalėjo įvykdyti prievolių kreditoriams, teismas laikė, kad nėra pakankami įrodymų, patvirtinančių galutinio akcininko įtaką restruktūrizuojant įmonių grupę. WERLAUFF, Erik. The Debtor behind the Debtor, the Torfeasor behind the Tortfeasor. On Liability for Another Company's Default and Other Debts. *European Company Law*, 2008, Vol. 5, Nr. 5, p. 212-214; Kritikuojama minėta Danijos byla (UfR 1997:179 H), lyginant panašią praktiką Vokietijoje.

[1000] MUSCAT *supra*, note 31, p. 213; JAV bendrovės į direktoriaus poziciją deleguoja savo atstovus - fizinius asmenis, kadangi juridiniai asmenys negali būti valdymo organo nariu. VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 65, 352-353; Vokietijos Aukščiausias teismas 2002 m. nusprendė, kad akcininkas negali būti kvalifikuojamas kaip *de facto* direktorius, kadangi juridinis asmuo negali būti valdymo organo nariu. Taigi, akcininkas, intensyviai įtakojantis bendrovės valdymą, neatsako kaip *de facto* direktorius. OTTEVANGERS *supra*, note 351, p. 571, 583; Nyderlanduose *BV* direktoriumi gali būti paskirtas ne tik fizinis, bet ir juridinis asmuo. BERTA *supra*, note 84, p. 195; Prancūzijoje *SAS* direktoriumi taip pat gali būti juridinis asmuo.

yra labai svarbus, todėl darbe analizuojamos paskirų jurisdikcijų pozicijos. Kitų jurisdikcijų teisė taip pat padėjo išanalizuoti akcininko atsakomybės dėl nesąžiningo elgesio doktrinos teisinę kilmę bei jos perėmimo skirtingose valstybėse, o taip pat ir Lietuvoje sąlygas. Lietuvoje akcininko atsakomybė, paremta nesąžiningu elgesiu doktrina, yra novela, kuri nebuvo žinoma iki CK, ši doktrina transplantuota į nacionalinę teisę, ją įtvirtinant CK 2.50 str. 3 dalyje. Tačiau akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrinos perkėlimas į Lietuvos teisę savaime neužtikrina tinkamo jos turinio, paskirties ir santykio su kitomis nacionalinės teisės normomis aiškinimo. Šios doktrinos sampratą nacionalinėje teisėje padeda formuoti lyginamoji teisėtyra, nagrinėjant paskirų jurisdikcijų teisę.

6.2.1 Koncepcinis akcininko kaip dalyvio atsakomybės pagrindimas

Sprendžiant dėl akcininko kaip dalyvio atsakomybės, ypatingai svarbu įvertinti, kaip bendrovių teisėje realizuojamas civilinės teisės principas, įtvirtinantis galių ir atsakomybės santykį, t.y., kad kiekvienas, turintis teisę kontroliuoti kitą asmenį, atsako už tokio asmens elgesį visu savo turtu (lot. - *ubi commoda ibi incommoda*)[1001]. Asmens, turinčio galias, atsakomybė dažniausiai siejama su tokių galių turėjimu ir atsakomybe už pastarojo kontrolėje esančio ir žalą padariusiojo asmens veiksmus. Tačiau atsakomybės taikymas pasyviems ir diversifikuotiems investuotojams, kurie neturi realių galimybių ar siekio įtakoti bendrovės valdymo (pvz., dėl didelio akcininkų skaičiaus, tiesioginės įtakos neturėjimo, požiūrio į investavimą, kaip į veiklą, neapimančią įmonių valdymo, ir kt.), reikštų neproporcingą verslo rizikos prisiėmimą. Tokia situacija ne tik neigiamai įtakotų investicijas, bet ir nesiderintų su civilinės atsakomybės principais. Taigi, bendrovių teisėje akcininkų galios perleidžiamos bendrovei (t.y. jos valdymo organams), įtvirtinamas akcininkų kaip, pasyvių investuotojų, vaidmuo. Kompetencijos pasiskirstymas tarp bendrovės organų suponuoja bendrovės organų atsakomybės ribas. Bendrovė kaip savarankiškas subjektas, įgyvendinantis savo interesus, atsako pagal prievoles kreditoriams, akcininko galių realizavimas per bendrovės valdymo organus lemia jų, kaip dalyvių, ribotą atsakomybę investicijų į bendrovę suma. Ribotos akcininko galios sąlygoja

[1001] ANTUNES *supra*, note 29, p. 125-127.

ribotą atsakomybę [1002]. Atsižvelgiant į sąžiningumo principą, kuomet asmens atsakomybė turėtų būti siejama tik su realia galimybe įgyvendinti kontrolę, galių principas "akcininko-bendrovės" teisiniame santykyje realizuojamas įvertinant bendrovių teisės principus - bendrovės, kaip juridinio asmens, ir akcininkų atskirumą bei tradiciškai suvokiamą pasyvų ir diversifikuotą akcininko vaidmenį.

Tačiau pasikeitus akcininko vaidmeniui, tampa aktualus minėtas galių ir atsakomybės santykio principas. Akcininko atsakomybės klausimas kyla ne tik dėl aktyvaus vaidmens, bet ir tais atvejais, kai akcininkas įgyja lemiamą įtaką (pvz., akcininkas turi realias galias įtakoti bendrovės valdymą dėl nuosavybės teise valdomo akcijų paketo). Yra pavyzdžių, kai dėl galių ir atsakomybės santykio turima įtaka sąlygoja automatinę akcininko atsakomybę pagal bendrovės prievoles, nepriklausomai nuo to, ar šiomis galiomis akcininkas pasinaudojo, jas realizavo, kokiu būdu įtaka buvo įgyvendinta (pvz., JAV ir Vokietijos kai kurie jurisprudencijos pavyzdžiai, Europos Sąjungoje rengiant *SE* statuto ir Devintosios direktyvos dėl įmonių grupių projektus). Tačiau doktrinoje buvo pripažinta, kad tiesmukiškas galių ir atsakomybės santykio principo pritaikymas gali sąlygoti fundamentalių bendrovių teisės principų (bendrovės atskirumo; ribotos atsakomybės) paneigimą. Todėl pagal šiandieninės bendrovių teisės tendencijas laikomasi modifikuoto galių ir atsakomybės santykio principo, pagal kurį akcininko atsakomybė siejama ne išimtinai su turimomis galiomis, bet su realizuotomis galiomis[1003]. Atsižvelgiant į bendrovių teisės specifiką, pripažįstama, kad akcininko turima įtaka *per se* nelemia bendrovės interesų subordinavimo akcininko ar grupės įmonės interesams.

Sudėtinga išskirti universalią ar unifikuotą teisinę koncepciją, pagrindžiančią akcininko kaip dalyvio atsakomybę. Nuo šios doktrinos gyvavimo pradžios ji kritikuojama dėl koncepcinio neaiškumo ir teisinio rezultato nenuspėjamumo, akcininko atsakomybės pritaikymą dažniausiai išimtinai siejant su konkrečios bylos aplinkybių visuma, *ad hoc*[1004].

Atskirose valstybėse taikomos akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrinos paraleles būtų sudėtinga pagrįsti bendrosios ar civilinės teisės tradicijų valstybėse veikiančių teisės sistemų ypatumais, bendrovės teisinės sampratos teorijomis,

[1002] *Ibidem*, p. 125-127, 131-133.
[1003] GEVURTZ *supra*, note 34, p. 76-79; ANTUNES *supra*, note 29, p. 132-133.
[1004] BALLANTINE, Henry W. *Ballantine on Corporations*. Rev. ed. Chicago: Callaghan & Company, 1946, p. 293, 311.

kreditorių-skolininkų interesų apsaugos balanso ar kapitalo koncepcijomis[1005]. Tačiau analizuojant atskiras teorijas visgi galima išskirti pirminį požymį, skiriantį šias teorijas. Pagal tradicinį požiūrį dėl akcininko kaip dalyvio atsakomybės, remiamasi ortodoksine bendrovių teise (t.y. kiekviena bendrovė suvokiama kaip savarankiškas subjektas, preziumuojamas bendrovės ir akcininko atskirumas bei akcininko ribota atsakomybė, šių principų nesilaikoma tik išimtinais atvejais)[1006]. Pagal vėliau išsivysčiusį modifikuotą požiūrį, kuriam nepavyko įsitvirtinti ir nukonkuruoti klasikinio požiūrio, akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrina pritaikoma esant priešingai prezumpcijai – t.y. taikoma automatinė neribota akcininko atsakomybė pagal bendrovės prievoles įmonių grupėje, kurios nariai sudaro vieną ekonominį vienetą. Pastaruoju atveju pirmumas suteikiamas ekonominei realybei, bet ne įstatyminiam bendrovės, kaip atskiro ir savarankiško juridinio vieneto, principui. Kai kuriose valstybėse įgyvendintas dualistinis reguliavimas, apimantis ir tradicinį, ir modifikuotą požiūrius į bendrovės ir jos akcininkų savarankiškumą, kuris siejamas su savitu bendrovių grupės veiklos reglamentavimu ir, atitinkamai, specifine akcininko kaip dalyvio atsakomybe (pvz., *Konzernrecht* Vokietijoje).

Minėti požiūriai sąlygojo, jog šiandieninė akcininko kaip dalyvio atsakomybės samprata apima du aspektus: (i) akcininkų ribotos atsakomybės privilegijos praradimą, kuomet bendrovės atskirumas taikomas ne visa apimtimi, apsiribojama bendrovių teisėje įtvirtinto fundamentalaus akcininko ribotos atsakomybės principo eliminavimu; (ii) akcininko ir bendrovės ar grupės bendrovių, kaip atskirų juridinių vienetų, „konsolidavimą“ į vieną vienetą ir atsakomybės vienam iš grupės narių už kitą narį pritaikymą.

[1005] Štai, kreditorių teisių apsauga bendrosios teisės tradicijos valstybėse užtikrinama labiausiai. Nors Anglijoje ir JAV uždaro tipo bendrovėms netaikomi minimalaus įstatinio kapitalo reikalavimai, tačiau šiose valstybėse akcininkų kaip dalyvių atsakomybės doktrina taikoma skirtingai (2007-12-12 Komisijos darbinis dokumentas *supra*, note 459, p. 7; Kreditorių teisių apsaugos indeksas 4 balų vertinimo skalėje yra aukščiausias bendrosios teisės tradicijos valstybėse ir sudaro 3.11, atitinkamai - germanistinės civilinės teisės tradicijos valstybėse 2.33, prancūziškosios civilinės teisės tradicijos valstybėse 2 ir skandinaviškosiose civilinės teisės tradicijos valstybėse 1.58).

[1006] ANDERSEN *supra*, note 994, p. 22, 27; Valstybėse, įgyvendinančiose ortodoksinius bendrovių teisės principus, *inter alia*, laikoma, kad grupės įmonių tarpusavio sandoriai privalo būti sudaromi rinkos sąlygomis, kadangi kiekviena bendrovė, kaip savarankiškas ir nepriklausomas vienetas, privalo vertinti išimtinai savo interesus (pvz., Norvegijoje).

6.2.1.1 Tradicinė akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrina

(a) Bendrosios teisės tradicijos valstybėse

Istoriškai, JAV akcininko kaip dalyvio atsakomybė buvo grindžiama jungtinės veiklos sutarties teorija, tačiau palaipsniui šio pagrindimo buvo atsisakyta[1007]. Doktrina taip pat buvo aiškinama atstovavimo teorijos pagalba, laikant, kad akcininkas-atstovaujamasis atsako už savo atstovo-bendrovės veiksmus. Vėliau, atstovavimo teorija evoliucionavo ir akcininko kontrolė, kuria grindžiama dalyvio atsakomybė pagal bendrovės prievoles, buvo susieta su šios kontrolės realizavimu bei akcininko nesąžiningu elgesiu[1008]. JAV šiandieninėje jurisprudencijoje "atstovo" sąvoka taikant akcininko kaip dalyvio atsakomybę, dažniausiai naudojama kaip metafora, t.y. skirtinga prasme, nei tradiciškai suvokiamuose atstovavimo santykiuose[1009].

Anglijoje, kurioje akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrina buvo perimta iš JAV, taip pat yra žinoma atstovavimo teorija. Tačiau vien tik šimtaprocentinis akcijų valdymas, suteikiantis teisę kontroliuoti bendrovę, yra nepakankamas pagrindas bendrovę kvalifikuoti akcininko atstovu. Bendrovės veikla turi būti kontroliuojama tokia apimtimi ir intensyvumu, dėl ko bendrovė veikia ne savarankiškai, o vykdo išimtinai akcininko veiklą, todėl laikytina akcininko atstovu; teismų praktika atstovavimo doktrinos taikymą pripažįsta tik esant aiškiai išreikštam atstovavimui[1010].

[1007] BLUMBERG *supra,* note 443, p.79-81; JAV *Whittle v. Vanderbilt Mining & Milling Co*., 83 F. 48 (C.C.S.D. Cal. 1897) byloje buvo nurodyta: "bendrovė suvokiama techniniu požiūriu, todėl teisingumo tarp šalių vardan teismas laikys bendrovę ne kaip juridinį asmenį bet kaip asmenų asociaciją".

[1008] DOBSON, Juan. Lifting the Veil in Four Countries: The Law of Argentina, England, France and United States. *International and Comparative Law Quarterly*, 1986, Nr. 35 [interaktyvus], p. 839. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2009-03-04].

[1009] BLUMBERG, *et al*. *supra*, note 965, p. 119-122; Dėl tikslaus nesuderinamumo su atstovavimo santykiais, ši teorija vadinama "*quasi*-atstovavimu". RAPAKKO *supra*, note 438, p. 381, 390; JAV atstovavimo doktrinos taikymas dėl nesąžiningo pasinaudojimo bendrovės teisine forma yra kritikuojamas, kadangi tai nesiderina su atstovavimo samprata (t.y. atstovavimo santykiams būtina ne tik kontrolė atstovo atžvilgiu, bet ir susitarimas tarp šalių veikti kaip atstovui bei veikimas atstovaujamojo naudai). DOBSON *supra,* note 1008, p. 848; Be to, esant neišviešintam atstovavimui, trečiasis asmuo, sužinojęs apie atstovavimą, turi rinktis kurio asmens – atstovo ar atstovaujamojo – atžvilgiu reikšti reikalavimus dėl sudarytos sutarties.

[1010] FARRAR, *et al*. *supra*, note 469, p. 74-75; *Salomon* byloje teismas pripažino, jog bendrovė automatiškai nelaikytina akcininko atstovu. BIRDS, *et al*. *supra*, note 332, p. 16, 28; LOWRY, Jogn; DIGNAM, Alan; PADFIELD, Nicola. *Company Law*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press, 2006, p. 37-45; 1990 m. *Adams v. Cape Industries Plc* byloje buvo pažymėta, jog bendrovei atstovaujant akcininką keletame sandorių, tai savaime nereiškia, kad bendrovė veikė kaip akcininko atstovas. Bendrovių atžvilgiu turėtų būti taikomi aiškūs atstovavimo santykiai, tačiau šioje byloje akcininkas ir bendrovė nebuvo sudarę atstovavimo susitarimo, iš aplinkybių atstovavimo santykiai taip pat nebuvo

Atstovavimo santykiai tarp bendrovės ir kontroliuojančio akcininko reti, nes bendrovės įsteigimas pirmiausia ir skirtas kontroliuojančio akcininko atsakomybės apribojimui[1011].

Toks ribotas atstovavimo teorijos pritaikymas yra pagrįstas. Ekonomine prasme atstovavimo santykių kvalifikacijos rezultatas panašus akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrinos pritaikymo pasekmėms. Tačiau teisiniu požiūriu akcininko atsakomybę kildinant atstovavimo santykių pagrindu, nėra pasinaudojama bendrovės teisine forma nesąžiningai, teisinių pasekmių atžvilgiu akcininko ribota atsakomybė taip pat nėra ignoruojama. Atsakomybė kyla ne už savo, bet kito asmens (atstovo) elgesį, atsakomybė pritaikoma net ir nesant paties akcininko nesąžiningų veiksmų. Taigi, atstovavimo teorija taikytina skirtingiems teisiniams santykiams.

Šiandieninėje bendrosios teisės tradicijos doktrinoje akcininko kaip dalyvio atsakomybės koncepcija grindžiama juridinio asmens fikcija arba sutartine juridinio asmens kilme[1012]. Pagal juridinio asmens, kaip fikcijos, teoriją juridinio asmens statuso suteikimas yra privilegija akcininkui, todėl šia privilegija asmuo turi naudotis nepažeisdamas viešųjų interesų. Nesąžiningai pasinaudojus bendrovės teisine forma, kyla akcininko atsakomybė. Alternatyviai, pagal sutartinę juridinio asmens teoriją, kuomet bendrovė laikoma sutarčių visuma, valstybės kišimasis į korporatyvinę formą turėtų būti analogiškas, kaip ir kitų privačių sutarčių atveju.

JAV akcininko kaip dalyvio atsakomybė realizuojama per keletą specifiškai jurisprudencijoje įtvirtintų doktrinų. Viena iš klasikinių doktrinų yra *alter ego* (liet. - antrasis aš) doktrina, kai akcininko kaip dalyvio atsakomybė grindžiama šiais juridiniais faktais – (i) akcininko ir bendrovės interesų ir nuosavybės bendrumu, dėl ko bendrovė praranda savarankiškumą ir autonomiškumą ir negali būti laikoma atskiru vienetu (bendrovė - akcininko *alter ego*), ir (ii) atskiro juridinio statuso išlaikymas sąlygotų neteisingą rezultatą arba pateisintų nesąžiningą elgesį (doktrinoje žinoma kaip „Kalifornijos teismų praktikos formuluotė“)[1013]. Nors teismų praktika

---

nustatyti, nes akcininkas nekontroliavo bendrovių kasdieninės veiklos, bendrų įgaliojimų veikti akcininko vardu neturėjo (analizuojama, ar dukterinė bendrovė realizuoja kontroliuojančio subjekto pavedimus ir įgyvendina akcininko veiklą, t.y. įvertinama realios funkcijos įmonių grupėje).

[1011] MUSCAT *supra*, note 31, p. 121.

[1012] FLETCHER, William Meade. *Fletcher Cyclopedia of the Law of Private Corporations*. St. Paul, Minn.: Thomson West, 1999. Vol. 1, p. 557.

[1013] DOBBYN, John F. A Practical Approach to Consistency in Veil Piercing Cases. *Kansas Law Review*, 1971, Vol. 19 [interaktyvus], p. 185-186. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2009-02-26]. Kalifornijos *alter ego* doktrina įtvirtinta *Minifie v. Rowley*, 187 Cal. (1921) byloje; BLUMBERG (*Substantive Law*) *supra,* note 987*,* p. 118;

nepateikia vieningos „interesų ir nuosavybės bendrumo“ koncepcijos, tačiau akcininko kontrolė yra būtinas interesų ir bendrumo požymis[1014].

Pagal kitą JAV klasikinę doktriną – instrumentinę doktriną - akcininko atsakomybė pagal bendrovės prievoles dėl nesąžiningų veiksmų kyla taikant „turinio prieš formą“ principą: turto atskirumas laikomas tik teorine sąvoka, fikcija, todėl ši prezumpcija gali būti paneigiama[1015]. Atsakomybė instrumentinės doktrinos pagrindu remiasi šiais juridiniais faktais (galima sakyti, civilinės atsakomybės sąlygos, *Powell*‘o „trijų sąlygų“ testas[1016]): (i) absoliučia, dominuojančia akcininko realizuota kontrole, dėl ko bendrovė praranda savarankiškumą ir autonomiškumą ir laikytina *alter ego* ar panašia metafora (pvz., departamentu, marionetė, įrankiu)[1017], (ii) dažniausiai papildomai reikalaujama, jog kontrolė būtų įgyvendinta akcininko nesąžiningais ar neteisėtais veiksmais[1018], (iii) turi būti priežastinis ryšys tarp

---

HAMILTON, Robert W. *Cases and Materials on Corporations, including Partnerships and Limited Partnerships.* 5th ed. St. Paul: West Publishing Co., 1994, p. 275-281. Taip pat De *Witt Truck Brokers, Inc. V. W. Ray Flemming Fruit Co*, 540 F2d 681 (4th Cir. 1976) byla, kurioje atlyginimo dydis direktoriui-kontroliuojančiam akcininkui buvo siejamas su bendrovėje visomis esamomis lėšomis, neatsiskaitant su konkrečiu kreditoriumi; be to, atlyginimas buvo iš esmės tolygus neįvykdytos prievolės sumai.

[1014] BLUMBERG, *et al*. *supra*, note 965, p. 25-16.

[1015] MERKT; SPINDLER *supra*, note 30, p. 211.

[1016] POWELL *supra,* note 976, p. 4-6, 8-9, 37; Jeigu dėl akcininko įgyvendinamos kontrolės bendrovė tampa tik priemone (instrumentu), akcininkui kyla atsakomybė pagal bendrovės prievoles. Pagal instrumentinę doktriną F. Powell kartu su atsakomybės sąlygomis pateikė pavyzdinį sąrašą aplinkybių, kuomet bendrovė laikytina „priemone“. BLUMBERG (*Substantive Law*) *supra*, note 987*,* p. 139-140, 146, 211-213; Teismų praktikoje šis sąrašas buvo koreguojamas ir pildomas (pvz., akcininkas ir bendrovė naudojasi tomis pačiomis patalpomis, akcininkas finansuoja bendrovę, įskaitant kreditoriams suteikiamas garantijas už bendrovės prievoles, bendrovės kapitalas iš esmės neadekvatus vykdomai veiklai, bendrovė neturi atskiro turto, turtas sumaišomas, vidinėje grupės struktūroje bendrovė laikoma departamentu, bendrovė išoriniuose santykiuose nurodoma kaip vidinis akcininko padalinys, veikla vykdoma pagal akcininko nurodymus, klientai ir verslo galimybės iš esmės referuojami ir perduodami akcininko, bendrovės interesai subordinuojami, bendrovė nevykdo savarankiškos veiklos, bendrovės veikla nuostolinga, tie patys asmenys dalyvauja akcininko ir bendrovės valdyme, kasdieninius sprendimus priima akcininkas ir pan.). ANTUNES *supra*, note 29, p. 216; *Powel* testas buvo įtvirtintas New York teismo *Lowendahl v. Baltimore & Ohio Railroad* sprendime (247 AD 144, 160-161; 287 N.Y.S. 62, 76, 272 N.Y. 360; (1936) 6 N.E. 2d 56 (1936)). VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 79, 81-82; Atsakomybės instrumentinės teorijos pagrindu pavyzdys, *HealthOne, Inc. v. Columbia Wesley Med. Ctr.,* 2000 US Dist byla dėl nesąžiningo esminės bendrovės turto dalies akcininkui perleidimo. KRENDL, Cathy S.; KRENDL, James R. Piercing the Corporate Veil: Focusing the Inquiry. *Denver L. Rev*., 1978, Vol. 55 [interaktyvus], p. 11-22. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2010-06-09]; „Trijų sąlygų“ testo analizė.

[1017] Kontroliuojančių akcininkų turima kontrolė (pvz., akcijų valdymas nuosavybės teise) *per se* nepakankama akcininko kaip dalyvio atsakomybei. Kontrole turi būti pasinaudota nesąžiningai. GLYNN, Timothy P. Beyond 'Unlimiting' Shareholder Liability: Vicarious Tort Liability for Corporate Officers*. Vanderbilt Law Review*, March 2004, Vol. 57, Nr. 2, p. 356, 392; Kaip antai, JAV minima byla *United States v. Bestfoods,* 524 U.S. 51 (1998). MUSCAT *supra*, note 31, p. 61, 259-261.

[1018] BLUMBERG, *et al*. *supra*, note 965, p. 11-15; Antroji sąlyga vadinama “moraliai kaltu elgesiu”, veiksmų neteisėtumas (angl. - *actual fraud*) nebūtinas. GEVURTZ *supra*, note 34, p. 72, 84; JAV reikalaujama aplinkybių visumos (angl. – *multi-factor approach*). Nesąžiningumas nustatomas iš objektyvių aplinkybių. ANTUNES *supra*, note 29, p. 246-248; Powell’o pavyzdinis aplinkybių sąrašas

kreditoriaus žalos ir akcininko veiksmų, panaudojant bendrovę[1019]. Doktrinoje taip pat minima teorija dėl akcininko kaip dalyvio atsakomybės „kai to reikalauja teisingumas“[1020]. Tačiau teismų praktikoje minėtos klasikinės akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrinos iš esmės persidengia, naudojant F. Powell pasiūlytas civilinės atsakomybės sąlygas (kontrolė, nesąžiningas elgesys, priežastinis tarp ryšys tarp nesąžiningo elgesio ir kreditoriaus žalos, žala)[1021]. Istoriškai, F. Powell doktrina buvo pasiūlyta patronuojančios ir dukterinės bendrovės santykiams įvertinti, tačiau ši doktrina buvo pritaikyta plačiau, t.y. individualiems akcininkams, bendrovėms-„sesutėms“.

Nors, JAV teismai dažniausiai vadovaujasi minėtomis doktrinomis, tačiau panašiose situacijose atskirų valstijų teismai jas realizuoja skirtingai[1022]. Be to, pasitaiko atvejų, kai klasikinė akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrina pritaikoma, nustačius tik vieną iš civilinės atsakomybės sąlygų („vienos sąlygos“ testas)[1023]. Mokslininkai, kritikuojantys teismų praktiką dėl šios doktrinos realizavimo, *inter alia*, mano, kad akcininko kaip dalyvio civilinės atsakomybės sąlygos per daug universalios, siūlo akcininko atsakomybę laikyti netiesiogine[1024], ją

---

iš esmės orientuotas į formalius aspektus, t.y. apsprendžia objektyvius kriterijus dėl bendrovės savarankiškumo ir autonomiškumo. Dažniausiai papildomai reikalaujama ir subjektyvaus pagrindimo, jog kontrole piktnaudžiauta arba akcininko ir bendrovės atskirumas sąlygotų nesąžiningą rezultatą (*United States v. Milwaukee Refrigerator Transit* Co., 142 F. 247, C.C.E.D. 1905). POSNER, Richard A. Rights of Creditors of Affiliated Corporations. *University of Chicago Law Review,* 1975-1976, Nr. 43 [interaktyvus], p. 526. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2009-02-26]; Nesąžiningas elgesys turėtų būti suvokiama per tam tikro subjektyvumo prizmę.

[1019] BLUMBERG (*Substantive Law*) *supra,* note 987, p. 117, 357, 378, 473-474; JAV kai kurių valstijų teismai bendrovės nemokumą pateikia priežastinio ryšio tarp akcininko nesąžiningų veiksmų ir kreditoriaus žalos pavyzdžiu. Pastebima, kad priežastinio ryšio aspekto nedidelę reikšmę JAV teismų praktikoje galėjo nulemti ta aplinkybė, kad dauguma nagrinėtų atvejų buvo susiję su nemokiomis bendrovėmis. Tačiau nemokumas automatiškai nesąlygoja akcininko atsakomybės, nes tokia taisyklė reikštų dalyvio ribotos atsakomybės principo panaikinimą.

[1020] WOOLDRIGE *supra,* note p. 103-130; Taip pat minima apgaulės doktriną, tačiau, darbo autorės nuomone, šią teoriją apima instrumentinė doktrina.

[1021] BLUMBERG, *et al*. *supra*, note 965, p. 10-8--10-9, 11-9; Nors *alter ego* teorijoje nenumatytas priežastinis ryšys, kaip trečioji atsakomybės sąlyga, tačiau JAV teismų praktikoje ir *alter ego*, ir instrumentinė teorijos iš esmės remiasi tuo pačiu *Powell* „trijų sąlygų” testu.

[1022] GLYNN *supra*, note 1017, p. 344.

[1023] BLUMBERG, *et al*. *supra*, note 965, p. xx, 12-3-12-49; „Vienos sąlygos” atsakomybės pavydžiais minimos situacijos, kai bendrovė neturi savarankiškumo ir autonomiškumo, nes yra neveikianti, neturinti turto bei darbuotojų (angl. – *sham, shel* doktrina), nors nėra akcininko nesąžiningų veiksmų ar priežastinio ryšio tarp kreditoriaus žalos ir akcininko veiksmų. Taip pat minimos situacijos, kai bendrovė, kaip priemonė, panaudojama nesąžiningais tikslais, dėl ko taikoma akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrina, nepriklausomai nuo tolesnio bendrovės veiklos savarankiškumo ir autonomiškumo (pvz., pripažįstamas nesąžiningu bendrovės įsteigimas, manipuliavimas bendrovės forma, akcininkui siekiant išvengti prievolės vykdymo ar siekiant neteisėtų tikslų).

[1024] CALLISON *supra*, note 525, p. 1063; Pastarasis autorius akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktriną siūlo grįsti *respondeat superior* teorija*,* pagal kurią akcininkas (atstovaujamasis), įgyvendinantis kontrolę arba turintis teisę ją įgyvendinti, atsakytų už savo atstovo (bendrovės)

sieti su bendrovės prievolės pagrindu[1025], arba atsakomybę grįsti ne specifine akcininko, kaip dalyvio atsakomybės, doktrina, bet pagal įprastines deliktines atsakomybės taisykles[1026]. Nors jurisprudencija kritikuojama dėl uždaro tipo bendrovių kreditorių, kurių reikalavimai kyla iš nesutartinių prievolių, nepakankamos apsaugos, pagal empirinius tyrimus teismai, taikydami akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktriną, nėra linkę dažniau realizuoti akcininko atsakomybės bendrovės pastarųjų kreditorių atžvilgiu (pvz., JAV)[1027]. Taigi, mokslininkai tvirtina, kad šiandieninei akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrinai vis dar tinka istorinis, 1926 m. New York valstijos teisėjo *Cardozo* posakis, kad akcininko atsakomybės dėl nesąžiningo elgesio doktrina yra „apgaubta metaforų migloje“[1028].

---

veiksmus, susijusius su įmonės veikla. HAWKE, Neil. *Corporate Liability*. London: Sweet & Maxwell, 2000, p. 74-76; Tačiau šio autoriaus nuomone „darbo santykių“ transformacija į verslo santykius tarp kontroliuojančio akcininko ir bendrovės yra praktiškai neįmanoma. Teismas, atsižvelgdamas į juridinio asmens atskirumo ir akcininko ribotos atsakomybės principus, akcininkui, įgyvendinančiam aiškią ir visišką kontrolę bendrovės atžvilgiu, vargu, ar taikytų netiesioginę atsakomybę atstovavimo pagrindu. BALLANTINE, Henry W. Separate Entity of Parent and Subsidiary Corporations. *California Law Review*, 1925-1926, Vol. 14 [interaktyvus], p. 20. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2009-03-24]; Prieiga per internetą www.heinonline.org/HOL žiūrėta 2009-03-24; Atsakomybė pagal bendrovės prievoles turėtų kilti ne “ignoruojant” juridinį asmenį, bet taikant taisykles dėl atsakomybės už kito asmens elgesį ar veikimą bendrai.

[1025] BLUMBERG (*Substantive Law*) *supra,* note 987*,* p. 350-351, 364; Kreditorių, kurių reikalavimai kyla iš sutartinių prievolių, atžvilgiu akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrina turi būti taikoma ribotesne apimtimi. Tačiau, kadangi dažni atvejai, kai ši doktrina taikoma siekiant įgyvendinti bendrovės atžvilgiu priimtą teismo sprendimą, apsiribojama tarpusavio “akcininko-bendrovė” santykių įvertinimu, bet ne prievolės pagrindo analize.

[1026] BAINBRIDGE, Stephen. Abolishing Veil Piercing. *Journal of Corporation Law*, 2000-2001, Vol. 26 [interaktyvus], p. 516. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-12]; DEARBORN, Meredith. Enterprise Liability: Reviewing and Revitalizing Liability for Corporate Groups. *California Law Review*, February 2009, Vol. 97, Nr. 1, p. 235-236; Minima nevienoda teismų praktika dėl akcininko atsakomybės, sprendžiant dėl žalos, padarytos aplinkai, atlyginimo pagal federalinį teisės aktą (1980 m. *Comprehensive Environmental Response, Compensation and Liability Act*, CERCLA). Taikydami CERLA, numatantį atsakomybę savininkui ir operatoriui už aplinkos taršą pavojingomis medžiagomis, teismai vienais atvejais akcininko atsakomybę kvalifikavo deliktu dėl konkrečios įstatyme įtvirtintos pareigos nesilaikymo, kitais – taikė akcininko kaip dalyvio atsakomybę. *United States v. Bestfoods,* 524 U.S. 51 (1998) byloje buvo nuspręsta, jog akcininkui gali kilti atsakomybė išimtinai kaip “savininkui” pagal akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktriną.

[1027] THOMPSON *supra,* note 984, p. 1048, 1058; THOMPSON, Robert B. Piercing the Veil within Corporate Group: Corporate Shareholders as Mere Investors. *Conn. J. Int. L.*, 1998-1999, Vol. 13 [interaktyvus], p. 385. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2009-02-26]; JAV pagal 1960-1985 m. laikotarpio 1600 bylų empirinius tyrimus akcininko kaip dalyvio atsakomybė buvo pritaikyta dėl 42 proc. sutartinių prievolių ir 31 proc. nesutartinių prievolių. Minėtu laikotarpiu buvo 779 ieškiniai, grindžiami sutartinėmis prievolėmis, ir 226 ieškiniai, grindžiami nesutartinėmis prievolėmis. Mažas ieškinių, siejamų su nesutartinėmis prievolėmis, skaičius gali būti paaiškinamas civilinės atsakomybės draudimu. Teismai tenkino apie 40 proc. ieškinių. 1999 m. papildomai atliktas tyrimas patvirtino panašias JAV teismų praktikos tendencijas (1985-1996 m., 2200 bylų). ALTING *supra*, note 966, p. 216; Panašios jurisprudencijos tendencijos Vokietijoje.

[1028] BAINBRIDGE *supra*, note 1026, p. 28; Autorius mini teisėjo Cardozo posakį byloje *Berkey v. Third Avenue Railway Co.*, 155 N.E. 58 (1926).

Anglijoje, skirtingai nuo JAV, akcininko kaip dalyvio atsakomybė realizuojama labai restriktyviai, atsižvelgiant į istorinę 1897 m. *Salomon* bylą, t.y., tais atvejais, kai tretieji asmenys nėra suklaidinti dėl įmonės ribotos atsakomybės formos, nėra apgaulės ar atstovavimo santykių, akcininkas neatsako pagal bendrovės prievoles[1029]. Tarp retų išimčių teismų praktikoje pritaikant akcininko atsakomybę pagal bendrovės prievoles dėl nesąžiningo elgesio, minimos bylos, kai tarp kontroliuojančio akcininko ir bendrovės perleidžiamas turtas, siekiant išvengti konkrečių egzistuojančių prievolių vykdymo, ar kitaip panaudojant bendrovę egzistuojančių prievolių išvengimui[1030]. Anglijos teismai taiko akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktriną, jeigu „pirmiausia reikia apginti viešuosius interesus“, “bendrovė laikytina tik fasadu, pridengiančiu tikruosius faktus“. Todėl mokslininkų nuomone, ši doktrina remiasi ne tik netinkamais akcininko veiksmais, bet ir piktavališku motyvu[1031]. Atsakomybė dažniausiai grindžiama apgaule[1032].

[1029] RAMSAY *supra*, note 406, p. 260; BIRDS, John, *et al*., *ed. Boyle & Birds' Company Law*. 6th ed. Bristol: Jordan, 2007, p. 80-81; Pagal šiandienines tendencijas ir įstaymleidėjas, ir teismai griežtai prisilaiko bendrovės atskirumo ir dalyvių ribotos atsakomybės principų net ir nemokios bendrovės atžvilgiu (išskyrus akcininko, kaip *de facto* direktoriaus, atsakomybę dėl neteisėto ar nesąžiningo elgesio).

[1030] MERKT; SPINDLER *supra,* note 30, p. 200-202; Štai, 1962 m. *Jones v. Lip*man byla, kurioje siekdamas išvengti sutartinės pareigos perduoti nuosavybėn žemę, asmuo šią žemę perdavė naujai suformuotai savo dukterinei bendrovei. Teismas tenkino ieškinį įpareigoti bendrovę ir jos akcininką perduoti nuosavybės teisę į žemę. 1993 m. *Creasy v. Breachwood Motors Ltd* byloje, kurioje bendrovė-atsakovas, prasidėjus bylinėjimuisi ir siekdami išvengti teismo sprendimo vykdymo, perleido visą turtą kitai grupės įmonei. Kadangi atsakovas buvo likviduotas, teismas šią doktriną pritaikė turtą perėmusios bendrovės akcininkų atžvilgiu. 1998 m. *Ord v. Belhaven Pubs* byloje nustatyta, kad akcininko atsakomybė gali kilti, kai perleidžiama esminė turto dalis, turint netinkamą tikslą pažeisti kreditorių interesus. LOWRY; DIGNAM; PADFIELD *supra*, note 1010, p. 37-45; Taip pat minima 2001 m. *Trustor AB v. Smallbone* byla, kurioje buvo spręsta, kad bendrovė, esanti akcininko įtakoje, turi būti panaudota, kaip priemonė, prievolei išvengti.

[1031] BIRDS, *et. al*. *supra*, note 1029, p. 65, 67, 80.

[1032] LOWRY; DIGNAM; PADFIELD *supra*, note 1010, p. 37-45; 1990 m. *Adams v. Cape Industries Plc* byloje buvo nagrinėjama galimybė pritaikyti akcininko atsakomybę pagal tokias teorijas: (i) ekonominio vieneto teorija, kuri naudotina tik aiškinant neaiškią įstatyminę ar sutartinę nuostatą; (ii) atstovavimo: atsakomybė už bendrovę, kaip atstovą, akcininkui turėtų būti taikoma, kai yra aiškūs atstovavimo santykiai; (iii) bendrovė tik priemonė: bendrovė yra tik priedanga ar priemonė, siekiant pridengti tikrąsias aplinkybes, kuomet akcininkas įsteigia juridinį asmenį ar panaudoja veikiantį juridinį asmenį nesąžiningais ir netinkamais tikslais; be juridinio asmens tokie tikslai negalėtų būti realizuojami. Akcentuojama ypač didelė motyvo reikšmė, laikant jog *Cape* byloje akcininko motyvas dėl grupės struktūrizavimo, nulemtas mokestinių priežasčių ir siekiu apriboti tikėtą būsimą grupės įmonių atsakomybę, nėra neteisėtas, kadangi teisė naudoti įmonių grupes suteikta įstatymo.

(b) Koncepcinis pagrindimas kontinentinėje Europoje

Nors kontinentinės Europos valstybėse akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrina buvo transplantuota iš JAV, tačiau šios doktrinos koncepcinis pagrindimas nevienalytis. Istoriškai, kai kuriose valstybėse akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrina buvo siejama su bendrovės ir akcininko bendru bankrotu[1033]. Šiandieninėje bendrovių teisėje akcininko kaip dalyvio atsakomybė, *inter alia*, grindžiama teisių netekimo doktrina [1034], fiduciarinių pareigų bendrovės atžvilgiu doktrina [1035], akcininko-*quasi*-garanto atsakomybe[1036], netiesiogine atsakomybe už kontroliuojamą asmenį [1037]. Tačiau dažniausiai minima akcininko kaip dalyvio atsakomybė piktnaudžiavimo teise koncepcijos pagrindu (pranc. - *abus de droit*)[1038].

Pastebėtina, kad piktnaudžiavimas teise pripažįstamas situacijose, kai absoliutus subjektinių teisių, kurias asmeniui suteikia įstatymas ar sutartis, įgyvendinimas sąlygoja nesąžiningą ir neproporcingą rezultatą, nes toks elgesys akivaizdžiai neatitinka įprastų elgesio standartų, t.y. (i) įgyvendinant savo teises, siekiama pažeisti kitų asmenų interesus; (ii) teisių įgyvendinimas ar gynyba nėra

---

[1033] VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 29-33, 42, 435, 457, 520; Štai, minima istorinė praktika Belgijoje, kai šios doktrinos pagalba buvo vykdomas konsoliduotas įmonių grupės bankrotas. Šiandieninėmis sąlygomis kai kuriose valstybėse akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrina taip pat ypač aktuali bankroto metu, pvz., Prancūzijoje, JAV.

[1034] *Ibidem*, p. 33; Tokia doktrina žinoma Prancūzijoje.

[1035] VOLHARD *supra*, note 642, p. 62; VOLHARD, Rüdiger. The *GmbH* in a Group. *In* VOLHARD, Rüdiger; STENGEL, Arndt, ed. *German Limited Liability Company*. Chichester, etc.: J. Wiley, cop., 1997, p. 263, (toliau - *Group*); Kaip antai, Vokietijoje dėl kvalifikuotos *de facto GmbH* grupės kontroliuojančio dalyvio, įtakojusio įmonės veiklą, atsakomybės.

[1036] KARAKAS *supra,* note 824, p. 57-58; Akcininko, kaip papildomo skolininko, atsakomybei, *mutatis mutandis,* taikomos garanto ar laiduotojo atsakomybės nuostatos. Kadangi atsakomybė kyla už kito asmens (bendrovės) prievoles, pagal šią koncepciją akcininko atsakomybė siejama su bendrovės prievole kreditoriui (pvz., jeigu bendrovė neįvykdo sutartinės prievolės, akcininko atsakomybė taip pat turėtų būti laikoma sutartine).

[1037] VINEY *supra*, note 982, p. 825, 849, 851; Prancūzijoje pagal 2005 m. Prievolių teisės reformos metmenis siūloma įtvirtinti deliktinę motininės įmonės atsakomybę už dukterinės įmonės, esančios ekonominėje įmonių grupės priklausomybėje, tretiesiems asmenims padarytą žalą pagal panašius principus, taikomus darbuotojo ir darbdavio santykiuose (Prancūzijos CK 1360[6] str. 2 par.).

[1038] Piktnaudžiavimas teise yra civilinės teisės koncepcija, svetima bendrosios teisės tradicijos valstybėms. Bendrosios teisės tradicijos valstybėse situacijose, analogiškose piktnaudžiavimui teise, taikomi atskiri deliktų teisės institutai, esminę reikšmę dažnai turi piktavališkas motyvas (Daugiau žr. KISS, Alexandre. Abuse of Rights. *In* BERNHARDT, Rudolf; MACALISTER-SMITH, Peter, ed. *Encyclopedia of Public International Law*. Amsterdam, etc.: North-Holland, 1992. Vol. 1, p. 6; BYERS, Michael. Abuse of Rights: an Old Principle, a New Age. *McGill Law Journal*, 2001-2002, Vol. 47 [interaktyvus], p. 395-397. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2009-02-26]; GUTTERIDGE, H.C. Abuse of Rights. *Cambridge Law Journal*, 1933-1935, Vol. 5, Nr. 1 [interaktyvus], p. 30-35. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2009-02-26]; TAGGART, Michael. *Private Property and Abuse of Rights in Victorian England. The Story of Edward Pickles and the Bradford Water Supply*. 1st ed. Oxford, New York: Oxford University Press, 2002, p. 1-4, 145, 164).

proporcingas siekiamam rezultatui (kaip antai, teisės realizuojamos netinkamu būdu ir priemonėmis, teisių suteikiama nauda gaunama reikšmingai ribojant kitų asmenų teises ir laisves, pažeistų teisių gynybos būdas akivaizdžiai neproporcingas); arba (iii) teisės įgyvendinamos nesąžiningu tikslu, teises įgyvendinant ne pagal jų socialines paskirtį, funkcijas, tikslus ar pobūdį[1039]. Šiuolaikinėje doktrinoje piktnaudžiavimas teise suvokiamas kaip subjektinių teisių realizavimo ribos, kuomet atskiro asmens subjektinių teisių įgyvendinimas nėra absoliutus, ribojama asmens, teisėtai turinčio subjektines teises, autonomija, teisių įgyvendinimas yra kontroliuojamas. Kiekvieno asmens teisių įgyvendinimo ribos yra ten, kur jo elgesys susikerta su kito asmens teise ir teisėtu interesu[1040]. Subjektinių teisių įgyvendinimas, kol šios teisės įgyvendinamos įprastu būdu, neperžengiant teisių įgyvendinimo ribų, yra teisėtas elgesys; atsakomybė kyla, kai toks teisių įgyvendinimas visuomeniniu požiūriu devalvuoja pačią subjektinę teisę. Tai pasireiškia tuo, kad asmuo atlieka veiksmus įgyvendindamas savo teisę, tačiau atliekant tuos veiksmus neleistinai viršijamos teisės įgyvendinimo ribos ir pažeidžiamos kitų asmenų teisės[1041]. Kadangi atsakomybė kyla dėl teisėtai turimų subjektinių teisių realizavimo, tokia atsakomybė gali būti pateisinama ne dėl bet kokio teisių įgyvendinimo, bet tik tais atvejais, kai subjektinės teisės realizuojamos akivaizdžiai nepriimtinu būdu, ir teismo įsikišimas yra pateisinamas[1042]. Teismas, taikydamas piktnaudžiavimą teise, sprendžia dėl interesų svarbos ir derinimo, nuspręsdamas kuriam interesui suteikti prioritetą[1043].

Akcininko kaip dalyvio atsakomybės koncepcinis pagrindimas piktnaudžiavimu teise žinomas, pvz., Nyderlanduose, Prancūzijoje, Vokietijoje[1044]. Štai, Nyderlanduose akcininkas piktnaudžiauja ribotos atsakomybės privilegija, jeigu, pasinaudodamas bendrove, akcininkas pasiekia tokį rezultatą, kurio be bendrovės

[1039] KRIEPS *supra*, note 42, p. 170; VOYAME; COTTIER; ROCHA *supra*, note 43, p. 25-48; VITKEVIČIUS, P. *In* VITKEVIČIUS, P., *et al*.; STASKONIS, V. atsakingas red. *Civilinė teisė:* vadovėlis. 2-asis pataisytas leidimas. Kaunas: Vijusta, 1998, p. 66.
[1040] MIZARAS *supra*, note 47, p. 540.
[1041] *Ibidem*, p. 543; ГРИБАНОВ, Вениамин Петрович. *Осуществление и защита гражданских прав*. Москва: Статут, 2000, p. 44-46.
[1042] VOYAME; COTTIER; ROCHA *supra*, note 43, p. 45.
[1043] Piktnaudžiavimo teise teorija išsivystė lygiagrečiai su kolektyviniu žmogaus teisių apsaugos poreikiu, kuomet buvo siekiama neapsiriboti individualistine, absoliučia privačių teisių koncepcija. *Laissez-faire* visuomenėje laikoma priimtina pasinaudoti maksimalia teisių suteikiama nauda, siekiant minimizuoti savo prievoles. Tačiau visuomenei suteikus teises, jų turėtojas neturėtų šių teisių nesąžiningai panaudoti prieš pačią visuomenę (Daugiau žr. KRIEPS *supra*, note 42, p. 167, 172; TAGGART *supra*, note 1038, p. 143-144, 162; BYERS *supra*, note 1038, p. 389; GUTTERIDGE *supra*, note 1038, p. 33-35).
[1044] VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 120-122, 130-131, 138-139, 143, 201-202, 204, 435.

pagalbos negalėtų pasiekti, tuo padarydamas žalos tretiesiems asmenims. Kreditorių požiūriu svarbu, kad dėl neapdairumo buvo tinkamai neįvertinti kreditorių interesai. Tačiau piktnaudžiavimas galima tik tuo atveju, jeigu dėl akcininko įtakos (valdymo) bendrovė praranda visišką savarankiškumą. Prancūzijoje akcininko piktnaudžiavimą reprezentuotų bendrovės įsteigimas akcininkui "pridengti", kai bendrovės veikla iš esmės skirta akcininko interesų įgyvendinimui (pvz., bendrovė įsteigiama akcininko rizikingoms veikloms realizuoti, bendrovė panaudojama tikslui, kurio įgyvendinimas akcininkui draudžiamas ar ribojamas, bendrovė gali būti laikoma priemone, jeigu jos interesai nuolat subordinuojami akcininko interesams, bendrovė neturi autonomiškumo). Vokietijoje *GmbH* dalyvio atsakomybė dėl nesąžiningų veiksmų gali iškilti, jeigu kontroliuojantis dalyvis, įgyvendindamas savo galias įmonės atžvilgiu, jomis piktnaudžiauja.

Piktnaudžiaujama teisėtai turima subjektine teise. Užsienio valstybių jurisprudencijoje akcininko piktnaudžiavimas bendrovės kreditorių atžvilgiu dažniausiai suprantamas kaip nesąžiningas pasinaudojimas bendrovės teisine forma, kuomet piktnaudžiaujama juridinio asmens statusu (angl. – *abuse of legal personality, abuse of corporate form*)[1045]. Tačiau atskiras juridinio asmens statusas siejamas su priklausomybe įmonei, bet ne akcininkui, akcininko piktnaudžiavimas bendrovės teisine forma galėtų būti tik netiesioginis. Taigi, piktnaudžiavimo teise objektas yra akcininko ribota atsakomybė, akcininkas piktnaudžiauja turima ribotos atsakomybės teise (privilegija)[1046].

Piktnaudžiavimas teise yra viena iš neteisėto elgesio apraiškų[1047], nesąžiningas, prieštaraujantis geriems papročiams asmens subjektinės teisės įgyvendinimas prilyginamas teisės pažeidimui[1048]. Akcininko kaip dalyvio atsakomybė pagal piktnaudžiavimo teise doktriną yra deliktinė (pvz., Prancūzijoje, Vokietijoje[1049]), pasižyminti tam tikra atsakomybės sąlygų specifika.

[1045] *Ibidem*, p. 120-122, 130-131, 143, 435.
[1046] LUTTER *supra*, note 345, p. 102; *Ibidem*, p. 120-122, 130-131, 143, 435, 593-594.
[1047] MIKELĖNAS, Valentinas. Piktnaudžiavimas teise: samprata ir įstatymų taikymo problemos (2). *Justitia*, 1996, Nr. 2, p. 13.
[1048] VOYAME; COTTIER; ROCHA *supra*, note 43, p. 28-42; MIKELĖNAS, Valentinas. Piktnaudžiavimas teise: samprata ir įstatymų taikymo problemos (1). *Justitia*, 1996, Nr. 1, p. 10; ГРИБАНОВ *supra*, note 1041, p. 43; ПОРОТИКОВА *supra*, note 44, p. 125, 144, 154; KARAKAS *supra,* note 824, p. 57-58.
[1049] ЕМЕЛЬЯНОВ, Владимир Иванович. *Разумность, добросовестность, незлоупотребление гражданскими правами*. Москва: Лекс-Книга, 2002, p. 8-10.

Piktnaudžiavimas akcininko teisėmis, nesąžiningai pasinaudojant bendrovės teisine forma, gali būti suprantamas subjektyviai ir objektyviai. Remiantis piktnaudžiavimo teise koncepcija, pastebėtina, kad, istoriškai, ir piktnaudžiavimo teise, ir akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrinos subjektyvioji pusė buvo suvokiami išimtinai kaip tyčinis elgesys, kuomet bendrovės pagalba siekiama nesąžiningai pasinaudoti įstatymu ar sutartimi[1050] (t.y. „siekiant pažeisti kreditorių teises, išvengti egzistuojančios prievolės, išvengti įstatymo taikymo, užimti ar išsaugoti monopolinę padėtį, pridengti nesąžiningus ar neteistus veiksmus“[1051]). Toliau vystant akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktriną, kontinentinėje Europoje dalis mokslininkų siūlė vadovautis išimtinai objektyvia piktnaudžiavimo samprata, kai teisinė bendrovės forma naudojama ne pagal nustatytus tikslus ir funkcijas[1052]. Tačiau piktnaudžiavimo samprata išimtinai objektyviąja prasme susilaukė mokslininkų kritikos, teigiant, jog akcininkui piktnaudžiaujant teisėmis, dėl ko nesąžiningai pasinaudojama bendrovės teisine forma, turėtų išlikti tam tikras subjektyvumo elementas[1053] (pvz., Europos Sąjungos mastu[1054], Vokietijoje[1055]).

[1050] VOYAME; COTTIER; ROCHA *supra*, note 43, p. 28-42; Romėnų teisėje piktnaudžiavimas teise buvo suvokiamas kaip teisės įgyvendinimas, ketinant tretiesiems asmenims padaryti žalos ((lot. - *sic utere tuo in aliendum non laedas,* t.y. naudok savo turtą taip, jog nepadarytum žalos kito asmens turtui), piktnaudžiavimas buvo siejamas su nuosavos žemės naudojimu piktaviliškai padarant žalos kaimynams (angl. - *nuisance*)). Taigi, istoriškai, piktnaudžiavimas teise buvo suvokiamas išimtinai subjektyviai, piktnaudžiavimu buvo laikomas tyčinis elgesys, siekiant kitam padaryti žalos. XX a. piktnaudžiavimas teise buvo pradėtas suvokti objektyviau, subjektyvius asmens motyvus taikant ne kaip vienintelius ir vyraujančius elementus, bet kaip subsidiarius. Pagal tarpinę poziciją nėra reikalaujama sąmoningų ketinimų padaryti žalos, bet objektyvūs pagrindai papildomi subjektyviais elementais, t.y. (i) elgesys įvertinamas kaip kaltas objektyviai, t.y. kaip analogiškomis aplinkybėmis būtų elgęsis protingas ir apdairus žmogus; (ii) toks elgesys neatitinka įprastų standartų, jeigu jis negali būti pagrindžiamas teisių turėtojo teisėtu interesu; (iii) piktnaudžiaujama, jeigu egzistuoja akivaizdus disbalansas tarp konfliktuojančių interesų. Tuo tarpu piktnaudžiavimas teise grynai objektyviu požiūriu vertinamas išmintinai objektyviu pagrindu, t.y. vertinamas elgesys jį lyginant su įprastais elgesio standartais, subjektyvūs elementai lemiamos teisinės reikšmės neturi. Šiuo atveju vertinamas ne tiek pats teisių turėtojo elgesys, kiek elgesio rezultatas.

[1051] WORMSER *supra*, note 978, p. 84; Istoriškai, dėl akcininko kaip dalyvio atsakomybės JAV. ALTING *supra,* note 966, p. 198; Vokietijoje subjektyvaus akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrinos atstovu laikomas R. Serick.

[1052] LUTTER, M. *The Law of Groups of Companies in Europe: A Challenge for jurisprudence*. Forum Internationale. Vol. 1, No. 1, 1983, p. 27-29; Atsakomybė objektyviu pagrindu buvo ypač propaguojama XX a. antroje pusėje įmonių grupių atžvilgiu. Ši atsakomybė siejama su akcininko, kaip kontrolės galias turinčio asmens, statusu *per se* („organinės grupės struktūros“ idėjos propaguotojas Europos Sąjungoje - P. Sanders, Nyderlandai). Iš esmės ši pozicija šiandieną atsispindi Vokietijoje, taikant akcininko atsakomybę akcinių bendrovių (*AG*) grupėje, veikiančioje sutartiniu pagrindu. MERKT; SPINDLER *supra*, note 30, p. 170; Jau piktnaudžiavimo teise doktrinos taikymo pradžioje, Vokietijos teismų praktika pripažino, kad išimtinai subjektyvus *GmbH* dalyvio piktnaudžiavimas yra per siauras, todėl sprendė dėl dalyvio atsakomybės, kai įmonės ir kontroliuojančio dalyvio atskirumas prieštarautų teisės normoms. ALTING *supra*, note 966, p. 198; Vokietijoje objektyvaus piktnaudžiavimo šalininkais laikomi Muller-Freienfels ir Rehbinder.

[1053] ПОРОТИКОВА *supra*, note 44, p. 154; Jeigu žala yra natūrali naudojimosi teise pasekmė ir teisių realizavimas gali būti laikomas „pakenčiamu“, toks elgesys neturėtų būti kvalifikuojamas

Subjektyvumo elementai nustatomi objektyvių aplinkybių pagalba[1056]. Panašios tendencijos dėl piktnaudžiavimo teise sampratos pastebimos ir Europos Sąjungos mastu, t.y. laikoma, kad teise piktnaudžiaujama, jeigu (i) asmens elgesys atitinka formalias sąlygas, įtvirtintas Europos Sąjungos teisėje, tačiau iš objektyvių aplinkybių galima spręsti, kad, įgyvendinant teises, siekiama tikslų, kurie akivaizdžiai neatitinka įstatymo tikslų (objektyvus elementas); ir (ii) Europos Sąjungos teisės suteikiama nauda asmuo siekia pasinaudoti pagal dirbtinai sukurtas sąlygas arba asmuo siekia išvengti nacionalinių įstatymo taikymo (subjektyvus elementas)[1057]. Piktnaudžiavimas

---

piktnaudžiavimu teise. Jeigu naudojimasis teise neįmanomas be žalos tretiesiems asmenims, prioritetas turėtų būti suteikiamas teisės turėtojui.

[1054] Ekspertų grupės ataskaita *supra*, note 331, p. 17, 94; Euro-regioniniu lygmeniu ir daugelyje Europos Sąjungos valstybių-narių įmonių grupių veikla pripažįstama teisėta. Įmonių grupės egzistavimas *per se* nėra pagrindas eliminuoti ribotą atsakomybę. Akcininkų ribotos atsakomybės panaikinimas turėtų būti siejamas su akivaizdžiu grupės nario ar kontroliuojančio akcininko piktnaudžiavimu, kai pastarojo veiksmai sąlygoja dukterinės bendrovės nemokumą. ANTUNES *supra*, note 29, p. 277-303; Europos Sąjungoje siūlymas įtvirtinti kontroliuojančio akcininko atsakomybę įmonių grupėje, remiantis išimtinai formaliu kontroliuojančio akcininko statusu, buvo nesėkmingas (pvz., pirmuosiuose *SE* statuto projektuose, Devintosios direktyvos dėl įmonių grupių projektuose).

[1055] VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 143; Kaip antai, Vokietijoje, pasak M. Lutter, pritariančio objektyvaus piktnaudžiavimo sampratai, *GmbH* neadekvačios kapitalizacijos atveju būtų piktnaudžiaujama, jeigu įmonės kapitalas yra akivaizdžiai toks mažas, jog negali būti laikomas adekvačia priemone kreditorių teisių apsaugai nemokumo atveju. Šiuo atveju pažeidžiamas įstatyminis reikalavimas dėl kapitalo palaikymo, dėl ko turėtų kilti dalyvio atsakomybė. Tačiau tokiai pozicijai oponuoja K. Schmidt, teigdamas, jog nėra objektyvių standartų adekvačiam kapitalui apskaičiuoti. Kiti mokslininkai laikosi nuomonės, kad tam tikras subjektyvumo elementas yra reikšmingas: svarbu, ar dalyvis žinojo ir turėjo žinoti apie neadekvačią kapitalizaciją, tačiau nėra būtina, jog dalyvis žinotų ar turėtų žinoti apie kreditorių teisių pažeidimą dėl minėtos mažos kapitalizacijos.

[1056] GUTTERIDGE *supra*, note 1038, p. 26, 27; Istoriškai, pvz., Vokietijoje, Prancūzijoje subjektyvūs ketinimai buvo nustatinėjami objektyvių aplinkybių pagalba. MERKT; SPINDLER *supra*, note 30, p. 195-197; Autoriai neįžvelgia didelės praktinės reikšmės teismų praktikoje dėl objektyvaus ir subjektyvaus piktnaudžiavimo išskyrimo. Kaip antai, minima Ispanijos teismų praktika, prisilaikanti subjektyvaus akcininko piktnaudžiavimo pozicijos, tačiau pasiekianti analogiškus rezultatus, kaip ir Vokietijos teismų praktika, kurioje žinomas objektyvus piktnaudžiavimas.

[1057] ETT *Inspire Art* byloje pažymėjo, kad motyvai dėl įmonių steigimosi laisvės realizavimo nėra reikšmingi, išskyrus neteisėtumo atvejus (angl. - *fraud*) (95 par.). *Centros* byloje ETT pažymėjo, kad nesąžiningi veiksmai nustatomi iš objektyvių aplinkybių (25 par.). 2000-12-14 byloje C-110/99, *Emsland-Stärke GmbH v. Hauptzollamt Hamburg-Jonas* (2000), ECR I-11569, kurioje buvo sprendžiami mokesčių teisės klausimai, buvo pažymėta, kad piktnaudžiavimo teise atveju būtini abu elementai – objektyvusis ir subjektyvusis; subjektyvumo elementas gali būti nustatomas, *inter alia*, iš šalių sudarytos sutarties (52-53, 58-59 par.). Dėl šių dviejų elementų būtinybės buvo pažymėta ir 2005-07-21 byloje C-515/03, *Eichsfelder Schlachtbetrieb GmbH v. Hauptzollamt Hamburg-Jona*s (2005), ECR I-07355 (39 par.). Generalinis advokatas P. Maduro 2005-04-07 nuomonėje, pateiktoje byloje C-255/02, *Halifax plc, Leeds Permanent Development Services Ltd and County Wide Property Investments Ltd v. Commissioners of Customs & Excise* (2006), ECR I-1609 dėl pridėtinės vertės mokesčio atskaitos, siūlė nesąžiningus asmenų ketinimus nustatyti iš sąlygų, dirbtinai sudarytų tam tikrai naudai gauti, kurios savo ruožtu identifikuojamos kiekvienoje konkrečioje situacijoje objektyvių aplinkybių pagalba (62-63, 65, 70-71 par.) (Dėl piktnaudžiavimo teise sampratos Europos Sąjungos teisės taikymo požiūriu daugiau žr. SORENSEN, Karsten Engsig. Abuse of Rights in Community Law: A Principle of Substance of Merely Rhetoric? *Common Market Law Review*, 2006, Vol. 43, p. 423-459; KJELLGREN, Anders. On the Border of Abuse – the Jurisprudence of the European Court of Justice on Circumvention, Fraud and Other Misuses of Community Law. *European Business Law Review*, 2000, Vol. 11, No. 3, issue 6, p. 179-194; EDWARDS, Vanessa; FARMER, Paul. The

akcininko teisėmis, nesąžiningai pasinaudojant bendrovės teisine forma, gali būti padaromas ne tik tyčia, bet ir dėl ypatingo neapdairumo[1058].

Analizuojant subjektyvųjį ir objektyvųjį piktnaudžiavimą pastebėtina, jog paskirų jurisdikcijų teisėje ši samprata iš esmės įgyvendinama dviejų skirtingų koncepcijų pagrindu[1059]. Pagal vieną iš jų piktnaudžiavimu kvalifikuojamas tik toks teisių įgyvendinimo ribų peržengimas, kai veikiama vieninteliu tikslu – padaryti žalos kitam. Tokiu atveju laikoma, jog subjektinės teisės įgyvendinama neturint jokio intereso pačiam subjektui, toks subjektinių teisių įgyvendinimas negali būti pateisinamas kitais teisėtais interesais. Be to, manoma, jog ši koncepcija riboja per didelę teismų diskreciją, principų pagalba užpildant teisės spragas. Pagal kitą koncepciją elgesys pripažįstamas piktnaudžiavimu, jeigu toks teisių įgyvendinimas neatitinka bendrųjų sąžiningumo principų.

Akcininko, kaip dalyvio atsakomybę, grindžiant piktnaudžiavimo teise koncepcija, viena vertus, kyla delikto, padaryto piktnaudžiaujant teise, santykis su deliktu dėl bendrosios rūpestingumo ir sąžiningumo pareigos pažeidimo. Kita vertus, taip pat analizuotinas piktnaudžiavimo teise, kaip delikto porūšio, santykis su kitais deliktais, kurie padaromi dėl įstatyme įtvirtintų konkrečių pareigų pažeidimo. Minėta, kad kai kurių valstybių teisminėje praktikoje akcininko atsakomybė pagal bendrovės prievoles dėl nesąžiningo elgesio pasinaudojant bendrovės teisine forma realizuojama per trečiųjų asmenų interesus apsaugančių įstatymų nuostatų pažeidimą (pagal sampratą Lietuvoje - bendrojo pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai atitikmuo), neišgryninant dogmatinio pagrindimo dėl piktnaudžiavimo teise, nors pagal faktines aplinkybes akcininko padaryta žala bendrovės kreditoriams yra dalyvio subjektinių teisių įgyvendinimo pasekmė. Štai, Vokietijos CK 826 str. (atsakomybė už žalą, padarytą sąmoningais veiksmais, prieštaraujančiais viešai tvarkai), iš esmės

---

Concept of Abuse in the Freedom of Establishment of Companies: a Case of Double Standards? *In* ARNULL, Anthony; EECKHOUT, Piet; TRIDIMAS, Takis. *Continuity and Change in EU Law*. 1st ed. Oxford: Oxford University Press, 2008, p. 205-227; DE LA FERIA, Rita. Prohibition of Abuse of (Community) Law: the Creation of a New General Principle of EC Law Through Tax. *Common Market Law Review*, 2008, Nr. 45, p. 395-441).

[1058] VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 130, 225; Nyderlanduose. BENKE *supra*, note 983, p. 68, 78; DAKIC *supra* 983, note, p. 160; ALEKSANDROVSKI *supra*, note 983, p. 136; KARAKAS *supra,* note 824, p. 44; Vengrijoje, Serbijoje, Makedonijoje, Kroatijoje subjektyvioji pusė suprantama kaip situacija, kai akcininkas žinojo ar turėjo (galėjo) žinoti apie elgesio pasekmes kreditorių interesams. Vengrijoje, piktnaudžiavimo kaltės forma gali būti tyčia arba didelis neatsargumas. CRABB, John. H. French Concept of Abuse of Rights. *Inter-American Law Review*, 1964, Vol. 6 [interaktyvus], p. 14. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2009-02-26]; Piktnaudžiavimas teise gali pasireikšti neatsargumu.

[1059] Daugiau žr. МАЛИНОВСКИЙ *supra*, note 45, p. 570-571.

absorbuoja *GmbH* dalyvio atsakomybės doktrinos taikymo galimybes. Dalyvio elgesys savaime laikomas *contra bonos mores,* jeigu dėl tokio elgesio bendrovė negali įvykdyti prievolių kreditoriams, ir akcininkas galėjo numatyti savo veiksmų rezultatus [1060] . Nyderlanduose situacijose, kurios galėtų būti grindžiamos piktnaudžiavimo teise koncepcija, akcininko atsakomybė paprastai kyla pagal Nyderlandų CK 6:162 str., t.y., kai pažeidžiama kito asmens teisė, pažeidžiama bendra pareiga elgtis rūpestingai arba veika prieštarauja gerai moralei [1061]. Pagal lanksčią šio straipsnio taikymo praktiką, akcininkas atsako, jeigu akcininkas sumažina kreditorių galimybes gauti prievolių įvykdymą arba nepakankamai įvertina kreditorių interesus; subjektyvi pusė (kaltė) apima situacijas, kai akcininkas žinojo ar turėjo žinoti apie galimą kreditorių teisių pažeidimą[1062].

Tuo tarpu problematiką dėl akcininko kaip dalyvio atsakomybės, paremtos piktnaudžiavimu teise, konkurencijos su atsakomybe dėl įstatyme įtvirtintų konkrečių pareigų pažeidimo problematiką galėjo įtakoti diskusijos naudojimosi teise kaip savarankiškos tiesioginės teisės realizavimo formos, o taip pat dėl piktnaudžiavimo teise teisinės sampratos.

Vienų mokslininkų nuomone, naudojimasis teise galimas tik aktyviu elgesiu[1063]. Kai kurie autoriai, pagrįsdami šią poziciją mano, jog skirtumas tarp teisės vykdymo ir naudojimosi teise yra tik tas, jog pastaruoju atveju įgyvendinamos ne pareigos, bet teisės[1064]. Kiti teigia, jog niekas negali priversti naudotis savo teisėmis, todėl niekam negali būti taikomos neigiamos teisinio poveikio priemonės dėl nesinaudojimo teisėmis[1065]. Darbo autorės nuomone, kiti teisės teoretikai pagrįstai laikosi pozicijos, jog naudojimasis teise apima ir aktyvų, ir pasyvų elgesį, t.y. teisės subjektas savo

[1060] MULLER *supra*, note 140, p. 105; VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 141; Vokietijoje, nors pagal šią teisės normą reikalaujama įrodyti piktavališkus dalyvio ketinimus *GmbH* kreditorių atžvilgiu, teismų praktikoje subjektyvumo elementas dažniausiai nustatomas iš objektyvių aplinkybių. SINGHOF *supra*, note 990, p. 159, 169; Dėl neaiškių *GmbH* dalyvio atsakomybės doktrinos sąlygų pirmumas turėtų būti suteikiamas atsakomybei pagal Vokietijos CK 826 str.

[1061] VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 35, 129-131, 134, 214, 220-221, 225.

[1062] *Ibidem*, p. 35, 129-131, 134, 214, 220-221, 225; Nyderlanduose, jeigu pažeidžiami kolektyviniai bendrovės kreditorių interesai, aplinkybės, kad akcininkas žinojo ar turėjo žinoti apie galimą kreditorių teisių pažeidimą nustatomos iš nesąžiningų akcininko veiksmų. Jeigu pažeidžiami individualaus kreditoriaus interesai, būtina įrodyti, kad akcininkas siekė sumažinti šio konkretaus kreditoriaus prievolės įvykdymą.

[1063] ВЕНГЕРОВ, Анатолий Борисович. *Теория государства и права*: учебник. 5-е издание. Москва: Омега-Л, 2008, p. 499;

[1064] ЛЮБАШИЦ, В. Я.; МОРДОВЦЕВ, А. Ю.; ТИМОШЕНКО, И. В. *Теория государства и права*: учебное пособие. Ростов-на-Дону: Издательский центр "МарТ", 2002, p. 396.

[1065] МАРЧЕНКО, Михаил Николаевич. *Теория государства и права*: учебник. Московский государственный университет им. М.В. Ломоносова. Юридический факультет. 2-е издание. Москва: Проспект, 2005, p. 606.

nuožiūra realiai gali įgyvendinti arba neįgyvendinti teisės normomis leistinų veikų, naudotis suteiktomis teisėtomis galimybėmis[1066], dėl ko nesinaudojimas teisėmis taip pat gali būti pripažįstamas piktnaudžiavimu teise[1067].

Teisės doktrinoje [1068] kai kurie autoriai ignoruoja piktnaudžiavimo teise kategoriją, manydami, jog tai - tik nemoralus elgesys, dėl kurio netaikomos jokios teisinio poveikio priemonės. Jeigu konkretus piktnaudžiavimo teise būdas nėra uždraustas įstatymo, subjektinių teisių realizavimas, padarant kitiems žalos, gali būti vertinamas tik kaip nemoralus („legalus piktnaudžiavimas teise“). Įstatymų leidėjas tam tikrą teisių įgyvendinimą laikydamas netoleruotinu, įtvirtina konkrečius paliepimus dėl tokio elgesio. Kiti mokslininkai nepripažįsta piktnaudžiavimo teise koncepcijos ir teisių įgyvendinimą tokiu būdu, kai padaroma žalos tretiesiems asmenims, kvalifikuoja kaip įprastą deliktą[1069]. Pažeidimo būdas – t.y. aplinkybė, kad teisės pažeidimas padarytas įgyvendinant subjektines teises, nekeičia paties pažeidimo teisinės reikšmės. Treti, priešingai, piktnaudžiavimą teise skyrė nuo kitų deliktų, kurie padaromi, kai asmuo pažeidžia įstatyme nustatytą taisyklę, draudžiantį tam tikrą elgesį ar reikalaujančio tam tikro elgesio, o taip pat nuo deliktų, kai asmuo viršija suteiktas subjektines teises[1070]. Pastarieji mano, jog piktnaudžiavimas teise – specialus teisės pažeidimas, kaip teisės pažeidimo porūšis, pasižymintis tam tikrais specifiniais požymiais[1071]. Galiausiai išskirtina ir pozicija, jog piktnaudžiavimas teise nėra teisės pažeidimas, nes prilyginimas teisės pažeidimui neatitinka piktnaudžiavimo

[1066] КОЗЛОВ, Василий Семенович. *In* ДРАБЯЗКА, Сцяпан Рыгоравіч; КОЗЛОВ, Василий Семенович. *Общая теория права*: учебное пособие. Минск: Амалфея, 2005, p. 322; КУДРЯВЦЕВ, В. Н. *In* МАРЧЕНКО, М. Н., ответственный редактор. *Общая теория государства и права*: академический курс в трех томах. Московский государственный университет им. М.В. Ломоносова. Юридический факультет. 3-е издание. Москва: Норма, 2007. Т. 3, p. 558.

[1067] АГАРКОВ *supra*, note 893, p. 363; KARAKAS *supra,* note 824, p. 46.

[1068] Daugiau apie piktnaudžiavimo teise kaip teisinės kategorijos kvalifikaciją žr. МАЛИНОВСКИЙ *supra*, note 45, p. 567, 571-587; Štai, В. Н. Протасов atskiria nemoralų elgesį ir piktnaudžiavimą teise. Покровский mano, jog piktnaudžiavimas teise yra įprastas teisės pažeidimas. Tokių mokslininkų, kaip J. Janev, A. C. Шабуров nuomone, piktnaudžiavimas teise yra atskira teisinė kategorija.

[1069] MAYRAND, Albert. Abuse of Rights in France and Quebec. *Louisiana Law Review,* 1973-1974, Vol. 34 [interaktyvus], p. 1. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2009-02-26]; Prancūzijoje jau piktnaudžiavimo teise koncepcijos vystymosi pradžioje Planiol, nesutikdamas su Josseround piktnaudžiavimo teise teorija, teigė, kad teisė arba yra, arba jos nėra. Teisė pasibaigia, kai prasideda piktnaudžiavimas. Elgesys negali būti tuo pačiu ir teisėtas, ir neteisėtas. Tokiu būdu piktnaudžiavimas teise iš esmės reiškia teisių viršijimą. Planiol tokį elgesį kvalifikavo kaip įprastą deliktą, atmesdamas piktnaudžiavimo teise teoriją.

[1070] CRABB *supra*, note 1058, p. 9, 11, 20-22; KISS *supra*, note 1038, p. 5.

[1071] ПОРОТИКОВА *supra*, note 44, p. 125, 144, 154.

teise turinio[1072]. Kadangi piktnaudžiaujant teise, įgyvendinamos teisėtai suteiktos subjektinės teisės, jų neviršijant, nėra neteisėtumo fakto. Kita vertus, piktnaudžiavimas taip pat negali būti laikomas teisėtu elgesiu, nes toks elgesys nėra priimtinas visuomeniniu-socialiniu požiūriu. Todėl piktnaudžiavimas teise yra savarankiška teisinė kategorija. Nežiūrint įvairių mokslinių diskusijų šiuo klausimų, minėta, jog paskirų jurisdikcijų teisėje akcininko piktnaudžiavimas teise, pasinaudojant bendrovės teisine forma, dažniausiai kvalifikuojamas neteisėtu elgesiu ir atitinkamai teisės pažeidimu.

Pragmatiniu požiūriu pastebėtina, kad piktnaudžiavimo teise, kaip delikto porūšio, specifika gali lemti savitas atsakomybės sąlygas bei deliktinės civilinės atsakomybės sąlygų įrodinėjimo naštą. Štai, pažeidus įtvirtintą konkrečią elgesio taisyklę (pareigą), deliktinės civilinės atsakomybės požiūriu kaltės samprata objektyviąja prasme gali būti pakankama, tačiau sprendžiant dėl akcininko atsakomybės gali turėti įtakos subjektyvus kriterijus[1073]. Be to, akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrina, paremta piktnaudžiavimu teise, dažniausiai apima situacijas, kai žala pirmiausiai padaroma pačiai bendrovei, kreditorių atžvilgiu žala yra išvestinė[1074], taip pat ir situacijas, kai žala tiesiogiai bendrovei nepadaroma, tačiau, akcininkas norėdamas pasiekti savo tikslus, pasinaudoja bendrove, kartu pažeisdamas kreditorių interesus[1075]. Žala dėl akcininko kaip dalyvio atsakomybės pagal piktnaudžiavimo teise koncepciją nustatoma specifiškai, t.y. siejama su bendrovės prievolėmis ir dažniausiai viso pasyvo ribose[1076].

[1072]ШАБУРОВ А. С. *In* КОРЕЛЬСКИЙ В. М.; ПЕРЕВАЛОВА В. Д., ред. *Теория государства и права*: учебник для вузов. 2-е издание. Москва: НОРМА, 2003, p. 430-431.

[1073]BORGHETTI, Jean-Sebastien. The Definition of La Faute in the Avan-project de Reforme. *In* CARTWRIGHT, John; VOGENAUER, Stefan; WHITTAKER, Simon, ed. *Reforming the French Law of Obligations. Comparative Reflections on the Avant-project de réforme du droit des Obligations et de la prescription* (*"the Avant-project catala"*). Oxford & Portland, Oregon: Hart Publishing, 2009, p. 281; Kaip antai, Prancūzijoje, skirtingai nuo įprasto delikto, subjektinei piktnaudžiavimo teise pusei (kaltei) taikomos specialios taisyklės. ПОРОТИКОВА *supra*, note 44, p. 125, 144, 154; Piktnaudžiavimas teise yra deliktas, pasižymintis specifine subjektyviaja puse.

[1074] KIRŠIENĖ *supra*, note 201, p. 164; Autorės nuomone, dalyvio atsakomybė kreditoriams yra išvestinė.

[1075]KARAKAS *supra,* note 824, p. 49; Poziciją, jog bendrovei nebūtinai padaroma žala, palaiko, pvz., Jaksa Barbic.

[1076] VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 141; Tačiau, pritaikius Vokietijos CK 826 str. dėl *GmbH* neadekvačios kapitalizacijos, dalyviui taip pat gali kilti atsakomybė pagal visas įmonės prievoles.

Pastebėtina, kad piktnaudžiavimo teise samprata yra tiesioginė socialinių-ekonominių santykių interpretacijos pasekmė, todėl analogiško elgesio vertimas yra dinamiškas ir tam tikrais istoriniais laikotarpiais gali būti nevienodas[1077].

(c) Tam tikri akcininko kaip dalyvio atsakomybės aspektai

Pagal klasikinę doktrinos sampratą akcininko atsakomybė yra išorinė, t.y. akcininkai atsako tiesiogiai bendrovės kreditoriams[1078]. Akcininko kaip dalyvio turtinė prievolė ir bendrosios teisės tradicijos valstybėse, ir civilinės teisės tradicijos valstybėse dažniausiai taikoma pagal deliktinės atsakomybės taisykles.

Atsakomybės pagal šią doktriną subjektas yra specialus, t.y. aktyvus kontroliuojantis akcininkas. Aplinkybė, kad akcininkas valdo ne visas akcijas atsakomybės apimčiai teisinės reikšmės neturi[1079], tačiau pasyvus investuotojas, valdantis kontrolinį akcijų paketą, *per se* nėra atsakomybės pagal šią doktriną subjektu[1080]. Štai, JAV teismai labiausiai linkę taikyti akcininko kaip dalyvio atsakomybę uždaro tipo bendrovėse, kurios pasižymi nedideliu akcininkų skaičiumi, tačiau pasyviems investuotojams ši doktrina netaikoma[1081]. Jeigu kontroliuojančio akcininko statusas atitinka investuotojo statusą, dalyviui atsakomybė pagal šią doktriną savaime vien tik dėl turimos kontrolės nekyla; atsakomybė taikoma, jeigu dalyvio vaidmuo neatitinka įprasto pasyvaus investuotojo statuso, dėl ko bendrovės interesai subordinuojami kontroliuojančio akcininko interesams[1082]. Anglijos teismų

[1077] Štai, nors siekis išvengti įstatymo paprastai suprantamas kaip piktnaudžiavimas teise, pagal šiandieninę ETT praktiką, prioritetą suteikiant judėjimo laisvei Europos Sąjungoje, investuotojams pripažįstama teisė pasirinkti įsisteigimui valstybę-narę, kurioje liberalesnė bendrovių teisė, ir veikti kitoje valstybėje-narėje (pvz., *Centros* (18 par.), *Inspire Art* (96, 120-121, 138 par.)).

[1078] MERKT; SPINDLER *supra*, note 30, p. 194, 231; VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 103-105; Bankroto metu šios teisės realizavimas deleguojamas bendrovės administratoriui, o kai kuriose valstybėse šią teisę lygiagrečiai išsaugo ir kreditoriai.

[1079] BLUMBERG, *et al*. *supra*, note 965, p. 14-17--14-18; JAV akcininkui valdant mažiau kaip 100 proc. akcijų, atsakomybė proporcingai nemažinama. KARAKAS *supra,* note 824, p. 40; HARRIS, Thomas, V. Washington's doctrine of Corporate Disregard. *Washington Law Review*, March 1981, Vol. 56, Nr. 2 [interaktyvus], p.254. Prieiga per internetą: < http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2010-06-16].

[1080] FLETCHER *supra*, note 969, p. 513; Institute of International law. *Obligations of Multinational Enterprises and their Member Companies*. Lisabona, 1 September, 1995 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.idi-iil.org/idiE/resolutionsE/1995_lis_04_en.PDF> [žiūrėta 2009-05-14]; Tarptautinės teisės instituto rezoliucijos dėl tarptautinių įmonių grupės ir jos narių pareigų 1 par. pažymima, kad įmonių grupėje akcininko kontrolė (valdymas) turi būti realizuota.

[1081] THOMPSON *supra,* note 677, p. 1, 9; THOMPSON *supra,* note 984, p. 1047, 1055-1056; JAV pagal empirinius tyrimus nebuvo nustatyta atvejų, kad doktrina būtų pritaikyta atviro tipo bendrovėms. Doktrina taikoma uždaro tipo bendrovėse su mažiau kaip 10 akcininkų.

[1082] THOMPSON *supra,* note 1027, p. 389-391.

praktikoje akcininko kontrolė taip pat *per se* nelemia akcininko tiesioginės atsakomybės bendrovės kreditoriams, būtinas netinkamas akcininko elgesys, bendrovės panaudojimas nesąžiningais tikslais[1083]. Šiandieninė Vokietijos teismų praktika doktriną realizuoja aktyvių kontroliuojančių akcininkų atžvilgiu. Europos Sąjungos mastu irgi nepritariama kontroliuojančio, bet pasyvaus akcininko atsakomybei [1084] . Įvairių valstybių jurisprudencijoje akcininko kaip dalyvio atsakomybė kyla nepriklausomai nuo akcininko teisinio subjektiškumo, t.y. taikoma ir fizinių asmenų, ir bendrovių atžvilgiu[1085].

Atsakomybė kyla dėl akcininkui, kaip dalyviui, nebūdingo, tačiau *de facto* aktyvaus vaidmens. Atsakomybė grindžiama akcininko elgesiu, kuris remiasi realizuota, nesąžininga įtaka bendrovei, pažeidžiančia bendrovės kreditorių interesus ir padarančia jiems žalos. Akcininkas atsako už pasekmes, kurias sukėlė bendrovės sprendimai, priimti ne autonomiškai, bet akcininko kaip dalyvio įtakoje. Tačiau nei doktrinoje, nei teismų praktikoje vieningų ir universalių kriterijų dėl akcininko įtakos formos, pobūdžio bei įgyvendinimo intensyvumo, kaip pakankamo atsakomybės pagrindo, nėra. Tai įtaka, kuri dažniausiai suprantama ne kaip pavienė įtaka dėl konkretaus bendrovės sudaromo sandorio ar sprendimo, bet kaip bendra įtaka bendrovės valdymui ar verslui tam tikrame segmente, nulemiančia bendrovės veiklą (pvz., yra siūlymų įtaką laikyti pakankama, jeigu akcininkas įgyvendina bendrą strateginį valdymą, apimantį bendros verslo politikos, finansų, investicijų, žmogiškųjų išteklių, marketingo ir pan. sritis, tuo pačiu įtakojant daugiau nei įprasta bendrovės valdymo organų sprendimų priėmimą, tačiau akcininko dalyvavimas kasdieniniame valdyme nebūtinas; *per contra*, taip pat yra siūlymų atsakomybės taikymui remtis išimtinai aktyvia ir lemiama akcininko įtaka kasdieniniame bendrovės valdyme). Tačiau atsakomybė neturėtų kilti, jeigu akcininkas realizuoja įstatymines teises dėl investicijų priežiūros ar kitaip įstatymo ribose įgyvendina jam, kaip dalyviui, suteiktas kontrolės teises[1086]. Kontrolė neturėtų būti laikoma intensyvia

[1083] NYGH, Peter. The Liability of Multi-national Corporations for the Torts of Their Subsidiaries. *European Business Organisation Law Review*, 2002, Vol. 3, p. 66-67.
[1084]Ekspertų grupės ataskaita *supra*, note 331, p. 17, 94.
[1085] VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 531.
[1086]Šiandieninėje bendrovių teisėje akcininko vaidmuo suvokiamas kaip investuotojo, bet ne valdytojo. Akcininko neturtinės teisės siejamos su teise būti informuotiems, dalyvauti ir balsuoti visuotinis akcininkų susirinkimuose esminiais, su bendrovės veikla, jos statusu ar akcijomis susijusiais klausimais, o taip pat teise formuoti valdymo organus. Efektyvi akcininko, kaip investuotojo, kontrolė sąlygoja tinkamą bendrovės valdymą (Daugiau žr. OECD Principles of Corporate Governance *supra*, note 415, p. 20, 34-37; ICGN *supra*, note 408, p. 4-5; AB *NASDAQ OMX Vilnius listinguojamų*

ir pakankama atsakomybei išimtinai vien tik dėl aplinkybės, kad tie patys asmenys užima ir akcininko, ir valdymo organo pozicijas arba tie patys asmenys yra įmonių grupės valdymo organų nariais[1087]. Kiekvienu atveju įtaka vertinama *ad hoc*.

Akcininko piktnaudžiavimas pasižymi ypatingu veiksmų intensyvumu, akivaizdžiai nepateisinamais, įprastas elgesio normas peržengiančiais veiksmais. Akcininko kaip dalyvio atsakomybę dažniausiai lemia akcininko įtakoje atliktų bendrovės veiksmų visuma, jų sistemiškumas, tęstinumas, o ne pavieniai, atskiri veiksmai. Atsakomybė akcininkui, kaip dalyviui, kyla, kai nėra galimybės identifikuoti konkretaus veiksmo, sąlygojančio konkrečią žalą kreditorių interesams, arba kompleksinių veiksmų ar žalos individualizavimas yra ypač sudėtingas, todėl akcininko veiksmai vertinami kaip visuma, o ne kiekvienas atskiras veiksmas ir jo sukeliama žala atskirai [1088] (pvz., JAV, Vokietijoje, Prancūzijoje).

Akcininko nesąžiningu elgesiu, pasinaudojant bendrovės teisine forma, dažniausiai pažeidžiami kolektyviniai kreditorių interesai. Tokiu atveju įtakojami visų bendrovės kreditorių interesus, nes pažeidžiami ir ankstesniųjų kreditorių (atidedant bendrovės bankroto procedūras, lieka mažiau turto reikalavimų patenkinimui), ir naujųjų kreditorių interesai (žinodami finansinę bendrovės situaciją, tretieji asmenys būtų nesudarę sutarčių su bendrove). Bendrovės ir jos akcininkų turto sumaišymas[1089], neadekvataus kapitalo vykdomai veiklai parinkimas[1090], bendrovės

---

bendrovių valdymo kodeksas supra, note 426; 2007-07-11 Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/36/EB naudojimosi tam tikromis akcininkų teisėmis bendrovėse, kurių akcijos įtrauktos į prekybą reguliuojamojoje rinkoje (OL, 2007 L 184)).

[1087] ANTUNES *supra*, note 29, p. 243.

[1088] MUSCAT *supra*, note 31, p. 238, 296-298, 300-301; Šis metodas žinomas kaip *gestalt* (liet. – neatskiriama sudedamųjų dalių visuma) ir kildinamas iš JAV. Autorius laikosi pozicijos, kad akcininko kaip dalyvio atsakomybė kyla, jeigu bendrovės interesai subordinuojami akcininko ar grupės interesams nuolatinio-tęstinio proceso metu. Vertinama veiksmų visuma, atskiri ar izoliuoti veiksmai neturėtų būti laikomi piktnaudžiavimu. GEVURTZ *supra*, note 34, p. 89; JAV. Darbo autorės pastebėjimu, panaši praktika taikoma ir Vokietijoje, kuri bus aptariama 6.2.1 dalyje.

[1089] Reikšmingas ne tiek fiziškas, kiek apskaitinis turto sumaišymas tokia apimtimi, kai nelieka bendrovės ir akcininko atskirumo, neįmanomas turto identifikavimas ir bendrovės kreditorių reikalavimų patenkinimas iš bendrovės turto. Nors korporatyvinių formalumų nesilaikymas dažniausiai neturi lemiamos reikšmės akcininko kaip dalyvio atsakomybei, tačiau turto sumaišymo atveju formalumai yra ypatingai reikšmingi. Turto sumaišymas taip pat turi sąlygoti ir įsipareigojimų konsolidavimą.

[1090] Sprendžiant dėl akcininko atsakomybės, aktualus ne privalomai suformuojamas minimalus įstatinis kapitalas, bet realaus kapitalo poreikis konkrečios veiklos ir prisiimamos rizikos požiūriu. Akcininkai privalo protingai numatyti reikiamo kapitalo poreikį steigdami bendrovę ir planuodami jos veiklą arba keisdami veiklą, tačiau kreditorių atžvilgiu akcininkai nėra sėkmingo verslo garantai. Minėta, po bendrovės įsteigimo akcininkams dažniausiai neturi pareigos daryti papildomų įnašų į kapitalą, nes kapitalo adekvatumas priklauso nuo daugelio su akcininkų elgesiu nesusijusių aplinkybių (pvz., verslo nesėkmė, direktorių valdymas). Atsakomybės požiūriu taip pat reikšminga, ar bendrovės kreditoriai, kurių reikalavimai kyla iš sutarčių, turėjo informacijos apie kapitalo neadekvatumą vykdomai veiklai ir ar sudarydami sandorius su bendrove neprisiėmė su tuo susijusios rizikos. Dėl minėtų aplinkybių

panaudojimas neteisėtiems tikslams pasiekti ar nesąžiningas sistemingas esminės turto ar veiklos dalies perdavimas kitoms grupės įmonėms, dėl ko nuolat įtakojamas bendrovės valdymas ir eliminuojamas arba sumažinamas kreditorių reikalavimų patenkinimas iš bendrovės turto[1091], yra tipiniai kolektyvinio intereso pažeidimo pavyzdžiai. Individualus nesąžiningumas, pasinaudojant bendrovės teisine forma, yra konkretaus kreditoriaus atžvilgiu, kai pažeidžiami išimtinai konkretaus kreditoriaus interesai. Individualaus nesąžiningumo pavyzdžiu galėtų būti pasinaudojimas bendrove pareigų pagal sutartį arba įstatymą išvengimui (pvz., situacija, kai akcininkas, žinodamas apie vykstantį bylinėjimąsi ir siekdamas išvengti atgręžtine tvarka tikėtinos bendrovės prievolės, likviduoja bendrovę ir likvidavimo metu susigrąžina likusį turtą, iš kurio būtų galima patenkinti būsimą teismo sprendimą[1092]), trečiųjų asmenų suklaidinimas[1093]. „Minkštoji“ teisė taip pat pateikia nesąžiningo elgesio pavyzdžių[1094].

---

neadekvati kapitalizacija bendrovės vykdomos veiklos metu dažniausiai įvertinama kitų teisinių mechanizmų pagalba, kaip antai, taikant atsakomybę, jeigu tęsiama nuostolinga veikla dėl numatomo nemokumo arba nemokumo metu, per valdymo organų atsakomybę, *actio Pauliana*, paskolų subordinavimą ir pan. Tačiau sprendžiant dėl akcininko kaip dalyvio atsakomybės, aplinkybių visumoje neadekvati kapitalizacija laikoma ypač reikšminga aplinkybe.

[1091] Kaip antai, sistemingas ir laipsniškas esminės dalies turto perdavimas akcininkui, bendrovėms-„sesutėms“, įsipareigojimus paliekant bendrovėje, verslo galimybių ir pelningų veiklų perskirstymas įmonių grupėje, rinkų grupės įmonėms ribojimas, nepagrįstai didelio atlyginimo ar nuomos mokesčio akcininkui sumokėjimas ar kitoks netiesioginis pelno paskirstymas, turto mažesne nei rinkos kaina perleidimas akcininkui, paskolos grąžinimas akcininkui gręsiančio nemokumo sąlygomis.

[1092] POWELL *supra,* note 976, p. 54-55; JAV klasikiniu akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrinos pavyzdžiu laikomas naujos bendrovės įsteigimas, akcininkui siekiant išvengti sutartinės nekonkuravimo pareigos. DAVIES *supra*, note 35, p. 206-208; Anglijoje autorius kontra-argumentuoja tokiai pozicijai, nes dažniausiai šios ir panašios situacijos neatitinka akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrinos sampratos, kadangi teisinių pasekmių požiūriu akcininko ribota atsakomybė nėra įtakojama, priešingai, bendrovei tam tikru būdu tenka atsakomybė už akcininko prievoles.

[1093] Valstybių praktikoje akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrina gali būti pritaikoma ir tais atvejais, kai bendrovės kreditoriai, kurių reikalavimai kyla iš sutarčių, yra suklaidinami „grupės personos“ įvaizdžio, t.y. kuomet manoma, kad bendradarbiaujama ne tik su bendrove, bet ir jos akcininku ar visa grupė (dėl subjekto) arba, kad finansinį užtikrinimą reikiamu atveju bendrovei garantuoja akcininkas, kita grupės įmonė ar visa grupė (dėl finansinės padėties). Kartu taip pat atsižvelgiama į vienodų prekių ir verslo ženklų naudojimą, bendras reklamines kompanijas, bendras derybas ir pan., dėl ko grupės įmonės visuomenėje reprezentuojamos kaip vienas ekonominis vienetas (viena „persona“). Tačiau šis aspektas paprastai nėra *per se* pagrindas akcininko kaip dalyvio atsakomybei, šis pagrindas vertinamas kaip papildoma aplinkybė aplinkybių visumoje.

[1094] Kaip antai, OECD. *OECD Guidelines for Multinational Enterprises*. Paris: OECD Publishing, 2008 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.oec org/dataoecd/56/36/1922428.pdf> [žiūrėta 2009-05-19]; OECD. *Behind the Corporate Veil. Using Corporate Entities for Illicit Purposes*. Paris: OECD Publishing, 2001 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://books.google.lt/books?id=wYXJ8RY2mPkC&dq=%22using+corporate+entities+for+illicit+purposes%22&printsec=frontcover&source=bl&ots=ptgsSLnNLX&sig=WYwD-;57ehhDgbH1sSwDEsJx3BWc&hl=lt&ei=JY0SSvStMo21sga01syEDg&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2#PPA3,M1> [žiūrėta 2009-05-19].

Analizuojant akcininko prievolės pobūdį, pastebėtina, kad pagal klasikinę akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktriną, akcininko atsakomybė buvo grindžiama neribotos ir solidarios atsakomybės tarp jungtinės veiklos partnerių principais[1095]. Istorinis solidarios atsakomybės principas taikomas Anglijoje[1096], solidarios atsakomybės pavyzdžių taip pat yra JAV[1097]. Tačiau šiandieninės bendrovių teisės tendencijos susijusios su akcininko, kaip papildomo skolininko, statusu. Ši pozicija grindžiama ne tik bendrovės, kaip juridinio asmens, atskirumu bei akcininko ribotos atsakomybės koncepcija, bet ir pragmatiniu požiūriu, t.y. siekiu išvengti bereikalingo bylinėjimosi, jeigu kontroliuojama bendrovė turi galimybių atsiskaityti su kreditoriumi[1098].

Akcininko, kaip papildomo skolininko, atsakomybei reikšmingas bendrovės, (pagrindinio skolininko) prievolės neįvykdymas. Tačiau valstybių teismų praktika nėra vieninga dėl papildomo juridinio fakto – negalėjimo įvykdyti prievolių dėl bendrovės nemokumo, nors problematika dėl bendrovės nemokumo, kaip sąlygos akcininko atsakomybei, buvo pastebėta jau pačioje doktrinos taikymo pradžioje. Šiuo požiūriu JAV teismų praktika nevienalytė[1099]. Kontinentinės Europos nagrinėtų valstybių jurisprudencijoje akcininkas kaip dalyvis dažniausiai atsako pagal nemokių bendrovių prievoles; kontinentinės Europos doktrinoje taip pat įsivyrauja nuomonė,

[1095] MERKT; SPINDLER *supra*, note 30, p. 228; Solidari bendrovės ir akcininkų atsakomybė įtvirtinta Vengrijoje (BENKE *supra*, note 983, p. 68), Kroatijoje (KARAKAS *supra*, note 824, p. 58-59), Makedonijoje (ALEKSANDROVSKI *supra*, note 983, p. 136), Serbijoje (DAKIC *supra*, note 983, p. 160).

[1096] VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 160.

[1097] JAV valstijų teismų praktika šiuo požiūriu nevienoda, nes yra ir akcininko subsidiarios, ir akcininko solidarios prievolės pavyzdžių (pvz., *Higins v. Cal. Petroleum & Asphalt Company*, 1905 m. byloje siekiant išvengti nuompinigių mokėjimo, turtas buvo perleistas vienai grupės bendrovei, o iš pastarosios - kitai bendrovei-„sesutei“, kurias valdė tas pats akcininkas; visoms trims bendrovėms, kaip esančioms „tuo pačiu asmeniu“, pritaikyta solidari atsakomybė. *Riddle v. Leuschner* 51 Cal.2d 574, 335 P.2d 107 (1959) byloje bendrovėms ir jų akcininkams *alter ego* pagrindu taip pat buvo pritaikyta solidari atsakomybė). BLUMBERG, *et al*. *supra*, note 965, p. 15-26--15-27, 25-15; BLUMBERG (*Supplement*) *supra*, note 470, p. 225, 278, 284-285; BLUMBERG (*Substantive Law*) *supra,* note 987, p. 151-153; Kai kurių JAV valstijų teismų praktikoje (pvz., New York, Illinois) laikomasi pozicijos, kad akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrina taikytina, jeigu bendrovė yra nemoki arba yra kitos aplinkybės, rodančios bendrovės negalėjimą įvykdyti prievolių. Jeigu bendrovė yra moki, laikyta, kad kreditoriui nėra padarytos žalos. Tačiau taip pat yra teismų praktikos, kai išieškojimo iš bendrovės turto išnaudojimo galimybių nebuvo reikalauta.

[1098] RAPAKKO *supra*, note 438, p. 377.

[1099] Štai, yra pavyzdžių, kai dėl akcininko atsakomybės sprendžiama tik esant bendrovės nemokumui ar kitoms aplinkybėms, patvirtinančioms bendrovės negalėjimą įvykdyti prievolių (žr. BLUMBERG, *et al*. *supra*, note 965, p. 11-22, 15-26-15-29, 15-26--15-27, 25-15; BLUMBERG (*Supplement*) *supra*, note 470, p. 225, 278, 284-285; BLUMBERG (*Substantive Law*) *supra,* note 987, p. 151-153).

kad akcininko kaip dalyvio atsakomybė turėtų kilti tik esant bendrovės nemokumui[1100].

Nors nemokumo samprata nebūtinai siejama su bankroto procedūromis[1101], tačiau valstybėse žinoma šios doktrinos taikymo praktika, likviduojant nemokią bendrovę[1102]. Kaip antai, Prancūzijoje akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrina suprantama kaip bankroto teisės institutas ir yra taikoma bankroto metu, kuomet lygiagrečiai sprendžiama dėl konsoliduoto bendrovės ir akcininko bankroto[1103]. Nyderlanduose taip pat yra manančių, kad akcininko atsakomybė už nesąžiningą pasinaudojimą bendrovės teisine forma turėtų kilti bankroto metu[1104]. Vokietijoje *GmbH* dalyvio atsakomybė realizuojama, kai įmonė yra nemoki, tačiau nebūtinai bankroto procedūrų metu[1105]. Kai kurių autorių nuomone, tokia sistema, *inter alia*, labiau atitinka ir akcininko interesus, nes padeda išvengti „dvigubos atsakomybės“ dėl žalos atlyginimo ir bendrovei, ir kreditoriams[1106]. Be to, akcininko kaip dalyvio atsakomybės instituto priskyrimas bankroto teisinių santykių sričiai, sąlygoja didesnį

[1100] MERKT; SPINDLER *supra*, note 30, p. 168; MUSCAT *supra*, note 31, p. 141-143, 263; ANTUNES *supra*, note 29, p. 406; HERTIG; KANDA *supra*, note 60, p. 92; OECD. *International Investment and Multinational Enterprises*. *Responsibility of Parent Companies for their Subsidiaries*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 1980, p. 25; Jeigu bendrovė moki ir gali vykdyti prievoles kreditoriams, paprastai laikomasi ribotos atsakomybės principo, šiuo atveju gali būti aktualūs akcininkų (daugumos ir mažumos) tarpusavio ginčai. Bendrovei tapus nemokia, pirmumas suteikiamas kreditorių interesų apsaugai. HOMMELHOFF *supra*, note 402, p. 14-15; Pagal Europiniu lygmeniu siekiamas atgaivinti iniciatyvas dėl įmonių grupių veiklos reguliavimo harmonizavimo, grupė *Forum Europaeum* siūlo, *inter alia*, kad akcininko atsakomybė kiltų tik dėl nemokios bendrovės, žala būtų atlyginama nemokiai įmonei, bet ne tiesiogiai kreditoriams (t.y. per vidinės atsakomybės įgyvendinimo mechanizmą).

[1101] Nemokumas gali būti suprantamas skirtingai, *inter alia*, pagal minėtus likvidumo ar balanso testus; nemokumas gali būti laikinas ar absoliutus. Dėl nemokumo kaip ekonominės ir teisinės kategorijos žr. Nacionalinė verslo administratorių asociacija. *Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė*. Taikomasis mokslinio tyrimo darbas. Vilnius, 2006 [interaktyvus] Prieiga per internetą: <http://www.ukmin.lt/lt/svv/doc/Nemokumo%20studija.doc> [žiūrėta 2009-05-04].

[1102] ANTUNES *supra*, note 29, p. 406.

[1103] VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 42, 45, 139, 441, 435; Teismų praktikoje buvo suformuota taisyklė, pagal kurią konsoliduotas akcininko ir bendrovės bankrotas taikomas, kuomet bendrovė yra fiktyvi (pranc. - *maitre de l'affaire*), arba esant bendrovės ir akcininko absoliučiam turto sumaišymui, dėl ko neįmanomas atskirumas (pranc. - *confusion des patrimoines*). Bendrovė laikoma fiktyvia, kai akcininko dominavimas paneigia bendrovės autonomiškumą, nes bendrovė yra tik „fasadas“ akcininko komerciniams (dažniausiai rizikingiems) interesams įgyvendinti. Prancūzijoje nėra aiškios pozicijos dėl galimybės taikyti akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktriną ne bankroto metu.

[1104] DE SAVORNIN LOHMAN *supra*, note 374, p. 26, 142; Nyderlanduose akcininko atsakomybė paprastai kyla bendrovės bankroto ar nemokumo metu.

[1105] MERKT; SPINDLER *supra*, note 30, p. 178; Net ir šiuo atveju turėtų būti užtikrinamas kreditorių lygiateisiškumo principas, taikomas nemokumo santykiuose. SINGHOF *supra*, note 990, p. 169-174; Siekiant užtikrinti teisingą turto paskirstymą *GmbH* kreditoriams, įskaitant ir tuos atvejus, kai dėl turto trūkumo nekeliama bankroto byla, turėtų būti taikomi alternatyvūs gynybos būdai, sąlygojantys dalyvio vidinę atsakomybę įmonei.

[1106] MUSCAT *supra*, note 31, p. 302, 364-365, 415, 435.

teisinį aiškumą dėl taikytinos teisės Europos Sąjungoje veikiančių bendrovių atžvilgiu[1107]. *Per contra*, Anglijoje akcininko kaip dalyvio atsakomybė nesiejama su bendrovės bankroto procedūromis [1108]. Mokslininkai, akcininko kaip dalyvio atsakomybės nesiejantys su bendrovės bankrotu, mano, kad bankroto procedūrų inicijavimui reikalingas papildomas laikas tik dar labiau apsunkintų bendrovės kreditorių padėtį, sąsaja su bankrotu taip pat neatitiktų šios doktrinos funkcijų[1109].

Taikant akcininko kaip dalyvio atsakomybę, pastebima teisinių pasekmių specifika. Doktrinos taikymo pradžioje buvo „ignoruojama bendrovės juridinio asmens statuso fikcija ir bendrovė kvalifikuojama kaip asmenų asociacija“ [1110]. Bendrovės, kaip fikcijos, samprata turėtų paneigti pačios bendrovės egzistavimo faktą, tačiau teismų praktikoje, priešingai, nusprendžiama dėl akcininkų atsakomybės

[1107] Mokslininkai nesutaria dėl akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrinos kvalifikacijos tarptautinės privatinės teisės požiūriu, t.y. ar ši doktrina priskirtina bendrovių teisei, akcininko atsakomybę šiuo pagrindu siejant su juridinio asmens samprata ir juridinio asmens pripažinimu užsienio valstybėje, ar bankroto teisei, deliktų teisei ar kt. Įmonių grupei veikiant skirtingose valstybėse, galimos teisinio vakuumo situacijos dėl akcininkų kaip dalyvių atsakomybės realizavimo. Tarptautinės privatinės teisės aspektas dėl akcininko kaip dalyvio atsakomybės taip pat bus reikšmingas, priėmus *SPE* statutą. Įmonių steigimosi laisvė riboja nacionalinės įmonių teisės taikymą užsienio įmonėms, veikiančioms šioje valstybėje-narėje, nebent būtų prisilaikoma *Gebhard* formulės. *Per contra*, Europos Sąjungos valstybės-narės didžia dalimi yra laisvos taikyti nacionalinę bankroto teisę užsienio bendrovėms, jeigu tokių įmonių bankroto procedūros vykdomos šioje valstybėje-narėje. Pagal 2000-05-29 Tarybos reglamento (EB) dėl bankroto bylų 1346/2000 (su pakeitimais ir papildymais) (OL, 2000 L 160) 3 str., 4 str., 27 str. ir 28 str. bankroto byla keliama valstybėje-narėje, kurioje yra pagrindinė skolininko turtinių interesų vieta arba valstybėje-narėje, kurioje vykdoma nuolatinė komercinė veikla; šiuo atveju taikoma valstybės-narės, kurioje iškelta bankroto byla, nacionalinė teisė. Taigi, šiandieninė konkurencija tarp valstybių-narių sąlygoja procesą, kai valstybės-narės, įvertindamos ETT jurisprudenciją dėl įmonių steigimosi laisvės ir siekdamos nacionalinius kreditorių teisių apsaugos mechanizmus pritaikyti užsienio įmonėms, imperatyvų reguliavimą perkelia į nemokumo stadiją, tam tikrus kreditorių teisių apsaugos mechanizmus patalpindamos bankroto teisės normų sistemoje (angl. - *insolvencification*). (Daugiau žr.: BRAAK, Sandra Van Den. Creditor Protection at the Crossroads of Company and Insolvency Law: the Dutch Example. *European Company Law*, October 2008, Vol. 5, Nr. 5, p. 229-236; POMAR, Fernando Gomez; GOYANES, Paula. Report from Spain. *European Company Law*, October 2008, Vol. 5, Nr. 5, p. 259-261; VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 557-715). SCHALL *supra*, note 415, p. 8-11; Pastarasis autorius nepritaria tokiam procesui, kuris gali riboti konkurenciją bendroje rinkoje.

[1108] SCHALL *supra,* note 57, p. 1551.

[1109] BRACUN *supra,* note 966, p. 258.

[1110] LATTY *supra,* note 1024, p. 75; BLUMBERG *supra,* note 443, p. 83; Istoriškai, JAV akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrina buvo susijusi su bendrovės panaudojimu neteisėtais tikslais, dėl ko bendrovė buvo laikoma tik fikcija, kvalifikuojant bendrovę asmenų grupe ir pritaikant atsakomybę pagal prievolę visiems akcininkams. DOBBYN *supra*, note 1013, p. 185-186; Akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrinos taikymo pradžioje „interesų trikampyje“ buvo akcentuojamas “akcininko-kreditoriaus” santykis (*United State v. Milwaukee Refrigerator Transit* Co., 142 F. 247, 255 (E.D. Wis. 1905), kvalifikuojant “bendrovę kaip asmenų asociaciją” ir nustatant akcininko atsakomybę kreditoriui, tačiau vėliau akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrinoje akcentuotas “akcininko-bendrovės” santykis (Kalifornijos *alter ego* (*Minifie v. Rowley*, 187 Cal. (1921)) ir New York instrumentinė teorijos (*Lowendahl v. Baltimor*e & O.R. Co., 247 App. Div. 144, 157, 287 N.Y. S. 62, 76 (1936)).

kartu su bendrove[1111]. Bendrovės „ignoravimas“ neturėtų būti suvokiamas vien tik mechaniškai ir išimtinai taikant bendrovių teisę; įvertinant prezumpciją, jog bendrovės fikcija tuo pačiu sąlygoja jos akcininkų statuso pasibaigimą, tikslinga šį rezultatą pasiekti mažiau drastiškesnėmis priemonėmis, bendrovei išlaikant juridinio asmens statusą, tačiau jai netenkant vieno iš savo atskirumo požymių, kuris išimtinai susijęs su akcininkais[1112]. Teisinės pasekmės taikomos laikantis proporcingumo principo: bendrovės steigimas ir egzistavimas netampa neteisėtu ar negaliojančiu[1113]. Taikant akcininko kaip dalyvio atsakomybę, bendrovės prievolė išlieka (bendrovė nėra atleidžiama nuo prievolės vykdymo, jos prievolė nepasibaigia); akcininko prievolė kyla šalia bendrovės prievolių[1114]. Taigi, teisinių pasekmių atžvilgiu pripažįstamas ir bendrovės juridinio asmens statusas (bendrovės steigimas ir egzistavimas), ir akcininko. Modifikuojamas su bendrovės samprata susijęs požymis, įtakojantis jos dalyvius, – akcininkų ribota atsakomybė.

Doktrinoje taip pat nėra vienalytės pozicijos dėl akcininko kaip dalyvio atsakomybės apimties. Istoriškai, JAV „ignoravus“ juridinį asmenį ir jį perkvalifikavus į asmenų asociaciją, akcininkams kildavo atsakomybė pagal visas bendrovės prievoles[1115]. Tokia pozicija dogmatiškai netiko jau vien todėl, jog akcininkus perkvalifikavus į partnerius, atsakomybė turėtų kilti ne tik nesąžiningai veikusiems akcininkams, bet ir pasyviems akcininkams. Vėliau, JAV buvo diskutuojama dėl akcininko atsakomybės apimties, dažniausiai siejant ją su teismo diskrecija konkrečioje byloje, doktriną taikant *ad hoc*[1116]. Nors doktrinoje pastebima,

[1111] VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 160.
[1112] LATTY *supra,* note 1024, p. 35-39.
[1113] Siekiant užtikrinti trečiųjų asmenų interesus, Pirmosios direktyvos 12 str. (b) p. (ex. 11 str. 2 d.) įtvirtina baigtinį sąrašą pagrindų dėl bendrovės steigimo pripažinimo negaliojančiu. Tačiau sąraše pagrindo pripažinti bendrovę negaliojančia dėl akcininko nesąžiningo elgesio nėra. Paminėtinas 1990-11-13 sprendimas byloje C-106/89, *Marleasing SA v. La Comercial Internacional de Alimentacion SA* (1990), ECR I-04135), kurioje teismas sprendė, kad bendrovės steigimas negali būti pripažintas negaliojančiu dėl netinkamų steigimo tikslų, kuriais buvo siekiama pažeisti steigėjo kreditorių interesus. Direktyvos ex. 11 str. 2 d. (b) p. įvardijami neteisėti ar viešai tvarkai prieštaraujantys bendrovės tikslai turi būti aiškinami restriktyviai, t.y. kaip tikslai, nurodomi bendrovės steigimo dokumentuose ar įstatuose. Bendrovės realiai vykdoma veikla nurodytų bendrovės tikslų neįtakoja.
[1114] BRACUN *supra,* note 966, p. 258.
[1115] BLUMBERG *supra,* note 443, p. 83.
[1116] LATTIN, Norman D. *The Law of Corporations*. 2nd ed. Mineola, New York: The Foundation Press, Inc., 1971, p. 73; JAV, istoriškai, akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrina buvo taikoma universaliai, t.y. juridinio asmens statusas buvo paneigiamas, neapsiribojant tik konkrečia byla ir bylos šalimis, net jeigu tai lietė ir trečiuosius asmenis. BLUMBERG, *et al*. *supra*, note 965, p. 14-3/4; Universalus juridinio asmens ignoravimas minimas, pvz., *Stark v. Flemm*ing, 243 F.2d 410 (9th Cir. 1960) byloje. Tačiau šiandieninėmis sąlygomis akcininko kaip dalyvio atsakomybė taikoma ne universaliai, o konkrečioje byloje ir konkrečiu tikslu. Ši pozicija grindžiama aplinkybėmis, kad akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrina gali būti taikoma ir materialinės, ir procesinės teisės

kad ribota atsakomybe būtent ir siekiama apsaugoti akcininką nuo bendrovės prievolių vykdymo natūra ir turėtų kilti akcininko asmeninio pobūdžio atsakomybė [1117], atsakomybė dėl akcininko nesąžiningų veiksmų realizuojama specifiniu būdu, t.y. nustatant akcininko atsakomybę pagal bendrovės prievoles[1118]. Priklausomai nuo bylos aplinkybių, akcininko atsakomybė gali apimti visą bendrovės prievolę arba jos dalį [1119]. Tačiau JAV teismų praktikoje teisinių pasekmių problematiką dažniausiai lemia netinkamas priežastinio ryšio nustatymas, dėl ko pasitaiko atvejų, kai akcininko kaip dalyvio atsakomybė yra ne kompensacinio, bet baudinio pobūdžio[1120].

Kontinentinėje Europoje, taikant piktnaudžiavimu teise koncepciją, dogmatinis teisinių pasekmių pagrindimas nevienalytis, kadangi valstybės, įtvirtindamos draudimo piktnaudžiavimo teise principą, paprastai nedetalizuoja galimų tokio elgesio teisinių pasekmių, šią funkciją palikdamos teismams[1121]. Vieni mokslininkai laiko, kad akcininkas neprarandа jam statuso suteikiamų subjektinių teisių, šios teisės nekvestionuojamos, tačiau už netinkamą jų realizavimą taikoma civilinė atsakomybė[1122]. Kitų mokslininkų teigimu, piktnaudžiaujant teise, civilinių teisinių pasekmių atžvilgiu asmens subjektinės teisės pilnai neprarandamos, tačiau šių teisių apimtis protingumo ribose sumažėja, dėl ko bendrovė išlaiko juridinį statusą, o

---

prasme, doktrinos pritaikymas gali sąlygoti skirtingas teisines pasekmes (pvz., sprendžiant procesinius klausimus, paprastai būna reikšmingas juridinio asmens statuso atskirumas, bet ne ribota akcininko atsakomybė). Be to, doktrinos pritaikymas vienos teisės šakos požiūriu (pvz., konkurencijos teisėje), nebūtinai turi sąlygoti analogišką rezultatą kitose teisės srityse. BLUMBERG (*Substantive Law*) *supra,* note 987, p. 129-132, 237, 350, 683; Pastebėtina, kad, JAV teismų praktika šiuo požiūriu nėra vienalytė (pvz., minimos dvi skirtingos bylos Kalifornijoje. 1978 m. *Fuls v. Shastina Properties, Inc. byloje* buvo laikoma, jog bendrovę atleidus nuo prievolės, pasibaigia ir akcininko prievolė, kaip kilusi dėl bendrovės *alter ego* akcininko atžvilgiu*. Per contra,* 1985 m. *Mesler v. Bragg Management Co*. byloje teismas motyvavo, kad *alter ego* doktrina buvo skirta tik konkrečiam tikslui – atsakomybei pagal prievolę kilti, tuo tarpu kitais atvejais, bendrovė išlaiko juridinio asmens status. Todėl atleidus bendrovę nuo prievolės, akcininkui šis atleidimas netaikomas.

[1117] GEVURTZ *supra*, note 34, p. 74.

[1118] FLETCHER *supra,* note 977, p. 615; Štai, JAV pagal akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktriną akcininko atsakomybė apsiriboja neįvykdytos prievolės suma, papildomai priskaičiuojant palūkanas, tačiau nėra galimybės reikalauti netiesioginių (angl. - *consequential*) nuostolių atlyginimo.

[1119] MUSCAT *supra*, note 31, p. 304; HARRIS *supra*, note 1079, p. 264-266.

[1120]GEVURTZ *supra*, note 34, p. 89; Pasekmių požiūriu akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrina atlieka preventyvinę funkciją. HARRIS *supra*, note 1079, p. 265-267; Doktrinos tikslas yra atstatyti kreditorių į ankstesnę padėtį, tačiau, kai neįmanoma kiekybiškai įvertinti žalos, taikoma atsakomybė pagal visas bendrovės prievoles. BLUMBERG, *et al*. *supra*, note 965, p. 25-15, 25-19; Taikant klasikinę akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktriną, JAV teismų praktikoje priežastinis ryšys dažniausiai laikomas neišvengiama nesąžiningo elgesio pasekme.

[1121] VOYAME; COTTIER; ROCHA *supra*, note 43, p. 46-47.

[1122] BRUNNER, Chris. J. H. Abuse of Rights in Dutch Law. *Louisiana Law Review,* 1976-1977, Nr. 37 [interaktyvus], p. 729. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2009-02-26]; CRABB *supra*, note 1058, p. 20.

akcininkas praranda ribotos atsakomybės privilegiją, kai kurių autorių nuomone, tapdamas atsakingu pagal visas bendrovės prievoles[1123]. Kontinentinės Europos doktrinoje yra išreiškiama abejonių dėl akcininko kaip dalyvio atsakomybės apimties pagal visas bendrovės prievoles, siūlant akcininko atsakomybę spręsti pagal įprasto delikto taisykles[1124].

6.2.1.2 Modifikuota akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrina

Minėta, kad istoriškai, juridinio asmens statusas ir ribota atsakomybė buvo siejami su atskira įmone, bet ne įmonių grupe, teisinis vienetas sutapdavo su ekonominiu vienetu[1125]. Įvertinus istorines ribotos atsakomybės koncepcijos ištakas, doktrinoje intensyviai diskutuojama dėl ribotos atsakomybės įmonių grupėse pagrindimo[1126]. Štai, teigiama, kad motininė bendrovė yra suinteresuota dukterinės bendrovė veiklos priežiūra, todėl monitoringo kaštai nesumažėja, investicijos diversifikuojamos žymiai mažesne apimtimi, kadangi motininės bendrovės labiau linkę rizikuoti nei fiziniai asmenys[1127]. Kapitalo pritraukimas rinkoje pakeičiamas vidiniais grupės resursais, be to, pastebima, kad galutinis (netiesioginis) akcininkas ribotos atsakomybės privilegija jau pasinaudojo akcininko, turinčio bendrovės teisinę formą, lygmenyje, todėl ribotos atsakomybės suteikimas bendrovės lygmenyje yra dvigubas ar net keleriopas „imunitetas“ [1128]. Ekonominio vieneto suskaidymas į atskiras įmones išimtinai siejamas su pelno maksimizavimu visos grupės mastu. Kadangi galutiniam akcininkui ekonomiškai nėra skirtumo, kuri iš grupės įmonių uždirbs daugiausia pelno ar kuriai teks didžiausia atsakomybė, kreditorių reikalavimai turėtų būti tenkinami įvertinant

[1123] VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 121-122; Belgijoje atsakomybės apimčiai pagal visas bendrovės prievoles pritaria J.Ronse, J.M. Nelissen Grade, K. van Hulle, J. Lievens, H.Laga. ПОРОТИКОВА *supra*, note 44, p. 177, 184; Viena iš piktnaudžiavimo teise pasekmių yra apribojimas naudotis turima subjektine teise, neprarandant teisės. Teisių praradimas galimas tik išimtinais atvejais, kai jų įgyvendinimas iš esmės paneigia pačias teises visa apimtimi.
[1124] VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 327; Kaip antai, Belgijoje yra nuomonių, kad akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrina nebūtinai sąlygoja akcininko atsakomybę pagal visas bendrovės prievoles, pvz., dėl leidimo bendrovei vykdyti nuostolingą veiklą akcininkui, kuriam buvo žinoma ar turėjo būti žinoma beviltiška bendrovės padėtis, turėtų kilti atsakomybė kaip įprasto delikto atveju (t.y. tik už įsipareigojimų padidėjimą nuo to momento, kai bendrovė, pvz., turėjo būti likviduota).
[1125] LATTY *supra,* note 1024, p. 199.
[1126] BLUMBERG *supra,* note 443, p. 123-133, 139-140.
[1127] RAMSAY *supra*, note 406, p. 251-253.
[1128] MUSCAT *supra*, note 31, p. 175, 195.

visos grupės turtą[1129]. Taip pat manoma, kad, dėl kontroliuojančio akcininko tikėtinų nesąžiningų veiksmų subordinuojant bendrovės interesus įmonių grupės interesams, kreditorių interesai labiau pažeidžiami įmonių grupėse[1130]. Įmonių grupėje kreditorių teisių pažeidimas dažniausiai pasireiškia dvejopai. *Pirma*, pati įmonių grupės struktūra sumažina skaidrumą dėl realiai valdomo turto, sudarant klaidingą iliuziją, kad atskiros bendrovės prievolės užtikrinamos visos grupės turtu; *antra*, grupėje dažnai perpaskirstoma turto vertė[1131]. Nors doktrinoje manoma, kad, įstatymo leidėjui mechaniškai išplėtus ribotos atsakomybės taikymą bendrovių grupėse ir ribotą atsakomybę suteikus ne tik pasyviam investuotojui-fiziniam asmeniui, bet ir akcininkui-bendrovei, teismai turėtų dažniau taikyti atsakomybę įmonių grupės akcininko-bendrovės atžvilgiu, šios prielaidos nepatvirtino empiriniai tyrimai (pvz., JAV[1132]).

Įvertinant grupės įmonių ekonominę realybę ir tradicinių bendrovių teisės principų nesuderinamumą su įmonių grupės santykiais, dėl akcininkų kaip dalyvių atsakomybės įmonių grupės atžvilgiu buvo išplėtota teorija, pagrįsta integruoto vieneto koncepcija (toliau - identifikavimo teorija). Pagal identifikavimo teoriją ignoruojamas grupės įmonių atskirumas. Laikoma, kad grupės įmonės sudaro vieną vienetą, dėl ko jos kvalifikuojamos vienu asmeniu, o vienos iš grupės bendrovių teisės bei pareigos gali būti priskiriamos bet kuriai kitai grupės įmonei[1133]. Identifikuojama, kuomet susiję asmenys veikė kaip vienas[1134]. Taikant identifikavimo teoriją, tiesiogiai nėra kvestionuojamas dalyvio ribotos atsakomybės principas. Pastaruoju atveju ignoruojamas grupės įmonių juridinių asmenų statusas, ir tokios „konsolidacijos“ rezultate galima akcininko atsakomybė. Identifikavimo teisinės pasekmės lemia akcininko atsakomybę pagal visas bendrovės prievoles[1135].

Identifikavimo teorija propaguojama JAV[1136], jos įtakoje žinoma Europos Sąjungoje bei kontinentinėje Europoje (pvz., Nyderlanduose, Danijoje, Prancūzijoje,

[1129] MERKT; SPINDLER *supra,* note 30, p. 227-228; POSNER *supra,* note 1018, p. 513-514; Tačiau pastarasis autorius nepritaria šiai pozicijai, teigdamas, kad grupės įmonės dažniausiai veikia kaip atskiri “pelno centrai”.
[1130] HANSEN *supra*, note 999, p. 34-35.
[1131] HERTIG; KANDA *supra*, note 60, p. 73.
[1132] THOMPSON *supra,* note 984, p. 1056; THOMPSON *supra,* note 1027, p. 385, 388.
[1133] VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 13-14, 37-38.
[1134] POWELL *supra,* note 976, p. 96-98.
[1135] VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 411-412, 440.
[1136] JAV ši teorija žinoma ekonominio vieneto pavadinimu (angl. – e*nterprise*), jos pradininku laikomas A. Berle, kuris teoriją paskelbė 1947 m.

Vokietijoje). Tačiau Anglijoje teismų praktika šią teoriją atmetė [1137]. Kai kuriose valstybėse (pvz., Danijoje [1138]) atsakomybė pagal identifikavimo teoriją laikoma tradicinės akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrinos porūšiu, kitose - nesutariama dėl jos kvalifikavimo savarankiškumo (pvz., Nyderlanduose) [1139]. Pastebėtina, kad šiandieninėje įmonių teisėje identifikavimo teorija taikoma subsidiariai tradicinei akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrinai, pirmenybė suteikiama kertiniams tradiciniams bendrovių teisės principams [1140]. Valstybėse, taikančiose identifikavimo teoriją, kitais nei konsoliduoto bankroto atvejais, pripažįstama, kad ši doktrina turėtų būti taikoma kaip *ultimum remedium* (pvz., Nyderlanduose)[1141].

Identifikavimo teorija grindžiama konkuruojančių normų derinimu (angl. - *balansing of conflicting norms*), konkrečiu atveju suteikiant prioritetą kitiems interesams prieš kertinius bendrovių teisės principus (bendrovės atskirumui ir ribotai atsakomybei). Dažniausiai identifikavimo teoriją teismas pritaiko aiškindamas įstatyminę ar sutartinę nuostatą, kai projekto rengėjai neapsvarstė situacijų, susijusių su įmonių grupėmis, arba kitoks įstatymo aiškinimas neatitiktų įstatymo tikslų. Tokiu atveju griežtas nuostatų aiškinimas pagal juridinio asmens doktriną, atitinkamai išlaikant asmenų atskirumą, konkrečioje situacijoje sąlygotų neteisingą normos pritaikymą. Identifikavimo teorija dažniausiai realizuojama, kai įmonių grupės pagalba siekiama išvengti tam tikrų prievolių (pvz., atsakomybės už aplinkos taršą, už sveikatos sužalojimu padarytą žalą, teismo priteistų sumų išieškojimo) arba tokiu būdu būtų užtikrintas efektyvus ir veiksmingas įstatyme įtvirtintų principų

[1137] BIRDS, *et al*. *supra*, note 332, p. 26-27; Anglijoje 1977 m. *Albazero* byloje teismas pažymėjo, kad kiekviena grupės bendrovė turi atskirą juridinio asmens statusą, su savo teisėmis ir pareigomis, todėl viena grupės įmonė negali įgyvendinti teisių ir pareigų už kitą grupės įmonę. VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 480; Anglijoje1984 m. 24 d. *Bank of Tokyo Ltd v. Karoon*, [1986] 3 WLR 414-431) byloje teismas sprendė, kad, nors ekonomiškai bendrovė ir akcininkas galėtų būti laikomi vienu vienetu, tačiau situacija turėtų būti vertinama ne ekonominiu, bet teisiniu požiūriu. Todėl teisiniu požiūriu minėti subjektai fundamentaliai skiriasi.
[1138] WERLAUFF *supra*, note 999, p. 211, 218.
[1139] *Ibidem*, p. 13, 37-38.
[1140] Ekspertų grupės ataskaita *supra*, note 331, p. 128; Ekspertų grupės ataskaitoje teigiama, kad Europos Sąjungos lygmeniu netikslinga įtvirtinti konkrečios ekonominio vieneto (angl. - *enterprise*) sąvokos. DEARBORN *supra,* note 1026, p. 199, 227, 233, 245; JAV, nors ekonominio vieneto teorijos propagavimas ypač sustiprėjo po masinių ieškinių, tačiau ir toliau vyrauja tradiciniai bendrovių teisės principai.
[1141] VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 411, 423, 528.

įgyvendinimas (pvz., įmonių bankrote, mokesčių teisėje, konkurencijos teisėje ar kitose viešuoju požiūriu svarbiose srityse[1142]).

Skirtingai nuo tradicinės akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrinos, skirtos kreditorių teisių apsaugai, identifikavimo doktrina pirmiausia akcentuoja ekonominę realybę[1143]. Būtinas elementas identiteto apjungimui yra tų pačių galutinių akcininkų esminės akcijų dalies įmonių grupėje valdymas[1144] ir jų įgyvendinama bendra kontrolė grupės mastu, sąlygojanti grupės integralumą[1145]. Štai, JAV grupės integralumo kvalifikaciją dažniausiai lemia eilė aplinkybių, kurios sąlygoja įmonių tarpusavio ekonominę integraciją, artimus vidinius ryšius. Grupės, kaip ekonominio vieneto, sampratą gali lemti, pvz., grupės struktūra, bendras valdymas ir priežiūra, lėšų sumaišymas, bendra veiklos politika, analogiškos veiklos vykdymas atskirose bendrovėse-narėse, funkcinė tarpusavio integracija marketingo, pardavimų ir kitose srityse, bendras administravimas, tie patys darbuotojai[1146]. Grupės integralumas vertinamas ekonomine prasme, analizuojant, ar atskirų įmonių teisinė forma nėra tik dirbtinis bendros ekonominės veiklos fragmentavimas į atskirus sub-vienetus (pirmiausia atsižvelgiama į organizacinę struktūrą, pardavimų rinką ir reprezentavimą

[1142] THOMPSON *supra,* note 984, p. 1047; Štai, JAV *Anderson v. Abott* byloje buvo pritaikyta ekonominio vieneto doktrina. Pagal teisės aktus banko akcininkams buvo įtvirtinta papildoma (dviguba) įnašų už akcijas dydžio atsakomybė pagal neįvykdytas banko prievoles. Akcininkai-fiziniai asmenys įsteigė holdinginę bendrovę, kuri tapo tiesiogine banko akcininke, o buvę akcininkai – galutiniais (holdingo bendrovės) akcininkais. Nors byloje buvo įrodyta, kad holdinginė bendrovės steigimas buvo pagrįstas verslo tikslu, bendrovė veikė realiai ir savarankiškai, nebuvo aplinkybių, sietinų su akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrina, tačiau teismas sprendė, kad įstatyminės nuostatos tikslas turi būti aiškinamas taip, kad atsakomybė tenka tikriesiems (galutiniams) banko akcininkams-fiziniams asmenims. Doktrina buvo pritaikyta atviro tipo bendrovei, bet ne dėl akcininko elgesio, o aiškinant įstatymo nuostatą.

[1143] ALTING *supra*, note 966, p. 195.

[1144] LATTY *supra,* note 1024, p. 113, 214-216; JAV minima byla, kurioje buvo pritaikyta ekonominio vieneto teorija, akcininkui valdant vienoje bendrovėje 94 proc., kitoje - 90 proc. akcijų.

[1145] DEARBORN *supra*, note 1026, p. 195-261; Nors autorius pripažįsta, kad pagal vyraujančią poziciją kontrolės elementas yra būtinas, tačiau, taikant ekonominio vieneto teoriją, vystomą pagal 1947 m. A. Berle idėjas, siūlo atsisakyti kontrolės elemento (t.y. akcininko elgesio elemento) ir apsiriboti išimtinai grupės ekonominiu integralumu. Atsižvelgiant į istorinę ribotos atsakomybės koncepciją, šią teoriją siūloma įgyvendinti tik akcininkų-bendrovių atžvilgiu ir tik dėl tam tikrų kreditorių, kurių reikalavimo teisės kyla iš nesutartinų prievolių (t.y. situacijose, kai verslo kaštų subsidijavimas kreditorių požiūriu būtų labiausiai nepateisinamas, pvz., dėl masinių deliktų, žalos aplinkai ir žmogaus teisėms).

[1146] MUSCAT *supra*, note 31, p. 93-94, 399-400, 411-412; Ekonominė integracija gali būti vertikali (veiklos proceso suskaidymas į atskiras dalis tarp akcininko ir bendrovės, bendrovei užsiimant veikla, skirta akcininko gamybinio ar komercinio ciklo daliai vykdyti pvz., gamyba vykdoma bendrovėje, pardavimus organizuoja akcininkas) arba horizontali (visos akcininkui pavaldžios įmonių grupės vykdo analogiškas veiklas). JAV *Mull v. Colt Co*.31 F.R.D. (S.D.N.Y. 1962) byloje teismas argumentavo, kad jeigu dėl interesų ir nuosavybės vienovės grupės įmonės prarado savarankiškumą arba jo niekuomet ir neturėjo, tai atskiro juridinio asmens statuso pripažinimas tik padėtų ekonominiam vienetui išvengti atsakomybės, kuri kyla vienai iš grupės įmonių veikiant viso ekonominio vieneto naudai.

visuomenėje)[1147]. Identifikavimo teorija taip pat gali būti taikoma, jeigu perleidus grupės bendrovę trečiai šaliai, bendrovė arba likusios grupės įmonės negalėtų savarankiškai funkcionuoti[1148]. Pagrindai identifikavimui dažniausiai nustatomi pagal aplinkybes, analogiškas taikant tradicinę akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktriną. Todėl įmonių integralumas *per se* nėra pagrindas akcininko kaip dalyvio atsakomybei; akcininkas turėtų nesąžiningai naudotis grupės struktūra, tuo padarydamas žalos kreditoriams[1149]. Tačiau skirtingai nuo JAV, Prancūzijoje grupės integralumas grindžiamas ne grupės įmonių tarpusavio ekonomine ar finansine sąsaja, bet išimtinai turto sumaišymo arba fiktyvios bendrovės teorijomis. Prancūzijoje manoma, kad identifikavimo teorijos pagrindimas bendrovės autonomiškumo praradimu dėl ekonominio integralumo gali neigiamai įtakoti tam tikras komercinio bendradarbiavimo formas, pvz., bendradarbiavimo sutartis[1150]. Tačiau, teismų praktika parodys, ar aplinkybės dėl grupės integralumo bus reikšmingos, jeigu būtų įtvirtinti 2005 m. reformos dėl prievolių teisės metmenyse siūlomi Prancūzijos CK pakeitimai, pagal kuriuos kontroliuojantis akcininkas atsakytų už kontroliuojamos bendrovės padarytą žalą tretiesiems asmenims, jeigu žala yra susijusi su jo vykdoma kontrole (1360^6 str. 2 par.)[1151].

Pastebėtina, kad grupės kvalifikavimas ekonominiu vienetu specifiniais, įstatyme nustatytais tikslais savaime nesuponuoja juridinio asmens atskirumo paneigimo ir akcininko atsakomybės[1152]. Kaip antai, įmonių grupė gali būti imama domėn konsoliduojant finansinius duomenis pagal apskaitos reikalavimus, taikant

[1147] ANTUNES *supra*, note 29, p. 470.
[1148] WERLAUFF, Erik. Group and Community – the European Court's Development of an Independent Community Law Concept of the Group and its Significance for National Company Law. *European Company Law*, October 2007, Vol. 4, Nr. 5, p. 205.
[1149] MUSCAT *supra*, note 31, p. 94-95, 397-398.
[1150] VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 42, 44, 139, 435, 443, 452, 456-457; Prancūzijoje kai kurių autorių nuomone, piktnaudžiavimą teise dėl pasinaudojimo bendrovės teisine forma dažnai absorbuoja doktrinos dėl absoliutaus turto sumaišymo (pranc. - *confusion des patrimoines*) bei fiktyvios bendrovės (pranc. - *societe fictive*). Tokiai bendrovei tapus nemokia ir negalint įvykdyti prievolių kreditoriams, kontroliuojantis akcininkas atsako pagal bendrovės prievoles. Akcininkui negalint įvykdyti bendrovės prievolių kreditoriams, galimas konsoliduotas akcininko ir bendrovės bankrotas.
[1151] VINEY *supra*, note 982, p. 825, 849; Pagal Prancūzijos CK 1360^6 str. 2 par. projektą asmuo būtų laikomas priklausomu nuo kito asmens, kai kontroliuojantis asmuo organizuoja kito asmens verslą, duoda nurodymus arba kitaip kontroliuoja ekonominę ar finansinę kito asmens verslą ir pastarasis yra faktiškai priklausomas nuo kontroliuojančio asmens. Atsakomybės nešalina ta aplinkybė, kad kontroliuojamas asmuo veikia savo vardu.
[1152] AUSTIN, Robert P. Corporate Groups. GRANTHAM, Ross; RICKETT, Charles, ed. *Corporate Personality in the 20th Century*. Oxford, UK: Hart Publishing, 1998, p. 72.

grupės apmokestinimo taisykles, o taip pat įvertinant asmenų grupę konkurencijos ar vertybinių popierių prekybos biržoje tikslais.

Identifikavimo teorija taip pat naudojama, pagrindžiant įmonių grupės narių išorinę atsakomybę už kitą grupės įmonę (bendrovę-„sesutę“) (pvz., Prancūzijoje, Nyderlanduose [1153], JAV [1154]). Skirtingai nuo tradicinės akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrinos, kai atsakomybė kyla vertikaliame lygmenyje „akcininkas-bendrovė“, identifikavimo teorijos pagalba taip pat gali būti ignoruojamas įmonių juridinio asmens statusas horizontaliame lygmenyje, t.y. tarp bendrovių-„sesučių“. Esminiu kriterijumi, sprendžiant dėl atsakomybės, laikoma galutinio akcininko bendra kontrolė, įgyvendinama bendrovių-„sesučių“ atžvilgiu[1155].

Tačiau identifikavimo teoriją taikant teismų praktikoje, galimos situacijos, kai akcininko atsakomybė kyla pagal bendrovės prievoles nesant subjektyvaus (akcininko kaltės) arba objektyvaus (pvz., priežastinio ryšio, kontrolės realizavimo) elemento[1156].

[1153] VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 225-226, 436; Kaip antai, Nyderlanduose minima byla 1981 m. *Tepea v. Theal* byla, kurioje, Europos Komisijai paskyrus baudą bendrovei *Tepea BV* ir nespėjus jos išieškoti, bendrovės esminė turto dalis buvo perduota kitai grupės bendrovei *Theal*, o bendrovę *Tepea BV* buvo nuspręstą likviduoti. Atsakomybė buvo pritaikyta turto gavėjui *Theal* (bendrovei-„sesutei“), laikant, kad tas pats galutinis akcininkas ir įmonių direktoriai aktyviai kontroliavo grupės įmones ir įtakojo jų veiklą, todėl bendrovės buvo tarpusavyje taip tampriai susiję, jog neturėtų išvengti atsakomybės. Papildomai buvo pažymėta, kad turto gavėjas atsako už „piktnaudžiavimą bendrovių teise“, kadangi bendrovė-„sesutė“ žinojo, kad tokiu turto perleidimu pažeidžiami Europos Komisijos interesai. Prancūzijoje minimi bendrovių-„sesučių“ konsoliduoto bankroto atvejai, kai šios bendrovės buvo kvalifikuotos fiktyviomis viena kitos atžvilgiu, tačiau bendrovių fiktyvumas nebuvo konstatuotas kontroliuojančio akcininko atžvilgiu.

[1154] DEARBORN *supra,* note 1026, p. 238-239; JAV ekonominio vieneto doktrina horizontaliame lygmenyje dažnai pritaikoma vykdant konsoliduotą bendrovių-„sesučių“ bankrotą, kuris yra jurisprudencijos rezultatas. Štai, minima *Sampsell v. Imperial Paper & Color Corp*., 313 U.S. 215 (1941) byla, kai prieš asmeninį bankrotą fizinis asmuo įnešė savo turtą į uždaro tipo bendrovę. HAMILTON *supra*, note 1013, p. 286-292; Taip pat paminėtinos *New York taxi* bylos (pvz., 1966 m. *Walkovszky v. Carlton,* kurioje buvo 10 bendrovių, kiekviena jų turėjusi po 2 įkeistus automobilius). Šiose bylose teismas, įvertinęs grupės struktūrą ir fragmentaciją, visas grupės įmones kvalifikavo kaip vieną ekonominį vienetą, kartu pažymėdamas, kad atskiras juridinis vienetas yra tik fikcija, klaidinanti visuomenę. Atsakomybė dėl žalos kompensavimo asmeniui, nukentėjusiam dėl delikto, už nemokią bendrovę-“sesutę” buvo pritaikyta kitai bendrovei-“sesutei” (angl. - *fleet liability*), vieno vidinio padalinio atsakomybę absorbuojant viso juridinio asmens mastu (“viena bendrovė yra tik viso didesnio korporatyvinio susivienijimo fragmentas”). Visos įmonių grupės bendrovės-“sesutės” vykdė identišką veiklą (t.y. taksi pervežimo paslaugos), turėjo bendrą personalo valdymą, dispečerinio valdymo sistemą, bendrus tiekėjus, neadekvačią visos grupės bendrovių kapitalizaciją, minimalų įstatymo reikalaujamą civilinės atsakomybės draudimą, nedidelį kiekvienos bendrovės turtą (kiekviena bendrovė turėjo nuo 2 iki 20 automobilių). Išoriniu požiūriu grupė naudojo bendrus verslo ženklus, vienodus automobilius, tas pačias automobilių saugojimo vietas, ir pan. Šioje byloje teismas netaikė atsakomybės kontroliuojančiam akcininkui, iš esmės jį laikydamas pasyviu investuotoju. Be to, skirtingai nuo Kalifornijos valstijos, New York valstijoje neadekvati kapitalizacija *per se* laikoma nepakankamu pagrindu galutinio akcininko atsakomybei.

[1155] POWELL *supra,* note 976, p. 37.

[1156] BLUMBERG, *et al*. *supra*, note 965, p. xx, 12-3-12-49; Štai, JAV teismų praktikoje buvo pavyzdžių, kai siekiant, pašalinti neteisingą rezultatą, buvo remiamasi tik keletu atsakomybės sąlygų, pvz., nesant priežastinio ryšio tarp žalos ir akcininko veiksmų, išimtinai dėl įmonių grupės tarpusavio

Štai, pasitaiko situacijų, kai dalyvio turima (nors ir faktiškai nerealizuota) kontrolė *per se* lemia neribotą atsakomybę pagal kontroliuojamų bendrovių prievoles, nes laikoma, kad akcininko kontrolė savaime suponuoja bendrovės interesų subordinavimą akcininko ar kitų grupės įmonių naudai. Paminėtina praktika Europos Sąjungoje, kuomet 1970 m. ir 1975 m. *SE* statuto projektuose [1157] buvo numatyta, kad kontroliuojančio akcininko atsakomybė kyla, nepriklausomai nuo to, ar išsaugomas bendrovės ir akcininko atskirumas ir savarankiškumas, ar akcininko kontrolė yra faktiškai realizuota ir kokios yra realizavimo pasekmės. Kontrolė buvo siejama su dominuojančia įtaka, vieningu valdymu, kuriuos sąlygoja, pvz., daugumos akcijų valdymas ar balsų turėjimas. Akcininko atsakomybę buvo siekiama įtvirtinta, *inter alia*, pagal prievoles, kilusias iki grupės susiformavimo, ir pagal prievoles, nesusijusias su grupės valdymu (pvz., sąlygotas nenumatytų aplinkybių, tokių kaip rinkos ir konkurencinių sąlygų pasikeitimo, teisinio reglamentavimo pasikeitimo, *force majeure*). Atsakomybė būtų netaikoma tik tuo atveju, jeigu akcininkas paneigtų kontrolės prezumpciją ir įrodytų kontrolės nebuvus. Akcininko atsakomybė kyla, jeigu bendrovė nevykdo prievolės pagal kreditoriaus rašytinį pareikalavimą. Akcininko atsakomybės išplėtimas, ją siejant išimtinai su formaliu kontroliuojančio akcininko statusu, buvo aiškinamas šio akcininko galimybe intensyviai įtakoti bendrovės valdymą, *per se* sąlygojančia bendrovės interesų subordinavimą akcininko interesams, kas turėtų sąlygoti akcininko, nors ir savarankiško bei atskiro nuo bendrovės asmens, atsakomybę[1158].

Realizuojant identifikavimo teoriją dėl sąžiningo įstatymo ar sutarties nuostatų aiškinimo, taip pat galimos situacijos, kai vertikaliame ar horizontaliame lygmenyje pritaikoma vadinamoji griežta atsakomybė[1159]. Atsakomybė be kaltės grindžiama

integracijos ar „perdėto“ fragmentavimo, nesant dominuojančios akcininko kontrolės ir pan. DEARBORN *supra*, note 1026, p. 195-261; JAV pateikiamas bylos, kurioje buvo spręsti mokestiniai klausimai, pavyzdys, kai, nepriklausomai nuo akcininko kontrolės įgyvendinimo, išimtinai funkciškai integrali ekonominė grupės vienovė lėmė akcininko atsakomybę (*Mobil Oil Corp. v. Commissioner of Taxes of Vermont* (445 U. S. 425 (1980)) byla).

[1157] ANTUNES *supra*, note 29, p. 277-303; Tai “organinis” arba *ipso facto* modelis. Europos Sąjungos Devintosios direktyvos dėl įmonių grupės teisės harmonizavimo projektuose (1974-1975 m., 1977 m., 1980 m.), šalia sutartiniu pagrindu veikiančios grupės, taip pat buvo siūloma įtvirtinti akcininko atsakomybę organinio modelio pagrindu. Faktiniu pagrindu veikiančios grupės akcininko atsakomybė buvo siūloma analogiška, kaip ir *SE* statuto projekte. Tačau 1977 m. atsakomybės modelis buvo sušvelninas, įtvirtinant, kad akcininkas neatsako pagal bendrovės prievoles, kurios nebuvo sąlygotos akcininko kontrolės. Pažymėtina, kad alternatyviai taip pat buvo siūloma vadovautis Prancūzijos, Belgijos, Nyderlandų pavyzdžiais dėl *de facto* direktoriaus atsakomybės už netinkamą valdymą.

[1158] ANTUNES *supra*, note 29, p. 283; Autorius mini 1975 m. *SE* statuto projekto preambulę ir 239 str.

[1159] WERLAUFF *supra*, note 999, p. 211, 218; Autorius laikosi pozicijos, jog identiteto teorija įmonių grupėje paremta griežta atsakomybe.

deliktų teisėje žinoma rizikos teorija, jog kiekvienas, gaunantis naudos iš ekonominės veiklos, turėtų prisiimti su ja susijusią riziką ir kompensuoti padarytą žalą net ir nesant tokio asmens kaltės [1160]. Akcininko atsakomybę lemia akivaizdžiai neproporcingas naudos ir rizikos, susijusios su vykdoma veikla, paskirstymas, t.y. kai visuomeniniu požiūriu potencialiai pavojingos ir galinčios sukelti žalą veiklos realizuojamos per kitas grupės bendroves, visas pelnas pervedamas kontroliuojančiam akcininkui, o nuostoliai tenka kreditoriams [1161]. Įmonių grupės veiklos struktūrizavimas ir rizikos perkėlimas atskiroms bendrovėms nelaikomas kaltu *per se,* tačiau atsakomybė kyla dėl pačios rizikingos veiklos, kai pelnas ir tikėtini nuostoliai nenatūraliai išskiriamai, panašiai, kaip, pvz., dėl griežtos gamintojo atsakomybės vartotojams[1162]. Akcininko ar grupės įmonių atsakomybė be kaltės paprastai kyla tais atvejais, kai padidintos rizikos srityse, tokiose kaip chemijos pramonėje, aplinką teršiančių produktų gamyboje, išteklių gavyboje ir pan., veikla vykdoma per ribotos atsakomybės grupės įmones ir, įvykus katastrofoms, kreditorių reikalavimams patenkinti nepakanka rizikingą veiklą vykdžiusių bendrovių turto[1163].

Kadangi atsakomybė horizontaliame lygmenyje, t.y. tarp bendrovių-„sesučių“, *stricto sensu* (liet. – siauraja prasme) nesiderina su tradicine akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrina, kuomet nesąžiningai pasinaudoti bendrovės teisine forma gali tik bendrovę kontroliuojantis asmuo[1164], kai kurie autoriai atsakomybės pritaikymą minėtose ir panašiose situacijose grindžia ta aplinkybe, kad kontroliuojantis akcininkas tam tikru būdu nesąžiningai pasinaudojo visų grupės įmonių teisine

[1160] MAYRAND *supra,* note 1063, p. 1000-1001.
[1161] WERLAUFF *supra*, note 999, p. 212; Minimi teismų praktikos pavyzdžiai, kai, autoriaus nuomone, buvo pritaikyta atsakomybė be kaltės. Štai, dėl akcininko griežtos atsakomybės horizontaliame lygmenyje minimos *New York taksi* bylos JAV (pvz., *Robinson v. Chase Maintenance Corp.*, 20 Misc 2d 90, 190 NYS 2d 773, Sup Ct 1959, kai motininė bendrovė valdė 51 atskirą įmonę, turinčią po 2 automobilius; atsakomybė buvo pritaikyta bendrovėms-“sesutė*ms*” argumentuojant ekonominio vieneto doktrina ir laikant, kad grupės įmonių statusas yra tik fikcija. *Teller v. Clear Serv. Co*., 9 Misc. 2d 495, 503, 173 NYS 2d 183, 1958 m.) bei Danijoje (pvz., *Midtfyns Festivalen*, *UfR* 1997:1642 H byla, kurioje buvo pritaikyta atsakomybė be kaltės susijusiai įmonei horizontaliame lygmenyje, t.y. įmonei-„sesutei“, kurią nuosavybės teise valdė tas pats akcininkas-fizinis asmuo, už bendrovės mokestines prievoles, pastarajai bankrutavus dėl neadekvataus kapitalo vykdytos veiklos atžvilgiu. Pagal įmonių grupės struktūrą pelningos veiklos buvo koncentruojamos vienose grupės bendrovėse, o rizikingos veiklos – kitose). VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p 85-87; Minima JAV teismų praktiką dėl akcininko atsakomybės vertikaliame lygmenyje (pvz*., Amoco Cadiz* byloje, 1978 m.).
[1162] WERLAUFF *supra*, note 999, p. 212-214.
[1163] Doktrinoje minimi katastrofų atvejai, pvz., užteršus aplinką pesticidinėmis medžiagomis dėl toksikuotų dujų išsiliejimo cheminių pesticidų gamykloje *Bhopal*, Indijoje 1984 m., *Amoco Cadiz* naftos išsiliejimas Prancūzijoje 1978 m. ir pan.
[1164] GEVURTZ *supra*, note 34, p. 107.

forma[1165] (pvz., strateginis veiklos fragmentavimas į atskiras bendroves yra dirbtinis, nepagrindžiamas verslo ar kitu teisėtu tikslu, iš esmės susijęs su tam tikros naudos gavimu ar rizikos, kurią galima iš anksto numatyti, išvengimu, įmonių grupės struktūra manipuliuojama)[1166] arba aplinkybe, jog kitos grupės įmonės dalyvauja sandoryje žinodamos apie piktnaudžiavimą. Grupės bendrovių-„sesučių“ atsakomybės pritaikymas horizontaliame lygmenyje taip pat argumentuojamas ir ta aplinkybe, kad atsakomybė galutinio akcininko - fizinio asmens atžvilgiu reikštų kertinio bendrovių teisės principo dėl ribotos atsakomybės paneigimą. Todėl atsakomybė turėtų būti siejama su dirbtinai suskaidytos ekonominės veiklos sudedamųjų dalių apjungimu į vieną vienetą, ir neturėtų būti išplečiama veiklos nevykdančio pasyvaus investuotojo atžvilgiu[1167]. Akcininko ar bendrovių-„sesučių“ atsakomybę, nesant visų civilinės atsakomybės sąlygų, bandoma pateisinti nepakankamu intensyviai besivystančių įmonių grupių reglamentavimu bendrovių teisėje.

Tačiau darbo autorė pritaria pozicijai, kad situacijose, kai dėl akcininko ar vienos iš grupės bendrovių piktnaudžiavimo kitos bendrovės-„sesutės“ neturėjo nepagrįstos naudos ar neatliko nesąžiningų ar neteisėtų veiksmų, atsakomybė turėtų būti taikoma išimtinai nesąžiningus veiksmus atlikusiam asmeniui (t.y. akcininkui)[1168]. Tokią išvadą sąlygoja ir bendrovių-„sesučių“, kurioms perkeliama atsakomybė už kitą grupės įmonę, kreditorių interesai. Priešinga prezumpcija ne tik paneigtų kertinius bendrovių teisės principus[1169], bet ir nulemtų dirbtinį kreditorių diskriminavimą. Nemokių grupės įmonių kreditoriams būtų suteikiamas užtikrinimas

[1165] BLUMBERG, *et al*. *supra*, note 965, p. 14-38-14-39; JAV teismų praktikoje atsakomybė gali būti pritaikoma ne visoms horizontaliame lygmenyje veikiančioms grupės bendrovėms, bet tik toms grupės įmonėms, kurių veikla kvalifikuotina kaip viena (pvz., bendrovėms dėl analogiškos vykdomos veiklos pobūdžio) (pvz., *Tigrett v. Pointer*, 590 S. W.2d 375 (Tex. Civ. App. 1979).

[1166] *Ibidem*, p. 12-26-12-27; JAV teismų praktikoje žinomas kaip „nepateisinamas grupės fragmentavimas“.

[1167] MUSCAT *supra*, note 31, p. 414; WERLAUFF *supra*, note 999, p. 212-214; Bendros pozicijos dėl griežtos atsakomybės taikymo akcininkų-fizinių asmenų atžvilgiu nėra. GEVURTZ *supra*, note 34, p. 104; Atsakomybės taikymui subjektas neturėtų turėti teisinės reikšmės, akcininko kaip dalyvio atsakomybė turėtų būti realizuojama ir įmonės, ir fizinio asmens atžvilgiu.

[1168] VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 529.

[1169] GEVURTZ *supra*, note 34, p. 107-108; ANTUNES *supra*, note 29, p. 306-307, 312-313; Akcininko kaip dalyvio atsakomybės sąsaja su turima, tačiau nerealizuota kontrole kritikuojama, *inter alia*, ir dėl neefektyvių ekonominių pasekmių. Tikėtina nemokumo grėsmė įmonių grupės mastu sąlygotų išaugusius atstovavimo kaštus (t.y. akcininkas siektų užtikrinti ypač intensyvią įmonių grupės valdymo priežiūrą, valdymo sprendimai būtų koncentruojami galutinio akcininko lygmenyje), ribotų akcijų perleidimą, nes akcijų vertė priklausytų nuo visos grupės verslo vertės, bei kapitalo pritraukimą ir todėl investicijas. Be to, tokia atsakomybė būtų nepateisinama ir akcininko požiūriu, kadangi jam tektų atsakomybė ir tuomet, kai akcininkas neturi galimybės įtakoti bendrovių valdymo organų verslo sprendimų.

mokių grupės įmonių kreditorių sąskaita, įmonių grupės kreditoriai galėtų tikėtis didesnės apsaugos negu bendrovių, veikiančių ne grupėse, kreditoriai. Kreditorių apsauga tam tikrais atvejais būtų neproporcinga, kadangi kreditorių reikalavimų patenkinimas būtų garantuojamas grupės turtu, nors šių reikalavimų neįvykdymo nelėmė akcininko elgesys.

Panašiose situacijose, kai identifikavimo teorijos pagrindu siekiama pritaikyti grupės įmonių atsakomybę vertikaliame ar horizontaliame lygmenyje, pirmiausia turėtų būti analizuojamas grupės santykių kvalifikavimas pagal partnerystės sutarties požymius[1170], bendrų paslaugų teikimas ar žalos padarymas bendrais veiksmais, kuomet grupės įmonių atsakomybė yra solidari. Vien tik išimtinai aplinkybė, kad investuotojas pasirenka verslą vykdyti per bendrovės teisinę formą, idant būtų išvengta neribotos dalyvio atsakomybės, *per se* negali būti laikoma nesąžiningu akcininko elgesiu ir nepateisina akcininko, kaip dalyvio atsakomybės[1171]. Darbo autorė sutinka su išsakoma pozicija, kad viešuoju požiūriu socialiai reikšmingų interesų apsauga, kurios neįmanoma užtikrinti akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrina ar kitais funkciškai analogiškais teisiniais institutais, turėtų būti sprendžiami atskirų teisės šakų ar institutų pagalba (pvz., aplinkos apsaugos teisės normomis ar kitomis normomis, reguliuojančių socialiai naudingą, bet rizikingą veiklą)[1172].

Taigi, darbo autorės nuomone, modifikuota akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrina pagrįstai nebuvo perimta daugumoje valstybių bei euro-regioniniu lygmeniu. Šiuo atveju tiesmukiškas galių ir atsakomybės santykio principo realizavimas gali sąlygoti fundamentalių bendrovių teisės principų (bendrovės atskirumo; ribotos atsakomybės) paneigimą, o ypatingai neaiškios modifikuotos doktrinos sąlygos padaryti šią doktriną nepritaikomą. Todėl pagal šiandienines bendrovių teisės tendencijas laikomasi principo, pagal kurį akcininko atsakomybė siejama ne išimtinai su turimomis galiomis, bet su realizuotomis galiomis.

[1170] SCHMIDT, Robert. Partnership Approaches in South African Company Law: Same Label, Different Meanings. *The South African Law Journal*, 2001, Nr. 118 [interaktyvus], p. 115-116, 124. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 208-09-14]; Minimi šios teorijos atstovai Milo D., Welling B. Tačiau autoriai, kritikuoja šią poziciją dėl doktrininio pagrindimo trūkumo, kadangi partnerystės kvalifikacijai reikšminga visų jungtinės veiklos partnerių teisė tvarkyti bendrus reikalus, kurios neturi dukterinė bendrovė akcininko, savarankiškai veikiančio grupėje, atžvilgiu.

[1171] FLETCHER *supra,* note 1012, p. 563.

[1172] WERLAUFF *supra,* note 999, p. 205.

6.2.1.3 Dualistinis požiūris

Šalia tradicinio požiūrio į akcininko kaip dalyvio atsakomybę, besiremiančio ortodoksine bendrovių teise, bei priešinga prezumpcija grindžiamo modifikuoto požiūrio, propaguojančio ekonominio vieneto teoriją, paminėtinas specifinis, nedaugeliui valstybių būdingas dualistinis požiūris. Tokių jurisdikcijų teisėje įtvirtinamas dvejopas akcininko atsakomybės režimas, t.y. paremtas turima kontrole arba netinkamu elgesiu. Štai, Vokietijoje, priklausomai nuo to, kokiu formaliu teisiniu pagrindu (t.y. pagal įstatyminę prezumpciją ar savanoriškai, rašytinės sutarties pagrindu) veikia uždaro tipo įmonių grupė, dalyvio atsakomybė apima:[1173] (i) objektyvią dalyvio atsakomybę pagal įmonės prievoles rašytinės sutarties pagrindu veikiančioje *GmbH* įmonių grupėje, ir (ii) dalyvio atsakomybę už žalą, padarytą nesąžiningu elgesiu *de facto GmbH* įmonių grupėje.

Skirtingai nuo *GmbH*, Vokietijoje kreditorių teisių apsauga atviro tipo akcinių bendrovių (*AG*) grupėse yra sureguliuota specifiškai. Įmonių grupėje, kuri veikia dominavimo ar panašios sutarties pagrindu ir kurioje kontroliuojama bendrovė yra *AG*, akcinės bendrovės akcininkui suteikiama teisė duoti bendrovei privalomus nurodymus, dukterinės bendrovės interesai gali būti subordinuojami grupės, kitos grupės įmonės ar akcininko interesams, grupės viduje taip pat pripažįstama galimybė perskirstyti pelną (nuostolį), nesilaikant kapitalo palaikymo taisyklių. Taigi, sutartiniu pagrindu veikiančioje įmonių grupėje, preziumuojamas akcinės bendrovės, kaip savarankiško juridinio vieneto, autonomiškumo paneigimas įmonių grupės ar akcininko naudai, dėl ko kyla papildoma rizika įmonių grupės kreditoriams ir nesusijusiems akcininkams. Užtikrinant kreditorių interesų apsaugą, akcininkui tenka visa bendrovės veiklos rizika, kadangi minėtos akcininko teisės yra subalansuotos su akcininko sinalagmantinėmis pareigomis ir vidine atsakomybe bendrovei. Kaip antai, finansiniams metams pasibaigus, akcininkus privalo kompensuoti visus bendrovės metinius nuostolius, nepriklausomai nuo šių nuostolių susiformavimo teisinių ir faktinių aplinkybių bei akcininko veiksmų, įtakojančių šių nuostolių susiformavimą. Ši pareiga kompensuoti nuostolius kyla nepriklausomai nuo to, ar kontrolės teisė buvo realizuota ir ar tinkamai realizuota, tokiu būdu užtikrinamas bendrovės mokumas, o kartu, netiesiogiai, ir kreditorių teises. Be to, akcininkui, valdančiam 95

[1173] ANTUNES *supra*, note 29, p. 484-488.

procentus akcinės bendrovės (*AG*) kapitalo ir visuotiniame akcininkų susirinkime nusprendusiam dėl bendrovės integravimo į įmonių grupę, laikoma, kad kontroliuojama bendrovė ekonominiu požiūriu yra kontroliuojančio akcininko padalinys, taigi, kreditorių interesai užtikrinami akcininko tiesiogine (išorine) ir solidaria atsakomybe pagal visas bendrovės prievoles kreditoriams[1174]. Tačiau *de facto* akcinių bendrovių (*AG*) grupėje preziumuojamas kiekvienos grupės įmonės-narės savarankiškumas ir autonomiškumas, ir akcininko atsakomybė kyla už konkrečiais akcininko veiksmais bendrovei padarytą žalą kiekvienu konkrečiu atveju (akcininko atsakomybė vidinė)[1175].

Teismų praktikoje dalyvio atsakomybei sutartiniu pagrindu veikiančioje *GmbH* grupėje pagal analogiją taikomos sutartiniu pagrindu veikiančios *AG* grupės taisyklės[1176]. Tuo tarpu dalyvio atsakomybė faktiškai susiformavusioje *GmbH* grupėje ilgą laiką priklausė nuo to, ar grupė laikytina paprasta, ar kvalifikuota *GmbH* grupe. *GmbH* grupė laikoma paprasta *de facto* grupe, jeigu bendrovė veikia sąlyginai savarankiškai ir autonomiškai, o dalyvio duodami nurodymai vienkartiniai, kontroliuojamai įmonei padaroma žala gali būti individualizuojama pagal atskirus sandorius ar veiksmus[1177]. *De facto GmH* grupė buvo laikoma kvalifikuota, jeigu kontroliuojančio dalyvio įtaka buvo nuolatinė ir intensyvi. Dalyvio atsakomybei kvalifikuotoje *de facto GmH* grupėje pagal analogiją buvo pritaikyti įstatyminės

[1174] ANTUNES *supra*, note 29, p. 314, 320-323; Ši situacija vadinama įmonių integralumu.

[1175] *Ibidem*, p. 323-324, 332-364; Nediskutuojant dėl skirtingos kreditorių apsaugos, kurią lemia formalumai (t.y. esant realiai kontrolei ir formaliam šios kontrolės įforminimui sutartimi ir nesant sutarties įforminimo reikalaujama forma), pagrįstumo, paminėtina, kad pagal Vokietijos Akcinių bendrovių įstatymo 311 str. *AG,* priklausančios *de facto* grupei, bendrovės kreditoriams akcininkas privalo atlyginti jo konkrečiais veiksmais dėl bendrovės interesų subordinavimo padarytą žalą, kurią apskaičiuojant siekiama atstatyti padėtį, kuri būtų buvusi nesant bendrovės interesų subordinavimo konkrečių veiksmų atžvilgiu. Lyginamas tariamai ekonomiškai savarankiškos bendrovės elgesys analogiškoje situacijoje, kuomet tokia bendrovė veiktų savo interesais. Toks *de facto* įmonių grupės atsakomybės modelis nuolat kritikuojamas, kadangi, *de facto* įmonių grupėje esant nuolatinei akcininko kontrolei, sudėtinga įrodyti nenaudingą akcininko įtaką bendrovės veiklai konkrečių bendrovės sprendimų ar sandorių atžvilgiu, individualizuoti žalingus veiksmus ir padarytos žalos dydį. Šios normos neefektyvumą atspindi tai, kad teismų praktikoje ieškinių minėtos normos pagrindu praktiškai nėra.

[1176] Skirtingai nuo *AG*, *GmbH* dalyviai įstatymo pagrindu turi teisę duoti privalomus nurodymus valdymo organams, todėl šiuo požiūriu grupės sutarties sudarymas nėra tikslingas. Tačiau grupės sutarties naudingumas grindžiamas galimybe subordinuoti įmonės interesus grupės interesams, o taip pat mokestinė nauda (t.y. sutarties pagrindu suformuojama grupė mokesčių tikslais, ir apmokestinamas ne kiekvienas narys atskirai, o bendras grupės rezultatas. Vieniems grupės nariams dirbant nuostolingai, o kitiems pelningai, apmokestinant bendrą rezultatą gaunama mokestinė nauda) (Daugiau apie *GmbH* įmonių grupes žr. ASSMANN; LANGE; SETHE *supra,* note 67, p. 155).

[1177] VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 54; 1989 m. *ITT* byla (dėl dalyvio atsakomybės kompensuoti per dideliu valdymo ir know-how paslaugų mokesčiu padarytą žalą įmonei paprastoje *de facto GmbH* grupėje).

atsakomybės principai, įtvirtinti sutartiniu pagrindu veikiančioje *AG* grupėje, kadangi tokioje grupėje centralizuotas valdymas ir faktinės kontrolės intensyvumas įgyvendinami tokia apimtimi, kuri būtų įmanoma tik veikiant sutartiniu pagrindu[1178]. Kvalifikuotoje *de facto GmbH* grupėje kontroliuojančio dalyvio atsakomybę sąlygojo išimtinai organizacinė struktūra, kuri nulėmė rizikos prisiėmimą už įmonės integravimą į grupę. Tokioje grupėje atsakomybė buvo siejama su dalyvio turima kontrole, preziumuojant, kad kontrolė savaime sąlygoja įmonės interesų subordinavimą ir autonomiškumo praradimą dalyvio ar įmonių grupės naudai, tuo padarant žalos kreditoriams. Tačiau teismų praktika palaipsniui keitėsi, nusprendus, kad dalyvio kontrolės egzistavimas savaime nepreziumuoja kontroliuojančio dalyvio atsakomybės, žalos faktas turėtų būti grindžiamas kontroliuojamos įmonės interesų pažeidimu[1179]. Tais atvejais, kai įmonės kreditorių reikalavimai negalėjo būti patenkinti iš įmonės turto, buvo taikoma kontroliuojančio dalyvio tiesioginė atsakomybė *GmbH* kreditoriams[1180]. Kvalifikuotos *de facto GmH* grupės doktrinos pagalba iš esmės buvo realizuojama dalyvio atsakomybė dėl netinkamo grupės valdymo.

Pastebėtina, kad teismų praktika susilaukė kritikos dėl dogmatinio dalyvio atsakomybės kvalifikuotoje *de facto GmbH* grupėje pagrindimo. Kaip antai, atsižvelgiant į kvalifikuotos *de facto GmbH* grupės prilyginimą sutartiniu pagrindu veikiančiai įmonių grupei, kai kurių autorių nuomone, *de facto GmbH* grupės atveju turėtų iškilti ne dalyvio atsakomybė bendrovės kreditoriams, bet tarpusavio faktiškai susiformavusios grupės įmonių atsakomybė; žalą, padarytą valdant kontroliuojamą

[1178] Kvalifikuotoje *de facto GmbH* grupėje kontroliuojančio dalyvio atsakomybę suformavo jurisprudencija, t.y. 1985 m. *Autokran* byla (dėl dalyvio atsakomybės, kai jo intensyviai ir nuolat kontroliuota įmonė tapo nemoki*;* dalyvis buvo vieninteliu dalyviu 7 *GmbH*, vėliau tapusiose nemokiomis) bei 1991 m. *Video* byla (dėl atsakomybės vieninteliam nemokios įmonės dalyviui; lygiagrečiai šis asmuo taip pat valdė kitas *GmbH* bei pats vykdė analogišką veiklą, kaip ir nemoki *GmbH*). Pastebėtina, kad pagal abiejų bylų aplinkybes dalyvis taip pat buvo ir nemokia tapusia įmonės direktoriumi. *Autokrano* byloje buvo pažymėta, kad dalyvis neatsako už įmonės nuostolių kompensavimą, įrodęs, jog apdairus nepriklausomos įmonės valdytojas būtų analogiškai valdęs *GmbH*. *Video* byloje teismas, pažymėjo, kad dalyviui įrodžius, kad nuostoliai yra sąlygoti išorinių aplinkybių, nesusijusių su jo įtaka (kontrole) įmonei, atsakomybė už tokius nuostolius jam nekyla. Taigi, skirtingai nuo *Autokran* bylos, kurioje svarbi kaltė objektyviąja prasme, *Video* byloje kaltė nustatoma pačios grupės struktūros pagrindu, teisinę reikšmę turi priežastinis ryšys tarp dalyvio įtakos ir padarytos žalos. Teismas nepateikė gairių dėl atsakomybės apimties, pažymėdamas, kad dalyvio atsakomybė neapsiriboja įnašais į kapitalą (Daugiau žr. ASSMANN; LANGE; SETHE *supra,* note 67, p. 168; WIRTH; ARNOLD; GREENE *supra*, note 370, p. 23; ANTUNES *supra*, note 29, p. 373, 440-455).

[1179] VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 58; 1992 m. *TBB* byla, 122 BGHZ, 123 (dėl dalyvio atsakomybės pagal nemokios *TBB* prievoles).

[1180] VOLHARD (*Group*) *supra*, note 1035, p. 266.

GmbH, kontroliuojantis dalyvio turėtų atlyginti įmonei[1181]. Dalyvio atsakomybė kvalifikuotos *de facto GmbH* grupės atveju buvo laikoma analogiška atsakomybei neadekvačios kapitalizacijos situacijoje[1182].

Dėl dalyvio atsakomybės pagal kvalifikuotos *de facto GmbH* grupės doktriną dalyvio atsakomybės doktrina, paremta piktnaudžiavimu teise, iš esmės atliko tik pagalbinį vaidmenį ir buvo taikoma subsidiariai kitiems teisių gynybos būdams, kaip *ultima ratio*, ir labai retai[1183].

Tačiau beveik po 20 metų Vokietijos teismai nusprendė atsisakyti kvalifikuotos *de facto grupės* doktrinos (t.y. analogijos su atsakomybe formalioje sutartiniu pagrindu veikiančioje *AG* grupėje), ir dalyvio atsakomybę susieti su „destruktyvaus elgesio“ doktrina (vok. – *existenzgefahrdender oder existenzvernichtender eingriff*)[1184]. Pagal destruktyvaus elgesio doktriną netaikoma prezumpcija, kad dalyvio intensyvi kontrolė grupės įmonių struktūros pagrindu savaime sąlygoja dalyvio atsakomybę, dalyvio atsakomybė grindžiama netinkamu dalyvio kontrolės įgyvendinimu. Destruktyvaus elgesio doktrina suprantama kaip įmonės turto perdavimas dalyviui, kuris gali pasireikšti bet kokia forma (pvz., bendrovei įvykdžius dalyvio prievoles, neatlygintinai perduodant turtą dalyviui), kai tinkamai neįvertinami *GmbH* interesai, neįsitikinama, jog šio turto neprireiks įmonės kreditorių reikalavimų patenkinimui, ir tokiu turto perdavimu sukeliamas įmonės nemokumas. Kertinis elementas, įvertinant elgesį kaip destruktyvų, yra įmonės turto perdavimas dalyviui nesilaikant nustatytų pelno paskirstymo ar kapitalo mažinimo taisyklių bei įprastų sandoriams taikomų taisyklių[1185]. Dalyvio atsakomybė pagal šią doktriną taikytina, jeigu dalyvio elgesys dėl perimto turto sąlygojo kontroliuojamos *GmbH* nemokumą, dėl ko įmonė negalėjo vykdyti prievolių, ir nėra galimybių identifikuoti kiekvieną

[1181] *Ibidem*.
[1182] VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 154; Minimas atstovas Wilhelm.
[1183] ALTING *supra*, note 966, p. 197, 220; SINGHOF *supra*, note 990, p. 154-155; WIRTH; ARNOLD; GREENE *supra*, note 370, p. 23-24, 190-191.
[1184] MERKT; SPINDLER *supra,* note 30, p. 174-176; MULLER *supra,* note 262, p. 88; 2001 m. *Bremer Vulkan* byla suformavo praktiką dėl destruktyvaus elgesio doktrinos (atsakomybė dalyviui, kuris keldamas grėsmę dukterinės įmonės veiklos tęstinumui, perima įmonės turtą, nesilaikydamas formalių turto susigrąžinimo reikalavimų). VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 61, 260-263; Taip pat minima 2002 m. *KBV* byla, kurioje įmonės turtas ir veikla buvo perduoti naujai įsteigtai grupės įmonei, o didžioji dalis įsipareigojimų palikti įmonėje, kuri buvo likviduojama dėl bankroto. Teismas sprendė, jog dalyvio ribota atsakomybė grindžiama kapitalo koncepcija, todėl *GmbH* turtas pirmiausia skirtas kreditorių reikalavimų patenkinimui. Dalyvis neturi pareigos tęsti įmonės veiklos, tačiau turtą iš įmonės gali susigrąžinti tik įstatymo nustatyta tvarka. Dalyvis, pažeidžiantis šias taisykles, piktnaudžiauja *GmbH* teisine forma ir praranda ribotos atsakomybės privilegiją. Taigi, teismas argumentavo piktnaudžiavimu teise.
[1185] MULLER *supra*, note 140, p. 105-106.

neteisėtą sandorį, adekvačiai kompensuojant padarytą žalą ar grąžinant neteisėtai išmokėtą turtą, kuris reikalingas įmonės kapitalui palaikyti[1186]. Destruktyvus elgesys sąlygoja dalyvio atsakomybę pagal visas įmonės prievoles kreditoriams[1187].

Pastebėtina, kad mokslininkai nesutaria dėl dogmatinio destruktyvaus elgesio doktrinos pagrindimo. Atsižvelgdami į teismų praktiką, dalyvio atsakomybę kildinančią iš Vokietijos CK 826 str., iš kurio išsivystė piktnaudžiavimo teise doktrina[1188], yra mokslininkų, kurie dalyvio atsakomybę destruktyvaus elgesio doktrinos pagrindu laiko hibridine, kaip apimančią ir piktnaudžiavimą teise, ir trečiųjų asmenų teises apsaugančiųjų nuostatų pažeidimą[1189]. Kitų mokslininkų nuomone, destruktyvus elgesys nenagrinėtinas piktnaudžiavimo teise koncepcijos pagrindu[1190]. Destruktyvus elgesys savaime laikomas *contra bonos mores,* jeigu dėl tokio dalyvio elgesio įmonė negali vykdyti įsipareigojimų kreditoriams, ir dalyvio galėjo numatyti tokius veiksmų rezultatus. Dalyvio atsakomybė kyla ne tiek dėl piktnaudžiavimo, pasinaudojus bendrovės teisine forma, kiek dėl netinkamo įmonės turto panaudojimo, kuris būtų panašiai kaip ir nesilaikius kapitalo koncepcijos, nes destruktyvaus elgesio doktrinos tikslai yra analogiški kapitalo koncepcijos tikslams; šia doktrina užpildomos spragos situacijose, kuriose neįmanoma pritaikyti kapitalo koncepcijos[1191].

Jurisprudencija dėl dalyvio atsakomybės destruktyvaus elgesio doktrinos pagrindu kol kas iki galo nėra susiformavusi. Štai, pradžioje buvo laikoma, kad dalyvis, praradęs ribotos atsakomybės apsaugą, atsako kreditoriams dėl jų teises apsaugančių normų pažeidimo, t.y. atsakomybė išorinė[1192]. Vėliau, teismų praktika

[1186] ANDENAS; WOOLDRIDGE *supra*, note 26, p. 465; Taip pat minima Vokietijos Aukščiausiojo teismo praktika dėl atsakomybės pritaikymo destruktyvaus elgesio pagrindu netiesioginiam dalyviui (BGH II ZR 206/02 (*Autohandler*), [2005] ZIP 117, BGH II ZR 256/02 (*Unterschlagung*) {2005] ZIP 250).

[1187] VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 61, 262, 464; Šią poziciją patvirtina teismų praktika, jai pritaria M. Lutter, A. Cahn.

[1188] *Ibidem*, p. 142.

[1189] MERKT; SPINDLER *supra,* note 30, p. 176; The European Law Centre. *European Current Law Year Book*. London: Sweet & Maxwell, 2005, p. 1051; Kaip antai, minima Vokietijos teismų praktika, kuomet vieninteliam *GmbH* dalyviui ir įmonei-„sesutei“ (*GmbH*) buvo pritaikyta atsakomybė įmonės kreditoriams dėl delikto Vokietijos CK 826 str. pagrindu. Teismas sprendė, kad siekiant išvengti įmonės kreditorių reikalavimų patenkinimo, įmonės kapitalas sąmoningai buvo perkeltas į įmonę-„sesutę“ (II ZR 302/02, 2004-09-09) [2005] N.J.W. 145)).

[1190] MULLER *supra*, note 140, p. 105.

[1191] MULLER *supra*, note 140, p. 106; ANDENAS; WOOLDRIDGE *supra,* note 26, p. 466; Tačiau dalyvio atsakomybę grindžiant Vokietijos CK 826 str., *GmbHG* 30 str. ir 31 str., kurie riboja kapitalo neteisėtą paskirstymą dalyviams, netaikytini (*Trihotel* byla).

[1192] Pagal teismų praktiką iki 2005 m. dalyvio atsakomybė buvo laikoma tiesiogine atsakomybe kreditoriams. The European Law Centre. *European Current Law Year Book*. London: Sweet &

pasikeitė, dalyvio atsakomybę kvalifikuodama vidine ir mokios, ir nemokios įmonės atžvilgiu, t.y. įtvirtindama atsakomybę *GmbH*, bet ne jos kreditoriams [1193]. Mokslininkai taip pat diskutuoja ir dėl šios doktrinos vaidmens. Laikoma, kad atsakomybė destruktyvaus elgesio pagrindu turėtų būti taikoma subsidiariai tiems atvejams, kurių neapima kapitalo koncepcija; manoma, kad kapitalo neadekvatumas vykdomai veiklai gali neišlikti savarankišku dalyvio atsakomybės, paremtos piktnaudžiavimu teise, pagrindu, jeigu dalyvio atsakomybė galėtų būti realizuojama pagal „destruktyvaus elgesio“ koncepciją[1194]. Dalyvis atsako dėl piktnaudžiavimo teise tik tais atvejais, kai formaliai laikomasi visų teisės aktų reikalavimų, nėra neadekvačios kapitalizacijos, turto sumaišymo ir pagrindų atskirų subjektų identifikavimui, tačiau įmonės teisine forma ir ribotos atsakomybės privilegija buvo piktnaudžiauta, padarant žalos tretiesiems asmenims[1195].

Taigi, Vokietijoje dalyvio atsakomybės doktrina, paremta piktnaudžiavimu teise, ir toliau lieka išimtinai pagalbine, jos pritaikymas tikėtinas dėl kreditorių teisių pažeidimo, pasinaudojus bendrovės teisine forma, tik tais atvejais, kai nėra galimybių pritaikyti kitų gynybos būdų[1196].

Reziumuojant, pastebėtina, kad, Vokietijoje savitą situaciją dėl dalyvio atsakomybės sąlygoja ne tik specifinis *AG* grupių teisinių reguliavimas ir jo įtaka *GmbH* grupėms, bet ir pačios *GmbH* teisinio reglamentavimo specifiškumas – (i) *GmbH* dalyvio teisė duoti privalomus nurodymus įmonės valdymo organams (tuo pačiu doktrinoje pripažįstama, jog nėra aišku, kokia apimtimi šie nurodymai gali būti nenaudingi įmonei, kokia apimti įmonės interesai gali būti subordinuojami grupės interesams); (ii) ribojimas juridiniam asmeniui būti *GmbH* valdymo organo nariu; (iii) ypatingai platus kapitalo koncepcijos realizavimas (Vokietija minima kaip *quasi-*

Maxwell, 2002, p. 1238, case 2513; Štai, Vokietijos teismų praktikoje buvo spręsta, kad dalyviai gali pasinaudoti ribotos atsakomybės apsauga, jeigu *GmbH* kapitalas išimtinai naudojamas įmonės veiklai bei kreditorių reikalavimų patenkinimui. Dalyviai, pažeidę pareigą užtikrinti kapitalo panaudojimą kreditorių interesų apsaugai, laikomi piktnaudžiavę įmonės teisine forma ir negali pasinaudoti *GmbHG* 13 str. 2 d., numatančios, jog įmonės kreditorių reikalavimai tenkinami išimtinai iš įmonės turto, apsauga, todėl tiesiogiai atsako įmonės kreditoriams (II ZR 300/0, 2002-06-24) [2002] N.J.W. 3024).

[1193] MULLER *supra*, note 140, p. 106-107; BGH bylos – 2008-01-07 II ZR 314/05, WM 2008, 302, 304; 2007-07-16 II ZR 3/04, NJW 207, 2689 (*Trihotel*); Vokietijoje nemokios įmonėje kreditoriai neturi tiesioginės reikalavimo teisės, šią teisę įgyvendina nemokios įmonės administratorius.

[1194] *Ibidem*, p. 103-104; Minima 2006 m. teismo praktika, kai dalyviui kilo atsakomybė pagal nemokios *GmbH* prievoles destruktyvaus elgesio pagrindu, kadangi įmonės veikla buvo vykdyta be pakankamo finansavimo, nors dalyviai turėjo galimybę numatyti būtinus finansinius poreikius.

[1195] VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 262-263; Minimas M. Lutter, kurio nuomone dalyvio atsakomybė piktnaudžiavimo teise pagrindu galėtų kilti, pvz., panašiose situacijose, kaip *New York taxi* bylose.

[1196] MULLER *supra*, note 140, p. 105; Minimi šios pozicijos atstovai P. Hommedhoff, M. Lutter.

alter ego doktrinos šalininkė, kadangi dalyvių atsakomybė už neteisėtai gautas išmokas, pvz., dividendus, kyla bendrovės, bet ne kreditorių atžvilgiu, šių išmokų grąžinimas grindžiamas kapitalo palaikymo taisyklėmis)[1197], o taip pat teisinis reglamentavimas, kai dalyvio nesąžiningas elgesys vertinamas per atsakomybę dėl trečiųjų asmenų teises apsaugančių nuostatų pažeidimo.

Dualistinės praktikos pavyzdžiu taip pat paminėtina Rusija, kurioje žinomas dvejopas akcininko atsakomybės režimas, paremtas turima kontrole arba netinkamu elgesiu. Rusijoje yra įtvirtinta solidari motininės bendrovės atsakomybė pagal dukterinės bendrovės prievoles, kurios kyla iš sandorių sudarytų pagal motininės įmonės nurodymus[1198]. Teismų praktikoje ši įstatymo nuostata aiškinama kaip solidari atsakomybė, bet ne solidari prievolė, kurią būtų galima reikalauti įvykdyti natūra[1199]. Taip pat įtvirtinama akcininko subsidiari atsakomybė pagal bendrovės prievoles dėl nesąžiningo elgesio. Rusijos CK II d. 56 str. 3 d. 2 par. numato subsidiarią dalyvio atsakomybę pagal juridinio asmens prievoles, jeigu dalyvio, turinčio galimybę įtakoti bendrovės veiklą, veiksmai sukėlė bendrovės nemokumą (bankrotą) ir bendrovė neturi pakankamai turto prievolių įvykdymui[1200]. Ši išimtis detalizuojama Rusijos ABĮ 3 str. 3 d., kurioje įtvirtinama, kad akcininko atsakomybė kyla tik dėl sąmoningų veiksmų, nulėmusių bendrovės bankrotą (t.y., kai akcininkas įgyvendindamas savo, kaip dalyvio, teises, įtakojo bendrovės veiklą, pvz., sudarant ar atsisakant sudaryti reikšmingą sutartį, ir dėl turimos patirties, informacijos ar kitų aplinkybių neabejotinai žinojo apie tokio elgesio pasekmes, galinčias sukelti bendrovės bankrotą; būtinas priežastinis ryšys tarp nemokumo ir akcininko

[1197] BUXBAUM, Richard M. The Formation of Marketable Share Companies. Chapter 3. *In* CONARD, Alfred, chief ed., *et al*. *International Encyclopedia of Comparative Law*. *Business and Private Organizations*. Tübingen: J.C.B. Mohr; The Hague; Paris: Mouton, 1974. Vol. XIII, p. 39; Tradiciškai, neteisėtos išmokos akcininkams, reprezentuojančios nepakankamą bendrovės ir akcininkų turto atskirumą, yra viena iš sąlygų taikant akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktriną.

[1198] МОЛОТНИКОВ, Александр Евгеньевич. *Ответственность в акционерных обществах*. Москва: Волтерс Клувер, 2006, p. 91, p. 116-117, 145-148, 212; Kadangi motininė bendrovė nurodymus dėl sandorių sudarymo dukterinei įmonei gali duoti tik sutarties ar įstatų pagrindu, doktrinoje pažymima dėl šios normos neveiksmingumo. ТИХОМИРОВ, Михаил Юрьевич, ред. *Комментарий к федеральному закону об акционерных обществах: в новой редакции*. Москва: Издание г-на Тихомирова М., 2009, p. 64-68; ABĮ 6 str. 3 d. 2 par. БОРИСОВ *supra*, note 188, p. 137-138; Rusijos CK 105 str. 2 d. 2 par.; КЫРОВ, Александр Александрович. *Комментарий к федеральному закону "Об акционерных обществах"*: [научное издание]. Москва: Проспект, 2009, p. 27-30.

[1199] САРБАШ *supra*, note 730, p. 276.

[1200] БОРИСОВ *supra*, note 188, p. 72-73, 86; Pagal Rusijos CK 65 str. 2 d. nemokumo (bankroto) teisinė pasekmė - juridinio asmens likvidavimas.

elgesio) [1201] . Specifiškai, taip pat išskiriama subsidiari motininės bendrovės atsakomybė pagal nemokios dukterinės bendrovės prievoles, jeigu motininė bendrovė sąmoningai privedė dukterinę bendrovę prie bankroto [1202] . Subsidiari akcininko atsakomybė suprantama pagal Rusijos CK 399 str., t.y. kaip deliktinė atsakomybė[1203]. Pastebėtina, kad doktrinoje dalyvio atsakomybę dėl nesąžiningų veiksmų siūloma grįsti piktnaudžiavimu teise[1204].

6.2.1 dalies apibendrinimas

Šiandieninėje paskirų jurisdikcijų teisėje vyrauja tradicinė akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrinos samprata, besiremianti ortodoksine bendrovių teise (t.y. kiekviena bendrovė suvokiama kaip savarankiškas subjektas, preziumuojamas bendrovės ir akcininko atskirumas bei akcininko ribota atsakomybė, šių principų nesilaikoma tik išimtinais atvejais). Pagal vėliau išsivysčiusią modifikuotą akcininko atsakomybės doktriną akcininko atsakomybė remiasi išimtinai turima, bet ne realizuota kontrole. Tačiau modifikuotam požiūriui nepavyko įsitvirtinti ir nukonkuruoti klasikinio požiūrio. Minimalistinis teisinis reguliavimas ir didelė teismų diskrecija, taikant akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktriną, įvairiose valstybėse savaime sąlygoja nevienodą šios doktrinos taikymo praktiką, o modifikuota doktrinos samprata tik ne dar labiau apsunkina jos pritaikymą, bet ir sąlygoja pamatinių bendrovių teisės principų paneigimą.

Taigi, šiandieninėje bendrovių teisėje laikomasi modifikuoto galių ir atsakomybės santykio principo (lot. - *ubi commoda ibi incommoda*), pagal kurį akcininko atsakomybė siejama ne išimtinai su turimomis galiomis, bet su nesąžiningai realizuotomis galiomis. Atsakomybės pagal šią doktriną subjektas yra specialus, t.y. aktyvus kontroliuojantis akcininkas. Aplinkybė, kad akcininkas valdo ne visas akcijas atsakomybės apimčiai teisinės reikšmės neturi, tačiau pasyvus

[1201] ТИХОМИРОВ *supra*, note 1198, p. 49-55; КЫРОВ *supra*, note 1198, p. 19-20.
[1202]МОЛОТНИКОВ *supra*, note 1198, p. 113-117, 148-150; БОРИСОВ *supra*, note 188, p. 137-138; Rusijos CK 105 str. 2 d. 3 par.; ТИХОМИРОВ *supra*, note 1198, p. 64-68; Rusijos Akcinių bendrovių įstatymo 6 str. 3 d. 3 par.
[1203] ВИТРЯНСКИЙ, В. В. *In* БРАГИНСКИЙ, М. И.; ВИТРЯНСКИЙ, В. В. *Договорное право. Книга первая. Общие положения*. 3-е изданние. Москва: Статут, 2009, 631-635; МОЛОТНИКОВ *supra*, note 1198, p. 113; ТИХОМИРОВ *supra*, note 1198, p. 55.
[1204] ПОРОТИКОВА *supra*, note 44, p. 225; МОЛОТНИКОВ *supra*, note 1198, p. 113.

investuotojas, valdantis kontrolinį akcijų paketą, *per se* nėra atsakomybės pagal šią doktriną subjektu.

Pagal klasikinę doktrinos sampratą akcininko atsakomybė yra išorinė, t.y. akcininkai atsako tiesiogiai bendrovės kreditoriams. Akcininko kaip dalyvio turtinė prievolė ir bendrosios teisės tradicijos valstybėse, ir civilinės teisės tradicijos valstybėse dažniausiai remiasi deliktinės atsakomybės taisyklėmis.

Skirtingai nuo JAV, kontinentinėje Europoje vyrauja pozicija dėl šios doktrinos pagalbinio pobūdžio, akcininko atsakomybė dėl nesąžiningo elgesio, pasinaudojant bendrovės teisine forma, taikoma subsidiariai kitiems kreditorių teisių gynybos būdams. Akcininko kaip dalyvio atsakomybė realizuotina, kai akcininko atsakomybės pritaikymas kitais teisiniais pagrindais yra abejotinas, tačiau viešojo intereso požiūriu siekiama, kad akcininkui kiltų atsakomybė dėl bendrovės kreditoriams padarytos žalos. Europoje pastebimos tendencijos, kai panašiose situacijose, kuriose galėtų būti pritaikyta doktrina dėl akcininko kaip dalyvio atsakomybės, realizuojami kiti kreditorių teisių gynybos būdai, kurie funkciškai įgyvendina analogiškus tikslus, tačiau neįtakoja bendrovės atskirumo ir akcininko ribotos atsakomybės principų. Įvairiose valstybėse atsakomybė už akcininko aktyvų vaidmenį, nesiderinantį su klasikine ribotos atsakomybės koncepcija, gali kilti, kaip (i) faktiniam bendrovės *quasi*-valdytojui; (ii) dėl delikto, pažeidus įstatyminę normą, skirtą kreditorių interesų apsaugai (t.y., kai veiksmai labiau susiję su kontrolės įgyvendinimu ne dėl nuolatinio, reguliaraus ir intensyvaus bendrovės valdymo, bet dėl kitokios pobūdžio įtakos, pvz., dėl bendrovės turto ir veiklos perleidimo ar bendrovės likvidavimo siekiant išvengti prievolių vykdymo, o taip pat situacijose, analogiškose *quasi*-valdymui, jeigu juridiniam asmeniui ribojama būti valdymo organo nariu); (iii) kapitalo koncepcijos pagrindu, *inter alia*, subordinuojant paskolas, kai akcininkas papildomai rizikuoja ribota suma (t.y. paskolos suma)); (iv) kitais kreditorių teisių gynybos būdais bendrų civilinės teisės normų pagrindu (pvz., *actio Pauliana,* atsakomybe dėl verslo perėmimo).

Paskirų jurisdikcijų teisės analizė ne tik paaiškina šios doktrinos kilmę, sampratą, jos taikymo sąlygas, bet ir parodo šios doktrinos įvairiapusiškumą, jos neaiškumą bei neapibrėžtumą. Nacionalinėje teisėje iki CK šis teisinis institutas nebuvo žinomas, teisės doktrina ir teismų praktika šiandien vis dar formavimosi stadijoje ir nepateikia aiškaus atsakymo dėl daugelio akcininko kaip dalyvio

atsakomybės doktrinos taikymo klausimų. Todėl panašios neaiškumo ir neapibrėžtumo problemos, aiškinant bei taikant subsidiarią akcininko atsakomybę pagal CK 2.50 str. 3 dalį, kyla ir Lietuvoje.

6.2.2 Doktrinos taikymo praktika Lietuvoje

Iki CK įsigaliojimo teisės aktai nesprendė dėl akcininko ribotos atsakomybės išimčių[1205]. Tačiau šiandieniniuose teisės aktuose ši situacija sureguliuota. CK 2.50 str. 1 ir 2 dalys įtvirtina juridinio asmens atskirumo, savarankiškai atsakant už savo prievoles, ir dalyvių ribotos atsakomybės principus. ABĮ nustato, kad bendrovė yra ribotos civilinės atsakomybės privatusis juridinis asmuo, bendrovės akcininkai neturi kitų turtinių įsipareigojimų bendrovei, išskyrus įsipareigojimą nustatyta tvarka apmokėti visas pasirašytas akcijas emisijos kaina (ABĮ 2 str. 2 d., 14 str. 2 d.). Įstatyminiu pagrindu akcininko ribotos atsakomybės principo išimtis įtvirtinta CK 2.50 straipsnyje. Pagal CK 2.50 str. 2 dalį juridinio asmens dalyvis neatsako pagal juridinio asmens prievoles, išskyrus įstatymuose arba juridinio asmens steigimo dokumentuose numatytus atvejus. CK 2.50 str. 3 dalis įtvirtina, jog dalyvis taip pat gali būti subsidiariai atsakingas pagal juridinio asmens prievoles dėl nesąžiningų veiksmų.

Lietuvoje nėra vieningos nuomonės dėl akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrinos koncepcinio pagrindimo. Pagal CK 2.50 str. 3 dalies gramatinę analizę bei palyginamąją analizę su CK 2.50 str. 4 dalimi akcininko atsakomybė dėl nesąžiningų veiksmų galėtų būti kvalifikuojama kaip subsidiari prievolė, kylanti įstatymo pagrindu (CK 1.136 str. 2 d. 6 p., 6.2 str.), kuomet akcininkas atsako kaip *qausi*-garantas[1206]. Akcininko kaip papildomo skolininko atsakomybė kyla, atsiradus juridinių faktų visumai, t.y. būtinos šios aplinkybės - nesąžiningi akcininko veiksmai, bendrovės negalėjimas įvykdyti tam tikrą prievolę ir priežastinis ryšys tarp

[1205] 1964 m. CK 23 str. ir 34 str., 1990-07-30 ABĮ 2 str. 2 d., 1994-07-05 Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo (VŽ, 1994, Nr. 55-1046) 2 str. 2 d. ir 14 str. 2, 3 d., ABĮ 2 str. 2, 3 d. ir 18 str. 2 d.

[1206] Darbo autorė šią išvadą daro atsižvelgdama į CK numatytus prievolių atsiradimo pagrindus, kuriais yra vienašaliai ir daugiašaliai sandoriai (sutartys), deliktai, kvazisutartys ir įstatymai (Daugiau apie prievolių atsiradimo pagrindus žr. MIKELĖNAS *supra*, note 905, p. 59-65). Darbo autorės nuomone, akcininko papildoma turtinė prievolė negali būti grindžiama vienašaliu sandoriu, nes akcininkas neišreiškia savo valios dėl savanoriško pareigos atsakyti pagal bendrovės prievoles prisiėmimo, akivaizdu, jog akcininkas tokio teisinio rezultato nesiekia. Be to, sandoris turėtų būti teisėtų veiksmų rezultatas.

nesąžiningų akcininko veiksmų ir bendrovės negalėjimo įvykdyti tam tikros prievolės („trijų sąlygų“ visuma). Akcininko atsakomybę kildinant įstatymo pagrindu, ir akcininką, ir bendrovę sieja tas pats materialinis teisinis santykis su kreditoriumi dėl konkrečios prievolės; kreditoriaus atžvilgiu prievolėje yra skolininkų daugetas. Akcininko kaip papildomo skolininko teisės ir pareigos priklauso nuo bendrovės prievolės pagrindo. Akcininkas privalo įvykdyti prievolę natūra [1207]. Akcininko atsakomybė netiesioginė, t.y. už kito asmens prievolę. Tokia papildoma prievolė yra *ex lege* vienašalis įsipareigojimas. Nors doktrinoje dažniausiai apsiribojama šios turtinės prievolės taikymo „trijų sąlygų“ analize ir nedetalizuojamas jos koncepcinis pagrindimas, manytina, kad yra autorių, netiesiogiai pritariančių šiai pozicijai, kaip antai, V. Papijanc, G. Bartkus[1208].

Tačiau akcininko turtinę prievolę pagal CK 2.50 str. 3 dalį taip pat būtų galima kvalifikuoti kaip subsidiarią civilinę atsakomybę dėl delikto [1209]. Šios pozicijos laikomasi LAT praktikoje[1210]. Nors pagal pastarąją koncepciją akcininko atsakomybė nepriklauso nuo bendrovės prievolės pagrindo, akcininko atsakomybė tiesioginė, tačiau kreditorių patirti turtiniai praradimai įvertinami įstatyme įtvirtintu specifiniu būdu - pagal neįvykdytas bendrovės prievoles ar jų dalį, dėl ko nukenčia kreditorių

[1207] Kadangi darbo autorės nuomone, akcininko kaip dalyvio atsakomybė dėl kolektyvinio piktnaudžiavimo turėtų kilti likviduojant nemokią bendrovę, bankroto metu akcininko pareigos įvykdyti nepiniginę bendrovės prievolę natūra neturėtų būti. Nemokios bendrovės kreditoriai turi teisę pareikšti piniginius reikalavimus (ĮBĮ 16 str., 17 str., 10 str. 7 d. 4 p., 11 str. 3 d. 10 p., 26 str.).

[1208] PAPIJANC *supra*, note 41, p. 60-75, 111, 215-219. Autoriaus nuomone, akcininko „ribotos atsakomybės privilegijos panaikinimo“ sąlygos pagal CK 2.50 str. 3 dalį skiriasi nuo deliktinės atsakomybės sąlygų, dalyvio atsakomybė pagal CK 2.50 str. 3 dalį nesietina su deliktine atsakomybe. Akcininko ribotos atsakomybės panaikinimui būtinos trys sąlygos: bendrovės negalėjimas įvykdyti prievolės kreditoriui, akcininko nesąžiningi veiksmai bei priežastinis ryšys tarp akcininko nesąžiningų veiksmų ir bendrovės negalėjimo įvykdyti prievolės. Nesąžiningi veiksmai negali būti prilyginami prie neteisėtų veiksmų, šiuo atveju nereikia įrodinėti veiksmų neteisėtumo, o taip pat žalos. Kaltė turėtų būti suvokiama objektyviai, subjektyvus kriterijus neturi įtakos kreditorių interesų pažeidimui. Negalėjimas įvykdyti prievolės nėra žala, tai sąlyga subsidiariai akcininko atsakomybei kilti. Ši sąlyga suprantama kaip bendrovės nemokumas, kuris nustatomas pagal ĮBĮ. Tačiau, skirtingai nuo valdymo organų atsakomybės, autorius akcininko ribotos atsakomybės privilegijos panaikinimo nesieja su atsakomybės įgyvendinimu bankroto procedūrų metu, kuomet visų nemokios bendrovės kreditorių vardu veikia bankroto administratorius. Autorius taip pat nagrinėja vidinius ir išorinius faktorius (t.y. galimus atsakomybės pagrindus), nulemiančius akcininko atsakomybę. BARTKUS *supra*, note 37, p. 96, 128; Pastarasis autorius šią situaciją kvalifikuoja „ribotos juridinio asmens civilinės atsakomybės išnykimu“. Taip pat pateikiami galimi akcininko atsakomybės pagrindų pavyzdžiai.

[1209] KIRŠIENĖ *supra*, note 201, p. 164.

[1210] 2009-04-03 LAT CBS nutartis c. b. *A. R. v. kooperatinė bendrovė „Kėdainių šilas“, A. B., S. T., R. K., K. Ž., G. Ž. ir miško savininkų kooperatyvas „Aukštaitijos šilas“,* Nr. 3K-3-147/2009, kat. 27.3.2.2; 44.5.2.17 (S); 2008-10-22 LAT CBS nutartis c. b. *UAB „Alaja“ v. K. A., V. A.*, Nr. 3K-3-509/2008, kat. 27.1; 2006-06-02 LAT CBS nutartis c. b. *Micosoft Korporacija, Adobe Systems Incorporated, Symantec Korporacija, Autodesk Incorporated v. UAB Verslo ir kompiuterių mokymo centras, J.R.,* Nr. 3K-3-270/2006, kat. 84 (S); 2004-02-18 LAT CBS nutartis c. b. *UAB „Göllner Spedition“ v. S. B., J. B.*, Nr. 3K-3-124/2004, kat. 21.1, akcininko atsakomybę dėl nesąžiningų veiksmų delikto pagrindu praktiką formuojanti byla.

turtinė padėtis, sumažėja kreditoriaus turimos reikalavimo teisės vertė (CK 2.50 str. 3 d., 6.249 str. 1 d., 6.263 str. 1 d., 6.281 str. 1 d.).

Nepriklausomai nuo minėto dvejopo koncepcinio akcininko turtinės prievolės pagrindimo, ši prievolė yra savarankiška prievolė, akcininko nesąžiningo elgesio pagrindai yra vienodi (t.y. pagal CK 6.3 str. 1 dalį elgesys gali būti ir aktyvus (veikimas), ir pasyvus (neveikimas)), akcininkas subsidiariai atsako tik tuo atveju, jeigu bendrovė negali įvykdyti prievolės dėl akcininko nesąžiningų veiksmų (t.y. būtinas priežastinis ryšys). Kreditorių teisių apsaugos požiūriu teisinių pasekmių atžvilgiu, minėtų skirtingų koncepcijų pagrindu (t.y. akcininko kaip *quasi*-garanto turtinės prievolės arba, alternatyviai, subsidiarios akcininko deliktinės atsakomybės pagrindu) pasiekiami iš esmės analogiški rezultatai. Tačiau koncepcinis papildomos akcininko turtinės prievolės pagrindimas gali sąlygoti skirtingą tam tikrų klausimų reglamentavimą, pvz., dėl ieškininės senaties taikymo, kelių akcininkų nesąžiningo elgesio prievolės pobūdžio (dalinė *v.* solidari). Todėl koncepcinis pagrindimas yra svarbus.

Analizuojant akcininko kaip dalyvio atsakomybės koncepcinį pagrindimą, svarbu sistemiškai palyginti bendrąsias nuostatas dėl visų juridinių asmenų dalyvių atsakomybės. Lingvistiškai CK 2.50 str. 1 ir 2 dalys, įtvirtinančios bendrąją juridinių asmenų atsakomybės pagal savo prievoles taisyklę, CK 2.50 str. 3 dalis – bet kokios rūšies juridinių asmenų dalyvių ribotos atsakomybės išimtį, ir CK 2.50 str. 4 dalis (o taip pat ŪBĮ 7 str. 8 d.), nustatanti bendrijos, kuri yra neribotos atsakomybės privatus juridinis asmuo, dalyvių atsakomybę, yra labai panašios[1211]. CK 2.50 str. 3 dalis, skirta bet kokio pobūdžio juridinio asmens dalyvių atsakomybei, bei CK 2.50 str. 4 dalis, reglamentuojanti neribotos civilinės atsakomybės juridinių asmenų dalyvių atsakomybę, šią dalyvių turtinę prievolę nustato kaip papildomą. Gramatiniu požiūriu būtų galima manyti, kad visais atvejais, kai sprendžiama dėl juridinio asmens dalyvio papildomos turtinės prievolės, keliamas netiesioginės dalyvio atsakomybės pagal juridinio asmens prievoles klausimas. Taigi, susidaro įspūdis, jog koncepciškai

[1211] CK 2.50 str. 1 d.: Juridinis asmuo atsako *pagal* savo *prievoles* jam nuosavybės ar patikėjimo teise priklausančiu turtu. CK 2.50 str. 2 d.: Juridinis asmuo neatsako *pagal* juridinio asmens dalyvio *prievoles*, o pastarasis neatsako *pagal* juridinio asmens *prievoles*, išskyrus įstatymuose arba juridinio asmens steigimo dokumentuose numatytus atvejus. CK 2.50 str. 3 d.: Kai juridinis asmuo negali įvykdyti *prievolės* dėl juridinio asmens dalyvio nesąžiningų veiksmų, juridinio asmens dalyvis atsako *pagal* juridinio asmens *prievolę* savo turtu subsidiariai. CK 2.50 str. 4 d.: Jeigu *prievolėms* įvykdyti neužtenka neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens turto, *už jo prievoles* atsako juridinio asmens dalyvis. ŪBĮ 7 str. 8 d str.: Kai *prievolėms užtikrinti* neužtenka bendrijos turto, bendrijos tikrieji nariai *pagal* bendrijos *prievoles* atsako solidariai visu savo turtu (pažymėta autorės).

akcininko papildoma turtinė prievolė, sąlygota nesąžiningo elgesio, pasinaudojant bendrovės teisine forma, atsiranda tiesiogiai veikiant įstatymui. Todėl akcininko turtinę prievolę kvalifikavus kaip *quasi*-garanto, iš esmės turėtų būti taikomi neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens dalyvio, *inter alia*, bendrijos tikrojo nario, atsakomybės principai (CK 2.50 str. 4 d.). Tačiau darbo autorės nuomone, pirminis gramatinis teisės normų panašumas savaime nepagrindžia vienodų dalyvių atsakomybės sąlygų skirtingose verslo organizavimo formose, todėl šios normos neturėtų būti taikomos tiesmukiškai. Uždarosios akcinės bendrovės akcininkų ir bendrijos tikrųjų narių papildoma atsakomybė atitinkamai pagal CK 2.50 str. 3 ir 4 dalis turėtų būti aiškinama kaip turtinė prievolė, kuri akcininkų ir tikrųjų narių atžvilgiu grindžiama skirtingais šios prievolės atsiradimo pagrindais ir skirtingomis taikymo sąlygomis. Štai, pastebėtinas teisinės technikos ydingumas ŪBĮ 7 str. 8 dalyje, kurioje numatyta, kad komanditoriai pagal bendrijos prievoles atsako tik tuo savo turtu, kurį įnešė į bendriją. Juk tretiesiems asmenims komanditoriai neatsako pagal bendrijos prievoles, komanditorių atsakomybė vidinė, komanditoriai vykdo turtinius įsipareigojimus bendrijai apmokėti dalį, įgytą pagal komanditoriaus sutartį.

Tačiau išvada, kad subsidiari akcininko atsakomybė pagal CK 2.50 str. 3 dalį neturėtų būti laikoma *ex lege* turtine prievole pagal kito asmens (bendrovės) prievoles, o tai reiškia, jog papildomai akcininko turtinei prievolei neturėtų būti taikomos taisyklės, kurios taikomos bendrijos tikrojo nario atsakomybei pagal CK 2.50 str. 4 dalį, daroma ne tiek dėl teisinės technikos savitumų, kiek dėl kitų priežasčių. Akcininko papildoma turtinė prievolė turėtų būti grindžiama kitu prievolės atsiradimo pagrindu - deliktinės atsakomybės institutu, jo atsakomybė yra už savo elgesį yra tiesioginė.

Pirma, tokią išvadą sąlygoja istorinė skirtingų verslo organizavimo formų – partnerystės ir bendrovės – teisinė kilmė ir jų dalyvių statuso samprata. Istoriškai, pasirinkimas tarp partnerystės ir atviro tipo bendrovės buvo suvokiamas kaip apsisprendimas dėl aktyvių ir pasyvių (ribotos atsakomybės) investicijų. Todėl pagal civilinės teisės principą, įtvirtinantį galių ir atsakomybės santykį (lot. - *ubi commoda ibi incommoda*), aktyvus partnerių vaidmuo ne tik garantuoja teisę betarpiškai dalyvauti versle ir tiesiogiai valdyti partnerystę, bet ir įtvirtina teisinį režimą, pagal kurį partnerio kaip verslininko statusas *per se* lemia partnerio atsakomybę pagal bendras prievoles. Partnerio turtinė prievolė nesiejama išimtinai tik su paties dalyvio

elgesiu ar tokio elgesio rezultatais. Partnerystės teisinis subjektiškumas, kuomet partnerystės, kaip išimtinai sutartinio darinio, prievolių subjektais laikomi patys dalyviai, o taip pat kiekvieno partnerio teisė ir pareiga kontroliuoti kitus partnerius sąlygojo netiesioginį partnerio atsakomybės už partnerystės prievoles pobūdį. Partnerystę personifikavus į juridinį asmenį, dalyviai išlaikė verslininkų, o tuo pačiu ir bendraskolių pagal bendrijos prievoles statusą.

Kitokia situacija susiklostė dėl uždaro tipo bendrovės. Šios bendrovės evoliucionavo, siekiant užpildyti spragą tarp partnerystės, pasižyminčiomis aktyviais ir dėl savo statuso neribotai pagal partnerystės prievoles atsakančiais partneriais, ir atviro tipo bendrovės su pasyviais ir diversifikuotais akcininkais, turinčiais ribotos atsakomybės apsaugą. Istoriškai, juridinio asmens statuso suteikimas atviro tipo bendrovėms reiškė akcininkų ir bendrovės kaip savarankiškų subjektų atskirumą ir autonomiškumą, o palaipsniui – ir akcininkų ribotą atsakomybę. Išoriniu požiūriu uždaro tipo bendrovė buvo modeliuojama atviro tipo bendrovės kaip juridinio asmens pagrindu, tačiau šios įmonės vidiniai santykiai buvo struktūrizuojami taip, kad tam tikra apimtimi būtų toleruojamas akcininkų aktyvumas. Todėl uždaro tipo bendrovės dalyviai išimtinai tik dėl savo kaip dalyvio statuso, akcininko teisių suteikiamų galių (lemiamos įtakos) ar aktyvaus vaidmens *per se* ribotos atsakomybės privilegijos nepraranda. Atsakomybė akcininkui kyla tik tada, jeigu dėl akcininko nesąžiningo elgesio turtinių nuostolių patiria bendrovės kreditoriai. Akcininko atsakomybę lemia jo paties elgesio rezultatai. Akcininko atsakomybę sąlygoja kitokios teisinės aplinkybės, todėl akcininko atsakomybė neturėtų remtis partnerių atsakomybės principais, *inter alia*, galių arba *ex contractu* bendros pareigos *per se* sąlygojama netiesiogine atsakomybe už kito asmens veiksmus.

Antra, nevienodą akcininkų ir tikrųjų narių papildomos turtinės prievolės teisinį pobūdį ir atsakomybės taikymo sąlygas taip pat suponuoja partnerystės ir bendrovės teisinių formų savarankiškumas. Akcininko ribotos atsakomybės išimtis dažniausiai taikoma uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonėse, pasižyminčiose asmeniniu pobūdžiu. Tačiau, minėta, jog tam tikrų požymių, išimtinai būdingų partnerystei, o būtent *intuitus personae* principo, adaptavimas bendrovėje nepakeitė šių teisinių formų savarankiškumo, o tuo pačiu ir jų pagrindinio požymio – dalyvių atsakomybės. Todėl asmeninis uždarųjų akcinių bendrovių pobūdis *per se* nesuponuoja tokios bendrovės akcininkų atsakomybės pagal bendrovės prievoles. Glaudūs asmeniniai

santykiai tarp akcininkų įtakoja jų vidinius teisinius santykius, tačiau išoriniuose santykiuose savaime nereiškia akcininkų kaip verslininko statuso trečiųjų asmenų atžvilgiu. Akcininko atsakomybės atsakomybę lemia ne dalyvio statusas, bet paties akcininko elgesys ir tokio elgesio padariniai.

Trečia, nors lingvistiškai CK 2.50 str. 1- 4 dalių formuluotės panašios, tačiau pagal šio straipsnio 3 ir 4 dalių gramatinę konstrukciją visgi galima spręsti, kad ribotos ir neribotos atsakomybės juridinių asmenų dalyvių atsakomybė reguliuojama skirtingai[1212]. CK 2.50 str. 3 dalyje įtvirtinama akcininko atsakomybė tik pagal tas bendrovės prievoles, kurias sąlygojo jo nesąžiningi veiksmai. CK 2.50 str. 4 dalis nustato atsakomybę pagal *visas* prievoles, priežastinis ryšys tarp dalyvio elgesio ir tokio elgesio rezultato teisinės reikšmės neturi; dalyvio sąžiningumas taip pat nėra vertinamas. Įtvirtinus priežastinio ryšio aspektą, subsidiarios neribotos atsakomybės pagal bendrijos prievoles taisyklės, kurios taikomos tikrajam nariui dėl dalyvio statuso *per se* ir *ex ante,* nėra tinkamos pasekmių vertinimui elgesio pagrindu.

Ketvirta, svarbu įvertinti papildomos akcininko turtinės prievolės atsiradimo pagrindų – *ex lege* prievolė ir deliktas - tarpusavio santykį. Subsidiarią akcininko prievolę grindžiant įstatymo pagrindu, ši prievolė turėtų atsirasti išimtinai dėl įstatyme numatytų aplinkybių, tam tikrų faktų buvimo, su kuriomis siejama akcininko atsakomybė. Šios prievolės atsiradimui būtų nereikalingas papildomas akcininko elgesys. Tačiau taikant atsakomybę pagal CK 2.50 str. 3 dalį, būtini paties akcininko valiniai veiksmai. Bendrųjų civilinės teisės principų požiūriu nesąžiningi veiksmai negali būti laikomi teisėtais, todėl akcininko elgesys pagal CK 2.50 str. 3 dalį vertintinas deliktinės atsakomybės instituto pagalba. Juolab, minėta „trijų sąlygų“ visuma savo esme yra ne kas kita kaip civilinės atsakomybės sąlygos (pvz., priežastinis ryšys, nesąžiningi veiksmai). Šiuo atveju įstatymas (CK 2.50 str. 3 d.) yra papildomos dalyvio deliktinės atsakomybės teisinė bazė. *Per contra*, akcininko nesąžiningą elgesį kvalifikavus kaip juridinius faktus įstatymo pagrindu, prievolių atsiradimo pagrindų skirstymas taptų beprasmis, nes bet kurį prievolių atsiradimo pagrindą absorbuotų įstatymas.

Penkta, akcininko kaip dalyvio papildomos turtinės prievolės pagrindimas deliktinės atsakomybės sąlygomis užtikrina didesnį teisinį aiškumą ir nuoseklesnę teisinę argumentaciją. Kaip antai, situacija, kuomet bendrijoje visuomet yra bent du

[1212] *Ibidem*.

papildomi bendraskoliai, ir uždaro tipo bendrovėje, kurioje gali būti išimtinai vienas arba keli nesąžiningi akcininkai, yra netapati. Įstatymo pagrindu tikrųjų narių atsakomybė pagal bendrijos prievoles yra solidari, atsakomybė apima visas ir bet kokias prievoles visų kreditorių atžvilgiu. Taigi, šiuo atveju tikrųjų narių, solidarių skolininkų, tačiau bendrijos atžvilgiu atsakančių kaip *quasi*-garantų, atsakomybė yra aiški. To nebūtų galima pasakyti apie akcininko kaip dalyvio atsakomybę, ją aiškinant kaip subsidiarią prievolę, kylančią įstatymo pagrindu (CK 1.136 str. 2 d. 6 p., 6.2 str.). Kadangi įstatymas neįtvirtina solidarios akcininkų-skolininkų pareigos, šiuo atveju solidarioji pareiga nebūtų preziumuojama (CK 6.6 str. 1, 3 d.). Kiekvieno iš kelių akcininkų, dėl kurių nesąžiningų veiksmų bendrovė negalėtų įvykdyti prievolių, pareiga būtų dalinė. Tačiau kiekvieno nesąžiningo akcininko prievolės dalių pagal CK 2.50 str. 3 d. nustatymui aiškaus reglamentavimo nėra, todėl iš esmės būtų remiamasi civilinės atsakomybės sąlygomis. Akcininko kaip dalyvio atsakomybę pagal šį straipsnį grindžiant deliktinės atsakomybės sąlygomis, akcininkai, bendrai padarę žalos, atsakytų solidariai (CK 6.279 str. 1 d.)[1213].

CK nėra išskirta subsidiari skolininkų daugeto prievolė, todėl akcininko turtinę prievolę kvalifikuojant kaip *quasi*-garanto, taip pat kyla teisinis neaiškumas dėl ieškinio senaties terminų skaičiavimo taisyklių. Tuo tarpu akcininko atsakomybę vertinant deliktinės atsakomybės pagrindu, taikomas 3 metų ieškinio senaties terminas dėl žalos padarymo ir bendros ieškinio terminų skaičiavimo taisyklės.

Šešta, CK 2.50 str. 3 dalis yra transplantuota iš kitų jurisdikcijų, todėl tikslinga remtis akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrinos aiškinimo ir taikymo praktika pagal užsienio valstybių patirtį. Šiandieninėje užsienio valstybių teismų praktikoje nesąžiningi akcininko veiksmai, pasinaudojant bendrovės teisine forma ir tuo padarant žalos bendrovės kreditoriams, vertinami pagal tradicinę akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrinos sampratą remiantis deliktinės atsakomybės institutu. Minėta, jog akcininko nesąžiningą elgesį vertinimas pagal tradicinę doktrinos sampratą yra labiausiai suderinamas su ortodoksiniais bendrovių teisės principais (juridinio asmens atskirumu, ribota atsakomybe). Taip pat pažymėtina, kad istorinė

[1213] Solidarios juridinio asmens dalyvių atsakomybės pavyzdžiu paminėtina 2009-04-03 LAT CBS nutartis c. b. *A. R. v. kooperatinė bendrovė „Kėdainių šilas“, A. B., S. T., R. K., K. Ž., G. Ž. ir miško savininkų kooperatyvas „Aukštaitijos šilas“,* Nr. 3K-3-147/2009, kat. 27.3.2.2; 44.5.2.17 (S), kuomet teismas pažymėjo, kad kooperatinę bendrovę, išstojus vienam iš dalyvių, sudarė iš viso 6 nariai, jie visi žinojo apie išstojusiojo dalyvio reikalavimus įmonei dėl atsiskaitymo ir turėjo lygias bei realias galimybes daryti įtaką šio klausimo sprendimui. Kadangi dalyviai veikė suderintai, konstatuoti bendri nesąžiningi dalyvių veiksmai.

doktrinos samprata, kuomet akcininko atsakomybė buvo siejama su partnerio ar atstovo netiesioginės atsakomybės principais, buvo atmesta*, inter alia*, euro-regioniniu lygmeniu.

Septinta, lyginamoji analizė patvirtina, kad akcininko kaip dalyvio atsakomybės institutas yra funkciškai alternatyvus nemokios bendrovės valdymo organų atsakomybei. Kadangi Lietuvoje juridiniam asmeniui ribojama teisė būti valdymo organo nariu (CK 2.81 str. 4 d.), dalyvio atsakomybė dėl nesąžiningo pasinaudojimo galiomis, tokiu būdu įtakojant bendrovės valdymą, yra priemonė, užtikrinanti kreditorių pažeistų teisių gynybą dėl akcininko netiesiogiai įgyvendinto valdymo. Lietuvoje valdymo organų atsakomybė nemokios bendrovės kreditoriams yra deliktinė (CK 6.263 str. 1 d.) [1214] . Todėl Lietuvoje akcininko, kaip dalyvio atsakomybės taikymas užtikrintų vienodą panašių situacijų vertinimą sisteminiu požiūriu[1215].

Aštunta, pažymėtina, jog, pvz., V. Papijanc [1216], analizuodamas papildomą akcininko turtinę prievolę pagal CK 2.50 str. 3 dalį, taip pat pripažįsta, jog ribotos atsakomybės privilegija naikinama dėl piktnaudžiavimo šia privilegija. Tačiau pastarojo autoriaus nuomone, dalyvio atsakomybės institutas turi būti atskirtas nuo deliktinės atsakomybės instituto, nes šių institutų paskirtis, struktūra ir sąlygos skirtingos. Nors V. Papijanc nepateikia dalyvio atsakomybės pagal CK 2.50 str. 3 dalį teisinės kvalifikacijos, būtų galima manyti, jog dalyvio atsakomybė yra laikoma savarankiška teisine kategorija. Minėta, jog pozicija dėl piktnaudžiavimo teise kvalifikacijos savarankiška teisine kategorija nėra novela. Tačiau Lietuvos civilinėje teisėje pasirinktas toks teisinis reguliavimas, pagal kurį piktnaudžiavimas teise, padarius žalos, sukelia civilinę atsakomybę (CK 1.137 str. 3 d.). Piktnaudžiavimas teise yra viena iš neteisėto elgesio apraiškų ir nesąžiningas, prieštaraujantis geriems papročiams asmens subjektinės teisės įgyvendinimas prilyginamas teisės pažeidimui [1217] . Atsisakymas nuo piktnaudžiavimo teise kaip teisės pažeidimo

[1214] 2006-06-12 LAT CBS nutartis c. b. *AB Turto bankas v. T. A., O. M., V. C.,* Nr. 3K-3-298/2006, kat. 44.5.2.17; 121.18 (S); 2006-05-25 LAT CBS nutartis c. b. *K. J. J. v. J. B., V.K.,* Nr. 3K-7-266/2006, kat. 44.5.1; 44.5.2.1 (S).

[1215] Taip pat pastebėtina, kad CK galima rasti pavyzdžių, kai elgesio pagrindu įtvirtinama deliktinė atsakomybė, o ne prievolė, kylanti įstatymo pagrindu (pvz., CK 6.276 str. nustatyta subsidiarioji tėvų, mokymo, auklėjimo, sveikatos priežiūros ar globos (rūpybos) institucijų atsakomybė už jų priežiūroje esančių nepilnamečių vaikų nuo 14 m. iki 18 m. deliktinė atsakomybė).

[1216] PAPIJANC *supra*, note 41, p. 67, 72-74.

[1217] MIKELĖNAS *supra*, note 1047, p. 13; MIKELĖNAS *supra*, note 1048, p. 10.

(delikto) sampratos būtų radikalus požiūris, kurį būtų sudėtinga pagrįsti teisės doktrina ar formuojama teismų praktika.

Teisės teorijoje teisinis elgesys išskiriamas į dvi kategorijas, t.y. teisės subjekto teisėtą elgesį, kuris yra visuomeniniu ir socialiniu požiūriu skatinamas, būtinas arba leidžiamas ir apimantis visas tiesiogines teisės realizavimo formas, bei teisės pažeidimą dėl teisės subjekto neteisėto elgesio, už kurį taikoma teisinė atsakomybė. Todėl darbo autorės nuomone, naujos savarankiškos teisinės kategorijos – piktnaudžiavimo teise išskyrimas nėra tikslingas, toks išskyrimas taip pat nėra pagrįstas esamos teisinės sistemos ir teisinio nuoseklumo požiūriu. Nors realizuojant akcininko subjektines teises įgyvendinamos jam įstatymo suteiktos galimybės, tačiau šių teisių realizavimo ribų peržengimas nėra priimtinas visuomeniniu-socialiniu požiūriu, todėl negali būti laikomas teisėtu elgesiu. Naudojimasis teise yra viena iš tiesioginės teisės realizavimo formų, todėl netinkamas subjektinių teisių realizavimas, peržengiant įstatymo nustatytas teisių realizavimo ribas, yra ne kas kita kaip teisinis elgesys - neteisėtas veika (neteisėtumas pasireiškia vertinant tokį elgesį ne išoriškai, formaliai, bet pagal elgesio esmę). Todėl piktnaudžiavimą teise tikslinga kvalifikuoti teisės pažeidimu. Priešingu atveju, piktnaudžiavimą teise išskyrus į atskirą teisinę kategoriją, sisteminiu požiūriu susidarytų teisinis neaiškumas dėl teisinių pasekmių taikymo tokiam subjektui: teisės teorijoje teisinės atsakomybės priskyrimas neatsiejamas nuo teisės pažeidimo.

Kadangi civilinėje teisė derinamas asmens laisvės veikimo savo nuožiūra principas su žalos nedarymu kitiems asmenims principu pagal generalinio delikto koncepciją, draudimo piktnaudžiauti teise išskyrimas sąlygoja piktnaudžiavimą teise, padarant kitam žalos, esant specialiu deliktu, pasižyminčiu tam tikrais savitumais.

6.2.2.1 Subsidiari akcininko deliktinė atsakomybė pagal CK 2.50 str. 3 d.

Akcininko kaip dalyvio elgesį pagal CK 2.50 str. 3 dalį vertinant deliktinės atsakomybės instituto pagalba, reikšminga pareigos elgtis sąžiningai analizė. Lietuvoje pareigos elgtis sąžiningai pagal CK 1.5 straipsnį nevykdymas suprantamas dvejopai, t.y. kaip piktnaudžiavimas teise (CK 1.137 str. 3 d.) arba kalti asmens

veiksmai, sukeliantys civilinę atsakomybę (CK 6.248 str. 3 d.)[1218]. Taigi, akcininko atsakomybė gali būti vertinama arba kaip bendrosios pareigos elgtis sąžiningai pažeidimas, arba netinkamas akcininko teisių įgyvendinimas piktnaudžiaujant teise, dėl ko taip pat kyla atsakomybė, jeigu tokiu elgesiu padaromo žalos. LAT praktikoje akcininko kaip dalyvio deliktinė atsakomybė siejama su pareigos elgtis sąžiningai pagal CK 1.5 straipsnį nevykdymu, nors motyvuojant ir pažymima dėl piktnaudžiavimo (CK 2.50 str. 3 dalis „įtvirtina papildomą atsakomybę juridinio asmens dalyviams, kad jie negalėtų piktnaudžiauti galimybe išvengti turtinės atsakomybės, prisidengdami ribota turtine atsakomybe, tais atvejais kai jų veiksmai sąlygoja, kad juridinis asmuo negali pilnai įvykdyti prievolės kreditoriui ir jos siekia išvengti nesąžiningais veiksmais“) [1219]. Vėlesnėje LAT jurisprudencijoje ribotos civilinės atsakomybės juridinių asmenų dalyvių atsakomybės ribojimo išimtis grindžiama bendraisiais civilinių teisinių santykių subjektų elgesio principais, t.y. šalia sąžiningumo principo epizodiškai minimas ir draudimas piktnaudžiauti teise[1220].

Darbo autorės nuomone, akcininko atsakomybė pagal bendrovės prievoles dėl pastarojo nesąžiningų veiksmų turėtų remtis ne bendrosios pareigos elgtis sąžiningai pažeidimu, bet netinkamu akcininko teisių įgyvendinimu piktnaudžiaujant teise, t.y. draudimo nepiktnaudžiauti teise pažeidimu[1221]. Sisteminė teisės normų analizė dėl neleistinumo piktnaudžiauti teise principo (Konstitucijos 28 str., CK 1.2 str., 1.137

[1218] MIKELĖNAS, Valentinas. *In* MIKELĖNAS, Valentinas; VILEITA, Alfonsas; TAMINSKAS, Algirdas. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga*. *Bendrosios nuostatos*. 1-as leidimas. Vilnius: Justitia, 2001, p. 78.

[1219] 2008-10-22 LAT CBS nutartis c. b. *UAB „Alaja“ v. K. A., V. A.*, Nr. 3K-3-509/2008, kat. 27.1; 2004-02-18 LAT CBS nutartis c. b. *UAB „Göllner Spedition“ v. S. B., J. B.*, Nr. 3K-3-124/2004, kat. 21.1; 2006-06-02 LAT CBS nutartis c. b. *Micosoft Korporacija, Adobe Systems Incorporated, Symantec Korporacija, Autodesk Incorporated v. UAB Verslo ir kompiuterių mokymo centras, J.R.,* Nr. 3K-3-270/2006, kat. 84 (S); 2008-10-22 LAT CBS nutartis c. b. *UAB „Alaja“ v. K. A., V. A.*, Nr. 3K-3-509/2008, kat. 27.1; 2009-11-09 LAT CBS nutartis c. b. *BUAB „Čeltaura“ v. A. K. Č., Š. Č., L. Č., R. Č.,* Nr. 3K-3-486/2009, kat. 27.7; 44.5.2.17 (S).

[1220] 2009-04-03 LAT CBS nutartis c. b. *A. R. v. kooperatinė bendrovė „Kėdainių šilas“, A. B., S. T., R. K., K. Ž., G. Ž. ir miško savininkų kooperatyvas „Aukštaitijos šilas“,* Nr. 3K-3-147/2009, kat. 27.3.2.2; 44.5.2.17 (S); 2007-10-23 Lietuvos apeliacinio teismo nutartis c. b. *VĮ Centrinės projektų valdymo agentūra v. UAB „Logistikos sprendimai“*, Nr. 2A–425/2007, kat. 44.5.1; 44.2.3; 27.1.

[1221] Paminėtini šie autoriai, kurie pritaria akcininko, kaip dalyvio atsakomybei, pagal piktnaudžiavimo teise doktrinai (žr. ŽUKAS, Tadas. Akcininko atsakomybė už bendrovės prievoles (1); Akcininko atsakomybė už bendrovės prievoles (2); 2007-04-21 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.infoverslui.lt/index.php?cid=50&new_id=567>; <http://www.infoverslui.lt/indbutrimex.php?cid=50&new_id=566> [žiūrėta 2009-04-30]; BUTRIMIENĖ, Gitana. Ar ribotos civilinės atsakomybės juridinių asmenų dalyviai, pagal bendrą taisyklę neatsakantys už bendrovės prievoles, gali būti patraukti civilinėn atsakomybėn? *International Journal of Baltic Law,* 2005, Vol. 2, Nr. 4 [interaktyvus], p. 78. Prieiga per internetą: <http://scholar.google.com/scholar?ie=UTF-8&q=butrimiene&domains=ceeol.com&sitesearch=ceeol.com> [žiūrėta 2009-04-30].

str.) santykio su bendruoju sąžiningumo principu (CK 1.5 str. 1 d.), o taip pat Lietuvoje įtvirtinta generalinio delikto doktrina (CK 6.246 str. 1 d., 6.263 str. 1 d.) leidžia daryti išvadą, kad draudimas piktnaudžiauti teise yra bendrojo sąžiningumo principo sudedamoji dalis, atitinkamai, piktnaudžiavimas teise - bendrojo pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimo sudedamoji dalis. Bendrasis sąžiningumo principas turėtų būti taikomas, jeigu nėra galimybių realizuoti piktnaudžiavimo teise doktrinos. Nors teisės taikymo aspektu civilinės atsakomybės sąlygos abiem atvejais iš esmės turėtų būti vienodos, dogmatinis akcininko kaip dalyvio atsakomybės pagrindimas piktnaudžiaujant teise pagal CK 2.50 str. 3 dalį turėtų būti išgrynintas, nes kitoks aiškinimas iš esmės reikštų, kad neleistinumas piktnaudžiauti teise yra perteklinė nuostata, elgesys piktnaudžiaujant teise būtų absorbuojamas bendro pobūdžio pareigos elgtis sąžiningai pažeidimu.

Atsižvelgiant į teisinį reguliavimą civilinėje teisėje, kuomet draudimas piktnaudžiauti teise išskiriamas kaip savarankiškas teisinis principas, manytina, jog piktnaudžiavimas teise yra tam tikras delikto porūšis. Todėl būtina įvertinti piktnaudžiavimo teise kaip delikto porūšio specifinius požymius pagal CK 2.50 str. 3 dalį.

(a) Akcininko kaltės samprata pagal CK 2.50 str. 3 d.

Sprendžiant dėl vienos iš deliktinės atsakomybės sąlygų - kaltės, teismų praktikoje pagrįstai pripažįstama, jog sąžiningumas apima du kriterijus, objektyvųjį (*bonus pater familias* elgesio standartą, t.y. išorinis asmens elgesio faktinio elgesio vertinimas pagal objektyvų protingo asmens elgesio standartą, atsakant į klausimą, ar asmuo turėjo ką nors žinoti, daryti ar nedaryti), ir subjektyvųjį (faktinis akcininko sąžiningumas, t.y. vidinis asmens psichikos būklės vertinimas, atsakant į klausimą, ar šis asmuo galėjo ką nors žinoti, daryti ar nedaryti)[1222]. Taikant subsidiarią akcininko atsakomybę, kaltės samprata objektyviaja prasme nėra pakankama, būtina nustatyti

[1222] MIKELĖNAS *supra*, note 1218, p. 77-78; Autoriaus nuomone sąžiningumas vertinamas per du kriterijus – objektyvųjį ir subjektyvųjį. Taip pat žr. LAT praktiką, kaip antai, 2009-11-09 LAT CBS nutartis c. b. *BUAB „Čeltaura" v. A. K. Č., Š. Č., L. Č., R. Č.,* Nr. 3K-3-486/2009, kat. 27.7; 44.5.2.17 (S); 2009-04-03 LAT CBS nutartis c. b. *A. R. v. kooperatinė bendrovė „Kėdainių šilas", A. B., S. T., R. K., K. Ž., G. Ž. ir miško savininkų kooperatyvas „Aukštaitijos šilas",* Nr. 3K-3-147/2009, kat. 27.3.2.2; 44.5.2.17 (S); 2008-12-23 LAT CBS nutartis c.b. *A. V. v. J. J., Š. Č.*, Nr. 3K-3-614/2008, kat. 21.4.2.7; 28.1 (S); 2002-12-19 LAT CBS nutartis c. b. *AB „Lietuvos žemės ūkio bankas" v. UAB „Italita" , Teismo antstolių kontora prie Kauno miesto apylinkės teismo*, Nr. 3K-7-1188/2002, kat. 15.2.1.1; 25.8.1; 36.4; 39.6.2.13; 119).

akcininko subjektyvųjį nesąžiningumą. Tokia išvada pagrindžiama piktnaudžiavimo teise koncepcijos ir dalyvių atsakomybės bendrovių teisėje instituto paskirties aiškinimu. Todėl, darbo autorės nuomone, kai kurių mokslininkų pozicija dėl kaltės sampratos objektyviąja prasme šiuo atveju nebūtų priimtina[1223].

Kaltę aiškinant tik pagal objektyvųjį kriterijų, būtų vertinamas ne tiek pats teisių turėtojo elgesys, kiek elgesio rezultatas. Nors toks aiškinimas galėtų remtis generalinio delikto teorija ir visiško nuostolių atlyginimo principu, objektyvaus piktnaudžiavimo samprata sudarytų prielaidas taikyti subsidiarią akcininko atsakomybę remiantis išimtinai tik žalos bendrovės kreditoriams faktu. Šiuo atveju tokia teisinė kvalifikacija nepriimtina dėl keletos priežasčių. *Pirma*, žodžio „sąžiningumas“ bendrinė reikšmė yra viską darantis pagal sąžinę[1224]. Ši samprata suponuoja sąžiningumo teisinės kategorijos sąsają su deliktą padariusio asmens subjektyviąja puse. Todėl šio termino vartojimas neigiama prasme (t.y. „nesąžiningas“) junginyje su asmeniu ir santykiuose su trečiaisiais asmenimis (pvz., nesąžiningas trečiasis asmuo, juridinio asmens likvidatorius, veikiantis nesąžiningai kreditorių atžvilgiu, juridinio asmens dalyvis, veikiantis nesąžiningai kreditorių atžvilgiu) pažymi asmens vidinę būseną ir pirmiausia reiškia ne delikto objektyviąją, bet subjektyviąją pusę. Vėliau, termino sąsaja su objektyvine delikto puse atskleidžiama per tokios teisės normos aiškinimą. Taigi, lingvistinis CK 2.50 str. 3 dalies aiškinimas leidžia daryti išvadą, jog šioje teisės normoje nesąžiningumo terminas pirmiausia atskleidžia akcininko neteisėtų veiksmų subjektyviąją pusę. *Antra*, civilinėje teisėje galioja skolininko sąžiningumo ir skolininko kaltumo prezumpcijos[1225]. Nesąžiningumą kaip subjektyvios pusės elementą aiškinant tik

[1223] TAMINSKAS. Algirdas. *In* MIKELĖNAS, Valentinas; VILEITA, Alfonsas; TAMINSKAS, Algirdas. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga*. *Bendrosios nuostatos*. 1-as leidimas. Vilnius: Justitia, 2001, p. 270; Piktnaudžiavimas teise gali objektyviai padaryti žalos kitiems asmenims, nors ir neturint tokio tiesioginio tikslo. DRAZDAUSKAS, Stasys. *Bendrosios sutarčių teisės vienodinimo įtaka Lietuvos sutarčių teisei*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (01 S). Vilnius, 2007, p. 72-73; Manytina, kad pastarasis autoriaus pritaria piktnaudžiavimo teise aiškinimui pagal objektyvųjį kriterijų. PAPIJANC *supra*, note 41, p. 65-66; Kaltė pagal CK 2.50 str. 3 d. turėtų būti suvokiama objektyviai, subjektyvus kriterijus neturi įtakos kreditorių interesų pažeidimui. BALČIKONIS, Rolandas. Sąžiningumo principas sutarčių teisėje. *Jurisprudencija*, 2003, t. 41 (33), p. 164-183; Pastarojo autoriaus nuomone išskiriamas objektyvusis ir subjektyvusis sąžiningumas priklausomai nuo teisinių santykių pobūdžio (t.y. prieš trečiuosius asmenis – subjektyvusis, sutartiniuose santykiuose – objektyvusis).

[1224] Dabartinės lietuvių kalbos žodynas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.lki.lt/dlkz/> [žiūrėta 2010-11-26].

[1225] MIKELĖNAS *supra*, note 905, p. 192-195; Sąžiningumas taikomas visoms prievolėms be išimčių, įskaitant nesutartines. Prievolės šalių sąžiningumas yra preziumuojamas, todėl prievolės šalis aplinkybę, kad kita šalis buvo nesąžininga, privalo įrodyti. NORKŪNAS, Algis. Sąžiningumo principo

objektyviąja prasme, kaltės ir nesąžiningumo teisinės kategorijos persidengtų, nesąžiningumas netektų prasmės: kaltės samprata, kuri civilinėje teisėje siejama su *bonus pater familias* elgesio standartu, ir kaltės prezumpcija savaime apimtų ir nesąžiningumą. Nesąžiningumo kaip subjektyvios pusės elemento išskyrimas CK teisės normoje būtų perteklinis, nesąžiningumas ir kaltė turėtų būti laikomos tapačiomis teisinėmis kategorijomis. Todėl manytina, jog įstatymo leidėjas, konkrečioje CK normoje įtvirtindamas nesąžiningumą kaip subjektyviosios atsakomybės elementą, pažymi tam tikrą kaltės sampratos specifiką, t.y. asmens vidinį savo veiksmų ir jų neigiamų padarinių vertinimą[1226]. Tokia modifikuota kaltės samprata pateisinama atsakomybę siejant su išimtiniu jos taikymu, pvz., kuomet veiksmų neteisėtumas veikiau grindžiamas visuomenės moralės normomis ir principais. Nesąžiningumas subjektyviąja prasme keičia kaltės sampratą, nes šalia *bonus pater familias* įvertinama asmens psichikos būklė konkrečioje situacijoje. *Trečia*, piktnaudžiavimo teise koncepcijos atskleidimui įtakos turi teisinių santykių, kurių atžvilgiu realizuojamos subjektinės teisės, pobūdis. Objektyvaus piktnaudžiavimo samprata nevisada būtų suderinama su kertiniais bendrovių teisės principais, *inter alia*, bendrovių teisėje įtvirtinta akcininko ribotos atsakomybės instituto paskirtimi. Štai, akcininkui nusprendus verslą vykdyti užsienio valstybėje ir tokiai veiklai įsteigus naują, papildomą įmonių grupės narę-ribotos atsakomybės bendrovę, verslo nesėkmės - bendrovės bankroto atveju būtų galima daryti išvadą, jog tokiu akcininko sprendimu buvo pažeisti bankrutavusios bendrovės kreditorių interesai: juk veiklą buvo galima vykdyti tiesiogiai arba per jau esamas grupės įmones. Objektyviai veiklos vykdymas per ribotos atsakomybės įmonę, ypatingai nesant fizinio asmens bankroto instituto, *per se* suponuoja tikėtiną verslo kaštų pasidalinimą su visuomene. Tačiau pagal bendrovės kaip verslo organizavimo formos sampratą ir paskirtį veiklos vykdymas per ribotos atsakomybės įmonę verslo nesėkmės atveju savaime reiškia dalies verslo nuostolių perkėlimą bendrovės kreditoriams, teisiniu požiūriu toks nuostolių paskirstymas laikomas toleruotinu ir priimtinu elgesiu, nesukeliančiu bendrovės akcininkams atsakomybės. Suprantama,

---

įgyvendinimas. *Jurisprudencija*, 2003, t. 42 (34), p. 5-7; Pastarojo autoriaus nuomone, atsižvelgiant į tai, jog civilinėje teisėje sąžiningumas objektyviąja prasme atitinka kaltės kaip civilinės atsakomybės sąlygos sampratą, šiuo atveju kaltės prezumpcija savaime reiškia ir nesąžiningumo prezumpciją (t.y. sąžiningumo principo išimtis įstatymo pagrindu).

[1226] MIKELĖNAS *supra*, note 905, p. Psichologiniu požiūriu sąžiningumas reiškia asmens įsitikinimą, kad jis elgiasi taip, kaip reikalauja teisė ir moralė. Sprendžiant dėl sąžiningumo subjektyviuoju požiūriu, reikia aiškintis tokio asmens psichologinę būklę.

jeigu šiuo atveju būtų nustatomi nesąžiningi ketinimai struktūrizuojant įmonių grupę, tuomet turėtų būti sprendžiama dėl akcininko atsakomybės. Taigi, kreditorių teisių apsauga neturėtų būti suabsoliutinama, nes tokiu atveju kiltų pavojus dėl kertinių bendrovių teisės principų (bendrovės atskirumo, ribotos atsakomybės) ignoravimo.

Taigi, nustatant akcininko kaltę pagal CK 2.50 str. 3 dalį, nepakankamas vien tik jo kaltės konstatavimas objektyviąja prasme, pasireiškiančia akcininko elgesio neatitikimu apdairaus ir rūpestingo asmens elgesio (*bonus pater familias*) standartui. Subjektyvus nesąžiningumas turėtų būti laikomas būtina subsidiarios akcininko atsakomybės pagal CK 2.50 str. 3 dalį taikymo sąlyga.

Istoriškai, minėta, piktnaudžiavimas teise buvo suvokiamas kaip tyčia, t.y. siejamas su nesąžiningais subjektinės teisės turėtojo ketinimais. Tačiau šiandieninėmis ekonominėmis sąlygomis istorinė subjektyvaus piktnaudžiavimo samprata yra per siaura. Išimtinai subjektyvus piktnaudžiavimo teise suvokimas nepriimtinas, nes versle ypatingai retos situacijos, kai veikiama turint vienintelį tikslą - padaryti žalos bendrovės kreditoriams. Verslo subjektų elgesyje dominuoja siekis uždirbti pelno; įrodyti, kad piktnaudžiaujama teise išimtinai siekiant žalos kitam asmeniui, būtų sudėtinga [1227]. Trečiųjų asmenų teisių pažeidimas paprastai yra šalutinis motyvas. Asmuo, piktnaudžiaujantis teise pasinaudojant bendrovės teisine forma, nebūtinai turi turėti tiesioginį tikslą padaryti žalos bendrovės kreditorių interesams, žala tretiesiems asmenims gali atsirasti, akcininkui nesąžiningai siekiant savo interesų patenkinimo ar akivaizdžiai neapdairiai neįvertinus bendrovės kreditorių interesų (subordinuojant bendrovės interesus akcininko ar grupės įmonių interesams, panaudojant bendrovę netinkamais tikslais). Subsidiarios akcininko atsakomybės sąsaja išimtinai tik su tyčia sudarytų sąlygas nesunkiai išvengti atsakomybės pritaikymo, ši teisės norma taptų praktiškai neveiksminga. Taigi, turėtų būti vertinamas tiek akcininko psichinis santykis su veika, tiek ir su jos padariniais. Dėl tokios akcininko kaltės sampratos akcininko papildoma prievolė pagal CK 2.50 str. 3 dalį galėtų kilti esant akcininko tyčiai arba dideliam neatsargumui.

Kartu pažymėtina, jog sąžiningumo teisinė samprata suponuoja sąžiningumo teisinės kategorijos sąsają su deliktą padariusio asmens subjektyvine puse. Tačiau lingvistinis CK 2.50 str. 3 dalies aiškinimas leidžia daryti išvadą, jog subsidiarios akcininko atsakomybės atveju nesąžiningumas atlieka dvejopą funkciją –

[1227] ПОРОТИКОВА *supra*, note 44, p. 171.

nesąžiningumas yra ne tik subjektyviosios pusės (kaltės), bet ir objektyviosios pusės elementas (neteisėto elgesio)[1228]. Sąžiningumas, kuris apsprendžia kiekvieno teisinių santykių dalyvio elgesio turinį, taikomas universaliai pagal CK 1.5 straipsnį. Todėl manytina, jog, jeigu nesąžiningumas nebūtų delikto objektyviosios pusės elementu, įstatymų leidėjas būtų įtvirtinęs atsakomybę ne dėl nesąžiningų, bet dėl neteisėtų veiksmų[1229]. Akcininko subsidiari atsakomybė dėl nesąžiningo elgesio neatsitiktinai įtvirtinta autonomiškai nuo atsakomybės pažeidus bendrąją rūpestingumo pareigą. Ne kiekvienas akcininko nesąžiningas elgesys kreditorių atžvilgiu, pasinaudojant bendrovės teisine forma, gali būti laikomas deliktu ir ne dėl kiekvieno akcininko delikto gali būti taikoma subsidiari akcininko atsakomybė pagal CK 2.50 str. 3 dalį. Ne įprastinio termino „neteisėti veiksmai“, bet specialaus termino „nesąžiningi veiksmai“ panaudojimas turi atskirą prasmę, dėl ko nesąžiningas elgesys, kaip deliktinės civilinės atsakomybės objektyvinė pusė, kvalifikuojamas neteisėtu elgesiu.

Dėl tokios dvigubos nesąžiningumo paskirties subjektyvusis nesąžiningumas nustatomas objektyvių aplinkybių pagalba[1230]. Pažymėtina, kad pagal lyginamąjį tyrimą toks akcininko piktnaudžiavimo kaltės nustatymo būdas - objektyvių aplinkybių pagalba - šiandien yra vyraujantys paskirų jurisdikcijų teisėje ir euro-regioniniu lygmeniu. Nesąžiningumo nustatymą iš objektyvių aplinkybių taip pat suponuoja ir įrodinėjimo naštos dėl civilinės atsakomybės sąlygų tarp šalių paskirstymas, t.y. kreditoriui priskirta pareiga įrodyti skolininko nesąžiningumą, pagal teismų praktiką skolininko veiksmų neteisėtumą taip pat įrodinėja kreditorius (ieškovas). Kreditorių teisių pažeidimo atveju nesąžiningumas gali atsispindėti tiksluose, motyvuose, o taip pat gali būti nustatomi iš akcininkų veiksmų, pagal akcininkų turimą informaciją apie aplinkybes ir pan. Toks aiškinimas dėl subjektyvaus akcininko nesąžiningumo kreditorių atžvilgiu iš esmės neturėtų apsunkinti ieškovo padėties dar ir dėl tos priežasties, jog, darbo autorės nuomone, subsidiari akcininko atsakomybė turėtų kilti likviduojant bankrutuojančią bendrovę,

[1228] Taip pat žr. ЕМЕЛЬЯНОВ *supra*, note 1049, p. 93-96. Šios pozicijos atstovas - Богданов Е.

[1229] Taip pat žr. ПОРОТИКОВА *supra*, note 44, p. 83; Šios pozicijos atstovas - Богданов Е. Autorė taip pat pažymi, jog sąžiningumas gali būti ir objektyvinės, ir subjektyvinės pusės elementu arba vienu metu - abiejų jų elementu.

[1230] Taip pat žr. 2004-02-18 LAT CBS nutartis c. b. *UAB „Göllner Spedition“ v. S. B., J. B.*, Nr. 3K-3-124/2004, kat. 21.1, kuomet teismas nusprendė, kad nesąžiningų veiksmų konstatavimas reiškia akcininko kaltę. Nustačius, kad akcininkas kaip dalyvis atliko nesąžiningus veiksmus kreditoriaus atžvilgiu, laikytina, kad akcininkas kaltas dėl nesąžiningų veiksmų atlikimo.

kuomet kreditorių interesais veikia šios bendrovės administratorius, disponuojantis bendrovėje esančiais su tokiu akcininko elgesiu susijusiais įrodymais.

(b) Akcininko neteisėti veiksmai pagal CK 2.50 str. 3 d.

Išoriškai akcininko subjektinių teisių įgyvendinimas laikomas teisėtu ir leidžiamu elgesiu, kuris formaliai neprieštarauja pozityviajai teisei (pvz., akcininkas įgyvendina teisę balsuoti, teisę sudaryti sandorius). Piktnaudžiaujant teise formaliai laikomasi įstatymo raidės, tačiau pažeidžiama pati įstatymo esmė (dvasia), t.y. subjektinės teisės panaudojamos ne pagal jų paskirtį, tikslus ir esmę. Piktnaudžiaudamas teise asmuo pažeidžia kito asmens teisę arba realizuoja savo teisę priešingai tos teisės prigimčiai ar visuomenės moralės principams[1231]. Akcininko elgesys *prima facia* yra akcijomis suteiktų teisių įgyvendinimas, tačiau piktnaudžiavimas akcininko subjektinėmis teisėmis laikomas neteisėtu elgesiu, nes toks elgesys prieštarauja teisės normų reikalavimams (CK 1.137 str. 3, 5 d.). Nors akcininko teisės apima kompleksą turtinių ir neturtinių teisių, subjektinių teisių įgyvendinimo ribų peržengimas bendrovės kreditorių atžvilgiu labiausiai tikėtinas situacijose, kuomet akcininkas įgyvendina netiesioginę kontrolę, nuolat, reguliariai ir intensyviai įtakodamas bendrovės valdymą per savo paskirtus valdymo organų narius, arba realizuojant įtaką visuotiniuose akcininkų susirinkimuose (t.y. balsuojant). Taigi, piktnaudžiaujant teise svarbus ir akcininko turimų teisių turinys (piktnaudžiauti galima tik turimomis subjektinėmis teisėmis; jeigu viršijamos turimos teisės, toks elgesys nelaikomas piktnaudžiavimu teise, todėl turėtų būti vertinamas per kitas tiesioginės teisės realizavimo formas, t.y. pareigų nevykdymą), ir šių teisių įgyvendinimo būdas (procesas). Akcininko subjektinės teisės iš esmės yra priemonė neteisėtam elgesiui atlikti.

Akcininkas, pažeisdamas pareigą nepiktnaudžiauti dalyvio statuso suteikiamomis teisėmis, padaro neteisėtus veiksmus. Piktnaudžiavimas teise kartu reiškia ir pagrindinių civilinių teisės principų, *inter alia*, sąžiningumo pažeidimą[1232]. Elgesio neteisėtumą nulemia konkrečioje situacijoje netinkamas subjektinių teisių

[1231] MIKELĖNAS, Valentinas. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 109.
[1232] MIKELĖNAS *supra*, note 1218, p. 68.

realizavimas [1233] , kuris pasireiškia šių teisių įgyvendinimo ribų peržengimu. Akcininko elgesio ribų peržengimą, taigi, ir neteisėtumą apsprendžia elgesio pobūdis dėl pasirinkto teisių įgyvendinimo paskirties, būdo ar priemonių, t.y. nesąžiningumas (CK 1.137 str. 3, 5 d.). Akcininko elgesio neteisėtumas vertinamas analizuojant jo elgesio nesąžiningumą kreditoriaus (kreditorių) atžvilgiu. Taigi, akcininko subjektinių teisių ribų peržengimą reprezentuotų bendrovės atskirumo ignoravimas ar bendrovės panaudojimas neteisėtu būdu tokia apimtimi, jog tai tuo pačiu pažeistų ir bendrovės kreditorių interesus. Kolektyvinio piktnaudžiavimo atveju nesąžiningu elgesiu kvalifikuotini akcininko veiksmai kaip visuma. Sprendžiant dėl akcininko kaip dalyvio atsakomybės, atskiri akcininko veiksmai nėra individualizuojami, atskirų akcininko veiksmų ar išvestinių veiksmų neteisėtumas nėra konstatuojamas (pvz., nėra pripažįstami neteisėtais visuotinis akcininkų susirinkimo sprendimai, kurių pagrindu perleista veikla susijusiems asmenims, ar padarytos išmokos, bendrovės sandoriai, kurių pagrindu nenaudingomis sąlygomis perleistas turtas, įmonės išregistravimas iš juridinių asmenų registro, siekiant išvengti būsimo reikalavimo vykdymo), kiekvieno akcininko atskiro veiksmo sukeliama žala nėra individualizuojama. Pastebėtina, kad galimi atvejai, kai atskirų akcininko veiksmų neteisėtumo konstatavimas būtų ne tik ypatingai sudėtingas ir netikslingas dėl aplinkybių visumos, bet ir neįmanomas objektyviai, o žala negali būti nustatoma pagal kiekvieną atskirą veiksmą, bet paaiškėja tik po tam tikro laiko ir gali būti įvertinama tik visų veiksmų visumoje (pvz., dėl kasdieninės akcininko netiesioginės įtakos valdymo organų nariams, dėl laipsniško verslo perkėlimo į susijusias įmones, kuomet naujų klientų nukreipimas į kitas grupės įmones nėra formalizuojamas). Kita vertus, kiekvienas atskiras akcininko veiksmas formaliai išoriškai yra akcijomis suteiktų teisių įgyvendinimo rezultatas. Pavienis veiksmas, dėl kurio teisėtumo būtų sprendžiama, dažniausiai be papildomų aplinkybių *per se* nereprezentuoja akcininko nesąžiningumo (pvz., nedalyvavimas visuotiniame akcininkų susirinkime, kuriame numatoma spręsti nuosavo kapitalo restruktūrizavimą, sąlygotą sukaupto nuostolio, savaime nereiškia piktnaudžiavimo). Akcininko elgesio neteisėtumą dėl elgesio pobūdžio (nesąžiningumo), nekonstatuojant atskirų akcininko ir bendrovės veiksmų neteisėtumo, sąlygoja pati piktnaudžiavimo teise samprata. Tokiam nesąžiningo elgesio kaip neteisėtų veiksmų vertinimui, nekonstatuojant atskirų veiksmų

[1233] ГРИБАНОВ *supra*, note 1041, p. 55-57.

neteisėtumo, o taip pat išvestinių veiksmų neteisėtumo pagrįstai pritariama ir teismų praktikoje[1234]. Pastebėtina, kad taikant kitus teisių gynybos būdus taip pat žinoma panaši praktika, kuomet neteisėtu elgesiu laikomas veiksmų visetas (pvz., sprendžiant dėl valdymo organo narių atsakomybės tyčinio bankroto metu[1235]) ar atskirų veiksmų nenaudingumas (pvz., taikant valdymo organo narių atsakomybę bendrovei dėl nenaudingų sandorių[1236]), nepripažįstant pačių atskirų veiksmų neteisėtais.

Akcininko piktnaudžiavimas, pasinaudojant bendrovės teisine forma, dažniausiai yra intensyvaus ir tęstinio pobūdžio, susijęs su kolektyvinių kreditorių interesų pažeidimu. Kolektyvinis piktnaudžiavimas pažeidžia pačios bendrovės veiklą iš esmės, įtakoja veiklos tęstinumą ir riboja bendrovės galimybes vykdyti prievoles, kartu padarant žalos visiems bendrovės kreditoriams. Tokiais atvejais bendrovei trukdoma įgyvendinti savo kaip savarankiško juridinio asmens tikslus ir interesus. Kolektyvinio piktnaudžiavimas apima kolektyvinių interesų pažeidimo situacijas, kai žala pirmiausiai padaroma pačiai bendrovei, kreditorių atžvilgiu žala yra išvestinė. Individualaus piktnaudžiavimo atvejai reti[1237]. Be to, individualus piktnaudžiavimas dažnai "perauga" į kolektyvinį piktnaudžiavimą, nes nesąžiningi akcininko veiksmai

---

[1234] 2004-02-18 LAT CBS nutartis c. b. *UAB „Göllner Spedition" v. S. B., J. B.*, Nr. 3K-3-124/2004, kat. 21.1, kuomet teismas pažymėjo, kad „laikydamas atsakovų veiksmus nesąžiningus kreditoriaus atžvilgiu, teismas neturėjo konstatuoti jų sudarytų sandorių neteisėtumo, nes nesąžiningumas ir sandorio neteisėtumas CK 2.50 str. 3 d. prasme negali būti sutapatinami, kadangi įstatymas nereikalauja sandorių neteisėtumo pripažinimo, be to, tai nėra *actio Pauliano* (CK 6.66 str.). Šiuo atveju pakanka juridinio asmens dalyvio veiksmų nesąžiningumo, t.y. pakanka konstatuoti, kad sandoris nesąžiningas neanalizuojant sandorio teisėtumo klausimo. Tokios aplinkybės nustatymas yra pakankamas pagrindas taikyti juridinio dalyviui subsidiarinę atsakomybę." Taip pat paminėtina LAT byla, kurioje teismas pažymėjo, kad dalyvių veiksmų (neveikimo) visuma lėmė kooperatyvo nemokumą (2009-04-03 LAT CBS nutartis c. b. *A. R. v. kooperatinė bendrovė „Kėdainių šilas", A. B., S. T., R. K., K. Ž., G. Ž. ir miško savininkų kooperatyvas „Aukštaitijos šilas",* Nr. 3K-3-147/2009, kat. 27.3.2.2; 44.5.2.17 (S)).

[1235] Pagal ĮBĮ 2 str. 12 d. ir 20 str., tyčinis bankrotas yra apibrėžiamas kaip įmonės privedimas prie bankroto tyčia, o jo požymiais yra aplinkybės, jog įmonė tyčia paslepia, iššvaisto, dovanoja ar sunaikina savo turtą arba vykdo kitus tyčinius veiksmus, dėl kurių yra pagrindo manyti, kad iš likusio turto nebus galima įvykdyti įmonės finansinių įsipareigojimų. Įmonės tyčiniu bankrotu pripažintinas sąmoningas įmonės blogas valdymas, dėl ko įmonė tampa nemoki arba dar labiau pabloginama nemokios įmonės finansinė padėtis. Vertinama valdymo organo veiksmų visuma, todėl nebūtina nustatyti konkretaus veiksmo, kuris sukėlė įmonės bankrotą. (2004-12-13 LAT CBS nutartis c. b. *UAB „Bombos filmai" v. UAB „Laisvės" kino teatras*, Nr. 3K-3-680/2004, kat. 125.6 dėl bankroto pripažinimo tyčiniu; 2010-02-11 Lietuvos apeliacinio teismo LAT CBS nutartis c. b. *R. J. v. UAB „Minijos baldų prekyba"*, Nr. 2-372/2010, kat. 126.8; 2001-12-21 LAT Teisėjų senato nutarimas Nr. 33 „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto bylose". *Teismų praktika*, 2002, Nr. 16, 13 p.).

[1236] Štai, paminėtina 2009-10-30 LAT CBS nutartis c. b. *BUAB "Barklita" v. G.B.*, J.G, Nr. 3K-3-528/2009, kat. 27.7; 44.2.4.1; 114.11 (S), kuomet nenaudingi direktoriaus sudaryti sandoriai laikytini neteisėtais veiksmais, dėl ko priteisiamas žalos atlyginimas (kainų skirtumas), tačiau patys sandoriai nėra pripažįstami neteisėtais.

[1237] Individualaus piktnaudžiavimo atvejai dažniausiai tikėtini taikant atskirų teisės šakų teisės normas, numatančias specialius piktnaudžiavimo atvejus (pvz., konkurencijos teisėje).

įtakoja bendrovės galimybes vykdyti kitas prievoles, dėl ko pažeidžiami ir kitų kreditorių interesai.

Nors doktrinoje akcininko atsakomybės pavyzdžiais dažniausiai minimi aktyvūs akcininko veiksmai, teismų praktikoje piktnaudžiavimas teise irgi paprastai sutinkamas dėl aktyvaus elgesio, akcininko nesąžiningi veiksmai pagal CK 2.50 str. 3 dalį apima ir aktyvų, ir pasyvų elgesį (CK 6.3 str. 1 d., 6.246 str. 1 d., 6.263 str. 1 d.). Lingvistiniu požiūriu dabartinės lietuvių kalbos žodyne nurodoma tokia žodžio „piktnaudžiauti“ reikšmė: *naudotis* kuo piktam; neleistinai *naudotis* turimomis teisėmis, einamomis pareigomis[1238]. Žodžio „naudotis“ reikšmė yra suprantama kaip patirti *naudą*[1239]. Nauda gali būti gaunama tiek veikiant aktyviai, tiek ir pasyviai. Kita vertus, piktnaudžiavimas teise yra netinkamas teisės realizavimas naudojantis subjektinėmis teisėmis. Naudojimosi teise turinio sudedamųjų, kurios atspindi subjektinės teisės turėtojo galimybes, vertinimas (galimybė pasirinkti tam tikro elgesio variantą (aktyvų ar pasyvų), reikalauti tam tikro elgesio (aktyvaus ar pasyvaus) iš kitų asmenų, imtis pačiam arba reikalauti taikyti teisines priemones savo subjektinei teisei įgyvendinti ir ginti[1240]) sąlygoja išvadą, jog subjektinių teisių realizavimas galimas ir aktyviu, ir pasyviu elgesiu. Pagal bendrą taisyklę atsisakymas įgyvendinti subjektinę teisę nepanaikina šios teisės (CK 1.137 str. 6 d.). Susilaikymas nuo teisių realizavimo yra vienas iš teisių įgyvendinimo būdų, taigi, teisių įgyvendinimas gali būti ir aktyvus, ir pasyvus[1241]. Todėl piktnaudžiauti teise taip pat galima ir aktyvia, ir pasyvia forma.

Reikia sutikti, jog dažniausiai naudojimasis teisėmis pasireiškia aktyviais veiksmais (pvz., bendrovei nenaudingų sandorių tarp akcininko ir bendrovės sudarymu, akcininkui balsuojant visuotiniuose akcininkų susirinkimuose, įtakojant valdymo organų narius). Nesinaudojimas teisėmis kaip tiesioginis teisės realizavimo būdas sutinkamas rečiau, tačiau netinkamo pasyvaus elgesio pavyzdžiu galėtų būtų akcininko pasyvumas laiku nesiimant priemonių restruktūrizuoti bendrovės kapitalą, kuomet dėl bendrovės ir akcininko tarpusavio santykių akcininkas gauna naudos iš

[1238] Dabartinės lietuvių kalbos žodynas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.lki.lt/dlkz/> [žiūrėta 2010-11-26].
[1239] *Ibidem*.
[1240] Pažymėtina, jog kai kurie autoriai apsiriboja trijų subjektinės teisės turinio sudedamųjų (galimybių) išskyrimu, kiti - teisę naudotis vertybėmis taip pat laiko vienu iš subjektinės teisės turinio elementų (t.y. ketvirtąja galimybe).
[1241] Taip pat žr. TAMINSKAS *supra*, note 1222, p. 269-270; MIZARAS *supra*, note 47, p. 535; ČIOČYS, Petras Algirdas. Teisės pagrindai: mokomoji knyga. Vilniaus vadybos kolegija. Vilnius: Vilniaus vadybos kolegija, 2002, p. 32.

tokios situacijos, tačiau tokia bendrovės būklė sąlygoja neatsiskaitymą su kreditoriais[1242]. Todėl tam tikrais atvejais teisių neįgyvendinimas taip pat gali prieštarauti teisės normų paskirčiai ir tikslams, pažeisti kitų asmenų teises ir teisėtus interesus. Pozicijai dėl akcininko veiksmų nesąžiningumo neveikimo forma pagrįstai pritariama ir teismų praktikoje[1243].

Nesąžiningo elgesio pavyzdžiai praktikoje gali būti labai skirtingi ir įvairūs, todėl darbo autorės nuomone, nesąžiningo elgesio atvejų *numerus clausus* (liet. – apibrėžtas skaičius) įtvirtinimas įstatyme yra objektyviai neįmanomas ir netikslingas[1244]. Be to, kreditorių atžvilgiu akcininko elgesio, kuris įgyvendinamas akcininko nuožiūra, pasinaudojant jam akcijų suteikiamomis teisėmis, vertinimas kaip piktnaudžiavimas teise taip pat priklauso nuo moralės normų, gerų papročių reikalavimų, kurie, minėta, sąlygojami konkretaus socialinio laikmečio.

(c) Žala ir priežastinis ryšys pagal CK 2.50 str. 3 d.

Lietuvoje teisinės pasekmės dėl akcininko piktnaudžiavimo teise prieš bendrovės kreditorius yra detalizuotos įstatyme. Pagal CK 1.137 str. 3 dalį už piktnaudžiavimą teise numatyta civilinė atsakomybė, o akcininko padaryta žala įvertinama specifiniu būdu - pagal bendrovės prievoles (CK 2.50 str. 3 d.). Toks žalos įvertinimo būdas eliminuoja bendrovės kreditorių galimybę reikalauti netiesioginių nuostolių atlyginimo, o taip pat padeda išvengti akcininko „dvigubos atsakomybės“ dėl žalos atlyginimo ir bendrovei, ir kreditoriams.

[1242] Tarkim, pagal bendrąją taisyklę akcininkas yra laisvas savo nuožiūra įgyvendinti savo kaip dalyvio teises, *inter alia*, sprendžiant dėl dalyvavimo visuotiniame akcininkų susirinkime ir balsavimo jame. Tačiau atsakomybė turėtų kilti *de facto* aktyviam kontroliuojančiam nemokios bendrovės akcininkui, jeigu bendrovei įgyvendinant grupės mastu akcininko patvirtintą rizikingą bendrovės veiklos strategiją, akcininkas nesiima priemonių dėl kapitalo, adekvataus prisiimamai rizikai, suformavimo ar vengia priimti kitus tokioje situacijoje būtinus sprendimus. Tokiam akcininkui vengiant dalyvauti visuotiniuose akcininkų susirinkimuose, kuriuose turėtų būti sprendžiami kapitalo restruktūrizavimo klausimai, tokie veiksmai gali būti vertinami piktnaudžiavimo teise aspektu, jeigu yra kitos CK 2.50 str. 3 d. atsakomybės sąlygos.

[1243] Štai, paminėtina LAT praktika, pagal kurią juridinio asmens dalyvio neveikimas buvo konstatuotas kaip nesąžiningi dalyvio veiksmai (pvz., 2009-04-03 LAT CBS nutartis c. b. *A. R. v. kooperatinė bendrovė „Kėdainių šilas“, A. B., S. T., R. K., K. Ž., G. Ž. ir miško savininkų kooperatyvas „Aukštaitijos šilas“,* Nr. 3K-3-147/2009, kat. 27.3.2.2; 44.5.2.17 (S); 2009-07-09 LAT CBS nutartis c. b. *BUAB „Alveronas“ v. I. S., R. P., A. P., G. M., G. B. ir D. Č.*, Nr. 3K-3-329/2009, kat. 27.7; 44.5.2.1 (S)).

[1244] *Per contra*, taip pat yra autorių, siūlančių kodifikuoti galimus akcininko nesąžiningo elgesio atvejus (žr. LEVICKAITĖ, Ingrida. Can the Corporate Veil be Pierced under Lithuanian Law? *International Journal of Baltic Law*, 2004, Vol. 1, Nr. 4 [interaktyvus], p. 46-48. Prieiga per internetą: <http://scholar.google.com/scholar?hl=lt&lr=&domains=ceeol.com&sitesearch=ceeol.com&q=levickaite%5C> [žiūrėta 2009-05-03]; TIKNIŪTĖ *supra*, note 40, p. 131, 171.

Darbo autorės nuomone, minėtas teisinių pasekmių sureguliavimas atitinka akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrinos esmę, nes sąlygoja bendrovės akcininko ribotos atsakomybės praradimą. Papildomos akcininko turtinės prievolės teisinės pasekmės – atsakomybė pagal bendrovės prievoles iš esmės reiškia pagrindinio bendrovės požymio, ją skiriančio nuo partnerystės, eliminavimą įstatymo nustatytais pagrindais ir tvarka. Tokios teisinės pasekmės taip pat pagrindžiamos proporcingumo principu, taikant piktnaudžiavimo teise doktriną, nes akcininkas netenka tik tam tikrų teisių (t.y. ribotos atsakomybės apsaugos), bet ne visų savo kaip dalyvių teisių visa apimtimi. Piktnaudžiavimo teise – ribotos atsakomybės privilegija teismas negina (CK 1.137 str. 3 d.).

Akcininko kaip dalyvio atsakomybę grindžiant deliktų teise, ir doktrinoje, ir jurisprudencijoje aplinkybė, jog bendrovė negali įvykdyti prievolės kreditoriui, pagrįstai suprantama kaip kreditoriaus žala. Pastebėtina, kad ši aplinkybė atlieka dvejopą funkciją. *Pirmiausia*, aplinkybė, kad bendrovė negali įvykdyti prievolių tretiesiems asmenims parodo realų kreditoriaus patirtos žalos faktą. Jeigu bendrovė turi galimybių atsiskaityti su kreditoriais, kreditorių požiūriu akcininko nesąžiningas elgesys yra toleruojamas. *Antra*, ši aplinkybė tuo pačiu laikoma sąlyga, kuriai įvykus kyla papildoma akcininko turtinė prievolė.

Darbo autorės nuomone, esant kolektyviniam kreditorių teisių pažeidimui, negalėjimas įvykdyti prievolės turėtų būti suvokiama kaip bendrovės nemokumas[1245]. Šią išvadą, *inter alia*, pagrindžia tai, kad akcininko atsakomybė dėl piktnaudžiavimo teise yra *ex post*, subsidiarus ir *ultimum remedium* teisių gynybos būdas.

Minėta, kad dalyviai gali naudotis ribotos atsakomybės privilegija, jeigu dėl pastarųjų prisiimamos rizikos bendrovės verslas nėra vystomas kreditorių sąskaita. Verslo rizikos eksternalizavimas kreditoriams iš esmės paaiškėja nemokumo metu. Moki bendrovė privalo tinkamai įvykdyti prievolę ir šiuo atveju nėra tikslo papildomai ginti kreditorių interesų. Bendrovei esant mokia ir galint vykdyti prievoles kreditoriams, nėra kreditoriams padarytos žalos fakto[1246]. Kita vertus, akcininko kaip dalyvio atsakomybė būtų priešlaikinė. Akcininko atsakomybės

[1245] Pastebėtina, kad CK 2.50 str. 3 d. projektas, įtvirtinęs akcininko kaip dalyvio atsakomybę bendrovei esant nemokia, nebuvo įgyvendintas (VŽ, 1996, Nr. 108). Nacionalinėje doktrinoje taip pat yra nuomonių, jog akcininko papildoma atsakomybė kyla, kai bendrovė nepatenkino jai pareikštų reikalavimų, akcininko prievolė su bendrovės nemokumu nesiejama (žr. BOSAITĖ; BUTOV *supra*, note 39, p. 260; CIVILKA, Mindaugas. Akcininkų atsakomybė už bendrovės prievoles 1. *Juristas*, 2006, Nr. 2006/2 (29), p. 29).
[1246] POWELL *supra,* note 976, p. 85.

taikymas bendrovės nemokumo metu sąlygotų skirtingų interesų suderinimą, t.y. akcininko ribotos atsakomybės principo netaikymą tik išimtinais atvejais ir bendrovės kreditorių interesų užtikrinimą. Akcininkas prarastų ribotos atsakomybės privilegiją, kai viešuoju požiūriu pasikeistų interesų prioritetas ne investuotojų, bet kreditorių naudai. Toks akcininko atsakomybės realizavimas taip pat reikštų mažesnį bylinėjimąsi[1247] bei tinkamą piktnaudžiavimo teise, kaip paskutinio teisių gynybos būdo, pritaikymą[1248].

Ribota atsakomybė yra personalinė akcininko privilegija ir nauda investuotojui mainais į bendrą socialinį ir ekonominį indėlį visos visuomenės labui[1249]. Taigi, esant kolektyviniam piktnaudžiavimui, pirminis šios doktrinos tikslas - apginti kolektyvinius kreditorių interesus. Pažeistų kreditorių kolektyvinių interesų apsauga užtikrinama bankroto procedūrų metu[1250]. Nemokios bendrovės, kuri negali įvykdyti prievolių dėl nesąžiningų akcininko veiksmų, kreditoriams turėtų būti sudarytos vienodos sąlygos reikalavimų patenkinimui, nesuteikiant pirmenybės vienam iš kreditorių gauti naudos kitų sąskaita, vadovaujantis „pirmas laike“ principu. Bendrovės kreditorių *pari passu* principas lemia, kad, esant kolektyviniam kreditorių teisių pažeidimui, akcininko kaip dalyvio atsakomybė turėtų kilti, jeigu bendrovė likviduojama dėl bankroto[1251]. Žala turėtų būti atlyginama į bendrą bankrutuojančios bendrovės turto masę ir naudojama atsiskaitymui su visais bendrovės kreditoriais[1252]. Kreditorių interesus įgyvendintų bankrutuojančios bendrovės administratorius. Šiandieninėmis verslo sąlygomis dėl padažnėjusių įmonių bankrotų nemokios bendrovės kreditorių teisių lygiateisiškumo aspektas tampa ypač aktualus. Štai, lyginant 2009 m. sausio–rugsėjo mėn. bankroto procesai pradėti 2,2 karto daugiau

[1247] MUSCAT *supra*, note 31, p. 263, 301.
[1248] VOYAME; COTTIER; ROCHA *supra*, note 43, p. 45.
[1249] MUSCAT *supra*, note 31, p. 197.
[1250] Taip pat žr. *Ibidem*, p. 302, 364-365, 415, 435; Autorius laikosi nuomonės, kad akcininko kaip dalyvio atsakomybė turėtų kilti tik likviduojant nemokią bendrovę.
[1251] LAT praktikoje yra pavyzdžių, kuomet akcininko kaip dalyvio atsakomybės klausimas buvo keliamas bendrovei bankrutuojant (pvz., 2006-11-28 LAT CBS nutartis c. b. *BUAB „Saulėtekis“ v. I. K. ir kt.*, Nr. 3K-3-604/2006, kat. 114.4; 126.8 (S)).
[1252] 2009-07-09 LAT CBS nutartis c. b. *BUAB „Alveronas“ v. I. S., R. P., A. P., G. M., G. B. ir D. Č.*, Nr. 3K-3-329/2009, kat. 27.7; 44.5.2.1 (S); 2009-11-09 LAT CBS nutartis c. b. *BUAB „Čeltaura“ v. A. K. Č., Š. Č., L. Č., R. Č.,* Nr. 3K-3-486/2009, kat. 27.7; 44.5.2.17 (S); 2008-09-21 LAT praktikos dėl *actio Pauliana*, netiesioginio ieškinio, sulaikymo teisės ir prevencinio ieškinio institutų taikymo apžvalga Nr. 29. *Teismų praktika*, 2008, Nr. 29; Darbo autorės nuomone, žr. dėl analogijos su žalos atlyginimu *actio Pauliana* atveju nemokios bendrovės atžvilgiu. TIKNIŪTĖ *supra*, note 40, p. 131, 157-158, 171; Akcininko atsakomybė turėtų būti vidinė dėl fiduciarinių akcininko pareigų bendrovei.

įmonių nei per 2008 m. atitinkamą laikotarpį[1253]. 2010 m. sausio–birželio mėn. įmonių bankroto procesų pasiskirstymo pagal teisinę formą analizė rodo, kad net 92,2 proc. bankrutavusių įmonių sudarė uždarosios akcinės bendrovės, kurios yra vyraujančios tarp privačių juridinių asmenų (2009 m. I pusm. - 90,1 proc.)[1254]. Be to, akcininko kaip dalyvio atsakomybės realizavimas bendrovės bankroto procedūrų metu, kuomet žala atlyginama ne tiesiogiai kreditoriams, bet nemokiai bendrovei, užtikrintų akcininko atsakomybės teisinių pasekmių suderinamumą su kertiniais bendrovių teisės principais (juridinio asmens atskirumu, ribota atsakomybe). Valdymo organų atsakomybė, kuri laikoma alternatyvia ir funkciškai analogiška priemone akcininko kaip dalyvio atsakomybei, taip pat yra *a posteriori* bendrovės kreditorių apsaugos priemonė ir dažniausiai siejama su bendrovės bankroto procedūromis. Subsidiarios akcininko atsakomybės taikymas bendrovės bankroto metu sudarytų sąlygas efektyvesniam šios normos kaip kreditorių teisių apsaugos instituto realizavimui praktikoje. Bankrutuojančios bendrovės administratorius, veikiantis kreditorių interesais, disponuoja bendrovėje esamais įrodymais, todėl, *inter alia*, šiais įrodymais galėtų būti grindžiama papildoma akcininko atsakomybė dėl nesąžiningo elgesio, palengvėtų įrodinėjimo našta kreditoriams. Tačiau, darbo autorės nuomone, šiuo požiūriu Lietuvos teismų praktika formuojasi netinkama linkme, nes nacionalinėje jurisprudencijoje akcininko kaip dalyvio papildoma turtinė prievolė dažniausiai nesiejama su bendrovės bankroto procedūromis, dėl ko, esant kolektyviniam kreditorių teisių pažeidimui, neužtikrinamas nemokios bendrovės kreditorių lygiateisiškumo principas. Taip pat yra teismų praktikos pavyzdžių, kuomet subsidiari akcininko atsakomybė pritaikoma net gi kreditorių, kurių reikalavimai nebuvo įtraukti į bankrutuojančios bendrovės kreditorių sąrašą, atžvilgiu[1255].

[1253] Ūkio ministerija *2009 m. I pusmečio Lietuvos Respublikos ūkio ekonominės ir socialinės būklės apžvalga.* 2009 m. rugsėjis, Vilnius [interaktyvus] p. 168. Prieiga per internetą: <http://www.ukmin.lt/lt/veikla/veiklos_kryptys/ukio_apzvalga/ketvirtine/Doc/2009mIpusmecioapzvalga.pdf> [žiūrėta 2009-04-19].

[1254] Įmonių bankroto valdymo departamentas *supra*, note 13.

[1255] Štai paminėtina jurisprudencija, kai CK 2.50 str. 3 d. taikomas dėl bankroto byloje nepatenkintų kreditorinių reikalavimų, likvidavus nemokią bendrovę dėl bankroto (pvz., 2008-10-22 LAT CBS nutartis c. b. *UAB „Alaja" v. K. A., V. A.*, Nr. 3K-3-509/2008, kat. 27.1, kuomet vienam iš kreditorių buvo priteistas žalos atlyginimas dėl nesąžiningų likviduotos bendrovės akcininko veiksmų; 2007-10-23 Lietuvos apeliacinio teismo nutartis c. b. *VĮ Centrinės projektų valdymo agentūra v. UAB „Logistikos sprendimai"*, Nr. 2A–425/2007, kat. 44.5.1; 44.2.3; 27.1, kurioje minima, kad bendrovės kreditorius savalaikiai nesikreipė dėl reikalavimų įtraukimo, todėl atsisakius jį įtraukti į bankrutuojančios bendrovės kreditorių sąrašą ir nemokią bendrovę likvidavus dėl bankroto, teismas priteisė žalos atlyginimą dėl akcininko nesąžiningų veiksmų. Atkreiptinas dėmesys, kad

Įvertinant CK 2.50 str. 3 dalies konstrukciją ir akcininko atsakomybės teisinę prigimtį, akcininko kaip dalyvio subsidiari atsakomybė CK 2.50 str. 3 dalies pagrindu galima taip pat ir tais atvejais, kuomet nėra tyčinio bendrovės bankroto ar akcininko nuskalstamų veiksmų, lėmusių bendrovės negalėjimą įvykdyti prisiimtų įsipareigojimų, kvalifikavimo[1256].

Sprendžiant dėl akcininko atsakomybės apimties, pagal deliktinės civilinės atsakomybės taisykles akcininkui kyla turtinė prievolė kompensuoti bendrovės kreditorių patirtus turtinius praradimus, jeigu akcininko nesąžiningi veiksmai yra pakankama kreditorių nuostolių atsiradimo priežastis (CK 6.247 str.) [1257]. Taigi, subsidiari akcininko atsakomybė turėtų kilti tik tais atvejais, kai bendrovė tapo nemoki dėl nesąžiningo akcininko elgesio arba jis prisidėjo prie bendrovės nemokumo. Bendrovės negalėjimą atsiskaityti su kreditoriais ir, atitinkamai, bendrovės nemokumą ir bankrotą nulemia veiksmų visetas, dažniausiai ne konkretus veiksmas. Tačiau akcininkui neturėtų kilti atsakomybė pagal bendrovės prievoles, kurių neįvykdymą nulėmė kitų asmenų elgesys (pvz., valdymo organų) ar objektyvios aplinkybės (pvz., verslo nesėkmė). Bendrovės bankrotas *per se* nėra pagrindas subsidiariai akcininko atsakomybei. Darbo autorės nuomone, akcininkas turėtų atsakyti pagal bet kokias bendrovės prievoles (tiek kilusias iki tapimo akcininku, tiek ir po to, prievoles nepriklausomai nuo jų kilimo pagrindo (sutartinės, deliktinės)), tačiau tik tuo atveju, jeigu šių prievolių neįvykdymą sąlygojo nesąžiningas akcininko elgesys. Priešingu atveju dalis kreditorių, kurių prievolių neįvykdymas nėra priežastiniame ryšyje su akcininko veiksmais, taikant teisines pasekmes dėl

---

bankrutuojančios bendrovės skolos daugiau negu 2 kartus viršijo turimą turtą). Taip pat pastebėtina, kad LAT formuoja praktiką, kuri taip pat vertintina kritiškai, jog papildomai akcininko atsakomybei nemokumo konstatavimas ĮBĮ nustatyta tvarka nebūtinas (pvz., 2009-04-03 LAT CBS nutartis c. b. *A. R. v. kooperatinė bendrovė „Kėdainių šilas“, A. B., S. T., R. K., K. Ž., G. Ž. ir miško savininkų kooperatyvas „Aukštaitijos šilas“,* Nr. 3K-3-147/2009, kat. 27.3.2.2; 44.5.2.17 (S), kuomet buvo sprendžiama dėl kooperatyvo dalyvių atsakomybės pagal CK 2.50 str. 3 d., specifiškai pažymėjo, kad dalyvio atsakomybė įgyvendinama pagal CK 6.245 str. 5 d.; tuo atveju, kai teismo sprendimu yra priteisiamas prievolės įvykdymas iš pagrindinio ir subsidiaraus skolininkų, priteistos sumos gali būti išieškomos iš subsidiaraus skolininko tik vykdymo procese nustačius, kad pagrindinis skolininkas negali patenkinti kreditoriaus reikalavimo).

[1256] Dėl subsidiarios akcininko atsakomybės, sąlygotos jo nusikalstamų veiksmų, pvz., 2004-02-03 LAT BBS nutartis *nuteistasis I.M. v. nukentėjusieji D. R., G. M., Ž. B. , L. P., R. G.*, Nr. 2K–23/2004, kat. S–2.1.2.1.14.4; 2.2.1; 2008-07-03 LAT teisės normų, reguliuojančių nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimą, taikymo baudžiamosiose bylose apžvalgos 8 p.

[1257] Pritartina tokiai teismų praktikai, kaip 2009-11-09 LAT CBS nutartis c. b. *BUAB „Čeltaura“ v. A. K. Č., Š. Č., L. Č., R. Č.,* Nr. 3K-3-486/2009, kat. 27.7; 44.5.2.17 (S), kurioje teismas pažymėjo, kad teisinių pasekmių atžvilgiu neturi teisinės reikšmės tai, kokio dydžio naudą gavo akcininkas dėl nesąžiningų veiksmų. Tačiau priteisiama suma neturi viršyti nesąžiningu elgesio bendrovei sukurtų teisinių pasekmių, dėl kurių ji negali įvykdyti prievolių kitiems kreditoriams, dydžio.

atsakomybės už visų bendrovės prievolių neįvykdymą įgytų nepagrįstą naudą akcininko sąskaita. Bendroji Lietuvos civilinė teisė nepritaria baudimo elementui, taigi, taikant civilinę atsakomybę, siekiama, kad būtų atlyginta faktiškai padaryta žala[1258].

(d) Atsakomybės subjektas pagal CK 2.50 str. 3 d.

Teisės taikymo aspektu ypatingai svarbu įvertinti atsakomybės subjektą pagal CK 2.50 str. 3 dalį. Subsidiari turtinė prievolė pagal šią normą kyla specialiam subjektui – bendrovės dalyviui. Įstatymų leidėjas papildomų reikalavimų, tokių kaip akcijų kiekis, balsų skaičius, dalyvio teisinis statusas ar pan., nenustatė. Todėl kyla kausimas, ar bet kuris asmuo, įgijęs akcininko statusą, galėtų būti tokios papildomos turtinės prievolės subjektu.

Pagal galių ir atsakomybės santykio principą, kuomet kiekvienas, turintis teisę kontroliuoti kitą asmenį, atsako už tokio asmens elgesį visu savo turtu (lot. - *ubi commoda ibi incommoda*), akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrinos subjektu yra realias galias turintis akcininkas. Taigi, pagal CK 2.50 str. 3 dalį subsidiariai atsako galias (lemiamą įtaką) turintis akcininkas. Tokią išvadą taip pat sąlygoja piktnaudžiavimo teise koncepcija, nes piktnaudžiauti ribota atsakomybe, pasinaudojant bendrovės forma, gali tik akcininkas, turintis galias bendrovės atžvilgiu. Realias akcininko kaip dalyvio galias bendrovėje apsprendžia turimos balsavimo teisės. Įtaka, išimtinai susijusi tik su visuotinio akcininkų susirinkimo sušaukimo iniciatyvos teise, pasiūlymų į darbotvarkę įtraukimo teise ar panašiomis akcininkų neturtinėmis teisėmis, negalėtų būti laikoma lemiama ir todėl pakankama šio straipsnio aspektu. Minėtos ir panašios akcininkų teisės veikiau skirtos mažumos akcininkų interesų apsaugai, siekiant juos apsaugoti nuo daugumos akcininko ar bendrovės piktnaudžiavimo vidiniuose santykiuose. Akcininko lemiama įtaka neatsiejama nuo įtakos bendrovės veiklai, kuri gali būti realizuojama per valdymo organų formavimą, kuomet per paskirtus valdymo organų narius akcininkas įgyvendina netiesioginę kontrolę, nuolat, reguliariai ir intensyviai įtakodamas bendrovės valdymą, arba per kitokio pobūdžio įtakos įgyvendinimą visuotiniuose

[1258] MIZARAS, Vytautas. *Lietuvos deliktų teisės raidos aktualijos ir tendencijos. In* MIZARAS, Vytautas, red. Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos. Mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Justitia, 2007, p. 53.

akcininkų susirinkimuose (pvz., sprendžiant dėl bendrovės turto ir veiklos perleidimo ar dėl kitų bendrovės veiklai reikšmingų sandorių patvirtinimo, bendrovės likvidavimo siekiant išvengti prievolių vykdymo). Todėl atsakomybės subjektu yra akcininkas, kuris turi lemiamą įtaką priimant sprendimus bendrovės visuotiniame akcininkų susirinkime. Tai gali būti ne tik šimtaprocentinį akcijų paketą valdantis ar kontrolinį balsų skaičių turintis akcininkas, bet ir grupėje veikiantys akcininkai ar smulkusis akcininkas, jeigu dėl susidariusios faktinės situacijos, toks akcininkas (tokie akcininkai) įgyja lemiamą įtaką priimant sprendimus visuotiniame akcininkų susirinkime (pvz., smulkusis akcininkas tokią įtaką gali įgyti dėl kitų akcininkų balsavimo teisių apribojimo vykstant teisminiams ginčams, akcininkų grupė gali įgyti pakankamą įtaką visuotiniame akcininkų susirinkime priimant sprendimus akcininkų sutarčių pagrindu, atskirų akcininkų lemiama įtaka gali būti įgyjama dėl kitų akcininkų pasyvumo ir nedalyvavimo visuotiniuose akcininkų susirinkimuose). Pastebėtina, kad pagal istorinę doktrinos sampratą bei lyginamąjį tyrimą atsakomybės subjektu pagal šią doktriną taip pat laikomas kontroliuojantis akcininkas.

Tačiau, minėta, jog šiandieninėje bendrovių teisėje taikomas modifikuotas galių ir atsakomybės santykio principas, pagal kurį akcininko atsakomybė siejama ne išimtinai su turimomis galiomis, bet su realizuotomis galiomis. Įmonių grupės egzistavimas ar pavienių akcininkų lemiama įtaka *per se* nelaikomi pagrindu, dėl kurio turėtų kilti kontroliuojančio akcininko atsakomybė. Kitokia išvada reikštų pamatinių bendrovių teisės principų (juridinio asmens atskirumo, ribotos atsakomybės) paneigimą bei faktišką įmonių grupių ir investicijų į bendroves ribojimą. Pasyvių akcininkų atsakomybė išimtinai turimos kontrolės pagrindu ypatingai neigiamą įtaką turėtų smulkiam ir vidutiniam verslui, kuris yra didžiausias uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonių „naudotojas“, o taip pat kolektyviniam investavimui ir institucinių investuotojų veiklai. Vienanarių bendrovių veikla, kuri pripažįstama Europos Sąjungos mastu, taptų beprasmiška[1259]. Minėta, jog euro-regioniniu lygmeniu ir nagrinėtose valstybėse pripažįstami kertiniai ortodoksinės bendrovių teisės principai, tame tarpe ir bendrovių, veikiančių grupėse ar kontroliuojamų pavienių akcininkų, atžvilgiu, kontroliuojančio, bet pasyvaus akcininko atsakomybei nepritariama. Todėl, atsižvelgiant į galių ir atsakomybės santykio principo realizavimą bendrovių teisėje ir apibendrinant nagrinėtas

[1259] 1989-12-21 Dvyliktoji bendrovių teisės Tarybos direktyva dėl vienanarių uždarųjų akcinių bendrovių 89/667/EB (2004 specialusis leidimas, Nr.1).

doktrininės pozicijas bei akcininko kaip dalyvio doktrinos taikymo praktiką paskirų jurisdikcijų teisėje, darytina išvada, kad akcininko turima, tačiau nerealizuota įtaka *per se* nesąlygoja jo atsakomybės pagal bendrovės prievoles. Pasyvūs akcininkai-investuotojai, nors ir turintys lemiamą įtaką akcijų paketo pagrindu, nėra atsakomybės subjektu pagal šią doktriną[1260]. Kita vertus, praktikoje situacija, kai kontroliuojama bendrovė veikia autonomiškai, kontroliuojantis akcininkas yra tik pasyvus investuotojas, įsigyjantis akcijas investiciniais tikslais ir bendrovės valdymą patikėdamas profesionalams, turėtų būti reta. Dažniausiai kontroliuojantis akcininkas yra *de facto* aktyvus, jo veiksmai paprastai neapsiriboja įprastu domėjimusi investicijomis ar jų priežiūra, siekiama daugiau negu įprasta pasyviam investuotojui įtakoti bendrovės veiklą, subordinuoti bendrovės interesus savo ar kitų grupės įmonių interesams. Kiekvienu atveju kontroliuojančio akcininko įtaka turėtų būti vertinama *ad hoc*, atsižvelgiant į akcininko dalyvavimo bendrovės veikloje intensyvumą, akcininko susipažinimo su bendrovės veikla apimtį[1261], įtaką bendrovės valdymo organams ir pan. Taigi, sprendžiant dėl bendrovės dalyvio atsakomybės svarbu įvertinti ne tik akcininko realią galimybę daryti lemiamą įtaką bendrovės veiklai, bet ir tai, ar tokio akcininko vaidmuo neatitinka pasyvaus investuotojo statuso[1262].

Atsakomybės subjektu gali būti ir fizinis, ir juridinis asmuo. Subsidiari akcininko atsakomybė gali būti pritaikoma tiek pavienio akcininko (pvz., vienanarėje bendrovėje), tiek ir akcininko, veikiančio įmonių grupėje, atžvilgiu. Atsakomybė gali kilti vienasmeniškai akcininkui, veikiančiam savarankiškai, o taip pat akcininkų grupei (pvz., keliems akcininkams veikiantiems bendrai pagal susitarimus tarp

[1260] Taip pat žr. BARTKUS *supra*, note 37, p. 128; Dalyviui, kuris neturi pakankamai įtakos juridinio asmens dalyvių susirinkime arba užsiima tik kapitalo investicijomis į kitus juridinius asmenis, negali būti taikoma CK 2.50 str. 3 d. PAPIJANC *supra*, note 41, p. 61; Autorius mano, kad CK 2.50 str. 3 d. taikoma patronuojančios įmonės atsakomybei ir skirta įmonių grupėms.

[1261] Skirtinga kontroliuojančio akcininko padėtis įstatymo pagrindu užtikrina jam didesnes teises į informaciją, nes pagal ABĮ 18 str. 1 d. akcininkas arba akcininkų grupė, turintys ar valdantys daugiau kaip 50 proc. akcijų, turi teisę susipažinti su visais bendrovės dokumentais.

[1262] Tokiai pozicijai iš dalies pritariama ir teismų praktikoje (pvz., 2009-11-09 LAT CBS nutartis c. b. *BUAB „Čeltaura" v. A. K. Č., Š. Č., L. Č., R. Č.,* Nr. 3K-3-486/2009, kat. 27.7; 44.5.2.17 (S), kuomet akcininko kaip dalyvio atsakomybė buvo pritaikyta ir 25 proc. akcijų ir balsų valdžiusiam sūnui, ir 75 proc. akcijų ir balsų valdžiusiam tėvui. Tačiau darbo autorės nuomone, kritiškai vertintina teismo argumentacija: „jeigu bendrovės akcininkas, *nors ir neturintis lemiamos įtakos* visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimo priėmimui, elgdamasis nesąžiningai, visuotiniame akcininkų susirinkime balsuoja už jo paties naudai priimamą sprendimą ir realiai pasinaudoja tokio sprendimo sukurtomis teisinėmis pasekmėmis, tai tokiam akcininkui, esant kitoms būtinoms atsakomybės sąlygoms, gali būti taikoma CK 2.50 str. 3 d. nustatyta subsidiarioji atsakomybė už juridinio asmens prievoles" (pažymėta autorės). Darbo autorės nuomone, šiuo atveju atsakomybė turėtų kilti kaip bendrai veikusiems asmenims, nes lemiamos įtakos turėjimas vienasmeniškai ar kartu su kitais asmenimis, yra būtina akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrinos sąlyga. Priešingu atveju atsakomybė pagal CK 2.50 str. 3 d. netaikytina.

akcininkų ar dėl kelių akcininkų suderintų veiksmų). Kartu veikę ir lemiamą įtaką turintys akcininkai, bendrai padarę žalos, atsakytų solidariai (CK 6.279 str. 1 d.).

Taigi, subsidiarios akcininko atsakomybės subjekto taikymo aspektu teisiškai reikšmingos yra šios aplinkybės - akcininko (akcininkų) turima lemiama įtaka priimant sprendimus bendrovės visuotiniame akcininkų susirinkime ir *de facto* aktyvus akcininko (akcininkų) vaidmuo.

(e) Akcininko nesąžiningo elgesio kaip specialaus delikto santykis su įprastu deliktu ir kitais teisių gynybos būdais

Kadangi subsidiari akcininko atsakomybė dėl piktnaudžiavimo teise yra tam tikras delikto porūšis, svarbu įvertinti jo santykį su kitomis bendromis deliktinės atsakomybės normomis. Minėta, jog išimtinais atvejais akcininko piktnaudžiavimas galėtų pasireikšti pavieniu veiksmu, jeigu dėl tokio pažeidimo pažeisti kertiniai bendrovių teisės principai (juridinio asmens atskirumas, ribota atsakomybė) ir tokio elgesio pasekmės – bendrovės negalėjimas įvykdyti prievolių kreditoriams. Lyginant su įprastu deliktu, piktnaudžiavimą teise sunkiau atpažinti, nors galutiniame rezultate, situacijose, kai padaroma žalos, kvalifikuojamas analogiškas rezultatas – deliktas, už kurį taikoma civilinė atsakomybė.

Akcininko kaip dalyvio atsakomybė kyla išimtinai dėl pasinaudojimo akcininko statusu. Išoriškai, bendrovės kreditorių teises pažeidžia bendrovė (pvz., perleisdama verslo galimybes kitoms grupės įmonėms, vykdydama neadekvačiai rizikingą veiklą). Tačiau bendrovės elgesys kreditorių atžvilgiu nėra savarankiškas, bendrovės elgesys išvestinis, nulemtas realizuotos akcininko įtakos. Akcininko įtakoje bendrovė įgyvendina akcininko valią ir atlieka kreditorių teises pažeidžiančius veiksmus. Štai, tokia situacija gali būti pastebima, pvz., dėl nuolatinės akcininko įtakos bendrovės valdymo organams (ypatingai tikėtina situacijose, kai lemiamą įtaką turintis akcininkas yra juridinis asmuo, kuriam pagal CK ribojama būti valdymo organo nariu), kuomet bendrovė praranda visišką savarankiškumą. Jeigu kreditorių interesai pažeidžiami savarankiškais akcininko veiksmais (t.y. ne bendrovės veiksmais akcininko įtakoje), akcininko atsakomybė kyla ne šios doktrinos pagrindu. Jeigu nustatant priežastinį ryšį paaiškėja, kad akcininko veiksmuose nėra bendrovės vaidmens, akcininko kaip dalyvio atsakomybė netaikytina. Piktnaudžiavimui,

pasinaudojant bendrovės teisine forma, būdingas „interesų trikampis“, t.y., šioje situacijoje persipina bendrovės kreditoriaus, siekiančio prievolės įvykdymo, bendrovės, tiesiogiai privalančios įvykdyti prievolę, ir kontroliuojančio akcininko, dėl savo įtakos nulėmusio bendrovės prievolės neįvykdymą, interesai[1263].

Skirtingai nuo įprasto teisės pažeidimo, akcininkui piktnaudžiaujant teise nėra pažeidžiama konkreti elgesio taisyklė, bet elgesio neteisėtumas pasireiškia akcininko teisių realizavimo ribų peržengimu. Jeigu įstatyme įtvirtinama konkreti pareiga ir akcininkas nevykdo nustatytos pareigos (pasyvaus ar aktyvaus elgesio forma), jos nevykdymas negali būti sutapatinamas su netinkamu akcininko subjektinių teisių realizavimu. Štai, siekiant užtikrinti bendrovės kaip juridinio asmens atskirumą bei socialiniu ar visuomeniniu požiūriu reikšmingose srityse akcininkui gali būti įtvirtinamos tam tikros įstatyminės pareigos (pvz., jeigu valdyba ar vadovas nesušaukė neeilinio visuotinio akcininkų susirinkimo, šio susirinkimo sušaukimo iniciatyvos teisę turintis akcininkas, t.y. akcininkas, kuriam priklausančios akcijos suteikia ne mažiau kaip 10 proc. visų balsų, jeigu įstatai nenumato mažesnio balsų skaičiaus, turi pareigą kreiptis į teismą dėl neeilinio visuotinio akcininkų susirinkimo sušaukimo, jog būtų paskirtas bendrovės vadovas pagal ABĮ 23 str. 1 d., 24 str. 2 d. 3 p. ir 3 d. 2 p.; akcininkas, kuriam priklausančios akcijos suteikia ne mažiau kaip 10 proc. bendrovės visų balsų, privalo savalaikiai inicijuoti bendrovės bankroto bylos iškėlimą pagal ĮBĮ 2 str. 9 d., 8 str. 4 d.). Šiuo atveju akcininko atsakomybė dėl išimtinai tokio elgesio – atskiro delikto kiltų ne pagal piktnaudžiavimo teise doktriną (t.y. ne dėl piktnaudžiavimo neveikimo forma), bet dėl įstatyme įtvirtintos konkrečios pareigos nevykdymo (neteisėto neveikimo). Daugeliu atveju subjektinės akcininko teisės įgyvendinamos bendrų principų ir moralės normų nubrėžtose laisvės ribose, nes teisės normos neformuluoja aiškiai nusakomų akcininko kaip dalyvio elgesio taisyklių, jų turinio. Subjektinės akcininko teisės apima galimybę veikti savo nuožiūra, teisę laisvai pasirinkti elgesio variantą, jį įgyvendinti skirtingu intensyvumu (pvz., nedalyvauti visuotiniame akcininkų susirinkime, susilaikyti balsuojant), svarbu, jog nebūtų peržengtos tokio elgesio ribos. Teisinės pareigos nevykdymas yra privalomo elgesio, kuris yra tiksliai apibrėžtas, neatlikimas. Taigi, esant įtvirtintai konkrečiai pareigai, akcininkas pasirinkimo laisvės veikti savarankiškai ir savo nuožiūra neturi, o imperatyviai turi atlikti konkrečiai nusakomus veiksmus arba nuo

[1263] DOBBYN *supra*, note 1013, p. 185.

jų susilaikyti. Be to, akcininkas, naudodamasis dalyvio teisėmis, įgyvendina savo kaip dalyvio interesus. Pareiga atlikti tam tikrus aktyvius veiksmus ar nuo jų susilaikyti siejama ne su akcininko, bet kitų asmenų interesų užtikrinimu. Tokiais atvejais, kai įstatymas konkrečiai formuluoja elgesio taisyklę ir reikalauja tam tikro elgesio, akcininkui šios taisyklės nesilaikius, turėtų būti sprendžiama ne dėl naudojimosi akcininko teisėmis ir jų realizavimo būdo (t.y. ne dėl toleruojamo elgesio ribų peržengimo), bet dėl įstatyminių pareigų nevykdymo ar draudimų nesilaikymo.

Taigi, pagal bendrą taisyklę akcininkas, pažeidęs įstatyme įtvirtintą konkrečią elgesio normą, pagal CK 2.50 str. 3 dalį neatsako[1264]. Kaip ir taikant bendruosius principus, *inter alia*, sąžiningumo, draudimo piktnaudžiauti teise, CK 2.50 str. 3 dalimi turėtų būti remiamasi, kai konkretus klausimas ar situacija nėra aiškiai sureglamentuoti, nepakankamas teisės normomis nustatytų taisyklių taikymas[1265]. Kai yra konkrečiame įstatyme nustatytų teisių ir pareigų pažeidimas, nesivadovaujama generalinio delikto taisykle, būtina nustatyti, ar pažeidęs įstatyme nustatytas teises ir pareigas asmuo buvo tiek atidus ir rūpestingas, kiek tomis aplinkybėmis buvo būtina[1266]. Mokslininkų nuomone, piktnaudžiavimas teise ir skirtas toms situacijoms, kai nėra pažeidžiama konkreti elgesio taisyklė (draudimas ar įpareigojimas)[1267], teisės įtvirtinamos per daug bendrai, teisių apimtis tiksliai neapibrėžta [1268], teisių įgyvendinimas neatitinka neformalių kriterijų, identifikuojamų iš suteiktos teisės paskirties ir tikslų, socialinių ar moralinių elgesio normų[1269], trečiųjų asmenų interesų gynybos būdai nėra pakankamai aiškūs[1270], dėl ko atsakomybė pagal piktnaudžiavimo teise koncepciją taikytina subsidiariai atsakomybės, kylančios dėl įstatyme įtvirtintų konkrečių pareigų pažeidimo, atvejams. Santykis tarp delikto dėl konkrečios taisyklės

[1264] PAPIJANC *supra*, note 41, p. 69, 218; Pastarasis autorius konkrečiai vertina ĮBĮ 8 d. str. 1 įtvirtintos savininko-akcininko pareigos pateikti pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo ir akcininko atsakomybės pagal CK 2.50 str. 3 d. santykį, laikydamas, jog šiuo atveju CK 2.50 str. 3 d. netaikytina.
[1265] Doktrinoje pagrįstai buvo prognozuojamas šios normos nepagrįstai platus taikymas, eliminuojant kitų deliktų teisės normų taikymo galimybes (žr., AUGUSTAITIS, Algirdas. Akcininko atsakomybė (ribotos atsakomybės juridinio asmens dalyvio atsakomybė už juridinio asmens prievoles). *Juristas*, 2004, Nr. 1 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.paciolis.lt/?cid=30418&details=1> [žiūrėta 2009-04-30]; TIKNIŪTĖ *supra*, note 40, p. 118.
[1266] MIZARAS *supra*, note 1258, p. 67.
[1267] МАРЧЕНКО *supra*, note 1065, p. 572; Autorius mini šios pozicijos atstovus, pvz., J. Janev, Василев Л. ПОРОТИКОВА *supra*, note 44, p. 162; Pastaroji autorė mini šios pozicijos šalininką Садиков.
[1268] KRIEPS *supra*, note 42, p. 168; ЕМЕЛЬЯНОВ *supra*, note 1049, p. 55.
[1269] DE VITA, Anna. Abuse of Rights in Housing Law. *In* Council of Europe. *Abuse of rights and equivalent concepts: the principle and its present day application*. Proceedings of the Nineteenth Colloquy on European Law, Luxembourg, 6 - 9 November 1989. Colloquy on European Law <19, 1989, Luxembourg>. Strasbourg, 1990, Nr. 19, p. 130.
[1270] BRUNNER *supra*, note 1122, p. 732.

pažeidimo ir delikto dėl piktnaudžiavimo teise turėtų būti vertinamas kaip santykis tarp konkretaus ir abstraktaus, pirmumą suteikiant konkrečiam teisiniam reguliavimui. Neatsitiktinai, kontinentinėje Europoje, jeigu tęsiama nuostolinga veikla, nesiimama priemonių bankrotui išvengti, ar savalaikiai neinicijuojamos nemokumo procedūros, dažniausiai taikoma valdymo organų (tame tarpe ir akcininkų kaip *de facto* direktorių) atsakomybė dėl teisės normose įtvirtintų konkrečių pareigų pažeidimo, akcininko kaip dalyvio atsakomybė, paremta piktnaudžiavimo teise koncepcija, taikoma subsidiariai[1271].

Šis atskyrimas reikšmingas teisės taikymo aspektu, kadangi akcininko kaip dalyvio civilinės atsakomybės sąlygos, atsakomybės pobūdis ir subjektas pagal CK 2.50 str. 3 dalį skiriasi nuo situacijų, kuomet sprendžiama dėl akcininko atsakomybės, pažeidus įstatyme įtvirtintą konkrečią elgesio taisyklę. Todėl netinkamas teisės normų pritaikymas gali nulemti neteisingą rezultatą. Šiuo atveju kiekvieną deliktą (t.y. žalos padarymą akcininkui piktnaudžiaujant teise ar padarius kitokio pobūdžio deliktą) reikia vertinti atskirai. Tik nustačius sąlygas, būdingas atitinkam deliktui, galima konstatuoti, kokios konkrečios teisės normos yra taikytinos. Pažymėtina, kad Lietuvos teismų praktikoje minėtas teisės normų santykis ne visada įvertinamas tinkamai [1272].

Būtų galima išskirti tokius subsidiarios akcininko atsakomybės pagal CK 2.50 str. 3 dalį kaip specialaus delikto savitumus. *Pirma*, išoriškai akcininko subjektinių teisių įgyvendinimas laikomas teisėtu ir leidžiamu elgesiu, kuris formaliai neprieštarauja pozityviajai teisei. Piktnaudžiaujant teise, formaliai laikomasi įstatymo raidės, tačiau pažeidžiama pati įstatymo esmė (dvasia), t.y. subjektinės teisės panaudojamos ne pagal jų paskirtį, tikslus ir esmę. Tuo tarpu įprasto teisės pažeidimo atveju elgesio net gi formaliai negalima laikyti teisėtu. *Antra*, piktnaudžiavimas teise taikomas, kai nėra konkretaus teisės normoje nustatyto draudimo ar paliepimo.

[1271] VANDEKERCKHOVE *supra*, note 28, p. 32-35, 42, 63, 75, 126, 130-131, 134-135, 175, 326-328, 351, 357-366, 530-531; Kaip antai, Nyderlanduose, Prancūzijoje, Anglijoje.

[1272] Yra teismų praktikos, kuriose santykis tarp delikto, pažeidus konkrečią elgesio taisyklę, ir pareigos nepiktnaudžiauti akcininko galiomis nebuvo įvertintas (pvz., 2009-07-09 LAT CBS nutartis c. b. *BUAB „Alveronas" v. I. S., R. P., A. P., G. M., G. B. ir D. Č.*, Nr. 3K-3-329/2009, kat. 27.7; 44.5.2.1 (S), kuomet buvo nustatyta, kad mirus bendrovės direktoriui, akcininkai pažeidė pareigą inicijuoti bendrovės visuotinio visuotinis akcininkų susirinkimo sušaukimą, kuriame būtų sprendžiama dėl bendrovės vadovo skyrimo, finansinės atskaitomybės tvirtinimo ir kt. Taigi, kilo klausimas dėl bendrovės akcininkų pareigos sušaukti visuotinį akcininkų susirinkimą, dėl kreipimosi į teismą inicijuoti bendrovės bankroto bylą. 2009-12-21 LAT CBS nutartis c. b. *UAB „Panevėžio gelžbetonis" v. L. G.*, Nr. 3-3K-576/2009, kat. 27.1; 27.3.2.1; 121.19.1 (S), kurioje visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimu buvo nepagrįstai paskelbti ir išmokėti dividendai).

Trečia, akcininko veiksmų pobūdis pagal CK 2.50 str. 3 dalį visada pasižymi nesąžiningu pasinaudojimu bendrovės teisine forma, t.y. vienokiu ar kitokiu būdu ir forma bendrovė yra įtraukiama į akcininko veiksmus. Subsidiari akcininko atsakomybė yra specifinis kreditorių teisių gynybos būdas, kadangi akcininko veiksmai, jam veikiant santykyje „bendrovė - bendrovės dalyvis“, vertinami kaip pažeidžiantys kreditoriaus interesus. *Ketvirta*, piktnaudžiaujama taip pat galėtų būti pavieniu veiksmu, kai peržengiamos toleruojamo elgesio, kurio modelis nėra aiškiai nusakomas iš teisės normos ir dėl kurio akcininkas turi teisę laisvai pasirinkti elgesio variantą, ribos. Jeigu yra įtvirtinta konkreti teisinė pareiga, tai ji suprantama kaip privalomas elgesys, kurio akcininkas negali laisvai interpretuoti. Taigi, atskiro įprasto delikto ir delikto dėl piktnaudžiavimo teise santykis yra kaip santykis tarp tiksliai apibrėžto elgesio modelio ir abstraktaus elgesio modelio, o taip pat kaip santykis tarp imperatyvaus ir dispozityvaus elgesio. *Penkta*, subsidiari akcininko atsakomybė kaltės samprata siejama ir su objektyviuoju, ir su subjektyviuoju kriterijais. Tuo tarpu kaltė objektyviąja prasme laikoma pakankama dėl atsakomybės, pažeidus konkrečią įstatyme įtvirtintą elgesio taisyklę. *Šešta*, akcininko veiksmais padaryta žala apskaičiuojama ne bendra tvarka įvertinant patirtus nuostolius pagal CK 6.249 straipsnį, bet specifiškai – pagal bendrovės prievoles. *Septinta*, akcininko atsakomybė yra išorinė, t.y. atsakomybė kreditoriams, nors ir realizuojama per vidinį mechanizmą bankrutuojančioje bendrovėje. Akcininko, pažeidusio įstatyme įtvirtintą konkrečią elgesio taisyklę, atsakomybė gali būti ir vidinė, ir išorinė (pvz., akcininko atsakomybė dėl nepagrįstai išmokėtų dividendų ar savo esme analogiškų išmokų grąžinimo bendrovei pagal ABĮ 14 str. 6 d. ir 60 str. 2 d. yra vidinė). *Aštunta*, akcininko turtinė prievolė visada subsidiari, akcininko prievolė kyla, kuomet bendrovė negali įvykdyti prievolių kreditoriams (šis momentas, darbo autorės nuomone, dėl kolektyvinių kreditorių interesų pažeidimo sietinas su bankrutuojančios bendrovės likvidavimu). Akcininkas, pažeidęs įstatyme įtvirtintą konkrečią elgesio taisyklę, dažniausiai atsako kaip pagrindinis, bet ne papildomas skolininkas. *Devinta*, skirtingai nuo atsakomybės subjekto, pažeidus įstatyme įtvirtintą konkrečią elgesio taisyklę, atsakomybės subjektu pagal CK 2.50 str. 3 dalį gali būti tik lemiamą įtaką turintis akcininkas. Įtvirtinant konkrečią elgesio taisyklę, įstatymų leidėjas dažnai nustato tam tikro elgesio reikalavimą akcininkams, valdantiems akcijų paketus (balsus), kurie nesuteikia galimybių iš esmės paveikti bendrovės veiklą. *Dešimta*, pagaliau, pagal

teisės teorijoje vyraujančią poziciją naudojimasis teise kvalifikuojamas savarankiška tiesiogine teisės realizavimo forma, t.y. atskirai nuo pareigų - teisės laikymosi ir teisės vykdymo[1273].

Akcininkui, pažeidusiam įstatyme įtvirtintą konkrečią elgesio taisyklę, dėl ko padaroma žalos kreditoriams, turėtų kilti atsakomybė ne dėl piktnaudžiavimo teise CK 2.50 str. 3 dalies pagrindu, bet pagal deliktinės atsakomybės taisykles, įtvirtintas bendrosiose civilinės teisės normose ir įstatymo, numatančio tam tikrą elgesio normą, dispozicijoje. Taip pat akcininko atsakomybė neturėtų būti grindžiama piktnaudžiavimu teise ir tais atvejais, kai įstatyme nėra įtvirtintos konkrečios elgesio taisyklės, tačiau atskiri akcininko veiksmai gali būti pripažinti neteisėtais, padaryta žala individualizuojama ir dėl tokio pažeidimo nėra pažeisti kertiniai bendrovių teisės principai (juridinio asmens atskirumas, ribota atsakomybė)[1274].

Minėta, jog nesąžiningo akcininko elgesio neteisėtumą dažniausiai reprezentuoja ne pavieniai, atskiri akcininko veiksmai, pasinaudojant bendrovės teisine forma, bet jų visuma, sistemiškumas. Todėl pragmatiniu požiūriu labiau tikėtinos situacijos ne dėl individualaus piktnaudžiavimo, bet dėl kolektyvinio piktnaudžiavimo. Praktinių situacijų įvairovė taip pat gali sąlygoti situaciją, kuomet žalą kreditoriams lemia ne tik akcininko įtakoje, jam realizuojant savo kaip dalyvio teises, atliktų bendrovės veiksmų visuma, bet ir paties akcininko savarankiški, nedalyvaujant bendrovei atlikti deliktai dėl tam tikrų pareigų (draudimo, liepimo) nevykdymo. Tokiais atvejais tikėtina akcininko pareigų ir teisių persipynimas. Jeigu akcininko neteisėti veiksmai ar padaryta žala negali būti individualizuojami arba atskirų veiksmų neteisėtumo konstatavimas bei atskirais neteisėtai veiksmais padarytos žalos vertinimas ypatingai sudėtingas dėl aplinkybių visumos, akcininko elgesys galėtų būti vertinamas kaip visuma, o ne kiekvienas atskiras veiksmas ir jo sukeliama žala atskirai. Taigi, pastaruoju atveju akcininko nesąžiningas elgesys pagal CK 2.50 str. 3 dalį absorbuotų atskirus akcininko deliktus dėl pareigų nevykdymo. Štai, neturėtų būti sprendžiama dėl atsakomybės pagal atskirus akcininko deliktus, kontroliuojančiam akcininkui priėmus neteisėtą sprendimą dėl dividendų bei

[1273] Tik išimtinai atvejais pripažįstama, jog dėl teisinių santykių specifikos visos trys tiesioginės teisės realizavimo formos (t.y. teisės laikymasis, teisės vykdymas, naudojimasis teise) yra taip susiję, jog netikslinga išskirti kažkurią iš jų (pvz., realizuojant kompetenciją, kuomet tam tikriems asmenims teisės normos suteikia valdingus įgalinimus, laikoma, jog tokių asmenų įgalinimai yra veikiau jų pareigos nei teisės).
[1274] Išskyrus individualaus piktnaudžiavimo atvejus.

neteisėtus sprendimus dėl kitų išmokų akcininkui išmokėjimo, jeigu tokiu būdu atlygintinos žalos suma (bendrovei grąžintini dividendai ar kitos išmokos) būtų nepakankama, ir kreditorių teisių gynybai reiktų papildomai pritaikyti subsidiarią akcininko atsakomybę pagal CK 2.50 str. 3 dalį dėl kitų akcininko veiksmų, kurie įvertinami kaip nesąžiningas elgesys (pvz., dėl akcininko įtakoje atlikto pelningos veiklos perkėlimo į kitą bendrovę, jeigu veiklą perleidusiai bendrovei adekvačiai nekompensuojama). Kadangi akcininko statuso (akcijų) sąlygojamų teisių turinys ir paskirtis dažniausia nėra detalizuojama bendrovės įstatuose, teisių suteikiamos įtakos realizavimas paliekamas akcininko diskrecijai, praktikoje taip pat galimos situacijos, kai takoskyra tarp akcininko subjektinių teisių įgyvendinimo ribų peržengimo (piktnaudžiavimo teise) ir veikimo pažeidžiant konkrečią įstatyme įtvirtintą elgesio taisyklę, yra diskutuotina (pvz., dėl akcininko netiesioginės įtakos bendrovei per valdymo organų narius). Akcininko teisių įgyvendinimo, peržengiant CK 2.50 str. 3 dalyje nustatytas ribas, kaip tiesioginės teisės realizavimo formos savarankiškumas nebūtų imamas domėn taip pat ir tais atvejais, kai dėl aplinkybių viseto ir ypatingo kompleksiškumo teisės ir pareigos tarpusavyje persipynę, teisių įgyvendinimas ir pareigų vykdymas glaudžiai susijęs tokiu būdu, jog dėl jų sąsajos netikslinga konstatuoti atskirus akcininko deliktus. Taigi, absorbcijos taisyklė būtų taikoma situacijose, kuomet dėl atskirų akcininko deliktų, pažeidus konkrečias pareigas, daugeto visumos ir jų persipynimo su netinkamu akcininko teisių įgyvendinimu, minėtų deliktų individualizavimas ir išskyrimas praktiškai neįmanomas arba netikslingas.

Teisės taikymo aspektu vertinant kreditorių teisių gynybos būdų ir subsidiarios akcininko atsakomybės piktnaudžiaujant teise tarpusavio santykį, pirmumas turėtų būti suteikiamas kitiems kreditorių teisių gynybos būdams. Jeigu kreditoriaus teisės gali būti apginamos kitais, mažiau drastiškesniais civilinių teisių gynybos būdais, akcininko kaip dalyvio atsakomybė pagal CK 2.50 str. 3 dalis taip pat neturėtų būti taikoma. Štai, esant galimybei pažeistos trečiųjų asmenų teisės turėtų būti ginamos *actio Pauliana* ieškinio pagrindu, konkretaus kreditoriaus reikalavimus tenkinant iš bendrovei grąžinamo turto, reikalaujant akcininko, kuris tuo pačiu yra valdymo organo nariu, atsakomybės pagal valdymo organų nariams taikomas taisykles, o taip pat per sutarčių aiškinimą dėl tinkamo sutarties šalies subjekto, kuriuo turėtų būti laikomas akcininkas, o ne bendrovė, jeigu trečiasis asmuo buvo suklaidintas dėl

sutarties šalies. Tačiau situacijos, kai konkretaus kreditorių teisių gynybos būdo pritaikymas yra nepakankamas apginant pažeistas kreditorių teises (pvz., sandoris, kuris galėtų būti ginčijamas *actio Pauliana* pagalba, sąlygoja ne tik konkretaus kreditoriaus teisių pažeidimą, bet perauga į kolektyvinį kreditorių teisių pažeidimą prisidėdamas prie bendrovės nemokumo), subsidiari akcininko atsakomybė dėl nesąžiningo elgesio pagal CK 2.50 str. 3 dalį galėtų absorbuoti kitus kreditorių teisių gynybos būdus.

Taigi, subsidiari akcininko atsakomybė galėtų kilti, jeigu atsakomybė pagal atskirus deliktus ar kitus kreditorių teisių gynybos būdus negalėtų būti realizuojama, arba kuomet akcininko nesąžiningas elgesys absorbuoja kitus kreditorių teisių gynybos būdus. Pažymėtina, jog Lietuvos teismų praktikoje pasitaiko atvejų, kai kreditorių teisių gynybos būdų ir subsidiarios akcininko atsakomybės piktnaudžiaujant teise tarpusavio santykis ne visada įvertinamas[1275].

Papildomos akcininko atsakomybės pagal piktnaudžiavimą teise koncepciją santykis su kitomis bendromis deliktinės atsakomybės normomis bei kitais kreditorių teisių civiliniais gynybos būdais grindžiamas šios doktrinos subsidiarumu ir išimtinumu. Akcininko atsakomybė dėl nesąžiningo elgesio kyla, kai bendrovės kreditorių interesų gynybos reikalauja išimtinai viešieji interesai. Akcininkui prarandant ribotą atsakomybę, bendrovės kreditorių interesams suteikiamas prioritetas ne tik prieš paties akcininko, bet ir jo (akcininko) kreditorių interesus. Taigi, viena vertus, įvertinant tikėtinas griežtas pasekmes akcininkui (t.y. atsakomybę pagal visas bendrovės prievoles)[1276] ir neigiamą teisinių pasekmių įtaką akcininko kreditoriams, akcininko atsakomybė turėtų būti proporcinga jo veiksmų pobūdžiui. Kita vertus, minimalistinis subsidiarios akcininko atsakomybės reguliavimas, akcininko kaip

[1275] Štai, paminėtina 2007-05-28 Lietuvos apeliacinio teismo nutartis c. b. *Austrijos įmonė OMV Refining & Marketing, GmbH v. A. P.*, Nr. 2A-250/2007, kat. 20.3.10; 27.7; 44.2.3; 44.5.2.1; 44.5.2.17; 114.5; 114.11; 121.20 (S), 2006-06-02 LAT CBS nutartis c. b. *Micosoft Korporacija, Adobe Systems Incorporated, Symantec Korporacija, Autodesk Incorporated v. UAB Verslo ir kompiuterių mokymo centras, J.R.,* Nr. 3K-3-270/2006, kat. 84 (S), kuomet, darbo autorės nuomone, nepagrįstai sutapatinama akcininko kaip vadovo ir akcininko kaip dalyvio atsakomybė, kai akcininkas ir valdymo organas yra tas pats asmuo; 2008-10-22 LAT CBS nutartis c. b. *UAB „Alaja" v. K. A., V. A.*, Nr. 3K-3-509/2008, kat. 27.1, kuomet teismas taikė akcininko kaip dalyvio atsakomybę, nors nesąžiningi dalyvio veiksmai buvo siejami su vienkartiniu bendrovės turto perleidimo sandoriu, todėl tokio sandorio teisėtumas arba atsakomybė dėl tokio sandorio nenaudingumo turėjo būti pirmiausia įvertinta pagal kitus teisinius institutus, pvz., *actio Pauliana*, valdymo organų atsakomybe. Tačiau teigiamai vertintina 2009-07-09 LAT CBS nutartis c. b. *BUAB „Alveronas" v. I. S., R. P., A. P., G. M., G. B. ir D. Č.*, Nr. 3K-3-329/2009, kat. 27.7; 44.5.2.1 (S), kurioje teismas pažymėjo, kad skirtingas dalyvių ir valdymo organų narių statusas lemia ir jų civilinę atsakomybę skirtingais pagrindais.

[1276] Individualaus piktnaudžiavimo atveju akcininko atsakomybės apimtis turėtų būti siejama su konkrečia bendrovės prievole konkrečiam kreditoriui.

dalyvio atsakomybės doktrinos sąlygų neaiškumas (ypatingai santykyje su kitomis bendromis deliktinės atsakomybės normomis), elgesio abstraktumas ir jo vertinimas socialiniu požiūriu pagal konkretų laikmetį, dinamiškai besikeičiančias visuomenines sąlygas bei ypatinga teismų diskrecija taikant šią doktriną, suponuoja būtinybę užtikrinti kuo didesnį teisinį aiškumą civilinių teisinių santykių dalyviams ir taikyti aiškesnius kreditorių teisių gynybos būdus.

6.2.2 dalies apibendrinimas

Akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrinos taikymas yra kelių principų derinio išdava, t.y. kertinių bendrovių teisės principo (juridinio asmens atskirumo, ribotos atsakomybės), bendrojo draudimo piktnaudžiauti teise principo bei bankroto teisės principo dėl kreditorių lygiateisiškumo. Todėl subsidiarios akcininko atsakomybės instituto samprata, tikslai ir paskirtis turėtų būti aiškinama, atžvelgiant į šiuos principus, visus šiuos tris principus įvertinant visumoje.

Subsidiarios atsakomybės subjektu pagal CK 2.50 str. 3 dalį yra akcininkas, kuris atitinka dvi (abi) sąlygas: (i) tai akcininkas, turintis lemiamą įtaką priimant sprendimus bendrovės visuotiniame akcininkų susirinkime; ir (ii) akcininkas, kuris negali būti laikomas išimtinai tik pasyviu investuotoju. Jeigu žalos padaroma bendrai veikusių kelių akcininkų, kartu turinčių lemiamą įtaką, nesąžiningu elgesiu, tokie akcininkai pagal bendrovės prievoles atsako kaip solidarūs bendraskoliai, jeigu yra kitos civilinės deliktinės atsakomybės sąlygos pagal CK 2.50 str. 3 dalį.

Akcininko atsakomybė pagal CK 2.50 str. 3 dalis turėtų būti aiškinama ne kaip papildomo skolininko netiesioginė atsakomybė pagal kito asmens (bendrovės) prievolę, kylanti įstatymo pagrindu, bet kaip civilinė deliktinė atsakomybė dėl paties akcininko nesąžiningo elgesio. Bendrovių teisėje akcininko atsakomybė pagal CK 2.50 str. 3 dalį, grindžiama piktnaudžiavimo teise koncepcija, yra delikto porūšis, pasižymintis tam tikra specifika: (i) subjektyvus nesąžiningumas yra būtina akcininko atsakomybės pagal CK 2.50 str. 3 dalį taikymo sąlyga; (ii) akcininko netinkamą subjektinių teisių realizavimą, o tuo pačiu ir jo elgesio neteisėtumą apsprendžia elgesio pobūdis dėl pasirinkto teisių įgyvendinimo paskirties, būdo ar priemonių (t.y. nesąžiningumas). Nesąžiningumas pagal CK 2.50 str. 3 dalį atlieka dvejopą funkciją – nesąžiningumas yra ne tik subjektyviosios pusės (kaltės), bet ir objektyviosios pusės

(neteisėto elgesio) elementas; (iii) esant kolektyviniam kreditorių teisių pažeidimui, subsidiari akcininko atsakomybė turėtų kilti, jeigu bendrovė likviduojama dėl bankroto, žalą atlyginant bankrutuojančiai bendrovei, kuri gautas lėšas panaudotų atsiskaitymui su visais bendrovės kreditoriais.

CK 2.50 str. 3 dalį minimalistinis teisinis reguliavimas, neaiškios ir neapibrėžtos šios doktrinos taikymo sąlygos ir ypatingai didelė teismų diskrecija, aiškinant bei taikant šią doktriną, sąlygoja subsidiarios akcininko atsakomybės, grindžiamos piktnaudžiavimu teise, kaip subsidiaraus ir *ultimum remedium* kreditorių teisių gynybos būdo taikymą, kuomet bendrovės kreditorių teisės negali būti apginamos kitais teisių gynybos būdais arba tokių būdų taikymas yra netikslingas. Todėl, jeigu yra galimybė pritaikyti civilinę deliktinę atsakomybę dėl įstatyme įtvirtintų konkrečių elgesio taisyklių pažeidimo, o taip pat tais atvejais, kai įstatyme nėra įtvirtinta konkrečios elgesio taisyklės, tačiau atskiri akcininko veiksmai gali būti pripažinti neteisėtais, padaryta žala individualizuojama ir dėl tokio pažeidimo nėra pažeisti kertiniai bendrovių teisės principai (juridinio asmens atskirumas, ribota atsakomybė), akcininko atsakomybė neturėtų kilti pagal CK 2.50 str. 3 dalį. Tačiau, jeigu akcininko atskiri veiksmai ar atskirais veiksmai padaryta žala negali būti individualizuojami arba atskirų veiksmų konstatavimo neteisėtais bei atskirais veiksmais padarytos žalos vertinimas ypatingai sudėtingas dėl aplinkybių visumos, akcininko nesąžiningas elgesys pagal CK 2.50 str. 3 dalį absorbuoja atskirus akcininko deliktus. Jeigu kreditoriaus teisės gali būti apginamos kitais civilinių teisių gynybos būdais (pvz., *actio Pauliana* ieškinio pagrindu) ir dėl aplinkybių visumos akcininko atsakomybė dėl nesąžiningo elgesio pagal CK 2.50 str. 3 dalį neabsorbuoja kitų kreditorių teisių gynybos būdų, akcininko atsakomybė pagal CK 2.50 str. 3 dalį taip pat neturėtų būti taikoma.

Lietuvos teismų praktika, pagal kurią subsidiari akcininko atsakomybė taikoma ne likviduojant bankrutuojančią bendrovę, bet užbaigus šios bendrovės bankroto bylą ir išregistravus bendrovę, o taip pat teismų praktika per plačiai taikanti atsakomybę pagal CK 2.50 str. 3 dalį (t.y. netinkamam atsakomybės subjektui arba situacijose, kai atsakomybę galima pritaikyti pagal įprastą deliktą ar bendrovės kreditorių teisės galėtų būti apginamos kitais civilinių teisių gynybos būdais) turėtų būti keičiama.

7. Verslo organizavimo formų evoliucija – naujų formų profiliavimas ar esamų modernizavimas?

Dėl smulkaus ir vidutinio verslo indėlio šiandieninėje ekonomikoje bei konkurencijos tarp valstybių XX-XXI a. pasižymi intensyviomis uždaro tipo verslo organizavimo formų reformomis įmonių teisės srityje. Štai, minėta, kad įvertinus olandiškąją *BV,* Prancūzijoje 1994 m. buvo įtvirtinta nauja teisinės veiklos forma *SAS*, skirta smulkiam ir vidutiniam verslui[1277], 2003 m. panaikintas minimalaus įstatinio kapitalo reikalavimas *SARL*. Vokietijoje 2009 m įtvirtintas *GmbH* porūšis *UG*, kurią steigiant nereikalaujama minimalaus įstatinio kapitalo, o taip pat modernizuotas *GmbH* teisinis reglamentavimas*, inter alia,* atsisakant per griežtų reikalavimų, susijusių su kapitalo koncepcijos apsaugine funkcija, tačiau plečiant atsakingų asmenų atsakomybę nemokioje bendrovėje. Danijoje sumažinta minimalaus įstatinio kapitalo suma uždaro tipo bendrovėms, įtvirtinta galimybė akcininkų nuožiūra pasirinkti bendrovės valdymo modelį [1278]. Reformuojama bendrovių teisė Nyderlanduose [1279]. Euro-regioniniu mastu smulkiam ir vidutiniam verslui siūloma nauja teisinė forma - *SPE* su 1 EUR minimaliu įstatiniu kapitalu ir lanksčia valdymo struktūra.

Europos Sąjungoje įmonių teisės evoliuciją taip pat įtakoja JAV, kuri pasižymi ypač išvystytomis horizontaliomis komercinio bendradarbiavimo formų pasirinkimo galimybėmis[1280]. JAV konkurencija tarp valstijų lėmė verslo organizavimo formų profiliavimą, dėl ko buvo įtvirtinti hibridiniai teisinių formų naujadarai (*LLC*, *LLP*, *LLLP*)[1281], o taip pat modernizuotas jungtinės veiklos reglamentavimas, *inter alia*, nustatant aktyvų komanditoriaus vaidmenį, peržiūrint partnerio, kaip fiduciaro, sampratą. Šie procesai atgaivino susidomėjimą partneryste Europos Sąjungoje ir

[1277] MCCAHERY; VERMEULEN *supra*, note 80, p. 202.

[1278] Daugiau žr. HANSEN *supra*, note 466, p. 87-94; JESPER LAU HANSEN. The Danish Green Paper on Company Law Reform – Modernising Company Law in the 21st Century. *European Business Organization Law Review*, March 2009, Vol. 10, Nr. 1 [interaktyvus], p. 73-95. Prieiga per internetą: <http://journals.cambridge.org/action/displayFulltext?type=1&pdftype=1&fid=5587472&jid=EBR&VolumeId=10&nr.Id=01&aid=5587468> [žiūrėta 2010-03-25]; Galimi trys valdymo modeliai - monistinis pagal Anglijos pavyzdį, dualistinis - Vokietijos bei hibridinis, specifiškai būdingas Skandinavijos valstybėms, su dviejų lygių valdymo organų struktūra.

[1279] CALKOEN; ENGELSMAN; EE *supra,* note 220, p. 382-383; Nyderlanduose pagal uždaro tipo bendrovių (*BV*) veiklos modernizavimo metmenis siekiama suteikti daugiau lankstumo akcininkams nustatant valdymo struktūrą, sumažinti administracinę naštą ir padidinti valdymo organų atsakomybę.

[1280] Horizontalus pasirinkimas – tai pasirinkimas tarp komercinio bendradarbiavimo formų kitose jurisdikcijose. Pasirinkimas tarp vienoje valstybėje įtvirtintų teisinių veiklos formų vadinamas vertikaliu.

[1281] RIBSTEIN *supra*, note 315, p. 853; Europoje ir JAV skirtingas teisinis reguliavimas dėl atsakomybės delikto atveju sąlygoja didesnį ribotos atsakomybės įmonių poreikį JAV.

sąlygojo koncepcinį klausimą dėl uždaro tipo verslo organizavimo formų įvairovės, t.y. įtvirtinant naujas, alternatyvias formas, sudaryti sąlygas jų profiliavimui (angl. - *entity proliferation*, *menu of business forms*) ar modernizuojant esamas, užtikrinti šių formų minimalų skaičių (angl. – *one-size-fits-all*). Nors šiuolaikinės reformos įmonių teisės srityje dažniausiai vertinamos ekonominio naudingumo aspektu (t.y. per bendrą ekonominės gerovės padidėjimą), tačiau formų įvairovės požiūriu, pastebėtinas pozicijų išsiskyrimas.

Apibendrinus lyginamąjį tyrimą dėl uždaro tipo verslo organizavimo formų ir vykdomų reformų įmonių teisės srityje, darytina išvada, kad, skirtingai nuo JAV, kuriai būdingas naujų hibridinių uždaro tipo verslo organizavimo formų sukūrimas, Europos valstybės, siekdamos analogiškų tikslų, dažniausiai reformuoja esamas teisines formas, neskatina verslo organizavimo formų profiliavimo idėjos. Štai, Anglijoje buvo spręsta, kad naujų verslo organizavimo formų, skirtų smulkiam ir vidutiniam verslui, būtinybės nėra, nes lanksti *Ltd* yra tinkama bet kokio pobūdžio ir dydžio verslui[1282]. Nyderlanduose, atlikus nacionalinių verslo organizavimo formų palyginimą su *LLC* (JAV) ir *LLP* (Anglija, JAV), taip pat buvo padaryta išvada, kad naujų verslo organizavimo formų poreikio nėra, esamos teisinės formos turėtų būti modernizuojamos; papildomai buvo pasiūlyta atlikti analizę dėl galimybės ribotos atsakomybės įmones apmokestinti pagal jungtinės veiklos taisykles[1283].

Mokslininkai, pritariantys didesnei verslo organizavimo formų įvairovei, šią poziciją grindžia geresniu investuotojų interesų užtikrinimu, prisitaikant prie smulkaus ir vidutinio verslo lūkesčių, inovacijų skatinimu [1284]. Darbo autorės nuomone, tokia pozicija vertintina kritiškai, atsižvelgiant į minimalistiniam požiūriui

[1282] Anglijoje nors ir buvo spręsta, kad *Ltd* yra pakankama verslo poreikiams, politinė įtaka nulėmė *LLP* įtvirtinimą. Daugelio profesijų atstovai veiklą galėjo vykdyti per *Ltd*, tačiau lobistines iniciatyvas lėmė ne tik kitų valstybių pavyzdžiai, grėsmė dėl tikėtino verslo perkėlimo į kitas jurisdikcijas, kuriose yra analogiška *LLP* forma (pvz., Jersey), ar siekis apriboti profesionalų atsakomybę, bet ir tikėtina mokestinė nauda (Daugiau žr. DAVIES, Paul; RICKFORD, Jonathan. An Introduction to the New UK Companies Act. *European Company and Financial Law Review*. Part II, September 2008, Vol. 5, Nr. 3, p. 262; FREEDMAN *supra*, note 534, p. 897-915; FREEDMAN; FINCH *supra*, note 579, p. 481; BLACKETT-ORD *supra,* note 116, p. 498).

[1283] BLANCO Fernández, J. M., OLFFEN, M. van. On behalf of the Ministry of Justice of the Netherlands. *Regulation and Application of New Legal Forms in Other Countries Limited Liability Partnership and Limited Liability Company*. Nijmegen: Onderzoekscentrum Onderneming en recht, faculteit der Rechtsgeleerdheid, K.U. 1423 summary, Nijmegen, WODC, 2007 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://english.wodc.nl/search.aspx?simpleSearch=partnership&zoekknop=Search> [žiūrėta 2009-11-17]; SMITS, Heimon; PORTENGEN, Hendrik J. Report from the Netherlands. *European Company Law*, June 2007, Vol. 4, Nr. 3, p. 128.

[1284] MCCAHERY *supra*, note 448, p. 1; VERMEULEN *supra*, note 17, p. 26; RAAIJMAKERS *supra,* note 81, p. 400, 408.

pritariančių mokslininkų argumentus. Pagal doktrininę poziciją, kuria pritariama minimalistiniam, su viduramžiais siejamam požiūriui, jog verslo organizavimo formų skaičius turėtų atitikti poreikio būtinybę [1285], laikoma, kad komercinio bendradarbiavimo alternatyvų įvairovė nebūtinai nulemia veiksmingą rezultatą. Didelis komercinio bendradarbiavimo formų pasirinkimas sąlygoja informacinius kaštus ir kreditoriams, ir investuotojams, susipažįstant su skirtinga šių formų teisine prigimtimi, o taip pat papildomus ekonominius kaštus dėl teisinio neapibrėžtumo rizikos [1286]. Per didelis verslo organizavimo formų skaičius suponuoja formų unifikavimą[1287], eliminuoja požymius, kurie skiria vieną verslo organizavimo formą nuo kitos, prarandamas teisinis tikrumas dėl visuotinai žinomų, tik tam tikrai teisinei formai priskiriamų unikalių požymių. Pernelyg didelė verslo organizavimo formų įvairovė nepagrįstai sąlygoja "universalių" sprendimų pritaikymą skirtingų verslo organizavimo formų atžvilgiu[1288].

Štai, buvo minėta problematika, susijusi su hibridinėmis verslo organizavimo formomis. Hibridinių teisinių veiklos formų naujadarų populiarumas iš esmės parodo, kad nauda, suteikiama privačiam kapitalui ir visuomenei, nesubalansuota (pvz., ribotos atsakomybės suteikimas dalyviams sąlygojo migraciją nuo partnerystės prie hibridinių formų, mokestinė nauda paskatino bendroves pakeisti hibridinėmis formomis, reikalavimas dėl komanditoriaus pasyvaus vaidmens lėmė hibridinių formų pasirinkimą, lyginant su komanditinėmis bendrijomis) [1289]. Verslo organizavimo formų profiliavimo idėja kritikuojama dėl teisinių veiklos formų evoliucijos nesant tinkamai parengtos koncepcijos, neįvertinus šių formų efektyvumo [1290]. Taigi, darbo autorės nuomone, verslo organizavimo formų profiliavimo idėją, įtvirtinant hibridines verslo organizavimo formas, yra sudėtinga pagrįsti ekonominės ir socialinės naudos argumentais, šios formos iš esmės skirtos tik investuotojų privačių interesų tenkinimui.

[1285] LUTTER *supra*, note 345, p. 181.
[1286] MCCAHERY; VERMEULEN *supra*, note 80, p. 216; Minimaliai verslo organizavimo formų įvairovei pritaria tokie mokslininkai, kaip Callison, Vestal, Freedman.
[1287] Štai, dalyvių atsakomybės apribojimas registruotoje partnerystėje laikomas vienu iš verslo organizavimo formų racionalizavimo pavyzdžių, jas unifikuojant. (angl. - *entity rationalization*).
[1288] KEATINGE, *et al*. *supra*, note 524, p. 207.
[1289] VESTAL *supra*, note 318, p. 1028; WEIDNER *supra*, note 314, p. 1033; JAV dalyvių atsakomybę buvo galima apriboti pritaikant esamas verslo organizavimo formas, pvz., komanditinė bendrija su vieninteliu tikruoju nariu-bendrove, nes JAV mokesčius administruojančios institucijos komandinėms bendrijoms taikė jungtinės veiklos apmokestinimo taisykles.
[1290] FREEDMAN *supra*, note 534, p. 898, 914-915.

Sprendžiant dėl verslo organizavimo formų profiliavimo, teisinių veiklos formų kokybiškumą ir atitikimą verslo lūkesčiams taip pat atspindi atskirų verslo organizavimo formų panaudojimo statistiniai rezultatai. Štai, nors teisinėje literatūroje vyrauja pozicija, kad veiklos formos pasirinkimą ir jos populiarumą lemia ribota dalyvių atsakomybė [1291], kai kuriose valstybėse komercinis bendradarbiavimas partnerystės forma taip pat ypatingai populiarus tarp smulkaus ir vidutinio verslo, kaip antai, Anglijoje [1292], Prancūzijoje [1293], Nyderlanduose [1294]. Tačiau Europos Sąjungos valstybėse-narėse lyginant atviro tipo bendrovių įmonių skaičių su uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonių skaičiumi, pastebėtina, kad nagrinėtose valstybėse akivaizdžiai dominuoja uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonės, sudarydamos virš 90 procentų visų ribotos atsakomybės įmonių[1295]. Taigi, pagal statistinius rezultatus galima daryti išvadą dėl rezultatyvaus klasikinių verslo organizavimo formų – partnerystės ir uždaro tipo bendrovės panaudojimo.

Valstybėse, kurios pasižymi uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonių įvairove, šios formos konkuruoja tarpusavyje, pvz., Prancūzijoje *SARL* ir *SAS*[1296]. Anglijoje tarp skirtingų uždaro tipo bendrovių rūšių, akivaizdžiai dominuoja *Ltd* [1297], o

[1291] Statistikos departamentas *supra*, note 2, p. 8; Štai, 20010-01-01 Lietuvoje buvo daugiau kaip 45,5 tūkst. veikiančių uždarųjų akcinių bendrovių ir 174 tikrosios ūkinės bendrijos (2009-01-01 - 205). MULLER *supra*, note 140, p. 4, 188; 2006-01-01 Vokietijoje buvo 996 tūkst. *GmbH* ir 25 tūkst. tikrųjų ūkinių bendrijų (*OHG*).

[1292] DEMOTT, Deborah A. Transatlantic Perspectives on Partnership Law and Instability. *Journal of Corporation Law*, Summer 2001, Vol. 26, Nr. 4, p. 892-893; Pagal valstybinių institucijų duomenis 40 proc. verslininkų, užsiimantys verslu ne mažiau kaip tarp 2 asmenų, renkasi partnerystės formą.

[1293] ANDENAS; WOOLDRIDGE *supra,* note 26; p. 137.

[1294] KOPPERT-VAN BEEK *supra*, note 86, p. 265; 2006-01-01 Nyderlanduose bendrą veiklą vykdė virš 148 tūkst. bendrijų ir 136 tūkst. bendrovių.

[1295] 2007-12-12 Komisijos darbinis dokumentas *supra*, note 459, p. 3-4; 2005 m. duomenimis, Jungtinėje Karalystėje buvo 2,119 mln. uždaro tipo bendrovių ir 11,5 tūkst. atviro tipo bendrovių, atitinkamai, Prancūzijoje - 1,467 mln. ir 143,4 tūkst., Vokietijoje – 996 tūkst. ir 20,3 tūkst., Nyderlanduose – 660 tūkst. ir 6 tūkst. (šaltinis - 2005 m. Europos Komercinio Registro Forumo apžvalga, parengta 2007 m. Švedijos registracijos tarnybos). Statistikos departamentas *supra*, note 2, p. 8; 2010-01-01 Lietuvoje buvo daugiau kaip 45,5 tūkst. veikiančių uždarųjų akcinių bendrovių ir 358 akcinės bendrovės.

[1296] Mažas ir vidutinis verslas paprastai renkasi *SARL* arba *SAS,* kelių asmenų bendradarbiavimui dažniausiai – *SAS. SAS* pasižymi lankstesne valdymo struktūra. Pastebėtina, kad ir *SARL*, ir *SAS* valdyti gali vienasmenis valdymo organas, tačiau, skirtingai nuo *SAS*, *SARL* valdymo organo nariu gali būti tik fizinis asmuo. *SARL* ribojamas dalyvių skaičius, *per contra*, *SAS* nėra nustatyta maksimalaus akcininkų skaičiaus. Perleidžiant *SARL* dalis, kaip ir partnerystės dalių perleidimo atveju, taikomas 5 proc. mokestis. *SAS* akcijų perleidimui specialus apmokestinimas netaikomas. Tačiau *SARL* nėra minimalaus įstatinio kapitalo reikalavimo (Daugiau žr. ANDENAS; WOOLDRIDGE *supra,* note 26, p. 113-115, 283; JACOMET; NACIRI *supra*, note 119, p. 305; BERTA *supra*, note 84, p. 171, 173, 174, 193; GARNIER, Alain; BUSEINE, Virginie. France. *In* HULLE, Karel Van; GESELL, Harald, ed. *European Corporate Law*. Baden-Baden: Nomos, 2006, p. 141).

[1297] Anglijoje yra kitų rūšių registruotinų uždaro tipo įmonių, turinčių juridinio asmens statusą, tačiau vyrauja *Ltd.* Uždaro tipo įmonių rūšys (i) *garantinė įmonė*, kurios dalyvių atsakomybė ribojasi pateiktos garantijos suma. Šios įmonės dalyviai įsipareigoja padengti likviduojamos nemokios įmonės

smulkiam ir vidutiniam verslui netinkama hibridinė *LLP*[1298] nėra populiari[1299]. JAV *LLP* dažniausiai naudojama profesinių paslaugų teikime[1300]. JAV, lyginant naujai steigiamų *LLC* ir *CC* skaičių, pirmauja *LLC*[1301]. Kitų verslo organizavimo formų, kuriose būtų apribota dalyvių atsako-mybė, reikšmė įvairiose valstybėse nevienoda. Štai, Prancūzijoje[1302], Anglijoje[1303], Nyderlanduose[1304], Lietuvoje[1305] komanditinės bendrijos naudojamos retai. *Per contra*, Vokietijoje komanditinė bendrija su vieninteliu tikruoju nariu-*GmbH* yra antroji pagal panaudojimą įmonės teisinė forma[1306]. Verslo organizavimo formos panaudojimą, ypatingai, jeigu nacionaliniu mastu yra galimybė verslą vykdyti per keletą funkciškai alternatyvių verslo organizavimo formų, gali paskatinti ir kiti, ne su įmonių teise, susiję aspektai, *inter alia*, mokesčių teisė, apskaitos reikalavimai, darbuotojų teisių apsauga, bankroto

---

prievoles kreditoriams ir likvidavimo kaštus garantijos ribose. Atsakomybė dengti įmonės prievoles kyla ir asmenims, kurie buvo šios bendrovės nariais 1 m. laikotarpyje iki bendrovės nemokumo procedūrų inicijavimo; pastarųjų atsakomybė siejama su prievolėmis, kilusiomis iki jų narystės pasibaigimo. Garantinė įmonė neturi akcinio kapitalo ir negali pareikalauti įmokų savo veiklos eigoje, todėl įmonė lėšas gauna labdaros būdu arba teikdama paslaugas. Šia forma dažniausiai veikia profesinės asociacijos bei prekybos asociacijos; (ii) *neribotos atsakomybės įmonės*, kurios dalyvių atsakomybė kreditorių atžvilgiu neribota. Tačiau tarpusavio teisių nustatymui ir veiklos finansavimui įmonės dalyviai savo nuožiūra gali nuspręsti formuoti akcinį kapitalą. Įmonės dalyvių atsakomybė taip pat kyla tik įmonės likvidavimo metu; įmonės dalyviai privalo daryti įnašus į nemokią įmonę. Istoriškai, neribotos atsakomybės įmonė buvo naudojama kaip alternatyva partnerystei, kurioje buvo ribojamas maksimalus dalyvių skaičius. Tačiau šiandieninėmis sąlygomis ši veiklos forma praktiškai nenaudojama (Daugiau žr. DAVIES *supra*, note 35, p. 8-9, 18, 21, 38, 81; PENNINGTON *supra*, note 461, p. 952, 956). COMPANIES HOUSE duomenys *supra*, note 132; Įmonių registro 2008-09 duomenimis, Didžiojoje Britanijoje, neribotos atsakomybės įmonės sudarė tik apie 5 tūkst.

[1298] FREEDMAN; FINCH *supra*, note 579, p. 477.

[1299] WOOLDRIDGE *supra*, note 587, p. 1559; *LLP* paprastai naudojamos specializuotose srityse, kaip antai, rizikos kapitalo kolektyviniame investavime (investiciniai fondai), žemės ūkyje. COMPANIES HOUSE duomenys *supra*, note 132; 2010-02 mėn. Įmonių registro duomenimis, Jungtinėje Karalystėje buvo daugiau kaip 2,3 mln. veikiančių įmonių. Anglijoje - apie 2,2 mln. veikiančių įmonių, iš kurių tik - apie 35 tūkst. *LLP*.

[1300] BLANCO; OLFFEN *supra*, note 1283, 4 p.; Daugiau kaip 80 proc. visų *LLP* uždirbamo pelno tenka profesinei veiklai.

[1301] DAMMANN; SCHUNDELN *supra*, note 343; p. 3, 5, 8, 27.

[1302] JACOMET; NACIRI *supra*, note 119, p. 302.

[1303] COMPANIES HOUSE duomenys *supra*, note 132; 2007 m. rugpjūčio mėn. Jungtinėje Karalystėje buvo daugiau kaip 15,5 tūkst. komandinių bendrijų, iš kurių 10,1 tūkst. registruota Anglijoje. FARRAR, *et al*. *supra*, note 469, p. 149; Istoriškai, Anglijoje *commenda* nepaplito dėl stangnatoriškų apskaitos taisyklių.

[1304] OTTEVANGERS *supra*, note 351, p. 601; Nyderlanduose 1998 m. buvo 8 tūkst. *CV* lyginant su 140 tūkst. tikrųjų ūkinių bendrijų ir 450 tūkst. *BV*.

[1305] Statistikos departamentas *supra*, note 2, p. 8; 2010-01-01 Lietuvoje buvo 46 veikianti komandinė bendrija (2009-01-01 - 51). Pastebėtina, kad, skirtingai nuo kai kurių valstybių, kaip ir kiti juridiniai asmenys, įskaitant bendroves, pagal 2001-12-20 Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo (su pakeitimais ir papildymais) 2 str. 2 d. ūkinė bendrija yra pelno mokesčio mokėtoja (VŽ, 2001, Nr.110-3992). Tačiau mažoms ūkinėms bendrijoms numatytos tam tikros pelno mokesčio tarifo lengvatos (5 str. 2 d.). Be to, paskirstant pelną dalyviams, šios pajamos nelaikomos dividendais ir todėl papildomai neapmokestinamos, jeigu tokios pajamos buvo apmokestintos pelno mokesčiu bendrijos lygmenyje.

[1306] MULLER *supra*, note 140, p. 4, 188; 2006-01-01 *GmbH & Co. KG* sudarė apie 120 tūkst., t.y. daugiau kaip pusę visų komandinių bendrijų.

klausimai. Kaip antai, mokesčių politika nulėmė spartų vystymąsi *LLC* JAV[1307], *BV* Nyderlanduose[1308], komanditinių bendrijų panaudojimą rizikos kapitalo fonduose Anglijoje[1309]. Vokietijoje mokestinė nauda kartu su reikalavimais dėl darbuotojų atstovavimo sąlygojo *GmbH & Co. KG* populiarumą.

Nacionaliniu mastu didelė formų įvairovė ne visada užtikrina jų kokybę bei paprastą ir nebrangią įmonės steigimo tvarką, kuri ypatingai reikšminga smulkiam ir vidutiniam verslui[1310]. Nacionalinių verslo organizavimo formų kokybiškumą taip pat padeda įvertinti užsienio valstybių teisinių formų panaudojimas.

Pastebėtina, kad siekiant įgyvendinti įmonių steigimosi laisvę Europos Sąjungoje, pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 54 str. (ex 48 str.)[1311] įmonės, tinkamai įsteigtos vienoje valstybėje-narėje ir turinčios buveinę, centrinę administraciją ar pagrindinę verslo vietą Europos Sąjungoje, paprastai gali užsiimti verslu kitoje valstybėje-narėje. Įmonių steigimosi laisvės realizavimui juridinio asmens statusas nėra privalomas, svarbu, kad pagal nacionalinę teisę tokios įmonės galėtų veikti savo vardu, turėtų teisinį subjektiškumą[1312] ir siektų uždirbti pelno[1313]. Kadangi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 49 str. (ex 43 str.) ir 54 str. (ex 48 str.) įtvirtina įvairių įmonių, teisėtai įsteigtų bet kurioje valstybėje-narėje, rūšių steigimosi laisvę, ir partnerystė, ir bendrovė, atitinkančios šiuos kriterijus, galėtų būti panaudojamos kaip verslo organizavimo forma įmonių mobilumui Europos Sąjungos mastu[1314]. Tačiau įmonių įsisteigimui ilgą laiką teisine kliūtimi buvo užsienio įmonių

[1307] MCCAHERY *supra,* note 448, p. 1; Nors *LCC* pirmasis statutas buvo priimtas 1977 m., tačiau tik 1988 m. JAV mokesčius administruojančioms institucijoms patvirtinus *LLC* apmokestinimą pagal jungtinės veiklos taisykles, 50 JAV Valstijų ir Kolumbijos Apygarda įtvirtino *LLC* formą.

[1308] VERMEULEN *supra*, note 17, p. 129; Susitarimai su mokesčius administruojančiomis institucijomis dėl mokestinių lengvatų Nyderlandus prilygino „Europiniam Delawarui".

[1309] MCCAHERY; VERMEULEN *supra*, note 80, p. 225.

[1310] NOACK; BEURSKENS *supra*, note 472, p. 104-108; Ne tik steigimo kaštai, apimantys minimalų įstatinį kapitalą, bet ir kiti aspektai, *inter alia*, steigimo laikas ir papildomi steigimo reikalavimai įtakoja apsisprendimą steigtis. BECHT, Marco; MAYER Colin; WAGNER, Hannes F. Where Do Firms Incorporate? Deregulation and the Cost of Entry. August 2007. ECGI - Law Working Paper No. 70/2006. *Journal of Corporate Finance*, 2008, Vol. 14, Nr. 3 [interaktyvus], p. 3, 17-18, 23-24, 31. Prieiga per internetą: <http://ssrn.com/abstract=906066> [žiūrėta 2010-03-22].

[1311] Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos (OJ, 2010 C 83).

[1312] EDWARDS *supra*, note 353, p. 338; Įmonei nebūtina *stricto sensu* turėti juridinio asmens statusą. VĖGELĖ *supra*, note 973, p. 22-37, 225.

[1313]GRUNDMANN; MOSLEIN *supra*, note 522, p. 122; Pelningumo aspektas vertinama plačiai, t.y. užtenka, jog tikimasi generuoti pajamas.

[1314] SIEMS, Mathias. Regulatory Competition in Partnership Law. University of East Anglia, Norwich Law School, Working Paper series, August 14, 2008 (revised: September 2, 2008) [interaktyvus], p. 28-30. Prieiga per internetą: <[http://ssrn.com/abstract=1223735> [žiūrėta 2008-09-14]; Sutarties 48 str. 2 d. turėtų būti taikoma

pripažinimo procedūra kitoje valstybėje-narėje dėl skirtingų - buveinės arba inkorporavimo - doktrinų, kurios susijusios su skirtingu koncepciniu požiūriu į įmonės sampratą. Buveinės doktrina, kuria siekiama užtikrinti įvairių interesų derinimą ir apsaugoti mažumos akcininkų, darbuotojų bei kreditorių interesus ir kuri buvo taikoma daugumoje Europos Sąjungos valstybių-narių, pagalba buvo ribojama konkurencija tarp valstybių-narių bendrovių teisės srityje. Tačiau pagal ETT sprendimus *Centros*[1315], *Uberseering*[1316] ir *Inspire Art*[1317] bylose, įmonė, teisėtai įsteigta vienoje Europos Sąjungos valstybėje-narėje, investuotojams pasinaudojant šioje valstybėje liberalesne teise, su tikslu išimtinai vystyti verslą kitoje valstybėje-narėje, taip išvengiant griežtesnės kitos valstybės-narės, kurioje vykdoma veikla, nacionalinės bendrovių teisės (pvz., dėl minimalaus įstatinio kapitalo) gali užsiimti verslu kitoje valstybėje-narėje[1318].

---

plačiai ir apimti visas jungtinės veiklos rūšis, kai partnerystė turi juridinio asmens statusą arba trečiųjų asmenų atžvilgiu turi teisinį subjektiškumą veikti savo vardu. Taigi, vidinei (neviešai) partnerystei šio straipsnio apsauga nebūtų taikoma. Tačiau funkciškai analogiškų verslo organizavimo formų nebuvimas kitoje valstybėje-narėje gali sąlygoti teisinį neaiškumą dėl užsienio valstybėje įsteigtos komercinio bendradarbiavimo formos teisinio statuso kvalifikacijos valstybėje, kurioje vykdoma veikla. Kaip antai, Vokietijoje tik po ilgų diskusijų buvo nuspręsta, kad hibridinė forma *LLP*, įsteigta Anglijoje ir veikianti Vokietijoje, apmokestinama kaip partnerystė. Doktrinoje prognozuojama *LLP* (Anglija), migracija į kitas Europos valstybes.

[1315] *Centros* byloje, kurioje Danijos valstybinės institucijos atsisakė įregistruoti *pseudo-Ltd* filialą, ETT sprendė, kad *pseudo-Ltd* panaudojimas, steigiant filialą Danijoje ir siekiant šioje valstybėje išvengti minimalaus įstatinio kapitalo reikalavimo, nelaikomas piktnaudžiavimu steigimosi laisve (27, 29 par.). Kreditorių teisių apsauga nebuvo laikoma pakankama priežastimi apriboti steigimosi laisvę pagal EB sutarties 49 str. ir 54 str. (ex 43 str. ir ex 48 str.).

[1316] *Uberseering* byloje Vokietijos teismai, remdamiesi buveinės doktrina, nepripažino Nyderlandų bendrovės juridinio asmens statuso, kai bendrovė kreipėsi į teismą su ieškiniu dėl skolos išieškojimo. ETT sprendė, kad bendrovė teisėtai įsteigta vienoje valstybėje-narėje ir joje turinti registracijos adresą, kuomet ši perkelia savo buveinę į kitą valstybę-narę, privalo būti pripažįstama kitoje valstybėje-narėje tiesiogiai Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo pagrindu. 1968-02-29 Konvencijoje dėl abipusio įmonių ir juridinių asmenų pripažinimo negaliojimas negali riboti įmonių laisvo judėjimo bendroje rinkoje (54-55, 60 par.).

[1317] *Inspire Art* byloje siekdamas išvengti minimalaus įstatinio kapitalo reikalavimų, taikomų Nyderlanduose, olandų verslininkas įsteigė britiškąją *Ltd* su vieninteliu tikslu - įregistruoti filialą Nyderlanduose. Nors pagal Nyderlandų teisės aktus, reguliuojančius užsienio subjektų veiklą Nyderlanduose, *pseudo*-įmonių teisinis statusas buvo pripažįstamas, tačiau tokiais atvejais buvo reikalaujama, kad įmonė *de facto* laikytųsi kapitalo koncepcijos, įskaitant reikalavimą dėl minimalaus įstatinio kapitalo, jeigu tokios užsienio bendrovės įstatinis kapitalas mažesnis už minimalų įstatinį kapitalą, nustatytą analogiškos teisinės formos įmonei, kuri būtų įsteigta Nyderlanduose. Nesilaikant šių reikalavimų, buvo numatyta asmeninė direktorių atsakomybė pagal *pseudo*-bendrovės prievoles. ETT nusprendė, kad tokios teisinės nuostatos yra nesuderinamos su Europos Sąjungos teise, kadangi varžo Didžiojoje Britanijoje tinkamai įsteigtos bendrovės veiklą Nyderlanduose. ETT pažymėjo, kad steigimasis vienoje valstybėje-narėje išimtinai siekiant vystyti verslą kitoje valstybėje-narėje, nesant svarbaus pagrindo, savaime negali būti laikomas piktnaudžiavimu steigimosi laisve net ir tuo atveju, jeigu tokiais veiksmais iš esmės buvo siekiama išvengti valstybės, kurioje bus vykdoma komercinė veikla, nustatytų minimalių įstatinio kapitalo reikalavimų.

[1318] Europos Sąjungoje ši situacija buvo kvalifikuojama „Delawaro efektu“, kuris suprantamas kaip įmonių migracija, pasirenkant valstybę su liberalesne bendrovių teise. Tačiau *Ltd*, kaip verslo

Ilgą laiką buvo manoma, kad Europos Sąjungoje smulkus ir vidutinis verslas yra išimtinai nacionaliniu mastu įtvirtintų teisinių veiklos formų „naudotojas“. Tačiau ETT sprendimai dėl įmonių įsisteigimo laisvės realizavimo minėtose *Centros, Uberseering* ir *Inspire Art* bylose, kurie iš esmės pašalino teisines kliūtis vienos valstybės-narės uždaro tipo bendrovių panaudojimui kitose Europos Sąjungos valstybėse-narėse [1319], paskatino įmonių migraciją bendroje rinkoje ir lėmė britiškosios *Ltd* invaziją į kitas Europos Sąjungos valstybes-nares. Kai kurių valstybių-narių smulkus ir vidutinis verslas įsisteigimui ir verslo vykdymui, kuris būtų vykdomas nacionalinėje valstybėje, pradėjo naudotis kitos valstybės-narės „pigesne“ įmonės forma[1320]. Tai taip pat turėjo įtakos liberalizuojant kontinentinės Europos bendrovių teisę, ypatingai uždaro tipo kapitalizuotų įmonių atžvilgiu. Pastebėtina, kad doktrinoje teigiamai vertinama kokybiškai išvystyta britiškoji bendrovių teisė, jos dinamiškas ir nuolatinis prisitaikymas prie verslo sąlygų[1321],

---

organizavimo formos, pasirinkimas buvo nulemtas ne liberalesne britiškąja bendrovių teise, taikoma veikiančioms bendrovėms, bet liberalesniais reikalavimais steigiant bendrovę.

[1319] GESELL; FLAßHOFF; KROMKER *supra*, note 365, p. 25-27, 53; Svarbu, ar *de facto* įmonės buveinės perkėlimas į kitą valstybę-narę, kartu išlaikant juridinio asmens statusą pagal įsisteigimo valstybės teisę, pripažįstamas pagal nacionalinę teisę (įmonių „eksportas“). Taip pat paminėtina 1988-09-27 byla C-81/87, *The Queen v. H. M. Treasury and Commissioners of Inland Revenue v. Daily Mail and General Trust plc* (1988), ECR I-05483. *Daily Mail*, perkeldama buveinę į Nyderlandus ir išlaikydama juridinio asmens statusą, įgytą Didžiojoje Britanijoje, bei nevykdydamas joje likvidavimo procedūrų, iš esmės siekė išvengti Didžiojoje Britanijoje taikomo turto prieaugio mokesčio už parduodamą turtą. ETT sprendė, kad, pirmiausia, bendrovės buveinės perkėlimas į kitą valstybę, kai tarp valstybių nėra sudarytos bendradarbiavimo sutarties dėl juridinių asmenų civilinio teisnumo pripažinimo, nesuteikia EB sutarties 49 str. ir 54 str. (ex 43 str. ir ex 48 str.) numatytos apsaugos (minėta, kad šio motyvo buvo atsisakyta vėlesnėse ETT bylose). Antra, juridinio asmens statusas suteikiamas išimtinai pagal nacionalinę teisę, todėl, jeigu bendrovė netenka juridinio asmens statuso dėl buveinės perkėlimo į kitą valstybę (pvz., jeigu tokiam perkėlimui nepritaria kompetentinga valstybinė institucija), tokia bendrovė negali pasinaudoti įmonių steigimosi laisve kitoje valstybėje-narėje (par. 19-21). 2008-12-16 sprendimas byloje C-210/06, *Cartesio Oktató és Szolgáltató Betéti Társaság*, (2008), ECR I-09641, kurioje Vengrijoje įsteigta ir buveinę joje turinti komanditinė bendrija *Cartesio* pageidavo perkelti buveinę į Italiją, atitinkamai pakeisdama registracijos duomenis registre Vengrijoje, tačiau kartu išlaikydama teisinį subjektiškumą pagal Vengrijos teisę. ETT dar kartą patvirtino, kad įmonių statuso įgijimas ir šio statuso išlaikymas (t.y. požymių, kurie įmonę sietų su valstybe, nustatymas, įmonės „pilietybė“) yra išimtinai nacionalinės teisės dalykas (par. 109-111, 114-115, 117, 119, 124). Skirtingai nuo *Centros, Uberseering, Inspire Art* bylų, kuriose buvo nagrinėjamas įmonių steigimosi laisvės ribojimas ir įmonių pripažinimas kitoje valstybėje-narėje dėl įmonių „importo“, šios bylos susijusios su įmonių „eksportu“.

[1320] BECHT; MAYER; WAGNER *supra*, note 1310, p. 3, 16-18, 23-24; Steigimosi procedūros kaštai niveliuoja kitus aspektus, pvz., kalbos barjerą, teisinį netikrumą ar didesnius reikalavimus veiklos išviešinimui. Be to, dvigubo apmokestinimo sutarčių pagalba *pseudo-Ltd* dažniausiai mokesčius moka valstybėje, kurioje vykdomas verslas, o dėl Europos Sąjungos reglamento dėl bankroto bylų – bankroto procedūros būtų vykdomos taip pat valstybėje, kurioje vykdomas verslas.

[1321] Istoriškai, Anglija nepasižymėjo kaip novatorė bendrovių teisės srityje. Įstatyminiu pagrindu neribotos civilinės atsakomybės įmonių, turinčių juridinio asmens teises, transformaciją į ribotos atsakomybės įmones sąlygojo dideli sandorių, sudaromų su įmonės kreditoriais dėl dalyvių atsakomybės ribojimo, kaštai bei praktinis nepatogumas kreditoriams reikalaujant prievolių įvykdymo iš didelio akcininkų skaičiaus. Šiai evoliucijai įtakos turėjo ir tai, kad investuotojai pradėjo rinktis

pastebint, kad *Ltd* netaikomi minimalaus įstatinio kapitalo dydžio reikalavimai, teismų praktikoje ribotai įgyvendinama akcininkų atsakomybės pagal bendrovės prievoles doktrina bei akcininko paskolų subordinavimo doktrina, fiduciariniai santykiai tarp uždaro tipo bendrovės akcininkų pripažįstami išimtinais atvejais, dažniausiai – nutraukiant akcininkų bendradarbiavimą mokioje ir likvidžioje *Ltd*, o nemokios bendrovės kreditorių interesai užtikrinami per valdymą įgyvendinančių asmenų atsakomybę.

Taigi, apsisprendimą dėl verslo organizavimo formos pasirinkimo lemia ne tik nacionalinės ar euro-regioninių teisinių veiklos formų alternatyvos, bet ir verslo organizavimo formos, įtvirtintos kitoje Europos Sąjungos valstybėje-narėje. Pasak kai kurių autorių, svarstant dėl komercinio bendradarbiavimo konkrečioje valstybėje-narėje, pvz. Vokietijoje, reikėtų vardinti visas kitų Europos Sąjungos jurisdikcijų teisines veiklos formas[1322]. Tačiau, nežiūrint plačios komercinio bendradarbiavimo alternatyvų įvairovės bendroje rinkoje, pažymėtina, kad būtent britiškoji *Ltd* pripažįstama kitų valstybių-narių uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonių konkurente. Pagrindiniai *Ltd* „naudotojai“ iš kitų valstybių-narių – smulkus ir vidutinis verslas[1323].

Darbo autorės nuomone, verslo organizavimo formų alternatyvos turėtų apsiriboti minimalia, bet optimalia kokybiškų formų įvairove. Tokia išvada daroma dėl keletos priežasčių. *Pirma*, ištyrus problematiką dėl naujai evoliucionavusių hibridinių uždaro tipo verslo organizavimo formų. *Antra*, įvertinus lanksčios ir liberalios britiškosios *Ltd* konkurencingumą tarp Europos Sąjungos valstybių-narių (t.y. horizontalų pasirinkimą). *Trečia*, tokią išvadą suponuoja vertikalaus pasirinkimo statistiniai verslo organizavimo formų panaudojimo rodikliai, reprezentuojantys partnerystės ir uždaro tipo ribotos atsakomybės įmonių poreikį smulkaus ir vidutinio verslo atžvilgiu, o taip pat sunkiai pagrindžiama statistika dėl nacionaliniu mastu

---

Prancūzijos ir JAV ribotos atsakomybės įmones (Daugiau žr. FARRAR, *et al*. *supra*, note 469, p. 17-20; LOWRY; DIGNAM; PADFIELD *supra*, note 1010, p. 17-18).

[1322] MULLER *supra*, note 262, p. 167.

[1323] Komisijos personalo darbinis dokumentas prie pasiūlymo dėl Tarybos reglamento dėl Europos privačiosios bendrovės statuto *supra*, note 379, p. 14; BECHT; MAYER; WAGNER *supra*, note 1310, p. 2, 23, 29, 36; Pastebėtina, kad 2006 m. Lietuvoje veikė tik 23 *Ltd.* Darbo autorės nuomone, nedidelę britiškosios *Ltd* įtaką galėjo sąlygoti su kitomis valstybėmis palyginus gerokai žemesnis minimalaus įstatinio kapitalo reikalavimas Lietuvoje ir papildomi administraciniai *Ltd* palaikymo reikalavimai bei kaštai, kurie taikomi steigiantis Anglijoje. DAEHNERT *supra,* note 417, p. 4; Labiausiai angliškosios *Ltd* konkurencija pasireiškė valstybėse, kuriose taikoma griežta kapitalo koncepcija (pvz., Vokietija, Prancūzija, Nyderlandai). Štai, vokiškųjų *Ltd* skaičius bendrame naujų įmonių skaičiuje išaugo nuo 0,27 proc. 2002 m. iki 14,8 proc. 2005 m. MULLER *supra*, note 140, p. 188; Vokietijoje taip pat pradėjo plisti komanditinių bendrijų hibridiniai junginiai - *Ltd & Co. KG*.

tarpusavyje konkuruojančių teisinių formų. *Ketvirta*, Euro-regioniniu lygmeniu ir atskirose Europos Sąjungos valstybėse-narėse vykdomos reformos įmonių teisės srityje, ypatingai skirtos smulkiam ir vidutiniam verslui, kuriomis siekiama modernizuoti esamas verslo organizavimo formas, patvirtina išvadą, kad veiksmingą visuomeninių ir privačių (investuotojų) interesų suderinimą užtikrina ne verslo organizavimo formų kiekis, o jų kokybė.

7 skyriaus apibendrinimas

Verslo organizavimo formų alternatyvos turėtų apsiriboti minimalia, bet optimalia kokybiškų teisinių formų įvairove. Veiksmingą visuomeninių ir privačių (investuotojų) interesų suderinimą užtikrina ne verslo organizavimo formų kiekis, o jų kokybė. Todėl Lietuvoje, skatinant verslumą, gerinant verslo aplinką smulkiam ir vidutiniam verslui, siekiant optimalaus santykio tarp investuotojų, kreditorių ir kitų asmenų teisėtų interesų, turėtų būti tęsiamas esamų teisinių veiklos formų reglamentavimo modernizavimas, nagrinėtų verslo organizavimo formų trūkumai galėtų būti pašalinti tobulinant esamą teisinę bazę. Teisinis reguliavimas, susijęs su uždarosios akcinės bendrovės veikla, nuolat peržiūrimas, tačiau verslo santykių dinamika bei esminiai koncepciniai nesutarimai tam tikrais klausimais suponuoja poreikį toliau nuosekliai reformuoti tam tikrus aspektus, kurie neatitinka šiandieninių visuomeninių teisinių santykių ir neužtikrina veiksmingo atitinkamų teisės normų taikymo (pvz., dėl minimalaus įstatinio kapitalo sumažinimo iki 1 tūkst. litų, kuriam pritaria darbo autorė). Būtinas kokybiškas partnerystės, ypatingai veikiant per bendriją, teisinio reglamentavimo peržiūrėjimas. Štai, atsižvelgiant į esminį verslo organizavimo formas skiriamąjį požymį – dalyvių atsakomybę, *de lege ferenda* siūlomi partnerių atsakomybės pagal bendras (bendrijos) prievoles tretiesiems asmenims pakeitimai. Identifikuojant pagrindinius klasikinių verslo organizavimo formų (partnerystės, bendrovės) požymius pagal Lietuvos teisę, darbe kartu buvo pažymėti ir kiti partnerystės veiklos teisinio reguliavimo reformuotini aspektai, pvz., dėl „atstovauju sau“ doktrinos atsisakymo bendrijoje ir galimybės pasitelkti trečiąjį asmenį bendrijos valdymui, platesnės civilinių teisių objektų, galinčių būti tikrojo nario įnašais į bendriją, sampratos, sąlygų dėl komanditoriaus statuso įgijimo liberalizavimas. Tačiau kitų konkrečių klausimų, susijusių su klasikinių verslo

organizavimo formų teisinės bazės tobulinimu, identifikavimas yra tolesnių tyrimų uždavinys, kurį įgyvendinant būtina atsižvelgti ir į euro-regioninių verslo organizavimo formų teisinį reguliavimą, ir į kitų valstybių pažangią patirtį, bei jų pritaikymo galimybes Lietuvoje.

8. Išvados ir siūlymai

Išvados

1. Lietuvoje hibridinės prigimties uždaro tipo ribotos atsakomybės verslo organizavimo formų, kurios apjungia partnerystės ir bendrovės pagrindines savybes, įtvirtinimas būtų perteklinis, nes šios formos nepateikia unikalių, išimtinai su šiomis verslo organizavimo formomis susijusių teisinių sprendimų. Panašių teisinių pasekmių, kurių pasiekiama įtvirtinant šias formas, galima pasiekti pasinaudojant esamomis klasikinėmis verslo organizavimo formomis (partneryste, bendrove) ar jų deriniais (pvz., sutarčių tarp dalyvių pagalba) ir (arba) įstatymo pagrindu modernizuojant klasikines verslo organizavimo formas. Hibridinės prigimties verslo organizavimo formų naudą taip pat būtų sudėtinga pagrįsti visuomeniniu-socialiniu požiūriu, šiomis formomis nėra užtikrinamas teisinis aiškumas, taikant pamatinius principus šių formų veikloje.
2. Solidari komercinės jungtinės veiklos sutarties pagal CK dalyvių atsakomybė pagal bendras prievoles ir tikrųjų narių atsakomybė pagal ūkinės bendrijos prievoles kyla įstatymo pagrindu. Tačiau, skirtingai nuo komercinės jungtinės veiklos sutarties pagal CK dalyvių-solidarių bendraskolių prievolės, kuomet pastarieji veikia kaip pagrindiniai bendraskoliai ir jų prievolė gali būti ir pinginė, ir nepiniginė, tikrųjų narių turtinė prievolė tretiesiems asmenims visuomet piniginė. Dėl ūkinės bendrijos juridinio statuso tikrieji nariai atsako neribotai kaip papildomi solidarūs bendraskoliai, ūkinė bendrija atsako kaip pagrindinis skolininkas (ŪBĮ str. 7 str. 8 d., CK 2.50 str. 4 d.). Aiškinant sąlygą, su kuriama siejama papildoma tikrojo nario turtinė prievolė (t.y. aplinkybės, jog ūkinė bendrija neįvykdo prievolių ir prievolėms įvykdyti neužtenka ūkinės bendrijos turto), turto trūkumas netapatintinas su bendrijos nemokumu pagal ĮBĮ ir nesietinas su ūkinės bendrijos bankroto procedūromis. Nesėkmingi pirminio išieškojimo iš ūkinės bendrijos turto rezultatai taip pat nėra kreipimosi į teismą dėl tikrojo nario papildomos atsakomybės sąlyga. Esant ginčui, turto trūkumas galėtų būti nustatinėjamas bylinėjantis dėl skolos išieškojimo teismine tvarka.
3. Naujojo komercinės jungtinės veiklos sutarties partnerio, šios sutarties šalimi tapusio sutartiniu pagrindu, atsakomybės apimtis tretiesiems asmenims pagal CK

6.975 str. 3 d. turėtų būti aiškinama kaip apimanti visas bendros veiklos prievoles, *inter alia*, prievoles atsiradusias iki jam tampant dalyviu. Kadangi buvęs jungtinės veiklos sutarties partneris, kurio atžvilgiu ši sutarti*s* nutraukta, kitiems dalyviams tęsiant veiklą, atsako tretiesiems asmenims pagal prievoles, atsiradusias jam esant jungtinės veiklos sutarties dalyviu, taip kaip jis atsakytų būdamas partneriu (CK 6.981 str.), o naujasis partneris, sutartiniu pagrindu tampantis jungtinės veiklos sutarties šalimi, prisiima atsakomybę pagal visas bendros veiklos prievoles, tai pagal tokias prievoles, atsiradusias iki dalyvio statuso pasibaigimo, bendros veiklos kreditorių atžvilgiu solidariai atsako ir buvę, ir esami partneriai (įskaitant naujuosius partnerius). Analogiškai aiškintina ūkinės bendrijos naujųjų tikrųjų narių atsakomybės apimtis (ŪBĮ 7 str. 8 d., CK 2.50 str. 4 d.). Sutartiniu pagrindu pasikeičiant jungtinės veiklos sutarties dalyvių sudėčiai, naujųjų ir buvusiųjų partnerių atsakomybė tretiesiems asmenims yra vienoda, nepriklausomai nuo konkretaus būdo, kuriuo remiantis keičiasi partnerių sudėtis (t.y. perleidžiant teises ir pareigas ar naujam dalyviui prisijungiant prie sutarties; esamam dalyviui nutraukiant sutartį šalių susitarimu ar vienos iš šalių nuožiūra vienašališkai).

4. Subsidiari komanditoriaus atsakomybė pagal komanditinės ūkinės bendrijos prievoles galėtų kilti esant šioms aplinkybėms, jeigu: (i) yra civilinės deliktinės atsakomybės sąlygos, numatytos CK 2.50 str. 3 dalyje ir (ii) tikrieji nariai neįvykdo komanditinės ūkinės bendrijos prievolių tretiesiems asmenims. Pagal esamą teisinį reguliavimą visais atvejais komanditoriaus atsakomybė pagal komanditinės ūkinės bendrijos prievoles gali kilti tik pagal CK 2.50 str. 3 dalį (t.y. pagal taisykles, analogiškas akcininko atsakomybei), kas neatitinka komanditinės ūkinės bendrijos ir jos narių–komanditorių koncepcinės sampratos, kuomet komanditorių atsakomybė pagal CK 2.50 str. 3 dalį turėtų būti papildančiąja CK 2.50 str. 4 dalies atžvilgiu.

5. Akcininko atsakomybė pagal CK 2.50 str. 3 dalis turėtų būti aiškinama ne kaip papildomo skolininko netiesioginė atsakomybė pagal kito asmens (bendrovės) prievolę, kylanti įstatymo pagrindu, bet kaip civilinė deliktinė atsakomybė dėl paties akcininko nesąžiningo elgesio. Bendrovių teisėje akcininko atsakomybė pagal CK 2.50 str. 3 dalį, grindžiama piktnaudžiavimo teise koncepcija, yra delikto porūšis, pasižymintis tam tikra specifika:

5.1. Išskirtini šie civilinės deliktinės atsakomybės sąlygų ypatumai: (i) subjektyvus nesąžiningumas yra būtina akcininko atsakomybės pagal CK 2.50 str. 3

dalį taikymo sąlyga; (ii) akcininko netinkamą subjektinių teisių realizavimą, o tuo pačiu ir jo elgesio neteisėtumą apsprendžia elgesio pobūdis dėl pasirinkto teisių įgyvendinimo paskirties, būdo ar priemonių (t.y. nesąžiningumas). Nesąžiningumas pagal CK 2.50 str. 3 dalį atlieka dvejopą funkciją – nesąžiningumas yra ne tik subjektyviosios pusės (kaltės), bet ir objektyviosios pusės (neteisėto elgesio) elementas; (iii) esant kolektyviniam kreditorių teisių pažeidimui, subsidiari akcininko atsakomybė turėtų kilti, jeigu bendrovė likviduojama dėl bankroto, žalą atlyginant bankrutuojančiai bendrovei, kuri gautas lėšas panaudotų atsiskaitymui su visais bendrovės kreditoriais.

5.2. Atsakomybės subjektu yra akcininkas, kuris atitinka dvi (abi) sąlygas: (i) tai akcininkas, turintis lemiamą įtaką priimant sprendimus bendrovės visuotiniame akcininkų susirinkime; ir (ii) akcininkas, kuris negali būti laikomas išimtinai tik pasyviu investuotoju. Jeigu žalos padaroma bendrai veikusių kelių akcininkų, kartu turinčių lemiamą įtaką, nesąžiningu elgesiu, tokie akcininkai pagal bendrovės prievoles atsako kaip solidarūs bendraskoliai, jeigu yra kitos civilinės deliktinės atsakomybės sąlygos pagal CK 2.50 str. 3 dalį.

5.3. Akcininko atsakomybė pagal bendrovės prievoles dėl nesąžiningo elgesio yra subsidiarus ir *ultimum remedium* kreditorių teisių gynybos būdas, kuris taikytinas, jeigu nėra galimybės pritaikyti kito gynybos būdo arba kitų gynybos būdų pritaikymas nėra tikslingas. Todėl, jeigu yra galimybė pritaikyti civilinę deliktinę atsakomybę dėl įstatyme įtvirtintų konkrečių elgesio taisyklių pažeidimo, o taip pat tais atvejais, kai įstatyme nėra įtvirtinta konkrečios elgesio taisyklės, tačiau atskiri akcininko veiksmai gali būti pripažinti neteisėtais, padaryta žala individualizuojama ir dėl tokio pažeidimo nėra pažeisti kertiniai bendrovių teisės principai (juridinio asmens atskirumas, ribota atsakomybė), akcininko atsakomybė neturėtų kilti pagal CK 2.50 str. 3 dalį. Tačiau, jeigu akcininko atskiri veiksmai ar atskirais veiksmai padaryta žala negali būti individualizuojami arba atskirų veiksmų konstatavimo neteisėtais bei atskirais veiksmais padarytos žalos vertinimas ypatingai sudėtingas dėl aplinkybių visumos, akcininko nesąžiningas elgesys pagal CK 2.50 str. 3 dalį absorbuoja atskirus akcininko deliktus. Jeigu kreditoriaus teisės gali būti apginamos kitais civilinių teisių gynybos būdais ir dėl aplinkybių visumos akcininko atsakomybė dėl nesąžiningo elgesio pagal CK 2.50 str. 3 dalį neabsorbuoja kitų kreditorių teisių

gynybos būdų, akcininko atsakomybė pagal CK 2.50 str. 3 dalį taip pat neturėtų būti taikoma.

Siūlymai dėl teisės aktų pakeitimų

Siūlytina pakeisti ir (ar) papildyti teisės aktus dėl šių partnerių atsakomybės pagal bendras (ūkinės bendrijos) prievoles tretiesiems asmenims aspektų:

1. Kadangi ūkinės bendrijos jungtinės veiklos sutarčiai privaloma notarinė forma, asmenims, kurie faktiškai atitinka tikrųjų narių statusą, negali būti taikoma papildoma atsakomybė pagal CK 2.50 str. 4 dalį, šis reikalavimas dėl notarinės formos turėtų būti panaikintas pakeičiant ŪBĮ 3 str. 1 dalį. Taip pat turėtų būti pakeičiama CK 6.969 str. 4 dalis, panaikinant teisines pasekmes, numatančias jungtinės veiklos sutarties negaliojimą nesilaikius rašytinės formos reikalavimo.
2. Siekiant užtikrinti bendro verslo tęstinumą bei subalansuoti bendros veiklos kreditorių ir asmeninių partnerio kreditorių interesus, būtina įtvirtinti, jog asmeniniai partnerio kreditoriai turi teisę reikalauti atidalyti jungtinės veiklos sutarties partnerio dalį iš bendro turto tik tuo atveju, jeigu prievolėms įvykdyti neužtenka kito partnerio turto (CK 6.977 str. pakeitimas). ŪBĮ taip pat turėtų būti pakeičiamas, įtvirtinant analogišką normą dėl subsidiaraus asmeninių tikrųjų narių kreditorių reikalavimų nukreipimo į šiam partneriui priklausančio įnašo vertę ūkinėje bendrijoje.
3. Kadangi be pakankamo pagrindo diferencijuojamas neribotos civilinės atsakomybės privačiųjų juridinių asmenų dalyvių atsakomybės terminas šiam juridiniam asmeniui pasibaigus reorganizavimo metu (CK 2.98str. 2 d.) ar pakeitus teisinę formą jį pertvarkius (CK 2.104 str. 2 d.) ir tokį juridinį asmenį likvidavus, būtina įtvirtinti papildomos tikrųjų narių atsakomybės pagal likviduotos ūkinės bendrijos prievoles 3 metų maksimalų (naikinamąjį) terminą, kuris būtų skaičiuojamas nuo ūkinės bendrijos išregistravimo iš juridinių asmenų registro (ŪBĮ 8 str. 5 d. papildymas).

9. Naudotų šaltinių sąrašas

I. Teisės aktai

Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.
2. 2007-12-13 Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos Bendrijos sutartį. OL 2007, C 306.
3. Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos, OJ, 2010 C 83.
4. 2000-12-07 Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija (su pakeitimais ir papildymais). OL, 2010 C 83.
5. 2001-10-08 Tarybos reglamentas (EB) dėl Europos bendrovės (SE) statuto 2157/2001/EC. 2004 specialusis leidimas, Nr.1.
6. 2000-05-29 Tarybos reglamentas (EB) dėl bankroto bylų 1346/2000 (su pakeitimais ir papildymais). OL, 2000 L 160.
7. 1985-07-25 Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2137/85 dėl Europos ekonominių interesų grupių (EEIG). OL, *1985* L 199/1, 2004 specialusis leidimas, Nr.1.
8. 2000-07-18 Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.
9. 2008-06-26 Lietuvos Respublikos įmonių finansinės atskaitomybės įstatymas. Valstybės žinios, Nr. 2008, 79-3098.
10. 2007-12-04 Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymas. Valstybės žinios, 2007, Nr.132-5354.
11. 2004-08-07 Lietuvos Respublikos valstybės registrų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2004, Nr.124-448.
12. 2004-04-29 Lietuvos Respublikos Europos bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2004, Nr. 78-2710.
13. 2004-03-18 Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2004, Nr. 50-1632.
14. 2003-12-22 Lietuvos Respublikos Europos ekonominių interesų grupių įstatymas. Valstybės žinios, 2004, Nr. 4-43.
15. 2003-11-06 Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2003, Nr. 112-4990.
16. 2003-07-04 Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2003, Nr. 74-3424.
17. 2003-03-20 Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2001, Nr. 31-1010.

18. 2001-12-20 Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2001, Nr.110-3992.
19. 2001-06-27 Lietuvos Respublikos juridinių asmenų registro įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2001, Nr.55-1940.
20. 2000-07-13 Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 64-1914.
21. 1999-05-25 Lietuvos Respublikos turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymo (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 1999, Nr. 52-1672.
22. 1994-07-05 Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. Valstybės žinios, 1994, Nr. 55-1046 (negaliojantis).
23. 1990-10-16 Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 1990, Nr. 31-747 (negaliojantis).
24. 1990-07-30 Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. Valstybės žinios, 1990, Nr. 24-594 (negaliojantis).
25. 1964 m. Civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (negaliojantis).
26. 1994-05-17 Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinis kodekso pakeitimo ir papildymo“. Valstybės žinios, 1994, Nr.44-805 (negaliojantis).
27. 2009-09-16 Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės reikalauja iš Sutarties 48 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių siekiant apsaugoti narių ir trečiųjų asmenų interesus, koordinavimo, siekiant suvienodinti tokias apsaugos priemones 2009/101/EB. OL, 2009 L 258.
28. 2007-07-11 Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/36/EB dėl naudojimosi tam tikromis akcininkų teisėmis bendrovėse, kurių akcijos įtrauktos į prekybą reguliuojamojoje rinkoje. OL, 2007 L 184.
29. 2006-09-06 Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/68/EB, iš dalies keičianti Tarybos direktyvos 77/91/EEB nuostatas, susijusias su ribotos atsakomybės akcinių bendrovių steigimu ir jų kapitalo palaikymu ir keitimu (Tekstas svarbus EEE). OL, 2006, L 264.
30. 1989-12-21 Dvyliktoji bendrovių teisės Tarybos direktyva dėl vienanarių uždarųjų akcinių bendrovių 89/667/EB. 2004 specialusis leidimas, Nr.1.
31. 1978-07-25 Ketvirtoji Tarybos direktyva, grindžiama Europos ekonominės bendrijos steigimo sutarties 54 straipsnio 3 dalies g punktu, dėl tam tikrų tipų bendrovių metinių atskaitomybių 78/660/EEB (su pakeitimais ir papildymais). 2004 specialusis leidimas, Nr.1.
32. 1976-12-13 Antroji Tarybos direktyva dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės, siekdamos tokias priemones suvienodinti, reikalauja iš Sutarties 58 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų akcinių bendrovių, jų narių ir kitų interesų apsaugai, bendroves steigiant, palaikant ir keičiant jų kapitalą, koordinavimo 77/91/EEB (su pakeitimais ir papildymais). 2004 specialusis leidimas, Nr.1.
33. 2010-01-12 Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 53 „Dėl nacionalinės įmonių socialinės atsakomybės plėtros 2009-2013 programos ir jos įgyvendinimo 2009-2011 metų priemonių plano patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2010, Nr. 8-368.

34. 2009-11-04 Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1441 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003-11-12 nutarimo Nr. 1407 „Dėl Juridinių asmenų registro įsteigimo ir Juridinių asmenų registro nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“. Valstybės žinios, Nr. 135-5882.

35. 2003-11-12 Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1407 „Dėl juridinių asmenų registro įsteigimo ir juridinių asmenų registro nuostatų patvirtinimo“ (su pakeitimais ir papildymais).Valstybės žinios, 2003, Nr. 107-4810.

36. 2000-06-05 Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 649 “Dėl Lietuvos Respublikos derybinių pozicijų derybose dėl narystės Europos Sąjungoje patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2000, Nr. 47-1362.

Užsienio valstybių teisės aktai

Anglijos

1. 2006 m. Įmonių įstatymas (angl. – *Companies Act* 2006) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2006/ukpga_20060046_en_2#pt1-pb1> [žiūrėta 2010-05-11].

2. 2000 m. Ribotos atsakomybės bendrijų įstatymas (angl. - *Limited Liability Partnerships Act*) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <[http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2000/ukpga_20000012_en_1#1]> [žiūrėta 2010-06-13].

3. 1907 m. Komanditinių bendrijų įstatymas (angl. - *Limited Partnerships Act*) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.hmrc.gov.uk/manuals/bimmanual/bim72515.htm> [žiūrėta 2010-06-16].

4. 1890 m. Partnerystės įstatymas (angl. - *Partnership Act*) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.statutelaw.gov.uk/content.aspx?activeTextDocId=1061797> [žiūrėta 2010-06-13].

5. 2008 The Companies (Model Articles) Regulations No. 3229. Schedule 1, Model Articles for Private Companies Limited by Shares, Part 2 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.opsi.gov.uk/si/si2008/uksi_20083229_en_1#sch1> [žiūrėta 2010-05-11].

6. 2001 *Limited Liability Partnerships Regulations* (SI 2001/1090)) (su pakeitimais ir papildymais) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.opsi.gov.uk/si/si2001/20011090.htm>[žiūrėta 2010-06-13].

JAV:

7. 2006 m. Pakeistas tipinis ribotos atsakomybės įmonės įstatymas (angl. - *Revised Uniform Limited Liability Company Act*, Re-ULLCA) su oficialiu komentaru ir paaiškinamuoju raštu [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <[http://www.law.upenn.edu/bll/archives/ulc/ullca/2006act_final.htm> [žiūrėta 2009-11-10].

8. 2001 m. Pakeistas tipinis komandinės bendrijos įstatymas (Re-RULPA) kartu su oficialiu komentaru ir paaiškinamuoju raštu [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.law.upenn.edu/bll/archives/ulc/ulpa/final2001.htm> [žiūrėta 2009-09-24].

9. 1997 m. Pakeistas tipinis partnerystės įstatymas (angl. - *Revised Uniform Partnership Act,* RUPA) kartu su oficialiu komentaru ir paaiškinamuoju raštu [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://international.westlaw.com/search/> [žiūrėta 2008-06-30].

10. 1996 m. Tipinis ribotos atsakomybės įmonės įstatymas (angl. - *Uniform Limited Liability Company Act*, ULLCA) su oficialiu komentaru ir paaiškinamuoju raštu [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.law.upenn.edu/bll/archives/ulc/fnact99/1990s/ullca96.htm> [žiūrėta 2009-11-10].

11. 1916 m. Tipinis komandinės bendrijos įstatymas (angl. - *Uniform Limited Partnership Act,* ULPA) kartu su oficialiu komentaru [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://international.westlaw.com/search/> [žiūrėta 2008-06-30].

12. 1914 m. Tipinis partnerystės įstatymas (angl. - *Uniform Partnership Act,* UPA) kartu su oficialiu komentaru [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://international.westlaw.com/search/> [žiūrėta 2008-06-30].

Kiti:

13. 1804 m. Prancūzijos Civilinis kodeksas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <www.legifrance.gouv.fr> [žiūrėta 2009-11-16].

14. 1807 m. Prancūzijos Komercinis kodeksas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <www.legifrance.gouv.fr> [žiūrėta 2009-11-16].

15. GOREN, Simon L., transl. with an introd. *The German Civil Code : (as amended to January 1, 1992): and the introductory act to the Civil Code of August 15, 1896 (including amendments to January 1, 1992): and the Act of Liability for Defensive Products of December 15, 1989 revised edition as amended 1 January 1992*. Littleton Colorado: F.B. Rothman, 1994.

16. PELTZER, Martin; VOIGHT Elizabeth A. *German Commercial Code: German-English text with an introduction in English*. 5th ed. revised. Koln: O. Schmidt, 2003.

17. 1892 m. Ribotos atsakomybės įmonių įstatymas (iki 2009 m. pakeitimų) (vok. - *Gesetz uber die Gesellschaften mit beschrankter Haftung, GmbHG) In* PELTZER, Martin; VOIGHT Elizabeth A. *German Commercial Code: German-English text with an introduction in English*. 5th ed. revised. Koln: O. Schmidt, 2003.

18. WARENDORF, Hans; THOMAS, Richard; CURRY-SUMNER, Ian. *The Civil Code of the Netherlands*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law Internat., 2009.

19. Rusijos Civilinis kodeksas (priimtas dalimis: 1994 m. – I d. „Bendroji dalis“, 1995 m. - II d. „Atskiros prievolių rūšys“, 2001 m. - III d. „Paveldėjimo teisė“, 2006 m. - IV d. „Intelektinė nuosavybė“) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <www.consultant.ru/popular/gkrf2/> [žiūrėta 2010-01-09].

II. Specialioji literatūra

1. ADLER, Barry. Accidental Agent. *University of Illinois Law Review*, 2005, Vol. 65 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-13].

2. АГАРКОВ, Михаил Михайлович. *Избранные труды по гражданскому праву*. Москва: Центр "ЮрИнфоР", 2002. I т.

3. АГАРКОВ, Михаил Михайлович. *Избранные труды по гражданскому праву*. Москва: Центр "ЮрИнфоР", 2002. II т.

4. AMBRASIENĖ, Dangutė, *et al*. *Civilinė teisė. Prievolių teisė*: vadovėlis. 3-oji laida. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, 2006.

5. American Bar Association. Committee on Corporate Laws. *Model Business Corporation Act annotated*. 4th ed. Chicago, IL: ABA Section of Business Law, 2008. Vol. 1.

6. ANDERSEN, Paul Kruger. Regulation of Groups from a Danish and Nordic Perspective. In NEVILLE, Mette; SORENSEN, Karsten Engsig, ed. *The Internationalisation of Companies and Company Laws*. 1st ed. Copenhagen: DJØF Publishing, 2001.

7. ALEKSANDROVSKI, Igor. Makedonia. In MESSMANN, Stefan; TAJTI, Tibor, ed. *The Case Law of Central and Eastern Europe. Leasing, Piercing the Corporate Veil and Liability of Managers & Controlling Shareholders, Privatization, Takeovers and the Problems with Collateral Laws*. Berlin, Bochum, London, Paris: European University Press, 2006.

8. ALTING, Carsten. Piercing the Corporate Veil in American and German Law – Liability of Individuals and Entities: A Comparative View. *Tulsa J. Comp. & Int'l L*., 1994-1995, Vol. 2 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2010-06-17].

9. ANDENAS, Mads; WOOLDRIDGE, Frank. *European Comparative Company Law*. 1st ed. New York: Cambridge University Press, 2009.

10. ANTUNES, Jose Engracia. *Liability of Corporate Groups. Autonomy and Control in Parent-Subsidiary Relationships in US, German and EU Law. An International and Comparative Perspective*. Deventer, Boston: Kluwer Law and Taxation Publishers, 1994.

11. ARMOUR, John. Legal Capital: An Outdated Concept? In EIDENMULLER, Horst; SCHON, Wolfgang, ed. *The Law and Economics of Creditor Protection: A Transatlantic Perspective*. The Hague: TMC Asser Press, 2008.

12. ARMOUR, John; WHINCOP, Michael J. The Proprietary Foundations of Corporate Law. *Oxford Journal of Legal Studies*, Autumn 2007, Nr. 27 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://international.westlaw.com/search/> [žiūrėta 2008-09-22].

13. ARMOUR, John; WHINCOP, Michael J. An Economic Analysis of Shared Property in Partnership and Close Corporations Law. In MCCAHERY, Joseph A.; RAAIJMAKERS, Theo; VERMEULEN, Erik P., ed. *The Governance of Close Corporations and Partnerships: US and European Perspectives.* 1st ed. Oxford, etc.: Oxford University Press, 2004.

14. ASSMANN, Heinz-Dieter; LANGE, Barbara; SETHE, Rolf. The Law on Business Associations. In REIMANN, Mathias; ZEKOLL, Joachim, ed. *Introduction to German Law*. Munchen: C.H. Beck, 2005.

15. AUGUSTAITIS, Algirdas. Akcininko atsakomybė (ribotos atsakomybės juridinio asmens dalyvio atsakomybė už juridinio asmens prievoles). *Juristas*, 2004, Nr. 1 interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.paciolis.lt/?cid=30418&details=1> [žiūrėta 2009-04-30].

16. AUSTIN, Robert P. Corporate Groups. GRANTHAM, Ross; RICKETT, Charles, ed. *Corporate Personality in the 20th Century*. Oxford, UK: Hart Publishing, 1998.

17. BACHNER, Thomas. Insovency Law in England. In LUTTER, Marcus, ed. *Legal Capital in Europe*. Berlin: De Gruyter Recht, 2006.

18. БАЙБАК, Всеволод Владимирович. *Обязательное требование как объект гражданского оборота*. Москва: Статут, 2005.

19. BAINBRIDGE, Stephen. Abolishing Veil Piercing. *Journal of Corporation Law*, 2000-2001, Vol. 26 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-12].

20. BAKER, Scott; KRAWIEC, Kimberly. Economics of Limited Liability: An Empirical Study of New York Law Firms. *University of Illinois Law Review*, 2005, Vol. 1 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://ssrn.com/abstract=622063> [žiūrėta 2009-10-07].

21. BALLANTINE, Henry W. *Ballantine on Corporations*. Rev. ed. Chicago: Callaghan & Company, 1946.

22. BALLANTINE, Henry W. Separate Entity of Parent and Subsidiary Corporations. *California Law Review*, 1925-1926, Vol. 14 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2009-03-24].

23. BALČIKONIS, Rolandas. Sąžiningumo principas sutarčių teisėje. *Jurisprudencija*, 2003, t. 41 (33).

24. BALDRINGER, Sebastian; JORDANS, Roman. Recent Developments in German Case Law Concerning Private Partnerships. *Company Lawyer*, 2007, 28(6) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://international.westlaw.com/search/> [žiūrėta 2008-07-01].

25. PAPIRTIS, Leonas Virgilijus, *et al*. *Civilinė teisė*. Bendroji dalis. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, 2005. II t.

26. BARRETT, J.; SEAGO, Erwin. *Partners and Partnerships Law and Taxation*. Charlottesville, Virginia: The Michie Company, 1956. Vol. 1.

27. BARTMAN, Steef M. From Autonomy of Interests to Concurrence of Interests in Dutch Group Company Law. *European Company Law*, October 2008, Vol. 4, Nr. 5.

28. BATES, Clement. *The Law of Partnership*. Chicago: T.H. Food & Company, 1888. Vol. I.

29. BEAN, Gerard M. D. *Fiduciary Obligations and Joint Ventures: the Collaborative Fiduciary Relationship.* Oxford: New York N.Y.: Clarendon Press, 1995.

30. BECHT, Marco; MAYER Colin; WAGNER, Hannes F. Where Do Firms Incorporate? Deregulation and the Cost of Entry. August 2007. ECGI - Law Working Paper No. 70/2006. *Journal of Corporate Finance*, 2008, Vol. 14, Nr. 3 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://ssrn.com/abstract=906066> [žiūrėta 2010-03-22].

31. BELL, John; BOYRON, Sophie; WHITTAKER, Simon. *Principles of French Law*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2008.

32. БЕЛОВ, Вадим Анатольевич. *Имущественные комплексы: очерк теории и опыт догматической конструкции по российскому гражданскому праву*. Москва: Центр ЮрИнфоР, 2004.

33. BENKE, Gabor. Piercing the Corporate Veil in Hungarian Law. In MESSMANN, Stefan; TAJTI, Tibor, ed. *The Case Law of Central and Eastern Europe. Leasing, Piercing the Corporate Veil and Liability of Managers & Controlling Shareholders, Privatization, Takeovers and the Problems with Collateral Laws*. Berlin, Bochum, London, Paris: European University Press, 2006.

34. BERTA, Cecilia Della. France. In DORNSEIFER, Frank, ed. *Corporate Business Forms in Europe: A Compendium of Public and Private Limited Companies in Europe*. München: Sellier, 2005.

35. BIRDS, John, *et al*., ed. *Boyle & Birds' Company Law*. 3rd ed. Bristol: Jordan, 1995.

36. BIRDS, John, *et al*., *ed. Boyle & Birds' Company Law.* 6th ed. Bristol: Jordan, 2007.

37. BIRKMOSE, Hanne Sondergaar. The Fear of the Delaware-effect - the American Demon? In NEVILLE, Mette; SORENSEN, Karsten Engsig, ed. *The Internationalisation of Companies and Company Laws*. 1st ed. Copenhagen: DJØF Publishing, 2001.

38. BISHOP, Carter G. Unincorporated Limited Liability Business Organizations: Limited Liability Companies and Partnerships. *Suffolk U. L. Rev*., 1995, Vol. 29 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-14].

39. BISHOP, Carter G. New Limited Partner Liability Sheild: Has the Vanquished Control Rule Unwittingly Resurrected Lingering Limited Partner Estoppel Liability as Well as Full General Partner Liability. *Suffolk U. L. Rev*., 2004, Vol. 37 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-14].

40. BITĖ, Virginijus. *Uždarosios bendrovės akcijų pardavimas, kaip verslo perleidimo būdas*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (01 S). Vilnius, 2009.

41. BYERS, Michael. Abuse of Rights: an Old Principle, a New Age. *McGill Law Journal*, 2001-2002, Vol. 47 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2009-02-26].

42. BLACKETT-ORD, Mark. *Partnership: the Modern Law of Partnership, Limited Partnership and Limited Liability Partnership*. 2nd ed. London, etc.: Butterworths, 2002

43. BLAIR, Margaret. The Neglected Benefits of the Corporate Form: Entity Status and the Separation of Asset Ownership from Control. Corporate Governance and Firm Organization: Microfoundations and Structural Forms. GRANDON, Anna, ed. *Oxford University Press*, 2004 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=563307> [žiūrėta 2009-10-26].

44. BLAIR, Margaret; STOUT, Lynn A. Specific Investment and Corporate Law. *European Business Organization Law Review*, forthcoming. UCLA School of Law, Law-Econ Research Paper No. 05-30; Vanderbilt Law and Economics Research Paper No. 05-31, 2005 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://ssrn.com/abstract=869010> [žiūrėta 2009-10-26].

45. BLANCO Fernández, J. M., OLFFEN, M. van. On behalf of the Ministry of Justice of the Netherlands. *Regulation and Application of New Legal Forms in Other Countries Limited Liability Partnership and Limited Liability Company*. Nijmegen: Onderzoekscentrum Onderneming en recht, faculteit der Rechtsgeleerdheid, K.U. 1423 summary, Nijmegen, WODC, 2007 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://english.wodc.nl/search.aspx?simpleSearch=partnership&zoekknop=Search> [žiūrėta 2009-11-17].

46. BLUMBERG, Phillip I., *et al*. *Blumberg on Corporate Groups*. 2nd ed. New York: Aspen Publishers, 2005. Vol. 1.

47. BLUMBERG, Phillip I. *The Multinational Challenge to Corporation Law. The Search for a New Corporate Personality*. New York, Oxford: Oxford University Press, 1993.

48. BLUMBERG, Phillip I. *The Law of Corporate Groups. Substantive Law*. Boston, Toronto: Little, Brown & Company, 1987.

49. BLUMBERG, Phillip I. *2001 Supplement to The Law of Corporate Groups. Substantive Law*. Gaithersburg, New York: Aspen Law & Business, 2001.

50. BOCKER, Michael, *et al. Germany: Practical Commercial Law*. London: Longman, 1992.

51. BOOTH, Richard A. Capital Requirements in United States Corporation Law. In LUTTER, Marcus, ed. *Legal Capital in Europe*. Berlin: De Gruyter Recht, 2006.

52. BOOTH, Richard A. Form and Function in Business Organizations. *Business Lawyer*, Aug 2003, Vol. 58 Nr. 4 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://proquest.umi.com/> [žiūrėta 2008-09-12].

53. BORGHETTI, Jean-Sebastien. The Definition of La Faute in the Avan-project de Reforme. In CARTWRIGHT, John; VOGENAUER, Stefan; WHITTAKER, Simon, ed. *Reforming the French Law of Obligations. Comparative Reflections on the Avant-project de réforme du droit des Obligations et de la prescription ("the Avant-project Catala")*. Oxford & Portland, Oregon: Hart Publishing, 2009.

54. БОРИСОВ, А. Б. *Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации части первой, части второй, части третей (постатейный) с постатейными материалами*. 2-е изданние. Москва: Книжный мир, 2003.

55. BRAAK, Sandra Van Den. Creditor Protection at the Crossroads of Company and Insolvency Law: the Dutch Example. *European Company Law*, October 2008, Vol. 5, Nr.5.

56. BRACUN, Simon. Report from Slovenia. *European Company Law*, October 2008, Vol. 5, Nr. 5.

57. БРАГИНСКИЙ, М. И.; ВИТРЯНСКИЙ, В. В. *Договорное право*. *Книга первая. Общие положения*. 3-е изданние. Москва: Статут, 2009.

58. BRATTON, William W.; WACHTER, Michael L. Shareholder Primacy's Corporatist Origins: Adolf Berle and the Modern Corporation. *The Journal of Corporation Law*, 2008 Fall, Vol. 34, Nr. 1.

59. BROMBERG, Alan R.; RIBSTEIN, Larry E. *Bromberg and Ribstein on Partnership*. New York, Gaithersburg: Aspen Law & Business, 2002. Vol. I, Vol. III, Vol. IV.

60. BROMBERG, Alan R.; RIBSTEIN Larry E. *Bromberg and Ribstein on Limited Liability Partnerships and the Revised Uniform Partnership Act.* 2000 ed. New York: Aspen Law & Business, 2000.

61. BRUNNER, Chris. J. H. Abuse of Rights in Dutch Law. *Louisiana Law Review,* 1976-1977, Nr. 37 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2009-02-26].

62. BURDICK, Francis. *The Law of Partnership, including Limited Partnerships*. 3rd ed. Boston: Little, Brown & Company, 1917.

63. BUTRIMIENĖ, Gitana. Ar ribotos civilinės atsakomybės juridinių asmenų dalyviai, pagal bendrą taisyklę neatsakantys už bendrovės prievoles, gali būti patraukti civilinėn atsakomybėn? *International Journal of Baltic Law,* 2005, Vol. 2, Nr. 4 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://scholar.google.com/scholar?ie=UTF-8&q=butrimiene&domains=ceeol.com&sitesearch=ceeol.com> [žiūrėta 2009-04-30].

64. BUXBAUM, Richard M. The Formation of Marketable Share Companies. Chapter 3. In CONARD, Alfred, chief ed., *et al*. *International Encyclopedia of Comparative Law*. *Business and Private Organizations*. Tübingen: J.C.B. Mohr; The Hague; Paris: Mouton, 1974. Vol. XIII.

65. CABANELLAS, Guillermo. *Joint Business Ventures in the United States and Latin America. A Comparative Study*. Repr. ed. Ann Arbor, Michigan, London: University Microfilms International, 1978.

66. CALLISON, J. William; SULLIVAN, Maureen A. Current through the September 2007 Supplement. *Partnership Law & Practice* (*2007*), Database [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://international.westlaw.com/search/> [žiūrėta 2008-06-30].

67. CALLISON, J. William. Rationalizing Limited Liability and Veil Piercing. *Business Lawyer*, May 2003, Vol. 58, Nr. 3 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://proquest.umi.com/> [žiūrėta 2008-09-12].

68. CALLISON, J. William. Pragmatic Reform: Lessons from the South African Experiment. *Kentucky Law Journa,* 2002-2003, Vol. 91 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-13].

69. CALKOEN; ENGELSMAN; EE. The Netherlands. In MANKABADY, Martin, gen. ed., *et al*. *Joint Ventures in Europe*. 3rd ed. Tottel: Haywards Heath, 2008.

70. CARNEY, William J. *Limited Liability*. Encyclopedia of Law and Economics, 1998 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://ssrn.com/abstract=50563> [žiūrėta 2009-10-26].

71. CHRISTIANSON, Stephen G. Piercing the Limited Partner Veil. *American Jurisprudence Proof of Facts*. Database updated January 2008 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://international.westlaw.com/search/> [žiūrėta 2008-06-30].

72. ЦИТОВИЧ, Петр Павлович. *Труды по торговому и вексельному праву: в двух томах*. Учебник торгового права. К вопросу о слиянии торгового права с гражданским. Москва: Статут, 2005, 1 т.

73. CIVILKA, Mindaugas. Akcininkų atsakomybė už bendrovės prievoles 1. *Juristas*, 2006, Nr. 2006/2 (29).

74. CRABB, John. H. French Concept of Abuse of Rights. *Inter-American Law Review*, 1964, Vol. 6 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2009-02-26].

75. CRANE, Judson A. *Handbook on the Law of Partnership and Other Unincorporated Associations*. 2nd ed. St. Paul, Minn.: West Publishing Co., 1952.

76. CRANE, Judson A.; BROMBERG, Alan R. *Partnership*. St. Paul, Minnesota: West Publishing Company, 1968.

77. ЩЕННИКОВА, Л. В. Предпринимателская деятельность как гра*ж*данско-правовая категория. In АЛЕКСЕЕВ, С. С. ред. (председатель) и др. *Цивилистические записки: межвузовский сборник научных трудов*. Кафедра гражданского права Уральской государственной юридической академии, Уральское отделение Российской школы частного права. Вы*п*уск 4. Москва: Статут; Екатеринбург: Институт частного права, 2004.

78. ČIOČYS, Petras Algirdas. Teisės pagrindai: mokomoji knyga. Vilniaus vadybos kolegija. Vilnius: Vilniaus vadybos kolegija, 2002.

79. DAEHNERT, Alexander. The Minimum Capital Requirement: an Anachronism under Conservation-Part 1. *The Company Lawyer,* 2009, vol. 30, Nr. 1.

80. DAKIC, Milan. Serbia. In MESSMANN, Stefan; TAJTI, Tibor, ed. *The Case Law of Central and Eastern Europe: Leasing, Piercing the Corporate Veil and Liability of Managers & Controlling Shareholders, Privatization, Takeovers and the Problems with Collateral Law*. Berlin, Bochum, London, Paris: European University Press, 2006.

81. DAMMANN, Jens; SCHUNDELN, Matthias. Where are Limited Liability Companies Formed? An Empirical Analysis (April 28, 2008). *U of Texas Law*, Law and Econ Research Paper No. 126; 3rd Annual Conference on Empirical Legal Studies Papers [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://ssrn.com/abstract=1126257> [žiūrėta 2009-11-11].

82. DANNEMANN, Gerhard. Comparative Law: Study of Similarities or Differences? In REIMANN, Mathias; ZIMMERMANN, Reinhard. *The Oxford Handbook of Comparative Law*. 3rd ed. Oxford, New York (N.Y): Oxford University Press, 2006.

83. DAVIES, Paul L. *Gower and Davies. Principles of Modern Company Law*. 8th ed. London: Sweet & Maxwell, 2008.

84. DAVIES, Paul; RICKFORD, Jonathan. An Introduction to the New UK Companies Act. *European Company and Financial Law Review,* March 2008, Vol. 5, Nr. 1.

85. DAVIES, Paul; RICKFORD, Jonathan. An Introduction to the New UK Companies Act. *European Company and Financial Law Review*. Part II, September 2008, Vol. 5, Nr. 3.

86. DAVIS, Glen; STEINER, Michael; COHEN, Malcol. *Insolvent Partnerships*. Bristol: Jordan Publishing Limited, 1996.

87. DEARBORN, Meredith. Enterprise Liability: Reviewing and Revitalizing Liability for Corporate Groups. *California Law Review*, February 2009, Vol. 97, Nr. 1.

88. DE LA FERIA, Rita. Prohibition of Abuse of (Community) Law: the Creation of a New General Principle of EC Law Through Tax. *Common Market Law Review*, 2008, Nr. 45.

89. DEMOTT, Deborah A. Shareholders as Principals. *Duke Law Journal*, Spring 2002, Vol. 51 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/cf_dev/AbsByAuth.cfm?per_id=47676#reg> [žiūrėta *2008-09-15]*.

90. DEMOTT, Deborah A. Transatlantic Perspectives on Partnership Law and Instability. *Journal of Corporation Law*, Summer 2001, Vol. 26, Nr. 4.

91. DE SAVORNIN LOHMAN, Hans A. *Duties and Liability of Directors and Shareholders under Netherlands Law. Piercing the Corporate Veil*. 1st ed. London, etc.: Kluwer Law International, 1996.

92. DE VITA, Anna. Abuse of Rights in Housing Law. In Council of Europe. *Abuse of rights and equivalent concepts: the principle and its present day application*. Proceedings of the Nineteenth Colloquy on European Law, Luxembourg, 6 - 9 November 1989. Colloquy on European Law <19, 1989, Luxembourg>. Strasbourg, 1990, Nr. 19.

93. DOBBYN, John F. A Practical Approach to Consistency in Veil Piercing Cases. *Kansas Law Review*, 1971, Vol. 19 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2009-02-26].

94. DOBSON, Juan. Lifting the Veil in Four Countries: The Law of Argentina, England, France and United States. *International and Comparative Law Quarterly*, 1986, Nr. 35 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2009-03-04].

95. DRAKE, Charles D. *Law of Partnership*. 2nd ed. London: Sweet & Maxwell, 1977.

96. DRAZDAUSKAS, Stasys. *Bendrosios sutarčių teisės vienodinimo įtaka Lietuvos sutarčių teisei*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (01 S). Vilnius, 2007.

97. ДРАБЯЗКА, Сцяпан Рыгоравіч; КОЗЛОВ, Василий Семенович. *Общая теория права*: учебное пособие. Минск: Амалфея, 2005.

98. DRURY, Robert R. Private Companies in Europe and the European Private Company. In MCCAHERY, Joseph A.; RAAIJMAKERS, Theo; VERMEULEN, Erik P., ed. *The Governance of Close Corporations and Partnerships: US and European Perspectives.* 1st ed. Oxford, etc.: Oxford University Press, 2004.

99. DRURY, Robert. The European Private Company. In NEVILLE, Mette; SORENSEN, Karsten Engsig, ed. *The Internationalisation of Companies and Company Laws*. 1st ed. Copenhagen: DJØF Publishing, 2001.

100. DRURY, R. R. Legal Structures of Small Businesses in France and England Compared. *International and Comparative Law Quarterly*, 1978, Vol. 27 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-22].

101. EASTERBROOK, Frank H., FISCHEL, Daniel R. Limited Liability and the Corporation. In ROMANO, Roberta, ed. *Foundations of Corporate Law*. New York, Oxford: Oxford University Press, 1993.

102. EASTERBROOK, Frank H.; FISCHEL, Daniel R. *The Economic Structure of Corporate Law*. Cambridge, Mass., etc.: Harvard University Press, 1991.

103. EIDENMULLER, Horst; GRUNEWALD, Barbara; NOACK, Ulrich. Minimum Capital in the System of Legal Capital. In LUTTER, Marcus, ed. *Legal Capital in Europe*. Berlin: De Gruyter Recht, 2006.

104. EY, Robert Michael. Cause of Action by Third Person to Establish Partnership Liability. *Causes of Action Second Series*, Database updated November 2007 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://international.westlaw.com/search/> [žiūrėta 2008-06-25].

105. EDWARDS, Vanessa; FARMER, Paul. The Concept of Abuse in the Freedom of Establishment of Companies: a Case of Double Standards? In ARNULL, Anthony; EECKHOUT, Piet; TRIDIMAS, Takis. *Continuity and Change in EU Law*. 1st ed. Oxford: Oxford University Press, 2008.

106. EDWARDS, Vanessa. *EC company law*. 1st ed. Oxford: Oxford University Press, 1999.

107. ELST, Christoph Van Der. The Equity Markets, Ownership Structures and Control: Towards an International Harmonization? In HOPT, Klaus J.; WYMEERSCH, Eddy, ed. *Capital Markets and Company Law*. 1st ed. Oxford: Oxford University Press, 2003.

108. ЕМЕЛЬЯНОВ, Владимир Иванович. *Разумность, добросовестность, незлоупотребление гражданскими правами*. Москва: Лекс-Книга, 2002.

109. ENGERT, Andreas. Life without Legal Capital: Lessons from American Law. In LUTTER, Marcus, ed. *Legal Capital in Europe*. Berlin: De Gruyter Recht, 2006.

110. ЕРШОВА, Е. А.; ОВЧИННИКОВ, К. Д. *Предприятие (Бизнес) в современном экономико-правовом обороте*. Москва: Статут, 2006.

111. FARRAR, John H., *et al*. *Farrar's Company Law*. 3rd ed. London, Dublin, Eidinburgh: Butterworths, 1991.

112. ФАТХУТДИНОВ, Расул Сайдашевич. *Уступка доли в уставном капитале ООО: теория и практика*. Москва: Волтерс Клувер, 2009.

113. FAUVARQUE-COSSON, Bénédicte; Mazeaud, Denis, ed. *European contract law: materials for a common frame of reference: terminology, guiding principles, model rules*. Produced by Association Henri Capitant des amis de la culture juridique française and Société de législation comparée. prepared by RACINE, Jean-Baptiste, et al. München: Sellier European Law Publishers, 2008.

114. FERRARINI, Guido. Shareholder Value and the Modernization of European Corporate Law. In HOPT, Klaus J.; WYMEERSCH, Eddy, ed. *Capital Markets and Company Law*. 1st ed. Oxford: Oxford University Press, 2003.

115. FISHER, Howard. *The German Legal System and Legal Language*. 3rd ed. London, etc.: Cavendish Publishing Limited, 2002.

116. FLETCHER, William Meade. *Fletcher Cyclopedia of the Law of Private Corporations*. Deerfield: Clark Boardman Callaghan, 1995. Vol. 13.

117. FLETCHER, William Meade. *Fletcher Cyclopedia of the Law of Private Corporations*. St. Paul, Minn.: Thomson West, 1999. Vol. 1.

118. FLETCHER, William Meade. *Fletcher Cyclopedia of the Law of Corporations. 2008-2009 Cumulative Supplement*. Danvers: Thomson West, s.a.

119. FLETCHER, William Meade. *Cyclopedia of the Law of Private Corporations*. Chicago: Callaghan & Company, 1917. Vol. I.

120. FODE, Carsten. Regulation of Companies from a Practitioner Perspective. In NEVILLE, Mette; SORENSEN, Karsten Engsig, ed. 1st ed. *The Regulation of Companies: a Tribute to Paul Krüger Andersen.* 1st ed. Copenhagen: Thomson; London: Sweet & Maxwell, 2003.

121. FOSTER, Nigel G.; SATISH, Sule. *German Legal System & Laws*. 3rd ed., repr. Oxford: Oxford University Press, 2003.

122. FREEDMAN, Judith. Limited Liability Partnerships in the United Kingdom – Do They Have a Role for Small Firms? *Journal of Corporation law*, Summer 2001, Vol. 26, Nr. 4 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2010-06-16].

123. FREEDMAN, Judith; FINCH, Vanessa. The Limited Liability Partnership: Pick and Mix or Mix-Up. *Journal of Business Law*, September 2002 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://international.westlaw.com/search/> [žiūrėta 2008-09-16].

124. GARNER, Bryan A., ed. in chief. *Black's Law Dictionary*. 8th ed. St. Paul (Minn.): Thomson West, 2004.

125. GARNIER, Alain; BUSEINE, Virginie. France. In HULLE, Karel Van; GESELL, Harald, ed. *European Corporate Law*. Baden-Baden: Nomos, 2006.

126. GESELL, Harald; FLAßHOFF, Carsten; KROMKER, Michael. National Differences within the EU Framework. In HULLE, Karel Van; GESELL, Harald, ed. *European Corporate Law*. Baden-Baden: Nomos, 2006.

127. GEVURTZ, Franklin A. *Corporation Law*. St. Paul, Minn.: West Group, 2000.

128. GIERTSEN, Johan. Company Law as a Contract Law Discipline. In NEVILLE, Mette; SORENSEN, Karsten Engsig, ed. *The Regulation of Companies: a Tribute to Paul Krüger Andersen*. 1st ed. Copenhagen: Thomson; London: Sweet & Maxwell, 2003.

129. GLYNN, Timothy P. Beyond 'Unlimiting' Shareholder Liability: Vicarious Tort Liability for Corporate Officers. *Vanderbilt Law Review*, March 2004, Vol. 57, Nr. 2.

130. GODDARD, David. Corporate Personality – Limited Recourse and its Limits. GRANTHAM, Ross; RICKETT, Charles, ed. *Corporate Personality in the 20th Century*. Oxford, UK: Hart Publishing, 1998.

131. GOULDING, George, *et al*. Termination of the Joint Venture. In MICHELER, Eva; PRENTICE, D. D. ed. *Joint ventures in English and German law: papers presented at the first Oxford Anglo-German Law Conference, autumn 1999 [St. John's College, Oxford, 16th to 18th September 1999]*. Oxford; Portland Or.: Hart Publishing, 2000.

132. GOWER, Laurence C.B. *Pollock on the Law of Partnership*. 15th ed. London: Stevens & Sons Limited, 1952.

133. GRANTHAM, Ross. Commentary on Goddard. GRANTHAM, Ross; RICKETT, Charles, ed. *Corporate Personality in the 20th Century*. Oxford, UK: Hart Publishing, 1998.

134. GREGORY, William A. *The Law of Agency and Partnership*. Hornbook Series. 3rd ed. St. Paul Minn.: West Group, 2001.

135. GREIČIUS, Rimgaudas. *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007.

136. ГРИБАНОВ, Вениамин Петрович. *Осуществление и защита гражданских прав*. Москва: Статут, 2000.

137. GRUNDMANN, Stefan; in collaboration with MOSLEIN, Florian. *European Company Law. Organization, Finance and Capital Markets*. Antwerpen – Oxford: Intersentia, 2007.

138. ГУЕВ, Алексей Николаевич. *Гражданское право*: учебник. Москва: ИНФРА-М, 2003. Т. II.

139. GUINNANE, Timothy W., *et al*. Ownership and Control in the Entrepreneurial Firm: An International History of Private Limited Companies. Yale University Economic Growth Center Discussion Paper No. 959, December 2007 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://ssrn.com/abstract=1071007> [žiūrėta 2009-10-26].

140. GUTTERIDGE, H.C. Abuse of Rights. *Cambridge Law Journal*, 1933-1935, Vol. 5, Nr. 1 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2009-02-26].

141. HAMILTON, Robert W. Registered Limited Liability Partnerships: Present at the Birth (Nearly). *University Colorado Law Review*, 1994-1995, Vol. 66 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-14].

142. HAMILTON, Robert W. *Cases and Materials on Corporations, including Partnerships and Limited Partnerships*. 5th ed. St. Paul: West Publishing Co., 1994.

143. HANNIGAN, Brenda M., ed. BRYANT, Ceri, specialist contributors. *Hannigan and Prentice: The Companies Act 2006*. London: LexisNexis Butterworths, 2007.

144. HANSEN, Soren Friis. The „Takeover" of Corporate Group Law – Examples from a Scandinavian Perspective. In NEVILLE, Mette; SORENSEN, Karsten Engsig, ed. *The Internationalisation of Companies and Company Laws*. 1st ed. Copenhagen: DJØF Publishing, 2001.

145. HANSMANN, Henry; KRAAKMAN, Reinier; SQUIRE, Richard. The New Business Entities in Evolutionary Perspective. *European Business Organization Law Review* (*EBOR*), March 2007, Vol. 8, Nr. 01 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://journals.cambridge.org/action/displayNr.?jid=EBR&VolumeId=8&seriesId=0&nr.Id=01#> [žiūrėta 2008-09-22].

146. HANSMANN, Henry; KRAAKMAN, Reinier. The Essential Role of Organizational Law. In MCCAHERY, Joseph A.; RAAIJMAKERS, Theo; VERMEULEN, Erik P., ed. *The Governance of Close Corporations and Partnerships: US and European Perspectives.* 1st ed. Oxford, etc.: Oxford University Press, 2004.

147. HANSMANN, Henry; KRAAKMAN, Reinier. What is Corporate Law. In KRAAKMAN, Reinier, *et al*. *The Anatomy of Corporate Law: A Comparative and Functional Approach*. 1st ed. Oxford: Oxford University Press, 2004.

148. HANSMANN, Henry; KRAAKMAN, Reinier. Towards Unlimited Shareholder Liability for Corporate Torts. In ROMANO, Roberta, ed. *Foundations of Corporate Law*. New York, Oxford: Oxford University Press, 1993.

149. HANSMANN, Henry; MATTEI, Ugo. The Functions of Trust Law: a Comparative Legal and Economic Analysis. *New York University Law Review*, 1998, Vol. 5 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://works.bepress.com/ugo_mattei/22> [žiūrėta 2009-12-21].

150. HARRIS, Thomas, V. Washington's doctrine of Corporate Disregard. *Washington Law Review*, March 1981, Vol. 56, Nr. 2 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2010-06-16].

151. HAWKE, Neil. *Corporate Liability*. London: Sweet & Maxwell, 2000.

152. HEEG-STELLDINGER, Christine. Reform of the German Law on Limited Liability Companies: The German „UG (*haftungsbeschrankt*)" as an Alternative to UK Limited Companies and the Modernisation of the Legal framework of the GmbH. BRODERMANN & JAHN <Hamburg>. *Business Law*. 8th ed. Hamburg: Brodermann & Jahn., 2009.

153. HEENEN, Jacques. Partnership and Other Personal Associations for Profit. Chapter 1. French draft transl. TURNER, David; BRISTOW, Jane. In CONARD, Alfred, chief ed., *et al*. *International Encyclopedia of Comparative Law*. *Business and Private Organizations.* Tuebingen: J.C.B. Mohr; The Hague; Paris: Mouton, 1975. Vol. XIII.

154. HENNING, J. J. The Distribution of Estates of Insolvent Partnerships and Partners: A Comparative Overview of the History, Application and Transformation of the "Dual Priorities Rule". *International and Comparative Corporative Law Journal*, 2008, Vol. 6, Nr. 3.

155. HENNING, J.J. The Origins of The Distinction Between Loan and Partnership Enshrined in, Partnership Act 1890. *Company Lawyer*, 2001, Vol. 22(3) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://international.westlaw.com/search/> [žiūrėta 2008-07-07].

156. HERTIG, Gerard; KANDA, Hideki. Creditor Protection. In KRAAKMAN, Reinier, *et al*. *The Anatomy of Corporate Law: a Comparative and Functional Approach*. 1st ed. Oxford: Oxford University Press, 2004.

157. HERZFELD, Edgar; WILSON, Adam. *Joint Ventures*. 3rd ed. Jordans: Bristol, 1996.

158. HEWITT, Ian; PICOT, Gerhard. Structuring the Joint Venture. In MICHELER, Eva; PRENTICE, D. D. ed. *Joint Ventures in English and German law: papers presented at the first Oxford Anglo-German Law Conference, autumn 1999 [St. John's College, Oxford, 16th to 18th September 1999]*. Oxford, Portland Or.: Hart Publishing, 2000.

159. HICKS, Andrew. Legislation for the Needs of the Small Business. In RIDER, Barry A. K.; ANDENAS, Mads, ed. *Developments in European Company Law*. *The Quest for an Ideal Legal Form for Small Business*. 1st ed. The Hague, London, Boston: Kluwer Law International, 1999. Vol. 2.

160. HILL, Jennifer. Public Beginnings, Private Ends – Should Corporate Law Privilege the Interests of Shareholders? In MACMILLAN, Fiona. *International Corporate Law*. Oxford, Portland, Oregon: Hart Publishing, 2000. Vol. 1.

161. HOFSTETTER, Carl. Parent Responsibility for Subsidiary Corporations: Evaluating European Trends. *International and Comparative Law Quarterly,* 1990, Vol. 39 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2009-03-04].

162. HOMMELHOFF, Peter. Corporate Group Law for Europe – the Principles and Proposals of the Forum Europaeum. In NEVILLE, Mette; SORENSEN, Karsten Engsig, ed. *The Internationalisation of Companies and Company Laws*. 1st ed. Copenhagen: DJØF Publishing, 2001.

163. HUBER, Ulrich; HABERSACK, Mathias. Special Rules for Shareholder Loans: Which Consequences Would Arise for Shareholder Loans if the System of Legal Capital Should be Abolished? In LUTTER, Marcus, ed. *Legal Capital in Europe*. Berlin: De Gruyter Recht, 2006.

164. HUSS, Rebecca J. Revamping Veil Piercing for All Limited Liability Entities: Forcing the Common Law Doctrine into the Statutory Age. *University of Cincinnati Law Review Fall*, 2001, Vol. 70 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://international.westlaw.com/search/> [žiūrėta 2008-09-18].

165. I'ANSON BANKS, Roderick C. *Lindley & Banks on Partnership*. 18th ed. London: Sweet & Maxwell, 2002.

166. I'ANSON BANKS, Roderick C. *Lindley & Banks on Partnership*. 2nd Cumulative Supplement to the 18th ed. London: Sweet & Maxwell, 2008.

167. ИОФФЕ О. С. *Избранные труды*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2004. Т. III.

168. YOUNG, Simon. *Tolley's Limited Liability Partnerships Handbook*. Croydon: Tolley, 2001.

169. YOUNGS, Raymond. *Sourcebook on German Law*. 2nd ed. London, etc.: Cavendish Publishing Limited, 2002.

170. IVAMY, Hardy E.R.; with a chapter on partnership taxation by JONES, R. *Underhill's Principles of the Law of Partnership*. 12th ed. London : Butterworth, 1986.

171. JACOMET. France. In MANKABADY, Martin, gen. ed. *Joint Ventures in Europe*. 3rd ed. Tottel: Haywards Heath, 2008.

172. JACOMET, Thierry; NACIRI, Micham. France. In MAITLAND-WALKER, Julian. *Guide to European Company Laws*. 3rd ed. London: Sweet & Maxwell, 2008.

173. JESPER LAU HANSEN. The Danish Green Paper on Company Law Reform – Modernising Company Law in the 21st Century. *European Business Organization Law Review*, March 2009, Vol. 10, Nr. 1 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://journals.cambridge.org/action/displayFulltext?type=1&pdftype=1&fid=5587472&jid=EBR&VolumeId=10&nr.Id=01&aid=5587468> [žiūrėta 2010-03-25].

174. JESPER LAU HANSEN. The New Danish Companies Act of 2009. *European Business Organization Law Review*, March 2010, Vol. 11, Nr. 01 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://journals.cambridge.org/action/displayNr.?jid=EBR&VolumeId=11&nr.Id=01&iid=7572184> [žiūrėta 2010-06-26].

175. KAHAN, Marcel. Legal Capital Rules and the Structure of Corporate Law: Some Observations on the Differences Between Eoropean and U.S. Approaches. In HOPT, Klaus J.; WYMEERSCH, Eddy, ed. *Capital Markets and Company Law*. 1st ed. Oxford: Oxford University Press, 2003.

176. КАЛПИН А. Г., ред. *Гражданское право*: учебник. Министерство образования Российской Федерации. Московская государственная юридическая академия. Москва: Юристь, 2000. Т. 2.

177. КАЛПИН, А. Г.; МАСЛЯЕВ, А. И., ред. *Гражданское право*: учебник. 2-е издание. Москва: Юристъ, 2000. Т. 1.

178. KARAKAS, Edin. Piercing the Corporate Veil in Croatia. MESSMANN, Stefan; TAJTI, Tibor, ed. *The Case Law of Central and Eastern Europe. Leasing, Piercing the Corporate Veil and Liability of Managers & Controlling Shareholders, Privatization, Takeovers and the Problems with Collateral Laws*. Berlin, etc.: European University Press, 2006.

179. KEATINGE, Robert R., *et al*. Limited Liability Partnerships: The Next Step in the Evolution of the Unincorporated Business Organizations. *The Business Lawyer*, November 1995, Vol. 51.

180. KEATINGE, Robert R., *et al*. The Limited Liability Company: A Study of the Emerging Entity. *The Business Lawyer*, February 1992, Vol. 47.

181. KERSHAW, David; WITZ, Wolfgang. Protecting the Various Interests in the Joint Venture. In MICHELER, Eva; PRENTICE, D. D., ed. *Joint Ventures in English and German law: papers presented at the first Oxford Anglo-German Law Conference, autumn 1999 [St. John's College, Oxford, 16th to 18th September 1999]*. Oxford, Portland Or.: Hart Publishing, 2000.

182. КЫРОВ, Александр Александрович. *Комментарий к федеральному закону "Об акционерных обществах"* : [научное издание]. Москва: Проспект, 2009.

183. KIRŠIENĖ, Julija, *et al*. *Civilinė teisė*. Bendroji dalis. 2-asis leidimas. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto leidybos centras, 2004. I t.

184. KISS, Alexandre. Abuse of Rights. In BERNHARDT, Rudolf; MACALISTER-SMITH, Peter, ed. *Encyclopedia of Public International Law*. Amsterdam, etc.: North-Holland, 1992. Vol. 1.

185. KJELLGREN, Anders. On the Border of Abuse – the Jurisprudence of the European Court of Justice on Circumvention, Fraud and Other Misuses of Community Law. *European Business Law Review*, 2000, Vol. 11, No. 3, issue 6.

186. KLEINBERGER, Daniel S. Seven Points to Explain Why the Law Ought Not Allow the Elimination of Fiduciary Duty Within Closely Held Businesses - Cardozo is Dead: We Have Killed Him. William Mitchell Legal Studies Research Paper No. 61 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://ssrn.com/abstract=948234> [žiūrėta 2009-11-11].

187. KLEINBERGER, Daniel S. A User's Guide to the New Uniform Limited Partnership Act. *Suffolk Uiversity Law Review*, 2004, Vol. 37 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-10].

188. KLEINBERGER, Daniel S. Closely Held Business through the Entity-Aggregation Prism. *Wake Forest Law Review*, 2005, Vol. 40 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-18].

189. KLEINBERGER, Daniel S.; BISHOP, Carter G. The Next Generation: The Revised Uniform Limited Liability Company Act. *Business Lawyer*, Feb 2007, Vol. 62 Nr. 2, [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://proquest.umi.com/> [žiūrėta 2008-09-12].

190. KLUIVER, Harm-Jan De. Europe and the Private Company, an Introduction. In KLUIVER, Harm-Jan De; GERVEN, Walter Van, ed. *The European Private Company?* Antwerpen: MAKLU, 1995.

191. KLUIVER, Harm-Jan De; RAMMELOO, Stephan F. Capital Protection in the Netherlands: A Doctrine in Flux. In LUTTER, Marcus, ed. *Legal Capital in Europe*. Berlin: De Gruyter Recht, 2006.

192. KOPPERT-VAN BEEK, Monique. The New Dutch Partnership Act. *European Company Law*, December 2007, Vol. 4, Nr. 6.

193. КОРЕЛЬСКИЙ В. М.; ПЕРЕВАЛОВА В. Д., ред. *Теория государства и права*: учебник для вузов. 2-е издание. Москва: НОРМА, 2003.

194. KRENDL, Cathy S.; KRENDL, James R. Piercing the Corporate Veil: Focusing the Inquiry. *Denver L. Rev*., 1978, Vol. 55 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2010-06-09].

195. KRIEPS, Robert. General Report. In Council of Europe. *Abuse of Rights and Equivalent Concepts: the Principle and its Present Day Application.* Proceedings of the Nineteenth Colloquy on European Law, Luxembourg, 6 - 9 November 1989. Colloquy on European Law <19, 1989, Luxembourg>. Strasbourg, 1990, Vol. 19.

196. КРЫЛОВА, З. Г, ГАВРИЛОВ, Э. П., ред. *Российское гражданское право*: учебник. 2-е издание. Москва: Центр ЮрИнфоР, 2001.

197. KUBLER, Friedrich. The Rules of Capital under Pressure of the Securities Markets. In HOPT, Klaus J.; WYMEERSCH, Eddy, ed. *Capital Markets and Company Law*. 1st ed. Oxford: Oxford University Press, 2003.

198. KULPER, Ina; VOSSESTEIN, Gert-Jan. The Netherlands. In OLTMANNS, Michael, J. , ed. *European Company Structures – a Guide to Establishing a Business Entity in a European Country. Ernst & Young Legal Series*. Kluwer Law International Ltd: London, 1998 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://books.google.com/books?id=L6VwFKsMTf8C&pg=PA177&dq=partnership+dutch&lr=&as_drrb_is=b&as_minm_is=1&as_miny_is=1985&as_maxm_is=12&as_maxy_is=2009&as_brr=0&ei=ZQYqS9yhH6jkygTT_cm1Bg&hl=lt&cd=134#v=onepage&q=partnership%20dutch&f=false> [žiūrėta 2009-12-17].

199. LANDO, Ole; BEALE, Hugh, ed. *Principles of European Contract Law*. The Hague, London, Boston: Kluwer Law International, 2000. Parts I and II.

200. LANDO, Ole, *et al*., ed. *Principles of European Contract Law*. The Hague, London, New York: Kluwer Law International, 2003. Part III.

201. LATTIN, Norman D. *The Law of Corporations*. 2nd ed. Mineola, New York: The Foundation Press, Inc., 1971.

202. LEE, Ian B. Corporate Law and the Role of Corporations in Society: Monism, Pluralism, Markets and Politics. *The Canadian Bar Review,* 2006, July, Nr. 1, Vol. 85 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.law.utoronto.ca/documents/lee/CorporateLaw_CanBarRev.pdf> [žiūrėta 2010-04-19].

203. LEVICKAITĖ, Ingrida. Can the Corporate Veil be Pierced under Lithuanian Law? *International Journal of Baltic Law*, 2004, Vol. 1, Nr. 4 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://scholar.google.com/scholar?hl=lt&lr=&domains=ceeol.com&sitesearch=ceeol.com&q=levickaite%5C> [žiūrėta 2009-05-03].

204. LOWRY, Jogn; DIGNAM, Alan; PADFIELD, Nicola. *Company Law*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press, 2006.

205. ЛЮБАШИЦ, В. Я.; МОРДОВЦЕВ, А. Ю.; ТИМОШЕНКО, И. В. *Теория государства и права*: учебное пособие. Ростов-на-Дону: Издательский центр "МарТ", 2002.

206. LUTTER, Marcus. Limited Liability Companies and Private Companies. Chapter 2. In CONARD, Alfred, chief ed., *et al*. *International Encyclopedia of Comparative Law. Business and private organizations*. Tuebingen: J.C.B. Mohr; The Hague; Paris: Mouton, 1997. Vol. XIII.

207. LUTTER, Marcus. Legal Capital of Public Companies in Europe - Executive Summary of Considerations by the Expert Group on „Legal Capital in Europe“. In LUTTER, Marcus, ed. *Legal Capital in Europe*. Berlin: De Gruyter Recht, 2006.

208. LUTTER, Markus. *The Law of Groups of Companies in Europe: A Challenge for Jurisprudence*. Forum Internationale, 1983, Vol. 1, Nr. 1.

209. MAYRAND, Albert. Abuse of Rights in France and Quebec. *Louisiana Law Review,* 1973-1974, Vol. 34 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2009-02-26].

210. MARCINKEVIČIUS, Laimonas. Tarptautinės jungtinės veiklos samprata tarptautinėje privatinėje teisėje. *Jurisprudencija. Mokslo darbai,* 2007, Nr. 11 (101).

211. МАРЧЕНКО, Михаил Николаевич. *Теория государства и права*: учебник. Московский государственный университет им. М.В. Ломоносова. Юридический факультет. 2-е издание. Москва: Проспект, 2005.

212. МАРЧЕНКО, М. Н., ответственный редактор. *Общая теория государства и права*: академический курс в трех томах. Московский государственный университет им. М.В. Ломоносова. Юридический факультет. 3-е издание. Москва: Норма, 2007. Т. 3.

213. MARTIN, Alson R. *Limited Liability Company & Partnership Answer Book*. 2nd ed. New York: Panel Publishers, 2001.

214. MAURICE, John Morey. New Personal Limited Liability Shield for General Partners: But Not all Partners are Treated the Same. *Gonz. L. Rev.*, 2007-2008, Vol. 43 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-06-30].

215. MCCAHERY, Joseph A. Introduction: Governance in Partnership and Close Corporation Law in Europe and the United State. In MCCAHERY, Joseph A.; RAAIJMAKERS, Theo; VERMEULEN, Erik P., ed. *The Governance of Close Corporations and Partnerships: US and European Perspectives.* 1st ed. Oxford, etc.: Oxford University Press, 2004.

216. MCCAHERY, Joseph A.; VERMEULEN, Erik P. The Evolution of Closely Held Business Forms in Europe. In MCCAHERY, Joseph A.; RAAIJMAKERS, Theo; VERMEULEN, Erik P., ed. *The Governance of Close Corporations and Partnerships: US and European Perspectives.* 1st ed. Oxford, etc.: Oxford University Press, 2004.

217. MCCAHERY, Joseph A., *et al*. Traditional and Innovative Approaches to Legal Reform: The 'New Company Law'. *European Business Organization Law Review (EBOR)*, March 2007, Volume 8, Issue 1 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://journals.cambridge.org/> [žiūrėta 2008-09-22].

218. MCGEE, Andrew. *Share Capital*. London, Edinburgh, Dublin: Butterworths, 1999

219. MECHEM, Floyd R. *Elements of the Law of Partnership*. 2nd ed. Chicago: Callaghan & Company. 1896, reprint ed. Buffalo, New York: William S. Hein & Co., Inc., 1982.

220. MECHEM, Floyd. *Elements of the Law of Partnership*. 2nd ed. Chicago: Callaghan & Company, 1920.

221. MEINEMA, Martha. Mandatory and Non-Mandatory Rules in Dutch Corporate Law. *Electronic Journal of Comparative Law,* December 2002, Vol. 6.4 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.ejcl.org/64/art64-10.doc> [žiūrėta 2010-12-29].

222. MEISTER, Burkhardt W.; HEIDENHAIN, Martin H.; ROSENGARTEN, Joachim. *The German Limited Liability Company*. 6th ed. Frankfurt am Main: Fritz Knapp Verlag GmbH, 2005.

223. MERKT, Hanno; SPINDLER, Gerald. Direct Liability. In LUTTER, Marcus, ed. *Legal Capital in Europe*. Berlin: De Gruyter Recht, 2006.

224. MIKELĖNAS, Valentinas. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995.

225. MIKELĖNAS, Valentinas. Įmonių vadovų civilinė atsakomybė. In ABRAMAVIČIUS Armanas; MIKELĖNAS, Valentinas. *Įmonių vadovų teisinė atsakomybė*. 2-as leidimas. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 1999.

226. MIKELĖNAS, Valentinas. *Prievolių teisė*. Vilnius: Justitia, 2002.

227. MIKELĖNAS, Valentinas. *Lietuvos Respublikos* c*ivilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė*. 1-as leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. 1 t.

228. MIKELĖNAS, Valentinas; BARTKUS, Gintautas; MIZARAS, Vytautas; KESERAUSKAS, Šarūnas. *Lietuvos Respublikos* c*ivilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. 1-as leidimas. Vilnius: Justitia, 2002.

229. MIKELĖNAS, Valentinas; VILEITA, Alfonsas; TAMINSKAS, Algirdas. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga*. *Bendrosios nuostatos*. 1-as leidimas. Vilnius: Justitia, 2001.

230. MIKELĖNAS, Valentinas. Piktnaudžiavimas teise: samprata ir įstatymų taikymo problemos (1). *Justitia*, 1996, Nr. 1.

231. MIKELĖNAS, Valentinas. Piktnaudžiavimas teise: samprata ir įstatymų taikymo problemos (2). *Justitia*, 1996, Nr. 2.

232. MIKELĖNIENĖ, Dalia; MIKELĖNAS, Valentinas. *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*. Vilnius: Justitia, 1999.

233. MILLER, Elizabeth. S. Owner Liability Protection and Piercing the Veil of Texas Business Entities. Baylor Law School Faculty, 2010, [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <www.law.baylor.edu/pdf/faculty/facultyPublications/Miller/OwnerLiabilityPiercingConsumerLaw2010.pdf> [žiūrėta 2010-06-09].

234. MILLON, David. Communitarianism in Corporate Law: Foundations and Law Reform Strategies. In MITCHELL, Lawrence E., ed. *Progressive Corporate Law*. Boulder, Colo.: Westview Press, 1995.

235. MILMAN, David; FLANAGAN, Terence. *Modern Partnership Law*. London: Croom Helm, 1983.

236. MIZARAS, Vytautas. *Lietuvos deliktų teisės raidos aktualijos ir tendencijos.* In MIZARAS, Vytautas, red. Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos. Mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Justitia, 2007.

237. MIZARAS, Vytautas, moksl. red. *Civilinė teisė.* Bendroji dalis: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2009.

238. MIZARAS, Vytautas. *Prievolių teisė II: paskaitų medžiaga*. Banko sąskaitos sutartis. 2010.

239. МОЛОТНИКОВ, Александр Евгеньевич. *Ответственность в акционерных обществах*. Москва: Волтерс Клувер, 2006.

240. MORRISSEY, Daniel J. Piercing All the Veils: Applying an Established Doctrine to a New Business Order. *Journal of Corporation Law*, 2007, Vol. 32, Nr. 3 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1109180> [žiūrėta 2009-10-25].

241. MORSE, Geoffrey. *Partnership law*. 6th ed. Oxford, etc.: Oxford University Press, 2006.

242. MORSE, Geoffrey, co-ordinating editor; DAVIES, Paul, *et al*., ed. *Palmer's Limited Liability Partnership Law*. London: Sweet & Maxwell, 2002.

243. MORSE, Geoffrey, *et al*. *Palmer's Company Law: Annotated Guide to the Companies Act 2006*. 1st ed. London: Sweet & Maxwell, 2007.

244. MORSE, Geoffrey. Partnerships for the 21st Century? – Limited Liability Partnerships and Partnership Law reform in the United Kingdom. *Singapore Journal of Legal Studies*, 2002, Vol. 2002, Nr. 2 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2010-06-16].

245. MUCHLINSKI, Peter T. *Multinational Enterprises & the Law*. 2nd ed. Oxford, New York: The Oxford University Press, 2007.

246. MULBERT, Peter O. A Synthetic View of Different Concepts of Creditor Protection, or: A High-Level Framework for Corporate Creditor Protection. In EIDENMULLER, Horst; SCHON, Wolfgang, ed. *The Law and Economics of Creditor Protection*: *A Transatlantic Perspective*. The Hague: TMC Asser Press, 2008.

247. MULLER, Klaus J. *The GmbH: A Guide to the German Limited Liability Company*. 2nd ed. Munchen: Verlag C. H. Beck, 2009.

248. MULLER, Klaus J. *The GmbH: a Guide to the German Limited Liability Company.* Munchen: C. H. Beck, 2006.

249. MUSCAT, Andrew. *The Liability of the Holding Company for the Debts of its Insolvent Subsidiaries*. Aldershot, etc.: Dartmouth, 1996.

250. NEKROŠIUS, Ipolitas; NEKROŠIUS, Vytautas; VĖLYVIS, Stasys. *Romėnų teisė.* 2-as, pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Justitia, 1999.

251. NEVILLE, Mette. The European Private Company - an Inspiration for Future Reforms? In NEVILLE, Mette; SORENSEN, Karsten Engsig, ed. *The Internationalisation of Companies and Company Laws*. 1st ed. Copenhagen: DJØF Publishing, 2001.

252. NEVILLE, Mette. Nordic Company Law Reforms in an International Regulatory Perspective. In NEVILLE, Mette; SORENSEN, Karsten Engsig, ed. *The Regulation of Companies: a Tribute to Paul Krüger Andersen*. 1st ed. Copenhagen: Thomson; London: Sweet & Maxwell, 2003.

253. NEVILLE, Mette; WINTHER-SORENSEN, Niels; SORENSEN, Karsten Engsig. Free Movement of Companies under Company Law, Tax Law and EU Law. In NEVILLE, Mette; SORENSEN, Karsten Engsig, ed. *The Internationalisation of Companies and Company Laws*. 1st ed. Copenhagen: DJØF Publishing, 2001.

254. NYGH, Peter. The Liability of Multi-national Corporations for the Torts of Their Subsidiaries. *European Business Organisation Law Review*, 2002, Vol. 3.

255. NOACK, Ulrich; BEURSKENS, Michael. Modernising the German GmbH. *European Business Organisation Law Review*, 2008, Vol. 9, Nr. 1.

256. NOBEL, Peter. Social Responsibility of Corporations. *Cornell L. Rev.*, 1998-1999, Vol. 84.

257. NORKŪNAS, Algis. Sąžiningumo principo įgyvendinimas. *Jurisprudencija*, 2003, t. 42 (34).

258. OMMESLAGHE, Pierre Van; RYN, Jean Van; with the collaboration of GLANSDORFF, Bernard. Capital and Securities of Marketable Share Companies. Chapter 5. In CONARD, Alfred, chief ed., *et al*. *International Encyclopedia of Comparative Law. Business and Private Organizations*. Tübingen: J.C.B. Mohr; Dordrecht; Boston, etc.: M. Nijhoff, cop., 1990. Vol. XIII.

259. OTTEVANGERS, Duco. Netherlands. In DORNSEIFER, Frank, ed. *Corporate Business Forms in Europe: A Compendium of Public and Private Limited Companies in Europe*. Berne: Stampfli Publishers *Ltd*, 2005.

260. PAILLUSSEAU, Jean. The Nature of the Company. In DRURY, Robert R.; XUEREB, Peter, G., ed. *European Company Laws: a Comparative Approach*. Aldershot, Brookfield: Dartmouth Publishing Company Ltd, 1991.

261. PAPIJANC, Vitalij. *Patronuojančios įmonės atsakomybė prieš dukterinės įmonės kreditorius*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė, 2008.

262. PAULUS, Christoph G. Claw-Back Rules and Creditors' Protection. In LUTTER, Marcus, ed. *Legal Capital in Europe*. Berlin: De Gruyter Recht, 2006.

263. PENNINGTON, Robert R. *Company Law*. 8th ed. London: Butterworths, 2001.

264. PENNINGTON, Robert R. *Partnership and Company Law*. London: Butterworths, 1962.

265. PENTZ, Andreas; PRIESTER, Hans-Joachim; SCHWANNA, Andre. Raising Cash and Contributions in Kind. In LUTTER, Marcus, ed. *Legal Capital in Europe*. Berlin: De Gruyter Recht, 2006.

266. ПОЧУЙКИН, Валерий Викторович. *Уступка права требования: основные проблемы применения в современном гражданском праве России*. Москва: Статут, 2005.

267. ПОРОТИКОВА, Ольга Александровна. *Проблема злоупотребления субъективным гражданским правом*. Москва: Волтерс Клувер, 2006.

268. POWELL, Frederick J. *Parent and Subsidiary Corporations. Liability of a Parent Corporation for the Obligations of its Subsidiary*. Chicago: Callaghan & Company, 1931.

269. ПОБЕДОНОСЦЕВ, К. П.; под редакцией и с предисловием Томсинова В. А. *Курс гражданского права*. Московский государственный университет. Юридический факультет. Москва: Зерцало, 2003. 3 т.

270. POMAR, Fernando Gomez; GOYANES, Paula. Report from Spain. *European Company Law*, October 2008, Vol. 5, Nr. 5.

271. POSNER, Richard A. Rights of Creditors of Affiliated Corporations. *University of Chicago Law Review,* 1975-1976, Nr. 43 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2009-02-26].

272. PRIME, Terence; SCANLAN, Cary. *The Law of Partnership*. London, Dublin, Edinburg: Butterworths, 1995.

273. PRIME, Terence; SCANLAN, Gary; precedent supplied by MARTINDALE, Richard. *The Law of Private Limited Companies*. London, Dublin, Edinburgh: Butterworths, 1996.

274. RAAIJMAKERS, Theo. The Reform Agenda for Partnerships and Closely Held Companies in the Netherlands and the European Union. In MCCAHERY, Joseph A.; RAAIJMAKERS, Theo; VERMEULEN, Erik P., ed. *The Governance of Close Corporations and Partnerships: US and European Perspectives.* 1st ed. Oxford, etc.: Oxford University Press, 2004.

275. RALL, Lauris G.L. A General Partner's Liability under the Uniform Limited Partnership Act (2001). *Suffolk University Law Review*, 2004, Nr. 37 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-10].

276. RAMSAY, Ian M. Models of Corporate Regulation: the Mandatory/Enabling Debate. GRANTHAM, Ross; RICKETT, Charles, ed. *Corporate Personality in the 20th Century*. Oxford, UK: Hart Publishing, 1998.

277. RANDAZZO, Salvo. The Nature of Partnership in Roman Law. *Australian Journal of Legal History*, 2005, Vol9 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-10].

278. RAPAKKO, Timo. *Unlimited Shareholder Liability in Multinationals*. The Hague, London, Boston: Kluwer Law International, 1997.

279. РАССКАЗОВА, И. Ю. О денгах и денежных средствах в гражданском праве. *In* АЛЕКСЕЕВ, С. С. ред. (председатель) и др. *Цивилистические записки: межвузовский сборник научных трудов*. Кафедра гражданского права Уральской государственной юридической академии, Уральское отделение Российской школы частного права. Выпуск 4. Москва: Статут; Екатеринбург: Институт частного права, 2004.

280. RIBBENS, D. S. *The Personal, Fiduciary Character Of Members' Inter Se Relations in the Incorporated Partnership: a Historical and Comparative Analysis with Particular Reference to English, American, German, Scottish and South African Law.* Johannesburg, Cape Town: Lex Patria, 1988.

281. RIBBENS, D. S. Quo Vadis Corporate Personality and Partnership: Why Not the Incorporated Partnership Proper. *Journal of Sourth African Law*, 1982, Vol. 50 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-13].

282. RIBSTEIN, Larry E. The Important Role of Non-Organization Law. U Illinois Law & Economics Research Paper No. LE05-014. *Wake Forest Law Review*, 2005, Vol. 40 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=725083> [žiūrėta 2009-10-26].

283. RIBSTEIN, Larry E. An Analysis of the Revised Uniform Limited Liability Company Act (July 29, 2007). UIllinois Law & Economics Research Paper No. LE07-027 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://ssrn.com/abstract=1003805> [žiūrėta 2009—11-10].

284. RIBSTEIN, Larry E. Why Corporations. *Berkeley Bussiness Law Journal*, 2004, Vol. 1, Nr. 2 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-13].

285. RIBSTEIN, Larry E. Making Sense of Entity Rationalization. *Business Lawyer*, May 2003, Vol. 58, Nr. 3 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://proquest.umi.com/> [žiūrėta 2008-09-12].

286. RIBSTEIN, Larry E. The Evolving Partnership. *Journal of Corporation Law*, Summer 2001, Vol. 26, Nr. 4 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2010-06-17].

287. RIBSTEIN, Larry E. *Unincorporated Business Entities*. Cincinnati: Anderson Publishing Co., 1996.

288. RIBSTEIN, Larry E. Emergence of the Limited Liability Company. *The Business Lawyer*, November 1995, Vol. 51.

289. RIBSTEIN, Larry R. The Revised Uniform Partnership Act: Not ready for Prime Time. *The Business Lawyer*, November 1993, Vol. 49.

290. RIBSTEIN, Larry E; KEATINGE, Robert R. Ribstein and Keatinge on Limited Liability Companies. *Current through the June 2008 Update*, Database [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://international.westlaw.com/search/> [žiūrėta 2008-06-30].

291. ROSIN, Gary S. The Entity-Aggregate Dispute: Conceptualism and Functionalism in Partnership Law. *Arkansas Law Review*, 1989, Nr. 42 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-22].

292. ROTMAN, Leonard I. *Fiduciary Law.* Toronto: Thomson Carswell, 2005.

293. ROWLEY, Scott; ROWLEY, Reed. *Rowley on Partnership*. 2nd ed. Indianapolis, New York: Bobbs-Merrill Company, Inc., 1960. Vol. I.

294. ROWLEY, Reed; SIVE, David. *Rowley on Partnership*. 2nd ed. Indianapolis, New York: Bobbs-Merrill Company, Inc., 1960. Vol. II.

295. RUTLEDGE, Thomas E. Out with the Old and in with the New? The Revised Uniform Limited Liability Company Act. *Journal of Passthrough Entities*, 2007, Vol. 10, Nr. 2 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://ssrn.com/abstract=1086734> [žiūrėta 2009-11-11].

296. RUTLEDGE, Thomas E. To Boldly Go Where You Have Not Been Told You May Go: LLCs, and LLLPs in Interstate Transactions. *Baylor Law Review*, 2006, Vol. 58, No. 1 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://ssrn.com/abstract=1022332> [žiūrėta 2009-11-11].

297. RUTLEDGE, Thomas E.; BISHOP, Carter G.; GEU, Thomas. Foreclosure and Dissolution Rights of a Member's Creditors: No Cause for Alarm. *Property and Probate*, May/June 2007, Vol. 21, Nr. 3. Suffolk University Law School Research Paper No. 07-18 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://ssrn.com/abstract=948917> [žiūrėta 2009-11-11].

298. SAMUELSSON, Per. On the Evolution of Corporate Forms. *University of Illinois Law Review*, 2005, Vol. 1 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-13].

299. SANTELLA, Paolo; TURRINI, Riccardo. Capital Maintenance in the EU. *European Business Organization Law Review*, 2008, Vol. 9, Nr. 3.

300. САРБАШ, Сергей Васильевич. *Исполнение договорного обязательства*. Москва: Статут, 2005.

301. САВЕЛЬЕВ, Алексей Борисович. Отдельные вопросы договора простого товарищества. Сб. материалов межрегиональной научно-практической конференции, посвященной 35-летию Института (филиала) МГЮА в г. Кирове: В 2 ч. Ч.2, 2006 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://pda.kirov.arbitr.ru/press/press_self/247.html> [žiūrėta 2010-01-13].

302. SCHALL, Alexander. The UK Limited Company Abroad – How Foreign Creditors are Protected after Inspire Art (Including Comparison of UK and German Creditor Protection Rules). *European Business Law Review*, 2005, Vol. 16, Nr. 4.

303. SCHALL, Alexander. European Framework for the Mobility of Companies. In HULLE, Karel Van; GESELL, Harald, ed. *European Corporate Law*. Baden-Baden: Nomos, 2006.

304. SCHMIDT, Robert. Partnership Approaches in South African Company Law: Same Label, Different Meanings. *The South African Law Journal*, 2001, Nr. 118 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 208-09-14].

305. SEIBERT, Ulrich. Close Corporations – Reforming Private Company Law: European and International Perspectives. *European Bussiness Organization Law Review*, 2007, Nr. 8.

306. СЕРГЕЕВ, А. П.; ТОЛСТОЙ Ю.К. ред. *Гражданское Право*: учебник. 2-е издание. Москва: Проспект, 2000. т 2.

307. SIEMS, Mathias. Regulatory Competition in Partnership Law. University of East Anglia, Norwich Law School, Working Paper Series, August 14, 2008 (revised: September 2, 2008) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <[http://ssrn.com/abstract=1223735> [žiūrėta 2008-09-14].

308. SINGHOF, Bern. Equity Holders' Liability for Limited Liability Companies' Unrecoverable Debts – Reflection on Piercing the Corporate Veil Under German Law. *Loyola of Los Angeles International and Comparative Law Review*, December 1999, Vo. 22, Nr.2.

309. SMITS, Heimon; PORTENGEN, Hendrik J. Report from the Netherlands. *European Company Law*, June 2007, Vol. 4, Nr. 3.

310. SNYMAN, E.; HENNING, J. J. The Limited Liability Company in the USA: An Innovative Organizational Option with Lessons for South Africa. *South African Law Journal*, 2003, Vol. 120 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-13].

311. SORENSEN, Karsten Engsig. International Joint Ventures. In NEVILLE, Mette; SORENSEN, Karsten Engsig, ed. *The Internationalisation of Companies and Company Laws*. 1st ed. Copenhagen: DJØF Publishing, 2001.

312. SORENSEN, Karsten Engsig. Abuse of Rights in Community Law: A Principle of Substance of Merely Rhetoric? *Common Market Law Review*, 2006, Vol. 43.

313. VITKEVIČIUS, P., *et al*.; STASKONIS, V. atsakingas red. *Civilinė teisė:* vadovėlis. 2-asis pataisytas leidimas. Kaunas: Vijusta, 1998.

314. STEFFEN, Roscoe T. *Agency-Partnership in a Nutshell*. St. Paul Minn.: West, 1977.

315. STENGEL, Arndt. Choice of Entity, Choice of Legal Form. In VOLHARD, Rüdiger; STENGEL, Arndt, ed. *German Limited Liability Company*. Chichester, etc.: J. Wiley, cop., 1997.

316. STENGEL, Arndt. Financial Crisis and Restructuring. In VOLHARD, Rüdiger; STENGEL, Arndt, ed. *German Limited Liability Company*. Chichester, etc.: J. Wiley, cop., 1997.

317. STORY, Jooseph. *Commentaries on the Law of Partnership*. Bufalo: William S. Hein & Company, 1980.

318. STOUT, Lynn. A. On the Nature of Corporations. *University of Illinois Law Review*, 2005, Vol. 1 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2008-09-15].

319. STRAHAN, Andrew J.; OLDHAM, Norman H.; HANBURY, Harold Greville. *Law of Partnership with an appendix containing the texts of the Partnership Act, 1890, and the Limited Partnership Act, 1907*. 6th ed. London: Sweet & Maxwell, 1944.

320. STRAHAN, Andrew J.; OLDHAM, Norman H. *The Law of Partnership*. 4th ed. London: Sweet & Maxwell, 1924.

321. СУХАНОВ; Е.А. ответственный ред. *Гражданское право*: учебник. Московский государственный университет им. М.В. Ломоносов. 3-е издание. Москва: Волтерс Клувер, 2007. Т. III.

322. SUGARMAN, Robert Reuben. *The Law of Partnership*. Brooklyn, New York: Selbstverl, 1937.

323. ШЕРШЕНЕВИЧ, Габриэль Феликсович. *Учебник русского гражданского права*. Московский государственный университет им. М.В. Ломоносова. Кафедра гражданского права юридического факультета. Москва: Статут, 2005. II т.

324. TAGGART, Michael. *Private Property and Abuse of Rights in Victorian England. The Story of Edward Pickles and the Bradford Water Supply*. 1st ed. Oxford, New York: Oxford University Press, 2002.

325. THOMPSON, Robert B. *Piercing the Corporate Veil: An Empirical Study*. *Cornell. Law review*, 1990-1991, Vol. 76 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2009-02-26].

326. THOMPSON, Robert B. Limits of Liability in the New Limited Liability Entities. *Wake Forest L. Rev*., 1997, Vol. 32, Nr. 1 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2010-06-09].

327. THOMPSON, Robert B. Piercing the Veil within Corporate Group: Corporate Shareholders as Mere Investors. *Conn. J. Int. L.*, 1998-1999, Vol. 13 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2009-02-26].

328. ТИХОМИРОВ, Михаил Юрьевич, ред. *Комментарий к федеральному закону об акционерных обществах: в новой редакции*. Москва: Издание г-на Тихомирова М., 2009.

329. TIKNIŪTĖ, Agnė. *Juridinio asmens ribotos atsakomybės problema: teisiniai aspektai*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė, 2006.

330. TIKNIŪTĖ, Agnė. Juridinio asmens doktrina: šiuolaikinės tendencijos. *Jurisprudencija*. Mokslo darbai, 2008, Nr. 2(104).

331. TROEGER, Tobias H. Asset Partitioning, Debt-Equity Agency Conflicts, and Choice of Organizational Form. December 10, 2007 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://ssrn.com/abstract=1068063> [žiūrėta 2009-10-21].

332. URBAIN-PARLEANI, Isabelle. Working Group on the Share Capital in Europe – French Answers to the Questionnaire. In LUTTER, Marcus, ed. *Legal Capital in Europe*. Berlin: De Gruyter Recht, 2006.

333. VANDEKERCKHOVE, Karen. *Priecing the Corporate Veil.* Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2007.

334. VANDERVOORT, Jeffrey K. Piercing the Veil of Limited Liability Companies: The Need for a Better Standard. *DePaul Business & Commercial Law Journal*, 2004-2005, Vol. 3, Nr. 1 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2010-06-09].

335. ВАСИЛЬЕВ, Е. А.; КОМАРОВ, А. С. ред. *Гражданское и торговое право зарубежных стран:* учебник. 4-ое изд. перераб. и доп. Москва: Международные отношения, 2004. I т.

336. VĖGELĖ, Ignas. *Įmonėms taikytina teisė ir pirminis steigimasis Europos Bendrijos teisėje*. Vilnius: Eugrimas, 2002.

337. VEIL, Rüdiger. Capital Maintenance. The Regime of the Capital Directive versus Alternative Systems. In LUTTER, Marcus, ed. *Legal Capital in Europe*. Berlin: De Gruyter Recht, 2006.

338. ВЕНГЕРОВ, Анатолий Борисович. *Теория государства и права*: учебник. 5-е издание. Москва: Омега-Л, 2008.

339. VERMEULEN, Erik P. *The Evolution of Legal Business Forms in Europe and the United States: Venture Capital, Joint Venture and Partnership Structures.* The Hague, etc.: Kluwer Law International, cop., 2003.

340. VESTAL, Allan W. „..Drawing Near the Fastness?“ – The Failed United States Experiment in Unincorporated Business Entity Reform. *Journal of Corporation Law*, Summer 2001, Vol. 26, Nr. 4 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2010-06-17].

341. VINEY, Genevieve. Civil Liability (Articles 1340 to 1386). In CARTWRIGHT, John; VOGENAUER, Stepfan; WHITTAKER, Simon. E. *Reforming the French Law of Obligations. Comparative Reflections on the Avant-Project de Réforme du droit des Obligations et de la Prescription (“the Avant-project catala”).* Oxford & Portland, Oregon: Hart Publishing, 2009.

342. VITKEVIČIUS, P., red. *Tarybinė civilinė teisė*. Vilnius: „Minties“ leidykla, 1988. 2 d.

343. VITKEVIČIUS, Pranciškus Stanislavas. *Šeimos narių turtiniai teisiniai santykiai*. Vilnius: Justitia, 2006.

344. VOLHARD, Rüdiger; TASCHKE, Jurgen. Managing Directors and Authorised Representatives. In VOLHARD, Rüdiger; STENGEL, Arndt, ed. *German Limited Liability Company*. Chichester, etc.: J. Wiley, cop., 1997.

345. VOLHARD, Rüdiger. Formation of the GmbH. In VOLHARD, Rüdiger; STENGEL, Arndt, ed. *German Limited Liability Company*. Chichester, etc.: J. Wiley, cop., 1997.

346. VOLHARD, Rüdiger. Debt Position. In VOLHARD, Rüdiger; STENGEL, Arndt, ed. *German Limited Liability Company*. Chichester, etc.: J. Wiley, cop., 1997.

347. VOLHARD, Rüdiger. Special Regulations in the Articles of Associations. In VOLHARD, Rüdiger; STENGEL, Arndt, ed. *German Limited Liability Company*. Chichester, etc.: J. Wiley, cop., 1997.

348. VOLHARD, Rüdiger. Shareholders. In VOLHARD, Rüdiger; STENGEL, Arndt, ed. *German Limited Liability Company*. Chichester, etc.: J. Wiley, cop., 1997.

349. VOLHARD, Rüdiger. The GmbH in a Group. In VOLHARD, Rüdiger; STENGEL, Arndt, ed. *German Limited Liability Company*. Chichester, etc.: J. Wiley, cop., 1997.

350. VOYAME, Joseph; COTTIER, Bertil; ROCHA, Bolivar. Abuse of Rights in Comparative Law. In Council of Europe. *Abuse of Rights and Equivalent Concepts: the Principle and its Present Day Application.* Proceedings of the Nineteenth Colloquy on European Law, Luxembourg, 6 - 9 November 1989. Colloquy on European Law <19, 1989, Luxembourg>. Strasbourg, 1990, Vol. 19.

351. ZIMMERMANN, Reinhard. *The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition*. Oxford: Oxford University Press, 1996.

352. ZWEIGERT, Konrad; KÖTZ, Hein. *An Introduction to Comparative Law*. Translated from the German by WEIR, Tony. 3rd ed. Oxford: Clarendon Press, 1998.

353. ŽALTAUSKAITĖ-ŽALIMIENĖ, Skirgailė. *Laisvas asmenų judėjimas pagal Europos Bendrijos teisę: įsisteigimo teisė*. Vilnius: Rosma, 2002.

354. ŽĖRUOLIS, J.; ČAPSKIS, M., red. *Lietuvos TSR Civilinio kodekso komentaras*. Vilnius: Leidykla „Mintis“, 1976.

355. ŽUKAS, Tadas. Akcininko atsakomybė už bendrovės prievoles (1); Akcininko atsakomybė už bendrovės prieVoles (2); 2007-04-21 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.infoverslui.lt/index.php?cid=50&new_id=567>; <http://www.infoverslui.lt/indbutrimex.php?cid=50&new_id=566> [žiūrėta 2009-04-30].

356. WAGNER, Gerhard. Comment: Distributions to Shareholders and Fraudulent Transfer Law. In EIDENMULLER, Horst; SCHON, Wolfgang, ed. *The Law and Economics of Creditor Protection*: *A Transatlantic Perspective*. The Hague: TMC Asser Press, 2008.

357. WARREN, Edward H. *Corporate Advantages Without Incorporation*. New York: Baker, Vooris & Co., 1929.

358. WEISSBERG, Keneth; MOISSINAC, Marie-Caroline. Piercing the Corporate Veil in France. *Int'l Fin. L. Rev*., 1987, Vol. 6.

359. WEIDNER, Donald J. Pitfalls in Partnership Law Reform: Some United States Experience. *Journal of Corporation Law*, Summer 2001, Vol. 26, Nr. 4 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.heinonline.org/HOL/> [žiūrėta 2010-06-126].

360. WEIDNER, Donals J.; LARSON, John W. The Revised Uniform Partnership Act: The Reporters' Overview. *The Business Lawyer*, November 1993, Vol. 49.

361. WERLAUFF, Erik. *EU Company Law: Common Business Law of 28 States*. Translated [from the Danish] by Hanne Gørn. 2nd ed. Copenhagen: DJØF Publishing, 2003.

362. WERLAUFF, Erik. The Debtor behind the Debtor, the Torfeasor behind the Tortfeasor. On Liability for Another Company's Default and Other Debts. *European Company Law*, 2008, Vol. 5, Nr. 5.

363. WERLAUFF, Erik. Group and Community – the European Court's Development of an Independent Community Law Concept of the Group and its Significance for National Company Law. *European Company Law*, October 2007, Vol. 4, Nr. 5.

364. WESTBY-NUNN, Edward. *Partnership Law*. St. Albans, London: The Donnington Press, the Gregg Publishing Co. Ltd*,* 1927.

365. WHITTAKER, John; MACHELL, John; with a tax chapter by IVES, Colin. *The Law of Limited Liability Partnerships*. Bristol: Jordan, 2004.

366. WOOD, Robert. W., ed. *Limited Liability Partnerships: Formation, Operation, and Taxation*. Wiley law publications. Business practice library. New York, etc.: J. Wiley, cop., 1997.

367. WIRTH, Gerhard; ARNOLD, Michael; GREENE, Mark. *Corporate Law in Germany.* Munchen: C. H. Beck, 2004.

368. WYMEERSCH, Eddy. Do We Need a Law on Groups of Companies. In HOPT, Klaus J.; WYMEERSCH, Eddy, ed. *Capital Markets and Company Law*. 1st ed. Oxford: Oxford University Press, 2003.

369. WOODWARD, Susan E. Limited Liability in the Theory. In ROMANO, Roberta, ed. *Foundations of Corporate Law*. New York, Oxford: Oxford University Press, 1993.

370. WOOLDRIDGE, Frank. France: Partnership under French Law. *Company Lawyer*, 1993, Vol. 14(1) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://international.westlaw.com/search/> [žiūrėta 2008-07-08].

371. WOOLDRIDGE, Frank. The German Private Company Limited Partnership. *European Business Law Review*, 2006, Vol. 17 Nr. 6 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: < http://web.ebscohost.com/bsi/> [žiūrėta 2008 09 10].
372. WORMSER, Maurice. *Disregard of the Corporate Fiction and Allied Corporation Problems*. New York: Baker, Voorhis & Company, 1927.
373. WRIGHT, Martin; CROUZILLAT, Pauline. France. In HEWITT, Ian. *Joint Ventures*. 3rd ed. London: Sweet & Maxwell Limited, 2005.

III. Teismų sprendimai

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimai

1. 1988-09-27 sprendimas byloje C-81/87, *The Queen v. H. M. Treasury and Commissioners of Inland Revenue v. Daily Mail and General Trust plc* (1988), ECR I-05483.
2. 1990-11-13 sprendimas byloje C-106/89, *Marleasing SA v. La Comercial Internacional de Alimentacion SA* (1990), ECR I-04135.
3. 1995-11-30 sprendimas byloje C-55/94, *Reinhard Gebhard v. Consiglio dell' Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano* (1995), ECR I-04165.
4. 1999-03-09 sprendimas byloje C-212/97, *Centros Ltd v. Erhvervs-og Selskabsstyrelsen* (1999), ECR I-01459.
5. 2000-12-14 sprendimas byloje C-110/99, *Emsland-Stärke GmbH v. Hauptzollamt Hamburg-Jonas* (2000), ECR I-11569.
6. 2002-11-05 sprendimas byloje C-208/00, *Uberseering BV v. Nordic Construction Company Baumanagement GmbH* (*NCC*) (2002), ECR I-09919.
7. 2003-09-30 sprendimas byloje C-167/01, *Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam v. Inspire Art Ltd* (2003), ECR I-10155.
8. 2005-07-21 sprendimas byloje C-515/03, *Eichsfelder Schlachtbetrieb GmbH v. Hauptzollamt Hamburg-Jona*s (2005), ECR I-07355.
9. 2008-12-16 sprendimas byloje C-210/06, *Cartesio Oktató és Szolgáltató Betéti Társaság*, (2008), ECR I-09641.

Lietuvos Respublikos teismų sprendimai

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo sprendimai

1. 1996-04-18 nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Komercinių bankų įstatymo 37 str. pirmosios 7 punkto, 39 straipsnio, 40 straipsnio pirmosios bei antrosios dalių, 45 straipsnio ir 46 straipsnio antrosios bei trečiosios dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai". Valstybės žinios, 1996, Nr.36-915.

2. 2002-03-14 nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos farmacinės veiklos įstatymo 11 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai". Valstybės žinios, 2002, Nr.28-1003.

3. 2002-04-09 nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998-06-04 nutarimo Nr. 664 „Dėl kasos aparatų diegimo ir naudojimo" (1999-12-28 redakcija) 3.4.4 ir 3.7.15 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 1 straipsnio 1 daliai, taip pat dėl šio nutarimo 3.7.15 punkto atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 2 straipsnio 1 daliai, 3 straipsnio 11 daliai ir 9 straipsnio 1 bei 2 punktams". Valstybės žinios, 2002, Nr.39-1441.

4. 2004-01-26 Dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 1 straipsnio 4 dalies (1997-07-02 redakcija), 2 straipsnio 1 dalies (1995-04-18 redakcija), 3 straipsnio 1 dalies 2 punkto (1995-04-18 redakcija), 4 straipsnio 2 dalies (1998-12-10 redakcija), 13 straipsnio (2000-07-18 redakcija), 30 straipsnio 1 dalies (1997-07-02 redakcija) bei 44 straipsnio 4 dalies (2002-06-20 redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001-01-22 nutarimu Nr. 67 "Dėl alkoholio produktų gamybos licencijavimo taisyklių patvirtinimo" patvirtintų alkoholio produktų gamybos licencijavimo taisyklių 7 bei 9 punktų (2001-01-22 redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai". Valstybės žinios, 2004, Nr.15-465.

5. 2005-05-13 nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymo 7 straipsnio 2 dalies, 8 straipsnio 1, 9, 10 dalių, 13 straipsnio 2 dalies, 18 straipsnio 7 dalies ir 22 straipsnio 3, 6, 7 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai". Valstybės žinios, 2005, Nr. 63-2235.

6. 2007-10-24 nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 4.165 straipsnių (2002-02-28 redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai". Valstybės žinios, 2007, Nr.111-4549.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus sprendimai

1. 2000-03-29 nutartis c. b. *Vilniaus miesto valdyba v. UAB "Sangreta" ir S. J.*, Nr. 3K-3-383/2000, kat. 45.

2. 2002-05-13 nutartis c. b. *A. M., S.M. v. I. Z., J. Z., UAB "Vedrana",* Nr. 3K-3-715/2002, kat. 25.6.1, 35.

3. 2002-09-11 nutartis c. b. *UAB "Vengrobalt-K" v. UAB "Ramunė",* Nr. 3K-3-983/2002, kat. 15.2.1.1, 15.2.1.5.

4. 2002-09-17 nutartis c. b. *V. N. v. gamybinei-komercinei firmai* (duomenys neskelbtini), Nr. 3K-7-801/2002, kat.16.9, 19.3, 21.2.2.1.

5. 2002-09-25 nutartis c. b. *A. N. v. UAB "Antrimeta"*, Nr. 3K-3-1090/2002, kat. 21.2.2.1, 21.6.

6. 2002-12-19 nutartis c. b. *AB „Lietuvos žemės ūkio bankas" v. UAB „Italita" , Teismo antstolių kontora prie Kauno miesto apylinkės teismo*, Nr. 3K-7-1188/2002, kat. 15.2.1.1; 25.8.1; 36.4; 39.6.2.13; 119.

7. 2003-05-21 nutartis c. b. *A. B. v. L. B. A.*, Nr. 3K-3-616/2003, kat. 18.3, 18.4, 36.1, 95.1.

8. 2003-06-09 nutartis c. b. *J. G. v. J. D. firma,* Nr. 3K-3-662/2003, kat.15.2.1.4.; 37.6; 65 (S).

9. 2003-10-01 nutartis c. b. *AB "Transauša" v. A.D. įmonė "ARD"*, Nr. 3K-3-903/2003, kat. 25.6.1; 65.

10. 2003-12-10 nutartis c. b. *Klaipėdos apskrities valstybinė mokesčių inspekcija v. A. S.*, Nr. 3K-3-1186/2003, kat. 21.2.2.6.

11. 2004-02-18 nutartis c. b. *UAB „Göllner Spedition" v. S. B., J. B.*, Nr. 3K-3-124/2004, kat. 21.1.

12. 2004-03-10 nutartis c. b. *UAB "Vigrima" v. UAB "Blendžiava"*, Nr. 3K-3-179/2004, kat. 45.5.

13. 2004-04-26 nutartis c. b. *V.G. v. A. L.,* Nr. 3K-3-288/2004, kat. 25.7, 46.

14. 2004-06-22 nutartis c. b. *AB „Ūkio bankas" v. A. L.,* Nr. 3K-7-308/2004, kat. 21.2.2.6.; 125.5.

15. 2004-10-28 nutartis c. b. *AB "Kazlų rūdos metalas" v. UAB "Deltima", AB Kredyt Bank S.A*, Nr. 3K-3-535/2004, kat. 25.3; 27.6; 65.

16. 2004-11-22 nutartis c. b. *UADB „Lavisos garantas" v. V. B. PĮ, R. L. IĮ, D. L.*, Nr. 3K-3-620/2004, kat. 39.6.1; 103.

17. 2004-12-13 nutartis c. b. *UAB „Bombos filmai" v. UAB „Laisvės" kino teatras*, Nr. 3K-3-680/2004, kat. 125.6.

18. 2005-03-07 nutartis c. b. *UAB "Vengrobalt-K" v. UAB „Voluptas"*, Nr. 3K-3-127/2005, kat. 71; 114.11.

19. 2006-05-25 nutartis c. b. *K. J. J. v. J. B., V.K.,* Nr. 3K-7-266/2006, kat. 44.5.1; 44.5.2.1 (S).

20. 2006-06-02 nutartis c. b. *Micosoft Korporacija, Adobe Systems Incorporated, Symantec Korporacija, Autodesk Incorporated v. UAB Verslo ir kompiuterių mokymo centras, J.R.,* Nr. 3K-3-270/2006, kat. 84 (S).

21. 2006-06-12 nutartis c. b. *AB Turto bankas v. T. A., O. M., V. C.,* Nr. 3K-3-298/2006, kat. 44.5.2.17; 121.18 (S).

22. 2006-09-13 nutartis c. b. *M. B. v. UAB „Lazdijų vanduo"*, Nr. 3K-3-483/2006, kat. 27.3.2.1 (S).

23. 2006-10-30 nutartis c. b. *AB banko „NORD/LB Lietuva" v. R. K.*, Nr. 3K-3-428/2006, kat. 27.3.2.5; 36.2; 126.5; 126.8 (S).

24. 2006-10-31 nutartis c. b. *UAB „Vasmangas" v. UAB „Valdo leidykla"*, Nr. 3K-3-567/2006, kat. 21.4.2.1; 21.5; 27.7; 45.11 (S).

25. 2006-11-28 nutartis c. b. *BUAB „Saulėtekis" v. I. K. ir kt.*, Nr. 3K-3-604/2006, kat. 114.4; 126.8 (S).

26. 2007-04-06 nutartis c. b. *UAB „SEB VB lizingas" v. V. Š.,* Nr. 3K-3-124/2007, kat. 113.6.1.5.

27. 2007-11-10 nutartis c. b. *AB DnB NORD bankas v. R. K.*, Nr. 3K-3-508/2007, kat. 27.3.2.5; 36.2; 126.5; 126.8 (S).

28. 2007-11-12 nutartis c. b. *UAB „Kapitalo valdymo grupė" v. UAB „Penkių kontinentų" bankinės technologijos*, Nr. 3K-3-483/2007, kat.27.10; 114.11.

29. 2008-03-18 nutartis c. b. *V. M. ir V. M. v. Ž. P.*, Nr. 3K-3-181/2008, kat. 71; 106.1; 121.18.

30. 2008-06-16 nutartis c. b. *UAB „Vilsarma" v. UAB „Fragrances International",* Nr. 3K-3-329/2008, kat. 71; 114.11 (S).

31. 2008-07-04 nutartis c. b. *UAB „Vilniaus autobusai" v. UAB DK „ PZU Lietuva"*, Nr. 3K-3-320/2008, kat. 35.3.1; 36.1; 36.2; 42.8; 73.1; 73.2.13 (S).

32. 2008-07-08 nutartis c. b. *R.U. v. S.K.,* Nr. 3K-3-378/2008, kat. 42.8, 63.1, 71, 114.3, 114.9.3.3, 114.9.3.4.

33. 2008-09-15 nutartis c.b. *J. L. IĮ v. R. G. R.*, Nr. 3K-3-414/2008, kat. 24.2; 27.9 (S).

34. 2008-10-22 nutartis c. b. *UAB „Alaja" v. K. A., V. A.*, Nr. 3K-3-509/2008, kat. 27.1.

35. 2008-10-22 nutartis c.b. *A.S. įmonė v. UAB „Karmo"*, Nr. 3K-3-541/2008, kat. 95.3, 121.13; 121.20, (S).

36. 2008-12-23 nutartis c.b. *A. V. v. J. J.*, *Š. Č.*, Nr. 3K-3-614/2008, kat. 21.4.2.7; 28.1 (S).

37. 2009-04-03 nutartis c. b. *A. R. v. kooperatinė bendrovė „Kėdainių šilas", A. B., S. T., R. K., K. Ž., G. Ž. ir miško savininkų kooperatyvas „Aukštaitijos šilas",* Nr. 3K-3-147/2009, kat. 27.3.2.2, 44.5.2.17 (S).

38. 2009-05-29 nutartis c. b. *R.Z. v. A.R. Ž.*, Nr. 3K-7-162/2009, kat. 32.5.4; 40.1; 126.1; 126.8; 128.11; 129.10 (S).

39. 2009-06-01 nutartis c.b. *BUAB „Panevėžio balsas" v. UAB „ Eksena"*, Nr. 3K-3-244/2009, kat. 27.7; 121.13; 121.20 (S).

40. 2009-07-09 nutartis c. b. *BUAB „Alveronas" v. I. S., R. P., A. P., G. M., G. B. ir D. Č.*, Nr. 3K-3-329/2009, kat. 27.7; 44.5.2.1 (S).

41. 2009-09-29 nutartis c. b. *AB DnB NORD bankas v. M. P.*, Nr. 3K-3-357/2009, kat. 118.3 (S).

42. 2009-10-06 nutartis c. b. *A.K. v. L.L.*, Nr. 3K-3-392/2009, kat. 63; 71.

43. 2009-10-30 nutartis c. b. *BUAB "Barklita" v. G.B.*, J.G, Nr. 3K-3-528/2009, kat. 27.7; 44.2.4.1; 114.11 (S).

44. 2009-11-09 nutartis c. b. *BUAB „Čeltaura" v. A. K. Č., Š. Č., L. Č., R. Č.,* Nr. 3K-3-486/2009, kat. 27.7; 44.5.2.17 (S).

45. 2009-11-19 nutartis c. b. *Vilniaus rajono apylinkės vyriausiasis prokuroras, UAB „Vilniaus vandenys" v. A. J. ,V. M., B. J. B.*, Nr. 3K-3-517/2009, kat. 27.7 (S).

46. 2009-11-20 nutartis c. b. *A. K. v. J. G., M. A.*, *Čiobiškio vaikų socializacijos centras*, Nr. 3K-3-497/2009, kat. 35.3.1; 44.5.2.12.

47. 2009-12-21 nutartis c. b. *UAB „Panevėžio gelžbetonis" v. L. G.*, Nr. 3-3K-576/2009, kat. 27.1; 27.3.2.1; 121.19.1 (S).

48. 2009-12-22 nutartis c. b. *J. N. v. S. G. ir R. F.*, Nr. 3K-3-587/2009 (S), kat. 21.6; 22.3.2; 27.3.2.1; 41; 42.12.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus sprendimai

49. 2004-02-03 nutartis b. b. *nuteistasis I.M. v. nukentėjusieji D. R., G. M., Ž. B. , L. P., R. G.*, Nr. 2K–23/2004, kat. S–2.1.2.1.14.4; 2. 2.1.

Lietuvos apeliacinio teismo sprendimai

50. 2007-05-28 nutartis c. b. *Austrijos įmonė OMV Refining & Marketing, GmbH v. A. P.*, Nr. 2A-250/2007, kat. 20.3.10; 27.7; 44.2.3; 44.5.2.1; 44.5.2.17; 114.5; 114.11; 121.20 (S).

51. 2007-10-23 nutartis c. b. *VĮ Centrinės projektų valdymo agentūra v. UAB „Logistikos sprendimai“*, Nr. 2A–425/2007, kat. 44.5.1; 44.2.3; 27.1.

52. 2010-02-11 nutartis c. b. *R. J. v. UAB „Minijos baldų prekyba“*, Nr. 2-372/2010, kat. 126.8.

Dokumentai

1. OECD. *International Investment and Multinational Enterprises*. *Responsibility of Parent Companies for their Subsidiaries*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 1980.

2. 1994-12-07 Komisijos rekomendacija dėl mažų ir vidutinių įmonių perleidimo *94/1069/EC* (angl. – *Commission Recommendation on the Transfer of Small and Medium-Sized Enterprises 94/1069/EC* (*Text with EEA relevance*)). OL, 1994 L 385.

3. Institute of International law. *Obligations of Multinational Enterprises and their Member Companies*. Lisabona, 1 September, 1995 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.idi-iil.org/idiE/resolutionsE/1995_lis_04_en.PDF> [žiūrėta 2009-05-14].

4. Komisijos komunikatas dėl Europos ekonominių interesų grupių (EEIG) dalyvavimo viešose sutartyse ir programose, finansuojamose iš viešųjų fondų (angl. – *Communication from the Commission - Participation of European Economic Interest Groupings (EEIGs) in Public Contracts and Programmes Financed by Public Funds*) (COM (97) 434 final).

5. OECD. *Behind the Corporate Veil. Using Corporate Entities for Illicit Purposes*. Paris: OECD Publishing, 2001 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://books.google.lt/books?id=wYXJ8RY2mPkC&dq=%22using+corporate+entities+for+illicit+purposes%22&printsec=frontcover&source=bl&ots=ptgsSLnNLX&sig=WYwD-;57ehhDgbH1sSwDEsJx3BWc&hl=lt&ei=JY0SSvStMo21sga01syEDg&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2#PPA3,M1> [žiūrėta 2009-05-19].

6. 2001-12-21 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisėjų senato nutarimas Nr. 33 „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto bylose“. *Teismų praktika*, 2002, Nr. 16.

7. 2002 m. Bendrovių teisės ekspertų grupės ataskaita dėl Europos bendrovių teisės modernizavimo (angl. - *Report of the High Level Group of Company Law Experts on Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe*) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/company/modern/index_en.htm> [žiūrėta 2009-01-24].

8. 2002-05-21 Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui dėl bendrovių teisės modernizavimo ir bendrovių valdymo tobulinimo Europos Sąjungoje – veiksmų planas (angl. - *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament - Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union - A Plan to Move Forward*) (COM (2003) 284).

9. 2003-05-06 Europos Komisijos rekomendacija dėl mikro, mažų ir vidutinių įmonių sampratos 2003/361/EB (C (2003) 1422). *OJ, 2003 L 124*.

10. OECD. *Principles of Corporate Governance – 2004 Edition*. Paris: OECD Publications, 2004 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.oec org/dataoecd/32/18/31557724.pdf> [žiūrėta 2009-05-11].

11. UNIDROIT. *Unidroit Principles of International Commercial Contracts 2004*. Rome: UNIDROIT, 2004.

12. 2005-04-07 Generalinio advokato P. Maduro nuomonė byloje C-255/02, *Halifax plc, Leeds Permanent Development Services Ltd and County Wide Property Investments Ltd v. Commissioners of Customs & Excise* (2006), ECR I-1609.

13. ICGN Statement on Global Corporate Governance Principles. London, revised July 8, 2005 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.icgn.org/files/icgn_main/pdfs/best_practice/global_principles/2005_global_corporate_governance_principles.pdf>> [žiūrėta 2009-05-18].

14. 2005-11-10 Komisijos komunikatas Tarybai, Europos parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui įgyvendinant bendrijos Lisabonos programą: augimą ir užimtumą skatinanti šiuolaikiška MVĮ politika (COM (2005) 0551 final).

15. 2006-03-22 Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai bei Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui augimo ir užimtumo partnerystės įgyvendinimas siekiant paversti Europą įmonių socialinės atsakomybės pavyzdžiu (COM (2006) 136 final).

16. Nacionalinė verslo administratorių asociacija. *Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė*. Taikomasis mokslinio tyrimo darbas. Vilnius, 2006 [interaktyvus] Prieiga per internetą: <http://www.ukmin.lt/lt/svv/doc/Nemokumo%20studija.doc> [žiūrėta 2009-05-04].

17. *AB NASDAQ OMX Vilnius Listinguojamų bendrovių valdymo kodeksas,* 2006 (su pakeitimais ir papildymais) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.nasdaqomxbaltic.com/files/vilnius/teisesaktai/Bendroviu%20valdymo%20kodeksas%20%28galioja%20nuo%202010-01-01%29.pdf> [žiūrėta 2010-05-11].

18. United Nations Conference on Trade and Development. *Guidance on Good Practices in Corporate Governance Disclosure*. United Nations: New York, Geneva, 2006 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.uncta org/en/docs/iteteb20063_en.pdf> [žiūrėta 2009-05-18].

19. 2007-03-17 Europos Parlamento rezoliucija dėl įmonių socialinės atsakomybės: naujosios partnerystės (2006/2133(INI)). OJ, 2007, 301 E.

20. 2007-12-12 Komisijos darbinis dokumentas dėl direktyvos dėl buveinės perkėlimo poveikio vertinimo (angl. - *Commission Staff Working Document - Impact Assesment on the Directive on the Cross-Border Transfer of Registered Office*) ataskaitos II d., I priedas (lentelės) (SEC (2007) 1707) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/shareholders/ia_transfer_122007_part2_en.pdf> [žiūrėta 2009-01-24].

21. 2008-06-25 Komisijos komunikatas Tarybai, Europos parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui - „Visų pirma galvokime apie mažuosius“ Europos iniciatyva “Small Business Act” {SEC(2008) 2101} {SEC(2008) 2102} (COM (2008) 0394 final).

22. Feasibility Study on an Alternative to the Capital Maintenance Regime Established by the Second Company Law Directive 77/91/EEC of 13 December 1976 and an Examination of the Impact on Profit Distribution of the New EU Accounting Regime - KPMG – January, 2008. Report [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/capital/feasbility/study_en.pdf> [žiūrėta 2009-01-24].

23. Feasibility Study on an Alternative to the Capital Maintenance Regime Established by the Second Company Law Directive 77/91/EEC of 13 December 1976 and an Examination of the Impact on Profit Distribution of the New EU Accounting Regime - KPMG – January, 2008. Annexes: Part 1 – Sample Methodology, Key Questionnaires, Legal Annexes, Capital maintenance rules for private companies [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/capital/feasbility/study-annex1_en.pdf> [žiūrėta 2009-01-24].

24. Position of Directorate General for Internal Market and Services. Results of the External Study on the Feasibility of an Alternative to the Capital Maintenance Regime of the Second Company Law Directive and the impact of the Adoption of IFRS on Profit Distribution [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/capital/feasbility/markt-position_en.pdf> [žiūrėta 2009-01-24].

25. 2008-09-21 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos dėl *actio Pauliana*, netiesioginio ieškinio, sulaikymo teisės ir prevencinio ieškinio institutų taikymo apžvalga Nr. 29. *Teismų praktika*, 2008, Nr. 29.

26. The Companies (Model Articles) Regulations 2008 No. 3229. Schedule 1, Model Articles for Private Companies Limited by Shares, Part 2 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.opsi.gov.uk/si/si2008/uksi_20083229_en_1#sch1> [žiūrėta 2010-05-11].

27. OECD. *OECD Guidelines for Multinational Enterprises*. Paris: OECD Publishing, 2008 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.oec org/dataoecd/56/36/1922428.pdf> [žiūrėta 2009-05-19].

28. Working Group for the Preparation of Principles of International Commercial Contracts (3rd). Forth Session. Study L - Doc 112. Rome, 2009 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.unidroit.org/english/documents/2009/study50/s-50-112-e.pdf> [žiūrėta 2009-12-29].

29. 2009-03-24 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga Nr. 30. *Teismų praktika*, 2009, Nr. 30, kat. 42.3.

30. 2010-02-18 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teismų praktikos nagrinėjant ginčus dėl bendrosios dalinės nuosavybės apžvalga Nr. AC-32-1. *Teismų praktika*, 2010, Nr. 32, kat. 30.9.1.

31. The European Law Centre. *European Current Law Year Book*. London: Sweet & Maxwell, 1998.

32. The European Law Centre. *European Current Law Year Book*. London: Sweet & Maxwell, 2002.

33. The European Law Centre. *European Current Law Year Book*. London: Sweet & Maxwell, 2005.
34. The European Law Centre. *European Current Law Year Book*. London: Sweet & Maxwell, 2006.
35. The European Law Centre. *European Current Law Year Book*. London: Sweet & Maxwell, 2007.

IV. Travaux preparatoires

1. Bendrovių teisės SLIM darbinės grupės rekomendacijos dėl Pirmosios ir Antrosios direktyvų supaprastinimo (angl. - *Recommendations by the Company Law SLIM Working Group on the Simplification of the First and Second Company Law Directives*) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/official/6037en.pdf> [žiūrėta 2010-03-22].
2. 2002-03-21 Ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos bendrovės statuto MVĮ (angl. - *Opinion of the Economic and Social Committee on a "European Company Statute for SMEs*) (2002/C 125/19), OJ C 125/2002.
3. 2006-11-29 Europos Parlamento Teisinių reikalų komiteto ataskaita su rekomendacijomis Komisijai dėl Europos privačiosios bendrovės statuto (angl. - *Report with Recommendations to the Commission on the European Private Company Statute*) A6-0434/2006 Final (2006/2013(INIP.1-10)) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A6-2006-0434+0+DOC+PDF+V0//EN&language=EN> [žiūrėta 2010-03-22].
4. 2008-06-25 Komisijos pasiūlymas dėl Tarybos reglamento dėl Europos privačiosios bendrovės statuto {SEC (2008) 2098} {SEC (2008) 2099} (COM (2008) 396 final).
5. 2008-06-25 Komisijos personalo darbinis dokumentas prie pasiūlymo dėl Tarybos reglamento dėl Europos privačios bendrovės statuto (SPE). Poveikio vertinimas (angl. - *Commission Staff Working Document Accompanying the Proposal for a Council Regulation on the Statute for a European Private Company (SPE). Impact assessment*) (SEC (2008) 2098) (COM (2008) 396 final).
6. 2009-03-18 Pasiūlymas dėl Tarybos direktyvos 78/660/EEB pakeitimo dėl tam tikrų tipų bendrovių metinių atskaitomybių nuostatų dėl mikrosubjektų {SEC (2009) 206} {SEC (2009) 207} (COM (2009) 0083 final/2).
7. 1996-10-10 Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso projektas. Valstybės žinios, 1996, Nr. 108.
8. 1998-12-14 Akcinių bendrovių įstatymo 13, 15, 16, 18, 20, 30, 35, 36, 38, 42, 43, 48 straipsnių pakeitimo ir 37 str. pripažinimo netekusiu galios įstatymo projekto aiškinamasis raštas Nr. P-1498 (pateiktas Prezidento) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=68931&p_query=&p_tr2=> [žiūrėta 2010-03-22].
9. 1998-03-10 Vyriausybės teikiamo Akcinių bendrovių įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto Nr. P-945(4) ir Krikščionių demokratų frakcijos siūlomų alternatyvų komentaras Nr. P-945(4) [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=56220&p_query=&p_tr2=> [žiūrėta 2010-03-22].

10. 2003-09-22 Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas. Papildomo komiteto išvada „Dėl Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymo projekto Nr. IXP – 2827“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=218096&p_query=Svarstytina,%20ar%20projekto%2010%20straipsnio%201%20dalyje&p_tr2=1> [žiūrėta 2010-05-06].

11. 2003-10-08 Seimo Ekonomikos komitetas. Pagrindinio komiteto išvada Nr. 30 „Dėl Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymo projekto Nr. IXP – 2827“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=219148&p_query=Svarstytina,%20ar%20projekto%2010%20straipsnio%201%20dalyje&p_tr2=1> [žiūrėta 2010-05-06].

12. 2003-10-15 Seimo kanceliarijos Teisės departamento išvada „Dėl Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymo projekto Nr. IXP-2827 (2)“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=219384&p_query=Nr.%20IXP%20-%202827(2)&p_tr2=2> [žiūrėta 2010-01-16].

13. 2003-10-24 Seimo narės S. Burbienės pasiūlymai Seimo posėdžių sekretoriatui „Dėl Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymo projekto Nr. IXP-2827 (3SP)“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=219967&p_query=IXP-2827(3SP)&p_tr2=2> [žiūrėta 2010-01-16].

14. 2003-10-31 Seimo kanceliarijos Teisės departamento išvada „Dėl Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymo projekto Nr. IXP – 2827 (3)“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=220337&p_query=IXP%20-%202827(3)&p_tr2=2> [žiūrėta 2010-01-16].

15. 2009-12-09 Seimo Ekonomikos komitetas. Pagrindinio komiteto išvada „Dėl Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 2, 4, 7, 10, 11, 12, 14, 17, 18, 26, 26^1, 32, 34, 35., 37, 41, 45, 47, 48, 52, 53, 57, 62, 63, 65, 72, 73, 74, 75, 77, 78 straipsnių pakeitimo ir papildymo, bei įstatymo papildymo 41^1 str. įstatymo projekto (XIP-1340)“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=360908&p_query=&p_tr2=> [žiūrėta 2010-03-22].

16. Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos. *Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesų apžvalga 2009 m. sausio – rugsėjo mėn*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.bankrotodep.lt/Apzvalgos.php> [žiūrėta 2010-02-25].

17. Law Commission of England. *Fiduciary Duties and Regulatory Rules: a Consultation Paper* (Consultation Paper No. 124), HMSO, 1992.

18. The Law Commission and Scottish Law Commission (LAW COM No. 159) (SCOT LAW COM No. 111). *Partnership Law.* A Joint Consultation Paper. July 2000 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.lawco gov.uk/docs/cp159.pdf> [žiūrėta 2009-06-30].

19. The Law Commission and Scottish Law Commission (LAW COM No. 161) (SCOT LAW COM No. 118). *Limited Partnership Act.* Joint Consultation Paper 2001 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.lawco gov.uk/docs/cp161.pdf> [žiūrėta 2009-06-30].

20. The Law Commission and Scottish Law Commission (LAW COM No. 283) (SCOT LAW COM No. 192). *Partnership Law.* Final Report. November 2003 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.lawco gov.uk/docs/lc283.pdf> [žiūrėta 2009-06-30].

21. The Company Law Review Steering Group. *Modern Company Law for a Competitive Economy. The Strategic Framework.* A Consultation Document from the Company Law Review Steering Group. London: HMSO, 1999.

22. The Company Law Review Steering Group. *Modern Company Law for a Competitive Economy.* Final Report. Vol. II. London: HMSO, 2001.

23. Department for Business Enterprise & Regulatory Reform. *The Legislative Reform* (*Limited Partnerships*)*. Order 2009*. Explanatory Document. June 2009 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <www.berr.gov.uk/files/file51586.pdf> [žiūrėta 2009-06-29].

V. Elektroniniai dokumentai

1. Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos. *Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesų apžvalga 2010 m. sausio – rugsėjo mėn*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.bankrotodep.lt/Apzvalgos.php> [žiūrėta 2011-01-02].

2. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. *Ūkio subjektai. Pagrindiniai duomenys - 2009*. Vilnius, 2010 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.lt/lt/catalog/pages_list/?id=1573> [žiūrėta 2010-03-18].

3. Ūkio ministerija. *2009 m. I pusmečio Lietuvos Respublikos ūkio ekonominės ir socialinės būklės apžvalga.* 2009 m. rugsėjis, Vilnius [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.ukmin.lt/lt/veikla/veiklos_kryptys/ukio_apzvalga/ketvirtine/Doc/2009mIpusmecioapzvalga.pdf> [žiūrėta 2009-04-19].

4. Įmonių teisinės aplinkos tobulinimo grupės iniciatyvos [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.skatinimoplanas.lt/lt/projects/offers/4/#goup13> [žiūrėta 2010-03-22].

5. Lietuvių kalbos institutas. *Lietuvių kalbos žodynas* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.lkz.lt/startas.htm> [žiūrėta 2010-10-26].

6. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.lki.lt/dlkz/> [žiūrėta 2010-10-26].

7. Įmonių registro (angl. - *Companies House*) duomenys Anglijoje [interaktyvus]. Prieiga per internetą:
<http://www.companieshouse.gov.uk/about/busRegArchive/businessRegisterStatisticsFebruary2010.pdf> ; <http://www.companieshouse.gov.uk/about/pdf/companiesRegActivities2008_2009.pdf>
<http://www.companieshouse.gov.uk/about/pdf/companiesRegActivities2007_2008.pdf [žiūrėta 2010-03-18].

8. Uniform Law Commissioners. *Summary*. *Uniform Limited Partnership Act* (2001) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.nccusl.org/Update/uniformact_summaries/uniformacts-s-ulpa.asp> [žiūrėta 2009-09-24].

9. American Bar Association pranešimas spaudai [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.abanet.org/abanet/media/release/news_release.cfm?releaseid=848> [žiūrėta 2010-02-01].

Eksterno mokslinių straipsnių disertacijos tema sąrašas:

1. MIKALONIENĖ, Lina. Jungtinės veiklos (partnerystės) sutarties teisinė kilmė ir samprata. *Teisė*. *Mokslo darbai,* 2010, Nr. 75, p. 81-92.
2. MIKALONIENĖ, Lina. Subsidiari akcininko atsakomybė. *Teisė*. *Mokslo darbai,* 2010, Nr. 76, p. 176-189.